

B

640.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 640.

AMUDE HA-ABODA

(COLUMNAE CULTUS).

ONOMASTICON AUCTORUM HYMNORUM HEBRAEORUM
EORUMQUE CARMINUM,
CUM NOTIS BIOGRAPHICIS ET BIBLIOGRAPHICIS,
E FONTIBUS EXCUSIS ET MSS.

DIGESSIT

L. LANDSHUTH.

FASCICULUS I.

BEROLINI.

TYPIS G. BERNSTEIN.

1857.

עמודי העבודה.

רשימת

ראשי הפייטנים ומעט מתולדותיהם על סדר אלפא ביתא
עם מספר פיוטיהם הנמצאים בספרי תפלות

מנהג פולין, אשכנז, ספרד, רומא, קרפינטרין, אלגזאייר,

מהם בדפוס ומהם בכתבי ידות

S. D. OPPENHEIM

מומני

אליעזר ליזר בן לא"א הר"ר מאיר לאנדסהוטה.

מחברת א.

ברלין

שנת תר"ז לפ"ק.

בדפוס גרשון בערנשטיין.

Seiner Wohlgeboren

dem Herrn

S. D. OPPENHEIM,

Hof-Juvelier Ihrer Königl. Hoheiten des Prinzen von Preussen und des
Prinzen Karl von Preussen

hochachtungsvoll

gewidmet

vom

Verfasser.

ואסים דברי אלה בדברי מרנא ורבנא יהודה אריה די מודינא בראש ספרו לב האריה (וויניצ'יאה שע"ב): „ועתה ישראל מרה אנכי שואל מעמך תמורת עמלי וטרחי כי אם כאשר הנותן בעין יפה הוא נותן כן תביטו תראו בו, ולא להשקפה לרעה ועין תלעג לאב, כי אין דבר נקל לאדם כבוזת מעשיו וולתו ואין כבוד עליו כעשות כהמה. וכן לא יעשה להויק בלשונך לאשר רצה להועיל לך בלבו, ובפרט למקריב מן החדש ומתחיל אשר לא יושג. ואם כהערתו יעיר הארל דעתך להוסיף דבר טוב יותר ממני צא ועשה כן ופרסם חכמתך בקהל קרושים. אמנם בין כך ובין כך מכל אשר תמצא ירך תועלת מעמלי זה הן תודה לשמים כי לשמו נתכונתי לזכות הכלל וחסד חפצתי ולא שבת, ודעת אלהים יודע כי לא להתפאר מקולות... הלולי הכל וריק. וזה חסדך אשר תעשה עמדי להעתיב אל אלהים להחיות ארז נפשי בעבודתו עד אשר אוכל ליתן ולחזור וליתן כזה וכואת בלימודים שונים לברכה בקרב הארץ“.

ברלין וויניצ'יאה יודיטבת כיום מלאות לי ארבעים שנים תרי"ד לפ"ק. **מאיר לאנדסחוסת**.

—

AKADEMIEN
BIBLIOTHEK
KÖNIGLICHES
TARAR

ר' אביגדור בר יצחק קרא. ר' יוסף הכהן בד"ה למלכי צרפת ח"א דף ל"ח

ע"ב כתב ה"ל: "בשנת ח' אלפי' ומאה וארבעים ותשעה הוא שנת תשע ושמונים ושלוש מאות ואלף בחדש הראשון ביום אחרון של פסח ואנשי פראגאה אשר בבוהימא נסבו על . . . בית ישראל . . . ואיש קרדומו בידו כחוטבי עצים וישו ידיהם עליהם ויכוס . . . ותהי נבלתם כסותר בקרב חוצות . . . וגם על הקברות הלכו ויוציאו ישיני עפר מקברותם ואת מצבותם שברו ורבים שלחו יד בעצמם . . . ויהרגו איש את אחי' . . . ואת אשת חיקו ואת בני' ואת בנותי' . . . ויקונן ר' אביגדור קרא עליהם . . . בסליחה שם תמצאנו" עכ"ל. ומדבר הזה כתב החכם ההוא שנית בספרו עמוק הבכא הנדפס בווינן 1852, צד 69 והלאה; ואמר שצדה הזאת היתה בכ"ב ניסן ה' קמ"ט ומוסוף; "ולא היה ויניצישלאו המלך בפראגאה בעת ההיא כי הלך לאיגרה (Eger) על כן הגיעה הצרה הזאת עליהם" — וראה גם כן בצמח דוד (ח"א דף נ"ט מדפוס פראג) ושם נאמר שהרגה הזאת היתה באסרו חג של פסח ועליה יסר רבי אביגדור קרא סליחת את כל התלאה. ואפשר שהחלה הצרה הזאת באחרון של פסח ונמשכה עד אסרו חג; או שהיה כתוב בצמח דוד כ"י "ביום אח' ש"פ" והמדפיס פתר בטעות ראשי תיבות א"ח אסרו חג תחת אחרון של פסח; כי מבואר הוא מנ"ש לעיל ומהסליחה הנ"ל בעצמה שבאחרון של פסח היתה הגזירה הזאת. וכן טעה החכם יאסט כמה שציין (קורות הישראלים כרך ז' צד 476—475) מקרה הזו בשנת 1391 כי היתה כזאת בשנת 1389. וע' ג"כ צייטונג דעס יודענטהומס 1840 (צד 725—726) סיפור ארוך על המאורע ההיא מדברי הימים שונים. והנה בדפוסים רבים כתוב על סליחת את כל התלאה (במנחת יום כפור) שרבי אביגדור קרא חבריה ולא נזכר שם אבי' וכן בסליחה עצמה המיוסדת ע"ם א"ב נמצא אח"כ איזה בתים תפוחים באותיות חז"ק וגם שם משפחת הפייטן מרומו בה בחרו; קרא אלי וכו' ואין ספק שנשמטו מהמדפיסים איזה חרוזים שציין בו הפייטן שמו ואולי ג"כ שם אביו. ובקצת דפוסים נשמט עוד הכית שמתחיל בו אות תי"ו; תועבות וגו', ובאחרים המירו מלות ומאמרים בו לאהבת השלום. וראה בצונגן (צור געשיכטע אונג ליטעראטור צד 105 גם 417) שהיה כפראג רב גדול ששמו רבי אביגדור בר יצחק קרא ומת בט' אייר 1439 ואין ספק שהוא הפייטן סליחה שלפנינו. ובהליכות קדם צד 79 העתיק החכם ש"ד לוצאטו מעשה שהיה מכ"י מהר"ל ונאמר בה שר' אביגדור קרא נשא חן בעיני מלך ביהם והתוכח עמו בעניני הדת עד שהורה להרב הזח שאך דת משה לבדה אמת היא — ובסליחת דפוס פראג משנת תקמ"ד מצאתי עוד פזמון תחלתו אל נקמות הופיע וחתום בו אני קרא חזק וגם בו נראה שחלו בו ידי המדפיס' והשימשו חרוזי' לאהבת השלום. וכס' ברכת המזון (הנדפס בהעתקה אישכנזית בא"ד תפ"ב פרופס) דף ל"ב יש שם "זמר נאה להתן" ככתוב עלי' ומתחיל אחד יחיד ומיוחד וחתום בו בראשי הבתים: אביגדור קרא. וכן בספר זבח תודה (פראג שע"ה) יש פייט תחלתו ד' בקר תשמע קולי וכתוב עלי': "ג השתחוואות לר' אביגדור קרא (ע' קאטאלאג שטיינשיידער 3241). ולפי עדות דוקעס (צור קעננטניס וכו' צד 15) נמצא באוצר ספרי הישררה בהאמבורג מחזור ספרדי כ"י (Nr. 205.) ושם הוכנסו ג"כ איזה תפלות מר' אביגדור.

ר' אברהם בר אביגדור. בצמח דוד ח"א דף ס"ב מדפוס שנ"ב כתוב עליו:
 "ר' אברהם מפראג אדם גדול ומופלג בתורה וחבר
 ביאור על רש"י והגיה טור א"ח בהגהות מופלאות והעמיד תלמידים הרבה והיה בקי
 בכל שבע חכמות והיה ראש הישיבה ואב"ד פה פראג ועלה אל האלהים בשנת ש"ג
 לפ"ק כך ראיתי כמזכרתו" עכ"ל. ובעל סה"ד (קארלסרוה דף ס' ע"ב) העתיק הנ"ל
 והוסיף עלי' שם אבי' "בהג"מ אביגדור מפראג" ומפורש רשום ברשימת ר"ר אפנהיים
 משנת תקפ"ו צד 72 נומר 534; "טור א"ח עם הגהות לר' אברהם בר אביגדור מפראג
 פראג שם" — והוא הטור א"ח המובא גם בן מצונץ (צור געשיכטע וכו' צד 273).
 ובסליחות מ"פ בשחרית יום כפור ובאשמורת הבקר דפוס ווינן לער"ה ובסדר הסליחות
 ליום צום ח"ק דקרנ"י יום ב' לפרשת שמות כמנהג ק"ק פ"פ (נדפס תפ"ד) ובס' תוצאות
 חיים רעדלהיים 1852 צד 152 יש סליחה תחלתה: **אנא אלהי אברהם ומסודרת**
ע"ס א"ב ואח"כ הנוסח: אב כהביאך רעיתך הר מור ר"ת אברהם ואח"כ חתום בן
אביגדור חזק ואמץ ראין ספק שהוא הרב הגזכר.

ר' אברהם אבלי גומביננער בר חיים הלוי. הוא הרב הנודע בשם
 מגן אברהם נולד בעיר
 גומביננען ובשנת תט"ו נהרגו שם אבותי על קדוש השם; מורשבו היה בעיר קאליש
 ושם היה דיין ויושב בישיבה. את ספרו מגן אברהם החל לחבר טרם מלאו לו שלשי'
 שנה ולא נדפס עד שנת תנ"ב ע"י רבי שבת' בס בעל שפתי ישינים בריהרנפורט. עת
 מותו לא ידענו כבירור כי אם שמר' טרם השיג שנת החמישים וכנראה משער
 ומהקדמת בנו ר' חיים להדפסה הראשונה של ספר הנ"ל. ויש שם הסכמה מהגאון
 ר' יצחק בר שלום שהיה אז אב"ד בליסא עיר מולדתי כתובה כ"ז מנחם תל"א ויש בה
 כדברים האלה: "אשרי יולדתי והורי" גם זכות אבותי קדושים בארץ המה עומדים לו
 אשר מסרו נפשם על קדושת שמו של הקב"ה ע"כ וכה לחכמה יתרה ונטל עמדה
 מפי הגבורה . . . בקי בכל חדרי התורה ומשניות מכל ש"ס בעל פה הוא שונה . . .
 וכל זה אני אומר בעדות נאמנה; וגם שאני נוגע קצת בעדות מחמת שהוא שאר בשרי
 וכן עירי מכנן של קדושים שנהרגו בעו"ה בשעת הגזרה כיום זעם בק"ק גומבין בשנת
 תט"ו אין זה אלא גילוי מלתא והמפורסם א"צ ראיה" עכ"ל. והקורא יראה כי מדובר
 בהנעתק מן המג"א בעודו בחיים — וע' במג"א ס' תנ"ד שמובא שם שו"ת צמח צדק
 והוא נדפס בראשונה באמסטראם תל"ה. ובהקדמת רבי משה זלאטווי למגלת איבה
 צד 7 מובא עוד ראיה שחי עוד בשנת תל"ה ממש במג"א ס' תכ"ח: "ובשנת תל"ה
 היה תחלת המחזור". אולם בשנת תנ"ב כבר עלה שמימה שבהסכמו' אחרו' לס' הנ"ל
 כתבו עלי' שם "ז"ל" — והנה ברע ראססי (העתקת האמבורגער צד 2) נמצא שמת
 בשנת 1682 ושהיה כהן. אולם לראשון לא ידעתי מקורו. והשני טעות הוא כי לוי ולא
 כהן היה. ובסוף ספר לחם הפנים של ר' משה יקותיאל קויפמאן חתנו של הגמ"א
 (הענא תע"ו) מצאתי קנה תחלתה: ארץ ישראל היו בה עשר קדושות וכו' וכתוב
 עליה שחברה בעל מג"א על קדושת ירושלים וא"י וגליות השכינה וסנהדרין לאומרה
 בט' באב בניגון יום אכפי והיא בת כ"ב בתים וחתום בראשה אברהם ברבי חיים קדוש.
 וכן בס' חוקי חיים מחתנו הנ"ל (ברלין ת"ס) יש שיר ממג"א לשבח התורה. אכן
 משניהם נראה כי לא נפל חלקו במליצה כבתורה; כי חסרון הנועם והצחות ימעט
 ערכם מאוד בעיני הקורא.

ר' אברהם בר יהודה הכהן. הח' רוו"ה כתב שהוא מחבר ספר ארבע טורים, וכבר השיג עליו החכם ר' חיים מיכל בערות' למבוא היידנהיים הנדפס במחזור הנובר ואמר שמחבר ספר הנ"ל היה ספרדי כברצלונה ולא מצאנו שהיה כהן. לכן נראה שהוא הרב הנובר במצורף לחכמ' מהחכם יש"ר מקנדיאה ואמרת' להעתיק פה דבריו ועוד נצטרך להם לחיי פייטנים אחרים. וזה לשוננו שם דף י"ז ע"ב: "ור' אליעזר הגדול למד תורה לפני רבינו שמעון הגדול, כי רבי יצחק אבי של ר' שמעון הגדול ור' יהושע זקנו של ר"א הגדול היו אחים ע"כ גדלו רבינו שמעון הגדול, כי כשנפטר רבי יצחק היה ר"א בנו נער קטן וגדלו בכיתו ולמד לו תורה הוא ור' גרשון מאור הגולה. וגם ר' יהודה הכהן מסר לו לר' אליעזר הגדול, הוא רבי יהודה הכהן שעשה ס' הדינים הוליד ר' אברהם הכהן, ורבי אברהם הכהן הוליד ר' מאיר הכהן, ור' מאיר הכהן הוליד ר' אברהם הכהן, ורבי אברהם הוליד לרבי אליעזר הכהן, ור' אליעזר הוליד לר' יהודה הכהן, ורבי יהודה הכהן הוליד לרבי אליעזר הכהן חסיד, ורבי אליעזר הוליד רבי יעקב הכהן חסיד הבחור וקבלו סוד תקון התפלות ושאר תפלות רב מרב וכו' עכ"ל. והפיוט אשר חתום בו רבי אברהם בר יהודה הכהן הוא למעריב ב' דשבועות בסידור מנהג וירימשי, והח' היידנהיים מצאנו ג"כ בכ"י של שנת י"ח, וגם בידי נמצאת העתקה שהעתיק הרב הח' גייגר מכ"י מחזור המונח בברעסלאו בבית מרים מגדלה וזה תחלת הפיוט:

אלהים ביתה מושב יחידים, כבושרת הציא אהובי וידידי, רחפס כאברתו ודלם מכף רודים, קגיה חשכם והעריב אור מעבידים, מקץ מועדים וירחי שלשה, קנחילים עדות דת מורשה, כתובת קורתם טהרה ופרישה נצח כאהבתו בנו להתקדשה. ואח"כ פיוט ע"ס ע"ב וחתום בו אברהם הכהן בן יהודה הכהן. והפיוט הלך בדרך הקליר והכנים בפיוטו אגדות ומדרשים.

ר' אברהם בר יעקב. בקצת קנרת לט"ב מנהג אשכנז נמצאת קנה החלטה: ציון אשר יאמרו, וחתום בו אברהם ברבי יעקב חזק ואמץ ואח"כ חרוזים ע"ס א"ב ואות נ' כפל. וזה בדפוס פרופס משנת תק"ו, ובדפוס מיץ עם ת"א ישן. אכן במחזור אשכנזים דפוס וויניציאה משנת ש"ס ודפוס זולצבאך משנת תס"ט חסרים כל החרוזים המצטרפים לחזק ואמץ. ולא ידעתי מי הוא המקונן הזה. וע' בכ"ח ח"ד צד 38 שמביא החכם לוצאטור פייטן רבי אברהם בר יעקב מקסתריאה שממנו פיוטים בסדור תפלו' השנה למנהג קהלו' רומניא (ויניציאה בומבירג). ואין בידנו להכריע אם הוא הנובר או אם אחר הוא ששמו כשמו.

ר' אברהם בר יצחק הכהן. כפי המונח מהיידנהיים הוא בעל האשכול מעיר מנפליירא וזה טעורת כי לא מצינו בקוראי שמו שהיה כהן (גייגער צייטשריפט 309—307 והשגות ר"ח מיכל שם) ויותר נראה שהוא המוזכר בשו"ת רש"ל ס' כ"ט שעשה ברכת חתנים וחיי לפי המובא שם בימי ר' יהודה הכהן בעל ס' הדינים ור' יוסף טוב עלם והוא יסד: (1) ארת בריתות. ירצו לשבת ברית מלה מ"פ ע"ס א"ב כפול ואחר ארת ג' חתום אברהם רבי יצחק כהן. וכן אחר ארת תיו חתום אברהם כהן.

(2) ארת ברית . זולת מ"פ לשבת ברית מלה ע"ס א"ב וחתר' אח"ז אמרהם בר דבי יצחק הכהן .

(3) ארת מבראשית הוכתרה . הוא ברכת חתנים לברכת המזון , בסוף כל אחד מג' ברכות מתחיל מבראשית הוכתרה והוא ע"פ א"ב משולש ובסופו חתום שמו ושם אבי' כ"כ ר' חיים מיכל שם . וכפי אשר הודיעני הח' המפואר ר' יום טוב ליפמאן צונץ צ"ל אותה שמבראשית הוכתרה ונזכר בא"ז ובהגדה אשרי מאימתי קורין . וע' כ"ח ד' צד 36 שמובא שם מסודר רומניא פייטן ראב"י ולא נזכר אם הוא הנ"ל או ר' אברהם בר יצחק הברשי , מחבר בקשת הלמדון הידועה (ע' כרמולי תלדו' גדולי ישראל ד' ס') ובקשת אלף אלפין הנדפסת בכ"ח ד' צד 59 , או אם הוא פייטן שלישי ששמו כך .

ר' אברהם בר יצחק אויערבאך .

היה רב בקוספעלד ומדינת מינשטער . ובשנת תל"ד בשבט קס איש אחד מאוכלי שלחנו לשלם לו רעה תחת טובה וחשב להשמיד אותו וזרעו במלשינות שהלשינו בפני הדוכס קריסטאף בערנהארד , והתרעם על מאמר התלמוד אדם אתם וכו' (יבמות ס"א , ב"מ ק"ד) ועל פיוט הגוי' שגא' ביר"ב ועל ס' הסמ"ע שאמ' שנדפס בו לשבע לשוא כנגד האומות להציל ממון של ישראל מהם . ויתפרס הרב אומנות אברתי' ויקרא צום רישמע ד' לקולו ונגזר מההגמון על המלשין בכ"ד שבט למסור אותו למארי דקטלא ויאסרוהו בעבותים על התלייה העיומת בשוק קוספעלד ונתחך אזנו הימנית ויגרשוהו אח"כ מן הארץ , וימות ביום ההוא בערב שעה א' מהעיר ונקבר שם . ולזכרון זה הגם צוה ר' אברהם לבני' אחר' לזכור מדי שנה בשנה יום כ"ג שבט לישב בצום ולהתפלל סליחות האלו אשר חבר ונדפסו (באמסטרדם על ידי עטיאש תל"ז בתמונת 4) עם פירוש בצדן ומאורע הנ"ל מרומז בסתר בסליחות אלו והם :

- (1) אתה האל . ע"ס א"ב , תשר"ק וחתום אח"כ אברהם בר יצחק זצ"ל אויערבאך
- (2) אל ד' בצרתה . ע"ס א"ב ואת"כ חתימת אברהם בר יצחק אויערבאך .
- (3) אודה ד' . ע"ס א"ב תשר"ק וחתום אברהם בר יצחק זלה"ה אויערבאך .

ר' אברהם יצחק אפרים .

בסליחות מנהג פולין לעשרה בטבת יש פזמון תחלתו אברתי כי בטחו וראשי בת' פותחים :
אברתי בעשורי ראשיתי , האלהים , מיושבי , ופיותי , צדיקי , חוקי , קמי ;
אמרתי , פצעני , רחום , יהרה , מנגון . ונראה מזה חתימת אברהם יצחק אפרים .
ונראה שנשמטו איזה בתים המתחילים באותיות כרבי ; ואפשר שמחבר פזמון זה הוא רבי אפרים בר יצחק בר אברהם מרעגענשבורג (ע' עלי' למטה) וחתם שם זקנו ושם אבי' ע"ד כבוד בראשונה ואת"כ שמו . ובסליחות מנהג אשכנז יחסרו מפזמון זה עוד איזה בתים והם המתחילים באות מ' מאברהם ובאות י' צ' ח' ק' , ובאות ר' י' ס' .
ונשאר שם אך אברה (ס) אפרים .

ר' אברהם בר מאיר. בקורת מנהג אשכנז לט"ב יש קנה תחלתה: אשאג
 מנהגות לבי ע"ס ע"ב ואח"כ חתום בו אברהם בר
 מאיר חזק: והנה מליצתה מעידה על מחברה שאינו ספרדי כי אם צרפתי או
 אשכנזי ומיוסדת על גזרת תתנ"ר. ויתכן אצלי שהוא רבי אברהם בר מאיר הכהן
 בר אברהם בר יהודה הכהן מחבר ספר הדינים ותלמיד רגמ"ה (ע' לעיל) רבי אברהם
 בר יהודה הכהן) והיה לפי זה בימי רש"י. ובפרסם לרש"י דף כ"ב ע"ד הובא פירושו:
 "מי רבי אברהם כהן משום אביו רבי מאיר הכהן" והוא רב הזה וט"ס הוא וצ"ל מפי
 תחת מי — וכן בתנאים דעים להראב"ד ס' קל"ח יש תשובה מרש"י אל רבי אברהם
 בר מאיר הכהן.

ר' אברהם אבן עזרא בר מאיר. תולדות החכם הזה ערוך מכוסרות

בענני הספקות והמבוכות ועוד יש
 דעות חלוקות על קורותיו ועל מספר ספריו ואנו אין לנו פה רק להעיר עליו כפי
 הנוגע לעניניו, ולרשום כגון פיוטיו אשר חבר. ובשירו הנעים: "נדרד הסיר אוני"
 וכו' (כ"ח ד' צד 138) מעיד הראב"ע על עצמו ואומר: "לפנים בנעורים הכינתי
 שירים בצורא העברים נתתם כענקים" — ואת הגללים לנו הנה רשומים למטה,
 ומי יודע כמה וכמה אשר נאכדו והצפונים עוד בבתי ספר ובמחזורים ובשאר קבוצים
 כתבי יד. והנה לדעת הרב החכם זקש (צור רעליגיעזען פאעזיא דער יודען אין
 שפאניען צד 311—310) נולד הראב"ע בטולטליא 1119 ונפטר 1194 למספרם. ולפי
 חשבון החכם צונץ (ווינער יאהרבוך הר"ח צד 89) נפטר בכ"ג לחדש יאנואר 1167
 ברומי — והיה הראב"ע נכבד מאוד בעיני הרמב"ם וצוה לבנו שלא יטריד שכלו
 בפרושים כי אם לעיין בפירושי הראב"ע (אגרת הרמב"ם והובא בקורא הדורות דף י'
 ע"ב). גם ר' תם כבדוהו, ושר עליו שירתו, הלא היא כתובה בעומד השכחה דף
 קכ"ז והועתק כציון הר"א צד 103 בטעורת ומתוקן בכ"ח ז' צד 35. ולפי כותבי
 קדמוניות היה בן ע"ה שנה כמותו ואמר בשעת פטירתו: ואברהם בן ע"ה שנה
 כצאתו מחן אף של עולם (קה"ד י"א א'). ועוד נמצא שיר לראב"ע בעת סילוקו
 (גייגער כרך ד' צד 285; כ"ח ד' צד 35) והוא זה: כבודי שש בצור עזי וחזקי, גמלני
 גמול טוב לא כצדקי; בחסדו למדני את דרכי והחייני עדי אדע כחשקי; ואם כלה
 שארי עם בשרי אלהים לי לצור עזי וחזקי. — ובחתימת שמו חתם בן עזרא באלף
 בסוף גם כהא בן עזרה ע"ד שנמצא בד"ה ד' י"ז (צונץ, צייטונג דעם יודענטהומס כרך
 ג' צד 482). וכן חתם פעם אברהם ופעם אברם; ולסכה הזאת יש ספק בהרבה
 פיוטים אם הם מראב"ע או מאחר. ולכן רשמנו פה רק הפיוטים הנודעים לנו בכירור
 שממנו הם אם שחתם בו שמו ושם משפחתו או שנודעים לנו ע"י עדות חכמים
 שהוא אביהם, ועזבו המסופקים לנו פה וכתבנו גם אותם בשם רבי אברהם למטה
 ומשם ירשם הקורא: וע' לט"בלט 1849 צד 669 וצד 759 ואלו הן:

- 1) אשתתרה אפים. רהוטה לשחרית יו"כ במחזור ספרד ובמחזור אוניון ואלגיר
 (צונץ צייטונג דעם יודענטהומס כרך ג' צד 291, 381, 678, וחמוס בו כפול
 אברהם עזרה.
- 2) ארכיח כפי. 3) את רוחי ארכיחה. } ה' תוכחות אלו מסודרות על סדר החומשי
- 4) אני בחפשי. 5) אשרי אישי. } התורה באופן שכל תוכחה פותחת בראשי
- 6) אנתות מעשי אלהים. } בתיה באותה המלה בעצמה שפותחת כה

פרשת השבוע, ולכן ה' פיוטם הללו לאחד יחשבו, אלא שחלקוה לה' חלקים.
התוכחה הראשונה למ"ש קודם א' דסליחות וגם לב' דסליחות; השנייה לב';
השלישית לג'; הרביעית, והחמישית, לג' וה' דסליחות במחזור איניון (צונץ
שם צד 291).

והנה תוכחה הראשונה הדפים שם (צד 678) החכם צונץ לדוגמא, והתוכחה
האחרונה הדפים החכם זקש בספרו (צור רעליגיעזען פאעזיא צד 43) וע' שם
בהערה (צד 315) שמביא פתיחות ה' תוכחות אלו ונראה בהם חתימת שם אברהם
והותקנו בזה דברי דוקעס בספרו צור קענטנים וכו' צד 151 שאמר שהם ממחבר
בלתי ידוע. וע' לט"בלט 1849 צד 760.

7 אל בית המלך. פזמון לספרדים למנחת יו"כ חתום בו אברהם, ולפי הנדפס
עלי' וכפי עדות החכם צונץ שמצאו ג"כ במחזור איניון לצום גדליה (צייטונג
שם צד 301) הוא לראב"ע.

8 אל אלהי הרוחות. תוכחה במחזור איניון לד' דסליחות. צונץ צייטונג שם
צד 291; ובצד 678 נדפסו איזה בתים לדוגמא.

9 אל אלהי הרוחות. פיוט לקדיש לשבעות במחזור איניון ואולי הוא מראב"ע
(צונץ שם צד 79) וסופר הוא כל גדלת.

10 אלהי הרוחות. לקדיש ב' דר"ה במחזור איניון (צונץ שם צד 302) ואולי
הוא בעצמו הפיוט שמוכא מהחכם זקש בספרו הנ"ל צד 42 ממחזור ריטורי;
וחתימתו אברהם.

11 אלהי קדם מעונה. פיוט לספרדים למנחת יו"כ ובמחזור רומא לשחרית יו"כ.
ובמחזור איניון ובסידור הקראים (ח"ג דף נ"ח) מצאו החכם צונץ (שם צד 453
וצד 678) לצום גדליה. והחכם דוקעס (לט"בלט 1849 צד 669) מצאו ג"כ
במחזור אפריקני וחתום בו אברהם.

12 אסיר תקרה. פיוט להראב"ע במחזור ריטורי כ"י אצל החכם לוצאטור (זקשי
שם צד 320).

13 אריב עם רעיוניי. ב' תוכחות בשפתי רננות שהוא מחזור טריפאליס מראב"ע;
ומשם הדפים תוכחה האחרונה החכם דוקעס בספרו הנ"ל.

14 איך תמו מאויי. ע' צד 150 רצד 167.

15 אבי התטוש. אהבה לפ' זכור בסדור רומני חתום בה אברם והדפיסה דוקעס
שם צד 161.

16 אל אשר מעשיו עצומים. אופן לש"ת נדפס שם מדוקעס צד 174 ממחזור
כ"י של ר' חיים מיכל בהאמבורג וחתום בו אברם, ורבי שלמה בן יחייא בלשון
למודים מביא פיוט זה על שם הראב"ע. ונמצא ג"כ במחזור אחד לארפן שמיני
עצרת (לט"בלט 1848 צד 423).

17 אחד לבדו. פיוט במחזור מונטפליער שהיה ביד רבי חיים הנ"ל חתום בו
אברהם בן עזרא הזקן, ונדפס בלט"בלט 1846 צד 486.

18 אעירה שחר. סליחה מצאתיה במחזור רומא ח"ב בסוף הסליחות ובאשמורת
הבקר דפוס וויען דף מ"ר לימי' שאין בו תחנון, ע"ס א"ב מרובע ואחרי' הנוסח;
אני בר' חמוץ שכבתי ואישנה הקיצותי משנתי גבורותיך לשננה, הזקנו ואמציני
עזרה הישנה וגו'. ונראה מזה חתימת הראב"ע. ובסדורי הגיון לב כתבתי
במקור ברכה צד 531, שפיוט זה הוא לר"ש הנגיד, כי סמכתו על דוקעס

- שכתב בן כפרו צור קענטנים צד 153. אולם אחרי שראיתי פיוט זה בעצמי
 הגני מבטל מה שכתבתי בספרי הנזכר.
- (19) אזכיר קצת הנוראות. פיוט העתיקו החכם דוקעס ממחזור כ"י בלט"בלט
 1844 צד 282 וחתום בו אברהם בן עזרה. וכן החכם זקש העתיקו בספרו (צד
 42) הנ"ל משפתי רננות ושם מתחיל: חסדי ד' אזכיר וגו'. וע' ג"כ לט"בלט
 1849 צד 760. והחכם דערענבורג מצאו ג"כ בכ"י פאריז ושם הנוסח: "קצות
 הנבראות" (ע' גייגר צייטשריפט כרך ה' צד 407).
- (20) רשות לעבודה כמוסף יו"כ לראב"ע במחזור אויניון (צונץ
 שם צד 381) והחכם דוקעס העתיקו ממחזור קרפנטרס
 כ"י בלט"בלט 1843 צד 452. והוא ע"ס א"ב וחתום
 אברם. אכן חרוז אות י' חסר שם והשלימו החכם
 זקש שם בספרו צד 313.
- (21) אמוני לבב הבינו. כן התחלת העבודה הנ"ל במחזור אויניון וכל בית חותם
 בפסוק מתנגן שבא בו מלת ד': (צונץ שם צד 382, 678) ע"ס א"ב כפול שיש
 פעמים והפייטן משתמש בלשון המשנה וחתימתו: אני אברהם בן עזרא קטן חזק
 (זקש שם צד 314).
- (22) אל מעמדי שבתי. פזמון להראב"ע במחזור אויניון למוסף יו"כ (צונץ שם
 צד 382). ובכ"י פאריז (גייגר שם, שם).
- (23) אשרי עין ראתה. פזמון במחזור ספרד למוסף יו"כ וחתום בו ג' פעמים אברהם
 ונדפס עליו שהוא לראב"ע.
- (24) אראליס וחשמלים. קדוש' במחזור' ספרד לנעילת יו"כ ע"ס א"ב עד ארת נון ועד
 בכלל ואח"כ קדוש וגו'. ובכן לך תעלה וגו' ואח"כ פיוט
 מתחיל אמת בספרך וגו' חתום בו אברהם חזק ואח"כ
 כתר יתנו לך וגו' ונדפס עליו: "סדר קדושה לר' אברהם
 בן עזרא".
- (25) ב' תוכחות אלו נדפסות בגניז אקספארד ח"א צד 33;
 הראשונה מכ"י פאריז משנת קס"א וממחזור יו"הכ
 בארצרות בית הלמודי הנקר' Worcester College (Nr. 11)
 וחתום בה אברהם. והאחרונה ג"כ שם בארצרות הנ"ל
 וחתום בה: אברהם ברבי מאיר חזק.
- (26) אם לא הדעי.
- (27) אבי עבור על רשעי.
- ארבעה פיוטים אלו מצא החכם זקש
 (28) אשליש תהלותי החוק למלאות
 ואשיב תהלותי לד' מנחה.
 (29) בקר וערבי נעים להודות.
 (30) השכם והערב.
 (31) מעלות השחר קראתיך.
 הוא פזמון למנחת יו"כ וחתום בו אברהם.
 (32) אין מלה בלשוני. תוכחה במחזור ספרד ובמחזור כ"י פאריז (גייגר שם צד
 406) למנחת יו"כ ובמחזור אויניון ל"א דסליחות (צונץ שם צד 291) וחתום בו
 אברהם עזרה.
 (33) אסורים סגורים בחורים. גאולה לשבת דברי במחזור קלבריוז נדפסר

בלט"בלט 1845 צד 20 וחתום בה אברם והוא הראב"ע לדעת החכם לרצאטו המובאה שם מדוקעם וחברה לפי השערותו שם בשנת תתק"ו (1146) שהיתה בספר עת צרה ל"ישראל".
 (34) אמרו בני אלהים. גאולה בגנוי אקספארד ח"א צד 32 ונמצאת במחזור וויטרי של ר"ד אפפענהיים ס' רס"ה ובאוצרות חיים Nr. 808 וחתומה אברהם ב. ונזכרה מרשב"ץ במגן דף פ"ד א'. והיא לב' דפסח ע' דוקעס לט"בלט 1848 צד 388 והלאה.

כנ התחלה תפלת הטל להראב"ע במחזור אוניון ונחלק' למגן, מחיה, רשות, סדר, ופזמון. (צונץ שם צד 70). והנה פיוט אחד צר וגו' הוא הרשות, ופיוט אלהי טובו וגו' הוא סדר הטל וחתום בו אברהם בר מאיר. וע' שם צונץ צד 482 שהעתיק איזה חרוזים ממנו לדוגמא.

כנ מתחיל המגן מגשם להראב"ע במחזור אוניון (צונץ שם 120, ובמכתבו אלי, ודוקעס לט"בלט 1848 צד 424. וע' למטה בשם רבי אברהם בר משה). והמחיה מתחיל אל חי יפתח ידו לאצילים, (דוקעס שם), והרשות; אחלה בתחנון, ופיוט אל בשמים הוא הפזמון לגשם ונמצא ג"כ באילת השחר דף 144. ולפי מ"ש (שם) דוקעס התחלתו "אל חי יפתח אוצר שמים". ובפיוט אל מעלה נשיאים שהוא סדר הגשם, חתום אברהם בן עזרה ברבי מאיר (צונץ שם צד 482 ודוקעס שם).

- (35) אמון מנעוריו.
- (36) אחד צר כל צורה.
- (37) אלהי טובו לא נכחד.
- (38) אל חי יפתח אוצר מעלה.
- (39) אחלה בתחנון.
- (40) אל בשמים.
- (41) אל מעלה נשיאים.

(42) אשריך הר העברים. פזמון לש"ת במנהג פולין קודם ההפטרות, ומקצתו גם במחזור אוניון; ונתקבל ג"כ בתפלות בני כוכין (צונץ שם צד 288, ועד 678).
 (43) אשמתה כי אפתחה. פיוט לש"ת במחזור ספרד וחתום בו אברם, וברפס וויען משנת 1836 נדפס עלי' להראב"ע.
 (44) אערוך בשבחי. לשבת חו"מ ש"פ חתום בו אברהם, ונדפס רובו מדוקעס לט"בלט 1848 צד 389. Nr. 25.

(45) בחסד אלהים. תרכתה לראב"ע במחזור אוניון לא' דסליחות (צונץ שם).
 (46) בן אדמה יזבור. פזמון במחזור ספרד למנחת יוי"כ והובא במדרש שמואל דף נ"ו (צונץ שם 678) ונדפס בראש סידור שפה ברורה מהידנדיים, ונראה שרמח אברם בחרו: אין בלבו רעיון ולא מחשב.
 (47) בשם אל חי. השיר הזה נמצא בסדר וברכה כמנהג ק"ק אטליאני (פירארה תנ"ג) ובסוף שפת יתר לראב"ע המבואר ע"י רבי ליפמאן (פפ"דמ תר"ג) דף ל"ה עם הערות החכם דוקעס וחתום בו אברם; וע' אהל יוסף דף ח' שמוזכרו ע"ש הראב"ע. ונמצא ג"כ במחזור א' לש"ע (לט"בלט 1848 צד 423) ובמחזור אוניון (צונץ שם 120).

(48) בצר מנוסי. אופן לשבועות במחזור והראן כ"י שד"ל ונדפס מהחכם זקש בספרו הנזכר צד 41. ותרגמו האשכנזי שם צד 112. וע"ש צד 119. וחתומו אברהם. וע' ג"כ לט"בלט 1848 צד 405.

- (49) הנשמה לך. פזמון לליל י"ב במחזור ספרד וחתמתו אברהם חזק ונדפס עלי' "לראב"ע ז"ל.
- (50) חדרו רעיוני. פיוט לשחרית א' דר"ה במחזור אוניון (צונץ שם צד 302).
- (51) יום נלחמו ב'. בסדר ספרד לכרכו של שבת איכה וכן במחזור אוניון (צונץ שם צד 11).
- (52) ישיני לב. תוכחה (דוקעס, צור קענטנים צד 150; צונץ 291). והחכם ליפמן הדפיסה בשפת יתר דף ל"ה ב' במחזור כ"י מונטפליער משנת רט"ז וחתמתה בחסרון חרוזים: אברהם עזרה חזק.
- (53) כי אשמרה שבת. זמר לסעודת שבת בכל המנהגים, וכן במחזור אוניון. ונראה מענינו שהיה ראשית תעודתו לסעודת שבת, ואח"כ קבעוהו ג"כ בתפלת שחרית שבת לחזן במחזור הנ"ל (צונץ שם II. צד 592; III. צד 468).
- (54) מחנות עליונים. אופן לשבת תו"המ ש"פ חתום בו אברהם. ע' לט"בלט 1848 צד 402 ונמצא ג"כ במחזור וויטרי כ"י אקספרד. ובכ"י אחרים באוצרות לונדון. רע' נחל קדומים ב' מדוקעס צד 51.
- (55) נפשי אל צור. תוכחה חתום בה אברהם עזרא, נדפסה כגזי אקספרד צד 34 ונמצאת באוצרות חיים במחזור לבני פרובינצא הנקרא ג"כ מחזור מונטפליער (Collection Michel Nr. 448). ובמחזור ישן נכרכו בעיר פיס שנת קס"א באוצרות ספרי פאריז ונזכרה מדוקעס: צור קענטנים צד 150.
- (56) נאור מקור חיים. פזמון למוסף י"כ במחזור אוניון ונדפס מצונץ (שם 382) וחתום בו אברהם. והוא ג"כ במחזור אלגיר למוסף י"כ (דוקעס לט"בלט 1848 צד 253).
- (57) צמאה נפשי לאלהים. רשות לנשמת ש"ע במחזור רומא ובמחזור ספרד. וסופו מוכיח שהוא לנשמת אלא שהכנסוהו אח"כ באשמורת הבקר ליום ד' שאין בו תחנון (אשמורת הבקר, וויען 1818 דף מ"ז) וחתום בו א"ב"ע.
- (58) קומה אלהים. "פזמון לפורים לראב"ע, ב' תנועות ויתר דו' תנועות. ושמועתי שבארצות המערב יע' אומרים אותו קודם קריאת המגלה" כ"כ על השיר הזה הנדפס בספר אורה ושמחה דף מ"ד ב' (ליורנו תקמ"ו) מר' משה אהרן מפואר. וחתום בו אברהם.
- (59) קוראי מגלה. פיוט אחר קריאת המגלה במחזור רומא וחתום בו אברם. והחכם צונץ מציא ג"כ במחזור אוניון ואמר שהוא מראב"ע (שם 383) וכן כתב החכם לוצ'אטו בכ"ה ג' צד 203, שמוציא ג"כ במחזור וויטרי; אכן שם הנוסח במקום "קץ פדות ובא גואל" "כוס פדות" כלומר תחזור חלילה כוס ישועות; תשתה ותשקה לאחרים. שוב ראיתי שגם רבי משה נרביני בספרו אל חי בן יקטן מביא שיר הזה על שם הראב"ע ונוסחתו ג"כ קץ פדות. ע' לט"בלט 1850 צד 719; 1851 צד 175.
- (60) ראש דברי כמה אקדם מעונה. סליחה במחזור אפריקא שראה דוקעס וחתום בו אברהם; ונדפסה בלט"בלט 1849 צד 760. וע' מ"ש שם החכם הנ"ל.

ר' אברהם מימין. בספר שערי ציון (וויען תקנ"ה) יש שיר תחלתו: אל מסתתר בשפירי וכתוב עלי' שחברו ר' אברהם מימין תלמיד ר' משה קרדוורר; וא"כ חי הפייטן במאה הרביעית; כי רבי משה הנ"ל מר

בשנת ה'ש"ל ליצירה (קורא הדורות דף ל"ו ע"ב) • ונסד פויט הזה על י' ספירות
וחתום בו: אברהם מימין חזק •

ר' אברהם בר מנחם • זמנו לא ידענו בכירור; וכפי השערת החכם צונץ
במכתבו אלי היה קודם 1300 למספרם; וממנו הסליחה:
אבן הראשה; ל' טבת בכונהג אשכנז ופולין •

ר' אברהם בר משה • ממנו פזמון לש"ע במחזור רומא תחלתו: אל חי
יפתח השמים; וחתום בו: אברהם בר משה • והח'
צונץ במכתבו אלי הוסיף לאמור שנראה לו שחתום בו ג"כ: "דורש יצו" • רע' למטה
בשם רבי אברהם Nr. 21 •

ר' אברהם סלמה • חבר קנה תחלתו: ארץ הקדושה יקרה חמורה; הזכירה
החכם דרקעס (צור קעננטנים; צד 848) ואנכי לא
ראתי; ולדברי' נדפסה בהרבה תפלות ספר; וטעה בה בעל ספר החרדים במה שיחס
אותה לרבי יהודה הלוי •

ר' אברהם פלעש (Flesch) • אב"ד בק"ק רועין; חבר סדר ויודי מתחיל:
אריד בשיחי ואהימה; נדפס בסוף ספר
מנחת יצחק לר' יצחק בן יהודה ליב מענין מניקלשפורג; אמ"ד תמ"ח • ב"כ לי ידי
החכם שטיינשניידער •

ר' אברהם בר שמואל • ממנו סליחה במחזור ספרד תחלתו: אל מי
מגורא לי; ואין בה לא חרוז ולא משקל •
ונמצאת גם כן במחזור איניון לב' דסליחות (צונץ שם צד 291 וצד 681) •

ר' אברהם • הפויטים אשר חתום בהם שם אברהם בסתם בלי תאר ולא נתברר
עוד מי הוא; אלה הם: (1) אמצו בתופף • אופן מ"פ לשבת
ר' אברם • (2) דחנוכה • אשר יחדיו • מאורה מ"פ לשבת אחר שבועות •
(3) אגגי קס • שיר לפורים בכרכת המזון הנדפס עם לשון אשכנזי בא"ד תפ"ב;
ובקהלת שלמה מר' שלמה זלמן לונדון א"ד תקכ"ה • (4) אליו מי הקשה וישלם •
זמר לשבת בס' לקט דוד; פראג תצ"א ב"ק • (5) אכלו משמנים • שיר לשבת
חנוכה בסידורים רבים • (6) אלהים יסעדנו • זמר למ"ש שם • (7) אדוני איה
חסדיך הראשונים • תחנה ליום ב' אחרי נפילת אפס במחזור ספרד א"ד עטיאש
תס"ט • (8) אל אחד ואין שני • תחנה לצום אסתר במחזור רומא • (9) אמורת
עתים אצלר אמון • "יצר לשבת הגדול של שבועות"; כן נדפס במחזור רומא על
פויט הזה המסודר ע"ס ע"ב ולבסוף: אז בשמחתה רכב הקדש מרובותים מרומז בו
אברהם • (10) אבוא היום בתפלה • בסוף מחזור רומא ח"ב סליחה לתענית
צבור חתום בה אברהם חזק ואח"כ ר"ה בוחן; רחום; יהי הצל ומשם ואילך אותיות
אחרות ולא יצטרפו לשם יהודה או לשם אחר • (11) אלהים צמאו לך • פזמון
למחיה לשבת פרה במחזור איניון (צונץ; צייטונג דעס יודענטהומס כרך ג' צד 11) •

(12) אבינו יתרמים. זולת לשכת איכה במחזור אויניון (צונץ שם) · (13) אלי אהללך בבר · לש"ע קודם נשמת במחזור הנ"ל (צונץ שם צד 120) · (14) אנחנו בני גלות · סליחה לך דסליחות במחזור הנ"ל (צונץ שם צד 291) · (15) אל חסדך · סליחה לעיו"ב במחזור הנ"ל (צונץ שם צד 301) · (16) אנא שעה שה · סליחה לעיו"ב שם (צונץ שם צד 681 נומר 38) · (17) אקראך בליל ראשון · למ"ש כשחל בו פורים להבדלה (צונץ שם צד 383) · (18) אשם וזע מזדונהו · פזמון במחזור ספרד למנחת יו"כ · (19) אדוני מרשיב יחידים · סליחה שם ליום ר' · (20) אל ישראל נקראת לפני · היית לאב והיה לך לבנים, ואיכה שכחתם אלף ועוד שנים, עד כי בעולם זולתך אדונים, זולת לר"ה א' וליו"כ במחזור רומא · (21) אל נכספתי לראותך · פזמון במחזור רומא לשחרית י"ב ואולי חתום גם בר משה בחרוז: משוך ב"ר צונץ ובהרוז מחרפי שמך הרוס · וע' בשם הזה למעלה · והחכם דוקעס מוצא פיוט זה גם במחזור אפריקא (לט"בלט 1849 צד 759) · (22) אך זה היום קריתי · שיר לשבת זכור ולפורים בספר אורה ושמחה (ע' לעיל בשם הראב"ע Nr. 58) דף כ"ט וכתוב עליו שם: "והסתרתי שם הרב המחבר נר"ו לעשות רצונו, לחן קון גראן פלאסיר סיניורים", אולם בראשי חרוזיו חתום אברהם · ונראה מזה שחי הפייטן בימי בעל אורה ושמחה והוא הוסיף עליו עוד שני בתים כמודפס שם · (23) אפיל תחנתי · מסתגעב לעיו"ב במחזור אויניון (צונץ כרך ג' צד 301 שם) וחתום בר אברם · (24) אשתעשע במשל קדמון · פיוט לשבועות בשבח הרמב"ם חתום בו אברהם ואינו הראב"ע, במחזור והראן (ע' כ"ה ד' צד 32) · (25) האל הקדמון האדירך · גם זה שם במחזור והראן לשבועות ולשבח הרמב"ם מרבי אברהם (ב"ח שם) · (26) הרחמן הוא יברך אבי הילד · פיוט לברכת המזון של מלה בכ"פ חתום בו אברהם כהן צדקי, ודעת היידנהיים שהוא בר יצחק ואין זה מוכרח כי נמצא גם בר יהודה הכהן · ע' לעיל · (27) עד מתי צור · לשבת בראשית במחזור אויניון חתום בר אברם (צונץ שם כרך ב' צד 593) · (28) אשחרך כי טוב חסדך · (29) אגדלך אלהי כל נשמה · (30) אם אתן שינת לעיני · (31) אלהים חיים חנני · (32) אלה שלש עשרה הם עיקרים · (33) אקדמך נורא עלילות · (34) אותה נפשי על משכבי · (35) אחד אשר אין לו שני · (36) אלהי ישועתי חסד נוצרי · (37) אדם להבל דמה, ימיו כצל עובר · י"א פיוטים הללו מוצאתי בספר עת הזמיר כתב יד בידי נכתב בורניציאה שנת ד"ר"ש, כולל שירות ופזמונים חדשים גם ישנים למועדים, לר"ה ולשמחת חתנים, מהם מגבירול, מרבי משה זכות, מרבי ישראל בר משה, מרבי יוסף פארדו, מרבי יעקב בר דניאל בונפיל ומאחרים · והנה כל הפיוטים שהרשמתי חתום בהם אברהם; Nr. 29 נראה שהו לקדיש; Nr. 32 כולל י"ג עקרים ע"פ דעת הרמב"ם והוא כדמות שיר יגדל; Nr. 38 הוא תוכחה יפה חתום בה אני אברהם חזק ·

ר' אברהם חזן · במחזור ספרד הנדפס ובמחזור כ"י פאריז (גיגר צייטשריפט כרך ה' צד 403) יש פיוט תחלתו: אחות קטנה, וחתום בר אברם חזן חזק · וכן במחזור והראן כ"י נמצא פיוט מר' אברם חזן (שד"ל כ"ה ד' צד 32) · ובמחזור רומניא דפוס ראשון של בוכמברג, נמצאו פיוטים וחתום כם: אברהם החזן בר יצחק, וכן במחזור הקראים ח"ג צד 129 נמצא ממנו פיוט אחד והוא ג"כ במחזור רומניא כתב יד, אבל לא בנדפס, והקראים לקחו הפיוט ממשוררי הרבנים

כמו שלקחו גם פיוט שוממתי ברוב יגוני ואחרים (שד"ל בלט"ל בלט 1848 צד 483) • ואולי ר' אברם חזן בעל פיוט אחרת קטנה הוא הגזכר משד"ל שם • ונמצא ג"כ במחזור אוניון לאשמורת ער"ה (צונץ צייטונג דעס יודענטהומס 1839 צד 291) • וקודם מעריב א' דר"ה נמצא שם בית הריאשון והאחרון; ונראה שמחבר ספר אמתחת בנימין (ווילהעלמרשדארף תע"ו) אסף בראשונה פיוט זה באמתחתו וכמשם לקחו בעל ספר ליקוטי צבי •

ר' אהרן שמעון שפירא • ר' יהודה ליב בר יהושע בספרו מלחמה בשלוט; כולל קורות עיר פראג במלחמת שווידין עם הקיסר מאיסטרייך מאב ת"ח עד תמוז ת"י, אומר בתחלת ספרו הנ"ל שהיה אז סופר אצל הגאון רבי שמעון נר"ו שפירא אב"ד בפראג, ומספר דברים האלה מה שקרה בתשרי ת"ט: "שארית ישראל... התאספו יחד כל הלילה ההוא וכל היום של מחרת... כבתי כנסיות ומרבית בתפלות וסליחות ותחנונים ותהלים פעמים בכל יום ומרבים צדקה וכפר נפש... ובצום ובכי ובמספר עשר אנשים רבים יום כפור בכל הלכותי ע"פ הסליחות שתקו לאומנם הגאון הרב רבי שמעון נר"ו כהלו עלי ראשו ריש מתיבתא ואב"ד דקהלתנו ק"ק פראג אי"ע, מלבד הסליחות שיסד הרא נר"ו על המאורע ועל הנסים ועל הפורקן שנעשו בעזר האל, והובאו אותן הסליחות לבית הדפוס" — עכ"ל. רשם הקדש של הרב הזה הוא רבי אהרן שכעון, ע' שו"ת עבודת הגרשוני ס' ג"ט; וצ"צ ס' מ"ה; ג"ט ע"ה. וכנו רבי בנימין וואלף חותם עצמו הרבה פעמים: "בן הרא"ש שפירא" (בהסכמותי) לשו"ב מהר"י ריייל, פראג תס"ז, ולחק יעקב דפוס יעסניץ תפ"ד, ועל יפה ענף פ"פ דאדר תנ"ז) והוא ר"ת רבי אהרן שמעון. ונפטר הרב הזה בפראג בשנת ת"ם (1680) כמ"ש בצמח דוד. אכן סליחות הנ"ל לאראיתי מימי •

ר' אהרן • כברכת המזון דפוס פרופוס משנת תפ"ב עם לשון אשכנזי, וכן בקהלת שלמה (אמ"ד תקכ"ה) נמצא בין זמירות ליל שבת שיר תחלתו: אשליך יגון ואנחה, וחתום בו אהרן ונראה בו ג"כ תחיתום: הכהן חזק • ובמחזור רומא כ"י משנת קפ"ו ס' ס"ח מצאתי תוכחה: אני אשמתי והרבתי לחטוא נגדך, ע"ס א"ב וחתום אח"כ: אהרן • ובס' עת הזמיר כתב יד הגזכר למעלה מצאתי עוד זמר תחלתו "אל ברוך יום יום יעמדם" חתום בו ג"כ אהרן • וכן שם בפיוט "אסירי ערני ובחל" •

ר' אורי פייכש בר אריה ליב • חי כפי הנראה בברעסלויא וחבר ספרים הנודעים בשם "קרואי מורעדי" • מדרש מלים • וספרו ליקוטי אורות הדפים המחבר כדוהרנפורט תקע"ב ונחלק לב' חלקים: ח"א כולל תרי"ג מצות כפי סדרם ומוצאם בתורה; וחלק ב' נקרא ג"כ פתגם המלך, כולל מצות עשה ומצות לא תעשה בשיר וחרוז ע"ס א"ב תשר"ק ואלב"ם ושאר דרכי הפייטנים, והוא כמו האזהרות שתקנו הקדמונים • וזה לשון המחבר בהקדמו: "וכאשר ראו חכמים ונבונים את השיר הזה אמרו כעתה לא נאמר עוד כמזקף דשבועות אתה הנחלת וגו' רק נאמר השירים האלה" עכ"ל • וזה תחלת השירים: אליכם אישום אקרא הקשיבה אל מצותי ואל תבעטו, איש יקח אשה להוליד בנים ובנות ורבו אל תמעטו" וגו' •

קרובות בג' ראשונות של ש"ע ועלתה בידם שמותר (שבולי הלקט ס' י"א; הגהות אשרי לברכות פ"א ס' י"ב; בשם א"ז; הגהות מיימוניות פ"ד מתפלה ה"ג; רע"מ"ש הת' לוצאטו בבית האוצר ד' ג"ג ע"ב נגד סכרת ר"ש בלאך בתולדות רש"י דף ו'ו'). הוא יסד אוהרות המתחלות "אמת יהגה חכי" ונמצאו בכתב יד בנאוטקאן; ובין כתבי יד דע ראסי (צונץ פארטרעגע צד 390), ובפאריז; ולונדון (כרמולי בהערותי' לש"ה ג' ב' דפוס פ"פ דמ"ין צד 281), ובמחזור כ"י מנהג רומי או תוגרמי ביד החכם שמואל דוד לוצאטו (בית האוצר צד ג"ה ע"ב); והחכם פירשט הדפוס אוהרות הללו בל"ט בל"ט ש"א משנת 1850. Nr. 4., 5., 7., 8. 10. וחלקן לט"ז חלקים ח"א תחלתו: אמת יהגה חכי משפטי ד', חתום בו אליהו חזק; ח"ב: אמון שעשועים; ע"ס א"ב; ח"ג: תרדוף צדק; ע"ס תשר"ק; ח"ד: אח להחיותי; ע"ס א"ב; ח"ה: הסגן בכפור; חתום בו חזקן פ"א; בר' ב' פעמים, מנחם פ"א, חזק ב' פעמים ואח"כ חרוזים מתחילים באותיות אבמ"ש. ח"ו: אזנך הט' לצדק; ע"ס א"ב ואות ש' ות' מרובע בחרוזים. ח"ז: אכר ומשקה ובגדי; ע"ס אותיות של אליהו חזק אמש"ת. חלק ח': אליכם אישים אקרא; ע"ס א"ב; ח"ח: חזק מאות ג' שחטר ועל מקומו חרוז אות ד' כפול; וכן גבפלים חרוזי אות ש' ות'. ח"ט: הכת בנה; חתום בו חזקן חזק וכפול בו קו"ף האחרונה. ה"י: אב ואם מכה; ע"ס א"ב ואות ש' ות' כפול. ח"י: תשת לבך; ע"ס תשר"ק ואות ב' וא' כפול. ח"י"ב: אביון לחון; ע"ס א"ב בכפל אות ש' ות'. חלק י"ג: אל תחיה כל נשמה; חתום בו אליהו חזקן חזק. ח"י"ד: אל המחנה לא תבוא; ע"ס א"ב ואות ש' ות' בפולים. ושאר החלקים גם מ"ש החכם פירשט על הפייטן שם בל"ט בל"ט Nr. 12 משנת 1848 לא ראינו עד עתה; אכן לפי מה שכתב החכם לוצאטו (שם) חתום בס': "אליהו חזקן חזק בתורה ובמעשים טובים בלבי אמן ואמן וכן יהי רצון רוכב שמים בעזרי אפל לוף מכלל" — ומי יודע אם לא אותיות אפל לוף מכלל וכן אבמ"ש; אמש"ת הם ראשי תיבות מומלת שלימות שרמו בס' הפייטן דבר אחר; ומצינו דוגמא לזה בשיר הגאון ר' יעקב עמרון שחתם עצמו בזמר אתני שבחיה; יעבץ בראשי החרוזים; והוא אך ר"ת של יעקב בן צבי. וכן שליט"א; ע' למטה בשם רבינו אליהו חזקן בר מנחם לוצאטו. ורבותנו בעלי התוספות ידעו האזהרות הללו והביאו מחירוניהן ראייה לדבריהם; ופעמים סתרו דברי הפייטן ואמרו שיסוד דברי' שלא אליבא דהלכתא; ור' חם הגייה דברי' לישרם עם פסק הלכה. ע' יומא ח' א' ד"ה דכולי; סוכה מ"ט א' ד"ה שכל; נדה ל' א' ד"ה ושמע; ב"ב קמ"ה ב' ד"ה ואין; מכות ג' ב' ד"ה ואיבא ושם בהרא"ש; וכן ברעת זקנים לפ' וראא הועתקו איזה חרוזים מאזהרות הללו. — והנה החכם צונץ (צור געשיכטע רבו' צד 192), וכן החכם ש"ד לוצאטו (שם) העמידו את רבי' אליהו חזקן בשנת 1050 למספרם; אכן מה שכתב החכם צונץ שהיה ר"א מפאריז ע"ז דו עלי' החכם שר"ל (שם) הנה לשונו: "זאת לא ידעתי מנין לו? כי הנה ראינו כי חכמי התוספות אינם מביאים מעולם שרם פסק או פירוש או קושיא או תירוץ בשם רבי' אליהו חזקן; ואינם מזכירים אלא האזהרות שלו; וזו ראייה שלא היה בצרפת; וחכמי צרפת לא קבלו דבר מפי' רב. האזהרות שחבר היו בידם; אבל רבי' אליהו מפאריז או רבי' אליהו סתם מובאים ממנו בתוספות ובשאר קדמונים; פסקים ודינים וענינים הרבה והוא ורבי' מושלם מוליאון נקראו גדולי צרפת (מרכזי פרק חזקת הבתים קרוב לסופו) וזה הצרפתי לא נקרא מעולם חזקן. ולא זו בלבד; אלא ראי' לדעת; כי כינוי חזקן איננו תאר שנתנו לו אחרי' לעת זקנתו; אבל נראה שהיה שם משפחתו

כי הגה הוא עצמו באזהרותי חותם שמו בראשי בתים הזקן עד ארבע פעמים "עב"ל.
אולם הגם לא ידעתי מקור לצונץ שהיה רבי אליהו הזקן בפאריז ועב"ז דברי החכם
לוצאטר "שלא היה בצרפת" אינם מוכרחים כי מצד שלא הביאו בעלי התוספות
דבר משמו, לא ראינו אינו ראיה; ואדרבה ממקום אחר יעמוד לנו ראיה שהיא
צרפתי, שהרי כפי מה שנביא עוד למטה כתוב על סדר המערכה שחברו "רבי אליהו
הזקן בר מנחם מנש ז"ל" ורבי שמעון בר סגולתו של רבי אליהו הזקן שיסד אזהרת
אתה הנחלת "ממדינת מנש" היה כמפורש בסוף תשובת רש"ל סימן כ"ט — ומה
שרצה החכם פירשט (ל"ט בל"ט 1850 צד 51 הערה 4) לאמר שמלת מנש הוא
Mannes, שם החול של מנחם שהעמידו המעתיק והסופר אחרי שם הקדש, אינו
מחזורי. גם ר' חיים מיכל בהוספותי להידנהיים כתב שר' אליהו הזקן ממדינת
מנש היה והנה שם ברש"ל איתא: "ורבי יקותיאל אחיו של רבינו אליהו הזקן ממנו
יצאו בני יומני והשלישי ר' יצחק בר מנחם הנקבר באורלייש" ע"כ. מלות
ממנו יצאו בני יומני אין להן מובן בלל, והיה נראה לי להגיה ממנש יצאו
(מדינת מנש הוליים ומשם יצאו לארצות אחרות) בני רבי מנחם (והיו בני ר' מנחם)
והשלישי רבי יצחק בר מנחם הנקבר באורלייש (כן השלישי של רבי מנחם הוא רבי
יצחק באורלעאנש). ואם הגהה הזאת אמתית אשר בלעדה לא ידענו מה שרצה הרש"ל
ללמדנו מאחר שכבר אמר לפנינו מזה שר' אליהו ורבי יקותיאל אחים היו, נלמדנו מזה
שרבי יצחק בר מנחם היה אחי רבי אליהו הזקן ומקום מולדתם מדינת מנש היתה,
ויהיה גם זה סעד לזכרנו לעומת החכם שד"ל שר' א' הזקן צרפתי היה. וכבר
האזולאי בשה"ג א' רב' שבאזהרות לשבועות של ר"א החזיקו בני אשכנז ופולין, וכבר
השיג עלי ר"ו היידנהיים שרק בצרפת אמרו אזהרותי ולא באשכנז ופולין שאומרים
אזהרת אתה הנחלת. ויראיתי אני בשתי מחזורים ישינים מנהג רומא הנרפסים
ובמחזור מנהג כ"י שזכרתי בהקדמה כתוב ונרפס על אזהרות אתה הנחלת "אזהרות
דאליהו זכור לטוב". ואפשר שמוזה נבע טעות האזולאי שלא ראה וידע שאזהרות
ר"א מתחילות אמת יהגה חכמי אשכנז יש ראיה מכוררת שבימי קדם אמרו גם באשכנז
כבצרפת אזהרות ר' אליהו הזקן כעדות רבי מנחם בר זרח כצידה לדרך (דף קצ"ב ב')
"נהגין ברוב מקומות ישראל לומר אחר חזרת המוסף כל אחד לפי ארצו; בצרפת
ובאשכנז אומרים אמת יהגה חכמי שחבר ר' אליהו הזקן ובספר זרוב ארץ ישראל
אומרים שמור לבי מענה שחבר החכם המשורר רשב"ג" — ושם רבי אליהו הזקן
מיוחס ג"כ על סדר המערכה הנמצא בהרבה כתבי יד (צונץ פארטרעגע צד 390;
דוקעס צור קענעטניגס צד 144; כרמולי בהספתי לשה"ג ב' דפוס פ"פ דמין; וברשימת
כתבי יד ר' חיים מיכל מהמבורג Nr. 544 בכ"י משנת ה"א ס"ח). והח' דוקעס (שם)
אמר שהוא סדר פסקים מלגקטים כמו מעמדות ואין בו שום הוספה מרבי אליהו
בעצמו. וידידי החכם שטיינשניידער אמר לי שנרפס סדר המערכה זה בסדור
תפלות מנהג רומא, כולגנא שנת עזר"ך. וע' קאטאלאג שטיינשניידער 2074.

ר' אליהו בר מרדכי. לפי מה שכתב לי החכם צונץ במכתבו אלי, חי
הפייטן הזה בשנת 1100 למספרם, ראולי עוד קודם
לזה. ומעמו לא גלה לי, וכבר נמצא לפיטמי פירוש מראב"ן (ע' מחזור קרבן אהרן
לר"י מרגליות למנחת יוב"ט). וידוע שהראב"ן חי בשנת תתקי"ב (1152), ונראה מזה
שהפייטן קדמון הוא. והחכם הרב שלמה רפאפארט (כ"ח ח"ו צד 23) אמר שנראה

לו שרבו אליה בר מרדכי אטלקי היה בעברה שחתם עצמו בירבי וזלא מצינו פייטן
 אשכנזי שחתם בן זולתי האטלקים הוא יסד קרובת למנחת יצ"כ במנהג פרלוק ואשכנז
 תחלתו: (1) איתן הביראמונתך למגן ומחיה ע"ם א"ב ואת"כ (2) אראלים בשם
 תם ממלויים חתום בו אליה בירבי מחדמי: (3) אראלי הרד ע"ם א"ב ובקצת
 מתוורים וכן במחזור קרבן אהרן הגל"ס כתוב שהובר פיוט אראלי הרד מהקליר וזלו
 הכותב אינו נראה אלא גוס זה מר' אליהו ומה שהביא לידי טעות זה הוא מה שנמצא
 במחזורנו מ"פ נוסח אמונת אדם נוסחת שחתום בו אלעזר וחשבו שהוא חתימה קדימה
 להפייטן לפיוט אראלי הוד הבא אחרי: ואולם זה אינו כי הוא תרד מפזמון אחר בתאר
 נכון לקליר הנמצא בתשלומם במחזור רומא למנחת יצ"כ וכן בקונטרס מנהג פוזנא
 על למטה בשם ר"א הקליר וכתב מנהג אשכנז חסד חתום אמונת אדם למנחת
 מים אחרי פיוט אראלים פיוט אראלי הרד וחותן שעשה רבינו אליה פזמון אראלי
 הרד שבר נוסח מיכאל מימין רב"ה הולך וחתום כמעשה הקליר שהיה מול עיני שופר
 פזמונו אל אדיו וכו' מיכאל מימין וגו' על פסוק שרפים עומדים ממעל לו שבישעיה
 ועל נוסח פרד"א פ"ד מנחה ראשונה מיכאל מימין וגו' ועל מ"ש למטה ע"ה
 ונוסח אמונת אדם נראה כשירה מאשר השאירו מפורטת אלעזר הקליר למנחת
 יצ"כ אשר נהגה בראשונה לאמרם עד שאחזו בפיוט רבלי אלוה בר מרדכי וראו ג"כ
 צונץ פארטרענע צד 399 הערה ב' וזאת אראלי הרד עוד פיוט מרכי אלוה כ"מ בלי
 חתימה שבלתי חרוט והוא כללן מחקרים מעיה רעיונות משגבות תחלתו: דכ"י רבוב

ר' אליה בר משה לואנץ היה אב"ד בוירמיווא בפולדא ובפרידברעג
 אשר הודש בכמה ספרים זרות הכתובות ונחה הכנרת נפטר בשם טוב ה"ב א' ותמו
 שנתו שצ"ז לפ"ק בק"ק בוירמיווא ע"כ בפנקס ק"ק בוירמיווא כפי מה שהעתיק ר'
 שלמה בלאג בספח התמים (הנובר תר"ח) צד 306 וטענת נפלא בהעתקתו כי בשנת
 שצ"ז ב"א תמו היה ביום ב' וצ"ל שצ"ו וכן העתק באמת החכם ורכולי הפנקס
 הגל"ס (נאלען 1839 דצ 94) ור"כ צונץ (צוה לעשיבטען צד 402) היא סדה
 בראשונה ספר דרכי משה לרמ"א מגליגות שונות וההפסס תחנת ר' עקיבא פראנקפורט
 (על למטה בשמו) ג"ס זמירות ותושבחות לשומרנו ביום השבת (בסילאד
 שצ"ט בדפוס קונראד וואלקירך) ושנכללה בו זמירות ר' עקיבא הגל"ס זמירות ר'
 אליה ואלוה ה' (1) מזמור השיר ל' ליום השבת וכלל בה האבות מלאכרת
 האסורות מן התורה והנהגת שבת שיר הזה מועתק ממנו ג"כ ללשון אשכנזי וברדח
 חרוזי (2) אהן עולם בלי גול ס' חתום בו כ' פעמים אליה באל"ף בסופו ונוסח
 ממנו במהינת פיהם אצל הקהלה הודניק' והיא לשבת בכלל ולשבת הנוכה בפרט
 ואגב גררא נזכיר עוד שיר שחבר גנדפס ג"כ שם והוא: אלי כס אוזים אקרא
 עיני וויכוח היין והמים למי משניהם נאוה תהלה וכל אחד מביא ראיה לעצמו
 ולכבודו מתג"ס וחתום בו אליהו בן משה המושה שליטא חזק וגם הוא מועתק
 שם ללשון אשכנזי וכתוב עליו שיש לנגח בנימין דיטריך פון בער"ו וע' עלי
 דוקעס משהו בן עזרא צד 23 בהערה אלא שגראה שמעיה החכם דוקעס בכלל
 שליטא שהעתיקו שם כאלו הוא שם הראשון משפחה לר' אליהו וזר אינו
 מישם משפחתו ואין חמלת של ג"ס הוא ר"ת שישחיה לדרך גמלים טובים אמר

כידוע. ושמש בו הפייטן בכל זאת כמו שחתמו גם אחרים בר"ת ז"ל כראש
החרוזים. וע' למעלה צד 14 על מלת יעב"ץ.

ר' אליה בר שמעיה. הרב הזה אשר לא ידע ר' וואלף היידנהיים מי
הוא חתום עם רבנים אחרים בתשובה חמעותוקרת
מחידושי ר' שמראל בר טוביה בהגהות מיימונית להלכות אישות פרק כ"ג הלכה י"ד
שהיה חתנו של ר' אליעזר בר נתן (ע' למטה בשמו), כ"כ החכם צונץ בספרו
פארטרעגע צד 392 בהערה, ור' חיים מיכל בהוספותי לשם זה. ומצאתי כ"ה סליחות
שחתום שמו בפירוש עם שם אביו והם במחזור מנהג פולין, אשכנז, ליטא, אויגוין,
ורומא. (ראלה הן: 1) אדוני אלהי ישראל אתה צדיק. סליחה במנהג אשכנז
לז' דסליחות, מנהג פולין ליום ד', מנהג ליטא ליום ה' דעשרת י"ת, ע"ס א"ב ואח"כ
חתום אליה בר שמעיה חזק. (2) אקרא בשמך להחזיק. סליחה מנהג פולין לג'
דסליחות, וכתענית לחמישי של אשכנזים ובאשמורת הבקר דפוס וועזן, חתום בה א"ב
ואח"כ אליה בר שמעיה חזק ואמץ. (3) אדון כשפטך אנוש רמה. סליחה מ"פ
לער"ה ולמוסף י"ב; מ"א וליטא לער"ה ולעי"ב, ולשחרית יום כפור מ"א. ע"ס אתב"ש
וחתום בה אליה בר שמעיה חזק. (4) אריתך קויתך. סליחה מ"פ וליטא לב',
ומ"א לד' דסליחות, ומצאתי אותה גם במחזור רומא כתב יד. והחכם צונץ ראה
אותה גם במחזור אויגוין (צייטונג דעם יודענטהומס 1839, Nr. 75) לה' דעשרת י"ת;
ע"ס א"ב ואח"כ אליה בר שמעיה חזק ואמץ. (5) איכבה אפצה פה. סליחה מנהג
ליטא לז' דסליחות, מ"א לה' דעשי"ת, ולמנחת י"ב; מ"פ לשחרית י"ב, ע"ס א"ב
ואח"כ חתום אליה בר שמעיה חזק. וכל בתיה שש ושש מלות אלא שבדפוס שבשוה
בתוספות גרעון מלות כמ"ש בסליחות רעדלהיים משנת תקצ"ד. (6) את ד' בהמצאו.
סליחה מ"פ וליטא לצום גדליה ומ"א לב' דעשי"ת ע"ס א"ב, ואחר מלת תניחנו
שחותמת הא"ב חתום: אליה בר שמעיה חזק. ומצאתיה גם במחזור רומא הנדפס
לשחרית י"ב. (7) אריה ביער. סליחה מ"פ לד' דסליחות; מ"ל לב', מ"א לג'
דעשי"ת. ע"ס א"ב וחתומתה: אליה בר שמעיה חזק. ובתיה המה ה' מלות, וגם
היא נשתבשה בדפוס. (8) אין תליה לראש. סליחה מ"פ לז' דסליחות, ע"ס א"ב
וחתום אחריה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ. (9) ארכן וקצרן. סליחה ליום ו'
דסליחות במ"א, ע"ס ע"ב וחתום בה אליה בר שמעיה חזק. וגם היא מיוסדת בכתים
בעלת ה' מלות. (10) אבותי כרבת ריבם. חטאנר במ"א ליום ר' דסליחות ע"פ
א"ב משולש ואחריה פ"א: אליה בר שמעיה חזק. וכל בית בעלת ג' מלות.
(11) אבדר חכמי גזית. סליחה מ"א לד' דעשי"ת. ע"ס א"ב ואחריה חתום אליה
בר שמעיה חזק, והיא בת ה' מלות בכל בית. (12) אתה חלקי וצור לבבי.
שלשיה, וכל חלק וחלק ד' מלות, ע"ס א"ב ואח"כ אליה בר שמעיה חזק ואמץ. מ"פ
לה', מ"א וליטא לד' דעשי"ת. ובחרו אות' הנוסח: כבודה שְׁבַעַת חפת חזיונים, ויש
גורסים שְׁבַעַת. וכן גרס היידנהיים ואמר (שם בסליחה הנזכרת): „רטעמו המכובדת
מקדם בחופה של שבעה ענני כבוד, הנה היא, עתה כרחל נאלמה והכי אתא בריש
מדבר רבה: שבעה ענני כבוד היו מקיפים את ישראל במדבר וגו', ולכן תפס בלשון
כבודה שבעת, ר"ל ז' ענני כבוד וגו'. (13) אפס הוד כבודה. סליחה מ"ל לז'
דסליחות, מ"א לה' דעשרת ימי תשובה, ע"ס א"ב ואח"כ חתום אליה בר שמעיה חזק.
(14) אליך לב ונפש. פתיה לב' דעשי"ת, ליטא ומ"א ולמ"פ לג' דעשי"ת.

וחתום בה אליה בר שמעיה חזק, וכל חרוז בעל ד' חלקים. 15) אלהי בושתי ונכלמתי. סליחה מ"פ לב' דעשית, ע"ס א"ב ואח"כ חתום: אליה בר שמעיה חזק. 16) אנא חטא העם הזה. סליחה מ"פ וליטא לשחרית י"ב, ע"ס א"ב וחתום בסופו: אליה בר שמעיה יחי לעד. 17) אנתתי בלחץ האויב ואין לאל ידי. סליחה מצאתיה במחזור כתב יד דף מ"ו בבית הספרים אשר למלכות בכרלין. ע"ס א"ב ואח"כ חתום אליה בר שמעיה חזק. 18) אשמינו ועונינו רבו ועצמו מספר. סליחה בכתב יד ישן אצלי בסוף מחזור אשכנז דפוס וויניציאה משנת ש"ס. ע"ס א"ב ואח"כ חתום: אליה בר שמעיה. 19) אנא מהרה כלה קוצי כרמך, בוגדים סוררים שולחים זמורות לערמך. סליחה מצאתיה במחזור רומא כ"י הנזכר בהקדמה והוא שם בס' מ'. וזהו הנוסח ברשימת הסליחות שם, אבל בסליחה בעצמה כתוב בטעות: "אנא תרחם על קוצי כרמך". ע"ס א"ב ואח"כ חתום אליה בר שמעיה חזק. 20) אויבים קמו עלי על לא חמס בכפי. גם סליחה זאת שם בכ"י מחזור רומא בס' מ"ה. ע"ס א"ב וחתום: אליה בר שמעיה חזק. 21) אשמתי עד לשמים גדלה, בגדתי והרבתי חטאה גדולה. גם סליחה זאת שם במחזור רומא כתב יד ס' קמ"ו, ע"ס א"ב ואח"כ אליה בר שמעיה חזק ואמין. 22) אליך פנינו בושנו להרים, בעבור עמך היינו ממרים. גם סליחה הזאת שם בכתב יד מחזור רומא ס' קכ"ז. ע"ס א"ב ואח"כ אליה בר שמעיה חזק ואמין. 23) אימך אפונה נשאתי בהשפטי, בושתי ונכלמתי להרים פני. שם במחזור רומא כ"י הנ"ל ס' קכ"ח. ואח"כ אליה בר שמעיה חזק. 24) אדוני מימית ומחיה בקרב פעלך חיה. במחזור רומא כתב יד הנ"ל ס' קנ"ו. ע"ס א"ב ואח"כ אליה בר שמעיה חזק. 25) עם ד' חזקו. פתיחה לסליחות יום ג' דעשרת ימי תשובה מ"א, מ"פ וליטא לה' דעשית וחתום בה: אליה בר שמעיה חזק.

ר' אליה. הפיוטים אשר חתום בהם שם זה מכלי שנוכל לברר מי זה הוא אלה הם: 1) שלום בפי רלבי חולה. שלום לשבת חזון במחזור אוניון (צונץ צייטונג דעם יודענטהומס III. צד 682). 2) אגורה באהליך עולמים. יוצר לשבת ה' אחר פסח מ"פ, ע"ס א"ב וחתום בו ז' פעמים אליה, וכן בחרוזי אפר חתום שם זה. 3) אופל המוני. יוצר לח' דפסח במחזור רומא הנדפס ע"ס א"ב, וכתרוו אלישע. . . הנקדש, וכן בחרוזי אשור ליה רמוז אליה. 4) אל דמי לך רב וגואל. שם במחזור רומא ל'. בטברת. 5) אתכם אזביד. רהיט לש"ת במחזור רומא. 6) כנסת ישראל זועקת. תחנה ל"ז תמוז שם במחזור רומא, ובמחזור רומא כ"י הנזכר בס' קס"ה. 7) תחרות רוגז. סליחה לג' דעשית ולכ' סיון מ"פ, ע"ס תשר"ק כפול ואח"כ אליה הקטן והצעיר יחיה. והנה הגם כי מצאנו עוד פייטנים רבים ששמום אליה (ע' כ"ח ח"ד צד 36 וצד 38). נראה שר' אליה אשר ממנו פיוטים במחזור רומא אפשר שהוא ר' אליה הקדוש שחי ברומי ונהרג בשנת ה"א ג"ר (1298) כמו שמצאתי במחזור רומא כ"י ס' קפ"ז בסליחה תחלתה: "אלהים בעלוננו אדרנים" וכתוב עליה שחוכרה על ר' אליה הקדוש ברומא כשנדון למיתה. ובסליחה עצמה זה הנוסח: "היום כאלף ומאתים ושלשים" וידוע שהבית נחרב ג' אלפים תכ"ח ואם תחשוב ב' המספרים יחד יעלה החשבון ה' אלפים ג' וליצירה (1298 למספרם), ואין ספק שזה ר' אליה שעליו נוסדה הסליחה הזאת הוא ר' אליה בן שמואל שזכר צונץ במכתב עתי של גייגער כרד' ד' צד 196

שנהרג ברומי בשנת 1298, והוא היה גם פייטן ופיוטורו הם במחזורי רומיים לפי דברי החכם צונגן שם.

ר' אליעזר אשכנזי בר אליה. רב גדול בתלמוד ובקי בחכמות, בעל ס'

מעשה ד' ויוסף לקח. ובהקדמת ספר

האחרון שכתב לכבוד הנשיא דון יוסף מספר המחבר בעצמו מעט מקורותיו, והשלימו

בקרימונה בשנת של"ו. ובהיותו הרב במצרים נשאל ממהר"י קארו כמובא בשאלורת

ותשובות משאת בנימין ס' נ"ה. ונתקבל המחבר לרב בפוזנא והחליף משם שאלורת

ותשובות עם הגאון ר' שלמה לוריא (ש"ת רש"ל ס' י"ז וי"ט). וכמדומה לי קראתי

בסוף ספר מעשה ד' באחד מדפוסים הראשונים שנשלם. הספר כשהיה מתברר רב

בגנעזען בשנת ש"מ (1580). ובשנת שמו"ו (1586) נח גפשיה דרב בקראקווא (סדר

הדורות ח"א בסוף; צונגן צור געשיכטע וכו' צד 370, וציון מצבתו מובא בוואלף

(ח"ד צד 1211). וממנו נמצאו סליחות נדפסים בפני עצמן גם נדפסו בסוף סליחות

אחרות מנהוג בעדמן ואלה הם: 1) אלהים עליון גדול גבור ונורא. סליחה ע"ס

א"ב מרובע ואח"כ חתום אליעזר ד' פעמים, בן אליה ז"ל פעם אחד. 2) אין

לנו פה ולא מצח. פזמון, חתום בו אליעזר בן אליה. וב' הסליחות הללו

נתקנו כנראה מתוכן על חלאים רעים ומגפה אשר שלטו כעת ההיא. 3) אתה הוא

מלכנו נותן לחם לרעבים. סליחה ע"ס א"ב מרובע ואח"כ חתום פ"א: אליעזר

בר אליה. 4) טוב לחסות בד'. פזמון, חתום בו אליעזר בר אליה חזק. ושני

הסליחות נוסדו על הרעב והיוקר שהיה בימים ההם. 5) אנא האל הנותן עוז

ותעצומות. סליחה מרובעת ובכל חלק א' וד' מכל חרוזי שלם אות א' מא"ב

וחתום ע"ס א"ב ב' פעמים ובסופו חתום אליעזר בר אליה: 6) ד' בעזך ישמח

מלך. פזמון לתחנה הנזכרת חתום בו אליעזר בר אליה. ונוסדו ב' הסליחות הללו

"להצלחת המלך במלחמה, לבקש טובות המלכות ולהתפלל בשלומה"

כמדפס עליהן. 7) אל מלך יושב על כסא רם ונשא. סליחה ע"ס א"ב

מרובעת, ואח"כ חתום פ"א אליעזר בן אליה. 8) מלך מלכים ד'. פזמון, חתום

בו: אליעזר בן אליה זלה"ה. ונוסדו ב' הסליחות הללו "למצוא חן בעיני המלך

והנשיא, ולהנצל מעלילות ושאר מוראים" כנדפס שם. 9) אל תשכחי נפשי תהי

זוכרת. בקשה נאה בריכות הנשמה עם הגוף, נמצא בספר זבחי שלמים אשר

הובא לדפוס ע"י ר' אליה בן אליעזר אשכנזי בשנת מן החרכים (שע"ג). בן אמר לי

ידידי החכם שטיינשניידער. וע' קאטאלאג שלו 3242.

ר' אליעזר בר יואל הלוי. הוא הרב הנקרא ג"כ הראב"ה ואבי העזרי

(ש"ת רש"ל ס' כ"ט ב' פעמים) בן בתו שר

הראב"ן (ע' למטה בשמו ובשם ר' יואל בר יצחק הלוי); וחי בשפירא, בכנעני,

בקולוניא ובוורצבורג בערך תק"ע, 1210 למספרם (צונגן צור געשיכטע וכו' צד

36). וממנו הסליחה: אל תפר בריתך אתנו. ע"ס א"ב ואח"כ חתום: אליעזר

הלוי. ולא מצאתי בדפוסים נרשם יותר כי אם שם זה, אכן גם ברבי, גם שם

אביו יואל חתום בה בחרוז: בשר נינדך ר"ה נוראות, ישר ונאמן א"ה הצבארת,

ואח"כ חתום יגדל בתורתך חזק. והיא מוסדת כנראה על גזרת התקנ"ז ומיועדת

לאזכרה בימי הסליחות קודם הפזמון כשיש בס מלא.

ר' אליעזר בר יצחק הלוי. הרב הזה התחרם בסליחה שלמטה, הוא לדעת

ר"ר היינדהיים ר' אליעזר הגדול המוכב

מרש"י בפסחים דף ע"ב ב'. וכן נראה שהוא דעת ר' חיים מיכל בהוספותי שם שכתב

שהוא אבי ר' טוביה שיסד הפסיקתא (בשנת ד' אלפים תת"ן ובער, והיא כבר נח

נפשיה דר' אליעזר שהרי שם כתב עליה בנו ז"ל, עי' ש"הג א' ט' א') ועי' מ"ש לעיל

מזכרף לחכמה בשם ר' אברהם בר יהודה הכהן. ובתולדות רש"י (העתקת ר"ש

בלאך דף ז') הוכיח ספקו של החכם צונץ אם ר' אליעזר הגדול הוא ראב"י הלוי

הנזכר בפירושו המיוחס לרש"י לניזיר דף ב' א' או אם הוא מחבר סליחה הנזכרת. אולם

לדעתי ר' אליעזר הגדול אינו ראב"י הלוי הנזכר שם, כי בכל המון קוראי שמו

בפרקים הראשונים לא מצאנו אף אחד שמכנהו "הלוי" כי אם "גארן" או "הגדול"

כידוע. ומטעם זה גם הפסטרן איניהו כי גם בסליחה חתום "הלוי". אולם אפשר

שהפייטן הוא ר' אליעזר הלוי, אחיו של ר' יעקב בר יצחק הלוי הנקרא יעב"ץ (ש"ות

רש"ל ס' כ"ט) שהיה בן רבו של רש"י. ומצאתי בפרדס לרש"י הלכו' לולב (דף מ"ה,

ע"ב וע"ג) וז"ל: "ר' שלמה (רש"י) בליל שמיני ספק שביעי קדש בסוכה וישב בה

וגם למחר עשה כן, וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי נוחו עדן. אחיו רבינו

אליעזר ורבינו שמואל הלוי קדשו בבית מאכלו (מאכלם צ"ל) חוץ לסוכה ולמחר

ביום אכלו בסוכה... ושאלתי את ר' יעקב לוי ואמר מתחלה היה אבי נוהג בספק

בליל שמיני לקדש בבית ולאכול שם ולמחר בסוכה כדרך שעושים אתי אבל בזנותו

פעמים היה יושב בליל ספק שביעי בבית ופעמים בסוכה והן ר"א ורפ"א בידד,

ורבי אלכסנדר העיד עליו שבתחלה היה נוהג לישב בבית בליל ספק שביעי ולמחר

בסוכה, אבל חבירו ר' שלמה ושאר רבותינו אמרו לו וחזר בו וגו' עכ"ל. נשמע

מזה שהיה ליעב"ץ שני אחים האחד ר' שמואל והוא הנזכר ג"כ למעלה מזה בפרדס:

"וכן העיד רבינו שמואל בן רבינו יצחק הלוי ג"ע אבי' שכן נהג רבינו גרשם זצ"ל,

ואין ספק שט"ס הוא רצ"ל "משורם אביו". והכ' הוא ר' אליעזר הלוי פייטן של

סליחה שלפנינו והיא אלהי בשר עמך מפחדך סמר. חתום בו אליעזר בר יצחק

הלוי (שתי שמות האחרונות בחרו יצוה הסדו קוממויות השיבני רכו', לפאר רבו,

וישב). והוא כמ"פ למנחת יום כפור, ולש"ץ חוקא כנראה מלשון פסו אמונים וגו',

ברר ניב שפתי וגו'. והושאלה סליחה זאת את"כ ליום כפור קטן שהוא מנהג כנאחר

לא ידעו ממנו הקדמונים.

ר' אליעזר בר נתן. הוא הראב"ן ונקרא על שם זה גם ספרו אשר שמו

העקרי צפנת פענח (ש"ות רש"ל ס' כ"ט; ש"ות מהר"ם

מינץ ס' מ"ט וק"א). והיה הראב"ן בן דורו של רש"י ובפירושו למחזור כתב יד ברוב

הוא עצמו: "כך שמעתי מפי רש"י בר יצחק ז"ל שהיה מתפלל בראש השנה".

(ר' חיים מיכל בהוספותי למוכבא היינדהיים), וחתום עם רשב"ם ר"ת ור' אליעזר

בר שמשון על התקנות שנתחדשו על ידם ועל ידי ק"ן רבנים, המצאם בש"ות מהר"ם

ב"ב הארוכות דף קי"ב ע"ג וע"ד. מושבו היה במגנצא וחי עוד בשנת תתק"ב (ראב"ן

ס' ב"ו), וחמ"י היה ר' אליקים בר יוסף במגנצא (מהר"ם ב"ב ס' תר"ן; אשרי סוף

ראש השנה ס' ל"א; שם למרועד קטן פ"ג סימן ק"ג וק"ח) שמרת בין שנת תתק"ה

לתתק"ב (ראב"ן סימן כ"ו, מהר"ם ב"ב סימן תר"ן). ומ"ש בראב"ן דף קמ"ג שר'

ליאונטין הויה חמ"י עי' רפאפארט בה"ע תקצ"א צד 86). וד' בנתי' נשוארת היו

האחרת אל ר' שמואל (ראב"ן תשובה י"ז, כ"ז, כ"ב, נ"י, נ"ג, נ"ח, ס"ט) והוא ר' שב"ט, המשיב על תשובת ר' אליה בן שמעיה ושאר גדולים המובאות בהגהות מיימונית הלכות אישות פרק כ"ג. ושם בהלכות הגעלה הלשון: "ודלא כרבינו שב"ט שהנהיג מפי חמ"י הראב"ן להגעיל וגו'" והוא ר"ת שמואל בר נטורנאי ולא שמואל בר טרביה כאשר טעה החכם לרצואטו בכ"ח ת"ז צד 50, והחכם צונץ (פארטרעגע צד 393 בהעדה). והחכם האחרון הביא אח"כ בספרו צור געשיכטע וכר' (צד 205 בהערה) שר"ש בר נטורנאי חתם עצמו שב"ט. וע' שבולי הלקט ס' צ"ג, ומפרש כתוב בש"ות רש"ל ס' כ"ט שהיה ר' שמואל בר נטורנאי חתן הראב"ן. — השנייה היתה נשואה אל ר' יואל בר יצחק הלוי (ע' למטה בשם הזה). השלישית היתה אשת ר' אורי (ראב"ן תשובה מ'), ועל' הכונה גם בש"ות רש"ל ס' כ"ט כמה שכתב: "והרב ר' אורי" אלא שקפץ ודלג מעגן לעגן כדרכו שם. הרביעית היתה אשת ר' אליקים (ראב"ן תשובה כ"ו). ולפי זעת ידידי הח' קאססעל הוא בר יהודה והיה ר' אליקים אבי זקנו של ר' יחיאל אבי הרא"ש, ולכן קרא הרא"ש גם את הראב"ן זקנו (ע' קורא הדורות, דפוס ברלין דף כ"ג ב' הערה ד', וש"ות זכרון יהודה בתחלת הקדמת החכם קאססעל. והנה גם ס' מאמר השכל יחס ר' וואלף היידנהיים אל הראב"ן במבוא שלו להפיוטים ובהקדמתו לס' הנ"ל אשר הדפיס שנית ברעדלהיים. ואחר' דרש כן החכם צונץ (פארטרעגע צד 398 בהערה). ור' חיים מיכל בהוספות' למבוא הנ"ל טען על היידנהיים ואמר: "וטעות גדולה טעה החכם הזה כמה שיחס ס' מאמר השכל לראב"ן, אשר נראה מתוכו שנתחבר כמאתים שנה אחרי הולדו, וכבר השיבותי עלי' באריכות במקום אחר" עכ"ל. וע' בהקדמת ר' זלמן מרגליות במחזור קרבן אהרן. והנה גם החכם היידנהיים ידע קושי הדבר ליחס לראב"ן ספר הנ"ל כטעם אשר כתוב שם בהקדמה, אך סמך על משענת קנה רצוף על סברת האזולאי שכתב בש"הג א' ט"ו שהראב"ן שחי תת"צ ותתק"ב (ראב"ן ס' מ"ח וס' כ"ז) האריך ימים עד ה' אלפים ושבע, שכן כתוב מספר הזה בטורפס הגט בראב"ן דף ק"ס ע"א. אולם ידענו שראב"ן שמע מפי רש"י (ע' לעיל) אשר מרת בשנת תת"ה. ולפי זה היו ימי חי' הראב"ן ארוכים מאוד — והוא דבר זר להאמין. ולכן נאמן יותר עדות סתם של ר"ת אשר נפטר בשנת תתקל"א, שכתב בספר הישר ס' שס"ז: "כך פירש ר' אליעזר דמגנצא נרחו עדן". ונראה שאך הסופר תפס שם בראב"ן מספר ה' אלפים ושבע ולא כתב כן הראב"ן בעצמו. וכ"כ החכם אדלער באנאלען מיאסט 1839 צד 91. והראב"ן לא לבד שהיה פייטן גם היה מפרש ומבאר פיוטי פייטנים הקודמים לו והיה הפירוש כ"י ביד החכם ר' חיים מיכל נ"ע כמובא למעלה, וגם ביד הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד. ובמחזור קרבן אהרן (לעמבערג Q. 1836) נדפסו איזה ביאורים מהגאון הנ"ל מן הכתב יד שביר, ונראה לי שגם בו באר נוספות מאחרים המאוחרים לראב"ן. ע' מ"ש למטה בפיוט מערבית ליל ב' דשבעות. והנה מה שכתבתי למעלה בשם החכם אדלער נגד האזולאי שמספר ה' אלפים זו היא הרספת סופר מאוחר מהראב"ן ראיתי אח"כ שגם הרב ר' זלמן מרגליות כתב כן בהקדמתו למחזור קרבן אהרן. אך מה שכתב הגאון הנ"ל שם שאבי הראב"ן היה לו שם כינוי אכשילרד והביא לו ראיה ממ"ש בפירוש הראב"ן כ"י שהיה בידו דף קל"ד: "ואני אלעזר ברבי אכשילרד מצאתי בס' היכלות" וגו'. דבר זה יהיה קשה לי להאמין, ושאלתי את פי הח' צונץ ואמר לי: "שם אכשילרד כלי ספק איש אחר ומאוחר". — ולפי זה ברור שבא בכתב יד הזה נוספות מאחרים.

וכבר חשב ר' זלמן מרגליות לאמר: ״וגם בגוף הפייט (מעריב ב' דשבועות רחלתו: אנכי ראש לדברות) שחבר הראב"ן, נראה שאין זה הראב"ן המפורסם אלא היה קודם לו בזמן שבפירוש כ"ש שבידי כתוב שם פירוש על פיוט הלז וכתוב שם על חרוז קבוע מאורים לאורים חבר: ״אח"כ מצאתי קבוע מאורים לחורים חיבור וגו' ע"ש פירוש הענין, ונראה מזה שהוא לא היה המחבר פיוט הלז אם לא שנא' שהמעתיק הם' שנת ל"ח לאלף השישי העתיק פירוש מגדול אחד שחבר על פיוט הראב"ן ז"ל ואינו במשמע עכ"ל הגאון מרגליות. אמנם מה שדחה הוא נראה עיקר, והפירוש המובא שם על פיוט הראב"ן הוא הוספה מאוחרת אם מר' אלעזר אכשלרד הנזכר או מאחר, והראב"ן הוא הפייטן ולא ראב"ן הקודם לו, מה שלא נמצא בשום מקום דתרי הרו. עוד ראיתי בכתוב מאדלער (אנאלען מיאסט 1839 צד 91) ואחריו שטיינשניידער (ענציקלאפעדיא מערש, ארטיקעל יודישע ליטעראטור צד 392) שראב"ן הוא ר' אלעזר שכתב קורות השמר על ס' זכרונות. ואין זה אמת כי קונטרס ר"א הזה היה לר' יוסף הכהן למקור בספרו עמק הככא הנדפס בווינן 1852, כמו שנא' שם ממחברו (צד 15. 16. 24. 31), והוא מכנהו שם פ"א אלעזר הלוי (צד 31) ולא מצאנו שהראב"ן היה לו; גם נאמר שם שכתב קונטרסיו הנ"ל בהיותו בשנת תתק"ז במבצר והיה אז בן י"ג שנה (שם צד 31). והראב"ן על כרחק היה בשנת תתק"ז איש גדול באו בימים, שהרי הוא דבר עם רש"י שמת תתס"ה כמ"ש לעיל. וכן אמר לי החכם צונץ שלדעתו ראב"ן לחוד ור' אלעזר הלוי לחוד. ואלה הם הפירוטים אשר חבר: 1) אור עולם קראו. יוצר לשבת, תשובה מנחה ואשכנז, חתום בו אליעזר בר נהן זכר לטוב חזק ואמץ אמן, ומיוסד על א"ב כפול ועל פסוקי ישעיה נ"ה דרשו ד' בהמצאו וגו'. 2) כי אם שם אדיר. אופן מ"א לשבת שובה נבנה בו' חרוזים וכל חרוז ד' חלקים. חלק האחד מתחיל כל פעם בכמה אחת מפסוק, כי שם ד' אקרא הבו גדל לאלהינו, ומלה שאחריה פותחת בכל פעם באות אחת משם אליעזר. ובחרוז הו' חתום בר נתן חזק במלת ברוך נוֹתָנִים. החלק הג' מכל חרוז מתחיל תמיד ואני, והד' הוא פסוק מתוך בשינוי מעט. 3) אל אלהינו נשוב. זולת לשבת שובה מ"א. ע"ס א"ב ובסוף חתום: אליעזר בר נתן. 4) אפרני אימיו. יוצר למלה בשבת כמנהג אשכנז, ובקונטרס מנהג פוזנא, ע"ס א"ב. ובין חרוז אות ב' וג' בחרוז אל יספור וגו' חתום אליעזר. ואחרי תום הא"ב חתום אליעזר בר נתן. 5) אכפרה פני מלך. סליחה למוסף יום כפור במ"פ ובמ"א, ע"ס א"ב וחתום בה: אליעזר בר נתן. והיא מסדרת עבודת יום כפורים. 6) אורך כי אנפת. סליחה כתב יד באוצר הספרים בליידען ורשום עליה שם: ״מר' אליעזר בר נתן״ (דוקס לט"בלט 1844 צד 234). 7) אל אלהים ד' דבר. מעריב לב' דשבועות מ"א, כולל ג' חלקים: ח"א מתחיל כנזכר, לב' ברכות הראשונות, ע"ס א' ב' ג' ד' ה' ו'; ח"ב תחלתו: אנכי ראש לדברות לברכה ג' וד', הולך ע"ס א"ב, ואח"כ ע"ס תשרק, ואח"כ חתום: אליעזר בר נתן. ח"ג תחלתו: אשריך ישראל, ע"ס א"ב ואח"כ חתום אליעזר בר נתן גדל ואמץ בתורה אמן ואמן חזק ואמץ סלה. 8) אור לשביעי גש אויב להלחמה. מעריב כפי קצת קהלות אשכנז לב' ברכות הראשונות, ע"ס א"ב עד ארת ח' וח' בכלל; ולברכה ג' פיוט שביעי אמר לדרוך מוחני, ע"ס א"ב כפול וחתום אח"כ אליעזר בר נתן; ולברכה ד': שביעי נצלו, חתום: נתן חזק ואמץ.

9) פיוטים. גם קנה אל הרגזי וזירמיוזא כ"י אצל דע ראססי (ע' ספרו הנערזק מהאמבערגער צד 206).

ר' אליעזר בר שלמה. לפי הנראה הוא הזואל מן ר' תם שאלתו הכתובה בס' הישר דף ע"ח ע"ד. וע' בכ"ח ח"ז צד 33—35. והיה תלמיד ר"ת כנראה מלשונו שם: "מי יתן נפשי תחת אבק רגלי' ליצוק מים על ידי' כאשר הייתי באמנה אתו". — וכראש שאלתו שר בשירתו השקולה במשקל יתדות ותנועות ולמד גם זה מרבנו ר"ת (ש"ד לרצאטו שם; וע' למטה בשם ר' יעקב בר מאיר). והוא חתום בסליחה: בין כסה לעשור, במ"פ. ואחר שמו חתום גם כן בר"ה: האל יגלה חסד. ומלשון השלכנו רוע שאורי שהיא לשון עבר נראה שאומר הפייטן שכבר עברה העת שבין ראש השנה ויום כפור, ומזה גם מלשון: לעת חתום גזר דיניך, גם מסיום כל חרוז בלשון חותם, ודקוק החכם רש"י רפאפארט (תולדות הקליר צד 121) שבתחלה נוסד הפיוט לנעילת יום כפור והאחרונים העתיקוהו בלי לדקוק היטב לעשייתו.

ר' אליעזר בר שמואל. הוא ר' אליעזר ממיץ בעל ספר יראים תלמיד ר"ת כמובא בהגהות מיימונית פ"ז מאיסורי ביאה שחמק, פסק של רבו רבינו תם מספר הישר שלו כמפורש באב"ה בס' קע"ט. והרבה פעמים נזכר ר' אליעזר ממיץ עם ר' תם (תרספות שבת ל"ו ע"א ד"ה למחט; חולין ק"י ע"ב ד"ה טלית; מהר"ם ב"ב בש"ת הארוכות ס' תשכ"א). וכ"כ רש"ל בתשובה ל"ט וכתב שהיה הרא"ם במגנצא. ובספר התרומה סימן קל"ח נראה בהדיא כי ר' אליעזר ממיץ בן שמואל היה. ובשם הגדולים הנדפס בדברים עתיקים קונטרס שני (ליפציג תר"ו) צד 8 כתוב בפירושו: "ספר יראים חיבר ר' אליעזר ממיץ דהיינו ר' אליעזר בר שמואל רבו של הראב"ה". וע' כ"ח ח"ז, צד 34—35 סברת החכם לרצאטו ואינה בדוקה וכחזקת וכבר העיר עליה הרב הגדול ר' ש"י רפאפארט שם צד 3. וכן הוא דעת החכם צרנץ (צור געשיכטע צד 34). ובזולת מ"א לשבת שלפני שבעות ומ"ב תחלתו: אלהים באזנינו שמענו, נראה חתימתו אליעזר ברבי שמואל חזק ואמין: בחרוזים מן אות פ' ואילך: פני אדוני . . . לנקום . . . ישכיר . . . עזר . . . ברבים . . . שיתה . . . מזורה לאנשי . . . לבל . . . השוף זרוע קדשך . . . אכ"ף זרענו וגו'. ויש איזה חרוזים נוספים כפיוט אחר החרוזים אל ארתיות ה' ר' ז' ח' ט' ז' כ' ל' מ' נ' ס' ע' תחלתם: הרג רב וגו' עד: כמים נובעים, והועתק לפיוט שלפנינו בין חרוז ארת. גר"ן וסמ"ך. ומצאתי בחומש תורת אלהים הנדפס ברעדלהיים 1847, וכן בתקון שלמה הנדפס שם על ידו בשנת 1850 צד 90, שכתב שם הח' לעווענשטיין וזה לשונו: "בסדר כתב יד כ"רב בגליון: אלו ג' פסוקים אינם שייכים בזולת זרה, אכן מנהג זה לאוכרם כאן. ובסדר אחר כתב יד כתוב בגליון: יש כאן תוספת לגזרת תתנו וק"ט וק"י לאלף השישי". — וכן בכ"י מחזור בברעסלויא בבית מרים מגדלא חסרים אלו החרוזים.

ר' אליעזר בר שמשון. רב מקולוניא כמפורש בראב"ן (דף י"ח ע"ד ס' מ"ח) ומשם נשא ונתן עם הראב"ן בשנת תתצ"ג על שטר שנכתב בשנה הזאת (שם). וכן בליקוטם שבסוף ש"ת מזה"ו יעקב ווייל ס' ס"ר

מסופר מה שפסק ר' אליעזר בר שמשון על מאורע שאירע בקולוניא. וחתום הרב הזה ג"כ עם רשב"ם ור"ת וראב"ן על החקנות שנתקנו אז (שנתחדשו אחר כך בשנת התק"ף על ידי ק"ן רבנים באסיפה הגדולה במגנצא מהר"ם ב"ב הארוך דף ק"ב ע"ד). והוא יסד מערכותי ב' הסוכות מנהג אשכנז תחלתו: חג האסיף תקופת השנה. — בב' ברכות הראשונות הולך הפיוט ע"ס א"ב מאות א' עד ח' וח' ככלל; ובכרכה הג' קדם גאל ישראל מתחיל סדר חדש מאות ט' (חג טליא) עד ת'. והפיוט שבינתיים; סוכה אזכרה וגו' מיוסד ע"ס א"ב כפרל; ועל שם הפייטן אליעזר בר שמשון יגדל בתורה אמן ואמן. ובכרכה הרביעית בפיוט: אדברה ואעירה; חתום אחרי הא"ב: אליעזר בר שמשון חוק ואמין.

ר' אליעזר. על מספר הפיוטים החתום בסם סתם אליעזר. עיין למטה בשם אלעזר.

ר' אליקים בר משולם. לפי הנודע לנו היו ג' רבנים ששמום אליקים שחיו ממש בעת אחת: האחד הוא בר יוסף; חמ"י של הראב"ן (ע' למעלה בשמו צד 20). השני הוא ר' אליקים; חתנו של ראב"ן (ע' גם עליו למעלה שם צד 21). והשלישי הוא בר משולם הלוי שחי ג"כ בימי הרשב"ם והיה חמ"י של ר' יצחק בר אשר הלוי; הוא הריב"א בעל התוספות (צונץ; צור געשיכטע וכו' צד 31 ועד 192). ובסדר יוצרות מנהג אשכנז יש (1) זולת לשבת ברית מלה תחלתו: אות ברית שלשתי חובר ע"ס א"ב ואחרי; א"ל יק"ם וגו' שנראה בר התימות אליקים; ואמר ע"ז החכם ר"וו היידנהיים "מסתבר שהורא ר' אליקים בר יוסף" הנזכר; גם החכם צונץ (פארטרעגע צד 292 הערה d) אמר שבקבוצי דע ראססי Nr. 959 יש תחנונים מר' אליקים בר יוסף. אולם בזולת הנזכר יעתי ולא מצאתי שם יוסף כי אם בן משולם; חתום אחרי אליקים כודה; א"ל יק"ם בחסדו נ"בו שנית למלאות; יחיש לרחמנו ל' מלטנו מתלאות. גם על מ"ש צונץ אמר לי ידידי החכם שטיינשניידער ששם מוכאים מדע ראססי רק תחנונים סתם בלי הוספות בר יוסף.

ר' אליקים. שם זה חתום: (1) גן נעול אשר בחצובי להבים. שיר לפסח במעירי שחר דף ק"ה ע"א; ע"ס א"ב ואחרי הנחת: אני תוקף יחודו אספר לעומת היל' ברק"ם ראיין ספק שחתום בזה אליקים. (2) גן נעול אספו אראלים. גם שיר זה לפסח במעירי שחר הג"ל דף ק"ה ע"ב; ע"ס א"ב ואחר כך הלשון: "אני לדודי אהלל בקול המולת ברק"ם"; וגם פה אפשר שחתום אליקים. (3) אלהי עוז תהלתי. פיוט בס' עת הזמיר כתב יד אצלי שזכרתי למעלה צד 11; Nr. 37. חתום בו אליקים.

ר' אלעזר מגרמזייה בר יהודה. שלשלת יחוסו מצאנו במצורף לחכמה מהחכם ישר מקנדיאר דף י"ד ע"ב לקוח מספרו של ר' אלעזר בעצמו וז"ל: "והרקח כתב בפירוש התפלה שלו אצל ישעיה בר"ל; והוא בכתב יד; אני אלעזר הקטן קבלתי תקון תפלות מאבא מורינו יהודה בר קלונימוס בן רבינו משה בן רבינו יהודה בן רבינו קלונימוס בן רבינו משה בר

קלונימוס בן רבינו יהודה . וגם קבלתי מרבינו יהודה החסיד כאשר קבל מאבי רבינו שמואל הקדוש החסיד "גרי" . והיה לרב הזה ש"ות עם שני רבנים ופייטנים כמוהו: ר' ברוך בר שמואל ממגנצא ור' דוד בר קלונימוס ממינצבורק (ע' מהר"ם ב"ב הארוך ס' תתע"ב דף פ"ד ולמטה בשם ב' הפייטנים האלה) ; ועמדם חתום הוא ג"כ בתקנו"ה שנתחדשו בתתק"ף במגנצא (שם דף קי"ב ע"ד רש"ות מהר"ם מינץ סימן ק"ב) . ולא אמנע מהקורא להעתיק פה מקרה אשר קרה להרב הזה כפי המובא בס' בנין שלמה מר' שלמה בלאגג (הנובר 1831 צד 134) מכתב יד אשר הועתק ממנו בוורמיזא וזה לשונו: "בתתקנ"ז (1197) לפרט בכ"ב בכסליו לאחר שפירשתי אני אליעזר (אלעזר) הקטן והעלוב אר"פ וישב יעקב והייתי יושב על שלחני ; באו עלינו שנים מסומים (מיוונים?) והוציאו חרמם והכנו אותי החסודה מרת דולצא בראשה ובתי בל"ט הגדולה בקעו בראשה ומתה ובתי חנה בקעו בראשה ובצעו בני יעקב מגובה ראשי עד חצי לחיי' ברקתו ובצעו בראשי ובידי שמואלית ; ובצעו תלמידי ומלמד שלי ; ומיד עמדה החסודה ויצאה מן בית החורף שהרגו אותנו רצעה ויצאו המתועבים והכה ראשה עד הגררת ובכתף ; ומן הכתף עד החגור וברוחב כל גב ורפנים ונפלה הצדקת ומתה . ואני העלוב סגרתי הפתח וצעתתי עד שבא לי עזר כמורום ; רצעתתי על החסודה לבקש נקמה וכן עשו . וגם לאחר שבועה תפסו הרוצח שהרגה והרג שני בנותי ופצעוני ובני והרגו ; ונשארתי בחסר כל ובעוני גדול וביסורים גדולים . וקודם מיתתי קנתה קלפים לכתוב ספרים והיא היתה מפרנס אותי ובני ובנותי מכסף אחרים . ובעונותי הגדולים נהרגו היא ובנותי . נאמן עלי הדיין ; כי היא היתה טורחת כדי שאלמד אני ובני ואוי לי עליהן . כמה דמהין נשפכו והיר גוססת לעיני ; המקום ראיתי (?) נקמתן ; וירחם על נשמתן וירחם על פליטה הנשארה ועל בני ועל כל ישראל עמו אמון" — עכ"ל הסיפור ההוא . ואין ספק שנפל טעות בו אם בנוף הכתב אשר ממנו הועתק או בהעתקת ר' שלמה הנ"ל . כי לא בשנת תתקנ"ז כי אם בשנת תתקנ"ד היתה המעשה הזאת כמצוין ברשימת ספרי ר"ד אפנהיים הנדפס 8, Nr. 572 . וכן כתוב שנת תתקנ"ד בהעתקת ר' צבי עד על מאן מכתב יד וורמיזא כמובא בהקדמת כפתור ופרח צד 29 . והגהתי מזוינים תחת מסומים אינו עיקר וצ"ל מסוינים כמו שנמצא בספרים ; סימן פסול ; סימן של ע"א ; (ע' צונץ צור געשיכטע צד 182) . וידי החכם שטיינשניידער העתיק לו באקספארד מכתב יד אפנהיים הנזכר שכתב ר' אלעזר מוורמיזא על אשתו בסגנון אשת חיל מי ימצא ריש בו זה הלשון: "משוררת זמירות ותפלה ומדברת תחנונים וירוי בכל יום ונשמת כל חי ; וכל מאמינים נראמת ; פיטום הקטרת ; ועשרת חדברים ; וכל המדינות למדה הנשים למנעימות זמרים ; סדרי תפלה ; בבקר וערב סודרת ; ולבית הכנסת מקראת ומעשרת (?) עומדת בכל יום הכפורים ושוררת ותיקנה הנירות השבתות וימים טובים מכבדת לעוסקי התורות . . . פיה פתחה בחכמה וכל איסר היתה יודעת את יום השבת וישבת דרשת ; בעלה שומשת . . . לא הכעיטתו מעולם" — עכ"ל . וע' שם צונץ (צד 172) . וימת הרב הזה בשנת תתקצ"ה (1238) (צונץ שם צד 131) ; ומנוחתו בגירמיזא (מהר"ל בתפלת דר"ה . הוא יסד : 1) אשרי העם יודעי תרועה לפתורת . מעריב לא' דר"ה בכחזור וורמיזא הנדפס ובכ"י בארצו ספרי שררת האמבורג Nr. 105 (דוקעס לט'בלט ש"א 1844 צד 281) . 2) ציון הלא תשאל לי לשלום עלוביך . קנה לתשעה באב במנהג אשכנז הולך ע"ס א"ב עד אורת צ' ; אלא שחרו צ' המתחיל ציון נכפל בו ; פעמים ; וכולם מתחילים בציון . ואחר הא"ב חתום : אלעזר

הקטן העלוב אלעזר חזק, ונראה שהוא מבעל הרוקח. וע' דוקעס צור קענטנים צד 148 שראה אותו ג"כ בכ"י האמבורג שם (Nr. 130. 3) את מדותיך זכור ושמע רנון. פזמון לברית מלה מצאתי בסליחות, כ"י אשר באוצר ספרי המלכות בברלין (צד 228, 29) וחתום בו אלעזר בן הרב רבי יהודה חזק ואמץ. (4) אלהים בישראל גדול ישועתך תשגבנו צדקותיך. סליחה במחזור כרבג יד בבית מרים מגדלא כברעסלויא מיוסדת על אותיות של תפלת אנא בכח גדולת ושאר שמות הקדושים ע"פ הקבלה — וסופה: אדיר יהמו נא (נא יהמו) רחמך ונחם אומצי מלכותיך וכו', כי לא עזבת דורשיך ד', ועל' כתוב שם בכתב יד „אלו פסקים הרב ר' אלעזר מוורמייזא והסליחה של אחריון“. (5) אמר לך עליון זמר רנינותי. שיר כתוב חציו בראש וחציו בסוף ספר חכמת הנפש מבעל הרוקח, כרבג יד אצל ש"ד לוצאטו, חתום בו אלעזר בן הרב רבי יהודה חזק (לט"בלט ש"א 1847 צד 348). וחזן מאלה אשר הזכרתי חבר עוד פיוטים שאומרים בוורמייזא והם: (6) „מעריב לסוכות. (7) מעריב לש"ע. (8) אופן. (9) זולת לשבת שובה ולשבת שלפני תשעה באב. (10) זולת לשבת כ"ה סיון, על גזרת ערפורט בשנת תתקפ"א. (11) זולת לפ' שופטים. (12) ואחרים זולתם. זכרם בלי הזכרת תהלתם החכם ר"ור היידנהיים במבוא שלו ואנכי לא ראיתם עוד. גם בספרו הרוקח נמצאים ממנו תפלות בחתימת שמו אלעזר, עיין שם הלכות תשובה ס' כ"א: רבון העולמים וכו', אמנם וכו', לך וכו', עברתי וכו', זכרתי וכו', רשעתי וכו'. וכן שם בשרש קרושת היחוד: אנתר א'חודיך ל'מוריד ע'בדיך ז'בוידך ר'בוידך וגו'. ושם ברוקח הוא מפרש לפעמים פיוטי פייטנים הקדומים לו. וברשימת ספרי אפנהיים נרשמו ג"כ פירושים לכל נדרי ולהאוחזו ביד מוחסין לרוקח. ואסיים פרק זה של ר' אלעזר מוורמייזא בדבר חדש אשר כתב לי ידידי החכם שטיינשניידער על ספרי הרב הזה אשר שערוריה נפל בין רושמי הספרים עליהם והוא ראה אותם באקספארד ברפוסים שונים וז'ל: „הלכות תשובה של ר"א מוגרמייזא נדפסו בכמה פנים, מהם געתקו מאת ס' הרוקח עצמו כמו דרכי התשובה בסוף ש"ות מהר"ם ב"ב, ועיני תשובה או סדר תשובה הנדפסים בתפלת מנהג ספרד שנת שמ"ד (קאטאלאג Nr. 2095). מס' הרוקח עם הוספות אחרות נלקח ג"כ ס' יסוד התשובה ע"י ר' יצחק בן משה עליש הנדפס בראשונה שמו"ג, ואח"כ בא איש רמאי והדפיס הספר הזה בשם „יורה חטאים בדרך מקרא ספר הכפרות“ (והשם יכפר בעד חטאת המו"ל) בשנת שמ"ט. ויש ספר קטן מורה חטאים הנקרא ספר הכפרות, הנדפס בס' כל בו ונדפס אח"כ בפני עצמו או בצירוף ענינים אחרים כמו שרשמרי היטיב בקטאלאג שלי בשם Eleasar Worms “עב"ל.

ר' אלעזר בן ערך. תלמיד ר' יוחנן בן זכאי (קהלת רבה פ' ג') אשר עליו אמר אבא שאול משמיה דר' יוחנן בן זכאי שהוא מכריע את כל חכמי ישראל (אבות פ"ב משנה י"ט). ובשבת דף קמ"ז ע"ב, ובעירובין דף י"ג ב' אמרו עלי' שכינהו בשם ר' נהוראי מפני „שמנהיר עיני חכמים בהלכה“. ויש שחשבו שר' אלעזר הקליר הוא בעצמו ר' אלעזר בן ערך שאמרו עלי' שהוא תנוי והוא קרוי והוא פטויי (ש"ות רשב"א ס' תס"ט, יוחסין דפרס אמ"ד דף כ"ב ע"ב), וכתוב ע"ז הגאון ר' אלעזר פלעקלש בשו"ת תשובה מאהבה אות ד' שנראה שהיה לפני הרשב"א הגרסא בפסקתא ד"פ אמור: כד דמיק ר' אלעזר בן ערך במקום גרסתנו

ר"א בן שמועון. והמקובלים יחסו לאבות ולתנאים ולאמוראים תפלות ובקשות ויחסו גם לו איזה תפלות מפני שראו בחגיגה (י"ד ב') את ר' אלעזר בן ערך דורש בכעשה מרכבה ואמרו משלנו הוא — והם: ד' אלהי ישראל יהי רצון מלפני כסא כבודך שיתגלגלו רחמך עלי' וגו' וחתמנו בספר חיים טובים וגו' להושענא רבא (ע' מעירי שחר לר' אהרן ברכיה ממודיעה דף קע"ב ב'; כעבר יבק להג"ל דף קצ"ט ע"א) וכן בספר אמרי נעם (אמ"ד 1629) יש תפלה תחלתה בשם האל המיוחד גדול אתה וגדול שמך בגבורה וגו' שיחסו גם כן לר' אלעזר בן ערך (ע' דוקעס צור קענטנים וכ' צד 153), וע' בספרי מקור ברכה בסדור הנקרא הגיון לב (קעניגסבערג 1845 אצל זאמטער) מ"ש שם (צד 5).

ר' אלעזר הקליר. „לא נמצא חכם בעמנו אשר רבו הספיקות כ"כ על זמן היותו, על ארץ מולדתו ועל עצמו מי הוא ואיזה הוא, כמו על גבר מצויין הלזה. פיוטי' נאמרים בכל תפוצות ישראל אשר באטליא, אשכנז, פולניא, ורוסיא, וזמן יציאתם לאור נעלם עם יולדם ומחברם". — אלה הדברים אשר דבר הרב החכם שלמה יהודה רפאפארט זה יותר מעשרים שנה, בראש תולדות הקליר אשר כתב עם שאר תולדות גדולי ישראל בכבורי העתים. ומני אז עד עתה רבים שתו מחדש למטרת מחקריהם את האיש הגדול הזה מבלי אשר עלה בידם יותר כי אם השערות ואומדנות קרובות או רחוקות; והידיעה ממנו — חוץ ממה שנוגע לזמן חירתו — עודנה עומדת על מקום זה אשר העמידה רפאפארט בראשונה ואחריו צונץ בספרו: „גאטטעסדינטסליכע פארטרעגע וכו' צד 387—382". והנה אמרתי אעביר לפני הקורא החקירות האלה עם כל הראיות אשר הובאו ממולידהן. אולם נחמתי, כי למה זה אני עמל לבפול הדברים הנאמרים בספרים אשר יותר מאחרים נמצאים ביד כל דורש חכמת ישראל, ולמה זה איגע להעתיק פה דברים המונחים עוד בספק; כי ארת אשר יקריב חכם זה ירחיק חכם אחר; זה יעמיד הקליר בארץ אטליא הדרומית, וזה ימסכהו בעבותות הדקדוק אשכנזי, זה יזרהו הלאה לארץ יון וזה יוליכהו בכלה, ומשם יטלטלוהו עוד הפעם לארץ הקדושה אל המקום אשר היה שם כתחלה לדעת הקדמונים. ולכן אכתוב פה רק ראשי הדברים הנאמרים על הקליר וארשום גם הספרים וכמשם ירוש הקורא הרוצה לידע שרש הענינים בפרטותיהם.

והנה שם העצם של הפייטן אשר חתום בפיוטיו, וכפי אשר יקראוהו רש"י והראשונים כמקום שהביאו פיוטי' וכמו שנראה עוד למטה, הוא אלעזר ולא אלעזר; כנמצא זעיר שם וזעיר שם בספרים משובשים. וע' תולדות הקליר צד 109, Nr. 13; כ"ח, ח"ו, צד 173, והיידנהיים כמבוא שלו בשם הפייטן שלפנינו. ובחתימתו חתם על הרוב אח"כ בירבי, ביו"ד אחרי ה', והוא כמו בן רבי כדרך שחתמו בא"י ונמצאת דוגמאות הרבה בירושלמי כמו ר' אלעזר בירבי שמועון, ר' יוסי בירבי בון (סוטר) ירושלמי פ"ג בגמרא למשנה ר'), וע' היידנהיים שם ותולדות הקליר צד 104, Nr. 9, ועד 109, Nr. 14, והוספות לתולדות הקליר צד 13, Nr. 9. — ואחרי מלת בירבי חתום גם כן הרבה פעמים קליר, ולפי המובא בערוך (ערך קלר ג') אינו שם עצם שר' אבי ר' אלעזר אלא שם התארי, ע"ש שאכל ר' אלעזר עוגה ונתפק ע"י קמיעה שהיתה כתובה עליה. וע' בכ"ח ח"ו צד 31 מאמר ממחזור ויטרי כתב יד שנראה בהדיא שגם ר' תם ידע מהגדה הזאת עליו. — אכן לפי זה יקשה להאמין

שחתום עצמו בירבי קליר אחרי שהתאר מוסב על עצמו ולא על אביו? ועל זה אמר החכם לוצאטו (כ"ח שם צד 5) שלדעת הערוך: "יש להשיב כי אבי של ר' אלעזר היה הראשון שהמציא המנהג הזה והאכיל את בנו עוגה שכתב בה קמיע, וקרה מקרה שהילד הצליח בתלמודו, ואז התחילו כל העם לכנות את האב בשם קליר, כלומר בעל העוגה, ור' אלעזר האמין גם הוא כי העוגה הועילה לו להתפקח ולהצליח בתלמודו, והיה מחזיק טובה לאבי שהאכילו העוגה ולתת כבוד לשמו היה חותם בירבי קליר, על שם העוגה שאכל ונתפקח "עב"ל. וכ"כ החכם הזה שנית בס' הליכות קדם צד 62 והביא ראיות ממוחזר ויטרי כ"י ומספר האסופות כתב יד שהיה מנהג ישן בישראל לתת עוגה כעין קמיע לילדים וחשבו שהוא מועיל לפתיחת הלב וע' ברקת ס' רצ"ו ובכלל בו ס' ע"ד ובמרדכי שבת סוף פרק כלל גדול, צונג צור געשיכטע וכ"ו צד 169—168. — אכן לר' משה לנדויא (ערוך ערך קרוב) ואחרי' לרפאפארט (תולדות הקליר צד 109, Nr. 16) דעה אחרת בזה והיא, שנקרא קליר ע"ש העיר Cagliari באי סרדניא, ושם היה דירת אבי' ולפרסום שמו היה נקרא כך בסתם על שם עירו. ובעיקר הדעה הזאת החזיק גם החכם ריגיו, אלא שהטעים הענין בהשערה אחרת (כ"ח ח"ו צד 9). ובסברה הזאת יחזיק רפאפארט עד הנה בכל ערו, הגם שהעיר עליה לוצאטו קושיות רבות (כ"ח שם צד 4—7). ונשאר עוד לבאר יתר החתימה של הקליר והיא "קריית ספר" מה הוא? ועל זה אמרו שזה השם הושאל לעיר Cagilari היא קליר ע"ד העתקה ומליצה כמו שכינו גם ערים אחרים בגלותם בשמות עירי א"י (ערוך לנדויא ערך קרב, תולדות הקליר צד 110 וע' גם כ"ח ח"ו צד 38), או שהושאל לעיר הנקראת עוד היום Civita di Penna (ריגיו שם צד 10—9).

ואת היא תמוצית החקירות אשר חקרו חכמי ישראל בימינו על הקליר, ראם גם יתפרדו בדיעותם זה מזה, הצד השרה שבהם היא ששם העצמי של אבי ר' אלעזר לא היה קליר, ובאופן זה כולמו דורשי שמות הם. וכבר מצאו להם סעד ממקום אחר והוא עדות ר' שמראל שולם ביוחסין דפוס קראקא ל"ד ב'; מ"ח ב', שמצא בקרובות ז' דפסח לאשכנזים ראשי חרוזות: "אני אלעזר ברבי יעקב הקליר מקריית ספר" נשמע, מזדה ששם העצמי של אבי ר' אלעזר ר' יעקב היה. — וע' תולדות הקליר שם צד 109—107 שברוב המקומות שאינו חתום בראשי החרוזות, הוא חתום בגימטריא בראש או בסוף הפיוט, כמו בסיום למוסף פרשת החדש: "שפתי בשורי ארבעה חרשים", עולה בגימטריא: "אלעזר בירבי יעקב קליר מקריית ספר". ומציאה הזאת היתה לצור מכשול למוצאה, כי לעגו לו שחקן לו רבים, ע' ספר הראב"ה דף ט"ו—כ'. וכבר אור רפאפארט כנכור חלצו להלחם נגד כתנגדיו (הוספות לקליר בכה"ע תקצ"א צד 13 הערה 12, ובכ"ח ח"ו צד 26 וצד 37) ולא עלתה בידו. גם צונג אשר קבל בראשונה בספרו: דיא גאטטעפסדינסליכען פארטרעגען (צד 384 הערה b) דעת רפאפארט הודה ואמר שהגימטריאות והחשבונות בחתימת הקליר אבדו לפני' אמונתן. ואלה דברי צונג (כ"ח שם צד 8): "ואצלי ברור כי מושב הקליר בצרפת או באטליא או ביון; אך מסופק אני במאוד על קיליר היותו קאליארי, וכבר כתבתי לידודנו ש"ר אשר לא נחה דעתי עדנה בשם קליר, ושאלתי על מה ר' אלעזר אינו זוכר כלל את אבי' בשם יעקב. ולולי עדות ר' שמואל שולם והחשבונות בעזרתו, העזתי פני לטעון, כי מעולם אבי הפייטן לא נקרא בשם יעקב, כי אם קליר שמו, כי אז בני ישראל על שמות העמים קראו, כגון קלוימוס,

ליאון, ליאונתי, פטר טודרוס, דונש, חסאן, והבנים מיוחסים על שם אביהם (יצחקי, מיימוני, נחמני, טודרוסי, מאירי) ועל דרך זאת הפייטן נקרא קלירי או הקלירי, ועין אשר השם ההוא אינו מצוי ברומא דרשו עליו ופירושך על הארוך (אינו?) עולה נכון. ואולי ארץ מולדת ר' אלעזר יון, ואחרי השמורת הרבורת אבדה משוכני צרפת הרחוקה זכר הפייט, וישכחו שם אבי זמננו ותחנתו, ויבנוהו קליר וישיבוהו בין התנאים. אכן בשום מקום ר' אלעזר לא יקרא את עצמו קליר, והגימטריאות אבדו לפני אמונתן. ודברתך על שווי חרוזי הקליר לחרוזי האשכנזים ישרה, ובמקום אחר יש להאריך א"ה. אך אין ראיה משם להביא את הפייטן אשכנזי, כי בדבר הזה אטליא כאשכנזי. גם חרוזי ה' וח' אינם לראיה מכרעת, כי מימי תלמוד המערב האותיות האלה הן כמבטא הן בכתיבה דומות אצל העברים. ואחרי אשר למדנו כי קדמונינו כנו העיר Nimes קרית יערים, אולי יש להחליט כי קרית ס' העתקת שם Lettere, והעיר הזאת איזה מילין מסלירנו בארץ נאפולי. ומדברי האלה תראה כי עוד מקום לשאת ולתן בענין הקשה הלז עכ"ל צונץ. והנה החכם לרצאטו אחרי אשר כרוב בכ"ה (שם צד 7) שהקליר היה אשכנזי, מטעמים חלשים מאוד, חזר מדבריו הראשונים והביא דעה חדשה והיא שר' אלעזר מכבל היה רשם אביו קליר וקרית ספר הוא כינוי אם לפומבדיתא או לעיר Sippara הקרובה לפומבדיתא, וכימי הקליר אבדה טהרת לשון הקדש גם ככבל והתחילר גם הכבליים לדבר לישנא קלילא. ולכן חתם הקליר בירבי כמנהג ארץ ישראל (הליכות קדם צד 64—66, לט'בלט 1845, Nr. 42 צד 679—676). ועיין עוד דעת החכם פולד באנאלען מואסט 1841 צד 295. והאחרון אשר כתב על הקליר סברה חדשה הוא החכם זעליג קאססעל (צייטשריפט מפראנקעל 1846 צד 226—224). ולדערו הקליר מארץ ישראל היה ע"ש באורך. וע' כוכבי יצחק 1846 מחב' ג' צד 11. ארת זה חזיתי כתוב על הקליר ואספרה אל הקורא. ראני לא להכריע באתי בין דעת החכמים האלה כי עוד לא נשלם המחקר הזה עד קצתו, וכל דעה רדעה שזכרתי לא תמלט מקושיות ומזרות, ואם אבחר באחת מהנה אבחרה בדעת צונץ אשר כתבתי למעלה בתשלומה. אכן מ"ש צונץ: „ולולי עדות ר' שמואל שולם וגו' העזתי פני למעון, כי מעולם אבי הפייטן לא נקרא בשם יעקב כי אם קליר שמו" אני לא אירא רע ראעיו פני למעון ער עדות ר' שמואל שולם שהיא אך שוא ותפל. כי זר מאוד להאמין כי רק פעם אחד חתם הקליר בפייטיו הרבים שם אבי יעקב, ויקר מקרה שנאבד הפייט הזה ולא נמצא עד הנה במחזורי האשכנזים השמררים עוד בכ"י, גם לא במנהגי שאר ארצות. וחויץ מזה לא ראינו מעולם שתתם הקליר אני אלעזר כעדות ר' שמואל שולם, וכי אם אלעזר בלא אני. ולא אחשוך את ר' שמואל שולם לזיפן ספרים ולדובר כוב ומתעה כאיש משה בוטריל ושאר זיפנים, אולם נראה שספר משוכש נודמנה לו שהיה כתוב על קרובה של ז' דפסח: „ראשי החרוזים אני אלעזר" וגו' והיא כאמת מר' שמעון בר יצחק. והלא עיינו רואות בהרבה דפוסים שבכושם כאלה נאמרים ונשנים במחזורים על פייטים שהם מפייטן פלוני, והיה כי נקרא בראשי החרוזים יתפך המחבר לאיש אחר. ונרדפה עתה לדעת זמנו של הקליר. הנה רבותינו בעלי התוספות (הגיגה ד' י"ג ע"א ד"ה ורגל), והרא"ש בברכות (פ"ה ס' ב"א) כתבו שהוא התנא ר' אלעזר בר שמעון, וזה מפני שמצאו ששם שניהם אלעזר ומפני שנמצא בריקרא רבא פ' ל"ו ובשיר רבה ובפסיקתא: „כד דמיך ר' אלעזר ברבי שמעון קראו עלי' דורו מכל אבכת

רוכל, דהרה תנא, קרובי, דרשן רפיטן". — ורשב"א בתשובה (ס' תס"ט) כרב שהוא ר' אלעזר בן ערך (ראה למעלה בשם זה). וראיתם שהיה מא"י בזמן שקדשו ע"פ הראיה היא לפי דעתם ממה שלא יסד קרובה כי אם לא דיר"ט. ויש רמז שחשב בעל סדר הדורות שר' אלעזר בן יעקב הוא הקליר (ע' תולדות הקליר צד 98 Nr. 1 הוספות לקליר צד 12; כ"ח ח"י צד 174). אולם דעות הללו מופרכות הן. וכבר עלה בלב הרב בעל ש"ות זכרון יוסף ס' י"ב לאמר שהקליר לא היה תנא כי אם אחד מהגאונים בזמן ר' סעדיה גאון וקליר שם עצם של אבי' וקרית ספר דרש ע"פ דרכו ע"ש. אולם הקליר יעיד בעצמו שתי פעמים על זמנו והוא במגן לקרובת ט' באב וזה לישונו שם: "אאבין תשע מ'אות ועוד כי לא דש בן גרני". ולפ"ז מקונן הפייטן על שעברו כבר בגלות יותר מתשע מאות שנה. וידוע שהבית נחרב בשנת ג' אלפים תתכ"ב או תתכ"ח ואם תצטרף לזה המספר מנין ימי הגלות יעלה בידך שנת ד' אלפים תשכ"ב או תשכ"ח. — וסברת הגאון בצל"ח על ברכות שהמאמר הזה הוא הוספה מאוחרת, והיא גם סברת בעל ש"ות תשובה מאהבה (אות ז') בטלה מעצמה כאשר הוכיח רפאפארט בתולדות הקליר (צד 100, Nr. 4). ועוד בקינה אחרת לט' באב: לך ד' הצדקה מקונן הקליר: "לך ד' הצדקה בתשע מאות שנה שהיתה שנאה כבושה מלהשמיע" הרי לך בפירוש שעברו מהחרבן עד הקליר ט' מאות שנה והוא גם כן מספר תשכ"ב או תשכ"ח הג"ל — (תולדות הקליר שם צד 100, Nr. 3). ועל טענות הראב"ה (דף י"ז ב', י"ט א') נגד הנחה זו שתפס הפייטן לשון המדרש (ויקרא רבה ריש צו, ילקוט משלי רמז תתקמ"ו): "קרוב לתשע מאות שנה היתה השנאה כבושה בין ישראל לאביהם שבשמים מיום שיצאו ישראל ממצרים ועד שנה שנתעוררה עליהן בימי יחזקאל", השיב רפאפארט בעצמו (הוספות לקליר צד 12) שגראה בכל זאת "שהשתמש רק בלשון המדרש להוציא כונתו על חשבון זמנו". — אכן עוד נשאר לפקפק בהנחה הזאת ממקום אחר, והוא מה שמסופר מר' סעדיה גאון שמביא פירושי הקליר. ואם גם טערת הוא מה שכתבו שמוזכרו הגאון בס' אמונות ודעות (כ"ח ז' צד 82—83) יש ראייה אחרת על זה מלאנדויער שמצא זכרון שם הקליר בפירוש לס' יצירה מר' סעדיה כתב יד במינכען (Jost, Annalen) (1841. S. 70. I.; Literatur-Blatt des Orient 1845. Nr. 12. S. 180) ורעה גם בראיה הזאת מסתפק החכם שטיינשניידער במאמרו בעניןקאלאפעדיא של ערש צד 427 הערה 23. אכן אין מקום לספק עוד כאשר הודה לי החכם הג"ל בעצמו, והעיד שראה בעצמו באקספרד כ"י מס' יצירה מר' סעדיה (אורי 370) בלשון ערבי ושם נמצא ברף כ"ח זה הלשון: "קאל אמר אלעזר לסוככי למוסכי להסיכי בנסיכרת קדוש ונחן דאימא נכתב פי רסאילנא שבחי שלום וחבשי ברכות וחבשי תבנות או מבטחי שלום ומבטחי ברכות ומטחי חכמות או הנצו שלום וחצני ברכות וצני רצון או מא שאכל דלך" ע"כ. וע' מונק בספרו על ר' יונתן בן גנאח דף 55; דוקעס בספרו על המדקדקים דף 14; נחל קדומים ח"א צד 24. והנה ר' סעדיה נולד ד"א תרנ"ב ומר ד"א תש"ב (קורא הדורות דף ד' ע"א; תולדות ר' סעדיה מרפאפארט כה"ע תקפ"ט), ולפי זה בהכרח חי הקליר אחרי פטירת ר' סעדיה עוד כ' או כ"ו שנה ויסד אחר כך קינתו אאבין ביום מכך וגו', והקינה לך ד' הצדקה שנתיסדו לפי פירוש רפאפארט בשנת תשכ"ב או תשכ"ח כנזכר למעלה. ואם נניח ג"כ שהיה הקליר בער פטירת ר' סעדיה בן חמשים שנה עוד יש להסתפק שבזמן קצר כזה התפשטו פיוטי הקליר מאטליא לבבל עד כי ידע מהם ר' סעדיה, אם לא שנסיכים לדעה

האחרונה של החכם לוצאטו שהיה מושב הקליר בכבל, או שנפרש לשון תשע מאות הנ"ל כפירושי המפרשים או כאשר פירשו החכם לאנדויער שם בלמ"בלט 1845 צד 180, או כפירוש ר"א פולדא (אנאלען 1841, Nr. 37 צד 295), או שנאמר שמעולם לא נזכר הקליר מר' סעדיה ובאו בכתבי יד הנוכרים נוספות ממאוחר מר' שצדין עוד ראייה, הגם כי האמרה היא לפי מה ששמעתי מפי ידידי החכם שטיינשניידער שלא נמצא בסדר ר' סעדיה שראה גם כן באוקספרד זכר הקליר בשום ענין. —

העולה מכל זה שעוד הדבר צריך עיון ויש עוד דברים רבים הראים להאמר עלי' אך קצרנו פה כי כבר הארכנו עלי' יותר מכשיעור, וע' למטה בשם ר' ינאי.

וכמננו פיוטים האלה: (1) מלך אזור גבורה. יצר לא' דר"ה במנהג אשכנז ומ"פ וכמנהג רומא, ע"ס א"ב ואורת תי' משלש בחרוזים. וחרוז מלך אלהי עולם שבמחזורנו בסוף הפיוט אינו במחזור רומא ותחת' עוד הפעם מלך בעשרה לבושים וגו'. (2) כבודו אהל. אופן לא' דר"ה מ"א ומ"פ וכמהזור רומא, ע"ס א"ב ומביאו הרוקח על שם הקליר בס' ר' זוה לישונו: לכן יסד הקלירי קשוב קול וגו'. — וע' ש"ות ר' שמואל בר צדוק ס' י' שגרסת מהר"ם ב"ב רבו היה: נצור חסד לשולחו לר' וגו' בלי ניני. — (3) אר' חיל יום פקודה. כן התחלת הקרובה לא' דר"ה מ"א ומ"פ וחלק הזה למנון, ע"ס א"ב ואורת ש' ות' כפולים, ואח"כ עוד חרוז נעלה כדן. (4) תאלר זו. למותיה, ע"ס תשר"ק ואחר כך חרוז מלך כדן וגו'. (5) אבן חוג לקדושה. ע"ס אתב"ש ואות ל' כפור, וחרוז "האדמון כבט" וגו' מובא מרש"י (בראשית ל' כ"ב) בסתם בלשון "והריא שישד הפייט", וכן הלשון בג' כרתי יד רש"י שראה גייגער (צייטשריפט ח"ו צד 109), ובס' הפרדס לרש"י דף כ"ג ע"א מצאתי: "וזהו עובר להמיר כבטן אחות המיוסד בקרובה". אולם בכתב יד רש"י שראה פיננער במינכען מפורש "והריא שישד הקליר נוחו עדן בפיוטו של יום הכסא: האדמון וגו' Pinner, Prospectus der Odessar Handschriften. Odessa) (1845. S. 69). (6) אדרת ממלכה. מלכיות לקרובת שחרית א' דר"ה במ"פ ובקצת מ"א, וחתום בפיוט הזה אלעזר בירכי קלירי, ביו"ד אחרי הקר"ף, וכן חתום בפיוט אצילי עם (ע' למטה). (7) אם אשר בצדק. ע"ס א"ב וכנגד זכרונות לקרובת שחרית א' דר"ה במ"פ ובקצת מ"א, ע"ס א"ב ואות ת' כפולה. (8) אאפיד נזר איוס. כנגד שופרות, בקרובה הנ"ל במ"פ ואשכנז, ע"ס א"ב כפול וחרוזי כ"ב וכל חרוז כן ג' מלות ומלה הראשונה והשלישית שוות תמיד באותיות שפותחות בהן ע"ס א"ב. (9) מלך במשפט יעמיד ארץ. סלוק לקרובה זו במנהג אשכנז ומנהג פולין. (10) אפד מאז. מוגן לקרובת מוסף יום א' דר"ה מ"פ ומ"א, ע"ס א"ב ואות ש' ות' כפול. ור' יהודה הדסי הקראי הידוע באשכול הכפר שלו (דף ל"ו ב') אמר ע"ו: נאם ר' אלעזר כן קלר בפיוטו שזמרין ומתפללין בר"ה שאמר אופד מאז קרובתו וכן כתוב בתלמוד וממנו למד "על". והחכם ר' מיכל זקש (צור רעליגיעזען פאעזיא צד 211) הביא זאת להוכחה שגם הקראים חשבו שאינו תנא. (11) תפן במכוון. מחיה לקרובה הנ"ל שם, ע"ס תשר"ק בהכפלת אות ב' וא', וכבר הובא על חרוז דברות אלה פירש מר' מנחם בר חלבו כמפרש הנדפס במחזורים ישנים עם הדרת קדש. (12) אף ארח. לקדושה שם, ע"ס אתב"ש ואות כ' ול' כפולים. (13) אכמץ אדירי כל תפיץ. פיוט בתוך קרובה הנ"ל במ"פ ומנהג אשכנז וחתום בר"ה אלעזר בירכי קליר ב' פעמים לכד הר' מקליר שחתומה ג' פעמים כדרבו לחתום ב' וג' פעמים

אורת האחרון מהחתימה אשר יסד עליה פיוטר. (14) רחיות אשר הנה מרובעות כסא. קדושה בקרובה הנ"ל שם, ע"ס א"ב ואח"כ חתום אלעזר. וע' תוספות חגיגה י"ג א' ר"ה ח' ב' ובכ"ה ח' צד 31 בשם מחזור וויטרי כ"י. (15) ועמך תלואים. ח"ב לקדושה מיוסד ע"ס תשר"ק ואח"כ חתום אלעזר. (16) ואתה אזון. ח"ג מקדושה הנ"ל, ע"ס אתכ"ש. (17) תהלת, כבודך אמצך מלא. סיום קדושה ע"ס א"ב של ת"א ש"ב ר"ג, ואת י' וכ' כפרלים. (18) אנסיכה מלכי. ע"ס א"ב מרובע וכל בית ד' חלקים, וג' חלקים הראשונים חרוזים בשווה הברותיהם וחלק הד' מסיים תמיד במלות מלוך, והוא מקליר וידוע מה שהתרעם עלי' הראב"ע בכאורו לקהלת ה' א'. ונוסד מהקליר על סדר מלכיות למוסף א' דראש השנה כמ"פ ומנהג אשכנז. (19) זכר תחלת כל מעש. ע"ס תשר"ק מרובע אחר מלת זכר. וכל בית ד' חלקים לו ג' הראשונים שוים בחרוזיהם וחלק הד' מסיים בלשון דפתח ובמלת יזכור. והוא ס"ד זכרונות במוסף א' דר"ה כמ"פ ובמ"א, וע' רש"י ד"ה ב' ב"א א'. (20) אשא דעי בצדק. ע"ס א"ב מרובע, וכל בית ד' חלקים לו ג' הראשונים שוים בחרוזיהם, וחלק הד' מסיים במלת שופר והוא לשופרות כמ"פ ובמ"א. (21) שושן עמק אוימה. מגן בקרובה למוסף יום כפור מנהג אשכנז ומ"פ, וכן במחזור רומא לשחרית יום כפור. ומלות שבת שבתון כראש חלק הב' מבית הראשון החמומת ד' פעמים בראשי החרוזים, והקרובה היא מקליר כעדות הראב"ע שתפס עלי' בכיאוורו לקהלת ה' א'. ואחר חרוז האחרון המסיים: "שמעה וסלחה" נמצאו שם במחזור רומא איזה פסוקים: "כתוב ד' שמעה ד' סלחה רגו', ונאמר כי עמך הסליחה רגו', ונאמר קחו עמכם רגו', ונשלמה פרים שפתנו" ואח"כ שפתנו מדובבות ישנים רגו'. וזה קשור יותר יפה מבנלסחתנו שעזבו הפסוקים לגמרי. (22) יום מימים הרחם. מחיה לקרובה הנ"ל, ויום כפור הבא בראש חלק הב' מבית הראשון הוא חתום בראשי החרוזים (בלשון רבים) ד' פעמים. החרוז: מלך אל רחום והגון נקשר היטב על ידי פסוקי: ככתוב ויעבר רגו', אל רחום רחנן רגו', ונאמר רחננו רגו', מצאתי כפר עם חרוז כפר פדיון נפש במחזור רומא, אלא שבמנהגנו השמיטו הפסוקים. (23) צפה בברך תמותה. בראשי החרוזים חתום צום העשור ד' פעמים, ומלות האלה הם בתשלומם בראש חלק הב' מבית הראשון ולא חלק הקליר בין סמ"ך לשי"ן שמאלית, ופתח בחרוז: סלח, סליחה, סדור, סבר בסמ"ך במקום שהיה לפתוח מלותי בשי"ן שמאלית. וגם פה חסרים פסוקים בין סוף הפיוט לעין העם הזה לבין פסוקי ימלוך רגו', ואתה קדוש רגו', ונמצאים גם שם במחזור רומא. והנה החכם היידינהיים מחק מלת אהל וגרס ע"פ כתב יד שמצא בו אהל לפי שלא יתכן לחרוז אהל עם גחל, ע' שם דחיקת פירשו בכיאוורו. ואינו נכון ושכת חרוזי הקליר בפיוט יום מיומים: "יודעי' חמל וחם, יוקשי' לפוערת הם" וחרוזו: "שמיך רגו', ותטהר שועם רגו' האחר" בפיוט אמצת עשור (לך' משולם) לשחרית י"ב. כ"כ הח' לגדו"א בכיאוורו למחזור, וכן מצאתי הגרסא במחזור רומא. (24) אשא דעי למרחוק. פיוט קודם קדושת מוסף יום כפור במנהג אשכנז, ובמ"פ ובמנהג רומא וחתום בו כפול אלעזר בירבי קליר מלבד אות ל', ז', ב', ר', י', ל', ר' משמו ומחתימתו שחתומים רק פעם אחד וחרוז נחשב רגו', וחרוז היום בפתח רגו', וכן חרוז מסטין בכבל רגו' (שכאו בו "שבת שבתן", "יום הכפורים", "צום העשור" שנהרוזו בס ראשי חרוזים של פיוטים הקודמים) הולכים ושבים בפיוט הזה במ"פ ובמנהג רומא בין ג' רג' בתים. אכן בקצת מנהגי אשכנז נשמטים. (25) אין ערוך אליך. ג"כ שם קודם קדושה

ע"ס אתכ"ש וכפול הש' והת' כדרכו. ובין כל בית ובית הולך ושוב חרוז את לחשי וגו' וחרוז אדון לקל רגל שחתום בס אלעזר, וזה במנהג פולין ומנהג רומא ולא במנהג אשכנז שהעמידם בראש הפיוט.

- (26) אז מלפני בראשית דר. רכס השיר.
- (27) אז מלפני בראשית אבות רבנים השית.
- (28) אז מלפני בראשית נרה ויגון השיר.
- (29) אז מלפני בראשית שבעה אלה השית.

מאות ל' עד ת' ות' בכלל בסדר כפול. Nr. 28 על סדר תשר"ק כפול עד אות ל' ול' בכלל אלא שלא הרכפלה; Nr. 29 הולך מאות מ' עד ת' ג"כ בסדר כפול. ולפי זה יש לנו מהקליר פיוטים לאבות, לגבורות ולקדושה במוסף י"ב. (30) אודך בקול ערב. מגן מקרובה למנחת י"ב במחזור רומא ע"ס א"ב מרובע והולך עד אות ג' והוא בכלל. ואח"כ "ככרוב" עם איזה פסוקים ופסוק האחרון: לא אחריש בדיו וג' רחין ערכו, ואל' מתובר פיוט קטן לסיום המגן המתחיל במלת ערכו של סוף פסוק הג"ל וז"ל: ערכו אנא זכור נא, לאום מי מנה ערודה לחבל ומנה; זך רומה למגניה. ונראה מזה חתימת אלעזר ומלת למגניה רומז על חתימת ברכת המגן: מגן אברהם. (31) הקשיבה לקול משועיך. מחיה, ושם, והולך מאות ה' עד ז' וז' בכלל ע"ס מרובע וחרוז על אות ד' לא נמצא וסוף פיוט הזה הוא כמלה: "תפלות רצון" ואח"כ ככתוב עם איזה פסוקים: ראני תפליי לך ד' עת רצון וגו' ותסדיך כי מעולם המה, ואח"כ עוד פיוט "אנא זכור" של המגן אלא שמשונה פה בתחלתו שמתחיל כמה שסיים פסוק הקודם והוא המה, ובסופו הלשון רומה להתינה נרמו על החתימה בכרחה שפייט עליה והוא מחיה המתים. (32) טהר עם עולם. פיוט לברכה ג', מאות ט' עד ל' ול' בכלל, ע"ס מרובע וחרוז על אות ה' אינו. וסוף פיוט הקטן הזה הוא כערבה מנחה ואחרי ככרוב וערבה לד' מנחת וגו'. — ושאר אותיות הא"ב אינם נחרזים שם ואחרי עוד פיוט: (33) אדר בתאר נכון חתום בו: אלעזר בירכי קליר ג' פעמים, מלא יוד אחרי הקו"ף והלמ"ד והוא פזמון במחזור רומא למנחת י"ב וחרוז אמנות אום נושרת הולך ושוב שם ובו חתום ג"כ אלעזר. ובמ"פ למנחת י"ב נמצא חרוז אמנות אום בלי שאר החרוזים, ובקונטרס מנהג פזמון נוסף כל הפזמון אדר הג"ל. ובמנהג אשכנז חסר הפזמון לגמרי ולא נשאר שם אף חרוז אמנות אום הנזכר. וחתימת קליר מציא היידנהיים בפיוט הזה בכתב יד קרלניא, ובמחזור מנהג הלועזים (דפוס וויניציאה) מציא ר' חיים מיכל כמזכר במבוא שלו עם הוספת ר' חיים הג"ל, וכן הוא בכ"י אחר שראה דערענבורג (גייער צייטשריפט I. צד 397). וע' למעלה בשם ר' אליה בר מרדכי צד 16, Nr. 3 ולמטה בפיוט ארות וגו'. (34) אנא חון בְּטֵי תפלה. שם במחזור רומא למנחת י"ב, פיוט קטן ע"ס א"ב וחתום בר ב' פעמים: אלעזר. (35) אתה אל רחום. במחזור רומא הנדפס למנחת י"ב ע"ס א"ב, ובקונטרס מנהג פזמון ג"כ למנחת י"ב אלא ששם אינו כי אם מחרוז א' עד ס' וס' בכלל. אולם גם במחזור רומא חסר חרוז לאות ת' וחתימת המחבר, אשר אפשר שהיה הקליר. (36) אל אדיר רב חילו. פזמון ע"ס א"ב וחרוז על אות ת' משולש. מיוסד על פסוקי ישעיה (ר' ב' ג'), וחרוז מיכאל בימין וגו' הולך ושוב ז' פעמים במנחת י"ב במחזור רומא הנדפס. וממש על פסוק זה ועל גרסה מיכאל שלפנינו מיוסד פיוט

אראלי הוד במנחת י"ב מ"פ (ע' ר' אליה בר מרדכי לעיל צד 16 ; Nr. 3) . ועל פסוק שרפים וגו' לבר נוסד בדומה לו פיוט ; אין מספר לגדודי צבא ביוצר , ופיוט ; אלי מרום למוסף י"ב מ"פ ומ"א . ויתכן שפיוט אל אדיר שלפנינו לקדושה הוא מהקליר וממנו למדו שאר הפייטנים לעשור קדושה כמותו . (37) וכבוא אהרן אל קדש הקדשים . פיוט לקדושה במחזור רומא הנדפס למנחת י"ב והוא מסדר בקצרה עבודת היום וסיוכו נעים ולשינו צחה (ע' זקש צור רעליגיעון פאעזיא ד"י צד 212 בהערה) . אכן פתאום רוח אחרת עמו ובלשונו אין מלה מובנה מעצמה בהיותו רודף לדבר בלשון נופל על לשון ועקר ומהפך סדר האותיות במלה אחת נגד חוק הלשון כדי לחתום שמו וזה תארו : אהל פשה לגישה גשה ; עגשה רחישה ; זמר לחישה ; ונן לרגישה בשרפי קדש להקדישה . חתום בזה אלעזר , והרצון במלת עגשה הוא כמו געשה מלשון והגעש והרעש הארץ כאשר פירש שם בעל קמחא דאבישינא במחזור הג"ל . (38) וחיזות ארבע נושאות כסא . קדושה למנחת י"ב במחזור רומא ע"ס א"ב וחרוזי אות ש' ות' כפולים . (39) אפנת ערונים . פיוט קשה מאות בלשונו ע"ס א"ב וחרוזי אות ת' כפול ואח"כ חתום אלעזר . (40) בדעתו אביעה חרות . התחלת הטל למוסף א' דפסח במ"פ ומ"א . והוא רשות מהקב"ה בברכת מגן ואחר' (41) תהומות הדרם . למחיה . והנה הפייטן יסד פיוטי ב' ברכות אלו על פסוק בדעתו תהומות נבקעו וגו' במשלי ג' כ' . ולפנינו רק ב' הפיוטים המתחילים במלת בדעתו ובמלת תהומות ; ובהם נראה ג"כ התחלת סדר א"ב מאות א' עד ח' וח' בכלל ; וכן נראה תחלת החתיכות אלעזר במלות אורת וגו' טל להחיות . ונראה שגם שאר חלקי פסוק הג"ל שעולים לששה תיבות וכן שאר סדר הא"ב מאות ט' עד ת' ; וכן שאר חלקי שמו דהיינו עזר חתומים היה בברכות מוסף הנשארות אלא שהקהלות השמישו אותן ונמצאו דוגמאות הרבה לזה . (42) ארשה ארש רחשון . רשות מקהל ; ע"ס א"ב כפול . (43) אאגרה בני איש . בפיוט הזה מסופר גבורת הטל מראש הבריאה ואילך ע"ס א"ב מרובע . והתוספת ברה"ה (כ"ז ע"א) ורשב"ם (בראשית כ"ז כ"ז) הביאו חרוזי פיוט הזר . (44) תחר ; אילת עופר . המשך פיוט הקדום וחרוזי מתחילים פעם באות מהושר"ק ופעם באות מחתיכות הפייטן ; אלעזר בירכי קליר מקרית ספר . (45) אליס בירם מחוסן . ע"ס א"ב מרובע חוץ מחרוזי אורת ש' ות' שאין בס רק ב' חרוזים לכל אות ואורת . ונטה הפייטן מדרכו אשר הלך בו בפיוט' להכפיל חרוזי אותיות האחרונות ב' וגו' פעמים אם גם שאר החרוזים ע"ס א"ב פשוט . (46) או"א טל תן לרצות ארצך . ע"ס תשר"ק והרכפלו חרוזי הא' והב' בסוף . והושלם סדר הטל לפי מנהגנו . אולם אין ספק שפייטן ג"כ לקדושה ואולי גם לשאר ברכות כאשר כתבתי כבר Nr. 41 . (47) אסירים אשר בכשר . (48) מה אילו פלאי נסיד . (49) קמי קהלך קצצרת . (50) ערב אשר עלדה . (47) התחלת מגן לקרובות שחרית ב' דפסח במ"פ } ובמנהג אשכנז ע"ס א"ב מאות א"ל ול' בכלל ; } (48) הוא מחיה ע"ס כפול מאות מ"צ רצ' בכלל ; } Nr. 48 } והתוספת במגל' (כ"ה א' ד"ה כפני) הביאו חרוזי זקן } ע"ש הקליר ; Nr. 49 . לקדושה מאות ק"ת מרובע בחרוזי ; Nr. 50 . הוא המשך מהג"ל } בלי סדר א"ב . (51) אז חיתו יער . המשך להקדום חתום בו אלעזר בירכי קליר . (52) שור אשר מאז . המשך מפיוט הקדום שטובב ג"כ על פסוק שור או כשב וגו' כי יולד . ע"ס א"ב , במ"פ ולא במנהג אשכנז והוא מקליר לדעת' כהמקדמים לו ובסופו יש חרוז : „ יוצאי חפזו וגו' שנראה בו חתיכות יוסף והוא לקוח מפיוט אמנה גדלה

בירצו לשבת הגדול מר' יוסף ט"ע (ע' למטה) . 53) אמץ גבורתך . המשך
 הקרובה ע"ס א"ב מהקליר הגם כי לא חתם בו שמו, וכן כתב רפאפארט (תולדות
 הקליר צד 108, צונץ פארטרעגע צד 385) ורייפמאן (ציון תר"ב) ומקרובה זו נלקח
 הפיט גם להגדת פסח במ"א רכמ"פ ובמנהג רומא . 54) בעשר מצות פתרוסים .
 סלוק לקרובה הג"ל בלא חתימת א"ב ושם המחבר שהוא בודאי הקליר . 55) ארץ
 כמטה ורעשה . התחלת מגן בקרובה לא' דשבעות במ"פ ובקצת קהלות אשכנז,
 ובפראנקפורטה דמיין ובקהלות אחרות היא ליום ב' דשבעות, ע"ס א"ב מאורת א"ל .
 56) מן ההר . מחיה מאות מ"צ כפול . 57) קדוש הרפיע מפארן . לקדושה
 מאותיות ק"ת בר"ה פעם א' . 58) אנכי בשם אל שדי . המשך להקדום . 59) אז
 בכתב אשורית . הויה ג"כ המשך הקודם חתום בו; אלעזר בירבי קליר . ולדעתי
 ממנו ג"כ 60) אכתיר זר תהלה . יוצר לא' דסוכות במ"פ ובמנהג אשכנז ובמחזור
 רומא לא' דסוכות ע"ס א"ב . 61) אאמיר אותך סלה . אופן במ"פ ומ"א לא' רבי,
 ובמחזור רומא לא' דסוכות ע"ס א"ב . 62) אוימתי בחיל כפור . מגן בקרובות
 שחרית יום א' דסוכות מ"פ ומ"א להקליר, ע"ס א"ב מאורת א"ל . 63) מאלמי
 מגדים . המשך מהקדום מאות מ"צ ע"ס כפול, והוא למחיה . 64) קרשט
 שעינת עץ . בו נחתם הא"ב מאות ק"ת ואת האחרון משלש בסוף וזה באיזה
 מחזורים שהגיהו בחרו תולדות שעיר תאביד שנמצא במחזורי עתיקים (אייזענמענער
 II. צד 163), תולדות כנען או צור, ויש שהשמיטו כל החרוז . 65) עד לא
 מצוקי ארץ . לקדושה . 66) אקחה פרי עץ . המשך הקדושה, חתום בו אלעזר
 בירבי קליר, ביו"ד אחרי הקו"ף והלמ"ד . וע' למעלה צד 21, Nr. 6 . 67) אז
 היתה חניית סכו . המשך להקדום ע"ס תשר"ק כפול במ"פ ובקצת מנהגי אשכנז .
 68) אקחה בראשון . סלוק הקרובה ומסיימת בקדושה . 69) אאמיץ לגורא
 ראיום . יוצר לב' דסוכות במ"פ רכמ"א, ע"ס א"ב . ולדעתי אפשר שהיא מהקליר
 אכן מ"ש במחזורים וכן במחזור היידנהיים שחתום אחר הא"ב שלמה אינו נראה,
 כי אז תחיה הכונה על תיבות שלש, להשירי, משטן, הנה, והוא רחוק שיחתום
 הפייטן בדרך זה . 70) ארחץ בנקיון כפות . התחלת הקרובה לשחרית ב' דסוכות
 במ"פ ובמ"א והחלק הזה הוא לכגון ע"ס א"ב . וכתב רפאפארט (ערך מלין ערך
 אפטרותא צד 176 ע"ב) שבפסיקתא כתב יד אשר ביד לוצאטו ראה דבר פלא: "כי
 פרשתא אחריתי לסוכות מתחלת: ארחץ בנקיון כפי והוא ממש התחלת הקרובץ של
 קליר ליום ב' של סוכות: ארחץ בנקיון כפותי לאות כי רצה קליר רק לשנות
 דברי הפסיקתא בחרוזים ובלשון נשגב כפי דרכו" עכ"ל . וכפי הנאמר לי מידורי ה'ת'
 שטיינשניידער ראה הוא באקספרד פסיקתא דר' כהניא כתב יד וגם שם מתחלת
 פרשתא זו כמו בפסיקתא של לוצאטו בארחץ וגו', והפסיקתא של אקספרד נכתבה
 בשנת ה"א ואחד . ע' קאטאלאג שטיינשניידער 4002 . 71) תשורת שי . מחיה,
 ע"ס תשר"ק . 72) אורי סוכת דוד הנרפלת . התחלת הקדושה ע"ס א"ת ב"ש .
 73) כל תהי מצות סכה . המשך להקדום . 74) אלים כהשעין . המשך, חתום
 בו אלעזר בירבי קליר, וריש האחרונה כפולה כדרכו . 75) אמנס מצוה . המשך
 ע"ס א"ב . 76) כי אקח מועד . סלוק לקרובה הג"ל ומסיים מרכו בקדושה . והנה
 מן Nr. 72 מביא רש"י ביהוקאל מ"ג כ' איזה חרוזים ואמר שהם מן "הקלירי בקדושתא
 דיום שני של סוכות", ומן Nr. 76 מביא שם רש"י (מ"ד ג'; מ"ה א') איזה חרוזים
 פעם בשם "סלוק" ובשם "הפייט" ופעם בשם ר' אלעזר . וע' רש"י יומא ס"ו א',

ובמהרש"א שם ובכוכבי יצחק מוכרת ה' משנת 1846 צד 76. וכן בתהלים קכ"א א' מביא רש"י את פיוט הזה בשם "סלוק" שחברו "הקליר". ועוד הלשון בפיוט הזה: יש ממאה אמה קרמתם וגו' יש ממאותם ושלש מאות וגו', ועל זה הביא במחזור קרבן אהרן בפ' מעשה ארג בשם הראב"ן וז"ל: "ואולך אתכם קוממויות, תני ר' חייא בקומה זקופה, ר' יודן אומר מאה אמה, רש"א מאתים אמה, ר"א אומר שלש מאות אמה, ר' אבהו תשע מאות אמה ויסד הפייט כדברי הכל" עכ"ל. (77) אדמה מארר. הרשענא לה"ר בכ"פ להקפה ה' ובמ"א לה' דסוכות, ע"ס א"ב, זכרו רש"י על שם ר' אליעזר (הקליר) (באיוב ב"ד ר') ולבד מזה לא מצאתי עדות שפויטים הקודמים והמאוחרים לו הם מהקליר הגם כי אין ספק שחבר עוד פויטים רבים להושענא. (78) תתננו לשם. במ"פ ובמ"א להר"ר אחר הקפה ז', ע"ס תשר"ק וחתום אחרי' אלעזר. (79) אמן ישעך בא. פיוט להר"ר, במ"פ ובמ"א ע"ס א"ב. ונמצא ג"כ במחזור רומא בשני דפוסים ישנים שבידי ובכתב יד מחזור רומא אלא ששם חתום אחרי' הא"ב אלעזר בירכי קליר חזק בחרוזים המתחילים אבי עד חש לתארך וגו', וכן הוא במחזור רומא שראה שד"ל (לטבל"ט 1845, Nr. 43 צד 685). (80) כהושעת אילים. הרשענא במ"פ ובמנהג אשכנז ובמחזור רומא לכל ז' דסוכות ע"ס א"ב. וחרוז שומרי מצות אח"כ שחתום בו שמראל נראה לי שהוספה מאוחרת היא, כי לא זה כי אם הקליר יסד פיוט זה כמפורש בציוני פ' לך לך וז"ל: "מקץ שלשים וארבע מאות, שנה יצאו כל צבאות הש"י, ר"ל אף המלאכים, וזה סוד שיסד הקליר; כהושעת אילים ר"ל אילים מלאכים" עכ"ל. ובאמת לא נמצא חרוז זה בכל מחזורי רומא שראיתי בדפוס ובכ"י. (81) אף ברי. (82) יטריח לפלג. ב' חלקי פיוט זה הם מגו ומחיה בתפלות גשם למוסף ש"ע במ"פ ובמ"א. והרואה יראה שהתחיל במ פסוק אף ברי יטריח עב יפרץ ענן אורו (איוב ל"ז י"א), שבו ז' תיבות ויסד על פסוק זה ועל כל ז' ברכות כמו שבעתא למוסף פ' שקלים ופ' החדש, אלא שהקהלות קצרו הפיוט, וכן נראה שהחל לחתום שמו בכ' חלקים אלו ג' פעמים במלת אחת, אבים, אמוצים, לפלג, לאדרך, להחירי. ועתה אין בידנו כי אם שתי ההתחלות מפסוק הנ"ל ומחתימות אלעזר. וכ"כ ר"י ברלין בהוספותי במחזור הגובר. (83) אפיק מען. רשות לגשם ע"ס א"ב כפול. (84) אקשטה כסל. תחלת הגשם ע"ס א"ב מרובע. (85) תכנס לארץ. המשך, וגוסד הפיוט על כ"ב אותיות הא"ב ועל כ"ב אותיות אלעזר בירכי קליר מקרית ספר החתומים בראשי השטות ושמש בשו"ן שמאליה במקום סמ"ך במלת ש"ח מהיום וגו', ובמלת שבע ארצות וגו' כדרכו הרבה. (86) יפתח ארץ. המשך, מיוסד ע"ס א"ב מרובע, אלא שהקדים כל פעם קודם אות א' תיבה אחת מפסוק יפתח לך ד' וגו' (דברים כ"ח י"ב), ואח"כ מלת מים לאות ב', ומלה מפסוק כי כאשר ירד הגשם וגו' (ישעיה ג"ה י') לאות הג', ועוד הפעם מלת מיב לאות הד'. ופיוט זכור אב נמשך במ"פ, וכן פיוט אירם זכור נא במ"א נראה לי שאינם מהקליר, ובהיות שהחסירו מפיוטי הקליר כמ"ש לעיל Nr. 82, הוסיפו בסוף במנהגים שונים פויטים אחרים במקומם. (87) ויאהב אמן יתרות הגן. כן תתחיל הקרובה לפורים במ"פ ובמ"א ובראש כל פיוט מ"ח ברכות מלה אחת מפסוק ויאהב המלך את אסתר (אסתר ב' י"ז) ואחריה א"ב מחומש מלבד אותיות צ', ק', ר', ש', ת', שנקבצים יחד פעם א' בברכת שים שלום ובראש כל חרוז האחרון שבכל ברכה מלה אחת מפסוק ומרדכי יצא וגו' (אסתר ח' ט"ו), ואם תאמר י"ט ברכות הן ולא פייט על ברכת ארת צמח? לפי שכלל ולירושלים ואת

צמח בברכה אחת. ע' מ"ש במקור ברכה שלי הנדפס בסדור הגיון לב צד 64-67. ובברכה ולמלשינים פייט עוד איזה פיוטים גדולים והם: 88) אזרח בט חוץ. ע"ס א"ב. 89) תמימים כרשו ארץ. ע"ס תשר"ק ושם הלשון חלום יהודי חלם רגו'. ע' עלי' מ"ש צוניץ (גאטטעסדינסטליכע פארטרעגע צד 121). 90) אותו מבחלת. בראשי תרווי' חתום אלעזר בירבי קליר. 91) אספרה אל חק. ע"ס א"ב. 92) אמל ורבך. בראשי תרווי' חתום אלעזר בירבי קליר. וכן הענין אשר עלי' יסד הפייטן ב' פיוטים האחרונים מסופרים כמדרש אסתר, בתרגום שני ובילקוט, וכמדרש אבא גוריון הנדפס זה לא כביר בבית המדרש (ח"א מהחכם יעללעניק צד 8). 93) אז מאז זמורת. התחלת קרובת לשבת פ' שקלים לישחרית, במ"פ ומ"א. ע"ס א"ב עד ל' וז' בכלל למגן. 94) מעתיק פלוסים. למחיה ע"ס כפול מאות מ' עד צ' וזה בכלל. 95) קצובה היא. לקדושה מאות ק' עד ש' רש' בכלל. ע"ס מרובע ואות ת' נחזו י"ב פעמים. 96) מי יוכל לשער. המשך לקדושה הנ"ל. 97) אומן בשמער. המשך מהנ"ל חתום בו אלעזר בירבי קליר. 98) אלה אזכרה. המשך להנ"ל, ע"ס א"ב מלבד אות ת' שאין בה חרוז לעצמה אבל נרמזת בכלה האחרונה (תרים) בסוף הפיוט. 99) אז ראית. סלוק לקרובה וזכרו רש"י בימזא ס"ז א' על שם הקליר. וע' תוספות מנחות ל"ה ב'; תוספות פסחים ק"ט ע"א וע"ב; תוספות עירובין כ"א א'; תוספות ישנים לירמא י"ט. וע' בכוכבי יצחק מחברת ה' צד 76. 100) אזכיר זכרון מעשים. התחלת המגן מקרובה של שחרית לפ' זכור במ"פ ומ"א ע"ס א"ב ואות ש' ות' כפול. 101) תמימים בעודם בסין. מחיה להנ"ל ואות א' רב' של סדר תשר"ק כפול. 102) אצילי מרעי. התחלת הקדושה להנ"ל ע"ס אתב"ש ולבסוף חתום יהודה בחרו יקש לץ, ונמצא עלי' כתוב בפירוש הראב"ן על המחזור כפי עדות ר"ז מרגליות במחזור קרבן אהרן וז"ל: „זה החרוז פייט אחי של ר"א קליר שהיה שמו יהודה מ"כ והוא רשום בתוך החרוז לפי כשמת ר"א הקליר מרוב חבה שהיה לו עלי' פייט בתוך פיוטיו" עב"ל. 102a) כלשון אשר הזכרת. המשך להנ"ל. 103) אין קוצץ. המשך חתום בו אלעזר בירבי קליר. 104) זכור איש אשר הגויע, המשך ע"ס אב"ג, בג"ד גר"ה, וכן עד סוף הא"ב מלבד ש' ות' שחתומים ג' פעמים. 105) אלהים אל דמי לך כקול מים. סלוק הקרובה הנ"ל. 106) אצולת אומן. מגן לישחרית מקרובה לפ' פרה מ"פ ומ"א ע"ס א"ב מאות א' עד מ' ומ' בכלל. 107) ממרה חוקה גזר. מחיה להנ"ל מאות מ' שחזר עליה עוד הפעם עד אות צ' (רצ' בכלל) ב' פעמים. 108) קפאין חוק. לקדושה מאות ק' ת'. 109) אמרתי אחכמה. המשך להנ"ל. 110) אצורה ומפורשה. המשך, חתום בו אלעזר בירבי קליר. 111) אמרה סניגה. המשך, ע"ס א"ב. 112) אצילי עם. המשך, חתום בו אלעזר בירבי קליר (ביר"ד אחרי הקר"ף) והוא פעם ב' שחתום כן (ע' לעיל צד 31, Nr. 6). והשגת רפאפארט (תולדות הקליר צד 111, Nr. 18) על היידנהיים שכתב במבוא שלו שחתום פה קליר היא נכונה וגם אנכי לא מצארי עוד חתימה זו בכל דפוסים אשר ראיתי. וע' למטה מ"ש על פיוט אחות אשר לך כספתה. 113) אין לשרחה עוצם נפלאותיך. סלוק לקרובה הנ"ל. 114) אתיית זה החדש. מגן לקרובת שחרית פרשת החדש, במ"פ ובמ"א ע"ס א"ב מאות א' עד ל'. 115) מרימי עול עגלה. מחיה להנ"ל מאות מ' עד צ', ע"ס כפול. 116) קיחת עלית עקד. לקדוש בקרובה הנ"ל מאות ק' עד ת'. 117) אבי כל חווה. המשך להנ"ל, חתום בו אלעזר בירבי קליר. 118) אדון

מקדם. המשך להנ"ל, ע"ס א"ב. (119) הו"א נקרא ראש. סלוק לקרובה הנ"ל. (120) ראשון אמצות. התחלת קרובת מוסף פרשת החדש במ"פ ובמ"א וז' פיוטיה לז' ברכותיה מתחילת כתיבה אחת מפסוק ראשון לציון הגה הנם וגו' ובמגן שמתחיל כמצויין חתום אור"ב א"ב ג' ב' פעמים בר"ה, והמחיה המתחיל (121) לציון דרור, חתום דה"ו ב' פעמי' בר"ה, ולקדושה מתחלת הפסקא (122) הגה זה בא, חתום בר"ה ז' ח' ט' ג"כ ב' פעמים; ופיוט ברכה ד' מתחיל (123) הגה ימים, חתום י' כ' ל' בר"ה כפול; ולרצה פיוט (124) ולירושלים מופת, חתום בר"ה מ' נ' ס' כפול; ולברכת מודים פיוט (125) מבשר עם, חתום בו ע' פ' צ' כפול בר"ה; ולברכה ז' פיוט (126) אתן קול, חתום ק' ר' ש' ב' פעמים, ולמען לא תחסר חתימת ת' הקדים לחרוז השני שחתום בו שיו"ן תיבת תרנגה. וככל ז' ברכות יש בפיוטיהן אחר חתימת ג' אותיות עוד ד' חרוזות בלי חתימה בראש. (127) אאביך ביום מבך. קרובת לט"ב במ"פ ראשכנו, ע"ס א"ב מחומש בחרוזים וחרוז הששי הוא פסוק מתנ"ך ומקדם לר' תמיד מלת איכה. ואח"ז עוד ג' חרוזים והראשון מהם פותח במלה ההיא עצמה שסיים חרוז הקודם שהוא פסוק מתנ"ך ותיבה שאחריה וכן ראשי ב' החרוזים הנשארים פותחים באות אחת משם אלעזר בירכי קליר. וחתימה הזאת נשלמת בברכה בונה ירושלים, אבל לא חתימת הא"ב המחומש שאינו מגיע אלא עד אות נ' ונ' בכלל. ומה שנדפס בסידור ר' וראלף הידנהיים (משנת תר"ד) שתשלום הקרובת היא קינת שבת סורר שפותחת בס' אינו אמר כאשר תראה למטה Nr. 129. ולא ידענו מדוע בחר הקליר בט"ב לפיט בו ב' קרובות דהיינו אאביך הנ"ל וקרובת זכור איכה אנו שפתנו שבסמוך Nr. 128, אם לא שנאמר (מה שלא אאמין עוד) שחבר האחת לשחרית והשניה למנחת תשעה

באב והחזיקו האשכנזים והפולניים באחת ובני רומא באחרת. —

(128) זכור א, איכה ה, אנויא) שפתנו.
 אן ו, אכוב, פעמי מרון שאפתנו.
 ארת ז, אזויג) השמר עניפתנו.
 אניח, אנפוד, כי טלאי תכיפתנו.
 איכה ט, אביי טו) תנופתנו ארכת תרופתנו.
 איכה י, אהמוטז, בחופתנו את חרפתנו ב).
 ג) חרפתנו אצוית) ברוחם יעלעו אפרוחם.
 למה תהיה כאיש יט) נדהם ואורך זרחם.
 זכור אזרחם כ) רגוננס ברחסד) מגן אברהם.
 ובאותה מלה עצמה שסיים ח"א מתחיל חלק הב' מהפיוט ומסיים מענין הברכה.
 ועד"ו ברכת מגן שלפנינו א) זכור הוא מלה הראשונה מאיכה ה' א; ומלת ב-ג) חרפתנו שהיא האחרונה בפסוק הזה מסיים פה ח"א מהמגן ובר מתחיל חלק ב' החותם ד) במגן אברהם. מלה השנייה בכל חרוז א' מחלק א' שבכל ברכה היא בכל פעם מלה הראשונה מפסוקי איכה ד' ובמגן היא מלת ה) איכה. חרוז ב' ג' ד' מחלק הא' מכל ברכה מתחיל בכל פעם באותם ג' מלות עצמן שנסדרו בהם פסוקי קנה ג' שבאיכה, שבנויה ע"ס א"ב משולש, ולפניו במגן ו) אן, ז) ארתי, ח) אני, אלא שהפך הסדר הכתוב איכה ג' א-ג) אני, ארתי אן. חרוז החמישי מכל ח"א מהפיוט פותח במלה הראשונה מאיכה ב' שהיא במגן ט) איכה; וחרוז הששי מתחיל ג"כ כל פעם עד"ו במלה שמתחילים בה פסוקי איכה א' ולפניו

כן מתחלת הקרובה לט"ב במחזור רומא ומסודרת באופן משונה מאוד והוא זה: פיוט הברכה שעומד בה מתחיל כל פעם במלה הראשונה מפסוקי איכה ה' ובמלה האחרונה מאותה פסוק שהתחיל בו, מסיים חלק הראשון מפיוט של הברכה.

י) איכה. ותיבה השלישית בחרוז הא' והשניה בחמש חרוזים שאחר' פותחים בכל פעם בחמש ברכות הראשונות באותו האות עצמו מסדר הא"ב שפותחת בו תיבה שלפניה, ובמגן יא) אנו, יב) אכו, יג) אזי, יד) אנפר, טו) אביבי, טז) אהמו. ולפ"ו נארגים ונשליבים כל הפתיחות מפסוקי ה' איכות ירמיה בקרובה שלפנינו. אכן בדרך מעוקל והוא ממש למעלה ומסוף לראש. ח"ב מפיט כל ברכה מתחיל במלה האחרונה מאותה פסוק שסיים בו ג"כ ח"א שלפנינו כמו כאן ב) ג) חרפתנו. ואח"ו מלה השניה מחרוז הא' ומלה השלישית בחרוז ב' המתחיל כל פעם למה תהיה, ומלה השניה מחרוז ג' שמתחיל כל פעם זכור חתום אות משולש משם הפייטן אלעזר בירבי קליר וכאן במלות יח) אצו, יט) כאיש, כ) אורחם. והרואה ישתומם על המשיג הכבד אשר העמים הפייטן על צוארו בהביאו זרות כאלה בחרוזו וסדר הזה נשמר ממנו ב"ד ברכות הראשונות מקרובה הזאת, אכן לשאר ברכות לא נמצא לפנינו. רע' בגמר שאח"ו. 129) שברת סורר. כבר כתבתי לעיל בסוף Nr. 127 דעת היידנהיים וכ"כ הראב"ה דף כ"א סעיף ט"ו ע"א שהקינה הזאת היא אך המשך מקרובת אאביך שמסיימת באות נ' ואמרו שכלה הפייטן הקרובות באות נ' מא"ב מאחר שכבר סיים בנחמת בנין ירושלים וכדי שלא להטריח העבר יותר לומר עוד קנות בעמידה, גם מפני שכבר גמר חתימת שמו אלעזר בירבי קליר, והחל אח"כ לקרן קנתו שבת סורר באות ס' לאמרה בשיבה. אולם אין זה אמת כי בנינה היא כבנין קרובות זכור, איכה, אנו שזכרנו (Nr. 128) ושם פסק במלת זקנים שהוא לקוח מאיכה ה' י"ג. ובמחזור רומא נסמכה לאותה ברכה עצמה דהיינו בונה ירושלים קנת שבת סורר והתחיל בית חדש במלת שבת שבה מתחיל פסוק י"ד מאיכה ה', וכן הבתים בקנה הזאת המתחילים נפלה, על, וגו' הם התחלות הפסוקים שבאיכה ה', י"ד, ט"ו וגו' עד פסוק האחרון המתחיל כי (כ"א). וכן מתחיל פה בית שלפני בית האחרון כי תם וגו'. וכן מלה השניה בקרובות מחזור רומא שהיא תמיד בכל בית מלה הראשונה מפסוקי איכה ד' כאמור לעיל (Nr. 128), היא ג"כ בקנות שבת התחלת פסוק מאיכה ד' ולפנינו במלת סורר (שם י"ד) ובבית שלפנינו בקרובות התחיל מלה הב' נער כלשון הכתוב (שם י"ג). וכן התחלת חרוז ב' ג' ד' הם התחלות פסוקי איכה ג', מ"ה, מ"ד, מ"ג מלמטה למעלה כמו בקרובה הנ"ל כמ"ש לעיל. וחרוז ה' מתחיל ספקו בהתחלת פסוק ט"ו באיכה ב', וכן הוא שם בקרובה ע"ס זה. וכן חרוז ששי מתחיל פה במלת כסלה שהוא המשך פסוקי איכה א' שפסק בקרובה הנ"ל במלת נשקד (י"ד) ופה פתח במלת סלה (פסוק ט"ו). וההפרש שבין הקנה הזאת לקרובה הנ"ל הוא שהחרוז הששי אינו מסיים כמו בקרובה במלה האחרונה של הפסוק שהחל בו חרוז הראשון, גם לא יסד על כל פסוק משבת סורר ואילך רק ו' חרוזים ובקרובה עוד חרוזים יותר. ובהאחרון שבבתים אחרי מלת תבוא חתום בראשי ה' החרוזים אלעזר והחרוז הששי מסיים כמה דפתח חרוז א' מבית א' של הקרובה במחזור רומא והוא זכור עם הוספת "ד' מה היה לנו". ריש אח"כ עוד בית הפותח במלת לנו שפסק בה ומסיים: "איכה אצת באפך" וחתום בחרוזו שמראל והוא בודאי הוספה מאוחרת כדי לקשר סוף הקרובה עם הקנה שאחריה איכה אצת וגו'. וכן נקשר קנת שבת עם הקרובה עצמה ע"י בית המתחיל "דרו זרעו" וגו' ומסיים: "משוש לב שברת" והם במחזור רומא הנדפס ובכתב יד אשר ראיתי ולא בקנות מנהג אשכנז ומ"פ. ומכל זה נראה כי כבר נפלה בקינות הקליר ידי המועתיקים והסופרים והוסיפו בהן והחסירו

ממנן כאות נפשם והפרידו האחת מהברתה; ומה בא כי חשבו שברת סוררו לקנה בפני עצמה מה שאינה כ"א המשך לקרובה באותה ברכה עצמה של בונה ירושלים קודם החתימה; כשאר הקנות אשר נקבצו שם במחזור רומא באותה ברכה כאשר נכתב ע"ד. וע' מ"ג ש"ג כ"ה החכם לרצאטו בל"ט 1845 צד 684, Nr. 43. והחכם מוכב טוב בסוף אלון ככות דף ק"ו סימן א'. (130) איכה אצת. קנה הזאת בעלת י"ב בתים וכל בית פותח בדלת הא' באיכה ואחריה ארת א' מא"ב ע"ס מחומש; והדלת הב' פותחת בלשון ולא זכרת ואחריה ג"כ ארת מא"ב מחומש; והדלת הג' פותחת בלשון ובכ"ן ואחרי' תמיד מלה באותה הארת עצמה הבא בדלת שלפניה ומסיימת בקרא; זכור ד' מה היה לנו. ובית הי"ב המתחיל תאננו נמצא בקנורת אשכנזות ובאיזה קנות ממנהג פולין ותתום בו אלעזר, ובמחזור רומא נמצא הקנה ג"כ בתוך הקרובה אחרי Nr. 129. ובהנדפס גם בכ"י אשר ראיתי חסר בית תאננו הנ"ל ותחת' בית אחר המתחיל; לנו שחת צר וגו' חתום בו ג"כ שמואל ואין ספק שזה תוספת מאחר כי הקליר חברה כאשר נזכיר עוד להלן. (131) אאדה עד חוג שמיים. קנה הזאת ע"ס א"ב כפול עד אות ל'. ול' ככלל בכ' חרוזים הראשונים שבכל בית, ובכלל בחרוזים האחרונים חתום בכל בית אורת מאתב"ש חוץ מבית אות כ' ול' שהוא מרובע. ובחרוז ישראל וגו' חתום אלעזר והוא במ"א ובמ"פ ובמנהג רומא, אלא שבמנהג האחרון שבדפוס, וכן בכ"י עוד בית גוסף על' והוא ישראל למעת וגו' חתום בו שמואל. (132) איכה תפארת. קנה הזאת בעלת ד' חרוזים בכל בית וחרוז א' מתחיל תמיד בתיבה אחת מאיכה ב', א"כ"ב, ותיבה שאחריה היא תמיד ע"ס תשר"ק; וחרוז ה' הוא ראש פסוקי פרשת בחוקותי (ויקרא כ"ו ג' כ"ד). ואחר בית ובית חוזר ושוב חרוז: למה תריבו וגו' או: סחי ומאוס וגו' במחזור רומא הנדפס וכן בכ"י. ובקנות מחזורי אשכנז ישנים נמצא חרוז סחי ומאוס הנ"ל רק פעם א' אחרי הבית המתחיל בלע ובאיזה מהם גם למה תריבו הנ"ל; ובמ"פ נמצא חרוז למה וגו' אחר בית הא', וחרוז סחי וגו' אחר בית הב' ולא יותר ע"ד. והנה בקנות מ"פ אחרי הבית שראשו ארת תי' עוד בירת א': אף אני וגו', לארץ אשב וגו' ומסיים איכה ישבה חבצלת השרון והוא תחלת הקנה שסדרה במ"פ מיד אחריה ונקשרו ע"י זה יחד, ונראה כמה שרשמנו בבית זה תחלת חתימת אלעזר שלא נגמרת. אולם בקנות האשכנזים חסר בית זה לגמרי ואחר קנה זו קנת איכה אשפתו, וכן הוא במחזור רומא הנדפס ובכ"י אלא ששם בין שניהם בית אני לבטתי וגו' חתום בו אלעזר וסופו: איכה אשפתו פתוח כקבר שהוא תחלת הקנה שאחרי' כמ"ש. ונראה שזה הסדר הוא העיקר כי באיכה אשפתו נגמר גם הסדר של ראשי הפסוקים של פרשת בחוקותי כמו שנראה בסמוך. (133) איכה ישבה חבצלת השרון. הקנה הזאת מתחלת בכל בית בתיבה הראשונה מפסוקי איכה א'—ב"ב ע"ס א"ב, וחרוז אות ת' נכפל כדרכו בסוף. ובכל קנות מ"א ומ"פ שראיתי לא נמצאתי בסוף שם הקליר בחתימה, וזלתי במחזור רומא שבו עוד בירת מתחיל: לו אלה וגו' חתום בו אלעזר, ומלה האחרונה שם: אהלי, שבה פותחת עוד קנה שאחריה. ע' למטה Nr. 146. ועל סיום הקנה בלשון ויקונן ויכיהו וגו' במ"פ. ע' לקמן בקנה איכה אלי וגו'. (134) איכה אלי קוננו. בכל בית מקנה הזאת יש ב' החרוזים הפותחים בבית פסוקים מאיכה ד' ע"ס א"ב ואות ת' משולש. ובקנות מחזורי האשכנזים סופו: "בעשרים ושתים אותיות", וכן הוא במחזור רומא הנדפס, וכן בכ"י ובמ"פ עוד בית חתום בו אלעזר במלות אותות, לבטה, עת, זמות, רשעתי. וכן

חסר בכ"א חרוז בסוף הקנה הקודמת ויקונן ירמיה וגו', ובאמת אינו שייך כלל לה כי אם לראש קנת איכה אלי שלפנינו ונתקצר במנהגנו כנרסח מנהג רומא וז"ל: „ויקונן ירמיהו על יאשיהו ולא שמע ולא אבה ולא הסב פניו וספרו על זאת“ ובפירושו חמיוחס לרש"י בד"ה ב' ל"ה כ"ב הרבאר חרוזים מקנה שלפנינו על שם הקליר. (135) אהלי אשר תאבת. בקנה זו ג' חלקים בכל בית וכל חלק א' מתחיל בלשון אהלי אשרי וח"ב למת לנצח, וח"ג רנהייתה, ואחריהם תיבה ע"ס תשר"ק וסוף כל בית בלשנא דקרא הכמסיים במלת פה. ונמצאת בכ"פ ובכ"א ולא כמחזור רומא אלא שבכ"א סופה „ועוד לך פה“ ואחריה הקנה שנמצאת ג"כ בכ"פ המתחלת: „איכה ארני אשר כבר עשהו“ בקדימת בירת „אתור וקדם“ שחתם בו אלעזר ובכ"פ בית הנ"ל הוא סוף קנת אהלי שלפנינו. וזה מסתבר כי סוף הבית הוא: איכה יעיב באפו תחלת לשון פרשה ב' שבאיכה ועל סודי פסוקי פרשה זו נבנתה קנה איכה את אשר כבר עשהו. וכפי אשר ראינו בקינות הקודמות פתחות הקנות כל פעם כמה שסיימו הקודמות להן, וכן כאן סיים: איכה יעיב באפו ופתח את"כ בקנה האחרת בתיבת איכה מפסוק הנ"ל, אלא שבכ"פ הכניסו בין שתי קנות האלה קנה: איכה ארמרי, ובאמת מקומה אחרי קנה איכה את אשר כבר עשהו, כי היא מסיימת „איכה“ כמו שפותחת הנזכרת וכמו שסדורה בקנות מהזורי האשכנזים. (136) איכה ארמרי. כל בית בקנה הזאת ב' דלתות לה הפותחות בלשון איכה רהן עתה ואחריהן תיבה המתחלת באות ע"ס א"ב; וכנגדן שתי סוגריה האחת מתחלת בקרא שבא בר לשון „כה“ והכ' מסיימת בלישנא דקרא תהלים ע"ד א"י. ובמחזור רומא הנרפס חסרה ומצאתיה במחזור זה כתב יד, ולא חתם הקליר שמו בסוף אולם כפי מה שכתבתי לעיל סוף Nr. 135 שמקומה הנכון הוא אחרי קנה איכה ארני כבר עשהו היא כחברתה מהקליר, ואולי נשמטו איזה חרוזים שחתם בו שמו, וכן הובאה במהרי"ל ה' ט"ב על שם הקליר. (137) איכה את אשר כבר עשהו. לקנה הזאת ל"ג בתים וכ"ב מהם מתחילים בתיבת הראשונה מפסוקי איכה יעיב (איכה ג' א"כ"ג) ומלה שאחריה מתחלת באות ע"ס א"ב, וכן חרוז הג' שבכל בית ארני בראשו ע"ס א"ב. ועל הרוב מתחיל כל בית כאותה מלה עצמה שבאה בסוף בית שלפניו: וי"א בתים הנשארים קבועים הפיטון אחרי ב' וב' בתים הסדורים על הפסוקים ובהם חתום אלעזר בירכי קליר, דהיינו במלה הב' שבדלת הראשונה ובמלה הראשונה מדלת ג'. ונראה שחסרים איזה חרוזים כי בבית האחרון פתח במלת קודר חתימת קליר ולא נגמרת על דרך שעשה בחתימות הראשונות. והיא בכ"א ובכ"פ, ובמחזור רומא לא מצאתיה. (138) איכה אשפתו. קנה זו בת ג' אלפא ביתא דהיינו שלכל ג' וג' בתים היצר השוה שבהן שפותחים בכ' אלפין ומסיימין באלף אחר. ומלה הראשונה שבכל בתים השווים באותיותיהם היא מאיכה פרשה א' ב' ד'; וסוף הבית ג"כ תחלת פסוק ע"ס א"ב מאיכה פרשה ג'; ואחרי ג' בתים השווים בא' תמיד בית תחלתו במלה הראשונה מאיכה פרשה ה', וסופו הוא תחלת פסוק פרשת בחוקותי כ"ו, כ"ה"מ"; ועל דרך זה כל הבתים ע"ס אלפא ביתא. והנה הפיטון הכניס בראש הקנה פסוק כ"ה מפרשת בחוקותי כ"ו, דהיינו סיומא מפרשה הנ"ל אשר עליה יסד קנת איכה תפארתית. (Nr. 132) וע' מה שכתבתי על זה לעיל. ובמחזור רומא יש בסוף עוד בירת תחלתו; בדומיה כרד אשבה וגו' וסופו: „איכה ישבה“ כדי לחברה עם קנתי שאחריה: איכה ישבה תבצלת השרון, שזכרנו Nr. 133. (139) זכור את אשר עשהו קנה זו מיוסדת על איכה פרשה ה', אשר ראשי פסוקיה הם ראשי ב' חרוזים בבתי:

הקנה ואחר זה אות מס' א"ב וש' והת' כפול. והיא כמ"א זמ"פ; ובמחזור רומא בסוף עור בית תחלתו: "מי יתן" וסרפו: "וירא ד' משמים" והיא גם היא שם בין הקנות שאחר הקרובה קודם חתימתה; וזה סיוע למ"ש במהר"ל (שם) שהיא מהקליר הגם כי לא חתם בה שמו. 140) אם תאכלנה נשים. ע"ס א"ב אחרי מלר' אם והתי' המשמשכת בראש מלה שאחריה. והיא כמ"פ ובמ"א ונוכרה במהר"ל (שם) בין קנות הקליר, וכן במחזו רומא היא בין הקנות שאחרי הקרובה קודם החתימה; אבל שם יש קנה אחריה תחלתה. 141) אם תעירו תלונתיכם. והיא תשובה שומה בפי רוח הקדש הנוכר בסוף קנה Nr. 140 הסופר רמונה חטאות ישראל ופישעי' כאלו אין לו עוד צדקה לזעוק על רוע דינו ומסיימת בדרך תמיה ושאלה. "אם יהרג במקדש ד' כהן ונביא, חמורו אשלח לכם את אליהו הנביא?" ונראה שגם היא מהקליר הגם כי לא חתם שמו בה. 142) ואתה אמרת הטיב. קנה כמ"פ ובמ"א; ואחר מלר' ואתה; רלמה שבכל בית אות ע"ס א"ב. ובמהר"ל שם נזכרת על שם הקליר ולא מצאתיה במחזור רומא. ובחרון האחרון ואתה צדיק וגו', לך ד' וגו', נקשרה קנה זו עם 143) לך ד' הצדקה באותות. כמנהג אשכנז ובמ"פ המסודרת ע"ס א"ב אחר "לך ד' הצדקה", ואחר "ולנו בושת" וגו' הבא בראשי הדלתות וש' ות' כפולות בסוף. וגם היא נזכרה במהר"ל שם ע"ש הקליר, ובמחזור רומא לא ראיתה. וענין הקנה הוא צדוק הדין כמו לעיל Nr. 141, אלא ששם רוח הקדש מצדוק וכאן ישראל בעצמו. 144) הטה אלהי אונך. אחרי מלות אלו הנמצאות בדלת א' שבכל בית; אות ע"ס א"ב של תשר"ק; וכן אחרי מלת ושמע בדלת השניה. והיא נמנת במחזרי"ל (שם) בין קנות הקליר. והיא כמ"פ ובמ"א; וחסרה במנהג רומא. וסוף קנה Nr. 143 היא ראש מקנה הו'. 145) אז בהלוך ירמיה. ע"ס א"ב; והתי' במלה שאחר אות שי"ן; שובו תמימים. והיא וכן הקנה 146) אז במלאת ספק. שגם היא ע"ס א"ב נמצאות שניהן כמ"א זמ"פ, אלא שבמ"א הסדר בהפך שהוקדם אז בהלוך; לא; במלאת; וכן מסתבר כי בוז קררא המקונן אל ירמיהו להשתטח על קברי אבות ולבקש רחמים בחרו; קום לך ירמיה וגו', ואליה נסמכה קנה אז בהלוך ירמיה וגו', וראינו שהקנות מחוברות סופן של הראשונות לראשן של האחרונות, ושניהן הן לפי עדות מהר"ל (שם) מהקליר; אכן במחזור רומא חסרות. 147) אהלי אני עבטתי. קנה לט"ב במחזור רומא ולה י"ב בתים ולכל בית ד' חרוזים ובי"ד בתים הראשונים באה בראש כל חרוז א' מלה אחת מפסוק אהלי שדד וכל מיתרי נתקו וגו' ואחריה מלה הראשונה מג' אלפא ביתא שבפרשה ג' שבאיכה; וכן חרוז הג' מתחיל במלה הראשונה מפרשה הנ"ל מפסוק הראשון שמתחיל בבירתי; וכן שאר הבתים; רבית י"א נוטה מעט מדרכו ומקדים לחרוז ד' מלה מפסוק אהלי הנ"ל; ואחריה ש' כפול; ורבית הי"ב מקדים לחרוז הא' ב' מלות מפסוק הנ"ל ואחרי אות ת'. ואח"ו עוד בית " אחד עשר סמים וגו' חתום בו אלעזר. וע' לעיל Nr. 133. 148) ארי כי מחלוקת. גם קנה הזאת במחזור רומא ע"ד רכוח בין אהלה ואהליבה; ע"ס א"ב ואחרי חתום בה לעזר בהנדפס ובכ"י. והוא אלעזר ואפשר שכוננה חתום כן אם לא שניאמר שהאלף שבאמצע מלת יצאה שבחרון הקודם הוא ראש חתימת אלעזר. 149) במכת אהלה. גם קנה זאת שם במחזור רומא והיא מסודרת מיד אחר קנה 148 הנ"ל. ואומרת שגדולה מכת אהליבה ממכת אהלה והולכת בס' א"ב. ולדעתי אך המשך מקנה שלפניה היא מהקליר עצמו כהקודמת וכהמאזחרת לה תחלתה; 150) עונינו ארזכים. ע"ס א"ב וחרוזה התי' משולש ואחרי' עוד חרוזים במחזור רומא כתב יד

תחלתם לר' אלה גענוי וגו' חתום כס אלעזר והם החרוזים אשר הם כמתחזור רומא הגדפס וכן ככתב יד בסוף קנרת איכה ישבה חכצלת השרון, אלא שחרוז על אות ז' ואות ר' נוסחו כזה בקנה שלפנינו: זמותי כי לעד יאהלי, רשעתי ונסעתי ונטש אהלי- (151) תסתר לאלם תרשישים. קנה הזאת כמ"א ללילי, במנהג פולין ובמנהג רומא לשחרית ט"ב. ובמנהג פולין נוסף בראשה: על חרבן בירת המקדש, ובמ"א הוספה הזאת ג"כ ועוד אחרת לפניה על אלה ועל אלה אני בוכיה וגו', והוספה האחרונה ג"כ במתחזור רומא כתב יד אבל לא בדפוס בולוניה. והנה הקנה היא ע"ס תשר"ק שלם כמ"א ובמ"פ ובמנהג רומא כתב יד אבל במנהג הזה שבדפוס הנ"ל חסרים חרוזים על אות ד', ג', ב', וא', ושם סיומה משונה ג"כ ממה שבג' הזכרים והוא למענך אלהי וגו'. ומלשונך נראה שהיא מהקליר וכו' המפרש להמתחזור, כפי מה שנביא למטה. ובמתחזור רומא כתב יד הנ"ל הסוף כזה: עזבתי ארץ ביתי ונחלתי נטשתי, למה לנצח תשכחני, תשכחני לנצח למה. אלהים על השמים רומא זרע אוחך לרוממה, הכאים מארס נהרימה וגו' וכנראה חתום כזה אלעזר וזה ראיה למ"ש למטה מהמפרש.

המגיה ר' יצחק בר יעקב יובל סג"ל בראש קינת תסתר בקינות שבמתחזור האשכנזים דפוס רויניציאה שנת ש"ס כתב התנצלות על הקליר במה שרננו אחר' ועל חרוזי' ובסוף זר, הלשון: וכ"א קינות יסד הקלירי מתחילים

- (152) בליל זה יבכיון.
- (153) אז בח ט"ג יגו.
- (154) הילילר הקהליום.

תסתר לאלם תרשישים ומסימים עד אז בהלוך ירמיה והילילו הה ובקצתם חתום שמו אלעזר, ולכן הם הם שאומר החזן והאחרים יחידים אומרים אותם עכ"ל. וזר, כפי סדר הקינות בקינות האשכנזים כפי אשר סדרן המהרי"ל הלכת ט"ב ע"ש; אכן המהרי"ל לא זכר שם כי אם י"ז קינות שחברן הקליר והנשארות זכרן שם בסתם. אולם הגם ראינו לעיל שיותר מהמספר הזה יסד הקליר ושלכן אפשר שהדין עם המגיה חנ"ל שגם האחרות ממנו הן, מ"מ עוד אין להחליט בכיור שקינה נומר 152 ונומר 153 המסודרת ע"פ א"ב והן כמ"פ ובמ"א ובמתחזור רומא מקליר הם, וקצת ראה שאינן מקליר היא שנמצאות גם בקנות הספרדים ובמתחזור אוניונין (צונץ צייטונג ד"י III צד 454) הגם בנוסחאות משונות, ולא מצאתי עוד במחזוריהם פיוטים מקליר. ונומר 154 נמצאת כמ"א ומיוחדת על פסוקים האחרונים מאיכה א' כנראה מכתים הפרתחים סלה, על, פרשה, צדיק, קראני, ראה, שמעו, תבוא. ונראה שהיא מקוצרת, וכפי המובא שם בפירוש הנזכר גם היא מהקליר ובמהרי"ל שם נזכרת ג"כ אבל לא בין קינות הקליר. אכן עליה יארת יותר לומר שהוא מוכרה מעל הנזכרות, הגם כי לא נחליט הדבר לודאי.

שם במתחזור רומא נמצא' בסוף הקינת ג' פיוטים האלה המדברים בנחמות ציון וירושלים הראשון ע"ס א"ב כפול, והשני ע"ס א"ב והשלישי המתחיל ויכון הוא בלי סדר א"ב אכן חרוזים שונים בהברות.

- (155) אנכי אנכי אנחם.
- (156) בימים ההם בעת ההיא.
- (157) ויכון עולם על מלאתו.

וכי לסיים בנחמה פייט בכרכת ולירושלים פיוטי נחמה ומסיים בא"י מנחם ציון עירו ואבילי עמו ובונה ירושלים. רפיוטים אלו הגם כי לא חתם שמו כס ראויים ליחסם לקליר מהטעם הנ"ל גם מלאים ממדרשורת חז"ל כדרכו ובמתחזור רומא נדפס על ויכון עולם וגו' "סלוק" דהיינו סלוק וסיום הקרובה של י"ח. ובאמת אין אח"ז עוד פיוט לשאר ברכות י"ח. (158) אחות אשר לך כספתה. קרובה לשחרית

שמיני עצרת במחזור וירמיזיא כמ"ש הרו"ה ובלקוטי הפרדס הובא מרש"י ראייה מפיטו זה שלדעת הקליר קרוין עשר תעשר בש"ע כמ"ש ר' חיים מיכל בהוספות' וראני מצארי' גם בפרדס עצמו לרש"י ז"ל דבר זה ככתבו וכלשונו בלקוטי הפרדס גם ר"ת כתוב על' במחזור וויטרי כ"י ביד שד"ל (כ"ח ח"ו צד 31) : "ואחת אשר לך כוספת נעשית ל"ט ראשון של גשם, תדע שמזכיר טל בברכת מתיא חמתים ואלו היה ליום אחרון הידע מזכיר גשם" עב"ל וכוונתו על לשון "ובטל תתי להחיתתנו" ששם קודם חתימת המתיא, כפי מה שמצאתי בהעתקת גייגער, כומחזור כתב יד בבית מרים מגדלא' בברעסלויא. והפיטו ע"ס א"ב ואחריו חתום אלעזר בירבי קיליר והשם קיליר בשתי יודין נחתם כזה : "קרבן לעצמו, פייס בפני עצמו, עברר להעצימו, ידע לחושבו שמו, זמן חוק לשמו, להזכיר גבורת גשמו, לחוגגי גילים, הוחק לנגלים, היות במעגלים, יהיו גלים וגו', רבדת גלילים, כונן לכת גלים, וישישו גאולים, ובכן ור"ך תעלה וגו'". והנה מב' ספרי הפרדס הנזכרים נראה בהדיא שתעודת זה הפיטו הידע לשמיני עצרת וכ"כ ר"ת כמה שהעתקנו לעיר שהיה ליום ראשון של גשם ר"ל שמיני עצרת ולא ליום אחרון של גשם דהיינו ש"ת, וע' כ"ח שם צד 32 סימן כ"ב מ"ש רפאפארט. ראני מצאתי בדף מ"ה בפרדס לרש"י בהלכות לולב וז"ל : "ביום שמתת תורה התפללו בספתה" ואין ספק שהכוונה על פיטו הגל' ואם אינו ט"ס כמה שכתוב שמתת תורה יהיה זה סיוע למ"ש שם רפאפארט בס' כ"ב. ומלבד אלה הנודעים לנו חבר הקליר עוד פיטוים הנעלמים ממנו וזכרונם בפי מחברי ספרים כמו (159) עבודה ליר"כ, זברה הרמב"ן במלחמות פ"א דיומא, ובס' המכריע לר"י מטראני הובאו מקליר עוד קרובות (160) להושענא רבא, (161) ליי"ז בתמוז, (162) ליום בטבת (וע' מ"ש בסדור הגיון לב במקור ברכה שר'י בברכת ולירושלים ואר' צמה בארוכה). (163) אעדיף כל שמונה צורה מלהדליק בנר ישן. כן התחילה קרובה לחנוכה נזכרת בהגהות מיימונית פרק ד' מתניכה. ור' חיים מיכל בהוספות' כתב שמצאה במחזור כ"י מוגצא. וזכר כתבנו למעלה שגם הפיטוים הנמצאים עוד היום נתקצרו ברבות הימים. ופיטו (164) אהל לך בקול רם, בשחרית יו"ב מ"א ומ"פ ובמחזור רומא ע"ס א"ב וע"ס ברכה י"ח שבחולא אלא שבמ"פ נתקצר הפיטו, ובכ' המנהגים הנשארים הוא כתשלומו, והוא לדעת רפאפארט (הוספות לקליר צד 21) ג"ב מקליר ע"ש וגם במקור ברכה שלי בסדור הגיון לב בברכת את צמה. והנה שם במקור ברכה הבאתי בברכת שים שלום ראיות על ראיותי של רפאפארט שעושה השלום היה חתימת כל השנה ולא דוקא בעשית וכתובה ג"כ מפיטו הזה : "שכינתך שלום עושה השלום", וזה כפי הנמצא במחזורנו. אולם במחזור רומא מצאתי נוסח אחר כזה : "שלום לטעת כמחני פניו ישא ד', מוא"כ. תפרוש עלינו שלום, המברך את עמו ישראל בשלום, מא"כ. תבוא ברכה עליכם ונאמר תפלה עליכם, מא"כ" עב"ב וא"כ אין ראייה מזה. ויש פיטו' במחזור כ"י צרפתי המיוחסים לישם הקליר כמו אהנך כמו פי ובמורא אשגבך וגו' ע"ס א"ב והוא למוסף ר"ה וכתוב על' "קדושת קלירית", וכן לנעילה יש פזמון : "אלהים סלח נא, אנא שא נא, טרם נעילת שער, ארתיים בלב דאבוני, סלח נא לעון" וגו' וכתוב על' : "ויפתח בפזמון זה קלירי", ואינם מקליר כאשר כתב הח' שד"ל בל"ט בלט 1845 צד 685. ולא אשיב ידי מהקליר עד אשר אתקן אשר עויתי והוא ששכחתי לרשום לעיל נומר 78 שחתום בתחנונו ג"כ חזק וכן בנומר 87 יש לתקן שחתום כל פעם אחר תיבה מפסק ומרדכי יצא, אות אחת משם אלעזר בירבי קיליר חזק.

ר' אלעזר בקודה. עין בקודה.

ר' אלעזר } הפיוטים אשר חתום בם א' מב' השמות אלה הם: (1) אגיל
 ר' אלעזר. } ואשמח בלבבי. זמר למ"ש בכל הסידורים וחתום: אלעזר.
 (2) אדון הכל הדורש לעם שלרומך. כמעירי שחר לש"ע:
 אלעזר. (3) אודך כי אנת בי. חטאנו במחזור רומא ליוצר יר"כ, ע"ס א"ב כפול
 ואח"ז אלעזר חזק, ויש בו חרוזים החרוזים נ' עם מ' והם: "פדיון", "עליון" עם
 "יום". וידוע מטענת הראב"ע (בביאורו לקהלת) על הקליר שחרזו כן ומטעם זה
 אמר החכם לוצ'אטו (לט"ב 1845 נומר 43) שאפשר שהיה מהקליר. ולי הכותב
 אין זו ראייה מכוררת, כי נראה שחתום אליעזר ולא אלעזר, גם בלשון יש לספק עם
 הוא לשון הקליר וגם פייטנים אחרים חרזו נ' עם מ', ע' למטה ר' שמעון בר יצחק
 בזמר ברוך ד' יום יום. (4) אזורי אימה. אופן למלה במ"א ובמ"פ חתום מרובע
 אליעזר. (5) אזי מים שטפוני. שיר למ"ש חתום אליעזר (בברכת המזון אמ"ד
 פרופס תפ"ב ובקהלת שלמה אמ"ד תקכ"ה). (6) אלהי נאמן בכרית ראין לו ראש
 ולא אחרית. (7) אלי זה אלי זה ואנהו. כב' פיוטים הללו חתום אליעזר או
 אלעזר כאשר ראיתי זה ימים רבים ושכחתי מקומם. (8) אריאל בהיותו. סליחה
 מ"א למוסף יר"כ, ע"ס א"ב ואח"ז חתום אליעזר או אלעזר. (9) את חתן ליום
 חתונה. פזמון לחתונה במחזור רומא הנדפס וכן בכ"י אחרי שיר: אשא תפלה
 שהוא ע"ס א"ב ובראשון חתום אלעזר ומסתפק בו לוצ'אטו (שם שם) אם היה
 מהקליר. (10) בת ברורה. שיר לש"ת במחזור רומא לקריאת התורה וחתומו אלעזר.
 (11) ואת נוי חטאתי השמימה. קנה לט"ב במ"א ומ"פ ואפשר שחתום בה אלעזר
 בלי שמירת סדר האותיות משם זה כי ראשי קצת בתיה מתחילים: אבל, עתי, רעהו,
 זהו, לזאת. ואין זה זורת בדרכי הפייטנים אשר פרצו כל גדר והלכו ארחות עקלקלות.
 (12) תשובה חשובה קדומה. סליחה זו מצא הח' צונץ בכ"י ספרי המלכות פה
 ברלין וחשב שהיא מקליר (פארטרעגע צד 386 נומר 26 הערה a); וגם אנכי ראיתי
 כ"י הזוה ומצאתיה שם צד 84 ס' ע"ה בין סליחות לצ"ג. ואח"כ ראיתי אותה נדפסת
 כמעירי שחר ובסליחות מנהג פיהם פולין, אונגארן, מעהרען עם פירש בל"א (פראג
 לס' ליחתו) לה' דעשית ע"ס תשר"ק ואח"כ חתום בחרזו את לחץ (ובכ"י הנ"ל לחש)
 עתירתנו זעק רינן וגו' אלעזר ומסתברא שהיא מר' אלעזר בר יהודה (ע' לעיל בשמו)
 ולא מקליר.

ר' אמנון. אמרו עלי' שהוא חבר פיוט ונתנה תוקף במ"א ובמ"פ ובמחזור רומא
 הנדפס וכן בכ"י משנת קפ"ר לר"ה וי"ב ע"פ עדות אור זרוע המוכחת
 בהגה' אשרי לר"ה פ"א ובארבעות יותר כסיפור שכראש הפיוט הנמצא בכל המחזורי.
 ובמחזור רומא הנדפס שנת ש"א סוף הסיפור כזה: "ביום השלישי לטהרתו בא (רבי
 אמנון) במראות הלילה לר' קלונימוס בן ר' משולם ולמד לו הפיוט הזה ונתנה תוקף
 ויצו עלי' לשלוח אותו בכל תפוצות ישראל להיות לו עד וזכרון ויעש הגאון כן
 זהו העתק במחזור ישן אות באות מהעתק שהעתיק אדם אחד מכתבת ידו של ר' יצחק
 מוויינה ז"ל בעל אור זרוע שמצא כן מכתב ידו של ר' אפרים ז"ל". והתחלת
 הסיפור שם במ"ד הוא ונמצא בכתב ידו של הר"ר אפרים מוויינה ז"ל בר יעקב ז"ל
 שר' אמנון ממגאנצה וגו'". והמערך סיפור זה מדפוס הנ"ל עם הסיפור במחזור

מ"א רויניציאה ש"ס, ימצא טעות במחזור רומא, כי לא ר' אפרים מרוינה היה הכותב כי אם ר' אפרים מבונא והוא בר יעקב כמ"ש בספור שהוא בעצמו נודע הרב הזה לכותב מארבעות כאלה; ע' עמק הבכא: ד' 42 וצד 48 ולמטה בשמו. גם לפי מחזור רומא למד ר' אמנון פיוטו לר' קלונימוס בן משולם ובמחזור רויניציאה הנ"ל, וכן במחזור עם פירוש המסביר (אמ"ד תקל"ח) מבורר יותר שהוא ר' קלונימוס בן ר' משולם בר קלונימוס. ואין ספק שהכונה על ר' קלונימוס בר ר' משולם הגדול בר קלונימוס מלוקא (ע' למטה בשמו) וחי בערך תתס"ה = 1105. וכ"כ ידידי ר' דוד קאספל בהגהותי לקורא הדורות כ"א ב' הגהה ד'. ודברי בעל צמח דוד בשם שלשלת הקבלה שחי ר' אמנון בתחלת אלף השישי ויסד סליחה תא שמע מופרכים כבר מרוו"ה מטעם שר' אפרים מבונא הכותב כועשה זו מת תקל"ה והוא ולא אחר יסד סליחה הנ"ל. ע' למטה בשמו. וכן טעה יאָסט (קורות היהודים ח"ו צד 246 והלאה) שהעמיד את ר' אמנון בשנת 1241 ועל' השיג מטעם אחר הח' שאַצְבִי בספרו: *Diplom. Gesch. d. Juden zu Mainz* S. 38 ff. עוד כתב רוו"ה שמצא ונתנה תוקף במחזור כ"י משנת י"ח ובמחזור קולניא ישן מכנז — ודוגמת פיוט זה מצא ידידי שטייגשניידער בעמנואל (לט"ב 1843 צד 60).

ר' אמתו בר שפטיה. } שם הפייטן הזה עם שם אביו שפטיה חתום רק
ר' אמתו. } פעם אחד באופן מ"א לש"ע: (1) אראלים ומלאכים,

ובשאר פיוטים חתום רק אמתו ואין ספק שהוא בר שפטיה ושהוא ג"כ הנזכר בסתם בין שאר פייטנים בעמק הבכא צד 9. ומחתומתו בירבי יש לשער שהיה הוא בעצמו או מצד יחוסו אמלקי (ע' לעיל צד 16 וצד 27). זמן חיתו מפורש שחי עכ"פ אחר גזרת תתנ"ו כי בסליחה. (2) למה ד' תעמוד מרחוק שבסוף מחזור מ"א ח"ב (זולצבאך תנ"ט דף ג') מתאונן הפייטן ואומר "לקץ שנים תהנ"ו קם עז פנים רגו", ושמו אמתו חתום בה אחר הא"ב, וכבר היה נודע לרבינו תם כי הוא הקשה עליו, כמה שיוסד באופן לש"ת מ"פ: (3) אשנבי שחקים "תקיף מטטרון" רגו' שחתום בו אמתו יחי (תוספות יבמורת ט"ז ב' ד"ה פסוק). וכן מובא בס' חסידים ס' ר"ן חרוז אזכרה אלהים מפזמון: (4) אדוני אדוני. לה' דסליחות ולמנחת יר"כ מ"א ולה' דעשי"ת מ"פ ולב' תנינא מ"פ ומ"א ולתענית חברת הקברנים בפפ"דמ שחתום בו ג"כ אמתו. (5) אפפוני מים עד נפש. תהנון לשני תנינא ע"ס א"ב וחתום אמתו במערבות יוצרות וזולתות וסליחות דק"ק רוימישיא הנדפסים ע"י ר' סיני לואניץ בפפ"דמ. (6) אשיחה דברי נפלאותיך. יוצר מ"פ לשבת ד' אחר פסח, ע"ס א"ב כפול ובין הבתים, וכן בסוף חתום ח' פעמים אמתו. (7) ענינו לך תלינו. תחנה לתענית אסתר במנהג רוימישיא הנ"ל וחתום בה אמתו. ומלבד הנזכר עוד לו פיוטים אשר לא ראיתם עוד (זהם 8) יאָף לפי בגולה. זולת לשבת בין פסח לשבועות בסידור כ"י לעדות היידענהיים במבורא שלי. (9) אדון כאז. הביאז צרניץ (וינאגאאלע פאעזיא צד 424. 10) אז בהירות. זולתו שם צד 375. 379. (11) איך. סליחה, שם צד 11. 12) אל עיר גבורים. אופני שם צד 125, 476. (13) אליך האל. שם צד 467, 465. 14) אנא השקיפה. שם צד 467, 463. 15) על זאת תאכל. שם צד 469, 461.

אנרריאוס. בגליון סליחה לר' צומות מצא ר' אליעזר אשכנזי איש תונס (ע' טעם זקנים פפ"דמ 1854 צד 11) זה הלשון: כתוב בס' זכר צדיק

גכתב בקורטבה כתב ישן על קלף בזה הלשון: קבלה בידנו כי מחבר סליחה זו המיר
 דתו ונעשה הגמון ובכיוו נעשה עלילדה לישראל וגורו עליהם להשמידם ונתקבצו
 מתנות בתוך העיר לכלותם וקם הוא ודרש להם ובטל את הגזירה. וכאשר באו
 ראשי ישראל וחכמיהם להחזיק לו טובה, אמר להם הוא מכקש מהם שישלחו לכל
 תפוצות ישראל סליחה אחת אשר חבר ושיקבעו אותה בתוך סדורי תפלות שלהם וכן
 עשו ושמו חתום עליה אנדריאס ובית אחת נהפך בהמודפס עב"ל.

אנאטולי. ג' אנשים ידועים בשם זה: א) ר' אנטולי בר יוסף דיין באלכסנדריא

הכותב אגרותיו אל הרמב"ם. ב) ר' יעקב בר אבא מארי בן אנטולי
 תלמיד וחותן לר' שמואל אבן תבון ובעל המלמד (מלא חפנים חלק האשכנזי צד
 54—58. היונה לשניאור זקש צד 31 בהערה ואין לערובי עמו ר' יעקב בר מכיר
 המכונה פרפיט תבון שמת קודם שנת ס"ז כנראה מ"י הנעתק ע"י ידי שטיינ—
 שניידער אשר בדעתו להוציאו לאור). והג' ר' זרחיה הלוי אנאטולי אשר עליו
 נאמר מחדש מגי'גר שהוא בעל ס' רוח תן (החלוץ ח"ב צד 25 רצד 158) ואנאטולי
 האחרון שם משפחתו היה קואני ויש ממונו תוכחה ליום הכסא אשר ראשי בתיה
 „אנאטולי קואני חזק ואמץ“ (כי זרחיה הוא העתקת שם אנאטולי היוני) ועוד שירים
 אחרים (החלוץ שם). ואפשר שגם פיוט אביון אשר כפיו לך שוטח הנמצא במחזור
 רומא לנעילת י"ב שחתום בו אנטולו ב' פעמים מר' זרחיה קואני הוא.

ר' אפרים בר אהרן לענטשיץ. ע' ר' שלמה אפרים לענטשיץ.

ר' אפרים בר יהודה. ממונו נמצא במחזור אביעיון כ"י זולת לא' דפסח

תחלתו: „וירני בחצי הלילה אמיץ חגרי חומה“;
 והיה לפי השערת צונץ תלמיד הרי"ף ורבו של הפרחון וחי בתחלת מאה האחרונה
 לאלף החמישי (צייטונג ד"י III צד 71 רצד 481; צור געשיכטע צד 465; ערוך פרחון
 הקדמה צד 18 רצד 22).

ר' אפרים בר יעקב מבונא. נולד בעיר בונא בשנת תתצ"ג (1133) ודירתו

בוירמייזא (צונץ זנאגאגאלע פאעזיא צד
 262) וכתב קונטרס מיוחד על צרות ישראל בשנת תתקל"א (1171) ותתקנ"ז (1197)
 ונעתקו דברי מר' יוסף הכהן בד"ה למלכי צרפת ד' כ"ה וד' ל"ג ובעמק הבכא צד
 42 רצד 48. ויש עוד ביד קירכהיים בפפ"דמ כ"י מקונטרס הנ"ל (למ"בל ש"א 1845
 צד 237 מנוכר 47). ועל המאורעות הנוראות אשר ראה בעיני יסד איזה סליחות
 ובלעדן גם פיוטים אחרים ואלה הם: 1) איכה ישבה בדר עגונה. קנה על הקדושים
 שנהרגו משנת התנ"ו עד שנת תתקנ"ו ותתקנ"ז במחזורים וסידורים כ"י (הוספות ר'
 חיים מיכל למבוא רו"ה). 2) אלהים צוית לירידיך. פיוט לברכת המזון של מלה
 מ"פ; חתום במשולש אפרים מעיר בונא. 3) אמת ליעקב. מפיוט זה העתיק איזה
 חרוזים לל"א צונץ שם. 4) אני עכדך. סליחה מ"א לערב ר"ה ולערב י"ב חתום
 מחרוזת אעירה ואילך אפרים מבון (רצ"ל והקצים בוי"ו בראש וכו"כ בספרים מדויקים
 והנו"ן שר' נשאל משלים שם עיר „בון“) ברבי (רצ"ל כ"מה רחום וגו') יעקב בתורה
 ובמצוה חזק ואמץ. 5) הרחמן אשר חנן את הילד. 6) הרחמן אשר חנן את

הילדים . לברכת המזון של מלה במ"א ובשניהם חתום אפרים סתם ואין ספק שהוא מבונה כדלעיל גומר 2, ופיוט האחרון שהוא לברית האומים מצארי ג"כ במחזור רומא כ"י ח"ב . 7) כסא אורי וישעי כמי אירא . מערבת לליל ב' דר"ה במנהג ווירמייזא הנדפס . (הנזכר לעיל בשם אמת) דף ב' ע"ס ב' א"ב וחתום בו אפרים בר יעקב בונא . 8) למי אוי למי אבוי . קנה במחזורים כ"י על הנשרפים בכלים (Stofa) בר' בשבת כ' סיון תתקלא (ר' חיים מיכל שם) . 9) סלח נא אשמתנו כי רבה . סליחה בסוף מחזור ח"ב (זולצבאך תנ"ט 381) דף ב' ע"ד וחתום אחר הא"ב אפרים בר יעקב כזה : אפך רחום ירחק ממנו . . . ברחמך יער קדושתך בתוכנו . 10) תא שמע . תחנה לה' דעש"ת מ"א ע"ס תשר"ק וא"ב ואת"כ חתום אפרים ברבי יעקב חזק . ובשקר יחסה בעל השלשלת (מ"ר ב') לר' אמנון , ובעל סדר הדורות (י"ח ב') לר' אפרים בר יצחק .

ר' אפרים בר יצחק מרענגשפורק . היה בן דורו של ר"ת (שה"ג ג' א' ס' ד'; ספר הישר ד' פ' ע"ב)

ור' יואל הלוי (שבולי הלקט דף ל"ז; מהר"ם כ"ב ס' תרמ"ו) ולר' שר"ת עם ר' יצחק בר שמואל בן אחרות של ר"ת (ראב"ן דף ק"א) וכן הכובא נראה בבירור שהיה מרעגענסבורג; ושם אבי אב"י אברהם וכן חתם עצמו בסליחה : אסוף עברה . ובמעשה הנזכרת במהר"ל הלכות י"ב נאמר בפירוש ששם מונחתו כבוד; ואעפ"כ לא נתקבלה סליחתו אני אני המדבר (ע' למטה) לאמרה ברעגענסבורג וחשבו שנענש הש"ץ ששנה המנהג ואמרה שם כ"כ; ונפטר ר' אפרים בשנת תתקל"ה (1175) ככובא ביחסין דפוס אמ"ד דף צ"ט א' וזה מקורו של צונץ (צור געשיכטע 193) . הוא יסד : 1) אדוני שומרי לביתך נאוו . תחנה במנהג אשכנז ע"ס א"ב כפרל ואח"ז : אפרים ברבי יצחק חזק . ולספיקו של דרקעם (צור קענגטנים וכו' צד 143) אם הוא הפייטן או ר' אפרים מבונה אין מקום כלל כי האחרון הוא בר יעקב . 2) ארתך כל היום קיינו . אהבה לשבת לפני שבועות ומ"ב מ"א; א"ב ואח"ז אפרים ברבי יצחק חזק . 3) אלהי בך אחבק . זולת מ"פ לשבת ד' אחר פסח; א"ב ואח"ז אפרים ברבי יצחק ובקצת דפוסים נשמטו איזה חרוזים מאהבת השלום . 4) אלהים ד' חילי . שלישייה מ"פ לד', מ"ל לד' דעש"ת; א"ב ואח"ז אפרים ברבי יצחק . 5) אלהים לא ארע זולתך . זולת לשבת ה' אחר פסח; מ"פ; א"ב ואח"ז אפרים בר רבי יצחק . 6) אם אפס רביע . עקידה מ"א לה' דעש"ת וכן בקצת מ"פ; ומ"ל לצ"ג . חתום : אפרים ברבי יצחק חזק; ונמצאת ג"כ במחזור ספרד בסליחות קודם ר"ה ויש בה גוסתאורת נטות זו מזו . 7) אני אני המדבר . סליחה למוסף י"ב מ"פ ומ"ל; ע"ס א"ב ואח"ז אפרים בן רבי יצחק חזק; ונשמטו כנראה מאהבת השלום איזה חרוזים וסימן לדבר חרוז חזק שהוא שארית פליטה משם יצחק וכבר הזכרתי לעיל בשם מהר"ל שאמרה בפירוש שהוא מ"א מרעגענספורק . 8) אסוף עברה כעב עברה . סליחה כ"י חתום בה אפרים בר יצחק בר אברהם זקן מרעגענסבורק (הוספות ר' חיים מיכל לרוו"ה; וע' לעיל בשם ר' אברהם יצחק אפרים צד 4) . 9) אשר יצר . מאורה לב' דחנוכה; ולפ' בהעלתך מ"פ ע"ס א"ב ואח"כ אפרים ברבי יצחק . אלה הם ט' ילדי מליצתו הנודע' ל"י אכן לעדות צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 94, 254) חבר בכלל ד' זולתות; מאורה אחתי אהבה אחתי וי"ח סליחו' ומהם 10) ארמנת אכותי 11) אשר אין לו תמורה .

ר"ה יצחק חזק ומהם 9) - ז"ה יצחק חזק ומהם 10) - יצחק חזק חזק

ר' אפרים בר יקר. מפיטן הזה אשר זמנו ומקומו לא נודע לי אין לנו אלא פתיחה אחת והיא אין פה להשיב, למוסף י"ב מ"פ ומ"ל. והנה חלק הא' ההולך ע"ס א"ב נוסד על מעשה הקרבנות של י"ב כנשנה במסכת יומא ומליצות המשנה מעורבות בתוכו, ובחלק השני שחתום בו אפרים בר יקר מדבר בו הפיטן כלשון יחיד ונראה שהיה ש"ן או שיסד הפתיחה לש"ן.

ר' אפרים בר נתן. פיטן זכרו צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 371) למחבר פיוט אתרו אחד, וחתום בו שמו גם "יגדל בתורה ותזכני לגן עדן".

ר' אפרים. הוא חתום בסתם (1) אלהים אשר נדרש לדרוש. פיוט בפיוטים כ"י באדעליאנא אשר יש בו תש"ה פיוטים ונרשמים אחד אחד מידידי שטיינשניידער והיתה הרשימה הזאת מול עיני ומצאתי שם בס' רל"ד וחתום אני אפרים הכהן חזק. (2) אם יוספס. פזמון ידוע מסליחות כ"פ ומ"ל למוסף י"ב, חתום בו אפרים הקטן. (3) אשמתי במעשי. זכרו צונץ בסתם שם צד 417. (4) אתה הוא אל ראי. סליחה מצאתיה בסליחות כתב יד באוצר ספרי המלכות פה ברלין.

ר' בחיי בר יוסף אבן בקודה. } רב הזה היה בערך תת"ס לאלף החמישי
ר' בחיי. } [1100] (ראפאפארט ר"ן צד 42, הוספת ר"ן צד 85; מונק פהילאזאפיע

נעתק מבעהר 1852 צד 23) בסרקוסטה (צונץ בהוספתי לרשימת כ"י של לויפציג; יעל לעניק בהקדמתו לחובות הלכות צד 7). ונקרא חזקן להבדילו מבחיי בר אשר ומבחיי בר משה שחיו אחרי' וכן החסיד (בחיי מקץ) על שם ספרו שענינו מוסד ותרכחה כמו הפלסוף שנקרא אלהי (זקש: רעליגיעזע פאעזיא צד 273), ושם בבחיי מתואר בן פקודא והוא שם משפחתו והוא אחד עם בקודה (ע' למטה). ויש פיוטים שחתום בו שמו ושם אביו ויש חתומים בחיי סתם מבלי אשר הוברר שממונו הם. ואלה הם: (1) ארון הכל אשר לו הגדולה. ברשימת כ"י באדעליאנא שזכרתי למעלה ס' רכ"ה וחתום: בחיי חזק. (2) אדוני שפתי תפתח ופי וגו' רלשוני תצחצח ולבי תבין ונפשי תעיר. בן תחלת בקשה אחת נדפסה במחזור בני רומא (כולוגיא ש"א) בסוף וכתוב עליה, "וידוי שנהגו לאומרה ביום הכפורים" ולא נזכר שם מחברה. אולם חלק אחד מידידי זו המתחיל "אשמנו באורח ובפעל" נדפס בחובת הלכות אמ"ד פרופס תקל"ח ודפוס ווען תקנ"ז; ודפוס נאווי רואהר תקמ"ה. ונדפס עליה: "בעל ספר ראש אשמורת מביא כי זה היודי יסדר אף עשאו קדוש אלהים החסיד בעל חובת הלכות". רלפ"ו בקשת אדוני שפתי היא מהבחיי, כי אשמנו באורח הנ"ל אך רק חלק ממנה. ואין ספק שהיא הבקשה המוזכרת מכחיי עצמו בחובת הלכות שער אהבת ד' פ"ו ואמר שהיא עם התוכחה (ע' למטה נומר 9) בסוף הספר, אכן המדפיסים השמיטו שניהם. וכן מצאתי בקשת אדוני שפתי הנ"ל בסוף מחזור רומא כ"י ח"ב ובסופה כתוב "נשלמת תפלת רבינו בחיי החסיד הקדוש הדיין הספרדי ז"ל" וע' מ"ש התכם לוצאטו בראש חובת הלכות עם העתקת בויםגארטען (ווען 1854). ונמצאת זאת הבקשה ג"כ בפרמה בר' כתבי ידות של דע ראססי והם 481, 684, 997. 1062 ארוכה יותר מן

הנדפס במחזור בולגיא הנזכר ובחסרון ת"א המתחיל אשמנו אבל אנחנו אשמים בקרב העמים בגדנו ולבגוד וגו' ואמר ע"ז שד"ל שם שחלק הזה לא נמצא בכ"ל הנ"ל (ואני לא מוצאתי ג"כ במחזור בולגיא הנ"ל) ; ואינו לה' בחי'. ובאמרת רשמו בדפוס נאזוי דוראהר (ולא בדפוס אמ"ד) על אשמנו אבל אנחנו אשמים "יודי אחר" ; ואולי להורות שאיננה מבחי מחבר של אשמנו באומר ובפועל הנדפס לפני' . וכבר נוספה תפלה כזאת ממחבר אחר בתוך תפלה זו של הבחי במחזור רומא כ"ל הנזכר ; כי אחר ברכי נפשי של הבחי (ע' למטה) יש שם ככתוב עליה "יודי נאה" תחלתה ; אלהי בושתי ונכלמתי לעמורד לפניך לדעתי כי בפי עצמה גדולתך כן תכלית דלותי ושפלותי וגו' אשמתי בתורתך ; ביתי מצותיך ; געלתי צדק וגו' והיא ארוכה מאוד ; וסופה : תשתבח בפי ברואיך ; תתקדש בפי קדושיך ; תתרום בפי מלאכיך וגו' ; ידויו לרצון וגו' ; ואחריה כתוב "בקשה" אדוני שפתי תפתח ולשוני תצחצח ולבי תכין וגו' וסופה : ד' צורי וגואלי כאשר נדפס משד"ל בחו"ה שם . ועל ברכי נפשי לא נכתב כלל כמי הוא . אכן בגליון בצד ידויו אלהי ברשתי הנזכר כתוב "וכאשר אמרו זה ברכי נפשי אומר אחריו ד' שפתי תפתח כי כולה תפלה אחת וכתב המחבר כי ברכי נפשי אומר בישיבה ובכפפת קומה אבל ד' שפתי תפתח אומר בעמידה ובכונת הלב עד מאוד וזה אלהי בושתי הכתוב בין ברכו לד' שפתי נכתב בשוגגה כי אינו מקומו" עכ"ל ; וכן בגליון בצד אדוני שפתי תפתח כתוב "וכאשר אמרו ברכי נפשי הכתוב לעיל אומר אחרי' זה ד' שפתי תפתח כי כולה תפלה אחת ואין להפסיק ביניהם" עכ"ל . וע' בחו"ה שער אהבת ד' פ"ז שכתוב באמת שיתפלל האחד בעמידה והשני בישיבה . והנה אשמנו באומר ובפועל הספרדים אומרים אותו בסליחותם ; וע' מה שכתבתי בסידור שלי הגיון לב במקור ברכה על שיר יגדל . ובקשה ד' שפתי וגו' הדפסה החכם לוצאטר בחו"ה הנ"ל על פי כתבי יד שבידו ואמר שם : "ר' בחי' בכתבו הבקשה הזאת היתה רנגד עיני' בקשת ר' סעדיה גאון שהוצאתי לאור בארבעט 1851 מן עמוד 387 והלאה וגם האחרת הנדפס מלפנים בשם תפלת השחר והכנים בדבריה הרבה מהענינים והרעיונות האמורים בהם אם במלות אחרות ואם ג"כ במלות ההן עצמן . . . ע"ד שאנו מכניסים במכתבים רעיונות ומליצות מספרי הקדש ומדברי רז"ל . (3) ארת היא ביני וביניכם . ברשימת באדער יאנא הנ"ל סי' תע"ו וכתוב עליו "מסתגאב מזמור שיר ליום השבת" וראשי חרוזים אי בחי ואין ספק שחתום אני בחי' ואולי חסרים איזה חרוזים . (4) ארומכך אלהי כל ימותי . בקשה שם סי' של"ג ע"ס א"ב ובסוף חרוזי : בסוד הכל יראיך וקיצון . (5) בהעצר שמי . תחנה לעצירת גשמים בכ"י פיס התום בחי' חזק ונדפסה משד"ל בכוכבי יצחק חוברת י"ט 1854 צד 83 , ובלט"בלט 1848 צד 404 בנוסחאות שונות . (6) ביום למשפט אקרא ; חסדך יה יקרה . תוכחה ברשימה הנ"ל סי' רל"ו ; בחי' א"ב ב"ח ; ואולי חסרים גם כה איזה חרוזים . (7) בנפש לך שוקקה . פומון ברשימה הנ"ל סי' קי"ב התום כו בחי' . (8) בצר פקדונך . שם ברשימה סי' תכ"ו ונדפס משד"ל שם בכוכבי יצחק ממחזור מונפלייר וכ"י והראן וחתום בו בחי' חזק והוא ג"כ במחזור ארגיל הנדפס לב' דרכות וכתוב עליו "ס' בחי' חזק והוא ר' בחי'" (דרקעס לט"בלט 1848 צד 388) . (9) ברכי נפשי . תוכחה עליה דבר הפייטן בעצמו בחו"ה שם ; ונמצאת בהרבה דפוסים בסוף ס' הנ"ל ובמחזור רומא הנדפס ליוצר יו"כ ובקצת מחזורי ספרד למוסף יו"כ ועי' למעלה נומר 2 . ובעל שבט מוסר הביאה בפ"ז מס' אור קדמון לרדב"ז דף ' ונעתקה מרוב יפה לאטליאני מדבורה איזקארעללי ועוד הפעם בשיר שלישיה ע"י

ר' יוחנן יהודה אלטרינו . וכפי אשר הוגד לי מידי שטיינשניידער הרעתקה שרב מאטליאני של ר' יוחנן הג"ל לעברית בשיר שלישיה מר' נתן ידידיה בר אליעזר אשר אמר בפתיחתו „ואני אשר עשיתי אספרה העתקתי היודיים אשר לק"ק אמליאני על השלישית ובלשון היודי עצמו ועוד אחרת בונתי לפתרונו בלשון אמלקי על השלישית ג"כ אשר חבר מימי קדם אדוני זקני יוחנן יהודה אלטרינו אבי אמי תנצבה וזה תחלתה : נפשי נא כרכי את ד' וכל קרבי את חין שם קדשו בכל לבב ויושר אור עיני" — ונדפסה עם העתקה האטלקית הג"ל ברוניציאה שפ"ח . (10) הנה כעב טל בציה . שיר למוצאי שבת במחזור ויטרי כ"י ס' ל"ד נדפס שם בכוכבי יצחק וחתום בחיי וחרוז אנכי שולח לכם את אליהו הולך ושוב בכל בית והוא לפי זה משירים המכונים שירי אליהו ע' דוקעס צור קענגנטים צד 78 . (11) לך יושב שמים אל ארץ אפים באשמורת קדמו . פזמון ברשימת כ"י באדליאנא הג"ל ס' ת"ט חתום כפי הנראה : בחי . (12) נעים שמך להודות . ברכו לימים אחרונים ש"פ ככ"י והראן נדפס שם בכוכבי יצחק וחתום : בחי .

ר' בלעם . עין יהודה בן בלעם .

ר' כנכנשת בר חייא . ממנו נמצא ברשימת באדליאנא ס' ת"ש פיוט (1) בחסדך יה עון ענדך סלחה . וחתום כנכנשת הקטן בר חייא ז"ל אמן סלה ח(זק) . (2) ברחמיך אלורה רחמנו והט אוון לשועי ועניי . שם ס' תרצ"ט חתום בר בכשת הקטן בר חייא זצ"ל א"מ . ואין ספק שחתום כנכנשת ואמן .

ר' בנימן בר אברהם בר יחיאל בר אברהם רופא . אחי ר'

צדקיה בעל שבולי הלקט ממשפחת עניים או פיטילי מרומא בחצי מאה הראשונה לאלף הששי וספרו עין חיים המחובר ע"ד שיר ובהרוזים המסיימים במלת חיים (דוקעס לט"בלט 1849 צד 519) נדפס בשם בנימן מפנטי (ע' קאטאלאג שטיינשניידער בשמו) ואלה פיוטי אשר ראיתי : (1) אברת עולם אמת אולם „ פזמון והולך ושוב בו חרוז אי משנה וגמרא , אי חכמה מפוראה , ע"ס א"ב ואח"כ חתום בנימן בר אברהם העניו חזק והוא במחזור רומא כ"י ס' ל"ב . (2) אל מי אנוסה לעזרה . „ על המלשינים" שם ס' מ"ג , א"ב ואח"כ בנימן בר אברהם . (3) אנש נבער מדעת , עורה מרה לך נדום , פקח עין לדעת , ספר תולדות אדם . תוכחה שם ס' ס"ב ע"ס א"ב וכל בית חותם במלת אדם וחתום : בנימן צעיר בר אברהם נביא חזק ואמץ אמן (על נביא ע' צונץ צור געשיכטע צד 369) . (4) אוספר אנשי שכל ובינה . חמאנו שם ס' ק"ג : א"ב משולש וחתום בנימן בר אברהם חזק . (5) אמנם אנכי חמאתי . סליחה כ"י הובאה מצונץ (שם) וחתום בה ג"כ „ נביא" . (6) בצרתה לי בקראי עצרות . שם ככ"י ס' קע"ט , סליחה חתום בה בנימן א"ב , בנימן בר אברהם , בנימן . (7) בקר אערך לך ואצפה . סליחה במחזור רומא וכן ככ"י שם ס' פ"ה לשחרית יו"כ ע"ס א"ב וחתום : בנימן בר אברהם . וחזן מהגמנים פה חבר עוד פיוטים יתרו , וצונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 332) מנה ע"ד כלל כ"ז פיוטים , ואין ספק שהרבה הנכללים למטה בשם בנימן מעטו יצאו .

ר' בנימין נתן בר אלישע חיים. ממנו מצאתי שיר בלשון ארמי לליל

פסח תחלתו: אתקיננו סעודתא וגומר; אסדר שבחא וגו'; אתיא ותמדיא וגו'; חתום בו: אני בנימין נתן בן אלישע חיים חזק ונדפס בספר חמדת הימים פ"ו חג פסח. והיה כפי הנראה בימי ר"י לוריא ואפשר שאביו הוא אלישע חיים אשכנזי בן יעקב איש ירושלים אשר היה אצלו ח"ב מס' המגיד לר"י קארו הנדפס ת"ד. ע' קאטאלאג שטיינשניידער צד 1496 נומר 110. *ע"י רש"י במגיד ס' 519 א'*

ר' בנימן בר זרח. על הרב הזה נאמר בעמק הבכא לר" הכהן צד 9 שחיה לפני ר' אמתי ור' שלמה הכבלי (ע' בשמס). רצונך

(צור געשיכטע 376) מעמידר בשנת 1060, ובספרו (צור זינאגאלען פאעזיא 176 בשנת 1058), והיה א"ב בימי רש"י, ונקרא בעל שם, כי מדרבנו לשמש בשמורת ואזכרות בפיוטיו. ואלה הם: (1) אהבת עוזו. עקידה מ"א לעיו"כ ולמוסף יו"כ, ולה' דעשי"ת מ"פ: א"ב בנימן בר זרח חזק. (2) אומרת אני מעשי למלך. זולת מ"א לשבת הגדול. א"ב בנימן בר זרח יחיה. (3) אלהים למדתנו מנעורנו. סליחה במ"ר כ"י ס' ה' ע"ס א"ב ואחרי' בנימן ובמלות בנו אורחיו מרומז: בן זרח. (4) אמרנים בני מאמינים. עקידה מ"א לער"ה רליוצר יו"כ; מ"פ וכו"ל למנחת יו"כ, ובמעירי שחר לאשמורת ר"ה ובמחזור רומא כ"י ס' קי"ט: א"ב בנימן בר זרח חזק. (5) אנא ד' האל הגדול. סליחה מצאה הרו"ה במתורג' כ"י קולניא (ע' פתיחתו). ואני מצאתיה במעירי שחר הנדפס ובכ"י מ"ר ס' קט"ז ומסודרת על שמות אנקתם פסתם פספסים דיונסים ואח"ז בנימן בר זרח חזק חזק רח"כ פסוקים שחתום בראשיהם בנימן. (6) אקום חצות לילה ובנשה אקדם. סליחה במחזור רומא הנדפס ליוצר יו"כ ובכ"י שם ס' קי"ח: א"ב בנימן בר זרח. (7) אתה אל נורא. סליחה לה' החשובה כמערכת יצרות וסליחות וזירמישא הנדפס, ע"ס א"ב ואח"כ בנימן בר זרח חזק. (8) אחי מלבנון כלה. יוצר לשבת הגדול מ"פ וכו"א: א"ב בנימן בר זרח. (9) בתולת בת יהודה. סליחה מ"פ לשישי דסליחות ובכ"י מ"ר ס' ק"ע בנימן בר זרח. (10) תפוצת יהודה וישראל. קנה במעירי שחר ע"ס תשר"ק וחתום אח"ז בנימן בר זרח מעט שלא כסדר. וע' ר' בנימן נומר 10, 27, 53.

ר' בנימן בר חייא. הוא ולא בר יחיאי או בר יחיאל כנרשם בספרים או בר

מכיר כאשר חשב צונץ בראשונה (פארטרעגע 392 בהערה) חתום בסליחה: ברית כרותה. מ"פ וליטא למוסף יו"כ מ' פוזנא והורנדא לה' דעשי"ת רליוצר יו"כ ואחרי' חזק והפיטן מקונן צרות תתנ"ר כמוזכר בה בפירוש. ואולי היה ברור הזה וע' צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 197, 458, 468, 483.

ר' בנימן בר משה. חתום אחר הא"ב בקנה אבורה עולם אמת אולם במעירי

שחר למ"ב ואין להחליפה עם הפומון הנ"ל בשם ר' בנימן ב"א נומר 1.

ר' בנימן בר שלמה. חתום בסליחה ליום ר' (מעירי שחר): תענה אנקת נתונים בצרה ושיכיה וגו' אתר הא"ב כזה: תענה בקול נאקת ישורון. מתחננים. בבקשת רחמים כשענית לחסידים הישרים והתמימים. ובכ"י מ"ר ס' נ"ב רשום עליה "על מחטמי שכבי".

ר' בנימן בר שמואל. הוא הרב אשר היה עם ר' מאיר ב"י ש"ן בזמן אחד ומכונה פייטן (שר'ת רש"ל סי' כ"ט). ובפרס לרש"י הלכות ר"ה דף מ"ג ע"ד הובאה תשובת הלוי (שהוא כנראה רבו דרש"י) אשר הצדיק אמירת הפיוטים ומובא פייטן שלנו בזה הלשון "עיר וקדיש זקנינו הרב ר' בנימן בר שמואל מקוסטני זק"ל אמר וגו'" (ומכונה נמצא 1) אחד קדיש. קדושה במ"פ ליוצר ר"ה א' ע"ס א"ב, ובחלק הב' המתחיל (2) רחיות בוערות חתום בנימן בר שמואל אמנו ב' פעמים. ועליו אמר ראפאפארט (תולדות הקליר צד 121) שמנוסה יחשב מעוט חלבם וגו', נראה שחובר הפיוט ליו"ב כי בר"ה לא התענו אז אפילו עד הצות אלא שהקהלות העתיקו אותו משם. והנה אמנו החתום ב' פעמים בפיוט הזה יש עושים איתו לשם תאר ויש שחשבו שחסרים איהו חרוזים לפני ואהרי חתימת אמנו והר"ו הוא מחתימת ואמן, ואין להכריע. ופיוטים אחרים שחתום בס שמו הביא צונץ: (3) פיוט לשבעות (זינאגאלע פאעזיא 408). (4) זולת. (שם 426). (5) סלוק. (שם 421, 420). (6) אז כגולגל. (שם 426, 419). (7) בעלותו, אופן (שם 477), וכן מוצא הח' שר"ל. (8) יוצר, לחר"מ של פסח והוא ע"ס שיר השירים ואחר חתימת בנימן בר שמואל חתום ג"כ "פייטן" כזה: "שוקי" פנות עולם בס מתקיימות חבר וניבר מביעים חכמיה אנה יקר תפארת גדולות העצומות, דודי טמון וחבוי מעין כל נפרחי נשמות, אני נוראותי אשר שם בברוך כאופני מרומות" (לט"בלט ש"א 1848 צד 485—484). והנה הח' לוצאטו אמר שם שלא נודע לו פירוש של לשון "אשר שם בברוך". ואני שמעתי מפי חכם לוצרי פה שט"ס הוא וצ"ל ארשים בברוך, כלומר אני אספר וארשם נוראותי כמלאכי מרום אשר הבניתם הקוק בכסא. ומי יודע אם כל הפיוטים אשר רשמתי אב אחד הולידם. וע' דוקעס לט"בלט ש"א 1844 צד 233 הערה 7.

ר' בנימין. } בא' מב' השמות חתומים אלה הפיוטים. (1) אבי אבי. מ"ר כ"י
 ר' בנימן. } סי' י"א. (2) אבל אנתנו חטאים. סליחה למוסף י"כ במנהג
 שנתסדה נגד החלכה (מהר"ל הלכות יו"ב), ורור"ה בבאורו לקרובות ופירשטענ-
 טהאל בסליחה שלו הצדיקו את הפייטן. (3) אבשרה בקהל רב. סליחה במ"ר לצום
 אסתר, א"ב בנימן. (4) אגן הסחר. זכרו המרדכי סוף ר"ה: "ובקרוב" דאגן הסחר
 שעשה ר' בנימן כתוב: נוי מ' קולות בהיעם". (5) אדברה וירוח לי. סליחה מ"א
 ל' טבת: א"ב בנימן. (6) אדוני ישפות. לשים שלום במ"ר לרגלים: א"ב אני בנימן
 חזק. (7) ארון אל תשכח צעקת אריאל. במ"ר כ"י ס' ח' רבאילת השחר ליום ב' ז'
 א"ב בנימן. (8) אדוני שלח נא ביד תשלח. במ"ר כ"י סי' י"ב, א"ב בנימן. (9) אהל
 בערו גבורות. סליחה במעירי שחר, א"ב בנימן. (10) אהלל בצלצלי שמע. יוצר
 מ"פ לשבת לפני שבעות, א"ב בנימן, והוא מלא סודות, רשמות בדרך ר"ב בר זרח
 ולו יחס צונץ הפיוט הזה (צור געשיכטע צד 376). (11) אחילה קירות לבי. סליחה
 במ"ר כ"י סי' מ"ר וכתוב עליה: "על ס"ת שנגנבה", א"ב בנימן חזק. (12) אויה לי
 מי גרתי משך. סליחה שם סי' מ"א, בנימן חזק, וכתוב עליה "על מחטטי שכבי".
 (13) אורתנו לא ראינו. שם סי' ל"ה סליחה, א"ב בנימן חזק. (14) אז מקדם
 הקדמת תשובה. סליחה במ"ר ליוצר יו"ב, א"ב בנימן. (15) אחריש ואתאפק ולבי
 חלל. סליחה במנהג ווירמיישא הנדפס לז' דסליחות ובסוף מחזור מ"א (וולצבאך

חנ"ט) ובכ"י מ"ר סי' ע"ח; וכן בכ"י אחר אצלי א"ב בנימן. 16) איה קנאתך. סליחה
 במ"פ ל"ב מ"ל לה' דסליחה' ובמנהג ווירמיישא לצ"ג; וגם במעירי שחר; א"ב בנימן.
 17) איך לזמר הגיון. יוצר לשבת איכה במ"ר; א"ב בנימן (בחרו בינו). 18) איך
 נפתח (פה) לפניך דר מתוחים. בכ"י מ"ר סי' ק"ו; ובמ"פ רמ"ל ל"א דסליחות; ובמ"א
 לצ"ג; א"ב בנימן. 19) אין לי בטחון. סליחה ליוצר יו"ב במ"ר; א"ב בנימן או
 בנימן. 20) איש ישראל. סליחה; ע' צונץ זינאגאנאלע פאעזיא צד 281.
 21) איתוי. שם צד 393, 426. 22) אל נא תיסר. סליחה לער"ה; מ"א; א"ב
 בנימן. 23) אלהי קדם מעוני. בכ"י מ"ר סי' ע"ג; סליחה בנימן. 24) אלהי אבי
 צור משגבי. שם סי' ק"ו; סליחה; א"ב בנימן חזק. 25) אלהי נצרה דלות שפתי.
 שם סי' קמ"ז; א"ב בנימן. 26) אלהים אל דמי לך. זולת לשבת ב' אחר פסח; מ"א
 ובכ"י אצלי; א"ב בנימן. 27) אלהינו אלהים אמת. יוצר במ"א לשבת ור"ח; ובמ"ר
 לשבת בראשית; א"ב בנימן. ורו"ה יחסו לר"ב בר זרח מטעם שזכרתי לעיל
 נומ' 10. 28) אלוף נעורי. 29) אמה. הזכירם צונץ שם צד 281, 311. 30) אמנה
 כורתים אליך נשרא עניהם. מ"ר כ"י סי' י"ג; א"ב בנימן. 31) אמנת מאז. סליחה
 לצ"ג מ"א וכו"פ; ובמעירי שחר לעצירת גשמים; א"ב בנימן. 32) אנא ד' הביטרה
 וראה. בכ"י מ"ר סי' ס' לעשי"ת; א"ב בנימן חזק. 33) אנהים במר יחודתי. ל"ז
 תמוז במ"ר; א"ב בנימן. 34) אניש מה יצדק ביום דין. סליחה במעירי שחר;
 ובכ"י מ"ר סי' קפ"ד ובנדפס ליוצר יו"ב; ובמ"פ לג' ובמ"א לה' דעשי"ת; א"ב בנימן.
 35) אני חטאתי ראשמתי והרבתי חטאים לכנס. וידוי בא"ב משולש גם אני בנימן
 חזק משולש במ"ר כ"י סי' פ' ובמעירי שחר דף קצ"א א'. 36) אני קראתיך כי
 תעניני אל. במ"ר הנדפס; ובכ"י סי' מ"ד כתוב עליה שנוסדה "על המלשינים"; א"ב
 בנימן. ומסתברא שזוא בר אברהם; ע' בשם זה נומר 2. 37) אנקת אסיר. סליחה
 במעירי שחר סי' קפ"ח; א"ב בנימן. 38) אנקתי אליך קרובי ומצדיקי. שם קס"ו
 ובכ"י מ"ר סי' קפ"ג. 39) אפפו והקיפו עלי ארבי בנפש. סליחה במעירי שחר;
 א"ב בנימן. 40) אפס ריח. 41) אפסו; שתיהם זכר צונץ שם 379, 418. 42) אראלים
 צעקו חוסה (?). מרה על אודותנו. סליחה בכ"י מ"ר סי' ל"ג; א"ב כפול בנימן.
 43) ארץ אל תכסי דמי חמסים. מ"ר כ"י סי' י"ד; א"ב בנימן (מלא יוד). 44) אשרי
 הגבר. ע' צונץ שם 381. 45) את פני ד' יום תיראר. לשים שלום של ר"ה מוסף
 במ"ר; א"ב בנימן חזק ואמץ. 46) אתחלתל. צונץ שם 418. 47) באים דפוק
 שערך. מ"ר כ"י סי' קס"ט ליוצר יום כפור; בנימן חזק. 48) בורא עד אנה.
 לשבת איכה במחזור ספר; בנימן. רמ"ש צונץ שם 449 כונתו על נוסח "זרים
 העובדים אליים שלשה; אב בן ורוח כי אין להם בושא" וזה חסר באיזה דפוסים;
 אבל נמצא בסדר ה' תעניורת אמ"ד ת"ק עטיאש. 49) בטרם שמש יבוא.
 50) בטרם שמש בחדרו. ב' פזמונים במ"ר לנעילת יום כפור; בנימן. 51) בי ד'
 הצליחה. בכ"י במ"ר ליוצר יום כפור ובאילת השחר קל"ו; בנימן. 52) ביום הלכנת
 פשעי. 53) ביום כפרת עוני. 54) ביום שבתון עיני וינה. ג' פיוטים במ"ר ליוצר
 יום כפור; בנימן. 53) בירור. פיוט זה זכרו צונץ שם צד 479. 55) כלול; אש.
 אופן מ"פ לשבת הגורל; בנימן. 56) במרומי רום. אופן לשכר ה' דספירה
 בקונטרס מנהג פונא ואף בו עלו שמות המלאכים; ונראה שהחזותם בנימן הוא בר
 זרח. 57) במקדש אל והיכליו. במ"ר למנחת יום כפור בנימן. 58) בני עמי
 במהלליו. מ"ר כ"י ליוצר יום כפור ובאילת השחר קל"ז; בנימן. 59) בני ציון

היקרים. במ"ר לשחרית יום כפור, בנימן. 60) בניך אגו. הביאו צונץ שם 394.
 61) בעלות יום החקר. 62) בעשור (אל) יום גילות. במ"ר, וכן בכ"י ליוצר יום
 כפור, בנימן. 63) בעוד שדי. חתום: בנימן חזק מאד בתורת בוראו. צונץ שם
 370. 64) בקר אעיר אקראך. רשות לנשמרת במ"ר, בנימן. 65) בקר ערכתי
 ואקראה. בכ"י מ"ר סי' קנ"ד ובמעירי שחר, בנימן חזק. 66) בקרבי אש אומלת.
 לכל נדרי שם בכ"י סי' פ"ב, בנימן. 67) ברוך אלהי עלין מראש אחרית חזורה.
 לכל נדרי במ"ר, בנימן. 68) ברה דודי. צונץ שם 438, 445, 453. 69) ברת
 אהובה אל. במחזור ספרד במליחות קודם ר"ה, בנימן חזק. 70) בת עמי לא תחשה.
 במ"ר למנחת יום כפור ובמנהגנו בתפלת יו"ב קטן, בנימן. 71) ברת ציון עד אנה
 נודדת. בכ"י מ"ר סי' קע"ח, ובאילת השחר ליום ג' בנימן, א"ב בנימן חזק.
 72) דרשונך בכל לב. ליוצר יום כפור במ"ר, בנימן. 73) חורית דרך תשובה.
 פזמון לצ"ג במ"פ ליטא ואשכנז, א"ב בנימן. 74) זכור ברית אורתי. 75) זכור ברית
 איתן. ב' סליחות במ"ר כ"י סי' קס"א קס"ב וחתום בשניהם בנימן חזק ברבי (?).
 76) זכור ברית אב המוני. סליחה במ"ר לי' טבת, בנימן. ואפשר שחתום ג"כ
 הלוי (ע' כ"ח ד' 38, צונץ שם 205). 77) כך גזרו רבותינו. רשות במ"ר לשבת
 הגדול שר פסח, בנימן. 78) לבעל התפארת. אופן מנהג אשכנז לשבת בראשית
 ובק"ק פולין לה' דפסח, בנימן. 79) שבת ראש מקראים. סליחה לשבת יום
 כפור, במ"ר סי' י"ז ובמעירי שחר ובאילת השחר קל"ט, בנימן. 80) תפלה לעני
 כי יעטוף. במ"ר לנעילת יום כפור, פזמון, בנימן.

בקודה. שם הזרה הוא שם משפחת ר' בחיי (ע' לעיל) ור' אלעזר בקודה

אשר ממנו נמצאו איזה פירוטם במחזור והראו (שד"ל לט"בלט 1848
 צד 549 כ"ח ד' צד 33) ור' דויד בר אלעזר בקודה המוזכר בתחכמוני שער ג' וצריך
 לומר שם בקודה תחת ברוקה(זקש פאעזיא 274). ואולי ר' אלעזר הפייטן הנ"ל הוא
 בעצמו אבי ר' דויד הנזכר. ואלה פירוט: 1) אדוני אדוננו מה אדיר וגו' אדיר נוטרי
 שחקים. מסתגאב חתום אני דויד בר אלעזר בקודה חזק (סליחות כ"י תלעמסאן ליל
 י"ד). 2) אדוני דלו עיני למרום בצר לי אקרא. סליחות בכ"י ספרד ליום ג', דויד
 בר אלעזר. 3) אדוני דל כבודי ומטה ידי. כ"י באדעליאנא סי' רמ"א: דויד בר אלעזר.
 4) אל דכאוני הממוני זרים וידל מאוד כבוד ישראל. כ"י הנ"ל סי' ק"ט: דויד בר
 אלעזר. 5) אמון יום זה. רשות לאזהרות גבירול לשבועות במחזור ספרד: אני
 דויד בן אלעזר בקודה חזק. 6) אתה תקום תרחם ציון, אמיץ אשר לו הגדולה.
 מסתגאב חתום בו אני דויד בר אלעזר בקודה חזק, סליחות כ"י תלעמסאן.
 וכל בית חותם בלשונא דקרא שבא בו מלת ציון. 7) ויכולו השמים והארץ,
 ארוכם האל המפליא פלאות. כ"י באדעליאנע סי' ת"ס מסתגאב: אני דויד בקודה.
 8) למענך אלהי רצה עם לך שחר. הוא ג"כ מר' דויד בקודה ככתוב על פזמון
 זה במחזור ספרד לשחרית יו"ב. 9) ממעקים קראתיך ד' אדיר נוטרי עליות. כ"י
 הנ"ל סי' ר"ג: אני דויד בר אלעזר בקודה וע' דוק עם שם. צונץ שם 218. וע' דוד, דויד.

ר' ברוך בר שמואל. הוא השואל מר' אלעזר מוירומיישא (ע' בשמו) ומר'

דוד בר קלונימוס. (ע' למטה) שאלה הכתובה
 במהר"ם כ"ב סי' תתע"ב וחתום עמהם על תקנות תתק"ף (שם דף ק"ב) והיה במגנצא

רחבר ס' החכמה (מרדכי ב"ב סי' תק"ז; תקי"א; מהר"ם ב"ב סי' רס"ד; תפ"ט; תרי"ח) ופיוטר אלה הם: (1) אחרי גמכר - זולת לבהר כ"א: ברוך בר שמואל חזק ראמץ. (2) איכבה אוכל וראיתי. סליחה (צונץ זינגאגאלע פאעזיא צד 268, 412, 468). (3) אין כאל ישורון. פזמון שם 268, 269. (4) אם התלינו. סליחה שם 101, 370). (5) אני אני השואל. סליחה במ"פ למוסף במ"א ליוצר יר"כ: א"ב ברוך בר שמואל חזק. (6) כחר לך עליון. סליחה כ"י באוצר שררת המבורג נומר 15 (דוקעס צור קענטגיס צד 143). (7) במרם גולדו הרים. ידויו שם 153. (8) בנין המזבח. עקידה מנהג וירמיישא לה' תשובה, ולשומרים לבקר ליום ד' בסליחה לאשכנזים; וויניציאה ש"ס דף ד' ומשם באשמורת הבקר (רויען 1848) ליום ד': ברוך בר שמואל חזק לנצח. ובתירושי מס' יר"ט ויבמרת (באזיל וואלדקילך) בדף י"ד וט"ו יש שיר תחלתו: בראש אילן משוררת אני בינה מארשרת במשקל יתד רב' תנועות והוא ביארר הלכה דפ' לא יחפור כ"ד וכ"ה הועתק מס' ישן אילן דערלא משם ר' ברוך ממגנצא. וכן נזכר זה בשער הס' ואין ספק ששיר הג"ל הוא מר' ברוך ב"ש ושעלי' כיון (צונץ שם 268), וחכם הג"ל הביא שם שחבר ג"כ קינות, יוצר, אופן, זולת, שירים לשבת והתנהג, קדושה וי"ח סליחות, ובכ"י נקראת קצת מאחרונות על שמו בשם „ברוכה“.

ר' ברוך. התוכם עם חזק בקינה: (1) אצבעותי שפלו. במ"פ ובכ"א, ואלה הפיוטים שחתום בהם וזכרם צונץ בספרו זינגאגאלע פאעזיא: (5) אבקש אקשקש. סליחה (שם צד 101, 469). (3) אדוני נערץ. שם 470. (4) אמה. שם 392. (5) אני הוא הקונן. סליחה על גזרות שנת 1349 (שם 41, 453, 468). (6) איש. פיוט עם התימת חזק בטוב לארך ימים (שם 370). (7) אשכול. שם 467, 451. (8) אתה הרואה. שם 467. (9) כינת אריות. סליחה שם צד 91, 456. (10) ברוך. שם 388.

ר' ברכיה הלוי בר יצחק גירונדי. אחי ר' זרחיה בעל המאור ומוזכר מוזנו שם בגטין דף קנ"ב ב'. ובשירו בסוף השגותי' לס' חנפש לראב"ד הלשון „לאה אותו יברך יה. שלחתי“ הוא יברכיה“ ומוזה אמר רייפמאן (תולדות ר' זרחיה צד 15) שנקרא ג"כ יברכיה. הפייטן הזה היה במאה הי"ד לאלף החמישי רפיטני' אלה הם: (1) אורה אתכם ביד אל מצות סוכה. אזהרה במחזור פרובינצא כ"י לשבת של סוכות (ברמולי לט"בלט 1840 צד 728). (2) אל נערץ בסוד קדושים. סילוק ביד לוצאטר כ"י (צונץ שם צד 369). (3) אשכתי ראשמו נאות משכני. בשפתי רננות ב' (זקש רעליגיעזע פאעזיא צד 258). (4) ברום גלגל. נדפס בכ"ה ד' צד 32 ממחזור והראן חתום ברכיה והוא לקדיש. וכרמולי (לט"בלט שם) ראהו ג"כ במנהג פרובינצא ויחסר לגירונדי וכן זקש (שם). וע' דוקעס לט"בלט 1848 צד 389. (5) פזמון. לא ידעתי התחלתו ונזכר מברמולי לט"בלט 1840 שם ומצונץ שם ממחזור פרובינצא. (6) שובר שובכים. סליחה בשפתי רננות. (זקש שם).

ר' ברכיה הנקדן בר נטורנאי. הוא לועת ראפאפארט מחבר שיר היחוד. ע' בסידור מקור ברכה שלי

ר' ברכיה. התום בזמר למ"ש: רבות עתים וימים.

ר' גבריאל בר יהושע העשל שוסבורג. חבר ס' פתח תשובה כולל

סליחות על גזרות ת"ח

ות"ט "לצרף אותן עם שאר סליחות ביום הכפורים וביום שקבלו עליהם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם במדינות פולין בכ' לחדש סיון" והמחבר דר אז בק"ק רישא העיר הקרובה אל חללי ישראל ושם סרו תמיד פליטי חרב האויב שהורגו כמה אלפים מישראל על קדוש השם ובתוכם האב"ד מנעמרוב ר' מיכל בר אליעזר. ובק"ק באר תפשו את האב"ד ר' אברהם בר מאיר וענו אותי ומת בתוך השנה אחרי אשר פרודו בממון רב. והסליחות (1) יפקוד ד' אלהי הרחורת. מיוסרת ע"ס א"ב של ראשי פסוקי איכה והתום אח"ז אני גבריאל בן לאדוני אבי כבוד רבי יהושע העשל שוסבורג הדר לערת עתה בק"ק רישא חזק ואמץ. (2) תא שמע מהימנא רעיא. התנה ע"ס תשר"ק. והספר הזה נדפס בא"ד תי"א בבית בנבנשתי.

ר' גרשם בר יהודה. ממגנצא כאשר חשבו כבר כותבי העתים (קורא

הדורות ח' ב' בשם בנימן זאב, שלשלת הקבלה ל"א

ב' מהגהות מרדכי שבת פ"י) והוברר הדבר מכתובתי אשר כתב ר"ג לאשתו שנית במגנצא (כ"ח ח"ח הנדפס ע"י ידידי שניאור זקש צד 106 והלאה) ועי' ג"כ כ"ש רייפמאן בעלים הנדפסים מדי חודש וחודש ע"י פראנקעל 1854 צד 231. ואין לאחר זמנו עד תתנ"ו כמחשבת ראפאפארט (ר' גרן 46 הערה 46), כי מסליחת נחר גרוני (ע' למטה) נראה כהדיא שחיה בשנת תשע"ט, כמובא בשמי בכרם חמד (שם צד 209), ובכתובה הנ"ל כתיב כפירוש שכתבה ר"ג בשנת תשע"ג. זמן סלוקו העמיד רש"ל בתשובה סי' כ"ט בשנת ת"ת. אכן לפי עדות גאלדבערג ע"פ כ"י אוקספורד, ועד על מאן ע"פ כ"י ווירמייזא נפטר תשפ"ח (כ"ח שם צד 107 הקדמת גנוי אוקספורד צד 7 הערה ה'), ויתכן דעת זקש (כ"ח שם 108) "שהקבלה שבידי רש"ל תפשה מספר שלם והכונה רק בסוף המאה השמינית לאלף ה"ה".

ואלה מספר פיוטי: (1) איה בל נפלאותיך. סליחה לד' דסליחות; מ"פ ומ"ל ולג' במ"א גם לתענית חמישי במ"א ע"ס א"ב כפול ואה"כ גרשם בר יהודה. (2) איומה זעומה. סליחה; ע' צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 173. (3) אליך נקרא איום. סליחה במ"א לששי דסליחות; ובמ"פ לכ' סיון ע"ס א"ב כפול ואה"כ גרשם בר יהודה. אכן הדי' מיהודה חסרה בדפוסים ישנים גם חדשים שלפני. (4) אמנם אנתנו חטאנו והעוינו. סליחה במ"א למוסף יר"כ מ"ל לד' דעשי"ת; א"ב גרשם בן יהודה חזק. (5) אשיא דעי. סליחה לתענית אסתר (צונץ שם צד 171). (6) אשפרך שיחי לפניך. שלישיה ע"ס א"ב של אב"ג, בג"ד, גד"ה וגר' ואח"ז גרשם בן יהודה; במ"א לער"ה ולעיר"כ, ובמ"פ למנחת יר"כ ובמ"ל ליוצר יום כפור; וסוף הסליחה משונה בספרים בניסוחיה. (7) אתה מקדם אלהינו. סליחה במ"א לג' דסליחות ובסליחות אשכנזים שבאטליא ליום ר' דסליחות; א"ב גרשם בר יהודה והיא עצמה הסליחה המתחלת אתה הוא אבינו הנעתקת מצונץ (שם צד 171). (8) גדול עוני ולחטוא הוספתי. חטאנו מ"א לב' דעשי"ת ולמוסף יום כפור ולאשמורת הבקר ליום ו', התום בו גרשם בר יהודה יזכה לחיי עד, ובקצרה דפוסים עוד איה חרוזים שראשיהם אמן וכל חרוז מתחיל במלה שפסק בה חרוז כלפני. (9) גרוני נחר. סליחה

לצ"ג מנהג ליטא ובסוף מחזור מ"א ח"ב (זולצבאך תנ"ט) וחתום בראשה גרשם ראח"כ א"ב ואח"כ גרשם בר יהודה חזק ראמץ וברו חרוז דשו בו שועלים וגו' שהובא בפירושים על איכה לרשב"ם ולר"י קרא שגדפסו ע"י יעלל עניק (לפסיא תרט"ו צד 49). והנהג' מלשון הסליחה עצמה נודע זמן הוסדה כי ז"ל: "ומקום בו מתכפרים אחת בשנה; ועמית ואנפת עלי' זה תשע מאות וחמישים ועוד שנה" וידוע שהבית נחרב ג' אלפים התכ"ח; צ"א והוסף עליה ט' מאות ונ"א; ואז יבוא החשבון לד' אלפי' ז' מאות ושבעים ותשע והיא השנה שעמד בה ר' גרשם בחבור סליחתו כ"ב ררו"ה בפתחתו ע"פ התיקון של ר' חיים מיכל כמחזור הנזכר. ובאמת היו השנים האלו ימי צרה לישראל; כי נחשדו מהנוצרים בצרפת להולכי רביל וכלשינים וכי התמכרו עם השר האקעם אשר שלט במצרים ועל ארץ הקדושה וגלו את אזנו שיבואו אל ארצו כחיל כבד מאוד מצרפת לקחת ירושלם מקום קבורת משיחם מידו. ובגלל הדבר הזה נענשו הישראלים בצרפת בגזרות נצורות וחזקות וכו' שלא המיר דתו הובל לטבח וזה היה בשנת ד"א תש"ע (1010). ע' רילקען *Geschichte der Kreuzzüge. Bd. I.* 41. ועל מעשה זה סובבת כל הסליחות אשר בהן מקונן ר' גרשם על הלחץ לעזוב אמונת ישראל ולהמירה באחרת ולא על גזרת תתנ"ו שלא ראו בימי'. וע' צונץ (שם צד 19). 10 זכור ברית אברהם. פזמון לער"ה מ"פ ומ"א ומ"ל וכנעילת אישכנזים ליום כפור; ע"ס א"ב כפול עד אות ו' ועד בכלל ואח"כ: גרשם בר יהודה חזק. ויש עוד פזמון זכור ברית במנהג פוזנא והראדנא ויש בו חרוזים כפולים מאות ט' ועד נ' ונ' בכלל ואח"ז חרוזי גראל חזק וגו'; דורש דמים וגו'; זכות אבות וגו' הנמצאים ג"כ בפזמון הראשון וכוללים חתימת הפייטן. וזוה נראה שב' הפזמונים אחד הם אך הקהלות חלקוהו לחלקים ונשאר בידנו חרוזי אות א"ר; ט"ן; ורחתימרת הפייטן ובפזמון הב' החליפו הנסח האמיתי ברית אבות עם זכות אבות והעתיקוהו ממקומו בפזמון האחד בין חרוז גואל וחרוז דורש והעמידוהו קודם חרוז גואל. ובקיצור עוד יותר נמצא זה הפזמון כנעילת מ"פ שאין בו רק חרוז גואל חזק (גרשם) וחרוז העיר הקדש שמקומו בפזמון הא' קודם לו.

ר' דוד בר אברהם אפענהיים. הוא הרב אשר קבץ ואסף ספרים וכתבי ידות הרבה מאוד מכל חלקי חכמות ישראל ונתנם באוצר ספריו עד אשר התגלגל הדבר והובא לאקספארד במדינת בריטניא. נולד בעיר ווירמיזא והיה תלמיד ר' גרשון בעל עבודת הגרשוני; וישב על כסא הרבנות בניקלשבורג ובפראג ומת שם בשנת 1736 (צונץ צור גע— שיכטע 235, 402); והמצבה הנדפסת בס' החיים מבלאגא מצבת איש אחר היא; הוא חבר: 1) אערון שועי. סליחה ע"ס א"ב ואח"כ תשר"ק; וסימני הקטורת פטום וגו' בסוף כל בית ואח"כ חתום דוד אופנהיים (אופנים הנרחים. . . . ימליצו). 2) אדוני אדוני קודם. ע"ס י"ג מדות ר"א סימני הקטורת. וב' הסליחות הללו נדפסים בפקודת המחבר בחדש אלול בשנת בא עת (תע"ג); ככתוב בראשם; על גייר קורארט כולל ב' דפים בלי סימן הדפוס ובסוף אוכר המחבר שיסד אותן לאמון בכל ב' וה' "ובימי הסליחות הבע"ל". ומתוכן נראה שהיו בימים ההם חלאים רעים בפראג והמדינה; ויסד כנגדה ב' תפלות הללו אשר מליצותיהן זרות מאוד; ודומות לאלה אשר כתב המחבר בהקדמתו להחומש עם רשב"ם וראב"ע ותרגומים הנדפסים כברלין; ובהרבה הסכמות שנתן על ספרי זולתו.

ר' דוד בר אלכסנדר . חתום עם חזק ואמץ גם ע"ס א"ב בקנה מ"א
לט"ב תחלתה : אזכרה נגנותי מקדם .

ר' דוד בר אריה ליב לידא . נולד בפולין ונתקבל לאב"ד במגאנצא
ובשנת תמ"ג באמסטרדם (רע' שארית
ישראל פ' ל"ג דף צ"ב א') ומת קודם שנת ת"ע (קאטאלאג שטיינשניידער בשמו)
בפולין ויסד : 1) אברך את ד' הנכבד והנורא . שיר לשבת בסדר מ"א עם כתר יוסף
ברליון ת"ס וחתום אני דוד בן מהר"ר ליב שליט . 2) דברי שירה הלל וזמרה . נדפס
עם ס' מגדל דוד שלו וגם בפני עצמו בב' דפים בא"ד ועל השער כתוב "שיר הלולים
זמר נאה לתנינת ס"ת נכנה מ"ג בתים ראשונים , דוד בן מהר"ר ליב זצ"ל חזק ואמץ" .
3) דם ברית ושבת . שיר למילה חתום : דוד ברבי אריה ליב זצ"ל , בס' סוד ד'
עם שריטט הזוב ממחבר שלפנינו .

ר' דוד בר גדליה . מזמנו מוצאתי בכתב יד בארצו ספרי המלך פה ברלין
תחנן קודם מכניסי רחמים לי' טבת תתלתו : דומיה לא
אחשה מדבר רחשי . וראשי חרוזי : דוד בר גדליה בן יחיאל בירבי אלכסנדר י"ר
יעקב מונאי חזק . וראלי חסרים איזה חרוזים .

ר' דוד בר הונא . לא נודע לי זמנו ומצאתי מזמנו במחזור רומא לפסח :
1) אדבר משרים . יוצר בא"ב מרובע ואחר חרוז ב' מכל
אות ואות מא"ב שעומד בו בא תחלת פסוק משיר השירים . 2) צאינה וראינה דרך
מישרים . סלוק לנ"ל ויבואו בו ראשי הפסוקים של שיר השירים בראשי החרוזים
והתום בו דוד בן הונא . 3) גן נעול איספו אראלים . אופן ובו המשך מפסוקי שיר
השירים בר"ה ואח"ז א"ב . 4) אתירת יום גאלתנו . זולת התחלת כל בתור באות
מא"ב וסופם פסוק משיר השירים . ובארפן זה משולבים כל פסוקי שיר השירים
בפירט שלפנינו חוץ מוח' פסוקים (מן יפר, את ראיתי עד אל גנת אגוז ועד בכלל)
וכן בסוף מן אחות לנו קטנה עד ברת דודי ז' פסוקים . ונראה שגם לעליהם נוסדו
פירטים ונעתקו ממקומם . וע' גם צונץ זינאגאלע פאעזיא (צד 63—64) .

ר' דוד בר יהודה . בימי הראב"ע ויסד : 1) שובו בנים שובכים שובו אל
אביכם שבשמים . רשימת באדעליאנא תרס"ב והיא
ג"כ המסתגאב במחזור טריפולי . 2) אדוני דרכי חמה . לתשעה באב במחזור קלברויז
כ" (צונץ שם 218 . זקש פאעזיא 274) .

ר' דוד בר משלם . חתימתו בעקדה מ"פ וליטא למוסף יר"מ ובכ"א לער"ה
ולמנחת יום כפור ובסליחות כ' סיון מ"פ ובמ"ר כ"י ס'
ל"א המתחלת אלהים אל דמי לדמי אל תחשני ע"ס א"ב ואחריה מחרוז דמועות וגו'
חתום הי"ד ברבי משלם הקטן חזק . ובספרים המשובשים ציינו עליה שלמדה
ובעקבותם הלך וטעה יאסט (Geſchichte, Th. VII. 431) . והמחבר מקונן על גורות תתנו
שארלי ראה בעיניו .

ר' דוד בר קלונימוס מינצבורג. חתום על התקנות שנתחדשו במגנצא תתק"ף (1220). מהר"ם ב"ב הארוך דף קי"ב ע"ג. וע' ר' אלעזר בר יהודה, ר' ברוך בר שמואל. ובתוספות כתובות ד' ער שיסתום. ובהגהות רא"ש גטין פ"ב, מרדכי כתובות ס' קמ"ט. ואזולאי (וועד ח"א כ' וכו') שחשב ר' דוד מינצבורג ור' דוד בר קלונימוס לשנים. וכן היידענהיים בכמרא שלו שאמר שהוא בר שמואל טעו בזה כמ"ש ר' חיים מיכל בהוספות' (שם) והיה אתי ר' יהודה בר קלונימוס בר מאיר (ע' ריב"ק למטה). הוא יסד סליחה כתב יד המתחלת דברך האמן למקדש שמם, חתום בה דוד בר קלונימוס בר מאיר (ר"ח מיכל שם. דוקעס צור קענעטגיס צד 143 (וקצת ממונו הועתק צונגן לל"א זינא— גאגאלע פאעזיא צד 270).

ר' דוד בר שלמה אבי זמרה. הוא הרדב"ז חיה ה"א וש' ליצירה (1540) ונסע ממצרים לצפת ונפטר שם. הוא יסד כתר מלכות הגדפסת בס' אור קדמון לר"מ חאגיז ובשכט מוסר פ"ז ובסידורים וכן במחזור היידנהיים לכל נדרי.

ר' דוד בר שמואל הלוי. בלי שם אבי' נזכר ר"ד הלוי בפרדס רש"י ל"ד ב'. ובשבולי הלקט ס' נ' דף כ"ג ע"ב מוכח מרש"י דין א' בשם ר' דוד הלוי וקרוב הוא לאמור שהוא בן ר' שמואל בר דוד הלוי המוכח ברש"י סנהדרין (צ"ו ב') ובפרדס רש"י דף כ"ג א' ודף מ"ט א' (ב' פעמים) ונחלק עם ר' יצחק בר יהודה רבו דרש"י במגנצא בענין ההפטרה. בשבולי הלקט ס' נ"א דף כ"ג ובפרדס מ"ו ע"ד. וכבר נתקנו (ע' ר' דוד ב"ק) דברי היידנהיים שאמר שהוא ר' דוד מינצבורג. וממונו: 1) אדוני אלהי רבת צדדוני. סליחה לערב ראש השנה ולעיו"ב, ליוצר למוסף ולמנחה של יו"ב מ"א; מ"ל לשחרית יו"ב, ע"ס א"ב ואח"י דויד (מלא יוד) בר שמואל הלוי חזק ואמץ. והסליחה הזאת מצאה היידנהיים בכ"י משנת י"ח ובנישן ממונו במחזור קולניא. והח' צונגן (זינאגאגאלע פאעזיא צד 197) העתיקה לל"א וממ"ש שם נראה שגם דעתו שהיה הפייטן בימי רש"י. וכ"כ ר' חיים מיכל שם והביא עוד מספר הישר לר"ת ס' ת"ט: „ג' דברים שאל ר' (רש"י) את ר' ר' דוד הלוי“. וע' דוד, דויד.

ר' דוד. הפיוטים אשר החתומים דויד מלא יוד עליהם אמר זקש (רעליגעוועז פאעזיא צד 274) שהם מר' דויד ב"א בקודה (ע' למעלה בקודה צד 55) ועלי' סמך דוקעס (למ' בלט ש"א 1848 צד 403, 1849 צד 760).

ר' דויד. רלפי דעת צונגן (שם 218) יש פיוטים שחסרים בהם איזה חרוזים באיזה ספרים ויחסו אותם בטעות לאביו ר' אלעזר בקודה. ואלה החתומים בסתם ב"א מב' שמורת הנזכרים: 1) אדוני אם הרבינו עין. תחנה כ"י באדעליאנא סי' רנ"ט: אני דויד הקטן. 2) אדוני אם גדל' עיני מנשוא. תחנה לד' דסליחות במחזור ספרד: אני דויד. 3) אדוני מלכנו רג', אדיר השוכני מרומים. מסתגאב: אני דוד חזק. כ"י באדעליאנא ס' תע"ח. 4) אחותנו היום רעה. מסתגאב בכ"י סליחות תלעמסאן לליל ב' דר"ה אלא שחסר שם חרוז לד' השניה וחתום: אני דויד (ד) חזק. 5) אמונים שוררו. קנה מ"א לט"ב: א"ב דוד הלוי חזק. 6) אנא בקראנו לקול שוענו. פזמון במחזור

ספרד לכל נדרי לאשמורת מוצאי שבת בסליחות תלעמסאן כ"י: דריד חזק. (7) ארוכס אל אשר לו הגדולה. בקשה: א"ב דריד (כ"י באדעליאנא סי' קע"ז). (8) דלה אשר עזר סובלת דרשתיך אל כאשמורת. דריד. שם סי' תי"ד. (9) דלתוך הלילה דפקנו. סליחה במחזור רומא לכל נדרי: דריד. (10) דמכור שרפים. אופן במחזור ספרד לט"ב: דריד. (11) השתחווי וברכי לפני צור מעוני. לברכו: דריד (דוקעס לט"בלט 1848 צד 403). (12) יחד בני עליון רננו לפני אלהים. לב' דסוכות: דריד (הנ"ל שם 422). (13) יום בדיניך אעמוד אלהי עולם. כ"י באדעליאנא סי' תק"ו: דריד. (14) לך ד' הצדקה דגול שוכן שמו זבולה. סליחות תלעמסאן כ"י ליל ה': דריד הקטן חזק: (15) לך ד' הצדקה דובר צדק ומישרים. שם למ"ש: דריד. (16) למענך אלוה רצה. פזמון במחזור ספרד ליוצר יום כפור: דריד, וברורב עלי' שהויא הבקודה. (17) שעה מרום שיח קהלה. כ"י באדעליאנא סי' ע"ב וסי' תק"ב, כ"י סליחות תלעמסאן ליל ב' דר"ה: דריד. (18) תקע בשופר גדול לחירותנו דלים השוכבים בין שפתים. מסתגב: דריד חזק. כ"י באדעליאנא סי' שפ"ו.

דונש. בשם הזה מכוונים איזה חכמים (גייגער צייטשריפט II. 513) ובתורם ר' אדוניים הלוי בן לבראט המערבי ממדינת פאס הנמנה מראב"ע בין זקני לה"ק בפתיחתו למאונים וחזרה בערך תש"ך. ובתחכמוני נאמר עלי': „ששירי' ביד החן חבוקים" וידוע ששר שירים לכבוד הנשיא ר' חסדאי (שפת יתר עם הערות ליפמאן דף א' הערה א'; נחל קדומים א' צד 5, 6, 27. בית האוצר לשד"ל כ"ג ב' והלאה כ"ח ז' צד 79). והגם כי אין להחליט לראי (דוקעס עהרענזיילען צד 49) מ"מ אפשר שהוא הפייטן החתום בפיוט: (1) דבוק חתן בדתך. פיוט לחתונה במחזור וויטרי, כך כתב לי החכם צ'רניץ. רע' זינאגאלע פאעזיא (צד 218). (2) דרי הסר. לברכתי המזון של חתונתך. (3) דרור יקרא. בזמירות לשבת שחתום בו ד' פעמים. וע' קאטאלאג שטיינשניידער (עמוד 898) שבכ"י דע ראססי מיוחס לדונש בן לבראט שיר אחד ולדעתו הוא א' מהנוכרים.

ר' דניאל בר יחיאל. חבר תהגרה כעדות דע ראססי Cod. 959. אולי הוא אחי בעל הערוך המובא ממנו בערך נקד ד'.

ר' דניאל בר יעקב. חבר מעריב מ"פ לש"ע: אעניד לך, ע"ס א"ב כפול וחתום בחרוז דורשי נצח וגו' דניאל בר יעקב. והיידינהיים וצ'רניץ (פארטרעגע 392 בהערה) טעו והחליפוהו עם דניאל הקדום.

ר' דניאל ממונטיאליצינו. מעיר במחזו טאסקאנא, חבר: (1) דרי מעלה שיר חדש מתנים. שיר לשבת כ"י מחזור רומא חתום בו דניאל ועלי' כתוב: „להר"ר דניאל ממונטיאליצינו" וחרוז וזכור ארץ יום השבת הולך רשוכ בו. (2) דר בשמי אולמו. שם וכתוב עלי' „אחר להר"ר דניאל. (3) דרשנך בכל לב נצח ישראל עזרנו ומגיננו. סליחה בסוף מ"ר כ"י חתום דניאל ואולי הוא הנ"ל. רצונך (צייטונג ד"י III גומ' 89) הביא גם: (4) דשנת בשמן. פיוט לשבת רבו וכן בשיר דרי מעלה שהביא ג"כ צ'רניץ שם חתום דניאל ואין ספק שהאחרון הוא הנזכר בנומרו I.

ר' האי גאון בר שרירא. היה בפומבדיתא ונולד ד"א תשכ"ט ונפטר ערב יר"ט האחרון של פסח תשצ"ח (ספר הקבלה להראב"ד). הוא היה גיסו של ר' אליהו הזקן (ע' לעיל צד 13). ובמות ר' שרירא קראו באותו שבת יפקוד ד' אלהי הרוחות לכל בשר והפטירו ויקרבו ימי דוד למורת ובמקום ושלמה ישב קראו והאי ישב על כסא שרירא אביו ותכון מלכותו מאוד (אבודרהם סדר הפרשיות). הוא יסד: 1) כל נדרי. נוסח נוסדה מנוסחתיו ונדפס בשיבולי הלקט שבולת ק"ב. ומה שכתב בטור אורח חיים סי' תרל"ט בשם ר' האי שאין אומרים כלל כל נדרי הוא מר' האי בר נחשון בכתוב מפורש ברא"ש ליומא ובכל בו (ראפאפארט בבה"ע תקצ"א צד 91. תשובות גאונים קדמונים דפוס ברלין ט' א'). 2) שמע קולי אשר ישמע בקולית. בקשה במחזור ספרד לערבית יו"ב ובסליחות שובבים ת"ת לובלין ת"ד ובקורא הדורות ה' א' מיוחסת לו. 3) שיר ער הדנין ומשפטי שבועות (אזולאי ח"ב דפוס ווילנא דף ע' נומר 59a), בכ"י וכן העיד רייפמאן (לט"בלט 1844 צד 482) שהיה בידו כ"י זה מר' האי. ואפשר שחבר עוד 4) סדור תפלה. כי שם בשיבולי הלקט הביא „והכי איתא בסדרו כל נדרי וגו'". ויתכן שמסדר תפלה זה לוקח ג"כ כמו כל נדרי פיוט שמע הנ"ל (ראפאפארט שם בבה"ע). ויש שיחסו לו ג"כ 5) את מי זנחת לנצח. סליחה שבא בה הלשון: „מכל פרוכים" שמען עלי' הראב"ע (שמות א' י"ז) שאנו לפי הדקדוק וקצת ממפרשי' אמרו שהכוונה על סליחה הנ"ל מר' האי (נחל קדומים א' צד 9, צונץ זינגאגאלע פאעזיא צד 431). אך הדבר עוד בספק כי יש שיחסו הסליחה הנ"ל לאביתור (נחל קדומים וצונץ שם). גם על הפירושים שמביאים חרוז זה מחלוקת וערוב רב בדבר (ע' בעער: פראנקער מאנאטשריפט II 470. קירכהיים שם IV 108. שטיינשניידער ערש, ערך יוסף אבן כספי דף 68 וקאטאלאג שלו צד 1696). ויש שיחסו לר' האי גם שיר מוסר השכל (ע' דוקעס עהרענווילען צד 8, וצד 96. כ"ח ח"ג צד 182—188, כ"ח ד' י"ג). וע' יותר על ר' האי בבה"ע תק"ץ צד 79—95. תקצ"א 90—92. שטיינשניידער בקאטאלאג בשמו.

ר' הלל בר יעקב. חתום עם חזק ואמיץ בסליחה: 1) אמוני שלומי ישראל (במנהג פוזנא והוראדנא וליטא למוסף יר"ב) על הרוגי בלייזש (Bliesz) בצרפת בד' בשבת כ' סיון תתקל"א = 1171, ובפקודת ר"ת קבלו היהודים עליהם לעשות יום זה הספר ותענית כמסופר בר"ה לר"י הכהן כ"ה רכ"ז ובעמק הבכא צד 37—40. והיה הפייטן בצרפת ואפשר בימי המאורע הזה ומוזכר ג"כ בב"י האמבורג (לט"בלט 1844 צד 233—234). וקצת מהקדושים הנזכרים בסליחה זו מובאים בפירוש בד"ה ובעמק הבכא שם. ובקצת סליחות מסומנת ג"כ לאמרה בכ' סיון שמתענין בו בפרלץ גורת ת"ח ות"ט. וע' הערת שד"ל בעמק הבכא צד 40.

ר' זכריה. הוא חתום בששה סליחות: 1) אדון דין עם ידוקדק. לער"ה מ"א זמ"פ; לעיו"ב מ"א וליוצר יו"ב מ"פ וליטא; א"ב זבדיה. 2) אחד ויחיד ראין זר עמך. א"ב זכריה חזק, בסוף מחזור ריבא ב"י ובאילת השחר (דפוס מנטובה שע"ב ליום א') נדפסה בטעותים. 3) אלהים אין בלתך. שלישיה מ"פ לצ"ג וכו"ל לער"ה, מ"א לער"ה ויום כפור: א"ב זבדיה. 4) אליך ד' שרעתי. מ"פ

ל"ד דעשי"ת מ"ל למנחת יו"כ: א"ב זבדיה. (5) אפס זבח ועולה. ע"ס א"ב זבדיה חזק, מ"פ למנחת יו"כ. (6) תפן בעיניו ודחק. למנחת יו"כ במנהג זוירמיזא הנדפס ובכ"י מחזור מ"א ראיתי ביד ר"ח פאלאק: ע"ס תשר"ק, זבדיה. ולפי השערת צונץ (זינגאגאלע פאעזיא 186) גם בזמן גם במקום לא היה מרחק רב בינו ובין ר' אמת' (ע' למעלה צד 46).

ר' זרחיה בר יצחק הלוי גירונדי. אחי ר' ברכיה (ע' למעלה צד 56)

ומחבר ס' המאור אשר מהקדמתו נראה שהיה פייטן ומרשבו בלוגיל. ושמו כשם אבי אבי' שנקרא ג"כ זרחיה בר יצחק גירונדי המוכרז במנהגי (דפוס ברלין דף כ"א ס' ע"ט ודף צ"א ס' ק"ה) ומזוה חשב צונץ (צייטונג ד"י III צד 679) שזה האחרון הוא הפייטן. אולם בספרו צור געשיכטע (צד 476) חזר מדבריו הראשונים וכתב שהוא המאור, "כי יותר יש לאמור שהמאור הנודע לנו לפייטן חבר הפיוטים אשר בשמו נקראו מר' זרחיה זקנו שלא נודע לפייטן" (צונץ במכתבו אלי באדר תרט"ז). ולפי חמוכא בשבט יהודה (דפוס הנוכר צד 112) מת ר' זרחיה בשנת תתק"ו—1186. ואלה פיוטי':

(1) זאיבי ערב. קנדה לט"ב במחזור ספרד ובסדר ד' צומורת מנהג קארפינטראץ הנדפס: זרחיה לוי. (2) זבוד יה. פזמון לשבת שקלים במנהג קארפינטראץ: זרחיה. (3) זיו כבודך. שם לשקלים: זרחיה הלוי חזק. (4) זוחלים מתנפלים פני קוננו. (5) זוחלים פקודות מורדים. (6) זמירות עם נענה קהת יואל. (7) יום זה על ידי מונה. סליחות בכ"ה אשמורת תלעמסאן בכ"י ליל ב' דר"ה וחתום בבלום: זרחיה. ושם ליל ר"ה ב' סליחה: (8) זבחי אלהים. וכתוב עליה, "מיושב לחכם רבי זרחיה הלוי ירנדי" וחתום: זרחיה לוי. ובמחזור לראש השנה ויום כפור מנהג אלגאזייר (נדפס בפיסא) מצאתי: (9) ר"ך ד' הצדקה זאת אשיב אל לבי. ליל יו"כ חתום בד' חרוזים הראשונים זרחיה. וחזן מאלה אשר ראיתי בעצמי מוכאים עוד מצונץ (צייטונג ד"י שם, צור געשיכטע שם). (10) אדוני צעקתי כחבלי. ל"ז תמזו (והוא ג"כ במנהג קארפינטראץ הנדפס): זרחיה הלוי. (11) אדוני צעקתי בצירי. לט"ב. (12) אזהרות לשבת הגדול. (13) זרון בנים. לתענית. (14) זך הכיר. זולת לר"ה. (15) זכרון לדור אחרון. לקריאת המגלה. (16) זועק בקולו. ליו"כ. (17) יום יצאה בלת עדנים. הובא מדוקעס (צור קעננטיגס צד 59 רצד 145) ממחזור מאנטפעלליער. והוא אשר באר אותו התשב"ץ (סוף ח"ב ברשימת ספרי, ובכוגן אבות לרשב"ץ בסופו. (18) זהב אופיר יצאו קרואים חבל. מצאו דוקעס באשמורת כ"י, ושם עוד הסליחות שזכרנו בנומר 4, 5, 6, 7 (לט"בלט 1849 צד 760). ופיוט נומר 16 הוא בעצמו הפיוט שהעתיק צונץ (צייטונג שם), חזקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 257), ואצל גייגער (צייטשריפט ח"ה צד 404) שהתחלתו זועק בקראו וחתום בו זרחיה הלוי ברבי יצחק קטן.

ר' חביב בן יצחק. חביב בפתח חתום: (1) מה קול ג'הצאן הנה באזני. **ר' חביב.** סליחה לכ"ה אשמורת מנהג אפריקא (לט"בלט 1849 צד 761). (2) מיוס גלות מני. (3) נשמת שמחים ביום זרה. הא' מאורה ל' דפסח והב' לנשמרת הושענא רבא במחזור אבינון (צונץ צייטונג ד"י III 118). (4) קול אהלה תתפח. במחזור ספרד לשבת איכה.

ושם צד 681 אומר צונגן שחביב זה אינו יודע מי הוא ומביא פיטן ר' חביב בן יצחק שממנו סליחות בסליחות קהלות המערב.

ר' חייא. חתום בפויטם הללו: (1) בכל הארץ הזון תעצומך. בכ"י סליחות תלעמסאן. (2) בקר התנפלותי. סליחה במחזור אביניון (צונגן צייט טונג ד"י 1839 נומר 72). (3) חטאי מנשרא גברו. סליחה במנהג מסתערב הנדפס ומשם בכתולת ב"י צד 8. (4) חרדיך נכלמו בהתיצבך לריביהם. סליחה בכ"י באדע ליאנא ס' נ"א. (5) חשתי לחלוףך. במחזור והראן ושם בכתולת ב"י. (6) לכר נפיל פנינו. למנחת יו"ב במחזור ספרד. (7) היום נקראתי ארת והלך חקוקים ליום פקודת וחשבון על ספר. בכ"י באדעליאנא ס' תפ"ג שנרשם משטיינשניידער בשם חיא (ביד א'). ונדעים בשם זה חכמים שונים: הא' ר' חייא אלדארי המובא בקבלת הראב"ד שמת תתק"ד (1154) ומביאו צונגן (זינאגאלע פאעזיא 218) בתוך הפייטנים. ולפי השערת לוצאטו בכתולת ב"י שם יהיה הוא ר' חייא אלדיין (ר"ל הדיין) המקבץ שירי ר"י הלוי, וזה אינו כי המקבץ היה ר' חייא הנקרא ג"ב המערבי (גייגער דיוואן צד 168, קאטאלאג שטיינשניידער צד 840 נומר 4733), ועוד ר' חייא אחר בערך 1200 למספרם לפי המובא מצונגן צייטונג ד"י שם. ויש עוד סליחה: (8) דלתך הלילרה לשבי פשע הותרו שחתום בה דאודי"א. ולפי השערת דערענברג בצייטשריפט של גייגער (ת"ה צד 405) הוא דאודי חייא הנזכר וחסרו שני הרוזי חיי וע' חתימת דאודי אצל צונגן (זינאגאלע פאעזיא צד 107). אכמנ בכ"י באדעליאנא ס' תר"ז נמצאת ג"כ סליחה זו, וברשימתו רשם שטיינשניידער "לוי אחי" כי התחיל בשורה: לשבי פשע, ועל כל פנים נלמד מרשימה זו שנמצאת שם חתימת "חיי" ונשלם ע"י זה חתימת חייא.

ר' חיים בר אנרהם הכהן. מארם צוכה תלמיד ר' חיים ויטאל (ע' למטה), מת בליוורנו (קרא הדורות מ"ב א') קודם שנת תכ"ב (קאטאלאג שטיינשניידער בשמו). הוא חבר: (1) קול ברמה נשמע. קנה כשערי ציון לתיקן חצות וחתום בה שמו חיים הכהן.

ר' חיים בר יוסף ויטאל. מגלילות קלברויז (שו"ת הרמ"ע מפאנו ס' ל"ח) תלמיד ר"י לוריא ור"מ אלשיך (קה"ד מ' ומ"ב) ובסוף ס' הכוננת להאר"י הנדפס בוויניציאה ש"פ כתוב: "ותשלם חמלאכה יום ג' ה' לחדש אב באותו הפרק שנתבקש בישיבה של מעלה. . . . חיים ויטאל זצוקל" (קאטאלאג שטיינשניידער צד 1135), וכ"כ שם בקה"ד שחיו ימי חיי ע"ז שנים ונפטר כדמשק בר"ה אייר הש"פ ליצירה, וע' שה"ג א' ח"צ"ד. הוא יסד: (1) דורי ירד לגנו. פיוט כשערי ציון שם, ע"ס א"ב ואח"כ "מן צפת עו"ב (עיר ואם בישראל) חיים כהן".

ר' חיים יצחק. היה לפי מ"ש צונגן (זינאגאלע פאעזיא צד 357) בערך ה"א רד' מאורת ליצירה וחתום בשיר לשבת קודם הקידוש של שחרית, תחלתו חי אדוני וברוך צורי ונמצא בכל הסידורים.

ר' חיים. במחזור ספרד לאשמורת י"כ חתום בפזמון חשתי ולא התמזהותי
 חיים כסתם, ובסדר ד' צומות וד' פרשיות מנהג קרפינטראץ פיוט
 לפרה תחלתו: אספרה אל חק, ע"ס א"ב והחום אח"כ 'בחרו חק יטמארוהו יטבילהו
 מצדיקי הרבים חיים. ומלבד הנרשמים יש עוד פייטנים בשם חיים והם ר' חיים
 בר ברוך ור' חיים בר מכיר שחיו באשכנז במאה הראשונה לאלף הששי כמ"ש
 צונץ שם (צד 309).

ר' חננאל בר קלונימוס. חתום בפיוט חרשו וישגי חרושת בקרובות
 מ"פ ומ"א ליוצר אחרון דפסח והוא לדעת
 ראפאפארט (קליר צד 112) וצונץ (פארטרעגע צד 365 וצד 390) אחי ר' משה בר
 קלונימוס שחבה אימת גורארתך ליוצר זה והרכנס בו פיוט קטן זה של אחי. וע'
 לעיל (צד 37 נומר 102). וחיה הפייטן בערך ד"א הש"פ=1020 (צונץ שם 965
 בהערה a). וע' למטה בשם ר' משה בר קלונימוס.

ר' חנניה אליקים די ריאטי בן עשאל רפאל. היה במנטובה
 (אשמורת הבקר להור') ונדפס שם 1648 (צונץ צד 260), ומנחת חנניה כולל פיוטיו
 והיה בכ"י ספר ר"ח מיכל (דוקעס לט"בלט 1844 צד 454) והוא עתה באוקספוד.
 ובשנת שע"ב סדר ר' מרדכי ירא לחברת שומרים לבקר במנטובה סדר סליחות לכל
 ימי השנה והדפיסם שם באותה השנה בשם אילת השחר ונאספו בו פיוטים מס' מנחת
 יהודה מר' חנניה באמור שם מכתב ר' אלחנן ידידת ריאטי, ומן המגיה ר' משלם
 בר יצחק סלם ומר' מרדכי ירא (המרוזן שם כמלת מ"י). ומן מלת "יצו" הנר"
 "זיניא" שנאמר שם על הפייטן נראה שחיה עוד בהשלמת דפוס ס' אילת השחר.
 וע' בהקדמת כנף רננים הובאו דברי בל"בל 1844 צד 407. ואלה פיוטיו באילת
 השחר: (1) אביעה שיר ורננות. לשבועות חתום: א"ב חוק בתורה חנניה אליקים.
 (2) אדוני נגדך כל תאותי ליום ד': חנניה אליקים יצ"ו. (3) אזכור וקול ארים,
 לא' דפסח: א"ב כפול בניו על פסוקי שיר השירים ובהרוז אות ח' חתום: חנניה
 אליקים. (4) אל אדון על כל מעשים. לשבת וחנוכה: א"ב חנניה בן עשאל ריאטי
 ועוד פ"א א"ב חנניה ריאטי. (5) אני אל אלהים אקרא. ליום ה' א"ב חנניה
 אליקים. (6) אנעים ואחדש שירים. לב' דפסח ע"ס א"ב ופסוקי שיר השירים,
 ובחרוז אות ח' חתום: חנניה, ובחרוז אורת ת': חנניה אליקים. (7) אשר נעורים.
 לר"ה: אתב"ש (מקרטע) חנניה אליקים. (8) אחס בני עמי. לפורים שושן: חנניה
 אליקים. (9) חרשים לבקרים. ליום ג', חנניה אליקים. (10) חרוש נא. לא' דפסח:
 חנניה אליקים. (11) חזקו ונעלה. לר"ה: חנניה אליקים ריאטי. (12) חטאת נעורי.
 ליום ב', חנניה אליקים בכמ"ה עשאל רפאל. (13) חסדי ד'. ליום שישון בו תחנה,
 מיוסד על י"ג עקרים וחתום: חנניה אליקים ב"מ עשאל רפאל ז"ל ריאטי. (14) כימי
 אחשורוש. לפורים: חנניה אליקים. (15) יושב תהלות. ליום א', חנניה אליקים
 בכ"מ עשאל רפאל ואח"כ עוד חנניה אליקים. (16) נתת שמחה. לשבת ובחרוזי
 חש וגר טוב וגו' חתום: ריאטי. ח"א דף חמשה עשר י"ב ח"א גמא) שישון

ר' **הנניח**, ו' חתום בסליחה: 1) חי בכל ממשלתו. כ"י סליחות תלעמסאן ליל
 761) 2) חצות ליל אקום להורות לך, סליחה לצום גדליה במחזור אבינון
 נאולו היא בר שלחה המוכבא בכ"ח ד' צד 38, צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 324) ו'
 ולדעת זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 297) הוא הרופא ד' הנניח אבי ר' שמואל
 הנגיד במצרים. ע' בתולת בת יהודה צד 18, 92-98, 110-115 (צד 115) ש' צד

ר' **טוביה בר אליעזר הגדול**, בעל פסקתא זוטרא חיה ד' א' תת"ח (ע)
 אהיה וחתום בה: טוביה בירבי אליעזר חזק ואמין לעד. והוא ככתב
 אפענהיים Q. 4017. כאשר הודיענו החכם צונץ במכתבו (אדר א' א' תרט"ז) וע'
 ספרו (זינאגאלע פאעזיא צד 194). דעם ושייח חיה (191) (צד 115) ש' צד

ר' **ידעיה בר אברהם בדרשי**, כן חתום עצמו באגרת התנצלות של
 בסופה מכונה ג"כ אכוניט אברם. הוא המחבר ס' בחינת עולם, ושלכן נקרא ג"כ
 המליץ (ר' מאיר עראמז בתמיר תהלות למזמור ע"ד קי"ט ד' שמואל די מדינה
 בס' בן שמואל דף ז' ג' פ"ה צ'). וכן מתואר הפניני (עומר השכחה
 דף קי"ט קכ"ה) וגם באנעט פרופיאט (צונץ צד געשיכטע ד"י צד 462). הוא חבר
 בקשת המימין אשר תחלת מלותיה במים ונרפסת הרבה פעמים עם הבחינת עולם
 ביהודי ומוכבא מר"י אברנעל לס' בראשית דף כ"ז ב' והרספ המליץ בה אחי אשר כבר
 נעשתה גם התימת שמו (צונץ שם 467 וע' מ"ש דוקעס לט"ל 1843 צד 489).
 ובקשת אלף אלפין (נדפסה בכ"ח ד' צד 59) הוא מאביו (צונץ שם 463). ונודע
 פייטן הזה לארהב החכמות הנקראות החיצונות ויצא לישע הפלסופיאה נגד הרבנים
 אשר החרימו בשנת ה"א ס"ה (1305) הורשיה ע' שור"ת רשב"א ס' תל"ג ת"ח.

ר' **יהודה בן בלעם**, ספרו מזמורת טוליטולה הביאו הראב"ע בפתיחתו
 (הנהרג בגרנטה בשנת ד'א התכ"ד) בר שמואל הנגיד וחבר הפירוש היותר ישן
 הנשאר לנו על התורה כי הוא קודם לפירש"י, ואותו המיר בראשונה ידידו ר"מ
 שטיינשניידער באקספארד וכולל פירוש על פי הדקדוק ומביא דברי הגמרא על
 פי הלכה ודון. ע' החלוץ ב' צד 61-62. ובמנו ב' פיוטים: 1) בזכרי על משכבי.
 סליחה במחזור ספרד קודם ר"ה ובכ"ה אשמורת תלעמסאן כ"י אשר ראיתי, ובאשמורת
 מנהג אפריקא המוכבא מדוקעס (לט"ל 1849 צד 760) חתום בה בלעם חזק.
 2) ביום עשור קראתיך. סליחה לשחרית יו"ב במחזור רומא וגם בה חתום בלעם.
 ושם זה הוא שם משפחה, וכבר נמצאו פיוטים אחרים שחתום בהם גבירולי, גאנת
 בלי שם העצם של הפייטן (צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 207). ומ"ש רייפמאן
 (תולדות ר"ז צד 69) שבלעם זה היה מהקראים ממועם בני הרבנים לא מסקי בשמייה
 דרשיעי (יוכא ל"ח ב'; תוספו' בתרבות ק"ד ב' ד"ה שני דייני) וגם מה שאמר שבלעם
 לחוד ור' יהודה לחוד אינו אמת ואין צריך להשיב על זה אחרי מה שכתבנו לעיל.

ר' יהודה בר דוד אבן יחיאל, ממשפחת בעל השלשלת כמוזכר ממנו
 שהיה נעים זמירות ומלא רוח חכמה ורעת וחבר הקנה שבמחזור לט' באב ולפי
 דבריו שם ולפי מ"ש כרמולי (דה"י לבני יחיאל צד 12) חיה בשנת ה"א קנ"א ליצירה
 שהיה אז שמו גדול בספרד (נחמין דפוס אמ"ד דף ק"א) ואין ספק שהקנה אשר
 קמו עליה השלשלת היא המתחלת יהודה וישראל ונמצאת במחזור ספרד ובסדר ד'
 צומות ק"ק קרפינטראץ ובתחלתה חתום יהודה בן דוד ובסופה יהודה בן דוד יחיאל.
 ועל שם בכרמולי שמביא עוד ג' פירוטים האחד מפרק י"ז מס' שקל הקדוש תחלתו
 אל אל אשר ברא ו והב' קנה מקובץ כ"י אשר תחלתה נדפס שם בטעות: יהודה לא
 תמצא (2?) זכרות לא תחשה והג': אומה בלבי מוח לנפשי. חזון אישח שואב אישח
 ר' יהודה אריה די מודינא בר יצחק, נולד בוויניציאה השל"א יום ב'
 ובשנת שמ"א למד בפאדובה אצל ר' שמואל ארקוואלטי תורה ומלאכת השיר.
 ובשנת שנג' קבע ר"י את מושבו בוויניציאה ולמד שם לתלמידיו ודרש בב"ה וב
 דרשות נפלאות וכעט מהן נדפסו במדבר יהודה שנת שס"ב. ויחבר הרב הזה ספרים
 רבים אשר כעט מהם נדפסו ובתוכם חפלות לכל ימי השבוע, שירים והקדמות
 לספרים של חכמים אחרים, שירים לנישואין ומצבות, רס' חיי יהודה (כ"י) אשר
 מספר בו צרותיו כל ימי חייו, ובסוף חשון ת"ת חלה את חליו אשר מת בה
 והתודה הרב לפני עשרה ובתום ר' שמחה לרצאו, ר' נחמיה סרוואל ור'
 שמעיה די מודינא (ריגוי: מברא לבחינת הקבלה מצד 3—17) ויחי עוד עד כ"ז אדר
 ויגוע ויאסף אל עמו כעט בן ע"ג שנה (גייגער: לעאן דע מאדענא צד 48).
 ויקון עליו ר' יעקב פראנציס קינתו הנדפסת בתוך שירים שלו בשנת ת"ת. הובן
 הדברים אשר עוה ר"י לפני מותו היה שיקומנו לה בתוך ג' חרשים אחרי מותו מצבה
 חזקה חקוק עליה אלה הדברים:
 ארבע אמות קרקע בחצר זה, אגב קנין סדרד מומות עולם,
 הקנו ממעל ליהודה אריה, כמו דינא בזה נסתר נעלם" (ריגוי: שם צד 18).
 ומכמו באו בחפלתנו; (1) אשר אונן פתוחות. לוקחה מספרו תפלות ישרים תפלות
 שונות, נדפס ראשונה בוויניציאה קרם שנת שפ"ב ולא נודע עתה, ושנית שנת ת"ב
 (חיי יהודה בחלק העברי שם אצל גייגער דף י"ז ע"ב), ושלישית שנת תכ"א והתפלה
 הנזכרה לקוחה מזה הספר ונדפסה כמה פעמים בשערי ציון ובמעמדות ובספר מציל
 נפשות (ע' קאטאלאג שטיינשניידער צד 1354) ובסידור אור הישר (פירא תקכ"ד)
 ובסידור עם כתר יוסף (ברלין ת"ס) וכתוב עליה: "תפלה לירושב בבית האמורים שתקן
 ר"א ממודינא". (2) יום זה יהיה משקל. לער"ה, וחתום בו יהודה אריה ממודינא.
 והיא בלי ספק מחפלות לערב ר"ח אשר הפיטסן הפייטן, כמוזכר בקיצור מן וחרב
 שם בגייגער צד י"א.

ר' יהודה בר יוסף סגלמסי (Segelnessi) מנרא' היה ממשוררי אפריקא
 וחי' בערך ה"א ק"ס 1400 (צונץ זינא-
 נאגאלע פאעזיא צד 324), ומצאתי לו ב' סליחות: (1) אלה כוכבי מרום גם בצפון
 גם בדרום, מודים אל כראני, אהודנו גם אני, ואתחן אל צור וגו', בסליחות לכ"ח

אשמורת מנהג תלעמסאן כ"י מעמד כ"ה רחמים יהודה ברבי יוסף סגלמאסי. (2) מדר
אעשה לצידתי יום אסע לאדמתי. תרובתה הדפים קצתה דוקעס (לט"בל 1849 צד
761), מכ"ה אשמורת מנהג אפריקא וחתום: יהודה בר יוסף סגלמאסי.

ר' יהודה בר יצחק אבן גיאת. בתחכמוני שער ג' ובמבקשו כ"ה ב'
מפורי ספרד רידענו את האיש הזה שחיה בגראנטה ר' יהודה הלוי שר עלי שירר
בחיותו בעירו ונדפס בכתולת כ"י צד 61. ולדעת לרצאטו (שם צד 19) אפשר שהיה
בנו של ר' יצחק גיאות, רזקש (רעליגיועווע פאעזיא צד 257—258) החזיק בשערה זו
לודאי ממש והביא ראיה מדברי ר"מ לרנאנז בשתי ידות שמונה את ר' יצחק גיאת
וגם את ר' יהודה גיאת בין המפוררים ומכנה את האחרון בנו של הראשון. וכן צונץ
(צור געשיכטע צד 463 הערה ב') זונאגאנאלע פאעזיא צד 218) הביא את ר' יהודה
בשם בנו של ר' גיאת. ומפייטן הזה לא נרדעו עד עתה פיוטים, ואולי יגלו ויראו
עוד לעתיד או נמצאו בין הפיוטים שחתום בהם יהודה או גיאת בסתם. ע' למטה
בשם יצחק ושלמה גיאת.

ר' יהודה בר יצחק. במעריבת א' דפסת מנהג אשכנז יש סלוק נוסף על
שנת עולמים והוא ע"ס א"ב ובאמצע החרוז שמתחיל בו באות ת' הנוסח: יהודה
וגליל . . . ברביון יופי ציון חיק . . . חילה . . . זכתי צדק וכתוב עלי במחזור
הנדפס בהומבורג פדר"ה משנת תצ"ז 1737 שחכרו ר' יהודה בר יצחק. ואין ספק שקרא
שם המחבר כמו שנקדתי שמו בפיט הג"ל. והיידנהיים אמר שמחברו הוא ר'
יהודה מפריש. ואם זה אמר יהיה הנזכר בשו"ת רש"ל ס' כ"ט (שהיה תלמיד מר'
יצחק בר שמואל בן אחרתו של ר"ת ואביו שר הפייטן ר' אלחנן, ע' לעיל צד 13)
ונולד ד"א תתקכ"ו ונפטר בן נ"ח שנה ד"א תתקפ"ד והוא נקרא גור אריה גם שיר
ליאון מפריש (רש"ל שם מהר"ם ב"ב הארוך ס' תשצ"ו). גם אפשר שיהיה הפייטן
ר' יהודה בנו של (רבו של רש"י) ר' יצחק בר יהודה המובא בראב"ן דף פ"ד ב'. אכן
עוד הדבר צריך ביקור כי נראה לי שמעולם לא חתום על פיוט זה ר"י כ"י כי אם ר'
מאיר בר יצחק ש"ץ (ע' למטה בשמו) כי יורר נראה לי להחיל מראש החרוז
ולרשום האותיות כזה: מקים דבר . . . אומר ירושלים ר"ת מאיר והשאר כדלעיל.
והנה סלוק זה נמצא כמ"ש לעיל במחזור אשכנזי לבד ולא כמ"פ, גם לא במחזור
רומא הנדפס, ובמחזור זה כ"י שנמצא שם פיוט ליל שמורים אותו אל חצה, וא"כ
אינו מוכרח שפיוט זה עם הסלוק מפייטן אחד הוא. ועתה דע לך שנבמחזורנו
חסרים איזה חרוזים מן אות ט' עד נ' וזה בכלל. אולם שם בשני המחזוריים מנהג
רומא שזכרתי מצאתי גם אלה החרוזים הנשמטים, וכן יש נוסח משונה שם בסוף
הפיוט המתחיל ליל שמורים קראו נורא עלילה עד סופו.

ר' יהודה בר מנחם. (ממנו: 1) אדוני אלה אתה ארומוך. לשכת ב'
החובה במחזור רומא כ"י. ע"ס א"ב משולש ראח"כ
יהודה בירבי מנחם חזק ואמץ בתורה ונמצאת אמן ואמן ראח"כ חרוזים מתחילים
באותיות בחהשוואמורב ראח"כ חרוז שאפשר שחתום בו ג"כ יהודה. (2) אמרת רנן

אערכה. מאורה לש"ת במחזור רומא הנדפס, וכן בכ"י; כל בית נחלק לר' טורים; טור הא' והג' ע"ס א"ב וטור הב' ע"ס שם הפייטן; יהודה בירכי מנחם חזק ואמין בתורה ובמצות אמן; וטור הד' תחלת פסוק מפרשת וזאת הברכה. (3) אני חומד ושדי כמגדלות. יוצר לשבת הגדול לפני פסח במחזור רומא הנדפס, וכן בכ"י וחתום בו אחר הא"ב; יהודה, ואין ספק שהיא ר' יהודה ברכי מנחם החתום אח"ז עם חזק אחרי הא"ב בזולת לשבת זר, תחלתו: (4) ארוסת אמונה ארוסת צדק ומשפט. ונמצא במחזור רומא כתב יד ולא בנדפס שלפני. (5) את יום פדוהכם. יוצר שם בנדפס ובכ"י לשבת נחמו, ע"ס א"ב כפול ואחר חרוז לאות ג' חתום יהודה, ואחר חרוז לאות התיו מחרוזת יום ואילך חתום יהודה בר מנחם.

ר' יהודה ליב בר משה ועליחאבר.

מפולין קטן, היה חזן וסופר באפטרנה במדינת העססען ובמינדען דרועזער והתגורר אח"כ באלטנא והאמכורג והדפיס בא"ד בשנת תנ"ז ספר שירי יהודה. ובהקדמתו אומר שחבר ספרו "יען כי ראה ראיתי בין בני עמינו העוסקים בשירות נכרים וזרים אשר לא שערום אבותנו הורים ומורים, בפרט בסעודת מצוה אינם נוהרים. אף זו עושים בשיר של נכרים, יין ושכר ישתו בחורים וגברים ומכלים זמן הסעודת מצוה בדברים בטלים. . . . לכן נתתי את לבי לחקור ולדרוש וליסוד מזמורים אלו. . . לשור אותם על כל סעודה הן סעודת מצוה הן סעודת רשות", ושיר הראשון תחלתו: אחי אוה כי ורעי היושבים בכ"י הלולא, חתום: אני יהודה ליב חזן חזק אמן. והוא שם ג"כ בלשון אשכנז, ושיר השני תחלתו: יה גואלי, צררי אלי, שמע קולי ונעתק ג"כ בלשון אשכנז, וכל בית הן העברית והן האשכנזית תחלתו אות מן חתימת יהודה ליב חזן וסופר חזק אמן.

ר' יהודה בר משה. ע' למטה בשם: ליאונטי.

ר' יהודה עבאש. ע' למטה בשם: עבאש.

ר' יהודה בר שמואל הלוי.

אור הרש האיר לנו החכם לוצאטו בספרו בתולת בת יהודה על שירי בחור המשוררים הזה ועל ידו נגלו לפנינו פיוטים רבים אשר נעלמו מאתנו עד הנה. אולם על עת לידתו וכותו עוד נשארה מכוכה גדולה ראשר נדע מזה הו"א אך השערה ראומדנית; כי לוצאטו (שם צד 25) העמיד לידתו בשנת תת"מ או תתמ"א ומיתתו בשנת תתצ"ט או תתק"י ואחרי' הלכו עד על מאן (גנזי אקספרד הקדמה צד 8—14), גייגער (דיוואן ר"י הלוי צד 14, 116—120, 160. ציציים ופרחים חלק האשכנזי צד 25); וראפאפארט העמיד לידתו בשנת תתמ"ה או תתמ"ו והיה חי עוד לדעתו בשנת תתק"א (כ"ח ז' צד 267), וזקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 287), וקאססעל (כוזרי צד V) אחרי' נמשכו. והיה הלוי נכבד מאוד בספרד ארץ מולדתו בעיני בני דורו. ור' משה בן עזרא כתב לו שיר אחד תשובה על שירתו (ע' כ"ח ד' צד 86 סי' כ"ט וצד 87 סי' נ"ח; דוקעס משה בן עזרא צד 15 וצד 98—99). והראב"ע מביאו הרכה פעמים בפירושי' (גייגער דיוואן צד 148—151). ומה שאמרו עלי' שהיה הו"א

והראב"ע בני שתי אחיות (יוחסין דפרים אמ"ד צד ז"ח ב') וגם חותנו של הראב"ע (שלשלת ד' כו' א') אין לו שורש כל עיקר (זקש שם צד 291, 294). ובסוף ימיו עלה בדרך מצרים לארץ ישראל אשר לראותו היה תשווקתו ימים רבים כנראה מדבריו אשר שם בפי המחבר לעומת הכוזר בספרו הכוזרי (ח"ה כ"ב כ"ח, וע' גייגער דיוואן צד 76—81). אולם כנראה לא חשיג מארצו לחזות עיר האלהים ארץ ירושלים, כי מיום אשר התגורר בדמשק (גנזי אקספרד הקדמה צד 9) לא נראה ולא נשמע ממנו מארמה. רמה שנאמר עלי' בשלשלת הקבלה (ל"ט ב') שהגיע ר"י הלוי עד שערי ירושלים וקרא שם קנתו: ציון הלא תשאלו וישמעאל אחד ראהו וימיתוהו הריא הגדה ושיחה בעלמא (שד"ל שם צד 25—26), וע' מ"ש למטה בקנה הנזכרת. והנה החכם לוצאטו מוצא מר"ג הלוי ג' מאות פיוטים, מהם קס"ז במחזורים שונים וע"ז מהם גם בדיוואן כ"י שלו מר"י הלוי, וקל"ג אחרים נמצאו לברם בדיוואן הנ"ל ולא במקום אחר. ומעתה נלכה ונחקורה על פיוט' המפורזים במחזורים ובשאר תפלות הנדפסים ואשר ערדם בכהבי ידות ונרשים אותם ע"ס א"ב כמעשנו עד כה בשאר פייטנים. ואלה הם: 1) אברך ד' אשר יעצני. הוכחה נדפסה אך קצתה עד כי יש תקוה בספר לשון הזהב מכדרשי וכתוב עליה שהיא מר' משה בן עזרא, וכן העתיקה בשמו דוקעס (משה בן עזרא צד 67). אמנם בדיוואן ר"י הלוי כתב יד באקספרד נמצאת שלמה ונרשמה „בקשה שעשה ר"י הלוי לנפשו (ר"ל לעצמו) לענין התשובה" ונתלקת שם לחלקים נרשמים כ"א בפני עצמו וחלק המתחיל ברכי נפשי נרשם הוזהרה, וכן בדפוס וויניציאה ישן בתוך ההוכחות שנדפסו שם נרשם בראש חלק זה אזהרה לנפש וכו' ורא"כ נרשם כונה והוא מה שהדפיס דוקעס בספרו על רמב"ע דף 72. אמנם על החלקים הבלתי נדפסים ע' קאטאלאג שטיינ-שניידער עמוד 1854. והאחרון נקרא לחש ומתחיל חגיגתי נפש חנני דעה וכו'.

2) אדון חסדך כל יחול. פיוט במחזור ספרד אחרי מי כמוך מציל וגו' וקודם לו מי כמוך ואין כמוך וגו', ואין דומה לך והוא לישבת זכור, וכן בסדר ק"ק קארפינטראץ לד' צומורת וד' פרשיות, אבל במחזור רומא אחר קריאת התורה והפטרה בשבת זה, ונחלק לד' חלקים. חלק האחד: אדון חסדך, ע"ס א"ב וחרוז אות ר' כפרל ובשלשלת הקבלה (שם) נאמר על זה שחרוז הא' הראב"ע עשאו, וכבר אמרנו לעי' שאין דבריו ממש, וכ"כ זקש (שם צד 291). אולם בדיוואן ר"י הלוי כ"י אצל לוצאטו חסרו ב' חרוזי אות הרי"ש הנזכרים ויש שם חרוז אחר משונה משניהם תחתיהם (בתולת בת יהודה צד 23). ח"ב: אחר כל אלה, תתום בו אני יהודה הלוי הקטן ברכי שמואל הלוי. חלק ג': אלהים עדר צאנו בקר, ע"ס א"ב, ואח"ז ח"ד: אכלו רעים, תתום אני יהודה, ובדיוואן הנ"ל הסיוס כמלות: בזמירות נרע לו. אולם במחזור ספרד ובסדר הנ"ל עוד חרוז אחר: דגלים וגו', ובמחזור רומא לפני חרוז: וישירי ואחרי' חרוז הנה, והם שרידי חרוזים משם יהודה, וכן עוד שניים במחזור רומא ומחזורי ספרד, ע' שם דף הנ"ל. 3) אדני יוגני קראוני. תחנה במחזור ספרד ובסדר ד' צומות קרפינטראץ לי' טבת: יהודה הלוי. 4) אדני יחיד. תחנה לב' דסליחות במחזור ספרד: יהודה. 5) אדני יום לך. בקשה לב' דר"ה שם ונדפס עלי' „לר"י הלוי", וראשי חרוזי: יהרה ותבר א"כ חרוז לאות ד'. 6) אדני נגדך כל תאותי. בקשה שם לאשמורת יו"כ, ובמחזור לר"ה ויו"כ אלגזאיר (פיסא תקנ"ד) לב' דר"ה ובסוף מחזור רומא ח"ב דפוס בולגיא ובמשמרת החדש דף ל"א. ור"י אברבנאל בנחלת אבות פ"ג שאלה ד' מביא חרוז ממה ראיכה מעלה רמה אבקש וגו' בסתם.

אכן שם במחזור נדפס עליה "לר"י הלוי", וכן מובא מרוקעס (נחל קדומים ב' צד 48) בשם כ"י אקספארד שמובא בו טור ברחקי ממוך הנמצא בכקשה זר בשם ר"י הלוי, רע' זקש (שם צד 309 בהערה). (7) איזמה נאוה רשחורה. מאורה לפרשת זכור במנהג קרפינטראין חתום: אני יהודה הלוי בן שמואל הקטן חזק. (8) אלהי מעשי' מאוד נפלאים. זולת שם במחזור אלגזאיר לא' דר"ה, חתום ג' פעמים אני יהודה ונדפס ג"כ בטעותים מעדעלמאן (בגנזי אקספרד צד 14), כי תחת אל' יחבר צל אל' יחררו; נכון כסאך, צ"ל כסא; תחת יער תעודה כל וגו' יום תיער כתנור נחר, צ"ל יחיש פקודה כל וגו', יום בוער וגו'; ילה (?) שרא לעקר וגו', צ"ל ילדי שרא וגו'; אשר עשתה, צ"ל אשר פצתה; יתאדם עולה וגו', צ"ל עינה. וכן ממש בכל בית וברי יש חילופים רבים ונמצא ג"כ במחזור אביניון, וע' ג"כ דוקעס (לט"בלט 1849 צד 177). (9) אלהים אל מי אמשילך. קדושה ליוצר יר"כ במחזור ספרד, וגם היא נחלקת לחלקים, בחלק הנזכר חתום א"ב ואחרי' (10) יהוה צבאות שם כבוד מלכותך: חתום בו יהודה הלוי בר שמואל ואחרי' (11) הממשלה השנית חתום בו: המורה לאדוני; ובחלק (12) הממשלה השלישית חתום: המתודה על עוני; ובחלק האחרון (13) ברכו ד' בכל מקומות, חתום ביום הכפורים. רע' זקש (שם צד 304), ובדרשת הרמב"ן הנדפסה, ע"י יעללעניק (צד 11). (14) אלהים שחרתיך. סליחה נדפסה בכ"ח ד' צד 29 ממחזור והראן והיה ג"כ במחזור אביניון, והובאה גם מרוקעס (לט"בלט 1849 צד 761) וחתום יהודה. (15) אמרות האל טהורות. מאורה במ"פ חתום: יהודה, לאמרה בפרשת יתר ופרשת ואתחנן שקרין במ אנבי ובמחזור אינין לא' דשבויעות. (16) אעררך שבחי. באילת השחר (מנטובא שכו"ב) דף קמ"ז ע"ב: יהודה. (17) אפתחה שערי רנני. למי כמוך בנשמת שחרית ש"פ בדיוראן ר"י חלוי כ"י של שד"ל ומשם בציון תר"א צד 118 חתום: א"ב אני יהודה הלוי בר שמואל חזו, ואין ספק שחסר חרוז א' לתשלם מלרת חזק. (18) ארץ התמוטטה והתפוררה. קדושה שם למוסף יר"כ, חתומה: אני יהודה הלוי. (19) אישימה מגמתי. לעצירת גשמים במז"ר כ"י חתום: יהודה בן שמואל לוי קטן. (20) ארת מלחמות ד'. כגן לשבת זכור במנהג קרפינטראין הנדפס ע"ס א"ב מארת א"ל; ואחרי' פזמון: (21) יעץ הצר תחבולות, חתום בו יהודה. וכן חתום בפיוט שנרשם שם "אל כרוג": (22) יום הוד תמוני הצוררים למגן ויפיע ישועה: יהודה הלוי, ולמחיה מתחיל (23) מכנף הארץ, והולך מאות מ'ת', ואחרי' פזמון: (24) יום אגני לחלק. חתום: יהודה, ואח"ז (25) ילן כבי ערב "אל כרוג". ואח"ז משלש (26) לוכד חכמים. חתום בו ב' פעמים לוי. אחרי' סלוק: (27) אמר אויב אדרוף. ע"ס א"ב וחתום אחרי' יהודה. והוא גם באילת השחר לשבת זכור, אלא ששם הפסיק בחרו את ע' אנכי מגן לך, וחסר סוף הא"ב וחתומי יהודה. (28) אתה כוננת מישרים. כן התחלת הקרובה במחזור אלגזאיר לא' דר"ה, ונחלקת לחלקים, חלק המתחיל כנרשם הוא למגן ע"ס א"ב מא"ל, ואח"ז פזמון: (29) יהצה צורר אין כערבר. חתום יהודה לוי, ואחרי' "כרוג": (30) יחזו פנימיו, חתום יהודה, ואח"ז מחיה: (31) מגדל עוז שם ד' להנצל ממדורה ערוכה, ע"ס א"ב שפסק במגן הנ"ל מאות מ'ת'. ואח"כ פזמון: (32) לבית ישראל יחיש ישועתו. חתום יהודה, אח"ז: "כרוג". (33) ישראל להשית חלקם בחיים. חתום יהודה, אחרי' משולש (לברכה השלישית): (34) למשפט כונן כסא. חתום: לוי, ואח"ז פזמון: (35) יעלו לאלף ורובה. חתום: יהודה, אח"ז: (36) אדירי ישורון יברכו בקול ד' מלך. ע"ס א"ב. ואפשר שהיא ג"כ מפייטן

שלפנינו ואחרי' סלוק: 37) יראי ד' הללוהו. חתום יהודה הלוי בר שמואל הלוי חזק;
 בא מאדום ושם יהודה ב' פעמים (בצדקה יתרוהו יצורי וגו', יהדרוהו הדורי
 וגו'), והכונה בחתימת בא מאדום על מלכות קסטיליה שהיתה תחת אדרם כמ"ש
 לווצאטו ברוקעס (מב'ע צד 98 בהעררה). וידוע שר"י הלוי היה מקסטיליה
 וברשימה ממחזור כ"י בברעסלויה בבית מרים מגדלנא שכבדני בה החכם גייגער
 ראיתי כתוב על ציון הלא השאלי: „מר' יהודה קסטילין" וכן נקרא במחזור רוטרי
 (כ"ח ג' ר"ב). ומה שכתוב שם דוקעס (צד 76) שהכונה על עיר אַמעדא בקסטיליה.
 אינו נכון; ע' זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 287); (וחרזו את זכירתם שזכר שם זקש
 הוא גם במחזור אלגזאוויר שלפני) וחתימת הפייטנים בארץ מולדתיהם נמצא
 ג"כ בר"י גיארט ובגבירול כמובא מזקש שם 255, 277. רע' גייגער (דיוואן צד
 115). ודוקעס עצמו חזר מדבר' שכתב שם ע' לט'בלט 1849 צד 179. והנה
 פיוט נומר 29 מצאתי ג"כ בסליחות תלעמסאן כ"י לאשמורת ב' דר"ה. (38) בצרותי
 וקרבותי אל אל אשא ידי. סליחה באשמורת תלעמסאן כ"י ליל י"ז יהודה. (39) ברכי
 אצולה כרוח הקדש. הוא הפיוט הודוע לנעילת יום כפור בשערי ציון ושם כרווב
 שחברו הרמב"ן וזרה שקר מוחלט; בי הרמב"ן בעצמו ב' בהעלותך פסוק ואצלתי מן
 הרוח חולק על דברי הפייטן ובשר"ת שלו ס' רפ"ד; וכן בדרשת הרמב"ן הנדפסת
 בזעללעניק (צד 25) הביא הרמב"ן בפירוש שחברו ר' יהודה הלוי. וכן מביא
 הבתיי בכד הקמח דפוס לובלין שג"ו דף מ"ז ע"א. והרשב"ץ באוהב משפט בפרק י"ט
 דף כ"ו ע"ב; והרמ"ע מפאנו בשר"ת ס' ע"ט על שם ר"י הלוי; וכן בספר אורה
 רשמחה (ליוורנו תקמ" דף ג' ע"א). וזה מזכרה מתיכר ג"כ שהדי בסוף בחרזו
 יחיד ברכי וגו' חתום יהודה הלוי בן שמואל ג"ע (נחור עדן). וזה החרזו חסר
 בקבוץ תפלות נקרא אמרי נועם של ר' יוסף שלום גאליאנו (אמ"ד 1628) ושם
 הוא מיוחס ג"כ לרמב"ן. וכן חסר באמתחת בנימין לר' בינש הכהן (וויהלמרשדארף
 תע"ז) ובשערי ציון. אכן בדיוואן ר"י הלוי גם במחזור קלברווי ובאילרת השחר ליום
 א' ובמחזור ספרד ואלגזאוויר לנעילת יו"כ נמצא זה החרזו. רע' פלעסנער אבן
 טוברה צד 241; בתילת בת יהודה צד 24; אבני זכרון צד 77; דוקעס משה ב"ע צד
 15; זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 306); צונגן (צייטונג ד"י 1839 צד 303; צור
 געשיכטע צד 342 וצד 369; כ"ח ד' צד 95—96). (40) בשם אדוני אדמורת
 ומרומרת נקראו; בסליחות תלעמסאן כתב יד לליל ט"ז; א"כ משולש לבד
 אור' ת' שאינו אלא פ"א וחתום אח"כ יהודה לוי. (41) הלנופלים תקומה; רשור;
 לשבת איכה במחזור ספרד; יהודה. (42) הקבצו ושמועו בני יעקב דת יצרכם; לחוקותיה
 ולהורותיה הטו היום אזניכם; כי לעבדו ולאהבר אתם נצבים היום כלכם; ראשיכם
 שופטיכם זקניכם ושוטריכם; אביעה חידות מניקדם אז נפלאו; אספרה גבורותי בגוי
 עם קדוש נקראו; חיש יחדש לכם אותותיו ונסיו כחוזים נבאו; הראשונרת הנה באו.
 אשאלה רשיון וגו'; כן התחלת אזהרות לשבת הגדול של פסח במחזור מנהג
 קלברווי כתב יד שראיתי אצל שטיינשניידער והוא אשר היה בתחלה ביד ריגו
 והמובא מזקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 302); וכולל דיני פסח בחרוזים ע"ס א"ב
 משולש ולא כמ"ש זקש שם שהוא מרובע; כי רק חרוזי אור' ב' וה' מרובעים;
 ובסופו חתום אני יהודה הלוי בר שמואל ונדפס ג"כ באילת השחר לשבת הגדול.
 אולם שם חתום כל החרוזים מן הקבצו ואילך ופרחה באשאלה רשיון. רע' למטה
 בפיוט: יעורר. (42 a) ידוע חללים. ע' נשמת ידוע חללים. (43) ידעת אמונרת.

רשות לש"ע נדפסה מדוקעס (לט"בלט 1848 צד 423). (44) די רשים. ארפן
 במחזור ספרד ואלגזאיר לא' דר"ה: יהודה. ריש במחזורים וכתבי ידות נוסחאות
 נוטות ומהן ידי דלים נחשלים במקום רשים נחלשים וכן די כפרס, במקום ידי
 כפרס. וע' גייגער (דיואן ר"י הלוי 155—156 רצד 178). ובמחזור אלגזאיר ובאחד
 מב' מחזורי ספרד שלפני נדפס ראין אפרד ותרפים, ובשני: אפרד ומניפים. (45) ידידי
 השכחת. רשות לנשמת שבת זכור במנהג אוניון (צייטונג ד"י II צד 608) ובסדר ד'
 פרשיות מנהג קרפינטראץ הנדפס וע' כ"ח ד' 28. (46) ידידי נפש. בתקון חצות בסוף
 מחזור ספרד (אמ"ד ת"ק), ובקריאי מועד (רויען תקפ"ב) לליל שבעות, ובקיל יעקב לר'
 יעקב מרגליר, ונדפסו אך ד' בתים וראשי חרוזיהם: יהוה, וכן בס' עת הזמיר
 (נכתב בוויניציאה תק"י) אצלי וכתוב עלי': "מרומו השם הגדול בראשה כוזאת
 הבקשה". ואין ספק שחתום יהודה אל"א שאוהבי הקבלה מחקו חרוז אות ד' כדי
 שיהיה רמז להויה וזה מדרכס, כמו שעשו לפיוט ברכי אצולה שמחקו כל החרוזים
 שחתום בהם הפייטן וכתבו על ראש הפיוט שהוא מרמב"ן שהיה מסייעתם ורבני.
 (47) ידיד עליין. אהבה לפ' עקב מ"פ: יהודה. (48) ידידך מאמש חין ותפלה
 סדרו. פזמון לנעילת יום כפור במחזור כרוב יד פאריז חתום: יהודה הקטן (רע"ד
 רענבורג בצייטשריפט מגייגער ח"ה צד 407). (49) ידעו הכנים השוכבים. סליחה
 בכ"ה אשמורת, תלעמסאן כ"י לליל ב': יהודה. (50) יה אנה אמצאך. לשים
 שלום ונדפס בשינויים מדוקעס (צור קענטנים צד 172), ומגייגער (נטעי נעמנים
 דף כ'), ומזקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 32), וכתוב עלי': "מר' יהודה קסטלין".
 (51) יה לכותי צפנת. במחזור רומא הנדפס ליוצר יו"כ ובכ"י תלעמסאן הג"ל לליל ו':
 יהודה. (52) יה שמך ארומך. חתום ב' פעמים יהודה, במחזור רומא לכל יו"ט
 ולימים נראים, ובמחזור ספרד לב' דר"ה והוא לקדיש שקודם ברכו. והוא
 ג"כ לאשמורת הבקר שלנו ליום ששי שאין בו תתנה. ובמחזור והראן ואריניון לקדיש
 לא' דר"ה ובדיואן של שד"ל כערות גייגער (דיואן צד 155). ובמחזור תלעמסאן
 הוא ארפן לא' דר"ה ויש בו בירת נוסף ראשי חרוזי חזק (גייגער שם 177).
 אכן בכל המקומות שרשמתי וכן במחזור אלגזאיר שלפני שהוא שם אופן לב' דר"ה
 לא מצאתי חרוז זה אלא סופר "במופלא ובמוסח". (53) יה שמע אכיוניך. פזמון
 במחזור ספרד למנחת יו"כ, ובאשמורת החדש דף ל"ג ב' ובעת הזמיר הג"ל דף ס"ח
 ב' וחתום: יהודה. (54) יהוה אלהים אין ערוך אליך אל מי אמשלך והכל פעלך.
 סלוק למוסף יו"כ במחזור כתב יד פאריז (דערענבורג אצל גייגער שם צד 402).
 (55) יודעי מארבי אל תתמהמהו. נדפס מיעלרעניק מכ"י לפסא (בל"ט 1843 צד
 817). (56) יום אעמרד כשואל בינה הגיוני. בכ"י אשמורת תלעמסאן לליל י':
 יהודה, ומובא ג"כ מדערענבורג (שם בגייגער צד 407) אלא ששם הנוסח אעמוף
 כשואל. (57) יום אכפי. קינה לט"ב בכ"א וכמ"פ חתום יהודה וחרוזה האחרון הכלה
 אתה וגו', אכן במחזור ספרד עוד איזה חרוזים המשלימים חתימת הלוי. (58) יום
 בקול המולה. למנחת ש"ת במחזור שינגולי רקוגין (Senegal und Cochin) אמ"ד
 תקי"ב וחתום: יהודה. ע' דוקעס לט"בלט 1844 (צד 374), וגייגער באבני נזר
 מלעטטרים צד 5. (59) יום להיטיב תקרא מי זה יכלה טובך. באשמורת תלעמסאן
 כ"י הג"ל לליל י': יהודה (60) יום ליבשה. גאולה לבשעה ולו' דפסח ולברית מלה
 כמ"פ: יהודה הלוי. (61) יום נפלא בן עמרם, באילת השחר לח' דפסח חתום
 יהודה הלוי אלא שנראה שחסר לפני חרוז קורל עמך מלה אחת שראשה ארת' י'

כמו ירה או דמותיה, גם נראה לי שלוקח ממחזור א' שהיה שם מקורו בעזרת אבותינו כי סוף הפייט: כי אתה עזרת אבותינו. (62) יונה אך תדמי כי איבתך. אהבה לב' דמוכות: יהודה. דוקעס לט'בלט 1848 (צד 224). (63) יונה מה תהגי פזמון לש"ת במ"ס: יהודה והיא ג"כ במחזור מונטפלייר ובדיואן ר"י הלוי אצל שד"ל בשינויים (גי'גער דיואן צד 155). (64) יונה נשאתה. גאילה לשבת לפני שבועות מ"פ: יהודה. (65) יגרת רחוקים. נדפס מגי'גער בדיואן הנ"ל (צד 80, וע' שם צד 158—159). (66) יוסד האדמה ומציב כל גבוליה. בכ"ה אשמורת תלעמסאן כ"י ליל מוצאי שבת: יהודה. (67) יוצאת אל החרבה. פזמון לשבועות במ"ס כ"י נדפס מדוקעס (צור קענטנים צד 160). (68) יוצאת חפשי. פזמון לשבועות בדיואן ר"י הלוי נדפס בגנזי אקספרד צד 17: יהודה. (69) יושב תהלות מאין תהלות. "פזמון לקדושה" בסדר ד' פרשיות קרפינטראץ לשבת שקלים: יהודה הלוי. (70) יחר לשון. באילת השחר ליום שאין בו תחנה: יהודה, ונראה מכנה שנסוד לקדושה. (71) יליד יעקב יצעק. במחזור טריפולי הובא מוקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 301). (72) ימונך נושא עוני. סליחה בכ"ה אשמורת תלעמסאן כ"י ליל ט"ו, יהודה ב' פעמים ונדפס מדוקעס (צור קענטנים צד 165) ממחזור ספרדי כ"י ומשפרי רננות כ"י. (73) ים סוף וסיני. נדפס מגי'גער בנטעי נעמנים צד 20, ומוקש פאעזיא צד 37 ממחזור מונטפלייר. (74) יעורר נאם חרזה. באילת השחר לשבת הגדול אחר האזהרות: יהודה, ולא מצאתי בכ"ה הנ"ל שזכרתי לעיל נומר 42. (75) יעירוני בשמך רעיוני. ברכו לשבועות הדפיסו דוקעס (צור קענטנים צד 174) מסידור רומני ונמצא ג"כ במחזור והראן וריטרי ומונטפלייר רשות לשבועות ב' ובדיואן שד"ל (גי'גער דיואן צד 154). (86) יעירוני רעיוני. סליחה במחזור ספרד לאשמורה קודם ר"ה ובמחזור רומא לירצר יר"כ ובכ"ה אשמורת ליל י"ד מנהג תלעמסאן כ"י: יהודה. (77) יעלה ויבוא. רשות במחזור אלגזאייר לא' דר"ה, וכן בכתב יד פאריז (דערענברג אצל גי'גער בעייטשריפט ח"ה צד 403). (78) יפר בעיני. ע' למטה ישרו בעיני. (79) יצו האל. במחזור ספרד למנחת ובמחזור רומא לשחרות יר"כ ובאשמורת תלעמסאן כרב יד ליל ט', ובאשמורת החדש דף ל"א ב': יהודה. (80) יצורים וצפון חובס כחומר בימין. אשמורת תלעמסאן כ"י ליר ד': יהודה. (81) יצרי ויצורי. ע' למטה: כל עצמותי. (82) יצרי ראשית צרי. במחזור ספרד למנחת יר"כ ובאשמורת תלעמסאן כ"י ליל א' דר"ה. (83) יקר ארון הנפלאות. אופן במחזור וויטרי. ע' דוקעס (לט'בלט 1843 צד 523, 1851 צד 385; צור קענטנים 154). (84) יקר גדלו רוב חילו. הביאו דוקעס מכ"י שם צור קענטנים. (85) יקר כבודך ועוז הודך. בסידור רומני: דוקעס שם. (86) יקרה מיקר יוצרה. במחזור והראן נדפס בכ"ה ד' צד 144, ומוקש פאעזיא צד 33, ומיעל לעניק מכ"י לפסיא (לט'בלט 1843 צד 377): יהודה. (87) יקר נסוך. באילת השחר ליום שאין בו תחנה: יהודה. (88) ירומון מסילותי. שם: יהודה. (89) ירושלם כרמא די אלהא עלמא. הובא מוקש ממחזור ריגוי (שם צד 302), ומדוקעס (לט'בלט 1845 צד 19). (90) ישן אל הדרם. בקשה במחזור ספרד קודם ר"ה ובמחזור רומא לירצר יר"כ ובאשמורת תלעמסאן כ"י ליל ט': יהודה. (91) ישנה בחיק ילדות. רשות במחזור קרפינטראץ לב' דראש השנה ומשם בלט'בלט 1848 צד 345, ומוקש פאעזיא צד 38: יהודה. (92) ישעך יכתירו עם כך יזכירו. פיוט לפרה בסידור רומני הנדפס ומשם בלט'בלט 1844 צד 399: יהודה. (93) ישראל בחורי אל עדיך ועבדיך.

לקדיש של שמוני עצרת: יהודה (דוקעס לט"בלט 1848 צד 423). 94. ישראל
 משתתחים: ע' למטה משתתחים. 95. ישרו בעיני. במחזור, וויטרי כ"י אצל
 לרצאטו ונדפס בכ"ח ד' צד 24. ונמצא ג"כ במחזור בני שינגילי וקוגן הנדפס באמ"ר
 תקי"ב (לט"בלט 1844 צד 374): יהודה. ושם בכ"ח הגיה שד"ל מסכרא תחלת
 הפיוט יפר בעיני, ולא נמצא במחזור שינגילי וקוגן דפוס אמ"ר תתק"ט ושם ההתחלה
 כאשר כתבתי ישרר. ע' גייגער אבני נזר צד 5 בהערה. 96. כימי הנעורים
 מי יתנני. במחזור והראו ומשם בליטעראטורבלאטט 1844 צד 371 והוא מאורה
 לפסח וחתום: יהודה, וע' שם צד 372. 97. כל עצמותי תאמרנה. . . יצרי
 ויצורי ממך. באילת השחר ליום שאין בו תחנה וחתום יהודה. ובנטעי נעמנים
 מגייגער צד כ' נדפס ג"כ ושם תחלתו: כל יצר וסרעף. . . כל עצמותי. . .
 יצרי ויצורי וגו', ועוד שם איזה שינויים והוא לקוח מספרו של זקש (רעליגיעזע
 פאעזיא צד 37) ונמצא באמור שם בדיוואן ר"י הלוי של שד"ל ובמחזור ד' קהלות ושם
 נשמטו ד' שורות הראשונות. ולפ"ו יש לפיוט הזה ג' התחלות. 98. מה לאחותי. .
 יונה מה לך תתנודדי, חתום יהודה, הועתק משד"ל ונדפס מזקש (רעליגיעזע פאע-
 זיא צד 38). 99. מה הספרר. אהבה לב' דפסת במחזור קרפינטראץ נדפס בל"בלט
 צד 524 בחסרון חרוז אחד. 100. מי יתנני. פזמון לשחרית ב' דר"ה במחזור
 אלגזאיר הנדפס ובמלא חפנים צד 38 במחזור אויניון, ובזקש (רעליגיעזע פאעזיא
 צד 36) ובלט"בלט 1843 צד 524: יהודה. 101. מי כמוך. . . ארון חסוך. ע' צד
 70 נומר 2. 102. מי כמוך יחיד הנסתר מאישון. למי כמוך של יום כפור, ובג'
 בת' הראשונים חתום יהודה ואח"כ ב' אלפא ביתא ואח"ו חתום: אני יהודה הלוי
 בר שמואל חזק אמן. נדפס בגנז' אקספרד צד 9—14. 103. משתתחים להדרת
 קדש. סליחה במחזור ספרר ואלגזאיר לערבית יו"כ. והנה במחזור השני ב' הכתים
 הראשונים תחלתם משתתחים רגו', תנו עוז רגו' ואח"ו וקרעו רגו', דלתי רגו',
 הכמצא רגו' שהם ג' ארמיות האחרונות משם יהודה, ובמחזור ספרר בית השני
 תחלתו הבר עוז אכן בשניהם חסר הבית שתחלתו י' משם יהודה. ובלט"בלט 1849
 צד 206 הביא דוקעס סליחה זה ממחזור אלגזאיר דפוס ישן לכל נדרי ואמר ג"כ
 שחתום יהודה. ואפשר שהוא בעצמו הפיוט המוכא מצונץ (צייטונג ד"ו 1839 צד
 303) ממחזור אויניון לכל נדרי שהתלתו ישראל משתתחים, ולפ"ו אעו חסר כלום.
 104. נודע בכל המון גם המוני. אהבה לש"ע נדפס קצתה מדוקעס (לט"בלט 1848
 צד 424). 105. נשמת ידועי חלאים. לראילו פינגו לשבת זכור בסדר קרפינטראץ
 וחתום: יהודה (ר' פעמים) חזק והוא עצמו פיוט ידועי חליים שהביא צונץ (שם
 1838 צד 608). 106. נשמת ידעי עלין שוכני ציון. לראילו פינגו לא' דר"ה במחזור
 אלגזאיר וכן בכ"י פאריז: יהודה (דערענבורג בציטשריפט מגייגער ח"ה צד 403).
 107. נשמת ידעים פליטת זרע איתני. לנשמת ב' דסוכות ולשבת חו"הו ש"ס
 (דוקעס לט"בלט 1848 צד 422—423). 109. סרערה עניה, שואפה וצופיה. בכ"י
 לפסאי כעדות יעלעגעניק (לט"בלט 1843 צד 559) ונדפסה שם צד 820. 110. ער
 אהבתך אשתה גביעי. לליל שבת בדיוואן שד"ל ובמחזור וויטרי כ"י אלמנצי ובסדר
 תפלות לאנשי שינגילי, ובאמרי נעם בשינויים ונדפס מגייגער באבני נזר מלעטטעריס
 צד 4, ובציצים ופרחים (צד 13—14). 111. ציון הלא תשאל. קנה לט"ב במ"א
 ומ"פ ובמחזור אויניון (צייטונג ד"ו III 455), ובמחזור קלבריון כ"י שכתבתי לעיל
 שהיה ביד יש"ר נמצאת לאמורה בשבת שמעו בשעת הוצאת ספר תורה. ויש בכ"י זה

שנויים רבים ומסכימים ברוב עם הדיואן ר"י הלוי שביד שד"ל והועתקו ממנו בכתולת ב"י צד 22—23. ראני מצאתי כל התיקונים של שד"ל הנזכרים בסדר קרפינטראץ לד' צומרת הנדפס; חרץ מב' אר' ג' חילופים ושם ג"כ בית החסד בדפוסים; אעבור בערך וגו' והיא שם לט"ב. וע' גייגער (דיואן צד 157) שהגידה בספרו הנ"ל שנדפס 1851 ולפניאר במקום: ולפני אל, והגהה הזאת נמצאת בשם ר' יוסף שווארץ איש ירושלים הנודע ע"י ספרו תברואת הארץ בסוף הקנות שהדפיס החכם כוכב טוב עם פיר' הכספי בווען 1853, ולדעתו הוא פניאל שעבר שם יעקב (כראשית ל"ב, ל"א-לב). ומחרוזת מי יתן לי כנפים רצה שד"ל להוכיח שחברה בעודו בספרד (כב"י 26), אולם בדיואן ר"י הלוי של אקספרד כתוב על הקנה הזאת: כשהגויע לערי דמשק אמר כנגד ציון וירושלים" (ג"א צד IX). (112) רבנו של עולם צרפה כל נעלם טרם אענה אני שוגג. כן התחלת הוידוי שיחס דוקעס בספרו על ר' משה ב"ע (צד 93) לפייטן הזה; וזה אינו כי במחזור קלבריו כ"י שהזכרתי לעיל תחיל כמו שהעתקתי וכתוב עליה "וידוי לר' יהודה הלוי" (זקש רעליגיועזע פאעזיא צד 302). וכ"כ אח"כ דוקעס בעצמו (בל"בלט 1845 צד 19). וצונץ (צייטונג ד"י 1839 צד 303) מעתיק ממחזור אוניון כמו שהעתיק דוקעס כראשונה מכלי אשר חזכר שם הפייטן. עוד נשאר לנו להעיר שגם הקראים בחרו בפיוטי ר"י הלוי ולרוב יפים והדרם הכניסו אותם במחזור שלהם (גרוזור 1836 ד' חלקים) ואלה הם: אדון חסדך הנזכר בנומר 2, והוא במחזור הקראים ח"א דף רל"א לשבת קודם פורים אחרי קריאת הפרשה והפטרה. ואין שם בתרוז לאות ריש נוסח מחזור רומא וספרדי גם לא נוסח המוכבא משד"ל בכתולת ב"י צד 23; כי אם נוסח חדש:

"רץ מרדכי לדבר לאסתר המלכה

לאמר למלך הנה עבדי מכינים לך חכה

וד' הקדים רפואה טרם יבוא מכה, ותחשב לו."

ובחלק אכלו רעים שבפירט הזה הסיוס: "בזמירות נריע לך" כמו שהוא בדיואן שהביא שד"ל שם. ופיוט ברכי אצולה נמצא במחזור הקראים (דף קל"י) עם חתימת הפייטן: יחיד השיבני וגו'. גם הפיוטים: "יעירוני רעיוני", "יצו האל" הם שם בח"ג דף ט"ו ודף קכ"ח. ופיוט: "על אהבתך אשתה גביעי" הוא שם בחלק ד' דף ב' בין זמירות לשבת. גם לציון הלא תשאלני נמצאו פיוטים חדומים לו במחזור הקראים ח"א דף ס"ט א"ב והם ציון כיונה הגי (יהודה), וציון תקונן עלי בניס יקרים (מנחם בן מיכאל) כמו בקינורה שלנו שנמצאים גם פיוטים שמתחילים בציון חדומים מעט בצורותיהם ועניניהם לציון ר"י הלוי והם ממחברים שונים, ובדורנו נעשה דוגמא לו מז' רפאל פירשטנטהאל במאסף של רש"כ תק"ע, ובמאסף שהוציא בעצמו בכרעסלווא תקפ"ט. גם לברכי אצולה של ר"י נמצא דוגמא במחזור הקראים ח"ג קל"ו בפיוט ברכי אילה. וציון ר"י הלוי הועתק לרוב יפיו ללשון אשכנז ממענד דעלזאהן בעלים לתרופה, ובספרו של מייער (פראבעשטיקקע וגו', געמטינגען 1780) ובמאסף תקמ"ט. וכן העתיקה הערדער ר' גייגער (דיואן צד 67) רעמטינגען בספרו המכונה זינאגאלע עלעניק (דארפאט 1853). ובספר האחרון יש בו דברים ראויים למי שאמרם והוא העיד שראה בנירענבערג ב"י שכתוב בו באמת ולפניאל מלה אחת במקום ולפני אל (צד 95). והנה צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 232) מכבא מר' יהודה הלוי עוד פיוט: אליך אלכה והוא פזמון ע"ס א"ב כלי חתימת שמר ונמצא לפי עדות המוכבא שם משד"ל בדיואן, ובמחזור והראן כתוב עליה שהוא

מר"י הלוי והועתק מצרניץ (שם צד 236). ובמחזור הקראים ה"ג דף ק"כ כמצאתי
סליחה תחלתה: (113) "און זרענו ועמל קצרנו, ומה לעשות כי אם לשוב ליוצרנו,
כי הוא ידע יצרנו וזכר כי עפר אנחנו, הטאנו את אבותינו העוינו והרשענו" ומצאתיה
ג"כ באשכורת תלעמסאן כ"י לילי ב' ומסומנת שם בשם: "מסתנאב", ובראשי
חרוזה חתום אני יהודה הלוי. (114) אשרי עין ראתה כל אלה. פזמון למוסף
י"ב במחזור ספרד, חתום בו יהודה ונדפס על"י "לר" יהודה הלוי. והנה
אמרתו כליתי בזה דברי על ר' יהודה ואעזוב את הלוי ויבוא אלי אחד מידיי חורג
החכם החוקר זקש בעל הכרם ובדור רשימה אחר שלוחה אל' מהחכם בן
יעקב מרוילנא כוללות כמעט ג' מאות פיוטים מספר יקר במציאות אשר בשער
כתוב על'י כזה: שירים וזמירות ותשבחות ופיוטים ובקשות ומי כמוך ואהבה ומאורה
ופתיחות. . . מאבירי משוררי ספרד חכמים שלמים וכן רבים כהחכם הידוע הר"ר
שלמה גבירול והחכם הר"ר אברהם ן' עזרא, והחכם הר"ר יהודה הלוי והנפתלים
בעבותות אהבתם במלאכה המקודשת המפארה הזאת איש על דגלו בשמחתם.
ופיוטים למילה ולחתנים בברכותיהם על פי מנהג ספרד ורוכיניאה. . . וזמירות
שירות ובקשות ומי כמוך חדשים גם ישנים מכל מין שחבר הה"ר שלמה בן כמה"ר
מזל טוב זל"ה לכן הספרדים והישמעאלים מוסידים לאדני פז כסא כבוד ונת
צדק יכונינה עליון. נדפסו בבית צעיר המחוקקים אליעזר שרנצני יצ"ר בן הר"ר
גרשום ז"ל י"ז ימים למנחם שנת ש"ה פזורה ישראל בקרשטאנטינה רבתי עם כסא
כבוד המלך שולטן שולמן ירום הודו ותנשא מלכותו. . . אמן" (מדת ארכו כספר
Q ורחבו כספר 12 או 16), ואלה הפיוטים החדשים אשר לא רשמתי עוד למעלה
הנמצאים ברשימה הנ"ל על שם ר"י הלוי: (115) יזכרו פלאך צבא מרום. מאורה.
(116) יצאה לקדמך כלת לך כלתה. רשות (בנראה לש"ת). (117) יעלת חן עורי
קומי. מאורה לשכמיני עצרת. (118) יעלת חן קולך ערב. אהבה למתן תורה.
(119) ירשו למצער אהוביך. אהבה לש"ע. (120) ידעתי בטום תצרני. רשום
ברשימה בין פיוטים שונים לר"י הלוי, ועוד שם איזה פיוטים חתום בהם יהודה.
אולם יראתי למנותם כאן מפני שלא חתום בס הלוי או שם אבי שמואל ואולי מיהודה
אחר הם ותמצאם למטה בשם יהודה. וכן מובא מצונץ (זינאנאג. פאעזיא צד 63).
(103) מאורה מר"י הלוי תחלתה: (121) בת בני וסופה חרוז הא' כי בא אורך קומי אורי
ופיוט: (122) יענה, ואחר תחלתו: (123) צאן אכרת בגלות. ובטרם אחרת דברי על
ר' יהודה הלוי לעת עתה (כי שוב אשוב אל' בספר מיוחד ואדבר על'י בארובה ועל
ר' משה בן עזרא וגבירול ור' סעדיה גאון ואדפרס פיוטיהם אשר לא ראו עוד אור
עולם מוכרבי ירת אשר אקבל אי"ה מואחד ממיועדי הנודע בשערים לשם ולתהלה)
אעיר עוד על מה שכתב לי ידידי ר"מ שטיינשניידער והוא שר' יהודה הלוי היה
מועיר טוליטולה וזה לא היה נודע לאיש זולתו עד עתה עד שמצאו כתוב בספר
הערבי כ"י לר' משה בן עזרא ונקרא שם אבו אלחסאן בן אללו. ולדעת שטיינ-
שניידער הכפי המובא ג"כ בקאטאלאג שלר (עמוד 1800) הוא ר"י הלוי ומקאטאלאג
הנ"ל לקחו ג"כ החכם גייגער בספרו ציצים ופרחים צד 15 ושכתב להזכיר מקורו.

ר' יהודה החסיד בר שמואל

החסיד הקדוש והנביא. כן מתוארים
הוא ובנו בסוף שו"ת רש"ל סי' כ"ט, ושם
עוד שהיה ר' יהודה משפירא והלך בשם ע"י מקרה אשר קרהו לרעגענשפרג ויסד

שם בית הכנסת בקדושה ובטהרה (ש"ת מהר"ם מיניץ סי' ע"ר וע' ג"כ שלשלת הקבלה מ"ב א') וכת כפי המובא בשלשלת (שם) ברעגענשפורק באדר תתקע"ז, וב"ב ביוחסין (אמ"ד דף קכ"ה א') ושר"ל מקדים ע"פ כ"י אחד זמן סילוקך שנה אחת באדר תתקע"ו אחרי פרשת זכור (כ"ח ז' צד 71). הו"א חבר: (1) אזכרה יום מותי. תחנה ע"ס א"ב נדפסה באור קדמון לר' משה חאגיז וכתוב עלי' "לר' יהודה החסיד" ומשם בשבט מזמר פ"ז ובסדר קרבן מנחה דפים לנדוויא דף ס"ה, ובסדר הנדפס באמ"ד תל"ח דף כ"א הנלוה אל שפתי ישנים הנדפס שם ת"כ, ובלט"בלט 1846 צד 502. ויש שיחסו פיוט זה לגבירול, ואינו אמת. (2) אלהיכם יוסיף ירו. לקדושת מזוסף שברי נחמו בכ"א אחר אני ד' אלהיכם, חתום יהודה בר שמואל חוק. ולדעת קצת חבר ר' יהודה ג"כ שיר היחוד, ע' על זה מה שכתבתי בספרי מקור ברכה הנדפס בסדר הגיון לב דף רס"הרס"ו ולמטה בשם ר' שמואל בר קלונימוס.

ר' יהודה בר שניאור. חבר כמובא מדוקעס (צור קענטנים צד 148) קנה תחלתה: ציון הלא תשאלני לשלום ידידך והיא בכ"י האמבורג נומר 130.

ר' יהודה בר קלונימוס. שני רבנים חיו בזמן אחד ששמש כן. האחד ממגנצא ושם אבי אבי' משה והיה אבי ר' אלעזר בעל הרוקח וראה למעלה צד 24 שלשלת יהוסו. והשני הוא ריב"ק הבחור משפירא בר מאיר. והרוקח ס' ש"ס בהלכות פדיון הבן הביא שניהם על שם מקומם. וריב"ק הבחור היה אחי ר' דוד ב"ק מינצבורג (ע' לעיל צד 60) ורבינו מאיר (רוקח שם) ונקראים רבינו שפירא במהר"ם ב"ב ס' תקס"ה. וע' מ"ש שד"ל בכ"ח ז' צד 70 מס' האסופות כ"י. ועוד ריב"ק שלישי קדמון משניהם ומוקני של ריב"ק ממגנצא וחי בימי רש"י, ע' לעיל צד 24. ושם ריב"ק חתום בפיוטים (הללו: 1) אמרויך שערה. סליחה כ"י הביאה צונץ (צור געשיכטע צד 312). (2) אנחתי מאור. (3) ידבר רש. (צונץ פאעזיא צד 258). ובמקום האחרון מסתפק צונץ מי מהשלשה מחבר של הפיוטים הללו. ונראה לי שיתכן ליחסם לריב"ק בר משה כי כבר נראה שסדר "תקון תפלות" כמובא לעיל צד 24. וכן ברשימת ספרי ר"ד אפענהיים משנת תקפ"ר צד 700 נרשם כתב יד: "בקשות על סדר שמונה עשרה קדיש וקדושה ליחיד לר"י בר קלונימוס אבי הרקח". וכן הביא רור"ה בפתחתו מס' הרקח שכתב: "כמו שייסד אבא מורי הרב ר' יהודה בר קלונימוס: הו מאכל טוב ומשנה, שיר וזמזמורו כפור ומשנה".

ר' יהודה. חתום בסתם: (1) אברך יוצר המאורות בס' עת הזמיר כתב יד אצלי. (2) אדוני אלהי רבון עלמייא. ס' 73 ברשימת שטיינשניידער מכתב יד באדעלינג נומר 611. (3) אויה לוך נפשי, סליחה חתומה יהודה הכתן (צונץ פאעזיא צד 109, 311, 317). (4) אור ישראל קדושי. יוצר במחזור רומא לשבעות: א"ב כפור יהודה. ונראה שהוא ר' ליאונטי ע' למטה שחבר יוצר לב' דשבעות שם. (5) אוכה צאן ההריגה. קנה במחזור ספרד לט"ב שחרית. (6) אלה אזכרה. חטאנו מ"א לער"ה ולמנחת יו"כ ולמוסף יו"כ ובמנהג פונזא והראדנא לער"ה, לצ"ג, ל"ה דעשית, ובמחזור ספרד ובסדר ד' צומות קרפינטראץ הנדפס לט"ב, ע"ס

א"ב ואח"כ חתום יהודה חזק והנוסחאות נטות זו מזו ובאזה ספרים הוציאו בפירוט
הזה למנחת יר"כ כל הנוסחאות ט' והלאה: טהר ר' ישמעאל והכניסו על
מקומן נוסח היום כמה רבבות מסליחה אליך צורי כפי שטחתי (ע' למטה נומר
10). והגדר על הפיוט הזה כבר דבר עלי' קשות בעל צמח דוד (לשנת תתכ"ה
לאסף ה"ד) ואחרי' המבאר בסליחה: דפוס רעדליהיים משנת תקצ"ד ופירשטענג-
טהאלל בכיאוורו מטיב שפה. וע' מדרש אלה אזכרה הנדפס מקצתו בציטטשריפט של
גייגער כרך ד' צד 449 והלאה; וכולו בפני עצמו ועם הערות מיעל לענין בלפסא
ועוד פעם אחר בבית המדרש ח"ב צד 64 והלאה וע' שם בהקדמה צד XXIII. וע'
מ"ש גרעטץ במאנאטשריפט שר' פראנקעל ח"א צד 307 ומ"ש בעער שם ח"ב
צד 153. וע' ג"כ צונץ פארטרעגע צד 142 בהערה זינאגאגאלע פאעזיא צד 139—
143 בארוכה. ויש פיוטים אחרים בדומה לו המקוננים על עשרה הרוגי מלכות
כמו ארזי לבנון בקנרת לט"ב ופיוט אורך ד' כי אנת בי במחזור רומא לשהריר
יר"כ. ע' לעיל צד 45. 7 אלהיכם יריח. 8 אלהיכם ישכיל. 9 אלהיכם
ישלח. לקדשת מוספי שבת במ"א, ה"א לשבת ור"ח, הב' לשבת בראשית, הג'
לשבת חנוכה ובשלתם חתום יהודה. ואולי הוא בר שמאל ע' בשם זה לעיל
נומר 2. 10 אליך צורי כפי שטחתי. חטאנו לער"ה מנהג ליטא, למנחת יר"כ מ"א
ובאשמורת הבקר ליום ד' ולכ' סיון בס' יון מצולה, ע"ס א"ב ואחרי' חתום כפי
הנראה יהודה חזק וגם בו הנוסחאות משונות בדפוסים 71 ולעיל נומר 6. 11 אנא
האל הגדול. סליחה הובאה והועתקה מצונץ (זינאגאגאלע פאעזיא צד 260).
12 אפאר אליה מערכה. ירצר לשבת חו"מ ש"ס מ"פ א"ב ובחרו יקבצנו שאחרי
אות ג' חתום יהודה חזק. 13 אצילי מרעי. ע' לעיל צד 37 נומר 102. 14 אשר
עושיתי. פיוט הביאר צונץ שם צד 11 הערה א'. 15 אתה נרי אך יהשך מאורי.
בשירים וזמירות: דפוס קושטנטינא הנ"ל פזמון למ"ש. 16 בין יין ובין מים ריב אין
כמורה. זמר שם בשירים וזמירות הנ"ל. 17 בצל השבת מימי נח. פזמון לשבת
מס' אמרי נעם הנדפס בא"ד ומשם הדפיסו דוקעס בלט"בלט 1845 צד 150 ואומר
שאפשר שהוא מר"י הלוי. 18 טובות מאל אזכירה. פזמון בשירים וזמירות הנ"ל
בין פיוטי אירוסין ונישואין. 19 יה אלי וגואלי אתי צבה לקראתיך. לג' רגלים קודם
אשרי במחזור זולצבאך משנת תקי"ח ח"ב דף רל"ז ב'. 20 יה הרם נטבעת. בשירים
וזמירות, הנ"ל, פזמון להוצאת ס"ת. 21 יהודון כל צבא שתק הדרך. שם לברכו.
22 יום שבתן אין לשכות. שם לשבת והוא גם בזמירות שלנו לשבת. 23 יונה
פרתה יקושת כל מעביר. תוכחה בכ"י באדעליאנא הנ"ל ס' 3. 24 יושב תהלות.
צור נערץ יקום מקדשו, לקדיש שם בשירים וזמירות הנ"ל. 25 יפה ובררה. זולת
לשבת חו"מ ש"ס מ"פ וחתום בו יהודה. ואין ספק שהוא ר' יהודה אשר פייט ג"כ
היוצר במנהג זה ע' לעיל נומר 12. ובקצת מחזורים ההתימה "כפות ותמרים"
ובקצתם נוסף עוד "הדשיה שיר וזמר" שנראה בו קצת מחתימת חזק. 26 יקרב לפניך
שועי ורגתי. פתיחה ליו"ט בשירים וזמירות הנ"ל. 27 יקש לץ. ע' לעיל צד 37
נומר 102. 28 יריבוני. לנגדי שמים. פזמון ס' ע"ד בכ"י באדעליאנא הנ"ל.
29 יריעות שלמה אין בתוך אהלי קדר. קנה לט"ב בסדר קרפינטראץ הנדפס.
30 שער הרחמים. בכ"י עת הזמיר אצלי דף י"א. 31 תופסים עמך. סליחה
הובאה מצונץ (זינאגאגאלע פאעזיא צד 260).

ר' יהונתן אייבשיץ בר נתן נטע. האחרון היה אב"ד באייבשיץ ומת

יום ב' י"ב חשוון תס"ח ומצבתו נדפסת בלט"בלט 1849 צד 504 ושם אביו זעליג. וכפי המובא מדע ראססי (העתקת האמבורגער צד 96 ולפי המתקן שם בסוף הספר בלוח הטעות) נולד ר' יהונתן בשנת תנ"ו=1696. והיה דרשן בפראג ואב"ד במיץ ואח"כ בג' קהלות אה"ו ומת לפי המובא כמגלת איכה שהדפיס ר' משה קערנער צד III וצד 38 יום ר' כ"ו אלול תקכ"ד. אכן על מצבתו בכ"ק באלטונא הנדפסת מר"ש בלאג בספר החיים צד 306 כתוב: "מת בנשיקה יום ג' ונקבר בו ביום אך אלול . . . כי ימות באהל לפ"ק (תקכ"ד). ובשנת תקכ"ה נדפס בפראג ספרו תרי"ג מצות כפי סדר ומנין שמנהר הרמב"ם וגם על פי דרך שיר וחרוזים" והפייטן יסד חרוזי הנחלקים לז' ימי השבוע על א"ב מרובע: אתב"ש, אלב"ם, אח"ס, בט"ע, תשר"ק וכדומה והתחלתם את חוקי האלהים אגידה ואדברה. אכן קול דברים אנו שומעים וכל רוח השיר אין בקרבו ולשווא הרפיסו על השער "יסדו וגם חקרו הפייטן הגדול המפורסם בדורו".

ר' יהונתן. חתום עם חזק בשיר שבזמורו, ליל שבת תחלתו: יום שבת

קדש הוי. וע' צונץ (רעליגיעזע פאעזיא צד 276) שהביא סליחה תחלתה ארצך הקדושה והעתיקה לל"א ואמר שחתומה יהונתן. אולם כאשר הודיעני החכם צונץ בכבודו ובעצמו שגגה היא כי מר' לוי בר יהונתן נחזקרה.

ר' יהושע. מומנו מצאתי (1) אמונים בהרעם. לחו"מ של סוכות באילת:

השחר וחתום: יהושע חזק. (2) יהי שלום בחילנו שלוח בקהלנו. פיוט למלה בשירים זמירות דפוס קוסטנטינא הנ"ל ס' ע"ה. (3) ירושת נחלה לשם טוב ולתהלה. גם זה שם למלה ס' ע"ד, ולא ידעתי מי הוא. ואולי הוא ר' יהושע בעצמו המובא משד"ל בין הפייטנים מסדור תפלות קהלות רומניא בכ"ח ד' צד 38.

ר' יואב בר בנימן. במחזור רומא כתב יד ה"ב אחרי פיוטי שמיני עצרת

מצאתי רשות לקדיש תחלתו: יה מלכי מגעי מבכי, עניה סוערה לא נוחמה ודבר אר לבה וגאל איש עיר בן האמרה אשר גדפו וגם חרפו עקבות משיח שוכן רומה כרוב אונם ובגאונם יאמרו ידונו רמה יתגדל ויתקדש שמוה רבא בעלמא.

ונראה בהדיא התימת יואב, וכן חתום עוד הפעם יואב חזק אמן סלה. ובכתב יד מצאתי כתוב עלי' "רשות לקדיש להרב יואב בן בנימן ז"ל". ונראה שהוא המובא מצונץ בצייטשריפט של גייגער כרך ג' צד 48 שחבר (על פי רשימת דע ראססי) רשות לקדיש ועוד רשות אחר שנעלם תכונתו ונמצאים במחזורי רומא כתב יד ותיהא באמצע מאה ה"ד למספרם והיה ממשפחת בית אל שהיתה מושבה ברומא ובנתיה.

ר' יואב בר דניאל. חתימתו מצאתי בסליחה שבמחזור רומא כתב יד ח"ב
 כד חזקים וחסדן הפלא שחתום בו יואב חזק ואת"כ בחרוזים האחרונים חתום
 יואב ברבי דניאל כזה: יחיד ונאמן אמיץ כגבורה נרוממן; בחסדך רחם בך וישעון
 ויותמן (?) הגול כהל יושבי אהל לאולמן; אמינו הרחמן הישיענו למען שמך.
 ונראה שהוא הפייטן המוזכר בסתם מצונן (זינאגאלע פאעזיא צד 310) רח"ג
 ברומי במאה הי"ד למספרם.

ר' יואב בר יחיאל. מצאו: יה נמצא ולא נמצא; רשות לקדיש לשחיות
 שאין בו התנון ונסה על פי י"ג עקרים של הרמב"ם וחתום בו: יואב ברבי יחיאל.
 ובמחזור הג"ל דפוס בולניא נשמטה אות היוי בחרוז הוא באחד רצ"ל והוא באחד
 וכן הגרסא שם בקמחא דאבשונא ובאשמורת הבקר דפוס פרופס הג"ל. ובפי המובא
 מצונן בצייטשריפט של גייגער כך ג' צד מ"ח הורה ג"ב קממפחרת בית אל וחה
 במאה הי"ד למספרם ברומא ע"ש.

ר' יואב (חתום בסתם: 1) אזכור מקדם פלאי אל רשות לנשמת של שברעות
 אכרע אקוד לפני מלבי. רשות לנשמת של
 ר"ה שם דובכי ומחזור רומא כתב עלי: רשות לכמה ר' יואב ז"ל מן הכנסת כמ"ש
 זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 321) בהערה 3) אל תבוא במשפט עם בנים גאונים.
 סליחה במחזור טריפולי כמובא מוקש (שם צד 320) בהערה. רצ"ל ולך גאה לך
 חסאנו בר' בראש ותושלם חתימת יואב ורע' נוק' 5. 4) אתאנו בחינונים בצים ובכי
 ותחנונים סליחה ע"ם א"ב במחזור רומא כתב יד ס' קס"ו. ראפשר שחתימה:

יואב. 5) יום יום יחידתי היו חודרת. נדפס שם מוקש צד 44. וגם בפיוט זה
 חסר אורה ה' בראש ההרז הב' רצ"ל וצורה המכסה ונשלם בזה חתימת יואב כמ"ש
 שם זקש צד 320. ומה שכתבתי לעיל בפיוט יה נמצא בשם ר' יואב בר יחיאל
 יצדיקו דברי; אכן מה שכתב שם זקש שב' הפיוטים שרשמנו בנומ' 3. ונומר 4 הם
 מר' יואב אביר' יהודה שחי לפי צונן (צייטשריפט שם צד 57) בכרצולה בשנת
 1278 למספרם; מטעם שנמצאים בין פיוטים שפייטו ספרדים ומזרחיים; אין זה מטעם

מספיק כל כך כידוע בקורות אסיפות הפיוטים במחזורים שונים. 6) משכיה שאון ימים
 נטה עלינו שלומים. במחזור רומא כ"ח"א למוצאי שבת התומה יואב הקטן חזק
 ונמצא ג"כ בשירים וזמורים דפוס קושטנטינא סי' קס"א בסדר זמירות שבת.
 7) עזרה ישנה; פיוט הביאו צונן בשם יואב סתם בספרו (זינאגאלע פאעזיא צד
 324). ותוך מפייטן ר' יואב שחבר שיר היחוד המובא בעמנואל דפוס ברלין צד ע"ז
 וע"ת עוד אזה פיוטנים ששמום כן; ע' עליהם מ"ש צונן בארובה בצייטשריפט של
 גייגער שם; כי אין רצוני להעתיק דברים המוטלים עוד בספק י"א צד 118-119

ר' יואל בר יצחק הלוי. חתנו של ר' אליעזר בר נתן (ע' לעיל צד 20)
 במס' נדרים בקרישיות שהביא חתנו ר' יואל מרינשברק והוא העגענשבורג (ע'
 דברים עתקים צד 8 הערה 41). אולם בשו"ת הש"ל סי' כ"ט איתא שהיה מכונה

ובמרדכי לר"ה כתוב "מעשה הויה בשנת תתקמ"ה . . . ור' יואל הלוי חתנו דרא"בן זכרב איני יכול לעמוד על דברי מורי חמו". ובגו ה"א הויה ר' אליעזר הלוי המכונה ראב"ה (ע' לעיל צד 19). והשני הוא ר' אורי הנשרף על קדוש השם בשנת תתקע"ו. ויקונו עלי' דעו ר' מרדכי בסליחה כ"י תחלתה באתי לפניך (צונגן זינגאג' פאעזיא צד 28) אך כ"ש שם בצד 252 שר' אורי זה היה חתנו הוא טעות כנאמר לי מאחד מיידי בשם צונגן בעצמו רצ"ל Schwieger Sohn תחת פאעזיא צד 252). הוא יסד:

(1) אכן שמעה. סליחה הביאה צונגן והעתיקה לל"א (זינגאג' פאעזיא צד 252).
 (2) אל אלהים דלפה עיני. סליחה כ"פ ומ"ל לערב ר"ה ע"ס א"ב כפרל ואחר' התום בחרו ידע והכין: יואל בר יצחק הלוי רשגה יצאה מעטו שר' צונגן שיחס סליחה זו לר' יצחק הלוי רבו של רש"י בתולדות רש"י צד 317, פארטרעגע צד 392 הערה a. 3) אלהים יראה לו שר' פזורה ויושע. סליחה כ"ל ומנהג פזורה והראדנא לער"ה ובחרויה אחרי מלת אלהים חתום את א' מן יואל בר יצחק הלוי חזק. ובסליחה הנ"ל מפירשטענטהאל חסר החרו אלהים חרשים מאנו וגו' לחתימת הח' של יצחק ונמצא בסליחות כ"ל דפוס קעניגסבערג ובר הלשון "וירקו לעומת מחברתו שזכר צונגן (זינגאגאלע פאעזיא צד 252) שרובו לדעתו על המסופר מר"י הכרוז בדברי הימים שלו י"ח ב' על ר' קלונימוס בר מרדכי הנהרג תתק"ז". ובשתי הדפוסים הנ"ל נראה שחסר עוד חרוז א' להשלמת חתימת בר. יבכיון מר מלאכי שלום. קנה כמ"א לט"ב חתום בראשה יואל הלוי והיא על גזרה קולוניא ובמקום רצו להסיתם הנמצא ברוב דפוסים הנוסח כמחזור דפוס קרמונא משנת ש"כ: רצו לטנפם כמים המאריים וסריא, לדרוש וגו'.

ר' יודן הכהן בר מסתיה. פייטן הביאו לוצאטור בהליכות קדם צד 57 ואמר שצונגן מצא חתימתו "באחד מפיוטי הלרעזים". אכן הפיוט בעצמו לא יזכר מצונגן ולא יפקד מלוצאטור; ואני מצאתי חתימה זו בקרובה ל"ז תמוז במחזור בני רומא תחלתה: ארבעים יום הם ימי שברי, ע"ס ר' אלפא ביתא וחתם בה יודן בר מסתיה ג' פעמים, דהיינו בר' ברכות הראשונות חתום יודן ובברכה ה' עד ח' חתום הכהן, ומכרבה ט' עד י"ז חתום ברבי מסתיה (כי לברכת אר' צמח לא פייט כלום כי לאחת תחשב עם ברכת גלירושלים. ע' כ"ש בספרי מקור ברכה הנדפס בסדר הגיון לב צד 64—67).
ר' יוחנן הכהן. פייטן קדום בזמן לר' עמרם גאון, המביא בסידורו כ"י בזה במעש אזרח ואומר אתה בחרתנו" (לט"בלט 1847 צד 295 לעדור שד"ל) ונמצא לו כינוי "כהן גדול" והוא אך הפרזה על המדרה ודרך כבוד כמ"ש החכם כוכב טוב בקוב"ץ מעשי ידי גאונים ת"ב צד 109 בהערה; וע' ג"כ צונגן (פארטרעגע צד 317—320). הוא יסד: 1) אשען כמעש אזרח, בעדקו לצדקי תורה. מוגן ע"ס א"ב ואח"ז בחרו לעולם חתום: יוחנן. 2) תמה בלית עדנה. מחיה ע"ס תשר"ק ואח"ז חתום בחרו חטאתי: הכהן. 3) אהלך אץ תם לישב. למשלש ע"ס את"בש. 4) אליך נשאתי אר' עיני. שם בא"ב משלש, וצונגן (זינגאגאלע פאעזיא צד 86) מיחסו לפייטן זה, ואם זה אמר קרוב הויה לאמר שגם הפיוטים שאחר זה הם חלקי הקרובה של ר' יוחנן והם דומים לפיוטי ר' משלם ב"ק לשחרית יו"ב שבמחזורנו.

ראפשר שהיו דוגמא וטופס לר' משלם ואחרים ועשו כמותם, ואלה הם: (5) אות קדושיך. ע"ס א"ב כפולה ומכפלת. (6) אנא און שועת חנוך. ע"ס א"ב. (7) אשר אימתך בחיצי ברוקים. ע"ס א"ב כפול. (8) אמרו לאלהים אמת פעלו. ע"ס א"ב. (9) אשר יראתך באומץ מלאכים. ע"ס א"ב. (10) בתורת שוד ע"ס תשר"ק. (11) המכירים את המון רחמיך. ע"ס א"ב. (12) אור נוגה עמית מעילך. ע"ס א"ב. (13) כו ימלל גבורות חיליך. סלוק. (14) המאמרים באימה ואורמוס. ע"ס ג' א"ב לקדושה. (15) אות עוז מלפנים. פזמון ע"ס א"ב, כולם אפשר שמר' יוחנן הכהן הם. וראו"ן (16) באור דברי נבחרות. רשות ע"ס א"ב לסדר עבודה שאת"ו תחלתה: (17) אזכר סלה לשם פה לאדם. ע"ס ח' א"ב ולא התום בו הפייטן בר"ו, אכן הת' ר' חיים מיכל בהערה לסדר עבודה של ר' משלם ב"ק (במחזור הנוכרי) כתב שמוצא בכתב יד אחד שהעבודה הנ"ל היא מר' יוחנן הכהן, וכ"כ דוקעס (צור קעטנשים צד 49 וצד 143, ובלט"בלט 1844 צד 404 בהערה 26). גם פיוט (18) האוחז הנמצא במחזורנו לר"ה ויו"ב, וכן במחזור רומא כתוב עלי' בכתב יד האמבורג משנת 1317 שמחכרו "ר' יוחנן" כסתם ולא פירש אם הוא הכהן או הזקן כאשר יכונה פייטן הנ"ל בשאר כתבי ידות (צונץ בציטטשויפט של גייגער ח"ב צד 306—307). ובראש מחזור רומא ח"ב כתב יד ראיתי תפלה אחת תחלתה: "אמנם אלהי הרוחות לכל בשר מודה אני בעצמי כי כבוד עון אני ומגואל בדמי הטאה . . . ד' אלהים אתה החלות . . . רבו העולמים תנה לי לב . . . כי על רחמיך הרבים סמכתי וכי אתה שומע תפלת עני בא"י שומע תפלה" וכתוב עליה "לר' יוחנן ז"ל".

ר' יום טוב ליפמן בר נתן בר משה וולרשטיין לוי העליר.

כן חתם עצמו בהקדמתו לספרו תוספות יו"ט אשר השלים בן ל"ח שנה בד' בשבת כ"ב חשוון שע"ז כמ"ש בהתימת פירושו לטהרות. עיר מולדתו היתה וולרשטיין הנ"ל כאשר חתם עצמו בהקדמתו לס' צורת הבית (פראג ש"ס) "מק"ק וולרשטיין עיר מולדתי". ובפירושו לכלאים פ"ט מ"ז כתב "בימי חרפי ראיתי באשכנז עיר מולדתי". וימות אביו בן ח"י שנים ריכיים לא ככירים אחרי סלוקו נולד הגאון ונתגדל על ברכי אבי אביו ר' משה וולרשטיין אשר "שמו נודע בישראל וביהודה" (הקדמתו למעדני מלך ח"א). ובהקדמת המוציא לאור ילקוט שמעוני (פפד"א תס"ט) נקרא ר' משה הנ"ל "הגאון האשל הגדול כמח"ו משה הלוי העליר ווליר-שטיין וכתוב על מצבתו שהיה רב על כל מדינת אשכנז". ובמרחשון שפ"ה נתקבל ר' יום טוב לאב"ד בניקלשבורג ובאר שבתה השנה נבחר לאב"ד בווינא וישב שם עד פורים שפ"ו ומשם שב לעיר פראג אשר קבלה אותו לאב"ד. ויקומו עליו ועל מנהיגי העיר אויבים וילשינו עליו לפני הקיסר שכתב בספרו מעדני מלך דברים נגד דתם, ויסע הרב בפקודות הקיסר לווינא בתמוז שפ"ט וירת שם בבית הסוהר ארבעים יום עד כ"ח מנחם ויצא חפשי בפדיון עשרת אלפים אשר פדוהו אוהביו וישב לפראג. ובסוף שנת שצ"א נתקבל לאב"ד בק"ק נעמרוכ ומשם באייר שצ"ד לק"ק לאדמיר לרב ואב"ד וישב שם עד אשר קבלוהו בקראקא לאב"ד ור"מ דכל המדינה. ויסע הרב מנעמרוכ ויבוא לקראקא בכ"ח מרחשון ת"ד לפק ושם תקע אהלו אהל של תורה ונתבקש בישיבה של מעלה באלול תי"ד ונקבר בקראקא. ומידי חכם א' אשר השתטח על קברו קבלתי העתק מצבתו וזוה החרות עליה: פה נגנו ונטמן הגאון

הגדול המופלג בדורו כמח"ר גרשון שואל יום טוב ליפמן העליר בן מה"ר רר נתן הלוי זצ"ל אשר צלל במים אדירים וחבר כמה ספרים הלא הזמנו נקובים בשמורתם ספר צורת חבית ותוספו' יום טוב על שתא סדרי משנה ומעדיני מלך זלחם המודות על האשרי תורת האשם על תורת החטאות. הרביץ תורה בישראל בכמה קהלות קדושות הלא הזמנו מפורסמי (ס) בק"ק רויז ובק"ק פראג ובסוף ימיו היה תופס ישיבה במדינות פולין בכמה קהלות קדושות ופה ק"ק קראקא נתבקש בישיבה של מעלה יום . . . ו' ימים בחדש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה. הציון הלז נתחדש בחדש תמוז שנת תק"ס לפ"ק ע"פ הוצאת דחברה קדישא וצדקה יחשב להם". — וע' יותר על' ועל קורותי' בספרו מגלת איכה הנדפס בכרעסלויא ע"י ר' משה קערנער בשנת 1837 וברויז 1851. אכן שם כתבו בחקדמיותם וג"כ ע"פ מצבת הת"ט שמר' ו' אייר ת"ד. והנה מלבד ספריו היקרים הנודעים לכל יסד ג"כ סליחות על גזירות אוקריינא אשר נהגו לאמרם לזכר המאורעות הנוראות שקדו שנת ת"ח ות"ט ביום הכפורים ובכ' סיון ונדפסו בקראקא בראשונה, ובשנת תס"ז בדיהרענפורט בס' יון מצולה וב' הדפוסים הנ"ל אינם כעת אצלי ותחתם הנה בידי ספר קטן דפוס פראג ישן נושן ברלד ד' דפים קטנים שאינם מסומנים כנהוג, וכנראה נדפס בלי שער וזה הכתוב על הסליחות הללו: "סליחות על גזירות אוקריינא, סליחות אלו . . . חסרם ויסדס הגאון מה"ר רר יום טוב הלוי נר"ו בעל תוספת' יום טוב ר"מ ואב"ד דקק"ק על הגזירות רעות והחובנות גדולות שהיו במדינת אוקריינא, וזה כמו שנתים שנדפסו סליחות אלו בקק"ק והאלופים הקצינים ראשים ומנהיגים ארבעה ארצות בהסכמות גאוניהם נר"ו קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם אחריהם לאומרם ככל יום הכפורים קודם הסליחה אלקים על דמי. ואני הנה עתה באתי להודיע שניצטויתי פה ק"ק פראג להדפיסם שנית כדי לאמרם ג"כ פה ק"ק פראג ב"ה כנ"ל. ולמלארת רצון הגאון הנ"ל הוצרכתי להודיע ממודעא רבא שהסליחה של אלהים באזנינו שמענו מצא הגאון הנ"ל חקוק בעט ברזל ועיפרת בכתב ישן נושן מיוסד בהרורות ע"ס א"ב והגאון הנ"ל הסיר מהם החרוזות, מן אות פ"א והעמיד במקומם חרוזות אחרות מן אות פ"א המתחלת פולין, ועוד היתה ידו נטויה להוסיף איזה חרוזות ובהם ספר כד המאורע של עכשי' ומעמו ונימוקו של הגאון הנ"ל על אשר הניח כמו שהן החרוזות הישנים עד אות פ"א הלא כהוב בארוכה בהקדמה לסליחות אלו הנדפסים בק"ק קראקא עכ"ל. ואח"י מתחילת הסליחות ואילו הן: (1) אלהים באזנינו שמענו. הולכרת ע"ס א"ב מאות א' עד ט' וס' ככלל והיא חצי הזולת של זולת מ"א לשבת שלפני שבועות, ולפני ט"ב מר' אליעזר בר שמואל. ע' לעיל צד 23, ויש בו נוסחאות נוסות מהנדפס בזולתות. ואולי הדפיסו על פי כתב ידו שהיה בידו כנוכר למעלה חוץ מנוסח, יותר מאלף שנה" שישנה בכונה והדפיס, יותר מאלף חמש מאות ושמונים ואחת שנה" לרמז שנת ת"ט שישד בה סליחה זו ובימי' עברו שנים האלה מעת הרבן הבית שהיה לדערי רמב"ם ג' אלפים תתכ"ח. ואח"כ מתחילים חרוזים מאות פ"ת פולין ארץ מלוכה וגו' ואח"כ חתום: תוספת' יום טוב הלוי הנקרא ליפמן (חסר א') העלר. (2) אלה אזכרה בדמעות שלישי צעקה מרה גדולה. ע"ס אתב"ש כפול ואח"כ חתום יום טוב לוי הנקרא ליפמן הלוי העלר חזק. (3) אל מלא רחמים שוכן מרומים. נדפס שם בס' יון מצולה ועלי' כתוב: "חברו ג"כ הגאון בעל תוספות יום טוב" ובסופו רמוז שמו ג"כ: "עד עומדת לקץ יום שכולו טוב ארוך ונחת" ונוסד נוסח זה

להזכיר נשמת הקדושים שנהרגו על קדוש השם בגזרת ת"ח ות"ט ואלה שמותם כאשר
 נזכרו בר מו"ה יחיאל מיכל בן הר"ר אלעזר; חיים במהו' אברהם; שלמה במהו' שמואל
 הלוי; מהו' יצחק; אליעזר במהו' יקותיאל; משה בן כמ"ר יונתן; עזריאל במהו'
 יעקב יצחק; מהו' ישראל; מהו' לאור; מהו' יעקב; מהו' שמשון. והנה ר' יחיאל
 מיכל הנ"ל היה אז ראש הישיבה בק"ק נעמרוכ ודרש שם בשבת שלפני הגזרה לקדש
 השם ויברח הגאון ככ"ב סיון שנת ת"ח לבית הקברות ויהרגוהו עם אמר וג' ימים
 אה"ז הוכא לקבורה שם ע"י אשתו כמסופר בס' יון מצולה. והוא הנזכר ג"כ מש"ך
 במגלת עיפה, וברשימת רד"א נומר Q. A. 318. נרשם ספר „שברי לוחות דרוש על
 איזה פרשיות וביאר האל תקרא שבש"ס לר' יחיאל מיכל בר אליעזר הנהרג בגזרת
 ת"ח לרבלין ת"מ = 1680". ובסוף סליחות מנהג ליטא רייסיין רואכניט יש נוסח אל
 מלא רחמים לכ' סיון הנוסד על הרב הזה הנזכר בו בפירוש. ואין ספק שהרבנים
 ר' חיים ור' שלמה ור' אליעזר הנזכרים הם הגאונים הנהרגים בטולטשין כמוזכר
 שם ביון מצולה; ור' שמשון הנזכר פה באחרונה הוא המכונה המקובל מאוסטרפאלו
 הנהרג בק"ק פאלנאה בג' אב בשנת ת"ח כמובא ג"כ שם ביון מצולה. (4) מי שברך.
 נוסח ברכה לשבת ובסופה הלשון „שהוא יום שכולו ארוך גם טוב" ונמצא ג"כ
 ביון מצולה בסוף.

ר' יוסי בן יוסי. מוזכר מר' יצחק בר אבא מארי בעל העטור (ר"א תתקל"ט)
 בספר הדברות כתב יד בזה הלשון: „ויסי בן יוסי דתקון
 אהללה אמר" ועוד שם „כגון אתה כוננת דיוסי בן יוסי". ופיוט האחרון מובא
 ג"כ בשם העטור בריטב"א לירמא פ' הוציאו לו שהוא מיוסי בן יוסי. וכן הב"ל טור
 אורח חיים ס' תשכ"א הביא „ורדך הפשוט לקריאת בני ספרד הוא אתה כוננת
 שישד יוסי בן יוסי כ"ג (כהן גדול)", וכן מיוחס עבודת אתה כוננת ליוסי בן יוסי בכ"י
 דע ראססי. ע' על כל זה: רפאפארט קליר צד 116, צונגן צייטשריפט מגייגער
 ח"ב צד 306, ר' חיים מיכל בהערה במחזור הנובר לעבודת יו"כ. והנה רפאפארט
 (שם) אמר שנראה „מבואר שאינו קדמון רק מכני דורו (של העטור) או קודם לו
 זמן מעט גם נראה שהיה ספרדי ממה שאומרים רק הספרדים סדר עבודה שלו עכ"ל".
 ואחרי דעה הזאת נטה צונגן (שם) ואמר שנראה לו שחיה יוסי בן יוסי בפרובינצא
 אחרי ר' יוסי בן אביתור וטעמו ממה שכתב החרזי (שערי שלישי) שר' יוסי בן
 שטנש (שהוא עצמו המכונה בס' הקבלה להראב"ד בן אביתור) היה הראשון אשר יסד
 בספרד מעמד ליום כפור. עוד כתב שם צונגן שבכ"א אחד נמצא כתוב על פיוט
 אהללה „סדר תקיעות דר' יוסי בר אביתור היתום" וכן על פיוט דרכן אלהינו נמצא
 רשום שישדו „ר' יוסי בן אביתור היתום", ולדעתו יוסי בן יוסי היה ממשפחת בן
 אביתור ונולד אחרי מורת אביו ונקרא על שמו יוסי וכן היתום. והנה כנגד צונגן
 שמאחר זמנו של יוסי ודורש רשומות של היתום שבכתבי ידות אפכא נמצא (כפי
 אשר הודיעני ידי שטיינשניידער) בכתב יד אחר הכולל פירוש על המחזור והוא
 בין ספרי אפפענהיים 1073 פאליא דף קמ"ד שדורש ג"כ דרשת היתום אבל מקדים
 ביותר את ר' יוסי ז"ל שם: „תקיעות יתומיות מר' יוסף היתום בר אביתור. ואני
 מצאתי כתוב מכתובת יד החבר אברהם החזן שקבל מר' מיכאל מאירי והוא מאחר
 ואחר מאחר עד עשרה שאלו התקיעות יוסף הכהן בן גוריון עשאו ועל כן נקראו
 „יתומיות שעולם היה אז יתום שנחרב בית שני ואין מחזיק ואין מנהל יבר"א עכ"ל.

וכן היה נכון ר' יצחק קמחי בס' עבודת ישראל על ענין זמנו של יוסי בן יוסי ולבסוף הכתיש עבודת העטור ואמר שמעולם לא יסר יוסי בן יוסי אתה כוננת וזה לשונו (כפי הכובא מדוקקעס בלטבל"ט 1843 צד 388): „ונמצא כתוב בגוססחאורת שלנו כי יוסי בן יוסי כהן גדול חבר אתה כוננת. ואפשר שהיה מאותם כהנים גדולים ששמשו בבית שני או היה מזורעם. וי"א שלא היה כהן גדול כמש' אלא כהן הורה גדול שברורו ולפיכך נקרא כהן גדול, והורה מן הפייטנים כמ"ש הר"ר אהרן במלת צפנת פענח אשר לא נמצא למלה זו חבר אבל הפייטנים משתמשים בו ומכללם יוסי בן יוסי שאמר מזה בתעצומות המפענח צפרנות. ולפי שרוב סדר עבודה זה נתקן בלשון משנה נהגו לקרותו יותר מכל סדר עבודה שחברו הפייטנים. וכ"כ בעל העטור: ושמענו סדר עבודה בלשון משנה כגון אתה כוננת דיוסי בן יוסי, אבל בסדר ר' עמרם כתב סדר עבודה ואינו מזכיר שם כי עשאו יוסי בן יוסי ועוד בסדר ר' סעדיה כתוב כי סדר עבודה זה חברוהו החכמים הקדמונים וכתב סדר עבודה אחר שהיה ליוסי בן יוסי שמתחיל גבורת אלהי נאדרי" עכ"ל. והנה ידידי שטיינשניידער מצא באמת בסידור ר' סעדיה גאון (בלשון ערבי בכ"י אקספרד) סדר עבודה ליוסי בן יוסי כמבושר מומנו בהחלוץ ב' צד 60 וכוזראפעאום משנת 1852 צד 28 המתחלת אזכיר גבורות ד' נאדרי; ומפי' שמעתי ג"כ שמוא בסידור ר' סעדיה הנ"ל בתפלת ר"ה גם תפלת אהללה ליוסי בן יוסי. וזה ימים לא כבירים נדפס בקובץ מעשי ידי גאונים קדמונים ח"ב (כרלון תרט"ז) צד א' והלאה עבודה הנזכרת: אזכיר גבורת ד' והיא מהעתקת הנעשתה על ידי שטיינשניידער מסידור ר' סעדיה שבאוקספרד הגם כי לא נזכר שם בהדיא. והמבאר בקובץ הנ"ל (צד 85—86) מצא השתרות בין פיוט אהללה לסדר עבודה זה, ובצד 89 כתב שנראה לו שר' סעדיה גאון היה כול ענין סדר יוסי בן יוסי הנ"ל. וע' צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 130) שהביא איהו חרוזים בלשון אשכנזי מסדר עבודה של יוסי בן יוסי והם חרוזים בעצמם המתחילים אשר לו רננת הנמצאים בעבודת אזכיר גבורת ד' שבקובץ הנ"ל צד א'. ולפי זה פיוט אתה כוננת עולם מראש שהוא העבודה שבמנהג ספרד הנדפס ג"כ בסידור שלי הנקרא הגיון לב בתפלות יו"כ גם העבודה המתחלת אתה כוננת עולם ברב חסד שבמנהג צרפת הנדפסת בקובץ הנ"ל צד 111 והמיוחסת מהחכם לוצאטו שם צד 106—110 ובתחלת ב"י צד 10 ליוסי בן יוסי אינם מיוסי בן יוסי באמרת. ורחוק הוא לאמור שחברו עוד סדרי עבודות אחרות מיוסי מלבד עבודת אזכיר גבורת ד' הנ"ל. אכן בכל זה נראה שהעבודה שבמנהג ספרד עתיקת יומין היא שהרי ר' עמרם גאון מזכירה ור' סעדיה גאון אמר עליה שחבריה מן „החכמים הקדמונים“ כמו שכתבתי וכ"כ דוקקעס בעהרענוזילען שלו צד 5—6 מ"ש האבן הירחי במנהגי הלכות יו"כ ס' ס"ג בשם ר' סעדיה ור' נטרונאי המביאים בהדיא פיוט אתה כוננת שאין ספק בו שהכונה על העבודה שבמחזור ספרד. ובהיום הזה אנה ד' לידי סדר המיוחס לר' עמרם גאון (על ידי ידידי שטיינשניידער אשר קנהו בשביל הביבליאטיקא של אקספרד) ומציאתי שם בתפלות יו"כ זה הלשון: „ובמנחה אין אומרין לפנינו לא קרובה ולא רחמים אלא לאחר שמסיים תפלתו אומר אבינו מלכנו כשם שכתבנו למעלה והכי אמר ר' נטרונאי גאון מחסיה: במנחה של יו"כ אין אומר ש"ץ אתה כוננת וסדר עבודה ולא בשחרית, אלא במוסף בלבד שמזכיר סדר עבודה והזיות והודאות (?) בשעת עבודת כ"ג רבין שהזכיר במוסף למה הוא חוזר במנחה, הלכך לא יזכיר וכן המנהג בשתי ישיבות עכ"ל

ר' עמרם. וע' במדרכי ליומא שכתב „ועוד כתב בסדר ר' עמרם שאין צריך לומר עבודת יו"ה כמו אתה כוננת ואמין“ והם הם הדברים אשר העתקתי אלא שהוסיף המדרכי מלות „כמו ואמין“ כמ"ש שם דוקעס, כי אמין כח פייט ר' משלם כ"ק ע' למטה בשמו. ולפי הקדום מוחסים ליוסי ב"י אלה הפייטים: 1) אהללה אלהי אשירה עזרו. והוא ליום ב' הר"ה במ"פ ובמ"א למוסף וחלק המתחיל כמעותק מיוסד ע"ס א"ב כפורג. והוא למלכות, וחלק הב' אפתח במעשי לזכרונת והוא וחלק הג' אנוסה לעזרה המיוסד לשופרות שניהם ג"כ ע"ס א"ב כפורג, ובשלשתם נמצאים במחזורים מנהגי אשכנז פסוקים שעליהם נוסדו החרוזים וזה מחרוזי ארת ס' עד ת'. ויש בפיוט הזה נוסחאות שונות במחזורים שבדפוסים הראשונים וע' אייזענמענגער ח"ב צד 134. 2) אמנם אשמינו עצמו מספר. פיוט ע"ס א"ב מרובע וחרוזי דרכך אלהינו, למענך אלהינו, חוזרים ושבים בו ונמצא במ"פ על הרוב מאות א' עד י' ואח"כ הסיום תעלה ארוכה. ובאתרים (כמו בדפוס רעדעלהיים עם ביאור רורי"ה ובמחזור עם ת"א מהיידענהיים ולעווענד-שטיין בדפוס לעהרבערגער משנת 1837, ובדפוס קראטאשין משנת 1845 עם ת"א מפירשטענטהאל וקנאו) נמצא ג"כ יתר הפיוט מאות כ' ולהלן: כחותם על לב שמתנו מלכנו עד ש'. ובמנהג אשכנז אין בו כי אם חרוזי דרכך ולמענך ותעלה ארוכה, ויש לתקן בזה טעור. זקש בקובץ הג"ל בהערה לצד 86. וכבר הבאתי לעיל מצייטשריפט של גייגער עדות הכתבי ידות המיחסים פיוט זה ליוסי ב"י וע' ג"כ צונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 163), ובקובץ מעשי ידי גאונים הג"ל צד 109. 3) אזכיר גבורת אלהי נאדרי יחיד ואין עוד רגו'. הוא סדר עבודה המיוחסת ליוסי ב"י כמובא לעיל משם ר' יצחק קמחי שראה כן בסדר ר' סעדיה וכאשר כתבתי בשם ידידי שטיינשניידער שראה כן באמת בסידור הערכי של ר' סעדיה באוקספרד והיא ע"ס א"ב י' פעמים חוץ מאות ת' שחרוזי ת"י הזכה. ונדפס הסדר הזה בקובץ מעשי ידי גאונים ח"ב צד 1—9 וע' מ"ש שם זקש צד 86—87. אכן לולא עדות מפורשת הנזכרת, מזהשתוות המליצה בפיוט זה ובפיוט אהללה אין הכרע כ"כ, כי כבר מצא החכם לוצאטו (קובץ צד 108) מלות מי שועל, תמור, בפיוט אהללה ובסדר עבודה מנהג אפ"ס הנדפס, ג"כ בקובץ הג"ל צד 111 ובספרו מברא למחזור כמנהג בני רומא (ליורנר תרי"ו צד 41—50) שהיא לדעתו מבלי ראיות ועדות היצוניות ופנימיות הסדר עבודה של יוסי ב"י והתחלתה אחה כוננת עולם ברב חסד. וע' קובץ צד 118—119, מברא הג"ל צד ז' וצד י"א. ומדברי הקמחי שהעתקנו לעיל מעבודת הקדש נראה שחבר ערך פיוט 4) שלא נדע עוד ובו הלשון „בתעצמות המפענח צפונות“, וחזרתי אחרי הפייטים המיוחסים ליוסי ולא מצאתי הלשון זה ונעלם ג"כ מצונץ ע' זינאגאלע פאעזיא צד 429. והעולה מכל מה שדברנו עליו הוא: א) שהוא הפייטן הראשון שנודע לנו קודם ר' ינאי שקדום לקליר (ע' למטה בשמו ובמברא של שד"ל צד 11). ב) שהיה יתום מאב כשנולד וקראוהו על שם אביו יוסי ב"י והוא כמו יוסף בן יוסף כדוע ולכן כנהו יוסי היתום כמובא לעיל גם יוסף היתום ככתוב בכ"י אחד משנת ה"א ס"א המובא משד"ל (שם צד 7 וע' קובץ צד 109) על חרוז טפשו בני כנען שבפיוט אהללה וז"ל „טפשו בני כנען דר' יוסף היתום“. ג) כינוי בן אביתור שהוסיפו לו כנזכר לעיל הוא טעות לדעת שד"ל (מברא צד 7 קובץ צד 109) ואי אפשר שהוא כסברת צונץ שכתבנו לעיל שהיה מוכשפת אביתור שממנה יצא ג"כ הפייטן הספרדי ר' יוסף בר יצחק בר שטנס (ע' למטה

בשמו). (ד) כינוי כהן גדול שמכונה בו כמה שהעתקנו לעיל מבית יוסף ס' תשכ"א הוא דרך הפרוזה כמ"ש למעלה בשם הקמחי וע' בפייטן ר' יוחנן צד 82 דגמא לזה.

ר' יוסיפיה. כומו איזה פיוטים במחזור וריטרי אצל שד"ל (כ"ח ד' ב"ר).

ולפי המובא ממנו ע"פ עדרת ר' משה ריאטי במקדש מעט (רויען 1851 צד 103) היה גר צדק. ואלה פיוט' הנמצאים במחזור וריטרי והמובאים בכ"ח שם: (1) ואלו שירה כים, אין ד; חי וקים. רשות לנשמת קודם ואלו פינר. (2) יום שקם שבט תומכי. פיוט לפורים. (3) יחדיו בלב נשלם, שם אלהי עולם ברכו, רשות למעריב ורפאפארט הוסיף על זה שם: (4) יחדיו לב נשלם. יוצר לנישואין לאשכנזים נדפס בקצת סידורים. ואני מצאתיו במחזור וזלצבאך משנת תקי"ח ח"ב דף רל"ה ב' וכתוב שם "בקצת מקומות אומרים זה לחתונה קודם ברכו. וכן בסדור של"ה (אמ"ר תע"ז) דף קל"ט. (5) קדושה כמובא שם משי"ר מקובצי כ"י דע ראססי נומר 586.

ר' יוסף בן אבא מארי בן יוסף בן יעקב אבן כספי.

חידה במאה הראשונה לאלף הששי ונקרא אבן כספי לדעת קצרי על שם המקום כספי במחוז ארגון ומושביו היה בשנת ה"א ותשעים בטרשקן והיא העיר אשר קרא עיר מגורו (הברים עתיקים צד 16. 19). ובשנת צ"א בא למיורקא וישב שם ששה חדשים (שם צד 18) וגם למצרים היתה הליכתו לפניו ועליה כתב (שם צד 20) כדברים האלה: "ירדתי מצרים בית מדרשו של הרב הגדול המורה ז"ל השלם ומצאתי שם זרעו זרע קדש דור רביעי ובניהם (דור) חמישי כלם צדיקים אבל לא היו מתעסקים בחכמות וגם בכל התורה לא היו שם חכמים וקראתי על עצמו הרי היורדים למצרים לעזרה ואשוב אל ארצי בכשת פנים", וכדומה לזה כתב בספרו מנורת כסף כפי המובא מקירכהיים בהקדמתו לעמודי כסף צד III: "יום אשר ילדתני אמי אל יהי ברוך כי לא קדמוני ברכים והייתי בזמן המורה ז"ל או אחר זמנו עד זמני. ואם עתה ראיתי אור באורו אף כי הייתי בזמנו ויצאתי מים על ידי ראני לא זה עשרים שנה הרגזתי לרדת מצרימה אל בניו כי חשבת הייתי מעלה מאב לבן נוסעת וכבר כבתה נרו בעונותינו עב"ל". החכם הזה היה אהוב גדול לפלסופיאה של הרמב"ם וכתב ספרים הרבה. ע' דברים עתיקים ובהקדמת קירכהיים הנ"ל ובמאמר ארוך אשר כתוב עליו ידיו שטיינשניידער בערש וגרובער חלק ל"א צד 58—73. אולם גם בשירים וזמירות גברתו ידו ונתקבלו לאמרם בב"הכנ הגם כי אותו חשבו למן ראפיקורס (קירכהיים בשם ידיו שניאור זקש שם צד XVI) ואלה הם: (1) אקום להלל צור המחולל עולם ברב חסדו. בקשה נדפסה שם צד 152 ממחזור אלגור כ"י חתומה אני יוסף בן כספי חוק. (2) אשיר לאלי נבעים חילי ואומרה. פיוט לברכו כמובא מגאלדענטהאל בקאטאלאג שלו מספרי רויען צד 4 על שם ר' יוסף אבן כספי. (3) יחד ורם לו הגבורה. מחרך מובא ג"כ שם מגאלדענטהאל על שם ר' יוסף בן שלום אבן כספי וכבר נחשד בן שלום זה למעות משטיינשניידער שם צד 72 הערה 73, ויתכן שהוא מכספי שלפניו. (4) יוצר עולם וגם נעלם (אמרות ד' חשקו). פיוט הביאר שטיינשניידער מכתב יד ר' חיים מיכל 189 נומ' 77, והוא הקובץ הנזכר מקירכהיים (שם) בשם דוקעס וכעת הוא בביבליותקא של אקספרד.

ר' יוסף בר אברהם. חתום ברוטה, ל"ה תמוז בסדר ד' צומחה קרפינטראץ דפוס אמ"ד תקכ"ב תחילתה: יחיל לבי וכצל היו יצורני שיהי אעיר מארצות מגוריי. ונראה שצריך להפוך השורה בצר לנו רגלי עול עריצים ורגי. ולפי השערת צונץ (צור געשיכטע צד 469) הוא המכונה דע מאנטעלעץ שממנו נמצאו בסידור אויניון ז' פויטים. ובסדר הנזכר מצאתי ברף קל"ח פויט ליום טוב של ק"ק קארפינטראץ ט' לחדש ניסן שנת ה"א תמ"ב על ההצלה שהיתה בו ביום ליהודים ותחלתו: שבה ויקר ורגדולה חתום בו שאול וכתוב עלי': "יסרו הנכבד רבי שאול דמונטליין בר החכם השלם רבי יוסף דמונטליין ז"ל". ונראה שאפשר שהוא בנו של הפייטן ר' יוסף בר אברהם דע מאנטעלעץ הנ"ל ועליו רמז צונץ שם צד 476.

ר' יוסף גיקאטיליאה בר אברהם. נולד שנת ה' לאלף הששי לפי תלמיד אברהם אבראלעפיה (אוצר עדן גנוז כ"י מובא בקאטאלאג שטיינשניידער דף 1462), וע' עליו יעללעניק (ביטורעגע חוברת ב'), קאססעל (ערש וגרובער זעקסטאן II כרך 31 בשמו) צונץ (וינאגאנאלע פאעזיא צד 309). וממנו קנה תחלתו: ירושלים הנאהבה אך היית עיר נעובה, כ"י האמבורג כפי המובא מדוקעס (צור קענטניס צד 148). וכעת כתב לי ידידי שטיינשניידער ז"ל: "על ספר ר"י גיקאטיליאה המובאים אצלי ברשימותי יש להוסיף ספר המצורה כ"י אצלי והוא יקר מאוד ע"ד א"ב והוא ספר בלתי מהול כמי הקבלה והוא חלק ראשון הכללי על כללי ההלכה ספר מופלא מאוד".

ר' יוסף אבן וקאר בר אברהם. מקובל ופלסוף בטילוטיליא וצונץ בין 1240—1350 למספרם. וכבר דבר עליו בארובה שטיינשניידער בערש וגרובער שם צד 100. וממנו ראיתי שיר היחוד תחלתו: "אספרה כל נפלאותיך האצלת אלוה עולמן להראות גדולתך, אתה ושמן אחד ואין סוף לאחיותך אלהינך ד' אחד, ד' אחד רשמו אחד" חתום בו ג' פעמים: אני יוסף בר אברהם אבן וקאר חזק אמן ואח"כ חרוזים ע"ם א"ב ועליו כתוב: "שיר היחוד מקובל טוב ויפה שירוד על פי המרות נכבדות מדובר בו מצאנוהו בשדה יער כרמילו של הגאון ר' אליעזר אשכנזי נ"ע בבית מדרשו כתוב מכתובת ידו בקלף ארוך כעין מגלה סגולה מכל השירים. ונדפס השיר הזה בספר שהוא כפי הנראה סידור התפלה אשר חסר ממנו מתחלתו עד דף קפ"ב, ומשם עד דף ר"ז נדפס (1) שיר היחוד לבני משה; (2) כתב מלכות לרשב"ג; שיר היחוד לאבן וקאר ותפלור, לתענית יחיד שאינו להזכרים, ובסופו (דף ר"ו) נדפס "ע"י הפועל. . . ראובן בר אליקים ז"ל זעצר מק"ק מעניץ על גדר היין". ולפי מה שנאמר לי משטיינשניידער הוא דפוס א' מדפוס אמסטרדם שבו שנות ת"ד עד תל"ה ואפשר שהוא דפוס ת"ט הנזכר בקאטאלאג שלו נומה 2146 ומצאתי ג"כ שיר היחוד הנ"ל ברשימות פיוטי באדעליאנא נומר 613 הנזכר לעיל צד 49 והוא שם בס' כ"ח ע"ב ובהם המצאתי הוויי זעצר מק"ק מעניץ ע"י אשכנזי

ר' יוסף בר חנן בר נתן. הרי"ה האזובי מחבר קערת כסף הידוע (ע' כ"ח ג' צד 187, ח"ד צד 11) רבו של ר' אברהם בררשי (צונץ צור געשיכטע צד 463, 465) אבי ר' ידעיה בררשי (ע' לעיל צד 66) חבר: 1) אגיד חסדי האל וצדקותי אשר עשה. זולת לשבועות באילת השחר דף קכ"ו ע"ס א"ב ואח"כ חתום אני יהוסף האזובי ברבי חנן ברבי נתן: 2) אוכור ימים מקדם. רהוטת על עשרה הרוגי מלכות לצום גדליה במנהג אוניון וחתום יהוסף. וצונץ (צייטונג ד"י 1839 צד 301, 679) מיחסו אל:

ר' יוסף בר יעקב קלעי. היה פייטן רש"ץ ונתקבלו פיוט' במנהג טריפולי רומי רומניאה וכפא וגם אצל הקראים וחידה במאה האחרונה לאלף החמישי (כ"ח ד' 38 צונץ זינגאג' פאעזיא צד 251, 293). ואלה הפיוטים שמצאתי רשום על שמו: 1) אהלי שדד ונתקו מתרי, בין כל אומה ולשון וגר' א"ב יוסף קלעי, בכועירי שחר לט"ב. 2) אם תשיב משבת. בכחזור טריפולי (צונץ שם 293). 3) אני אהובה הייתי מקדמי קדמוני מצאתי בכחזור הקראים ח"ג דף קמ"ז ליל ה' של ימי הרחמים וחתום אני יוסף בר יעקב קלעי. 4) ארוממך אלהי המלך. 5) אשא בשרי. שתיהם נזכרו מצונץ שם. 6) הלא אל ירבו אומר ותחזק בדין ידם שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. תוכחה בכחזור רומא כ"י ס' ק' וחתום אני יוסף ברבי יעקב קלעי חזק. 7) יחיד טרם. הובא ג"כ מצונץ שם. 8) ירד דודי לגן ביתן. פיוט לחתונה חתום בו יוסף בן יעקב מצאתי בכחזור הקראים ח"ד בסוף בין הזמירות. ולפי הנאמר מצונץ שם צד 332 חבר בכלל י"א פיוטים, אכן הנודעים לי רשמתי.

ר' יוסף בר יעקב. (ממנו: 1) מערבית ליל ז' דפסח מ"פ מיוסדת בחלק ווארט א' מא"ב. ובחלק: פסח אמונים חתום אחרי הא"ב יוסף בר יעקב. 2) ציון במשפט לבי לך. קנה לט"ב מ"פ ע"ס א"ב ואחריו חתום: יוסף בר יעקב הכהן. והנה היידנהיים אמר שר' יוסף בר יעקב אכן סהל המוכא בתחכמוני שער ג' בין מבחרי פייטני ספרד הרי"ה סד מעריב הג"ל ואין צריך להשיב על זה, כי הרוואה יראה שאין זה פיוט ספרדי, ויותר יתכנו דברי על ציון הג"ל אשר לא נמנה ממנו כלל. אכן גם זה ליתא, כי לא מצינו שהיה אכן סהל כהן. גם יתכן שר' יהודה הלוי הודא הראשון אשר יסד ציון כזה וממנו ראו ועשו אחריו וידענו שיסד ציונו בהיותו בדמשק קרוב לסדוקו שהיה בין תתצ"ט—תתק"א (ע' לעיל צד 69—70, 76) ואבן סהל מת קודם לו בקרטובה בניסן תתפ"ד כמובא בס' הקבלה להראב"ד.

ר' יוסף בר יצחק קמחי. מנרבונא אבי של הר"ק זר' משה קמחי חידה בערך תתק"ל=1270, היה מדקדק גדול והשיג בעניני הדקדוק על ר"ת (דוקעס לט"בלט 1850 צד 331, 377), וספר מבחר הפינים של גבירול העתיקו אבן תבון מערבית לערבית זר' יוסף קמחי עשאו בחרוזים ושקלו בכמשקל ל"הק וקראו שקל הקדש ואיזה דוגמאות ממנו נדפסו שם לט"בלט צד 358, 389. רבציון תר"ב ובלט"בלט 1850 צד 507, וברוך טרכים כמדעלמאן צד 29, ובנחל קדומים צד 47, 49. וע' עלי' מאמר ארוך מוגייגער באוצר נחמד ח"א (רויען תר"י

צד 96). הויג חבר פויטים רבים ונהגו במ קהלורת פרובינצא; ספרד; אלגיר; והראן; וטריפולי (צונץ צייטונג ד"י 1839 צד 678). ואלה הם: (1) און די בדמי: קנה לט"ב במנהג אויניון; ואפשר שהיא ממנה צונץ שם צד (454, 678). (2) איכה אבי. קנה לט"ב. (3) אליך ד'. לצום אסתר. (4) אמנם אלהי. ל"ז תמוז במנהג רומניא (צונץ שם צד 679). (5) אשכימה שחר. במחזור טריפולי חתום בו יוסף בן יצחק (דוקעס משה ב"ע צד 17). (6) את ד' דרשתי. זולת לזכור. (7) חנון ורחום ד'. סליחה לצום אסתר בסדר ד' צומות קרפינטראץ וחתום יוסף; ולדעת צונץ (שם צד 454, 678) הוא מקמחי. (8) יום שבת זכור השמיע בסניני. במחזורי אשכנזי וכתוב בנוהג ביצאן יוסף דף ס"ה, "וליל ב' של שבועות אם הוא שבת; ואומרים בין קנה שמים וארץ למגן אבות החרו יום שבת זכור השמיע בסניני. וכתוב א"מז מהר"ה בס' יוסף אומץ פיוט זה הוא פיוט ארוך ותקנו רד"ק ובנו ר"ק; ומהר"ל כתב שאומרים אותו במגנצא הראיל והמחבר היה דר' שם; ותמה שהמה היו צרפתים" עכ"ל. ואמת הויג שהפיוט ארוך הוא ונתקצר ובתשלומי חתום בו יוסף בן קמחי (דוקעס מב"ע צד 17; צונץ שם צד 678). ימה שכתב הנ"ל בשם מהר"ל (הלכות י"ט) שהקמחי דר' במגנצא ונקבר שם היא שיחה בטילה דוגמת השיחה שרש"י נקבר בוויכוישא (דוקעס ציון תר"ב צד 97). (9) יוצר נשירה. והוטה לה' דסליחות במנהג אויניון (צונץ שם צד 291, 679). (10) יחיד וזולתו עזרי מאין. במחזור וויטרי ב"י אלמנצי פיוט לחתונה. (צונץ שם) ואין ספק שהויג המוזכר בכ"ה ג' צד 202; וכדוקעס במב"ע צד 18; ומזקש פאעזיא צד 292. ובמבוא למחזור בני רומא לשד"ל צד י"ח כתוב שהוא במחזור וויטרי וחתום בו יוסף קמחי. (11) יחיד עולם; רשורת לא' דפסח במנהג אויניון (צונץ שם צד 70 וצד 678). (12) ילד אשר יולד. למלה במנהג רומניא (צונץ שם צד 679); וברשימה משירים וזמירות דפוס קרשטנטניא (ע' לעיל צד 77) מצאתי בסדר מלה זכריתיה ס' ע"ט "ילד אשר יולד בעזרו יהי האל" וחתום יוסף; ואפשר שהוא הנ"ל. (13) יתן לי. בסדר קרפינטראץ לד' פרשיות שלפני; לשבת זכור; ובמנהג אויניון הביאו צונץ שם 1838 צד 608; 1839 צד 679. (14) יסוד הכל אשר אין לו תהלה. באילת השחר דפוס מנטובה לפורים וכושם בלט' בלט' 1844 צד 438. וידידי זקש דפיסו בס' הפליט צד 36 ממחזור מנהג קרשטנטניא; כ"י וחתום בו יוסף ברבי יצחק קמחי. ובסדר ד' צומות וד' פרשיות קרפינטראץ דפוס אמ"ד שלפני נמצא ג"כ ליל פורים וחתום בו יוסף קמחי כי נתקצר הפיוט וכן יחסרו החרוזים האלו בסידור מנהג אויניון הנקרא עולת תמיד (לט' בלט' 1843 צד 542; 1845 צד 146); וצונץ (צייטונג ד"י 1839 צד 678) הביאו ג"כ במנהג אויניון שלר. (14) יסוד הסודות. לשלום של מוסף שבת שאחר חתונה (שם צד 48 וצד 678) במנהג אויניון. (15) למה אלהים. והוטה לב' דסליחות; במנהג הנ"ל (שם צד 291 וצד 679). (16) מה נהדר. ע' למטה ר' יוסף בר יצחק בר שטנאש נומר 6. (17) כדי ימים. ל"ז תמוז במנהג רומניא (שם 679). (18) מלך אשר דמותו. יוצר לב' דר"ה במנהג אויניון (שם צד 302 וצד 679). (19) נשמר ידיים מקיים כוס. לנשמת ב' דסוכות במנהג הנ"ל (שם צד 82 וצד 678). (20) נשמרת יושבים כואבים. לנשמת א' דסוכות במנהג הנ"ל (שם צד 79 וצד 678). (21) נשמת ישורן ישורר. לנשמת ז' דפסח במנהג הנ"ל (שם צד 78 וצד 678). (22) נשמת ישראל ישירו חן ערכם. לשבת חו"ה ש"ס לנשמת; הביאו צונץ שם 118 ומסתברא שהוא ג"כ מקמחי כחבירי הנוכחים

במנהג אויניון הגם כי החכם הנ"ל לא חזר וכללו עם שאר פירוטי הקמחי שם בצד
 678 רצד 679 . 23) סררו יענים . שם במנהג אויניון לט"ב ו לפי השערת צוינן
 (שם צד 454 רצד 678) הוא חלק כפויט יותר גדול של קמחי . וחזן מאלה יסד
 ג"כ סדר גדול של הושענות והספרדים בחרו כאיזה מהם ובני פרויניצא באחרים (הנ"ל
 שם צד 471 רצד 678) ואלה הם כפי סדרם לימי סוכות : 24) אל נערין בסדר .
 ליום א' במנהג אויניון : יוסף בר יצחק (שם צד 80) . ואולי היא המוכנה מצוינן
 שם צד 118 לשבת חו"מ במנהג אויניון ואמר שנוסד ע"ס א"ב אלא שנתקצר
 מארת ' וואלך , וזה בעצמו מצאתי בקיצורו במחזור ספרד לשנת ה' חול המועד .
 25) כהושעת ירוי . במנהג אויניון (שם צד 80) ובמנהג ספרד וחרם יוסף . 26) אלהים
 אלי אתה . 27) אגא יוצרי . 28) כהושעת יגיע נשים . ג' הושענות אל ליום ב'
 במנהג אויניון (שם צד 82) ובמנהג ספרד וחרמוים : יוסף . 29) אמין אום עגומה
 ליום ג' במנהג אויניון (שם צד 82) : יוסף . 30) אנא יסד . 31) כהושעת יודים .
 שתיהם גם במנהג אויניון (שם) גם במנהג ספרד : יוסף . 32) אנא יערב לך .
 33) ישעך הראה ירה . 34) כהושעת יקר . ליום ד' בשלשתם חתום יוסף והם
 במחזור אויניון (שם) ובמחזור ספרד . 35) אהוברת נער באבות . חתום יוסף בר
 יצחק ליום ה' במנהג אויניון . 36) אנא יוצרי וקדושי . 37) כהושעת יקושי . במנהג
 אויניון (שם) ובמנהג ספרד : יוסף . 38) אנא הישר . 39) כהושעת ילידי אתה .
 במנהג אויניון (שם) ובמחזור ספרד ליום ו' : יוסף . 40) אירמה נועדה . לשבת חו"מ
 במנהג אויניון (שם צד 118) : יוסף בר יצחק . 41) אנא חיש נא . 42) כהושעת
 יוצאי פתרוס . חתום יוסף והם גם במנהג אויניון (שם) גם במחזור ספרד . 43) אר
 נא אוצרך . יוסף בר יצחק . 44) אל נא יום זר . יוסף הקטן . 45) אנא ישר עם .
 יוסף בר יצחק . 46) יושב קדם . יוסף . 47) יפה נרף ינרף . יוסף . 48) כהושעת
 יודים מכף מעבידים . יוסף . 49) למען אב נפקד . אני יוסף , וע' נומר 51 ז' פירטי'
 אלו להושענא רבא במנהג אויניון (שם צד 119) ובמחזור ספרד , ועוד נזכר שם
 במנהג אויניון : 50) אל נא למען אב אומין . 51) האל למושעות ונאמר שחתום
 בס יוסף . אכן במחזורי ספרד שלפני לא מצאתי חתימה זו ואולי נתקצר כמו
 שחסר ג"כ במחזור ספרד שלפני בנומר 49 בית לאורת ס' משם יוסף . חתום תלמי

ר' יוסף בר יצחק בן שטנאש בן אביתור . במאה השמינית לאלף
 עליו שפירש את כל התלמוד בלשון ערבי לאלהכים מלך ישמעאל , ומשם מחלוקותי
 עם ר' חנוך בר משה ברח מקרטובה ויואל ללכת לישיבת ר' האי גאון וימנעוהו
 ר' האי לבוא אליו וילך לדמשק וימת שם . ע' ספר הקבלה להראב"ד ובניחוסין
 (אמ"ד דף צ"ה) , ובהתכמוני שער ז' מהרל"ל בין ראשי משוררי ספרד בזה הלשון :
 ושירי הגאון ר' יוסף בן שטנאש נעימים ויקרים , והוא הראשון אשר חבר בספרד
 מעמד ליום הכפורים . וע' לט"בלט 49 צד 199 . והכונה בזה שהיה הראשון אשר
 יסד בספרד מעמד שלם ליום הכפורים . וכן משכה אותו ר' שם טוב פלקורא
 במבקש צד 17 . אכן רובי פירטי' נאכדו ממנו וזעיר שם זעיר שם נפגשם במחזורים
 שונים , וברוב החכם שד"ל בכרוא שלו צד י"ד : „ועד היום יש בסלוניקי קהל
 קטאלוניה ריש להם מחזור לר"ה גו"כ דפוס שאלוניקי (היתודה) השלמתו ערב יו"הב
 שנה תנ"ד) , ובשער הספר בתוב : מחזור לנוסה ברצילונה מנהג קטאלוניה ריש

בו כמתים דפוס אין קוראטר וסדר העבודה אשר בו הוא לר' יוסף בן אביתור
 עכ"ל. ואלה שרידי פיוט' : 1) אבואה ברשיון מחוללי אף מרשיון קהלי. רשות
 לסדר עבודה חתום בר' ב' פעמים אני יוסף ופעם א' חזק וחרוזי הוי מיוסף הם
 מרובעים. 2) אל אלהים כן יצדקו צדוק כל זרע ישראל. הוא סדר עבודה בעצמו ליו"כ
 נדפס כמוזכר לעיל במחזור שאלגיניקי, וכער נדפס עם הרשות הנ"ל בקובץ מעשי
 ידי גאונים ח"ב צד 18—25 עם לקוטים מפירש ר' חיים גאליפאפא (צד 120—122).
 וטעותי דע ראסטי שתקנם שם (צד 118) החכם שטערן כבר הרגיש בזה צונץ
 בצייטשריפט מגייגער ח"ב צד 304. וסדר עבודה זה בנוי בחרוזים וע"ס א"ב ובסוף
 חתום יוסף חזק, וע' שם הערת שד"ל צד 119. ולדעתו היה לפניו כבר סדר ר'
 שלמה הכבלי (ע' למטה בשמו) וסדר עבודה מנהג אפ"ס הנדפס שם והמיוחס
 שם ליוסי בן יוסי, וע' במבוא שלו צד כ"א. 3) אפורי שש. קדושה במחזור
 ספרד ליוצר יו"כ על סדר א"ב מאורת א"ל, ועל פיוט זה וגם על פיוט
 4) במרומי ערץ, שהוא ג"כ קדושה שם למוסף יום כפור נדפס במחזורים שהם
 מר"ה הלוי ואין זה אמת כעדות מחזור כתב יד ריגוי שנרשם על אפורי שש;
 „ובכן נקדישן מלך חברה ר' יוסף בן אביתור“, ועל במרומי ערץ נדפס במחזור
 ספרדי דפוס רוניציאה משנת רפ"ד ע"י דניאל בומברגי „סדר קדושה לר' יוסף בן
 אביתור ז"ל“, וע' יותר מזה זקש (רעליגיעזע פאעזיא חלק העברי צד 9—11, ובחלק
 האשכנזי צד 251), וכן כתב הח' שטערן (קובץ מעשי ידי גאונים II צד 119) שראה
 בכ"י דע ראסטי נומר 1377 כתוב על במרומי ערץ „קדושה למוסף לר' יוסף בן
 אביתור זע"ל“. וברשימה בכ"י באדעליאנא נומר 602 ס' 27 מצאתי כתוב: „ובכן
 נקדישן מלך לר' יוסף בן אביתור נ"ע לירשב תהלות לרובכ ערבות אפורי שש“.
 ושם ס' 57: „קדושה לר' יוסף בן אביתור תנצב"ה ובכן נקדישן מלך במרומי
 ערץ“. 5) ברוך אשר איש. רשות לברוך שאמר של יום כפור נדפס במחזור
 כתב יד מנהג אלגזאיר שביד ר' מיכל זקש כבדלין בשנת תר"ה בחופש מטמונים
 צד פ"ז עם פירוש רשב"ץ ובכ"י הוא כתוב על הפיוט הזה שידור ר' יצחק גיאות
 (שם צד פ"ה ופ"ו וע' זקש רעליגיעזע פאעזיא צד 254 בהערה 2). ונעלם מזקש אז
 שכבר נדפס רשות הוזה במחזור מנהג אלגזאיר, והוא ע"ס א"ב. והחכם צונץ
 בספרו (זינאגאלע פאעזיא צד 220) כתב בסתם שנשאר לנו מאביתור גם רשות
 לברוך שאמר של יו"כ, ושאלתי את פי צונץ וירני ויאמר לי שכונתו שם בספר
 על ברוך אשר איש הוזה שיחסר בטעות לר"צ גיאות, וטעמו יבוא במקום אחר.
 ויש קצת ראיה זולת עדותו של צונץ שחובר פיוט זה מאביתור מחרוז ברוך אשר
 מלל, שבו הלשון „ברוך נותן טעם וריח באלף ומאתים ותשעים מיני דשאים“
 (והגרסא הזאת נראה עיקרית ע"ש בפירוש הרשב"ץ, ובמחזור אלגזאיר דפוס פיסא
 שלפני הנדפס בטעות: נותן טעם וריח ומאתים ותשעים מיני דשאים) ובעבודת
 אביתור (קובץ צד 20) הלשון כזה: „דשא הרכו נחלק לאלף ומאתים ותשעים
 כה וכה“ וכבר העיר עלהשתרות הזאת זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 254 בהערה 2).
 6) ובכן מה נהדר. חובר ג"כ מאביתור, כ"כ צונץ [שם] צד 220 ודוקעס צור
 קענטניס צד 143 ואיננו החתום בפיוט כמו כן במחזור ספרד שאולי יוסף בר יצחק
 החתום בו הוא הקמחי (דוקעס שם, זקש שם צד 252 בהערה 2). 7) יערבר
 לפניך. סליחה העתיקה ללשון אשכנזי צונץ שם וברשימתי שעשיתי לר' מחזור
 ב"י מנהג אלגזאיר ותונים מצאתי סליחה אחת לשחרית יו"כ תחלתה יערב לפניך

כעמד השחר ותפלת ישראל תקרב ותרצה ותבחר וגו' והיא כמנהג תונים לבד
 וחתום בה יוסף. ואולי היא היא בעצמה שהביא צונץ (וב"י הזה אינו כעת בידי
 לערוך גוף הסליחה עם העתקת צונץ, והחכם הנ"ל כעת גם כן איננו פה בכרלין
 לשאול את פיהו). (8) נשמת. רשות לנשמת יו"ב. (9) קרובה. למנחת יו"ב.
 (10) קרובה לנעילה; צונץ שם צד 220. וכפי אשר אמר לי החכם צונץ נמצא
 הפיוט נומר 8 ונומר 10 בשפתי רננות ונומר (9) כמחזור תלעמסאן: וע' ג"ב זקש
 רעליגעווע פאעזיא צד 270 בהערה. הנה (11) צד 270 כפי מנהג המחבר לפי המנהג
ר' יוסף בר יצחק. מובא במדרכי לב"מ פ"א ס' רנ"ב בתשובה שהשיב ר'
 שהשיב כמון ע"פ תקיעת קף. ולפ"ז יהיה ר' יוסף ב"י קדום לרש"י שהרי רש"י
 בשבת ס"ז ב"מ ז' כ"ג, סוכה מ' מביא את ר' יצחק בר מנחם בפירוש, ולפי מה
 שכתתי לעיל צד 15 הוא אחי של ר' אליהו הזקן. אכן כבר העיר צונץ (פארט
 טרעגע צד 393 בהערה) שהמדרכי בעצמו שם בפ"ד ס' ש"ב הביא עוד הפעם
 תשובת ר"י בר מנחם וכתוב בה ר' יוסף טוב עלם במקום בר יצחק. והנה בתשובת
 מיימונית לשריעות סי' ג' מובא תשובה זו וכתוב בה ר' יוסף בר יצחק. ובפסקי
 רקאנטי סי' של"ג כתב סתם "העיר ר' יצחק על ר' יוסף" וכולם מקור א' להם
 שהוא מהר"ם ב"ב הארוך סי' תתק"ב ושם כתוב ג"כ ר' יוסף בר יצחק; ולפ"ז יש
 לומר שטעות נפל במדרכי פ"ד הנ"ל וכתב ר"י טוב עלם במקום בר יצחק. אבל בכל
 זה אני מפקפק בר' יוסף בר יצחק הזה, כי בתשובת מהר"ם הקטנות דפוס קרימונה
 סי' ס"ב כתוב ר' יוסף בר שמעון, וכן הוא במהר"ם כ"י סי' קצ"ה המובא משד"ל
 בבית הארצ' נ"א ב'. ובלעדו יש עוד רב א' ששמו כך (כמובא מר' חיים מיכל
 בהוספותיו למברא רות) והוא תלמידו של ר' תם המשיב לו בס' הישר סי' תר"ט
 תר"ו וכמנהג בחור זקן וזהו ר' יוסף ברבי יצחק בן הנדיב ר' יוסף מקינון המובא
 בס' התרומה לר"ב מגרמזא בס' מ"ט דפוס זאלקייא תקע"א. ובהגהות מדרכי
 לקידושין סי' תקס"ח שואל ר' יוסף בר יצחק מר' יהודה בר יצחק מפרש והמשיב
 מכנה את עצמו תלמידו, ע' עלי' לעיל צד 68 ובשלשלת הקבלה דף מ' ע"ב,
 וצונץ (צור געשיכטע צד 52). וגם אחרי כן בשנת ה"א ועשרה=1250 היה רב
 ששמו ר' יוסף בר יצחק הקדוש כמובא מצונץ (פארטרעגע צד 393 בהערה, צור
 געשיכטע צד 101) מפירוש על התורה כ"י אצלר וממהר"ם ב"ב לשמחור, סי' ה'.
 ובשם הזה חתום (1) ארון כי תקח מועד. סליחה ע"ס א"ב של א"ב גג"ד הה"ן
 והיא כמנהג אשכנז לער"ה ועיו"ב ובקצת מחזורי אשכנז גם לנעילת יו"ב. וכמנהג
 ליטא לער"ה חלקה לשנים חלק א' מארון כי תקח עד הבט משמים והוא מארת א'
 ל' ואח"כ ח"ב: מרובים עד סופה מן אות מ' עם החתימה יוסף בר יצחק. אכן
 במנהג פולין לער"ה אין שם כי אם חלק ארון עד הבט ועזבו חלק מרובים וגו'
 והעמידוהו לנעילת יו"ב בחסרון התרומים שחתום בהם בר יוסף. (2) תהינה עיניך
 פקוחות. תחנה לי טבת כמחזור רומא ע"ס א"ב כפול. ואין ספק אצלי שב' הסליחות
 לא מפיטן אחד נוסדו כי במליצותיהן רחוקות זו מזו וסגנון של ה"א אינו של הב'.
 ויש בה נוסח שלמו א"לף וכאמיתם ועוד שנים. ולפ"ז היה הפיטן ה"א רכ"ב 1262.
 ונוסח הזה מוצא שד"ל גם בכ"י א' משנת קצ"ב (מבוא למחזור בני רומא צד כ').

אכן בכ"י אלמנצי נמצא משד"ל: אלף רמאה רעוד ובכ"י אחר שבידו אלף רעוד שנים. ועכ"פ אין ליחס סליחה זו לקמחי כי שיריו הם שקולים (שד"ל שם).

ר' יוסף בר נתן. ה"א הנודע בשם זה הוא השואל מראב"ן שחיה בערך ד"א תתיב"ב=1152 (ע' לעיל בשמו צד 20) ותשובתו בספר הראב"ן דף קמ"ט ב'. הב"י הוא ר' יוסף בר נתן בר משלם המוכא בנצחון כ"י בהמבורג ופאריז והוא ר"י בר נתן היוני, דהיינו Joigny בצרפת; (ע' צונץ צור געשיכטע צד 86, דוקעס לט"בלט 1847 צד 84). ואולי ר' יוסף המוזכר בראב"ן הוא בנו של ר' נתן בר משלם הצרפתי, המשיב עם ר' תום ושאר רבני צרפת על שאלת הראב"ן בדיון חלונות המוכא שם בראב"ן דף קנ"ג ויהיה הוא בעצמו המוכא בנצחון הנ"ל. וכרש"י כ"י בהאמבורג תילים ע"ה ח' מוכא פירש א' ששמע מר' יוסף בר נתן בשם ר' שמאל בר נחום (צונץ שם) ואולי הוא הוא הנ"ל. ונמצאת סליחה: (1) אגורה עולמים באהליך. בסליחות כ"י וכתוב עליה „דרבנא יוסף בר נתן החזן" כמוכא מר' חיים בהוספות' לרור"ה צד 6, ולדעת צונץ (זינאגאג' פאעזיא צד 150, 257) היה חזן בוויורצבורג וחיה כמאה האחרונה של אלף החמישי 1140—1240 וחבר רעוד איזה פייטם רא"ב אינו הנ"ל שחיה צרפתי. ערד נמצא: (2) אפפך עלי רעות בקרשי. ל' טבת במערבות יוצרות וזולתות וסליחות כמנהג ק"ק ווירמיישא ע"ס א"ב ואח"כ יוסף בר נתן אמין כח. (3) שמיני אותות' ומעשי. מעריב לש"ע מ"א, בחלק המסודר על הברכרת שקודם ק"ש ואח"כ בחלק; שמיני טבעו עד שלום ירושלים חתום: א"ב ויוסף, ובחלק; שמיני אחד באחד חתום: א"ב יוסף בר נתן חזק, ובחלק; אודות באר מים חתום אחרי הא"ב יוסף בר נתן הקטן חזק אמין.

ר' יוסף אבן סולי. פייטן ספרדי שחיה לפני ר' משה בן עזרא. (ע' למטה) כמוכא מצונץ (זינאגאגאלע פאעזיא צד 218), ועיין נומר 3 בסליחה כפר וגו'. וממונו: (1) אדוני אחד ושמו אחד יחיד ירשב הכרובים. סליחה ס' כ"ה בכ"י באדעליאנא נומר 613 שזכרתי לעיל צד 49 וחתום יוסף בן סולי. (2) חצות לילה אקום להודות לך, לך אמר לבי בעודי. שם ס' רי"ב מסתגאב וחתום אני יוסף בן סולי ומוכא ג"כ מצונץ בסליחות ליום ה' במנהג אויניון (צייטונג ד"י 1839 צד 301, 682). (3) כפר לעמך. ישראל אריד בשיחי ואהימה. מסתגאב במנהג ספרד לערבית יום כפור: אני יוסף בן סולי, וטעות הוא מה שנדפס עלי' אלכסרלי או אלנסולי ומוכא גם מצונץ במנהג אויניון שם צד 124 ועד 682) ואין להחליפו עם בן סהל כמו שעשה רפאפארט (כ"ח ד' צד 90) וכבר השיגו זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 257). (4) צדק וכושפט מוכן כסאך, יחיד לבקש רצונך עמדותי. תוכחה ס' של"ט בכ"י באדעליאנא הנ"ל וחתום, יוסף בן שור. גם דוקעס (לט"בלט 1849 צד 761) מוצא בכ"י אחר. (5) שובי נפשי לקונך. . . . יום דינד שכהת. תוכחה חתרמה יוסף בן סולי שם בכ"י באדעליאנא ס' ש"ד והיא ג"כ באיזה מחזורי ספרד כמוזכר מוקש שם.

ר' יוסף בר קלונימוס נקדן. ממונו קנדה לט"ב במ"א תחלתה: אמרה קלונימוס נקדן חזק אמין לעד בתורה. ואפשר שהוא המוכא מצונץ בסתם בספרו

זינגאגאלע פאעזיא צד 221) ואמר שחיה במאה האחרונה לאלף ה"ה 1140—1240
רבספרו (צור געשיכטע צד 111) לסופר ספרים בשנת התקצ"ח.

ר' יוסף בר שלמה מקרקשונא (Carcassonne). כן כתוב בס' יוצרות
כ"י (ר' חיים מיכל

בהוספות לרור"ה) ורש"י ביחזקאל כ"א י"ח הביא „והפייט שייסד בחנוכה ממוארת
כל עין הדקור הכונה“ וגו' וזה הנוסח נמצא ביוצר לשבת וחנוכה ה"א תחלתו:
אורך כי אנת בי, והוא כמ"פ וכמ"א וגם במחזור רומא הנדפס רכ"י מצאתי. והוא
ע"ס א"ב ט' פעמים וכן חרוזי א' וכו' חתום יוסף בר שלמה ובסוף הא"ב עוד הפעם.

ר' יוסף בר שמואל מגולי אובין (Ofen). חבר זמירות ובקשות ונדפסו
בזאנרסבעק תצ"א ומובאים
באוצרות חיים נומר 1223 ובקאטאלאג שטיינשניידער צד 1523 וחיה בשנת
ת"צ = 1730.

ר' יוסף בר שמואל טוב עלם. כבר אמרנו לעיל צד 13—14 שחיה
בדור ר' אליהו הזקן ור' האי גאון

ד"א ת"ת = 1040. ובתשובת גאונים קדמונים המסודרות לפי דעת רפאפארט
בהקדמתו לספר הג"ל (הנדפס בברלין תר"ח) מטוב עלם נמצאות בס' ס' יס' קי"ט
תשובות שהשיב ר' משלם ב"ק ובתוכנם מזה שתשיב ר' משלם לר' שמעון בר
יצחק, וכן בס' ע' יש תשובה שהשיב ר' האי גאון. ורש"י מזכירו (כתובות י"ד,
חולין קי"ד). ובאר זרוע כתב יד הלכות בירת הכנסת ס' שי"ד כתוב על עניני
הקרובות בשמונה עשרה: „וכבר נחלקו בהם ר' יוסף טוב עלם ור' אליהו הזקן זצ"ל
ועלתה בידם דמות ומוצה מו המובחר“ וזה הועתק ג"כ בהגהות אשרי ברכות ב'
אלא שנשמט שם מלת הזקן ובחנם השיג בלאך (תולדות רש"י דף ו') על צונץ
וכתב שהכונה על ר' אליהו אחר ולא על גיטו של ר' האי כמ"ש שד"ל בבית הארצר
נ"א ב' נ"ט ב'. ובמרדכי ע"ז פ' ר' ישמעאל הובא ר' יוסף הגדול והוא רב הזה כי
בסדר רש"י כ"י ובמחזור ויטרי כ"י נמצא ר' יוסי טוב עלם הגדול, גם ר' יוסי טוב
עלם (שד"ל שם נ"ב ב' נ"ג א') ויסי הוא קצור מיוסף כמו שראינו בשם יוסי בן יוסי
ור' יוסף בן אביתור. ובס' הישר דף ע"ד א' כתב עלי' ר' תם: „שהנהיג את המלכות
לימורגה (Limorgos) ואניו (Aniou), „ומ"ש שם „ואני שמשתי לפניו“ אין הכונה
על טוב עלם כי מעולם לא ראה ר"ת את ר' יוסף אלא שנשתבשה הנוסחה שם. ואין
להחליפו ג"כ עם ר' יוסף טוב עלם חבירו של ר' שמחה בר שמואל תלמיד רש"י.
המוזכר בתשובת מהר"ם הקצרות דפוס קרימונה ס' קמ"ח כי ב' היו רפאפארט
שם ד' ה' בית האוצר דף ס') וטוב עלם אינו אלא העתקה עברית ממלות Bon Ills
הצרפיות ושם בונפיל עד היום הוא שם משפחה באטליא (בית האוצר ס' ס"א).
ולמטה נראה שחתום בו גם אחרי שם אבי. הוא חבר סדר לשבת הגדול מ"פ וחלקי
אלה הם: (1) אאמיר מסתתר. ליוצר ע"ס א"ב ובחרוז יום והראה שהולך ושכ בו
חתום יוסף והוא מטוב עלם כשאר החלקים. (2) אן כארשת. זולת ע"ס א"ב כפול
ואח"כ: יוסף בן שמואל. (3) אלהים בצעדך. תחלת הקרובה ובוה למגן ובמחיה
המתחיל: (4) מכסגר א"ב שלם. אח"ז (5) ישעי וכבודי: יוסף בר שמואל. ואין ספק

שגם הפירוש הקטן שאח"כ: 6) ברם חמד, מכמו הויה - אחריו: 7) ירדת להציל;
 יוסף בר שמואל חזק. 8) ירצאי חפזון, בחרזו הזה חתום יוסף והויה הולך ורשב
 בפיוט אמנה שהוא ע"ס א"ב ואחר חרוז לאות ת' חתום מן טעמו ולהלן: טוב עלם.
 9) אבוא בחיל. רשות לסדר שאח"כ: ע"ס א"ב. ומסתברא שהוא ג"כ מריט"ע עצמו.
 10) אלהי הרוחות לכל בשר. הויה כמו אזורה לשבת הגדול ומסודר בה הלכות
 ביעור חמין והגעלת כלים הנצרכות לידע אותם קודם פסח כדי לעשות צרכי פסח
 בהלכתם, וזהו כוננו של הפייטן כמור שפייט בקוף. תמו הלכות ביעור והגעלה."
 ואח"כ מסדר דיני הסדר לב' לילות של פסח מן יין כי יתאדם ולהלן. והנה מן
 אלהי הרוחות עד חרוז תמו הנ"ל א"ב שלם ומן יין כי יתאדם וגו' חתום יוסף
 הקטן בר שמואל חזק, ובמלות אפמנס ובעי למשתי חתום טוב עלם. ופירוש
 הזה וגם שלאחרי: 11) אין ערוך אלוך. שהויה הסלוק לקרובה הנ"ל ג"כ אין ספק
 שהוא מריט"ע הגם כי לא חתום בו. ורבותינו בעלי התוספות "סדר ר' יוסף" או
 "סדר ר"י טוב עלם" קראו לקרובה הזאת ומפלים בדבריה, ע' פסחים דף ק"ד א'
 ד"ה מטבל; קט"ו ב' ד"ה ולמה; קט"ו א' ד"ה תגר; קי"ז ב' ד"ה רביע. ובתוספות
 ע"ד דף ע"ב ב' בד"ה דרש כתבו: "בסדר ביעור חמין בקרובות שבת הגדול שיסד
 רבינו ברוך טוב עלם פתח קדירות אין צריך לפלחא וגו' וקערות מותרות" וגו' גם זה
 נמצא בפיוט הלז אלא שצריך לומר פתח קדירות, וכן ט"ס הוא ר' ברוך טוב עלם
 וצ"ל ר' יוסף טוב עלם וכבר הרגיש בזה המרש"א. וה' שמואל מפלייזא (בר שלמה
 רבו שרד מחר"ם כ"ב ונקרא בשו"ת רש"ל סי' כ"ט שיר אריל בשבוש רצריך לומר
 מארעלל או מועל, ובמדרכי חילין סי' 1127 איתיה מוליך, ע' צונג צ"ג צד 37)
 כתב פירוש על סדר הזה כמובא בשו"ת תרומת הדשן סי' קל"ח וע' שם ס' קל"ד,
 קל"ו. 12) ארחי בידם. מערבית לא' דסכור. מ"א רמ"פ ע"ס א"ב ואח"כ: יוסף
 הקטן בר שמואל, ובחרזו שבין אות ק' לת' שבור וגו' וכן בחרזו ישעי סכורת וגו'
 הנספחאת נוסות, וע' אייזענמענגער ח"ב צד 163. 13) אור ישראל. זולת מ"פ
 לשבת אחת שבועות; ע"ס א"ב, יוסף בן שמואל. 14) אזורה מצוק. סליחה לי'
 טבת מ"פ: א"ב, יוסף. ואפשר שחתום ג"כ טוב עלם בזה: טובו. לים עד
 מחופך קצת כי הפייטן השתמש בלישנא דקרא, ונמצאת ג"כ לעדורה צונג כמנהג
 אוניון. 15) איכבה אוכל. למוסף ב' דראש השנה במנהג אפ"ס: יוסף בר שמואל
 חזק (בית האוצר דף ג' ב'). 16) אלהי צורי. שם למוסף א' דראש השנה וחתום:
 טוב עלם. 17) אמנס פסו. זולת לשבת אחר פסח: יוסף בר שמואל (שם ג' א').
 18) אריות הדיחור. זולת לשבת ג' אחר פסח מ"פ ולשבת ב' אחר י"ז תמוז כמ"א
 ובמחזור רומא ב"י סי' כ"ב: א"ב, יוסף בר שמואל טוב עלם. 19) ארגן חסדך.
 יוצר כמ"פ לשבת א' אחר פסח: א"ב כפל ובחרזו יקר וגו' חתום יוסף בר שמואל
 ואחרי הכין ופעל: אמץ וחזק, ואחרי הא"ב חתום עוד הפעם: יוסף בר שמואל.
 20) ויושע אהון איזמדה. מעריב לב' הפסח בסדור כ"א מ"א שביד הח' שור ובכתב
 יד אחר משנת ה"א פ"ט שביד הר"ר אלפער וחתום: טוב עלם חזק (בית האוצר ס"ו
 ע"ב). 21) נירד אביר יעקב. למעריב א' דשבועות כמ"א ובמ"פ על סדר פסוקי
 נירד משה וגו' עד וכל העם וגו' שבפ' יתרו וע"ס א"ב וחתום יוסף הקטן בר שמואל.
 22) ישוכו עמך לבצרון. לב' דראש השנה במנהג אפ"ס לירצו, ולמוסף במנהג
 צרפת: יוסף בר שמואל (בית האוצר נ' ב'). 23) בהרשעת אמון גומא. בסדור כ"י
 הנ"ל משנת ה"א פ"ט (ביר, האוצר ס"ו ב'). 24) מלך אמין כח רב עלילה. מעריב

ליל ב' דראש השנה מנהג יוני וקצרה גם במנהג אפ"ס וחתום בו יוסף הקטן בר
שמאל (בית הארצ' נ' א') ררו"ה ראה אותו בסדר כ"י משנת ס"ד ונדפס מכ"י
הארניפרויטעט של ברעסלאו בספרו של פיננער הכומר Prospektus der
Obseffer Manuscripte (Obessa 1845 S. 52) ויש שיחסי לו גם פיוט יאז רוב נסים
הפלאות כלילה זוה אינו כאשר כתבתי במבוא להגדת פסח שלי הנדפס בשם
מגיד מראשית (ברלין תרט"ו אצל אדלף) צד XVIII וע' למטה ר' ינאי וע' שם
במגיד מראשית צד XXI על ענין הסיפון לרמו עשיית הפסח בלילות הפסח ולמטה
בשם ר' יוסף על איזה פיוטים שאפשר שהם ג"כ ממנו. ^{כ"י} חסד יצא חסד כ' חזק

ר' יוסף בר ששת בן לטימי. משורר בלעריא (בספרד) וחיה ה'א"ס"ח
צ"ב י"א כ"א ל"ח תשרי ק"א תתק"ס (1308) וחבר תפלה בעלת אלף מלות
שכל אחת מתחלת באות א' (נדפסת בקברין ויכוים) תחלתה: **א**אמיר את אדוני
אותו אפרשה אורה אף אמנתך ארשה; איתדני אולי אל אהלך ארשה; אדני
אלהינו אבקשה וחתום בה ע"ד ז' מאד: **א**ב"י תשר"ק ר' יוסף ברכן ששת בן
לטימי מ"ב (מנחתו בכבוד) וגם יצטרפו האותיות שבראשי החרוזים לחרוזים
שלמים ואלה הם: יום וליל ספר פלאי אל לך טוב יפעת מאור יצפין לשמיה
ידון רבוא רבוון רישמשוניה אלף אלפין ככתוב עליה: (אכן ר' ארתות האחרונות
מן אלף אלפין לא מציאתי שם.) והרואה יראה שאם יצטרפו האותיות למלות
וחרוזים שלמים חתום בחרוז יום וליל הנ"ל עוד הפעם יוסף לטימי וכן חתום
בחלק אחר משיר הנ"ל עוד הפעם: תשר"ק א"ב עשאני שנת תתס"ח בלארדה.
והיא התפלה הנזכרת בציטטרופט מג' גער כרך ג' צד 447 נומר 44c אך שם יש
לחקן אבן לטימי במקום אבן לטיש. ^{כ"י} חסד יצא חסד כ' חזק (1) יוסף

ר' יוסף. שם הזה חתום בסתם: (1) אכלה נפשי סליחה ע"ס א"ב לציג בכ"פ
מ"ל זכמ"א ע"ס א"ב רבמנהגים הללו סוף הסליחה: ותאמר קין
אכן כב' מחזורי ספר שלפני עוד יזכרו רחמין על מערטי עמים רגו' וחתום בו
יוסף. וכן במחזור כתב יד מנהג אלגזאיר ותרגום מצאתי חרוז זה נוסף והוא
נמצא גם בסוף שאר סליחות; ע' למטה נומר 2, 3. (2) אגני בהעמיקו. סליחה
לצום אסתר במחזור ספרד וגם בה חתום אחר א"ב בחרוז יזכרו הנזכר נומר 1.
אכן בו צימות קרפינטראין אין בה חרוז זה. (3) אז בכוא יום. במנהג ספרד לי'
טבת ע"ס א"ב ווא"כ חרוז יחמו הנ"ל מן נומר 1, 2. (4) אזכרה מצוק. ע' ר' יוסף
טוב עלם נומר 14. (5) איה כבוד אל. לתשעה באב במנהג אוניון כמובא מצדנץ
(ציטטרונג דעס יודענטהומס III צד 454). (6) איכמה בחר. לירצ' יום כפור במ"פ
לבו בין פיוט אדר רפוט אך איתום ע"ס א"ב ווא"כ יוסף וחרוז היום יכתב הרלך
וחרוז בו. (7) אלהי ימי שנותי כלו. ארפו מ"פ לשבת א' אחר פסח חתום בו יוסף.
ולדעת שד"ל (בית הארצ' דף ג') יש ליחסי לטוב עלם. (8) אני ישן ולבי ער וקול
דופק בלב סוער. זמר בשירים וזמירות דפוס קושטנטנינה סי' רפ"ט (שזכרתי לעיל
צד 77) וחתום יוסף. (9) אקרא לאלהים עלין. לברכו של שבת קודם ראש
השנה במחזור רומא ע"ס א"ב והוא בעל ג' חלקים ובחלק הב' של החרוזים
הפותחים באות ק' ר' ש' ת' חתום יוסף. (10) ארכו הימים. סליחה הביאה צונץ
(זינגאנאלע פאעזיא צד 212). (11) אתם בני עלין. חרוזים על י"ג עקרים

לה' יוסף (הפליט Cod. 56: צד 20) 12) באור בקרבך לך קמתי בקשה לאשמורת
 ראש השנה במחזור ב"י מנהג אלגזאיים ותנינים בחתום יוסף . 13) באשמורת הבקר .
 סליחה הולירה צונץ שם צד 212 14) היום יודע אל רס על כל אל במחזור
 אלגזאיים הנדפס למנת יום כפור : אני יוסף 15) חנוך ורחים סליחה לתענית
 אסתר בד' צומות קרפיניסראץ : יוסף רע' לעיל צד 71 נומה 7 . 16) ידי אל לצורגם
 ברכו נא . בשירי' וזמירות הפוס קושטמנינה סליקצ'ה כתוב על"ה "להר"ר יוסף הכהן"
 17) דה אשר גאה גאה באופני מרכבה . סליחה לכל גדולי במחזור רומא : יוסף .
 18) יה על כל לא יקום אורחו . סליחה לליל ב"א בסליחות תלעמסאן ב"י : יוסף .
 19) יודע היום . סליחה הובאה מצונץ שם צד 212 20) יום יעלה בקראה .
 סליחה לכל נדמי במחזור רומא : יוסף 21) יום שבת קדש יכנה כל איש בהוננו
 וברכשו . סי' קע"ב בשימור שטיינשניידער מבי" באדליאנא נומה 602 ותתי
 לשמע ישראל זאין שם אלא ב' חרוזים בלבו שטיינשניידער רשם עליו שאפשר
 שהם תחלת שם יוסף 22) יושב בכנהי מרכבים חטאנו מ"א לב' סליחות מ"ל
 לג' דעש"ת ובאשמורת הבקר הפוס ווען ליום א' וחתום יוסף חזק ב' פעמים .
 23) יושבת רום עליות רעיוני צופות . סליחה לליל ב"א בסליחות תלעמסאן ב"י .
 24) יחרי בשיר מעלות על אור נגהים צעמו במקלות ברכו אלהים . פינט מצאר
 שד"ל במחזור ב"י וגם במחזור רוטני וחתום יוסף ידלעמו הוא מקמחי (מבוצ צד
 י"ח) 25) יחידת בצרת במחזור רומא לשחרית יום כפור חתום יוסף 26) נתן
 לי . ע' לעיל צד 91 נומה 13 27) יערב לפנד' מעמד השחר ע' לעיל צד 93
 נומר 7 . 28) יערב שיה נדה ותתנונו ותשעה בקרבך מרוקח את רננו . סליחה בין
 סליחות למרצאי שבת בסליחות תלעמסאן כתב יד : יוסף . 29) ישועתך כלה לעדה
 חשובה . סליחה במעירי שחר : יוסף ראח"כ א"ב . 30) ישמיעני אלהים . סליחה
 במחזור רומא סוף ה"ב והוא ג"כ במחזור זה כתב יד סי' נ"ב : יוסף . 31) ישראל
 למטה כחילה שואל . אג"א אל אמיץ . סליחה וכפי הרשום משטיינשניידער
 בשימור מבי" באדליאנא נומה 614 סי' 79 חתום אני יושף והשיך הוא שמואלית
 וחרו לאות פ' מיוסף דלר בכ"ו . 32) לתני מחמת עיני חך וכבוד . פוטט בין פוטט
 אגרוסון ונישואין ס' קל"ה בשירי' וזמירות הפוס קושטמנינה הנ"ל : יוסף . 33) לקראת
 פני חתן כלה בשירי' : פומון שם ס' קמ"ד : יוסף 34) מי יסד שמי גבוהים מי
 אמר א"ב יוסף מהרדה ושימת שטיינשניידער הנ"ל מכתב יד באדליאנא ועל'
 כיון צונץ ציטרנד"ד 1839 זנאגאלע פאעזיא צד 110 35) מעשה ידיו כולם
 חטאנו מ"א לתענית אסתר כפי הנוסח בספרים מהדויקים חתום יוסף ובקצה דפרסים
 חסרים ההרוזים הראשונים ומתחיל "פנד האר" וגו' . 36) נשמרת שמים ותלוד לאור
 זורח לנשמת שר' חתונה במחזור זולצבאך תקל מ"פ פאלאז' ח"ב דף רל"ד וחתום
 יוסף ג' פעמים ובנראה לא נשלמת חתומת הקטן . 37) צדק ומשפט ממן כסאך
 יחיד לבקש רצונך עמדת . מסתגאב חתום בו יוסף בן לביא ב"כ באדליאנא נומ' 602
 סי' 111 38) צדק ובשפט . יערב שיחי ותקח הגונוי שם בכ"ה הנ"ל סי' 112
 וחתום יוסף דאח"כ חרוז מתחיל בארת ק' חלפ' השימת שטיינשניידער אפשר
 שהוא מן חזק . 39) תאות אדם ממוון ובנין גונג . גוגול ומגדל קנין . במ"ר כתב יד
 סי' צ"ו תשר"ק יוסף 40) תפלה לעני יפיל תחנה . בחסדך היה לובגן רצונה .
 בסליחות תלעמסאן כתב יד ליל ב"א : יוסף . חתומי מליש מישי חסד . ס' אג"א
 סליחה יחמל' חסד' א"א ים לרס' אג"א חז' י"ח י"ח חז' סליחה וחתום

ר' יועץ בר מלביאל. ממנה מצאתי ג' קינות כהעתק ממהזויר כתב יד כברעם

הוא הכתב יד הנזכר מניגער בצייטשריפט שלר כרך ה' צד 423—424 בהערה ונמצאורי שם בסוף הקנת למ"ב אחר קנת ציון הלא תשאלו ואש תוקר והון: (1) את ישראל ויושעי וראויבניר כגדי לשפע בצאתי ממצרים כתוב עליה ז' אחרת בניגון זה מר' יועץ והיא ע"ס א"ב כפרל והתום: יועץ ברבי מלביאל חזק. (2) אבכת ואיליה בדמע ובילה על שבר ברל עמי ברמס אשה שפך איש זר והפכףך וחרב ארמי: ע"ס א"ב והתום ג"כ יועץ בר מלביאל חזק. באחריה: (3) קנה כתוב עליה: "אחרת כר' יועץ על הרוג והשבורק" וזאת היא: רחמיס. סיה צד 01 "טף ונשים את התמוז מככות כי גברו עלינו המכות וגם פרש ענן לסכרת ושמשי וירח מזלות וכרכבים יצקרו הוי על זרע אהובים כי שלטר עלינו אויבים זבשנת חייב ה"א ז נתחייב הרוגה נעמים ואלופים לכן יכיון אופנים ושרפים שבעתם מזוקים בעליל והוקטרו לשם יין כליל לכן יבכה ורחן יהודה וגליל פחש בחדש הרביעי שבעה רועים נהרגו ונדונו ביד רועים לכן יבכה גלגל המרעוס בשלשה עשר יום בו רצה המלך לגבות את חיבו לכן יקונן איש אשה רוח בוזי רשעה עליהם חכרו ואכריהם באופנים עברו לכן פנינו קדרו ויש זחתי (4) זנקום אדון נקמת עמדי מעיר דוישנבירק אשר גרפו לעומדי לכן עליהם שפוך ועמדי המלך עולמים אום ונראו חושה לשלח בהם מאירה מהרה הפכס כסרום ועמורה ולפי מקונן הפייטן על צרת היהודים שהיתה ב"ג תמוז ה"א ולמד בעיה ווייסענבורג והיא היא של שנת 1270 שנוכרה מצונץ בסתם בספר זנאגאאלע פאעזיא צד 32

ר' יחיאל בר אברהם. לפי הנראה היה ברומא בערך ה"א ת"ת והיה ואבי

הרבה שחתום בהן ויחאל סתם שאפשר שממנו הם ותמצאם למטה בשם יחיאל ואלה הם החתומים בשמו רשם אבי רבשם אבי אבי: (1) אורח משפטי קיינד לזכרה. (וידי כמ"ר כתב יד ע"ס א"ב זאח"כ: יחיאל בר אברהם חזק. (2) אקדם בנשף וישחר השכמות. ע"ס א"ב ז יחיאל בר אברהם חזק סליחה לעש"ת שם ובמ"ר כ"א: אקרא יומם גלילה ולא החרשתי. סליחה שם סי' ר' ז א"ב: יחיאל בר אברהם חזק. (4) אשנן עונך בעם נרעו נורא עלילה ארמץ נוראותיך על בני אדם להעלילה. אנוש כהרכת לראשנו סבר אותנו לעוללה אנפת בו וחשיבות גמולו בראשון להתעללה אודה שמך כי טוב ולעד אהללה אקראך נצח יומם ולא אדום בלילה בלילה ישבת לכסא לשפוט מרעדי וצא רשע בהשפט ממעדי ויצרתי לענך לד מעודי יען כן הגנת בעדי בא"ב מגן אברהם. הוא למגן מקרובה לצום אסתה ומדותו בנוים גם שאר חלקי הקרובה דהיינו האות מהא"ב שעומד בו כפול שש פעמים בחרוזים ובאותה המלה שמסיים בה חרוז השישי בת בעצמה פותח חרוז ה"ז והמלה השנית שבכל חרוז ה"ז ומלה הראשונה שבחרוז ח' ט' וי' היא ככל פעם אות א' משם יחיאל. ומרכת השיבה יש בסדר הנזכר רק ט' חרוזים לכל ברכה וברכה ונגרע החתימה בחרוז א' כי ברבי אברהם חזק חתום בכל בית של הקרובה תק ג' פעמים. וברכת שים שלום שנגמרת בה חתימת חזק פותחת באות צ' וחרוזים שאח"ז פותחים באות ק' ר' ש' ת' וזה יוצא מכלל כי לא נכללו לגמרי והשלים

הפייטן הא"ב בכרכה האחרונה מ"ח ברכות בדרך קצרה. והפיוט הזה לא מצאתי במ"ר הנדפס כי אם בכתב יד, וע' כ"ח ה' צד 48 ולמטה בשם יחיאל.

ר' יחיאל בר ברוך. ע' בספרי מקור ברכה (בסדורי הנקרא הגיון לב צד 4) מרה שכתבתי שם בשם ר' רפאל פירשטענטהאל, שאפשר שהנ"ל חבר שיר יגדל והוכתרו מהרוז יחיה אל ברוב חסדו ברוך וגו' שמרומוזו בר כנראה שם זה. וזה לא כביר מצארי ראיתי במבוא למחזור בני רומא לשד"ר דף י"ח וז"ל: בערבית ליל שבת יש במנהג בני רומא השיר הידוע יגדל אלהים חי ושם מחברו לא נתפרסם עדיין. ואני ראיתי סדר כ"י על קלף מנהג בני רומא, נכתב בשנת קמ"ג (והוא ביד אלמנצי) ושם הסופר שכתבו הוא משה בכמ"ר יקותיאל חפ"ן ממשפחת הצפרוני וכתב אותו לכמר דניאל מו"ח בכמ"ר שמואל הרופא יש"ר בכמ"ר דניאל זלה"ה דיין. ועל גבי יגדל כתב: אלו הם י"ג עקרים שסידרם כמ"ר דניאל זקני זלה"ה בכמ"ר יהודה דיין, וכן בחומש כ"י על קלף הנמצא של תלמוד תורה בוויניציאה (ובסוף הפרשיות כתוב בו: והותחל לכתוב בעיר פיסא המהוללה שנת קנ"ח לפרט ונשלם לנקד והמסורת הנה בפירושא היום יום שלישי י"א בחודש תשרי שנת קס"ה) כתוב: "אלו הם י"ג עקרים שסדרם כמ"ר דניאל זצ"ל בכמ"ה יהודה זלה"ה דיין; יגדל אלהים חי וכו'".

ר' יחיאל בר יעקב. חתום עם חזק אחרי הא"ב בקינה לט"ב מ"א תחלתה: (1) אסירים בשיר יצאו. וכתב ר' חיים מיכל בהוספות למבוא רור"ה שבמחזור כ"י מנהג וירמייא כתוב עליה שחופרה "מר' יחיאל מאיזנבא" וכן כתוב על קנה אחרת בקינות כ"י המתחלת: (2) ימים ברחו וטובה לא ראו עיני. והיא על גזרת לודא וילדא שנת למכ"ה. ולפי זה היה המחבר בשנת תקצ"ה. וע' למטה בשם ר' יצחק בר נתן. ואפשר שר' יחיאל "מאיזנבא" הוא ט"ס רצ"ל "מאיזנבא" (Gisenaß) ויהיה הפייטן המוזכר מצרניץ פאעזיא צד 309.

ר' יחיאל בר יצחק. חתום: (1) אנוה אלי וארומכנהו בהודייה. פיוט בסידור כ"י כמ"ש רור"ה. ובמחזור מ"פ יש למעריב ב' דסוכות פיוט: (2) ישמחו בחגיהם, ובו ובחלק לברכה השנייה חתום: יחיאל בר יצחק, ובחלק המסודר לאמת ואמונה: (3) אנוו במצור, חתום ג"כ אחר הא"ב: יחיאל חזק ואמץ. ובחלק: (4) יפי ענניך, המסודר לב' ברכות האחרונות חתום: יחיאל בן יצחק יגדל. וכתב רור"ה שבכ"י כתוב על פיוט זה שהוא "מרבינו מיכלמן מצולפכא". ולדעתי אפשר שהוא הרב החתום בתקנות שו"ם שנתחדשו במגנצא בעוד הקהל והרבנים כיום ב' ט"ו אב קמ"א=1381 (שו"ת מהר"ם מיניץ סי' י').

ר' יחיאל. חתום בסתם בסליחות, וביודים האלה: (1) אבוא ברוב חסדך לפניך אשתחוה. וידוי במ"ר כ"י סי' ק"ט, אחר הא"ב כפול חתום: יחיאל חזק. (2) אדוני חטאנו לך קוינו בער, צרה מרשיע מקוינו. סליחה: א"ב יחיאל, במ"ר כ"י סי' ק"ד. (3) אודות פלאותיך בזכרינו דמענו, אצלחנו מפרך ובזרועך נשענו וגו'. שם סי' י; א"ב כפול ואח"כ יחיאל חזק. (4) אומץ תוסיף טהור ידים, בנושאך עון עמוס משדים. שם סי' ק"ב; א"ב יחיאל חזק. (5) אטורות נטורות

לפניך גלויות, בוחן לב חוקר כליות. שם סי' קט"ו: א"ב יחיאל חזק. (6) הכט
 עמך כולנו, אם אנפת תשובכ לנו. א"ב כפול ואח"כ יחיאל חזק. (7) אני הגבר
 ראה עני, ע"ס א"ב כפול ואח"כ יחיאל, שם סי' נ"ד. (8) אפרסי חלש מגנחי
 ממצרות, אספו עם וקדשו עצרות. ע"ס א"ב כפול ואח"כ יחיאל חזק. סליחה
 לעצירת גשמים שם סי' ל"ז ונמצאת ג"ב כמעירי השחר דף ר"א ע"ב. (9) אתה גלית
 סודך לצופי חזויני. ע"ס א"ב ואח"כ יחיאל חזק, במ"ר כתב יד סי' מ' תפלה ללקיית
 מאורות. (10) במר נפש אהנה ואקונן. פזמון על שריפת התורה במ"ר כ"י סי' מ"ח:
 יחיאל חזק. (11) יופק עתה חביון סתר ישע ויעתר אל. סליחה כמחזור רומא כ"י
 סי' קע"א והיא ע"ס א"ב של אח"ס בט"ע. (12) יעקב אתה היית גאה וגבורה ונשא
 ואברתך למרחוק כנשר פרסה, ועתה בזוים נתונים לבו ולמשיסה, את כל נאות
 יעקב. סליחה במ"ר כ"י סי' כ"א ואח"כ חתום יחיאל חזק. (13) תפלת עני נפשו
 בהתעטף, שופך שיח ודמע נוטף. שם סי' קי"ג, תשר"ק יחיאל. וע' צרניץ
 פאעזיא צד 204 שמיחס סליחות שנמנו בנומר 3, 5 לר' יחיאל בר אברהם הנזכר
 למעלה.

ר' ינאי. הרה"שון אשר מזכיר פייטן זה הוא השבולי לקט סי' י"א ודבריו
 נלקחים מתשובה גדולה וארוכה הנמצאת בספר כתב יד הנקרא:
 "מעשה הגאונים" בס' קע"ב והוא מר' צדקיה בעלי שבולי חלקט וראיתי ספר
 הנ"ל הנקנה בשנת תד"ר מהביבליאוטיקא של אוקספורד, בבית ידידי שטיינשניי—
 דער ואלה דברי התשובה כפי אשר העתקתיה משם: "תשובת רבינו גרשום מאור
 הגולה וצו"קל מה שהורדה לכם החבר שלא להתפלל קרובות בתוך התפלה בחגים
 ובמועדים בראש השנה וביום הכפורים ואפילו זכרינו לחיים לפי שאינו מעין מגן,
 שאילה זו נשאלה לפני רב כהן צדק ז"ל וישיבתו והשיבו לשאול אדם צרכי בג'
 ראשונות ובג' אחרונות ולומר זכרינו לחיים במגן כמנהג שלנו אתם עושים כי הוא
 מנהג ישיבה שאנו שואלים במגן זכרינו ובמודים וכתוב לחיים ובשים שלום וכתוב
 לחיים מר"ה עד יו"ה ואם הוא דר' יהודה דאמר אל ישאל אדם צרכי וכו' הלכה היא
 א"כ אנו עושין שלא כהלכה אלא אין אנו חלוקין על הלכה זו דרב יהודה לא דבר
 אלא כצרכי יחיד כדאימא במס' עבודה זרה היה לו חולה בתוך ביתו או היה צריך
 וכו', אבל צרכי צבור בגון זכרינו שואלין. ועוד השיב מר רב נטרונאי ז"ל ריש
 מתיבתא שאומרוין פיוטין באבורה וגבורות ובכל תפלה ותפלה של כל רגל ורגל
 מענינו ומרבינו בו דברי אגדה. ובט' באב ובפורים אם אומר בכל ברכה וברכה מעין
 אותה ברכה ובראש השנה וביום הכפורים דברי ריצי וסליחות, ובט' באב דברי חרבן
 הרשות בידו. ועיקר שאומר בכל ברכה וברכה מעין פתיחתה וחתימתה של ברכה
 ובאמצע אומר דברי אגדה או דברי שבת של הקב"ה שפיר דמי. וגם יש לנו
 ללמוד מן הפייטנים שהיו חכמים גדולים הרי ר' ינאי שהיה מן החכמים הראשונים
 ופייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה. וגם ר' אלעזר בן קליר מן
 החכמים ראשונים ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר באבות וגבורות דברי אגדה
 וענינים הרבה. וגם ר' קלונימוס שמענו שחכם גדול היה ופייט קרובות לכל
 הרגלים והזכיר באגדה וענינים הרבה. ור' משלם בנו ידענו שחכם גדול היה
 ופייט קרובה ליום כפור ובתוך הברכה אמר עניינים הרבה ובסוף קרובה לחתימה
 הזכיר מענין הברכה יו"ט ויש ללמוד מהן ולא לבטל קרובות שהן שבת של הקב"ה"

ע"ל. והנה כתשובה הנ"ל מקדים ר' גרשם את ר' ינאי לר' אלעזר הקליר ואמר על שניהם שהיו "מן החכמים הראשונים" ועל ר' ינאי אמר ביחוד שהוא "פייט קרובות לכל סדר וסדר שלכל השנה". אכן מכל פיוטיו לא נודע עוד לנו כי אם: (1) אוני פטרי רחמתי, שהוא קרובה לשבת הגדול כ"א ע"ס א"ב, ונדפס כבר כמחזורי אשכנז הישנים בקרימונא שב"א ובויניצאה ש"ס. וזר לשון רפא— פארט בכ"ח ח"ו צד 25: "עין עליו מקודם בתחלת הערה י"ט לקליר . . . ונסתפקתי שם מי הוא ר' ינאי זה? ואנך נזכר עוד? ועלינו לתת תודה רבה בזה להחכם הגדול דר' צונץ כי הוא מצא בפיוט יוצרות כ"י אצל קרובות לשבת הגדול מאמר אשר כפי הנראה הוא מר' אפרים מבונא (הנודע ג"כ למספר המעשה של ר' אמנון בעל ונחנה תרקף) רז"ל: "אוני פטרי רחמתי, ואמר העולם שהוא יסוד ר' ינאי רבו של ר' אלעזר בר קליר, אבל בכל ארץ לומברדיאה אין אומרים אותו כי אומרים עלי' שנתקנא בר' אלעזר תלמידו והטיל לו עקרב במנעלו והרגו, יסלח ד' לכל האומרים עלי' אם לא כן היה ע"כ" וכדני והודיעני מזה עוד בתחלת שנת תקצ"ג. ומבלי לפנות מאומה אל דבת הברל כוז אשר מעינה הנרפש נראה בעליל מאיזה קוסמים ומכשפות, וד' יסלח גם להרב ר' אפרים אשר התראה כאלו נסתפק בה וחושש אליה, נאמר כי בכ"י יש במציאה זו תועלת לא מעט. והנה פירש אוני פטרי רחמתי, לשבת הגדול אשר שם במחזור בכ"י מצאתי גם בדפוס בשני ספרים, בסדר שערי שמים להגאון של"ה ז"ל ד"א, ובמחזור לאשכנזים שבגלילות אטאליאה (רויען תקפ"ג). וכבר מצא החכם צונץ חתימתו אחר ברכת מוחיה המתים בראשי החרוזים: ישמע, נפרעת, ירדו, ישע, והוא א"ב ניי לא ינאי, וכל הפיוט כולו בא"ב ובחרוזים שוו הברות ע"ד פיוטי הקליר רק בלתי כבד כ"כ. והיותר שמור למועד וליום שידובר בו. עכ"פ זאת נוכל להוציא מספור המבולבל ההוא, שבארץ לומברדיאה ידעו יותר מעניני ר' ינאי והקליר מאשר ידעו בשער ארצות, וחשבו את ר' ינאי לרבו של הקליר ואיזה סכלים הוציאו הרבה של מות ר' אלעזר ע"י רבו ח"ו, עד שבשאר ארצות אמרו פיוטי ר' ינאי וחשבו את מחברם לאחד מהחכמים הראשונים והק בלומברדיאה לא אמרו אותם מפני דבת הרעה. ודרך התחלתה לתלות דבר בלתי רגיל באיזה סכה בלתי טבעית, הוא מעין הספור על הקליר איך נתפקה ע"י אכילת עוגה שהיה כתוב בה קמיע, וסיפורים כאלה היו יכולים להתחדש בארצות הצרפניות ואמצעית של איטאליאה, כמו לומברדיאה (ארץ של ר' משלם בירי קלוגימוס ואבו אהרן) ורומי, אשר שם ושם רדפו כבר סתרים וקבלות מעשיות. אך עכ"פ נראה מזה מקומו של ר' ינאי וזמנו, כי אטלקי היה ובזמן הקליר, נודע מזה גם ארצו של הקליר שהוא אטאליא, כי ביחד היו. ועל ר' ינאי יש עוד ראיה משמו, כי היה לארץ מולדתו חיבור עם ארץ ישראל, כי בתלמוד ירושלמי נמצא ר' ניי במקום ר' ינאי הנמצא בבבל. וכן זכ"י זכאי, שמי שמי ודומיהם. והארץ היותר מחוברת בימים ההם עם א"י באירופא היתה אטאליא הדרומית ע"ל רפאפארט. נשמע מזה שר' ינאי הפיטן קדם מעט מר"א הקליר. וככ"ח שם צד 19 אמר רפאפארט שחי "ערך ד' אלפים תשכ"ה באטאליא הדרומית" וע' בפיוט שאחר זה. (2) אז רוב נסים הפלאת בלילה. כבר כתבתי בספרי מגיד מראשית על הגדת פסח עמוד XVIII: "הפיוט הזה הוא ע"ס א"ב ונמצא גם כן בהגדה שבמחזור רומא ונבנה על מ"ש ברכה שמרת פ' י"ח, והוא במנהג פולין לשבת הגדול בין פיוטים שחתום בס' ר' יוסף טוב עלם ואמרו עלי' שהוא גם כן

מפייטן זה, אכן מזוה אין ראיה שכבר נמצא ג"כ פיוט זה בקרובות שבת הגדול לאשכנזים אחרי פיוטי ר' בנימין בר זרח ור' ינאי. וכעת כדני החכם לוצאטור בספרו היקר מכריא למחזור בני רומא ומצאתי שם בדף ח' שגם לדעתו פיוט זה אינו כמטיב עלם כי אם מר' ינאי וזה לשונו: אם תשאל מי היה הפייטן הראשון בחרוז ומי היה השני? אשייך כי הראשון בין היהודים לנו נראה שהיה שמו ינאי או ינאי והשני הוא ר' אלעזר בירבי קליר, ומלאכת שניהם נזכרת בכל תפוצות ישראל בהגדה של פסח, כי הפיוט אז רוב נסים הפלאת בלילה הוא לר' ינאי והוא לקוח מן הקדושה לשבת הגדול מ"א כי מלות וכן כי אין לפניך לילה בסוים הקדושה ההיא, דבקות עם הפיוט ההוא שתחלתו וסופו ויהי בחצי הלילה, ובתחלת הקדושה ההיא חתום ינאי עכ"ל. ולענין הפיוטים בחרוזים לדעת לוצאטור היה ר' ינאי הראשון וממנו למדו אחרים, ע' מ"ש ג"כ החכם עדעלמאן בחמדה גנוזה מחברת א' צד 18 מדברי ר' סעדיה אבן דנאן אשר דברי' הועתקו בטעות מדוקקס בנחל קדומים א' צד 1. עוד כתב (שם צד 8) לוצאטור על הדבה הרעה הנזכרת שנמצאה על ר' ינאי בפירושו המחזור כתב יד המוכא לעיר וז"ל: „ואני אומר כי אחרי שפיוט אז רוב נסים הפלאת בלילה נתקבל בכל תפוצות ישראל בהגדה של פסח והוא בלא ספק חלק מהקדושה לשבת הגדול שחתום בה ינאי, ואחרי שרבינו גרשם מאור הגולה הזכיר את ר' ינאי לשבח ולא לגנאי (שבלי' הלקט סי' י"א) מבראר הוא כי השמועה ששמע המפרש ההוא אינה אלא שמע שראו רעלילה בדויה ומזוייפת. גם מה שכתוב באותו פירוש שאין אומרים היוצר ההוא בכל ארץ לומברדיאה, אינו מובן, שהרי עבשיו אומרים אותו גם בלומברדיאה בכל מקום שיש שם מנהג אשכנזי, והוא נמצא במחזור אשכנזי הנדפס באטאליאה על ידי שונציין זה יותר מג' מאות שנה. ואם הכונה על מנהג איטאליאני אין ללמד כלום כמה שאין היוצר נוהג בו כי כמה וכמה פיוטים מחשובי הפייטנים. וגם מר' אלעזר בר' קליר אינם נוהגים בו.“ ועל תבונת פיוטיו כתב החכם הזה שם צד י"א: „הפייטן ינאי לא היה רודף הרבה אחרי מלות החמורות ורוב המלות הקשורות הנמצאות בקרובות לשבת הגדול אינן אלא לרוחק החרוז והא"ב כגון אגני מן כי הוא ראשית אגוני, אך על הרוב לשונו פשוט ומובן ויפה כמו שהוא אז רוב נסים בלילה וכו'. ובכן כי אין לפניך לילה וכו' והוא משתמש בכנויים שיריים נכונים ומרובים, כגון גר צדק (אברהם) ארמי (לבן) נגיד חרשת (מיסרא) מתרף (סנחרב) איש חמודות ופותר בעתותי לילה (דניאל) משתכר בכלי קדש (כלש"צ) אורי (ציון ובירת המקדש) על שם ארה למושב לו עכ"ל. וכנראה חבר ר' ינאי עוד פיוטים ונאכדו מאתנו ותלמידי דונש מזכירים אותו בין עורכי השיר בערך חנך (כמובא מדוקקס בנחל קדומים א' צד 2) „ולא יאמר כואת בשיר על מנהג עור כי השיר: ר' ינאי ור' אלעזר הקליר לא היה כן חוטא“.

ר' יעקב בר אברהם רופא וחי. מעיר אסקולי שבאטאליא, וכפי מ"ש

צונץ (זינאג' פאעזיא צד 324) חיה

בשנת 1436 למספרם. ואני מצאתי במ"ר כ"י בסוף הסליחות כתוב כזה „רשות לנשמת ליר"ה שחברו כמה ר' יעקב וחי" מאסקולי ששכתתי לכותבו במקומו וכתבתייה הנה ותחלתו: יודו לשמן עליון מורה דרך לך כל חי, חתום בו: יעקב וחי בראשי הבתים. ואולי הוא הנ"ל וחי" הוא לפמ"ש צונץ ר"ת ויבאני הסודיך ה'.

ר' יעקב דניאל אולמו. רב בפירארא ועל' כתוב בס' תולדות גדולי ישראל וגאוני אטליאה להחכם מרדכי שמואל וורונדו (טריעסט 1853) צד 137 סי' י"ג כזברים האלה: "תלמוד חשוך להרב פחד יצחק. הוא הפליא לזכות את הרבים בדרשות הערכים ודבריו היו נשמעים ונכנסים בלב העם. הוא היה משורר מובהק וחבר ס' עדן ערוך ופיוט מלכא רמא ופזמון אך צדיקים יודו לשמוך ופזמונים אחרים רבים ונכבדים ומזמורים אותם בעירנו (פארובה) כל אחד בעתו. ושמועתי שפזמון מלכא רמא חכרו בתענית ובקדושה בימי השוככים והראהו להרב ח"ק כמ"הו חיים בן עטר ז"ל כבאר פה העירה לשליחות מצוה והגיהו והסכים על ידו. הוא הרב המחבר בימי חרפו פסק הנקרא בשם ראשית כרוי קציר להסיר מנהג רע שהיו עושים ברכת כהנים בלילה כנעילת י"ח. ועוד לו פסקים אחרים בספר פ"י ובספר גבערה פתח ובספר פי צדיק אשר הניח אחר' ברכה בכתיבתו. ידו כמש הנס ביד הגביר ב' דוח חבהו יצ"ה הוא יסד חברת חושים לבקרים ותקן והנהיג לומר מנחת שובבים בכל יום ולבסוף הצדקה באופן היותר מעולה. הוא יסד ישיבה לדרוש בה בכל שבת בבקר בימי הקיץ הוא חבר ספר מנהגים לבית הכנסת אשכנזים בהיותו מ"ץ שם. והיה אפורפוס גדול על השבת ובכל עש"ק היה משכים לקבל שבת רוצה מביתו מעוטף בכגדי ש"ק לזרו את העם לנעור את התניות וזכה שנפשו יצאה בנישקה ביום א' של חג השבועות בשעת קריאת מתן תורתנו שנת התק"ז זיע"א. ובספר מלחמה לר' נדפס פסקו נגד ספרי הכופר נחמיה חיים חיון ע"ש בארך עכ"ל. והיה הרב ג"כ תלמיד ר' אברהם יצחק מאריני אב"ד דמנטובה וקנן עליו כמותו (שם צד 9 סי' י"ג) וגיסו של ר' פנחס חי ענו ר"מ בפירארה (שם צד 296 סי' ג') שתשובתו נמצאים בפחו יצחק לר' לאמפורנטי שהיה ג"כ רבו. והנה ספר תפתה ערוך לר' משה זכות (ע' למטה) מדבר מעונשי רשעים כגהינם וס' עדן ערוך הוא כחלק שני לו להראות שכר הצדיקים בן עדן וחברו שנת הת"ף שבה יסד בפירארה חברת חושים לבקרים "לתקן ולסדר לומר ברבים אחר חצות יום תיקון חצות בין המצרין ולקונן על חרבן ציון" כעדות המחבר בעצמו בהקדמתו לעדן ערוך הנדפס ביתר עם תפתה ערוך (כמין תקל"ז). ושירי מוסרו ותוכחות שבספר הזה מלאים מרמזים על דו"ל וספרי אגדות הקבלה ובס' רע"ז חתום שמו יעקב דניאל אולמו.

ר' יעקב בר יצחק. רב האחרון היה בר אברהם כאשר חתום בהסכמות' והיה אב"ד בפונזא כבר בשנת תכ"ח כמובא כמון אברהם סי' א' ס"ק י"א; ובסימן ל"ב ס"ק מ"ו, והוא מהרר"ז מפונזא המובא בשו"ת עבודת הגרשוני סי' נ"ט. ויש לו תשובת שאלה בשו"ת אבן השהם סי' י"א וסי' מ"ה. וזמלא מקום רבו ר' יונה בר ישעיה תאומים בעל קיקון דיונה אב"ד במין שנתקבל משם לאב"ד בפונזא. אכן מפני המלחמה שהיו אז בפולין נסג אחר לבוא שם זכות במין א' דפסת תכ"ט. ומצאנו עוד הסכמה לר' יצחק זה בס' מראה יחזקאל קטן כתובה מכנו בפונזא טו"ב סיון תמ"א. אולם בשנת תמ"ב נתבקש בישיבה של מעלה כמובא בסוף ה"א מצמח דוד. ואחריו מלכו בפונזא ר' ישעיה בר שבת ישעפטיל הורוויץ ומת ונקבר שם. ויש לו הסכמה בס' בירת יהודה לר' יהודה בר ניסן (דעסויא תנ"ח) כתובה ו' ניסן תמ"ז. ובשנת תנ"ח היה אב"ד בפונזא ר' נפתלי כ"ץ בר יצחק כנראה ג"כ מהסכמתו לס' הג"ל מי' טבת תנ"ח ובין ממשלת ב' רבנים

האלה בפוזנא היה שם ר' יעקב בר יצחק הנ"ל ראש ישיבה, כנראה מהסכמתו לס' בית אהרן לר' אהרן בר שמואל מניסן חמ"ט ואח"כ נתעלה וישב על כסא ר' יצחק אבי' והיה אב"ד (ע' בשער ובהקדמת ים של שלמה על ימורת שהדפיסו נכדו ר' שלמה זלמן באלטונה ת"ק; ושם בים של שלמה לגטין הנמצא בעזרון ה' יצחק דיין בפוזנא בר יעקב בר יצחק הגאונים הנ"ל הנדפס בבדלוק תקכ"א). ובקיבוץ תפלות הנקרא קונטרס מנהג פוזנא (דיהרנפורטה תקפ"ט) דף כ"ב נמצא סליחה לה' באב תחלתה: יום זה לנו לזכרון בזכרת תרועה ושברים, חתום בר"ה: "יעקב בן הגאון המפורסים מהור"ר יצחק זצ"ל" וכאמור ברה כהדיא חוכרה על שתי הרבנות פוזנא זה אחר זה ה"א ביום הששי ה' אב תע"ו שנהרגו בו היהודים במיתות אכזריות שונות ומשונות אנשים ונשים וטף יחד וחוללו ספני תורתו ונקדה פרוכת הארון. והב' כליל ה' ניסן תע"ז שיצאה אש ברחוב היהודים ונשרף הב' הכנ ובית המדרש. ולזכרון כ' הצרות יסד הרב הנ"ל יום הנ"ל לכבי "ומספר מר הדרות אחרונים לקדש צום ולקרוא עצרה" ותקן סליחה הנ"ל לאומרה בין שאר סליחות אחרות קדמוניות. הדפוס הוציא ונצאם הדיקציה קאמברידז' 1883

ר' יעקב בר יצחק הלוי. הוא רבינו יעב"ץ ורבו של ראב"ן (ע' לעיל הדפוס הוציא ונצאם הדיקציה קאמברידז' 1883 צד 20) ובנו של ר' יצחק סגן לוייה שהיה רבו של רש"י (שו"ת רש"ל סי' כ"ט), אחי ר' אליעזר ור' שמואל הלוי (ע' לעיל צד 20). ובהעתק שבידי מן החכם גייגער ממחזור כתב יד המונח בכרעסלויא בבית מרים מגדלא מצאתי קנה לט"ב תחלתה: (1) "אוי לי על שברו נחלה וגברה מכותי, שעו מני אמר בככי אל תאיצו לנחמני על שבר בת עמי". והוא ע"ס א"ב משולש וחתום בה יעקב בר רבי יצחק הלוי והיא על צרות תתנ"ה והיא היא הנוכרת ג"כ מר' חיים מיכל בהוספות לרור"ה מסידור כ"י משנת צ"ח. ומרשבו של הפייטן היה באשפירא (הנ"ל שם וצונץ צור געשיכטע צד 31). והנה לפי המוכח בעמק הבכא לר' יוסף הכהן צד 14 ובקונטרס גזרות תתנ"ה צד 4, החלה גזרת אשפירא בח' אייר ביום השבת ומשם נסעו האויבים לוירמיזא ויהרגו בה בכל"ג באייר. ובסליחה הנ"ל הלשון: "ביום הראשון הוכפלו הצרות בכן חשך היום וקדרו המאורות", והכונה לפי דעתי אפשר שכיום א' אחרי שבת הנוכח נכפלו בו הצרות. ולפי המסופר מאדלער (יאָסט אנאלען 1839 צד 92) מקונטרס ווירמיזא נמצא בין קדושי ווירמיזא גם ר' יעקב הלוי ולדעתו הוא היעב"ץ שלפנינו, והוא קצת רחוק שהרי מרשבו היה באשפירא אם לא שנאמר שנס היעב"ץ מעירו מחמת המצוק לוירמיזא ושם השיג אותו חרב האויב. ויש לתמרה על צונץ שהביא בספרו: פארטרעגע וכו' צד 392 בהערה בין הפייטנים, ובספרו החדש: זינגאגאלע פאעזיא שתק ממנו לגמרי ולא הזכירו בין המוכחים ממנו שם בצד 166.

ר' יעקב בר מאיר. הוא רבינו יעקב מרומרוג בערפת בן דורו של הראב"ד שאמר על' בסוף ספר הקבלה שלו "שהוא חכם גדול ורב מובהק", וריב"ש בשו"ת שלו במכתב תוכחתו לר' חיים בן גליפה קרא אותו ר' יעקב איש תם אשר כמוהו כפלפול לא נהירי מאחר שהתלמוד נחתם, תלמוד ערוך בפיו ושגור... מפלפולו ועומק שכלו ורחב בינתו כל חכם לב הן גור יגור, וע' על' ביותר בכ"ח ז' צד א' והלאה. הוא היה בן בתו של רש"י ואחי

ר' שמואל בר מאיר. וכבודק השיג ר' חיים מיכל בהוספותי על היידנהיים שכתב שר"ת הוא מאורליניש, וזה אינו אלא איש אחר הוא רוב אחר ששמו ר' יעקב בר מאיר וגם ר"ת, והיא מאורליניש הנהרג בלונדון בשנת ד"א תתק"ן (1190) ביום אשר נתנו עטרת המלכות על ראש רוקארד מלך אינגלטרסה (ע' עמק הבכא צד 45). והיו לב' רבנים האלו השוים בשמותם שאלות ותשובות זה לזה כמובא מרפא פארט שם בכ"ה ז'. וגם עם החכם המדקדק הראב"ע (ע' לעיל צד 5) היה לר"ת מרומרוג היקר ואהבה כנראה מן החרוזים שכתבי זה לזה המוכאים משו"ר מעומר השבחה בכ"ה הג"ל צד 35. והיה מדרך ר"ת לשיר בשירים בראשי תשובותי אשר כתב לשואלים כנראה מכ"ה הג"ל צד 33 וצד 38. והם שקולים כמעשה פיימני הספרדים הגם כי אמר על הקליר שחורא, "ואמן שלא קם כמורה" הפנו של הראב"ע שדבר עלי' קשורת בפירושו לקהלת כידוע (כ"ה ח"ו צד 31 וצד 32). וע' בשכרולי לקט סי' י"א שמביא תשובתו שמותר לומר פיוטים ויוצרות, וזולתות ואופנים דצרכי צבור נינהו. וכשנת תתקל"א (1171). גזר ר' חס לצום ולספרה בכל שנה ושנה בכ' סיון על הרגו בלוייש (ע' לעיל בשם ר' הלל בר יעקב צד 62) וזמן מעט אחר זה בד' תמוז תתקל"א עלתה נשמת הרב הגדול הזה אל אלהים כנמצא כתוב מבעל סדר הרורות (דף ג"ה ע"א). וגם החכם לוצאטור מצא בסדר רש"י כ"י כתוב עלי': "רש"י נאסף לעולמו בשנת ס"ה למאה תשיעי של אלף חמישי והיינו שנת תתס"ה לפרט וסימניך ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם, ור' חס בשנת ל"א למאה עשירי של אלף חמישי וסימניך; ויאמר אלהים אל יעקב (עמק הבכא צד 41 בהערה וע' ג"כ צונץ צ"ג צד 32). ובתוספות כתובות דף ק"ג ע"ב ד"ה אותו הביאו שר' חיים בהן (אבי אמו של הסמ"ג) אמר עלי' שאלו היה שם בשעת קבורת ר"ת היה מטמא לו, ואין זה הפלגה וגזומא, כי כבר מטופר לנו מיוחסין (דפוס פרופס דף צ"ט ע"ב) ומעמק הבכא צד 118 דפוס הנורה שכשנפטר הראב"ד "עשו הכהנים את קברו". ויש ליחס לו פיוטים הללו; (1) אשמרה אליך עזי. סליחה מ"א לג' דעשית' ע"ס א"ב מרובע ואח"ו חתום; יעקב ברבי מאיר יחיה. (2) יציב פתגם. רשות לב' דשמועות קודם הפטרה, חתום בו; יעקב ברבי מאיר. ולרעת היידנהיים אוננו ר"ת כי בפיוט הזה חתום ג"כ "לוי" והוא לא היה לוי שהרי עלה לתורה שלישי כנמצא בורה דעה ס' ת'. והנה דברים אלו חסרים במבוא היידנהיים במחזור שלר' הגדפס בוין אצל שמיד, ובכרעסלויא אצל זולצבאך, ובמבואו הגדפס במחזור קרבן אהרן בלעמבערג 1836, וגדפס שם בהיפך ששמו חתום ביציב פתגם. ומחזור כזה בודאי היה מול עיני רייפמאן ולכן השיג עלי' וכתב בציון תר"א צד 165 כזה: "ואגב גררא אעיר פה על אשר יחס הרורה ארת הפיוט הזה אל הר"ת בהקדמתו למחזור והוא טעות גדול כי בראשי חרוזי פיוט הלזה חתום יעקב ברבי מאיר לוי, והר"ת לא היה לוי כי איננו מוכא בשום מקום בתאר ההוא. גם אחי הרשב"ם והריב"ם אינם מוכאים בשום מקום בתאר לוי. ובהראש מ"ק פ"ג סי' ע"ה נראה בעליל כי לא היה לוי כי כתב שם כדברים האלה; ושמעתי שר"ת היו קוראים אותו בכל שבת שלישי, וכן הוא בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' י' רע"ו אך הוא כתב שם בשם התוספות כי היו נוהגין לקרוא אותו רביעי בכל שבת" עכ"ל רייפמאן. אולם בעקר הדבר עם חבר ר"ת יציב פתגם אם לא? החכם ר' חיים מיכל בהוספותי חלק על היידנהיים ואמר "קרוב לוודאי אצלי שמחברו ר"ת ככתוב עליו בסדר כתב יד משנת ה"א ג' רשות למפטיר דרבינו יעקב זצ"ל" וכאשר מדרך הראשוני לקראו בשם

רבינו יעקב סהם וגם כי סמכו אחריו רשות למפטיח דרבינו יצחק זצ"ל מודגפרא
הוא ר"י בן אהרנה וראשי החרוזים לוי הנמצאים בספרי הדפוס נעשו בלי ספק מן
מגיה א' בטעות ובכ"י הנזכר מתחילים החרוזות האחרונות קלי הכ' תקוף וכו' יהת
וכו' ואח"כ חרוז החסר בספרי הדפוס: כקאימנא ותרגימנא במילי דנהיר ספרין
ואח"כ יהונתן וכו' עב"ל ר' חיים מיכל בהוספותי. והרשות הזה נמצא ג"כ במחזור
רויטרי כ"י (כ"ח ח"ג צד 200). (3) מעריב לשמיני עצרת. לא ראיתי עור. אבל
רבותינו בעלי הוספות זכרו אותו והביאו חרוזי ממנו: „ור"ת עצמו יסד כמעריב
שלו: קדיש ללינה ושלשים ירחם, כאשר אבילים ינחם“ (ר"ה דף ד' ע"ב ד"ה פור;
וע' ג"כ תוספות חגיגה י"ו א' ד"ה פור, סוכה מ"ח א' ד"ה רגל; יומא ג' ע"א ד"ה
פור). (4) שמך אירא. פיוט הביאו צ'ניץ והעתיק מקצתו בספרו זינאגאג' פאעזיא
צד 248. ומלבד שאר פיוטים שנביא עוד בשם „ר' יעקב“ למטה המיוחסים לב"ת,
יחסו עוד לו תרכזה: לבי לבי הלא ידעתי כי לא נבראת כי אם לשוב אל העפר
גו' נדפסת בחוברת הלכות דפוס פירדא משנת תקכ"ה והמזדפים קראה „מרגניתא
דהבינה תם“ ודוקעס (ציון תר"ב צד 103) כתב שלא מצאה עוד במקום אחר ואם
לא יתענהו וזכרנו נמצאת בספר הרוקת והיא מבעל הרוקת. והנה הרוקת אין כעת
בידי לבדוק אחרי דוקעס אם אמר אתו. אולם התרכזה כבר נמצאת בשכט מוסח
פ"י וכתוב עליה „בזכרון יום המות יאמר ארתה“ וזה עם התרכזה שתיים
כתובים בספר אור קדמון לרוב"ז דף ט' אשר משם הועתקו גם דברים אחרים מבעל
שכט מוסר. אכן לענין שר"ת חברה לא נזכר שם מאומה. ומדרך ר' תם להגיה
הפיוטים ולהעמידם אליבא דהלכתא, ע' תוספות ישינים ליומא כ"א ב' ערל פיוט
לצור יעקב אתן מהלל ושירים והפיוט הזה נמצא בין שאר פיוטים שאינם מצויים
אצלינו בכ"י ר' חיים מיכל נומר ^{589/585} כרשום ברשימתו. ריכן להגיה באזהרות
ר' אליהו הוקן ע' לעיל צד 14. וכשור"ת ר' מנחם עזריה מפאנר ס' י' הובא סימן
א' שעשה ה"ת בחרוזים והיא כמו ס' קדש ורחץ שבהגדת פסח כדי להזכיר הדינון
תמיד. ובשם ר' תם נראה שנינהו בו בעודו בחיים או מעט אחרי מותו כי כבר
קראו גודה השם ר' יצחק בן אהותו כמובא בשערי הורא (דינא בכד ס' כ"ד): „כתב
רבינו יצחק בר שמואל ז"ל על ההלואאה, שמלויך במועד שמעתי מרבינו תם ז"ל
כי יש מחמירין“ וכו'. ובהגהות מיימונית לג' דברכות הובא מה שכתוב „במחזור
ר' תם“ ונראה שממנו נובעים ג"כ הגהות' לפיוטי זולתו ופיוטי עצמו אשר פייט
ר' יעקב בר משה יהודה מלונדון. היה חתנו ותלמידו של הרב
לגירונזי) נולד בעיר וויזל והלך בקטנותו עם אביו ללונדון שנתקבל שם לחזן הכנסת.
ובטרם השיג הנער שגרת התשיעית מרת אבי. וילך לק"ק פ"פ דכיון וישמש בישיבת
ר' שמואל שאטין ובסכת השריפה הגדולה שהיתה בפ"פ הישיבה נתבטלה. וילך
לק"ק ליסא עיר מולדתי שהיתה אז כמסופר מר' יעקב עצמו „עיר גדולה לאלהים,
בכל מפעלות גבוהים, מלאה חכמים וסופרים, אריות כפירים ונמרים“ וישב שם באהל
של תורה והעמיד תלמידים הרבה ומשם נסע לפראג וישמוהו שם למשגיח על
מלמדי תלמוד תורה. וגם שם לא ארכו לו הימים וישב לעיר ליסא בשנת תפ"ח
זשם חבר ספר „פגיעת יעקב“ וספר „השתערות מלך הנגב עם מלך הצפון“. וזוה
האחרון כולל ענין התרגומות היצר טוב עם יצר הרע ונדפס באמסטרדם בבית ר'

אברהם עמיאש תצ"ז עם ביאורי מליצותי. ובסוף פ' האחרון מי"ח פרקי הספר נמצאות י"ב סליחות: (1) אתה האלהים לבדך אב הרחמים. חתום בה א"ב ואח"כ אני. (2) אוי לי ווי לי איך כפיתי טובה: א"ב יעקב. (3) אעירה שחר וידי לא נטלתי: א"ב הצעיר. (4) אלה אזכרה ראשפכה נפשי: א"ב הקטן. (5) אדון בפקדן פנקסי לבקר: א"ב מלונדון. (6) את דרכי חשכתי: א"ב בן. (7) אדם הראשון אשר יצרתי: א"ב מה"רר. (8) אמנם הפותח בהצלה: א"ב משה. (9) אני גרור: א"ב יהודה. (10) אקרא הדורות מראש: א"ב ז"ל. (11) אנקת המכלכל: א"ב חזק. (12) אתה החילות: א"ב ראמץ. ולפ"ז חתום בסליחות הללו שמו: אני יעקב הצעיר והקטן מלונדון בן מה"רר משה יהודה ז"ל חזק ראמץ.

ר' יעקב סגרי (Segre). חיה באטליה. ובאילת השחר הנדפס במנטובה שנת 1612) נמצא פיוט לראש חדש תחלתו: יקום יעקב כי קטן הוא ועליו כתוב: „פיוט להחכם כמה"רר יעקב סגרי גר"ו". ולפ"ז חיה הפייטן עוד בשנת הדפוס ספר הנ"ל דהיינו שנת 1617. ואין ספק שהורא המוכר מצונץ (פאעזיא 362—361) שחיה בעיר קאסאלע בשנת 1617.

ר' יעקב (ישראל) עמדען בר צבי. הוא הרב הגדול הנקרא יעב"ץ אשר הפליג לעשות בספריו היקרים אשר חברו ובתוכם ג"כ סדר תפלה שלו וספר לוח ארש על דקדוקי התפלה נגד המדקדק ר' זלמן הענא. נולד בחצי חודש סיון שנת תנ"ו באלטונא לאב"ר צבי אשר היה לו שם ישיבה ומרש בקלויז וקרא את שם בנו הראשון מן חמשה בניו: יעקב כשם אביו הוא הגאון ר' יעקב בר בנימין אשכנזי מגזע ז"ק (זרע קדש). ותולדות ימי חי' כתב ר' יעקב עמדען בעצמו על ספר וקראו מגלת ספר ואך קצתו נדפס ממנו במאסף תק"ע צד עט—צ. ויפה כתבו עליו שם המאספים צד פ': „ימי שני חי' יעקב המנוח ז"ל מלאו עמל—דעס ודברי חיבת כשערי' ובקרני ראם יחד יתנגה עם שאר ראשי תפארת ישרון". — וימת הרב באלטונא א' דר"ח אייר תקל"ו ויוקנו על"ר ר' שלמה רובנא קנתו הנדפסה בכרל"ן (תקל"ו) בשם אבל יחיד. ולפי הכתוב שם בשער ספר הקטן הזה נאסף אל עמיו בן ע"ח לימי חי' וזה מתנגד לפי מדה שכתבנו לעיל שנוולד תנ"ו. ומצבת קבורתו שהקימו לו באלטונא נדפסת בס' החיים לר' שלמה בלאגג (הנוכר תר"ח צד 309—310) וכתוב ג"כ עליה: „נשמתו יצאה בקדושה ביום ו' עש"ק א' דר"ח אייר תקל"ו וגופו נקבר בו ביום סמוך לכניסת שבת קדש". וחריץ מה שהליץ באמרת שיד היחוד נגד אשר הרחיקו אמירתו (סידור יעב"ץ ח"א דף קע"ה—קע"ח) נמצאים מוכנו איזה פיוטים שיסד הוא בעצמו והם: (1) אשירה לד' שוכן ארון הכרית. והוא לכרית מלה, בסדור ברכות שמים בחלק מגדל עזו דף כ"ג וכ"ד (אלטונא תק"ח). (2) אתני שבחא די שבק רוחא ויהב נייחא לישראל בשבתא. שיר לישבת מיוסד ע"פ א"ב ואחר' חתום יעקב יעבץ (שם דף שמ"ח ב') וסדרי העבודות שיסד היעב"ץ נדפסו שם בסדורו, וד' ימים קודם מותו שלח השמטות שנשמטו בסדרי העבודות הנ"ל אל ר' שלמה רובנא להדפיסם עוד הפעם (שם באב"ל יחיד דף א' ב') והוא הדפיסם לט"בלט 1846 צד 442).

ר' יעקב, חתום בסתם (1). אראג מחטאתי. סליחה מ"א ל"ז בתמוז: א"ב יעקב חזק ואחר חרוז דורש חתום עיר הפעם חזק ונראה שנשתכשה הסליחה, והיה חתום אחר חזק ה"א גם אבי הפייטן, גם זמנו נרמז בה בלשון "זה יותר מאלף שנים ועוד" הידוע גם בשאר פייטים. (2) אדוני האדונים לך המלוכה, זמירות ותחנונים לפניך אשפכה, ושרים ורננים אשר אערוכה, והיה הלילה משמר והיום מלאכה. סליחה בסליחות תלעמסאן כ"י לליל ב' דר"ה וחתום יעקב. (3) אל חי ציה אב המון. פיוט מצאתי בסוף אזהרות לר' יצחק בר ראובן (ליורדני חקנ"ב) דף ג"ר וחתום יעקב, והלשון גם ענינו מורים שהוא מפייטן מאוחר מתלמידי האר"י וסיעתו. (4) אסור בכלוא מצוקה, מסתגב בסליחות תלעמסאן כ"י ב' דר"ה אני יעקב חזק, וכן בכ"ה אשמורת המובא מדר קעס (לט"ב בלט 1849 צד 667. 762). (5) כמוצאי יום מנחה, זמר למ"ש חתום בר יעקב מנחם חזק, וע' מה שכתבתי במקור ברכה שלי בסדר הגיון לב צד 398. (6) יגוני וזמר חמי. פיוט כמחזור וויטרי וחתום יעקב ועל"י כתוב בסוף גרפס בכ"ה ח"ז צד 37 וחתום יעקב. (7) יד רשם. פיוט בכ"י לפסח, כתוב עלי "לר' יעקב חס" גרפס מועל לעניק בל"בלט 1844 צד 168 ור"ח יעקב חזק. (8) יד נא צור אל העבור, בן נלכר בפח מוקשר. בסליחות תלעמסאן כ"י ליל ששה עשר: יעקב. (9) יהירים קמו בכל דור. לצום אסתר במחזור ספרד ואפשר שחתום יעקב. (10) יום הודו ובבדו. פיוט גרפס בכ"ה ח"ז כמחזור וויטרי וחתום יעקב ועל"י כתוב "לר"ת", וע' מ"ש שם שד"ל צד 35, ונמצא ג"כ בכ"י שררת האמבורג נרמז 42 (לט"בלט 1844 צד 301). (11) יוצק דמנו ברב חבליו. בסליחות תלעמסאן כ"י ליל כ"ד: יעקב. (12) יחיד ערץ. ארפן מ"פ לשבת ב' אחר פסח ובקצה קהלות גם לשבת חול המועד ש"פ: יעקב. (13) יקודי אש. ארפן מ"פ לשבת ה' אחר פסח: יעקב מלא וי"ר. (14) מזה לך בן אדם נשמה באפך, מה לך תרדם והים בזעפו. בסליחות תלעמסאן ליל כ': יעקב. (15) נשמת ילדים שוממים. לנשמת שבת שמעו במחזור ספרד. (16) על משכבי בלילות אריתי במוטב רחשי. בקשה (לאשמורת) א' דר"ה מנהג אלגור ותונים כ"י: יעקב. (17) תשבי צרי לבבי זכרו כצוף ומן. פיוט בשירים וזמירות דפוס קרשטנטינה ס' צ"ז: יעקב (אכן חרוז האחרון לאות ב' חסר בו).

ר' יצחק בר אביגדור, חתום בפזמון לערב יו"ב במנהג פולין ליטא ראשכנז תחלתו ירצה צום עמך.

ר' יצחק בר אשר, בפזמון ליום כפור (מעירי שחר וויניציאה ת"פ דף קמ"ג) תחלתו: הן יום בא לד' מקודש כמוצא ומבוא וחתום: יצחק בן אשר.

ר' יצחק ברכיה מפאנו, החכם גירונדי בתולדות גדולי ישראל צד 141 כתב עלי' שהיה חתנו ותלמידו של הרמ"ע מפאנו מורה צדק בק"ק לוגו, וממנו תשובה נמצאת בפחד יצחק בערך אבל אסור בכל מיני טומאה ובערך טומאת אהל ותלמידו הוא הרב באר עשק כמובא שם בס' פ' ופ"ה. ובצדק השיג עלי' בזה ידידי שטיינשניידער בקאטאלאג שלו צד 1097 כי ר' יצחק ברכיה המובא בפחד יצחק הוא רב אחר ויהי כנמצא שם בתשובה בעיר לוגו בשנת תצ"ו והיה בן ר' יהודה אריה מפאנו; אולם ר' יצחק ברכיה שלפנינו

קדום לו והיה בערך ה"א ש"פ, ע' קורא הדורות דף מ"ב ב' והיה בן אחותו וחתנו של ר' מנחם עוריה מפאנו ככתוב בשו"ת באר עשק סי' נ"ז, ואין זה סתירה במה שכתוב שם בהקדמה ובסי' כ' שהיה נכדו וחתנו כי הוראת מלת נכדו אצל הלועזים הוא כמו Neffe, Nipote כמו"ש ידיו הנ"ל בקאטאלאג שלו עמוד 1393 נומר 5. ובסדר ברכה הטרפס במנטובה ת"ג, וברוניציאה ת"ן, ובפירארה ת"ג יש לו ב' פיוטים בין פיוטי ר' שמואל ארקוראלטי, ר' עזריה מן האדומים ר' מרדכי דאטו (גירונדי שבו לט"בלט 1844 צד 439, קאטאלאג הנ"ל 2611, 2620).

ר' יצחק גיאת בר יהודה היה מגדולי מדינת אליסאני, אהב תורה ודורש חכמה ור' שמואל הנגיד ור' יהוסף בנו היו מנשאים ומכבדים אותו. וישב על כסא הרבנות עד שנת התכ"ט וימת ויקבר באליסאנה עם אבותיו וכלכו בקיאתו בתורה שהעמיד בה תלמידים גדולים, היה ג"כ מודע לחכמת יונית ופייטן גדול (סדר הקבלה להראב"ד אמ"ד דף מ"ד ומ"ה). והידיענהיים כמבוא שלו שחשבו לרבו של רש"י טעה בזה טעות גדול, כי האחרון היה צרפתי ולא ספרדי כאשר השיגו כבר ר' חיים מיכל בהוספותי. וככלל ידענו ממנו שיסד פיוטים רבים כמו"ש הבררשי בשו"ת הרשב"א סי' ת"ח וקצתם נשארו בידנו מפורזים בספרי תפלות שונים, ואפשר שחכמו ר"י גיאת מתחלה בספר מיוחד ומשם לוקחו אחרי כן. ויש קצת ראיה לזה מתשובת הרשב"ץ ח"א שמכנהו בס' ע"ב "בעל השירים, ובסי' צ"ב כתב עלי': ראינו במחזור שיסד הר' יצחק אבן גיאת ז"ל: מלאכתו מרובה והיום קצר, ראשליך אותו אל בית היצר" וכו' וק"ש (רעליגיעזע פאעזיא צד 260), וחרוז הנ"ל הוא בפיוט אפשי ימתי, ע' למטר. ורוב פיוטיו חברו לימי התשובה ולר"ה וי"ב במחזור טריפולי המכונה שפתי רננות שכולל תפלות לימים הנוראים (לט"בלט ש"א 1844 צד 345) ובמחזור לר"ה וי"ב מנהג קוסטנטינא בארץ המערב כ"י (הפליט צד 13, 48 Cod.). ומעמדו ליר"ב נזכר בתחכמוני שער ג' וז"ל לפי הנוסח הנמצא מדעריענבורג בכ"י זארבאננע: "ושיירי הרב בן גיאת ר' יצחק, על מצח היקר הוחק, ולמכצרי המליצה ישחק, ובספרו אשר חבר למעמד יר"ה כ הראה נראות, היו לו לאורת כי שיריו צלחה עליהם רוח נבואה" (צייטשריפט מגייגער ח"ה צד 401). והחכם לוצאטו בהערה למקדש מעט מראיטו דף צ"ז ב' כתב על ר"י גיאת "חבר לכל השנה חזונים נכבדים נהגים בהם בספרד וארגון גם באיסקליאה יותר האיים" והם הדברים שהיו מקורו של צונץ בספרו צור געשיכטע צד 524 בהערה. ור' משה בן עזרא תלמידו של ר"י גיאת כתב ג"כ שבתו של רבו בספרו הערבי הרבאו דכרי' בערבי ולטין בקאטאלאג של שטיינשניידער עמוד 1114. והנה החכם דוקעס נחל קדומים צד 12 הביא חכם א' רשמו ר' יצחק בן מרשיע וכתב עליו: "לא נרדע זמנו בכיורר ולא נזכר רק מר' משה בן עזרא בספרו הערבי ויזכיר מזמנו ב' טורים האלה:

שמעה הלוות יה אשר יביע, יצחק אשר נקרא בנו מרשיע,
לאר אשר ינח ומי יניע, גם הוא אשר ישקוט ומי ירשיע,

וכנראה הם הטורים הראשונים מפיוט אחד "עכ"ל דוקעס. אולם ידידי שטייג-שניידער העיר שם בספרו שר' יצחק גיאת הוא עצמו הפייטן בן מרשיע המובא מדוקעס והדבר כך היה, שר' יצחק חבר שיר על צרות עירו אליסאנה ועל ישועת

אלהי'. ובשכבו על משכבו חושב על שם השיר אשר יתן לו, התחיל לשיר בחלומו שמעה תהלה יה אשר יביע, ועל כן כנה אח"ו את שירו תהלה; אמנם מה שקרא את עצמו בנו מושיע, חשב שטיינשניידער שיש לו המשך עם אבו נצר שהיה שמו של ר' עזריה בן ר' יוסף בן שמואל הנגיד אשר לקחו ר"י גיאת לבן כמסופר מר' משה בן עזריה שם בספרו הערבי ומהראב"ד בקבלתו. אמנם הרב החכם גייגער העירו אח"כ ששם מושיע הוא העתקה העברית משם גיאת רצ"ך לכתוב Gajjat, כי בדיוואן כ"י כתוב בדגש ערבי על אורת יוד וע' ג"כ זאכאטבלאטט 1846 עמוד 75.

ואלה פיוטי' על סדר השבתות החגים וימי התשובה: (1) ימי פרישה. (2) ידך תחיש לישא. (3) כי אתה יוצר נגוהים. בסדר ד' צומות וד' פרשיות מנהג קרפינטראץ (אמ"ד תקכ"ב) לשבת שקלים. בנומר 1 חתום יצחק ורשום שם עלי' קיק'לר, ובנומר 2 חתום יצחק גיאת והוא פזמון ונומר 3 הוא סלוק וחתומו יצחק, וכ"כ צונץ (צייטונג ד"י 1838 צד 608 ברשימתו ממחזור איניון. (4) יראוי בתום מנחה. פזמון לשבת זכור שם בסדר הנ"ל וחתום יצחק גיאת, וכ"כ צונץ שם. (5) יום פריא. פיוט שם לשחרית פורים קודם קריאת המגלה בלשון ארמי חתום בו יצחק והוא מגיאת, כנדפס עלי', ור' צמח דוראן פירשו נדפס בס' תפארת ישראל לרשב"ץ ואיזה ביאורים עם פיוט הזה מלוקטים מפירוש הנ"ל נדפסים ג"כ בסדר קארפינטראץ הנזכר. (6) יסוד טעם. פזמון לפרשת פרה בסדר הנ"ל, ובאילת השחר דפוס מנטרבה שע"כ דף צ"ד ע"ב וחתום יצחק גיאת. (7) ימי הדות מעוכם. פזמון לשבת החדש בסדר הנ"ל חתום בו יצחק גיאת, ואין ספק שהוא כמנו כי כמו בן יסד לג' פרשיות הראשונות, וכ"כ צונץ (צייטונג ד"י 1839 צד 11) אלא שיש להעיר שבסדר הנ"ל שלפני כחרון האחרון מיצחק חתום גם כן הלוי ומרומו בו בציון הנדפס: קו היא לראש. . . ולעית. . . ישובך. ולא מצאתי עוד שהיה מבני לוי ואפשר שאקראי בעלמא הוא. (8) אל ישעך צמאתי. הרשענא לא' דסוכות במחזור ספרד ואיניון וחתום אני יצחק (צונץ שם 80, 480). (9) אמוניך מתחננים. הרשענא ליום ד' בשני המנהגים הנזכרים; אני יצחק (הנ"ל שם 83, 480). (10) בהרשעת יהודה. הושענא לשבת וחר"מ וחתום יצחק ונמצא במחזור איניון (הנ"ל שם 118, 480). (11) אמרת אבנא הלכות סוכה. זולת לא' דסוכות במחזור הנ"ל: (שם 79, 480). (12) יה השב. פזמון לש"ת במחזור ספרד ואיניון לזיהי כנסוע וחתום: יצחק (הנ"ל צד 289, 480). (13) יעלו על לב. (14) יפהד וירחב לבני. ב' פיוטים שחתום בס' יצחק, לש"ת במחזור איניון (הנ"ל צד 290, 480). (15) יה בעבאות. לפסח יום א' במחזור איניון (הנ"ל צד 480). (16) יבואני חסדיך. (17) יגלה צור. (18) יוצר מרומות. ג' פיוטים שם לר"ה יום ב' בש"ע של שחרית ואחריהם. (19) מלך כל מלך יושב במרום משגבו. פיוט כדמות מלך עליון שלנו. (20) ימלך מבין נעלים. שניהם ג"כ בש"ע שם (הנ"ל שם צד 302, 480). (21) יה לשועת. (22) יצו שדי. (23) ירצה עם. (24) ירצה צום. סליחורת במחזור איניון לכל נדרי (הנ"ל שם צד 303, 480). והנה נומר 23 המרושמת מצונץ היא היא סליחור; ירצה עם איניון שחתום בתחלתה יצחק ונמצאת לכל נדרי במחזור ספרד ורומא. ולפי המובא משד"ל במבוא שלו צד כ"ח היא גם כמנהג אפ"ס וטרופולי והוא במשקל שש ושש והוא לא מצא אותה בספרים כ"י רק באחד הוא כגליון בכתובה מאחרת, ונראה לו כי בדורות אחרונים לקחה בני רומא

מכונה ספרד וראולו הוא לר' יצחק בן גיאת. אכן במחזור בני רומא כתב יד שהיה בידו מצאתי אותה ג"כ לכל נדרי. (25) ירצה לפניך. סליחה לשחתות יו"כ במחזור אויניון (צונץ שם 380, 460). (26) יה איום זכור היום ברית שבעת תמימך. ציה אזרח וגו'. פיוט הזה נמצא במחזור ספרדי למנחת יו"כ. אכן בשינוי נוסחאות ולא נזכר בו חתימת פייטן. ובכתב יד שררר האמבורג נומר 205 מיוחס למשה בן עזרא (דוקעס משה בן עזרא צד 14) וכן מצאתיו במחזור אלגזאיר. הנדפס ובמחזור אלגזאיר ותרגום כתב יד ליוצר יו"כ. אולם במחזורים כנהג פרלון (זולצבאך תק"ל פאליג. ח"ב דף י"ג ע"ב) נמצא ג"כ פזמון הזה לכרית מלה של תענית ולפי נוסחתו שם וגם בסדר מ"א דפרס ברלין משנת ת"ס חתום יצחק ואז קרוב הוא לאמור שהוא מגיאתי וכן נראה הערת צונץ שהביא שפירט זה נמצא במחזור אויניון ליוצר יו"כ ושחתום יצחק ומנה אותו בין פיוטי גיאת (צייטונג שם צד 380, 480) וע' זקש (רעליגיעזע פאעזיא צד 269). ובמחזור ספרד ובמחזור קארפינטראץ לג' רגלים (אמ"ד תקי"ט) להרשענא רבא נמצא ג"כ פזמון זה אך חלקוה לחלקים והכניסו בון חלקי פיוטים אחרים. (27) תלכין לזולת יוצר יו"כ (צונץ שם 381, 480). (28) יום צדו. פזמון לירצה יו"כ (הג"ל שם) ומצאתי ג"כ במחזור ספרד לירצה יו"כ וחתום גיאת. (29) יום צעקו שם ובמחזור ספרד לירצה יו"כ (צונץ שם) יצחק. (30) המבדיל בין קדש. יצוה. כן התחלת פיוט נעילת יום כפור במחזור אויניון שחתום בו יצחק ומסתפק בו צונץ אם הוא מגיאת (שם צד 383, 480) והוא בלי ספק הפיוט הנמצא ג"כ לנעילה במחזור אלגזאיר הנדפס ובמחזור אלגזאיר ותרגום כרבב יד שראיתי ובעמק ברכה לר' אברהם הירוויץ דף ק"ב ב' ס' ס"ו ואין לו השתוות עם פיוט המבדיל שכתפלותנו למוצאי שבת כי אם בחרו הראשון וגם בו חתום יצחק ועל חרוז זה נוסד ג"כ עוד פיוט אחר למוצאי שבת הנדפס מיעב"ץ בסידורו דף ת"ה. והנה ברשימת הפיוטים ליו"כ שבמחזור אויניון הלכנו בעקבות צונץ ברשימתו ממחזור הג"ל. והרואה יראה כי מעט מוזער הם וחסרים ביניהם עקרי הפיוטים דהיינו הפיוטים לתפלת שבע וסדר עבודה, ודומיהם כי במחזור הג"ל הוסדו אותם הפיוטים מר' משה ב"ע ומהראב"ע. אולם גם פיוטים כאלה נותרו לנו מגיאת הם בכלל אותה המעמד שכתב עליו התחכמוני שהראה בו נוראות כמו שהעתקתי לעיל דבריו. ונמצאו הפיוטים הללו בכתב יד אחד בפארוז מהחכם דערענבורג כאשר כתב החכם הזה בצייטשריפט מגיאת ער ח"ה צד 401, 402 ואלה הם: (31) אעירה שחר אישוני לב וכבורת שמורות. חתום בו ד' פעמים אני יצחק בן יהודה גיאת חוק. והוא רשות לנשמת. (32) אכף לאלהי ואתחנן. רשות למגן של יוצר יו"כ ובר נמצאו החרוזים שהעתק הראב"ד באמורה רמה דף ס"ח כמובא בתל קדומים צד 43. (33) אמניו נוצר ומושך לחיק. פיוט למגן. (34) אבן שתיה בקדש הושתה. למחיה: א"ב יצחק בן יהודה אליסאני חוק. (35) ובכן מה רבו מעשיו ה' כלם. פיוט גדול על כל מלה ומלה שבפסוק הזה דוגמת הרוזים שבמחזורנו על פסוק מי לא יראך ומסמיני דערענבורג שמוסמן פיוט זה בנומר 5—22 נראה שחלקי הפיוט י"ז הם. (36) אתה אל מסתתר בחייון מושביו. סלוק. ואלה הפיוטים למוסף יו"כ שם: (37) יונה שוכבת בינות שפתים. למגן. (38) אבני קדש ומצוקי ארץ. למחיה. (39) תמימי ארח חיל אזור שרעם להקריב, משלש. (40) ובכן אודך על כי נוראות. ר' רהיטים על כל מלה ומלה שבפסוק הזה כמו בשחירות על פסוק ובכן מה רבו (לעיל נומר 35). (41) אל אל אשא דעני ולמקום. הוא סדר עבודה

וחתומים בה הא"ב גם יצחק גיאת עשרה פעמים. עד הגה הפיוטים שנמצא מדע רענבורג בכ"פ פארוז הג"ל; אכן גם בו לא נמצא כל פיוטי גיאת וקצתם לא נרשמים כהחכם הג"ל בפירוש ונשלימם פה ממקום אחר והם: (42) נפלארני אל ראשון (43) אמוץ דגלי ארתות; ב' פיוטים למוסף יו"כ בשפתי רננות והכיאם וקש (רעה) ליגיעוע פאעזיא צד (262). (44) אכרן לחלורת פניך. רשות לענבורג מוסף יו"כ נמצא במחזור מנהג מסתערב שביד לוצאטו ולא בכ"פ פארוז ונדפס התחלתו בכתולת ברת יהודה צד 14 והיא מגיאת עצמו (45) אבאר שם אדיר (46) בחמתך אזורת הוד. שני פיוטים לירצר יו"כ (וקש שם). והנה מפיוט יונה (נומר 37) ממנו איזה טורים בס' בעל הכנפים (נחל קדומים צד 49) גופיט שאחר' אבני קדש (נומר 38) נמצא ג"כ במחזור ספרד אבל כמנהג והתוס; א"ב יצחק גיאת. ולמנחת יום כפור נמצא לו ג"כ פיוטים בשפתי רננות והם: (47) ובכן אאדיר אליהי אבי כעת הפלת אליהי הנביא. אז ברבות השמים, חתום יצחק ועוד פ"א יצחק בר יהודה גיאת אליסאמי ואחר' (48) ויהי בעלות המנחה יום זה הואל. חתום יצחק. (49) יונה חפשה בנשרת היום. חתום יצחק בן יהודה ושלשתם נדפסו מזקש בסוף ספרו ע"ש. ופיוט האחרון גם בלט בלט 1843 צד 451 ומגיגער בנטעי נעמנים דף י"ט. ונכוא עתה אל סליחותיו ופזמוניו ומצאתי הרבה מאוד בסליחות לכ"ד אשמורת כמנהג תלעמסאן כתב יד וחתום בהם פעם יצחק גיאת או יצחק בר יהודה גיאת או גיאת לבד ועל הרוב סתם יצחק. וקרוב הויא מאוד לאמר שכלם אב אחד הולידם הגם כי נמצאו שם ג"כ סליחות שחתום בס' ר' יצחק גירנדי (ע' למטה בשם זה). (50) יונת אלם קבעה מעונה כמעמד הראשון למעמד א'; יצחק. (51) ישנו נדיבים להלל אלהים רבותים. סליחה למעמד ב'; גיאת. (52) ישאו אל אל בשמים, נדיבים לבנות על כפים, בלילות שפכו לב כמים, לפני ה' זרה פעמים. מיושב למעמד ב'; יצחק. (53) יום ציום הואילו, לחזות (?) זרע קדושים, פני צורם הקבילו, במנחת שירים חדשים, ולענות וחיילו, והשיג רצונו דרשים, בתחנונים הפילו, שניים ושלישים למעמד ג'; גיאת. (54) יפקון רצונך. כשי הגישו וישנו וישלשו. מיושב למעמד ג'; יצחק. (55) יה צדק רום מעל שחק ומחקר דעה. סליחה למעמד ד'; גיאת. (56) יערכו מעמדי תחנון רביעים. למעמד ד'; יצחק. (57) יה שימה פדים. סליחה למעמד ה'; יצחק. (58) יה הרש לעדה. למעמד ה'; יצחק. (59) יה כל' לספר אודות, פעולותי' יהיני צרפה ומכיט חירותי חכמים לא יבינו קבל רני הודותי אמרניס בך האמנינו, ושיר אשמורת ליל הששי הכינו. סליחה למעמד ו'; יצחק גיאת. (60) ירצה מעמדות. מיושב למעמד ו'; יצחק. (61) יחיד מעד שוכן ורז מלוכה ראשונית. סליחה למעמד ח'; יצחק. (62) ירצה עם מחלצות. מיושב למעמד ח' יצחק. (63) יום בעד יוצרי ורועי, לחפש אשור דעי. סליחה למעמד ט'; יצחק. (64) יד הצבתי לפאר קוני לשורר והודות. מיושב למעמד ט'; יצחק. (65) יעשה תבואה ופרי תחנון תקנו אמוני. סליחה למעמד י'; יצחק. (66) יום בה השחת וזעם תקרא לעומדים בלילות עשרה תקרא לאל, לא אשחית בעבור העשרה. מיושב למעמד י'; יצחק. (67) לעמו ישראל יצו שדי סליחה. בליל שבת יערוך וישפך חן ושיחה. סליחה למעמד ליל שבת; יצחק. (68) יונת אלם ערת יפה וברה. סליחה למעמד ליל שבת; יצחק א"ב. (69) לא בקשתי אל אבטח ולי לא הרשע הרבי וכתנת עלי מחנה בך בטוח לבי. למעמד ליל מוצאי שבת; יצחק. (70) יושב הכרובי על ארון (?) חנהו צור אשר מעגלותי בשמי' בונה חיש קרבת (?)

מענה. לעם נגש ונגעה; והיה טרם יקראו ואני אענה. למעמד הנ"ל יצחק. 71) יה
להדרש הואל לעם לך נטה וסר. למעמד ליל י"א; יצחק גיאת. 72) לקרא
באשמורת. למעמד הנ"ל; יצחק. 73) רצה עם הדרו לקראתך בלי בושש. למעמד
שנים עשר; יצחק. 74) יצורה ישרעתינו אל וידנו ירים, ושמש צדקותינו וכסה
עמקים והרים; כקרבן חובתינו בהקריבנו אמורים, ונשלמה שפתנו שלשה עשר
פרים. למעמד ג"ג; יצחק. 75) יום מפקדך חל כל בשר, ומפני חרדך זעף וסר.
מושב להנ"ל ובנראה חתום; יצחק. 76) יושב תהלרת שמעה. למעמד י"ד; יצחק
גיאת. 77) יעתר שם פניו. למעמד ט"ו; יצחק גיאת. 78) יה ישעך הלבישה.
מושב להנ"ל; יצחק. 79) יצתתי עמדים באבני פז מוכנים. למעמד ליל ט"ז.
80) זה כמה תחנני מצא. מיושב להנ"ל; יצחק. 71) יש מאין בורא. למעמד י"ז;
יצחק גיאת. 82) יגל ישע ויערה צדיק. מיושב להנ"ל; יצחק. 83) יסרתי לב זונה.
למעמד י"ח; יצחק. 84) יום באתם לחלרת פני אל רמים. להנ"ל; יצחק.
85) יערב שיח בן יטר זמן וילמדוהו כוסר. להנ"ל יצחק. 86) יום לבי סבותי ראות
איה טובתי. למעמד ליל י"ט; גיאת. 87) כל גוי שואל במקלו, ותועה אחרי הבלו.
להנ"ל; יצחק. 88) אליך אקרא צור עין הקורא. מיושב להנ"ל; יצחק. 89) יום
וליל אכלה בהגיון צדקותיך. למעמד ליל עשרים; יצחק. 90) ידע עתידות ומכין
אותיות; צופה נטרות רואה הוד כליות. להנ"ל; יצחק ואח"כ א"ב עד ארת ב' רב'
בכלל. 91) יעלו דברים בעשרים אמורים; לרצון כפרים וחלבי אמורים. מיושב
לנ"ר; יצחק. 92) יום יום מהלל נפלא אכונן וכליל פאורים (?) ואעטור לשוכני
מעלה משיר נזרי כתמים. למעמד ליל כ"ב; יצחק. 93) ירצה מחמד תהלות שפתים.
מיושב להנ"ל; יצחק ובנראה חתום ג"כ אח"י גיאת. 94) יצו לנצור כאשון. למעמד
ליל כ"ג; יצחק. 95) יכון לפניך קטורת ניב שפתותי; צופה הררי בטן ומכין
תעלומותי; קולי שעה ואל תחקר אשמי ותלונותי; כי גר אנכי עמך תושב ככל
אבותי. להנ"ר; יצחק. 96) ימחר ריחישה גאורת (?) מכה אנושה. להנ"ר; יצחק
גיאת. 97) יועץ עצות מפר. למעמד כ"ד; יצחק. 98) אל שעה ושית פדים;
לעם נגדך שעה; מיום ליום עד עשרים וארבעה. מיושב להנ"ל; יצחק.
99) יודים שיר הקדימו; לאל מנחת בכורים; יום ריום השכימו; תרומת תהלות להרים.
למעמד ליל כ"ה. ובראשי חרוזים חתום יצק. ואין ספק שחתום יצחק ריחטר חרוז
החית או שנבלע בא' מהחרוזים. 100) ילבן כלובן סיר חרב בעורים; וישעה ויפן
תחנות הברים. מיושב להנ"ל; יצחק. 101) יה מלכי וקדושי צור חיי משוש נפשי.
להנ"ל; יצחק. 102) ירצר רום בבינה ובחכמה תכל; צור בימין ערוז העולם סובל;
חלק לעם זו תפיל בחיים וחבל (?) קול שועם תקבל כמשוך היובל. מעמד ליל א'
דר"ה וחתום יצחק. 103) יה בצר הרחיבה; לעדה לך הקריבה. למעמד ב' דר"ה; יצחק.
וקצת מאלה הסליחות נמצאו ג"כ במנהגו אבינון באותם הימים המועדים בסליחות
תלעמסאן כמו נומר 57, 58, 59, שהם ליום חמושי רששי וכמו בן שם; כרשום
מצונגץ צייטונג ד"י 1839 צד 291, 301, 480. וקצתם הם במנהג הנ"ל ג"כ אבל לא
בסדר שהם בסליחות; תלעמסאן כמו נומר 84, 101, 102. ע' שם ברשימה הנ"ל.
אכן איזה סליחות שזכר שם צונגץ דהיינו 104) אלכה ואשובה ליום ה'. 105) ישאו
קולם. למוצאי שבת. 106) יעלה שועת. לב' דעש"ת. 107) יחידה להנות.
לסליחות יום א'. 108) ישעון ירדיך. לד' דעש"ת. 109) יום לאל צמאתי. לא'
דסליחות שהם כולם לדעת החכם הנזכר מגיאת לא מצאתי בכתב יד הנ"ל מסליחות

תלעמסאן. וחרץ מסליחות שרשמנו לעיל בנומר 23, 28, 29 נמצאים במחזור אוניון וספרד למוסף יו"כ עוד ב' סליחות והם: (110) יוספים שנית לעמוד כמשמרת תפלתם (111) ישראל עבדיך לפניך נאספים. והם כרשום במחזורים ישונים מנהג ספרד מגיאת (צ'רנץ שם 382, 480, זינאגאנאלע פאעזיע צד 225), ומצאתי גם שתיהם במחזור אלגואייר הנדפס וככ"י מחזור אלגואייר ותונים. גם בשפתי רננות נמצאו עוד איזה פיוטים מכנו: (112) אז כסאך טרם הדומך תכנת. ליו"ב (דוקעס צור קענטניס צד 154). (113) אחפש ימתי למצוא נהור. ג"כ ליו"כ ובו החרוזים מלאכתי מרובה רגו' המובאים למעלה צד 111 מתשב"ץ (דוקעס שם ובנחל קדומים צד 50). (114) מה יתרון לאדם כערף יתערפף כבורם. נדפס מדוקעס לט"ב"ט 1844 צד 346 ומזקש שם (צד 17) משפתי רננרה ותתום יצחק בר יהודה גיאת והוא ג"כ בסליחות תלעמסאן כ"ל למעמד ליל"כ. ובשירים וזמירות דפוס קושטנטנא סי' י' נמצאו פיוט: (115) בעלת ארב וקסם מהרי קסמי לי. ותתום יצחק ונדפס מזקש שם צד 13. ומאוררה לפסח: (116) את מתזרה הור. שחתום בה יצחק נדפס ג"כ שם מזקש צד 15 ממחזור מונפלייר. עוד יחסו לגיאת: (117) הידעתם ידי. אהבה לפסח ותתומה יצחק ונדפסת מדוקעס צור קענטניס צד 159 מכתב יד ר' חיים מיכל בהאמבורג ומשם מזקש בספרו הנ"ל צד 16. (118) יום בהמן אף אל חרה. בסידור רוכמי לפורים ומיחס מדוקעס שם צד 146 לגיאת. ועל דבר פיוט אשר איש המיחס לגיאת ראה מה שכתבתי לעיל צד 93.

ר' יצחק בן גיקאטיליא.

היה כמוזכר ביוחסין כ"י שבארקספרד אחר ד"א ת"ש קודם ר' שמואל הנגיד וחבר הזהרות שלא נודע ממנו עוד דבר (נחל קדומים מדוקעס צד 5 הערה 6, וצד 27). ועל דבר החרוז שהעתק שם דוקעס צד 9 מס' ר' משה בן עזריא ואמר עלי' שהוא מר' יצחק גיקטיליא אעתיק פרו מה שכתב לי ידי שטייגשניידער על זה זו"ל: ר' יצחק בן גקטלה נזכר בקצור מר' משה בן עזריא בספרו הערבי דף ל"א ע"א בזה הלשון נתק ממוני לעברי: „ור' יצחק אבן גקטלה ור' יצחק בן כו' (ר"ל מר) שניהם מאליאטנה שני סופים רצים (פרסא רהאן כצ"ל בקאטאלאג שלי עמוד 1821 במקום דהאן כמו בפתיחת ר' לדיוואן אצל גיגער דיוואן עמוד 169) אלא שאבן גקטלה הוא הבא ראשון מפני ידיעתו הרחבה בחכמת הערביים" עב"ל. אמנם לא נשא רמב"ע עוד את שם ר' יצחק על שפתי' בכל ספרו אבל זכר את ר' משה אבן גקטלה במקומו הראוי ועוד זכר אותו בשם אבן גקטלה סתם במקום אחר בדברו על ספר הזכרים והנקבות, וא"כ קרוב הוא שגם במקום המצויין אצל דוקעס שכתב רק אבן גקטלה אינור' יצחק כ"א ר' משה אשר הוא המפורסם ועליו בונה ככל מקום בשם אבן גקטלה. והבאמת גם אבן גקטלה הנזכר בפי ר' יהודה בן בלעם הערבי וכתבתי בהשערה כי נראה שהוא ר' יצחק (החלוץ ח"ב צד 61 ולא מצאתי את שמו כאשר כתב בלי דקדוק המוציא לאור ס' הרקמה בתולדות ר' יונה) מפני שבעת כתבי המאמר שכתלויץ עוד לא בקרתי זמן ר"מ הכהן, גם הוא יותר נראה להיות ר' משה ע' קאטאלאג שלי במקום הנ"ל. גם העיררתי שם עמוד 1739 שגקטלה הוא ציקטלה הנזכר בשיר המיחס לתלמידי דונש הנדפס מדוקעס בנחל קדומים עמוד 8 והוא אמר שם כי נזכרים בר מחברים אשר שמם לא נזכר עוד בספרים. אמנם הוא לא הכירם והם אנשים מפורסמים אשר חי כמו מאה שנים אחרי דונש עכ"ל שטייגשניידער במכתבו אלי.

ר' יצחק הכהן החבר. התום עם חזק ואמץ בסליחה אדון בפדך אנשי
 ולעיו"ב ולמוסף יו"כ. ובמ"פ וליט"א לער"ה. ובמחזור דפוס מיץ (תקע"ו) עם תרגום
 אשכנזי וביאר ר' משה ברינגן למוסף יו"כ דף ס"א ע"א אמר שם ר' משה הנ"ל:
 "נ"ל שהיה הוא ר' יצחק סגנרי החבר אשר הפליא עצדה והגדיל תושיה ברויכוחיו
 עם מלך הכוזרים. וכמשנתו אר"ה השירים המחוכמים בקשור החרוזים והרכבת
 המשקלים כנראה במ"ב סי' ל"ח (ט"ס וצ"ל ס"ט) מופ' הכוזרי שחבר ר' יהודה הלוי
 ז"ל על פי הוויכוחים; ע"כ לא שמר בסליחה זו רק סדר האותיות שהוא מנהג נביאים
 והחרוז והמשקל השליך מנגד. וזה אמנם סתירה לד"ג בן יחיאל ששנה שם החבר
 בדף ל' מספרו שלשלת הקבלה; ותבא לדברי ר' עזריה מן האדומים ששנה שם
 המחבר בפ' ט"ו מספרו מאות עינים" עכ"ל. והידידהיים במקומו שלו כתב שגראין
 לו דברים הללו. אכן כל הדברים האלה רחוקים מן האמת ואין צריך להשיב עליהם.
 ובאמת מצינו ג"כ אנשים אחרים המתוארים החבר כמו פנחס החבר (יוחסין אמ"ה
 ע"ה ב') וכן ר' חיים החבר בר' יצחק החבר (אזולאי שה"ג דפוס ווילנא ח"א צד
 58). וידידי שטיינשניידער העירני שלדעת גייגער (משה בן מיימון צד 54)
 כנ"ל חבר נמצא רק (?) בכוזרים. ובאמת נמצאו אנשים בזמן ר"ה הלוי והרמב"ם
 שנקראו כן; כמו ר' אהרן בן ציון אלעמאני החבר במחזור טריפולי (גיגער דירואן
 163) ועוד ר' ברוך (כתולת ב" 21) וצ"ל ר' מבורך בן החבר. ולפי השערת גייגער
 (באגרתו אל שטיינשניידער) הוא ר' מבורך בן נתן הנזכר בשו"ת פאר הדור סי'
 קנ"ב רא"כ יתכן שר' נתן החבר בן שמואל החבר (הנזכר בכתולת ב" צד 20, 86, 113)
 הוא אביו של ר' מבורך (גיגער שם); אמנם אפשר ג"כ לפי השערה שטיינ-
 שניידער שר' מבורך הוא בן ר' אהרן החבר הנ"ל (ועל ר' מבורך אחר המכונה
 בקצת ספרים גאון ע' קאטאלאג שלו עמוד 2007). ועוד ר' אברהם החבר נזכר בפאר
 הדור שם. ובהלכות שחיטה כתב יד בלשון ערבי (כ"ו אוקספרד אצל אורי 294 דף
 קכ"ט ע"ב) אמר מחברו ששמעו ענין מר' יוסף החבר בן מר"ב יהודה. ולדעת
 שטיינשניידער ההשערה בלתי רחוקה שהיא ר' יוסף בן עקנין תלמיד הרמב"ם
 כאשר יזכר במ"א. ועל מלת חבר ככלל וענינו ע' דברי ר' תנחום ירושלמי מביאים
 בכתובה עברית עם העתקה לטינית בהערות פאקאק בספרו כאב מוסי (עמוד 420)
 ונתתקים כתיבה ערבית מן האארבריקקער בספרו Specimen עמוד VI.

ר' יצחק הלוי בר זרחיה גירונדי. הוא הפייטן אשר שר שירתו הנדפסת
 (ע' למעלה צד 63) ושם יש להקו שנת מיתתו של ר' זרחיה וצ"ל 1146 במקום 1186).
 ר' מנחם לונזאנו מזכירו בין פייטנים אחרים וכושבחו בדבריו המובאים מזקש (פאעזיא
 צד 257) מועתקים ללשון אשכנזי. ועל פיוטיו אמר שם זקש (258 בהערה) שנמצאים
 במחזור והראו כ"י כמובא בכ"ת ח"ה צד 33. ולא ראיה אותם מימיו; אולם פיוטיו כבר
 נדפסים במחזור קרפינטראין ובאילת השחר. ואלה הם על סדר הפרשיות של מנהג
 קרפינטראין הנדפס: (1) יונה בצלמון. למגן של פרשת שקלים תתום בו יצחק הלוי
 ג' פעמים. (2) ירד צות אז מענה. פזמון: יצחק ואח"כ פיוט קטן כתוב עליו:
 אלכרוג: (3) ימנה עדר נפרץ. (4) ירך נשאת לעם. מחיה: יצחק לוי (ג' פעמים)
 ונדפס ג"כ באילת השחר לשכת זהו דף פ"ד והווד שר' לוי נראה שמובלעת היא

כריגל, והאיש והיה. (5) יוסף לקנות מקנה. (6) אדוני יחיה. הראשון הוא פזמון והשני אל כרוג ובצרוף שתיים חתום יצחק לוי. ואין ספק שפייט ג"כ לקדושה. אכן הקהלות בחרו לקדושה פיוטי רי"ץ גיאת הנרשמים למעלה צד 112 בנומר 1, 2, 3, וכן למחיה יסד בנר ר' זרחיה פיוט זיו כבודך, וזבדו יה ונרפסים בסדר קרפינטראץ הנ"ל אחרי המחיה של ר' יצחק הלוי והם הנרשמים למעלה צד 63 בנומר 2, 3, אשר אין ספק שגם הוא יסד פיוט שלם למגן מחיה וקדושה. ולפרשת החדש נמצא בסדר קרפינטראץ: (7) ירח למועדים בעשרתך. למגן: יצחק הלוי. (8) יה אור מסות אור בראוי. פזמון יצחק לוי בן זרחיה לוי. (9) יעקב יתר צו חבלי קשריך. אלכרוג: יצחק הלוי חוק. (10) יצאת לישיע רעיה. למחיה: יצחק הלוי. (ג) פעמים. (11) יודעי דעת אלהים. פזמון: יצחק לוי. נמצא ג"כ לשבת זרה באילת השחר דף צ"ה ב'. (12) יה יואל צפות. אלכרוג: יצחק הלוי. (13) יוסף שנית יהו. למשלש: יצחק הלוי. (14) עשה ירח כבוד אלהים. סלוק לקדושה חתום בו: יצחק הלוי בר זרחיה וכן בפיוט שאחרי. (15) שמש יודיע משה. חתום יצחק הלוי בר זרחיה. וב' פיוטים האחרונים נמצאים ג"כ באילת השחר לר"ח בהוספה בראש הפיוט במלות אנו ליה מודים, ובחסרון חרוז צבאם לקדשך וגו' שבסוף הפיוט. (15) יצורי כצר כלם בזכרי הליכות עולם. פיוט על פטירת משה באילת השחר לשמחת תורה: יצחק הלוי בן זרחיה. (16) יקר חסדך אלהים משבלי ארוממו. זולת ליום כפור בכ"י פאריז: יצחק הלוי בן זרחיה (דערענברג בצייטשריפט מגייגער ח"ה נומר 42 מצד 405). (17) יקר הגות חין צפצופי. ליצור יו"כ קודם לו הנוסח: ובכן קחו עמכם דברים ונשובה אל ד' אלהינו בזכרון סדר עבודתנו ועליו כתוב קי"ל ר' זרחיה: יצחק הלוי בן זרחיה (שם נומר 48). ולפי הנראה מדברי דערענברג בצרוף תקונו של גייגער שם צד 406 הערה נומר 99 חבר גם כן: (18) רשית לסדר עבודה והתחלתו חסר שם ברברי החכם הנ"ל וחתום: יצחק הלוי בן זרחיה והכותב כתב עליו: "לר' יצחק הלוי ז"ל גירונדי". (19) יחידה עקבך כרוך, בקץ וזמן לא ארוך. תוכחה בסליחות תלעמסאן כ"י למעמד ט"ו: יצחק הלוי בר זרחיה ירונדי זכרו לברכה אמן ואיזה חרוזים מוכנה נעתקו מכוזר אויניון לב' דסליחות בצייטונג ד" 1839 צד 291, 679. (20) ישרון מדינך רועד. פיוט לנשמת מוכא מצונץ (צור געשיכטע צד 466. נומר 19 מצאתי ג"כ בכוזר רומא כ"י סי' ק"ב. הקטע כ"י חרש היתום

ר' יצחק השני בר יהודה בר נתנאל. ער זמנו ומקומו מעיד שזו להושענא רבה הנדפסת בכוזר ג' רגלים מזנה קרפינטראץ והפיוט הזה נחלק לחלקים רבים ואלה הם: (1) אב אחד לכלנו. להקפה א' חתום: אני יצחק ש"ץ חוק. (2) בורא שחק ותכל. להקפה ב': ברבי יהודה הכם. (3) בך אאמין בשורי. להקפה ג': ברבי נתנאל רית. (4) האל שם כסא קדשו. להקפה ד': השוכן בהר שניר חוק. (5) ברא יצור חלוו. להקפה ה': בשנת תתקס"ה לחשבון עולם. (6) בורא עולמות וכל צבא עליוני. להקפה ו': במגדל מלצנה. (7) יסד חכמה יסדה יד אלוה הידועה. להקפה ז': יצחק השניר חוק אמן. והנה מחתימת ש"ץ בנומר 1 נראה אומונתו, וכן חתום בזולת אלהים אדוני חילי ע' למטה נומר 24. ובנומר 4 העיד ער מקומו במה שחתם עצמו: "השוכן בהר שניר" — והוא Montauban; ע' מאגאצין פיר דייא ליטעראטור דעס אויסלאנדעס 1849 נומר 13 צד 51 וצונץ

פאעזיא צד 110 בהערה . ולפעמים חתם עצמו : „השנירי“ או : „שנירי“ בלא שם עצם פרטי שלו . והגדו צונגן חשב בתחלה שר' יצחק השנירי בר יהודה לחדד רר' יצחק בר יהודה בר נתנאל לחדד (צייטונג ד"י 1839 צד 679 גומר 18 רצד 680 נומר 30) . אולם זה אינו לפי חתימתו בפיוט של מעלה . וכבר חזר בו החכם צונגן ובתשובתו שאלתי אליו אודות הדבר הזה כתב לי : „ר' יצחק בר יהודה בן נתנאל הוא השנירי הוא ולא אחר , וב' פייטנים המכונים בשם שנירי לא נודעים“ — וזמנו של הפייטן נרשם כזמנו בנומר 5 : „בשנת תתקס"ה לחשבון עולם“ שהוא 1208 לחשבון הנוצרים . ושם אביו ר' יהודה נרשם בנומר 2 בהוספת לשון הכס שהוא ר"ת הריני כפרת משכבו , ואפשר שמר' ר' יהודה באותה השנה תתקס"ח כי בלשון הריני כפרת משכבו השתמשו בתוך שנה ראשונה לסילוקו של מרת במובא בש"ע יורה דיעה ס' ר"מ ס"ק ט' . ובפיוט אחר מזכיר השנירי שנת 1152 לחרבן בית שני הוא 1219 למספרם (צייטונג ד"י 1839 צד 679 נומר 19) . גם שם אבי אביו ר' נתנאל הזכיר בחתימתו בנומר 3 בהוספת לשון רות שהוא ר"ת רוח ה' תניחונו כידוע . ופייטן שלפנינו נזכר כזן התחכמוני שער מ"ו ד"ל : ומשם הלכתי לנרבנה . . . ומשם באתי לעיר כלקירי . . . ושם היה החכם ר' יהודה בר נתנאל היה לו בלשון הקדש מושל זרחב , ובפיהו לשון הזהב , ולו חמשה בנים , יסירו שפה לנאמנים , הגדול ר' שמואל , מסכל בחכמתו למראל , והשני עזרא , בעל שפה ברורה , והשלישי יצחק , מחבר בשירו כוכבי שחק , והרביעי ישעיה , לוקח התבונה לרעה , והחמישי נתנאל , ללכת בדרכי אהיו יואל . ומשם באתי למרשיליה וגו' עכ"ל והעיר כלקירי הנזכרת מושבו של ר' יהודה בר נתנאל אינה ברצלונה כדעת דוקעס (עהרענזיילען צד 29 , למ"בלט 1843 צד 701) אלא פלקירי Beaucaire ע' צייטשריפט מפראנקעל 1846 צד 197 . וב"כ צונגן (צייטונג ד"י 1839 צד 679 צור געשיכטע 166 , זינאגאג' פאעזיא צד 290) . ויש לפייטן הזה עוד פיוט במחזור קרפניטראץ הג"ל דהרשענא רבה : (8) אקום להודות לך . פזמון בשערת הוצאת ס"ת להקפדת חתום בכית המתחיל שם שכני עלי כסא : שנירי . ומבלעדי אלה עוד נמצאו ממנו במחזור אבינון : (9) פיוט לשלום לשמיני עצרת ובו הלשון שנירי . . . ימיר דהיינו חתימת שמו מובא מצונגן בצייטונג ד"י 1839 צד 120 , 680 . (10) שנה שנה . רשות לברכו יום א' דר"ה וחתום : יצחק השנירי (הג"ל שם צד 302 , 680) . (11) אחדש לקדש . רשות לסלוק של שחרית ר"ה : יצחק השנירי (הג"ל שם) . (12) אדוני מלך , ד' מלך . בעוד אדוני אדוני . ליוצר ב' דר"ה , ע"ס א"ב וחתום : יצחק השנירי , ופיוט הזה נמצא ג"כ בסליחות לעיר"ב (הג"ל שם צד 301 , 302 , 680) . (13) שפתי אפתח . פיוט שם 290 , 680 יצחק השנירי . (14) האל מען . לא' דסליחות ולב' דעש"ת , שם 291 נומר 7 צד 300 נומר 93 רצד 681 . (15) אברה מפניו . לב' דסליחות , שם נומר 23 . (16) האל יסלת . לג' דסליחות ולב' דעש"ת , שם נומר 32 רצד 301 נומר 91 . (17) אהה אלהים . לער"ה , שם נומר 67 . (18) עמד בית ישראל . לערב י"ב , שם 301 נומר 126 . בכל אלה חתום יצחק השנירי או השנירי לבד . (19) אבל חטאתי דברך . להג"ל שם נומר 129 וחתום : יצחק השנירי בן יהודה . (20) קולי במוסר ארים . שם 291 נומר 56 ליום ר' חתום : יצחק בן יהודה בן נתנאל ע"ה (ר"ת : עליו השלום) צונגן (צור געשיכטע צד 369) . (21) יחידה החטאה . שם נומר 62 ג"כ ליום ר' וחתום ג"כ יצחק בן יהודה בן נתנאל וגדפסה מדוקעס בליטעראטורבלאטט 1843 צד 701 וחרוז החסר נדפס את"כ שם צד 728 .

(22) אדה נפשו, (23) יושב קדם. שתיהם לד' העשי"ת וחתום: יצחק בן יהודה בן נתנאל. צונץ שם צד 301 נומר 107, 110, רצד 679, 24) אלהים ה' חילי ותושעי לי ימיני. זולת לפרשת זכור בס' קרפינטראץ, ע"ס א"ב ואח"כ חתום: אני יצחק שנירי ש"ץ ברבי יהודה הכ"ם (ר"ת: הרני כפרת משכבו) ברבי נתנאל ר"ר (ר"ת: רוח ה' תניחו). (25) האל נהן לי נקם. שלום לפרשה זכור חתום בו: השנירי חזק, בסדר קרפינטראץ. (26) אדוני הרימה יד מהומתי. תחנה לתענית אסתר בסדר קרפינטראץ וגם פה חתום שנירי חזק בלי שם עצם. (27) נשמת הדופים רדופים לקרוא בשמן יצאר. לנשמת שבת וחול'הם של פטח, במחזור קרפינטראץ ובדקתי ב' בתי הפיוט ולא מצאתי בו חתימה. אכן צונץ (צייטונג ד"י שם צד 78) אמר שהיא מר' יצחק השנירי. (28) אמת אבאר הלכות סוכה. זולת לא' דסוכות במחזור איינין, רע' לעיל צד 112 נומר 11 ושם כתבתי שהוא מגיאת מי סמכתי על צונץ שכתב כן כאשר רשמתי שם מקומו דהיינו צייטונג ד"י 1839 צד 79 רצד 480. אכן זה לא כביר הודיעני החכם צונץ במכתבו ז"ל: "זולת השנירי לסוכות נמצא בכ"י ותחלתו: אמת אבאר הלכות סוכה, ובטעורת מוחסר לרבינו גיאת" עכ"ל. (29) האל העירה וראה. פיוט קטן לקדיש נמצא במחזורי אטליא ואשכנז כ"כ צונץ פאעזיא צד 290, ושד"ל במבוא שלה צד י"ח כתב ג"כ שמוצאו בכ"י כולל יוצרותי ומעריבים כמנהג אשכנז. (30) שוכה ישראל. פיוט זכור צונץ על שם השנירי בס' האחרון הנ"ל צד י"ב. (31) שעיר חטאת יהי שיחי. שיר קטן חתום בו שנירי ועליו כתוב "להר' יצחק שנירי" בסוף ספר מפתח של מנעולי התלמוד לר' נסים גאון כתב יד וריען. ונדפס פיוט הורה בקאטאלאג כתבי ידות של ספרי המלכות ברויען המחובר מן קראפט ורייטש צד 49. ואפשר שהוא אך חלק מן פיוט יותר גדול.

ר' יצחק בן יהודה הנדיב גירונדי. בפיוטים שלמטה חתום פעם

יצחק בן יהודה הנדיב, ואין ספק שהנדיב והגירונדי פייטן אחד הוא ועוד לו שם שלישי והוא: אכן פשאר (ע' למטה נומר 12, 15) והשערת צונץ (צייטונג ד"י 1839 צד 679 נומר 19) שהוא ר' יצחק בן יהודה פר נתנאל, מוטעת היא, כי האחרון הוא המכונה השנירי ככתוב למעלה צד 117. וכבר חזר בה החכם צונץ ובמכתבו אלי כתב: "ר' יצחק בן יהודה הנדיב נראה לי שהוא ר' יצחק בן יהודה ירונדי ונקרא ג"כ במקום אחר: יצחק בן יהודה ז' פשאר גירונדי" עכ"ל. וכמושכו בקטלוגיניא כמאה הראשונה לאלף הששי (הנ"ל זינאגאאלע פאעזיא צד 309). ונמצאים ממנו פיוטים במחזור והראן כעדות לרצאטו (כ"ח ד' צד 33). ואלה הפיוטים שראיתי ממנו: (1) אנא צורי וגראלי, ביום תחקור דין פעלוי ה' היה ענור לי, איך יצדק באשמו. תוכחה לא' דר"ה במחזור אלגזאיר ותונים כתב יד וכתוב עליה תוכחה כמנהג ק"ק תונים יע"א ס' אני יצחק ינהניו ברבי יהודה נטריה רחמנא ירונדי חזק. ובאמת חתום בן בפיוט הזה שמוצאתיו ג"כ בסליחות תלעמסאן כ"י לילי כ"ג. (2) וארץ אתנפל לפני דר גבוהי, ואביא ברשיוןך מזריח נגוהי, ואקדמה פניך בעד כמחי, אתה תענה ה' אלהי. רשות למגן ב' דר"ה במחזור אלגזאיר ותונים כ"י ובמחזור אלגזאיר הנדפס, וחרץ מן יהודה שמרומו בר בלשון "יהודה וישראל" וחזק שחתום בו פעם אחד, חתום בו ד' פעמים: אני יצחק ברבי יהודה הנדיב חזק. (3) אב המון גויים לוקח מארס. למגן ב' דראש השנה שם א"ב יצחק ירונדי חזק.

4) ואזן צירי חן קול ברנני, כי ירחם המוני ואבינו, דגלי הפזורים יגן ממעונו, כי שמש ומגן אדוני. כרוג: יצחק בר יהודה. (5) איתן אהובך בטובך ערבתי. למחיה: א"ב, אני יצחק בן יהודה ירונדי חזק. (6) יחרה צבאי אל דעת. כרוג: יצחק. (7) אהוב מכטן תהלה ולצבי, באהלי תורה רבין בלביא. למשליש: א"ב, אני יצחק ירונדי חזק ואמץ. (8) לך יארתה יקר תפארת המלוכה. חתום בו: יצחק והוא כנגד מלכות. (9) מלך זכר רישות ואחרונות. כנגד זכרונות. (10) אל הקשיבה לעם לך צפר, קולו יערב לך ונתת תשפה. כנגד שופרות. אח"כ פיוט קטן: (11) רם הנקדש בקדושת שלשה, שטליק בו לקדושה, ואפשר שכל הסלוק הזה שחתום בראשו יצחק הוא מהגירונדי שלפנינו. והנה הפיוטים מנומר 2—10 נמצאים ג"כ ברשימת דערענבורג מכ"י פאריז בציטשריפט של גייגער ח"ה צד 404, ושם עיר רשות לב' דר"ה קודם נשמת תחלתו: (12) אשחרך שחר יום אתחנן בעד קהלי, וחתום בו: יצחק בן פשאד (כמתוקן שם בצד 477 ע"ב) ולא מציאתי רשות הורה במחזור אלגזאיר הנדפס ולא כמהור אלגזאיר ותונים כ"י שהיה בידי ולא נמצא ג"כ ברשימת דוקעס בלט 1849 צד 204. וכן: (13) יום זה ארוממך צר עון כובש. ליוצר ב' דר"ה שחתום בו יצחק בר יהודה נמצא רק ככ"י פאריז הג"ל. וכן: (14) נשמרת יראך עורכי הגיון רנניך תיחדך, הנמצא במחזור אלגזאיר הנדפס וככ"י מחזור אלגזאיר ותונים, ובכ"י פאריז וברשימת דוקעס לנשמרת ב' דר"ה וחתום בו: יצחק, אפשר שהוא ונומר 13 הג"ל כולם מר"י בר יהודה גירונדי הם. ועוד פיוט: (15) יחיד אלהי אמן, חין סורה וגולה. פזמון נמצא בכל המקומות שרשמתי בנמר 14, בין הרשות (נמר 2) והמגן (נומר 3) חוץ מכ"י פאריז שנמצא שם למנתח י"ב וכתוב עליו שם: „לר' יצחק אבן פשאד ז"ל". וכבר ראינו לעיל בנמר 12 שמכונה בו ר' יצחק בר יהודה גירונדי וא"כ גם פזמון הזה שחתום בו יצחק ממנו הוא. ובמחזור אלגזאיר ותונים כ"י נמצא ג"כ בין המחיה (נמר 5) והברוג (נומר 6) שלמעלה פזמון תחלתו: (16) יבואני חסדיך, צר שוכן שחק, ירחם ציזן ידיך ושטר חובה תמוק, ואת חסד יידיך בעט ברזל יחק, זכור לעבדיך לאברהם ויצחק ובו חתום: יצחק. וכן במחזור אלגזאיר הנדפס שהיה בידי יש בין המחיה והברוג הג"ל פזמון: (17) ה' אלהיכם לכל קוראיו עונה הוא ג"כ ברשימת דוקעס (לט"בלט 1849 צד 205), ושכחתי לרשום לי חתימתו. אכן לפי עדות דוקעס שם חתום בו ג"כ יצחק, ואפשר ששניהם גם יחד מהגירונדי הם אלא שהקהלות והמנהגים בחרו בפיוט הא' ועזבו הב' והכניסו ג"כ פיוטים אחרים כרמב"ע, והראב"ע ור"י הלוי. ולפ"ז יש לנו מעמד שלם מר' יצחק בר יהודה גירונדי כזה: (1) רשות (נומר 12). (2) פיוט לנשמת (נומר 14). (3) ליוצר (נומר 13). (4) רשות למגן (נומר 2). (5) מגן (נומר 3). (6) פזמון למגן (נומר 15). (7) כרוג (נומר 4). (8) מחיה (נומר 5). (9) פזמון למחיה (נומר 16 או 17). (10) כרוג (נומר 6). (11) משליש (נומר 7). (12—15) סלוק (נומר 8—11). ואין ספק שחבר עוד יררו מאלה הנזכרים.

ר' יצחק בר יקר. מוזכר בקורא הדורות דף י"ח כ' ובמרדכי לנדא § 1038 והיה במאה האחרונה לאלף החמישי ולא נודע ממנו מי הוא ואפשר שהיה צרפתי (צונץ פארטרעגע צד 393, זינאגאלע פאעזי' צד 271, 251), ומציאתי זכרונות ג"כ בר' ירחם דף כ"ו ע"ד ז"ל: וכן כתבו ר' יצחק בן

יקר זה יקוב"ם והראב"ד. ובשור"ת רש"ל סי' כ"ט דפוס לובלין משנת של"ה כתוב:
 „ור' שלמון הנקרא רש"י קבל מר' יצחק בר יקר ומר' יצחק סגן לוי' ומר' יצחק
 בר יהודה". ומערת הוא וצ"ל מר' יעקב בר יקר והוא הנזכר מרש"ל בעצמו מעט
 קודם לזה, וע' למטרה נומר 3. הוא יסד: 4) איך נאנתה במשבר. לחטאנו ל"ה
 דעשיות' מ"ל, א"ב משלש ואח"כ: יצחק בר יקר. 2) אל"ך אקרא. פירט הזכיר
 צונג' והעתיק ממונו קצתו לל"א שם צד 271. 3) אר"ד בשיחי. לחטאנו מ"א לג'
 דסליחות ולי' טבת, מ"ל לד' דעשיות, א"ב ואח"כ בחרוז: יצרת חוק לי ברר יקר
 מלולי. . . חוקנו ואמצנו חתום יצחק בר יקר חזק ראמץ. ואפשר שמלת מלולי
 רמו על מקומו של הפייטן ומ"ש בצונג' (צד 110) מלוד טעות הוא וכך הודיעני
 החכם צונג' במכתבו אלי. 4) אתרה אלהי מלכי מקרב. סליחה לד' דעשיות
 מ"פ, א"ב כפול ואח"כ: יצחק בר יקר. ובסליחות שלפנינו נדפס בטעות זום זום
 חקרנו וצ"ל זום צום חקרנו, כמ"ש בסליחות בכתב יד, כך כתב לי החכם צונג'.

ר' יצחק בר ישראל. במחזור אלגואיר. הנדפס וכמחזור אלגואיר ותגנים
 ונעילת יו"כ: 1) רבש"ע ויהי בעלות המנחה בהעלות על לבני. 2) רבו העולמים
 חתמנו לחיים: „ודיו לר' יצחק בן ישראל ז"ל". וכן ברשימת שטיינשנייד ער
 מפיוטים כ"י באדליאנא מצאתי סליחה: 3) הנשמה לך והגוף פעלך. צור אין הרמה
 לך חסד ער' עמלך אשר ענה לאברהם רגו', וכתוב עליה: „תוכחה לר' יצחק בן
 הרב ר' ישראל ז"ל". ונומר 1. נמצאת ג"כ בסדרו של"ה דפוס אמ"ר דף קל"ט
 ובמחזור היידינהיים. והפייטן אין ספק שעליו כיון צונג' בספרו (צור געשיכטע צד 425)
 ואמר עליו שהיה בתחלת מאה ה"ג למספרם. התיכנס ה' עשר ימים ויבא

ר' יצחק בר לוי בן מר שאול אליסאני. ע' ר' יצחק בן מר שאול:

ר' יצחק לוריא אשכנזי בר שלמה. נולד בירושלים ומר' במגפה
 הדורות דף מ"א בן ל"ה שנים. ולפי שה"ג דפוס ווילנא צד 404 ה' אב של"ב.
 ומקום קבורתו הוא בבית החיים החדש בצפת סמוך לקבר ר' משה קרדוברי ור'
 שלמה אלקבץ ור' משה אלשיך (ע' למטה בשמם) כמובא בשבחי ירושלים דפרס
 ווילנא תקע"ז דף ב' ע"ב. הוא אבי כל הנושים אחרי הקבלה, וע' מ"ש עליה הרב
 יהודה אריה די מודינא בס' ארי נהם צד 64—67. ותלמידו ר' משה טרינקו בס' המונות
 (דפרס יעסניץ תפ"ג דף ג' ע"א) כתב עליו: „גם מורי זלח"ה לא היה חפץ בשום
 פזמון או פירט מאותם שסדרו האחרונים כי אם הראשונים כמו תפלת ר' עקיבא ור'
 ישמעאל ור"א בן ערך ור' אליעזר הקלירי (שאמר עליו שהוא ר' אלעזר ב"ש כמובא
 בס' הכונות הנ"ל דף א' ע"ב) לפי שנתקנו ע"ד האמת. אך אלו האחרונים שלא ידעו
 דרך הקבלה אינם יודעים מה שאומרים וטועים בסדר דבורם וטועים בלי ידיעה כלל
 ולא היה אומרים "עכ"ל, וכ"כ שם בפ"ו באשמורת יו"כ. ולערמת זה אמר לכה דודי
 שישר ר' שלמון אלקבץ מפני שרוב דבריו יסכימו אל האמת, ע' למטה בשם הנ"ל.
 והרבה תפלות כמו אל אלהי הרוחות שליט בעליונים (לאמרה בבקר אחרי החגיגה
 נרפסה בסדר מ"א עם פירוש כתר יוסף ברלין ת"ס דף ה') וזו תפלתו לז' ימי

השבוע, וע"ב פסוקים עם ע"ב שמות רשאר תפלות (הנמצאים בשערי ציון, ווינציאה תס"א, וריען תקנ"ה, ובחמדת הימים ובסדורים שונים) אשר נלאיתי לפרטם יסד הוא עצמו. וכמוננו נהגו לאמר בריך שמייה בהוצאת ס"ת שמקומו בזהר ויקהל (ס' הכונות הנ"ל דף א'). וחזן מאלה יסד עוד: (1) אומר בשבתין. נדפס בהרבה סדורים קודם קדוש ליל שבת וחתום: אני יצחק לוריא בן שלמה. ונוסח ויהא רעוא מן קדם עתיקא וגו' מפסיק בין חרוז שבתין, שבפול בו ארת ש משלמה, ובין למבצע על רפתא שנגמר בו חתימת שלמה, ובקצת סידורים חסר למבצע על רפתא הנ"ל לגמרי, שמקומו אחר הקדוש. (2) אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא, לסעודת יום השבת: אני יצחק לורי. (3) בני היכלא. לסעודת מנחת שבת: יצחק לורי. (4) יום זה דר במרומים. פיוט לשחרית ר"ה במחזור ספרד וחתום: יצחק, ולפי הנדפס שם הוא ר' יצחק אשכנזי שלפנינו. (5) מה לך יצרי תמיד תרדפי. פזמון חתום בו: יצחק, נדפס בסדר תפלות מנהג ספרד א"ר תפ"ח וקודם לו במרגליות טובה לר' יעקב בר יצחק צהלון שם תס"א ומשם מדוקעם (צור קענטנים צד 170) ומיוחס לו. ולפי המובא באטאלאג של שטיינשניידער נומר 29 יש במרגליות טובה עוד פיוט תחלתו: (6) אלי אלי אלי. חתום: אני יצחק ומיוחס לר' לוריא ג"כ. ומצאתיו ג"כ בעת הזמיר כ"י שכירי עם נומר 5.

ר' יצחק בר מאיר. במחזור רומא הנדפס בבלוגיא יש סליחה תחלתה: (1) יומם ענינו תליות צופות לרב עליות, חתום בה: יצחק חזק ואח"כ סדר א"ב. ובבית השני הנוסח „אזלו מיס מני ים עוד ישובן לקרוים, בני בארץ שבים לא שבו למאויים", ובפירוש איוב כ"י לר"י קרא מובא בית הזכר בשם ר' יצחק בר מאיר מנרבנא. ולפ"ו היה עכ"פ בזמן ר' יוסף קרא שהיה חברו של רשב"ם (ע' שד"ל ב"ח ח"ז צד 58—60 וצד 67. נטעי נעמני' מוייגער דף י"ג ע"ב, פרשנדתא צד 25) והסליחה הזאת נעתקה מצינוג' בספרו (וינאגאאלע פאעזיא צד 199) וע' ג"כ צד 219. ויש עוד ב' פיוטים שחתם בהם ר"י בר מאיר והם: (2) אלהי ערשי נוצרי לפניך מה אמר מוצרי. למוסף י"כ כ"פ קטן בסליחות פירש טענטה אל ח"א ברעסלוי תקפ"ג צד 586, ע"ס אלכ"ם ואח"כ: יצחק הצעיר בריבי מאיר חזק ואח"כ בית מזה: מאין כחו לעמוד מחמת כבודי, לולי דברך אל תעזבני ביד רגו'. ולפ"ו חתום ג"כ מלו דבר והוא רמז ע"ל מלא דבר הנזכר בשמואל ב' י"ז כ"ז. ונמצא חתימת מלא דבר בקנה המתחלת מעון חשקי (ע' למטה בשם ר' מנחם ציון בר מאיר) וע' צונוג' שם צד 110 בהערה a. ותמה אני על הח' הזה שכתב שם שבסליחה שלפנינו חתום מלודא והוא לדעתו עיר פולדא באשכנז. וכן יש סליחה: (3) ישראל עמך חנה עורכים. סליחה לשני מ"פ ולב' הסליחות מ"א ולה' מ"ל וחתום יצחק הקטן בריבי מאיר חזק ואמין כפי נוסח המרגה בסליחות מנהג אשכנז (רעדלהיים 1833), ובשאר דפוסים נשתכשה הסליחה מטעם הידוע והיא סוכבת כנראה על גורת התנ"י וכירצא בהן. והנה נומר 2 אין ספק שאינה מריכ"ם מנרבנא וחזן כמוננו נמצאים עוד ג' רבנים ששכמו ר' יצחק בר מאיר: הא' הוא צעיר שבג' בנים שילדה בת רש"י לר' מאיר והוא ר' יצחק החולק עם ר"ת בס' התרומה ס' ע"א: „ר' יעקב אמר דסגי בהעלה והר' יצחק אחיו מצריך ליבון" ונפטר בחיו ר' מאיר אביו בעירו צעיר לימים במסופר בס' הישר ס' תרט"ו באגרת ר"ת אל הראב"ן. וע' ג"כ בראב"ן דף קמ"ח. והב' ריב"ם מפראגא הנקרא ג"כ ר"י מבעהמן, ע' שד"ל בכ"ח

ה"ז צד 67 שדר באשפירא בימי ר' יצחק הזקן בר שמואל בן אהותו של ר"ת ע' צונץ (צור געשיכטע צד 93) • והג': ר' יצחק מדורא ב"מ בעל שערי דורא במאה הראשונה לאלף הששי (קורא הדורות כ"ו ע"א) • ואין בידנו להכריע אם א' מהנמנים או אחר שהיה שמו ריב"ס חבר סליחות הנזכרות • וגם צונץ מנה את ריב"ס בין פייטנים שנעלם ממנו ארץ מולדתם (זינאגואלע פאעזיא צד 310) •

ר' יצחק בר מרדכי קמחי • דר בשילון (Salon) בערך ה"א וחמישים (1290) והוא שהשיב לו הרשב"א ער

שאלותיו וכתובה בשו"ת שלו סי' המ"ג הגם כי לא נזכר שם בשם קמחי והוא נקרא ג"כ מאישטרי פטיט דינאומש (Mestre petit de Nions) כנראה בסמוך • וז"ל מהר"י בן לב בשו"ת ה"א סי' י"ח: „אמנם בחפשי אמתחות התשובות במדרשו של הח' הנעלה דון מאיר באן בנשרת מצאתי כרבני פרוכניצרה שהיו בזמנו של הרשב"א ואחד מהם היה הרב רבי יצחק קמחי • רב מובהק היה והיה מכבדו ומנשאו הרשב"א בכמה תשובות שהשיב לו ומתוך שאלותיו ותשובותיו ניכר שהיה רב גדול • עכ"ל • גם ר' מרדכי קמחי אביו היה רב גדול כמובא שם במהר"י בן לב דף י"א ע"ב • וע' עוד קורא הדורות כ"ב ב' צונץ צור געשיכטע צד 464 • ובסדר שלש רגלים כמנהג קרפינטראץ (אכ"ד תקי"ט) נמצאו ממנו: אזהרות למנהגה של שבועות וכתוב עליהן: „הכרם החכם השלם ר' יצחק קמחי בר מרדכי המוכונה מאישטרי פטיט דינאומש זצ"ל" ואלה הם: (1) יושב נענה שיר חדש ענה • פזמון חתום בר: יצחק • (2) אני בינה שוכנה מעונה ואמונה בחוק אל צפרנה • חתום: אני יצחק • ובחרון קנה טובה וגו' חתום „קטן קמחי" וסוף הפיוט: נטיעי נעמנים וחלק הזה כולל מצורת עשה ואיזה חרוזים ממנו נדפסו לדוגמא בציטונג ד"י 1839 צד 680 • ואח"ז עוד פיוט: (3) אלה החוקים בהירים כשחקים • ועד כאן הוא מורעד למנחת א' דשבועות • וחלק הב' כולל מצורת לא תעשה ומיועד למנחת ב' דשבועות וחלק ג"כ לחלקים והתחלתו: (4) לר יטיעך אל ויגיעך וכתוב עלי: „פזמון לבעל האזהרות" • (5) אני פי מלך שמור • ואחריו: (6) תהלה רוממה לאל נתן חכמה • וסופי חרוזים באזהרות הללו הם אותיות: גים • ואלה הדברים אשר כתב לי ידידי שטיינשנייד ד ער על הפייטן שלפנינו: „ר' יצחק בר מרדכי קמחי הוא בלי ספק אשד נתחבר לכבודו פירוש האותיות ע"ד הקבלה לר' יעקב בן יעקב הכהן הספרדי שהיה ר' יעקב משגריבא (ע' ספרי Jewish Literature עמוד 114, ובהערות עמוד 309, וברשימתי עמוד 2092) • ועל משפחת הקמחי יש להוסיף מ"ש החכם שטראשון בפרחי צפון א' צד 47 מכתב יד אחד אשר נמצא בסופו זה הלשון: „אני יצחק קמחי בן יוסף קמחי בן החכם ר' שלמה קמחי בן הרב החכם ר' מרדכי קמחי בן החכם הרב הגדול ר' יצחק קמחי בן האצל (אולי צ"ל האשר) הגדול הרב החכם הנעלה אור הגולה ר' דוד קמחי הספרדי בעל השרשים • • • רסוימתיו ביום ט"ז לירח כסליו שנת קנ"ד לפרט האלף הששי למנין שאנו מונים פה ארלדי" (היא עיר Arles) • גם היה מאה שנים אחרי הר"ק ר' שמואל בר משה קמחי מפרש פרקי שירה (ע' דוקעס לט"בלט 1849 עמוד 237) • ושם פטיט (הקטן) נמצא ג"כ בזמן ר' יצחק הנ"ל: ר' שלמה פטיט המובא באגרת ר' הגל בן שמואל (חמדה גנוזה 18, ובטעם זקנים דף ע' הרפיסו שליט!) ולי נראה שהוא ר' שלמה הצרפתי הקטן שהיה רבו של ר' יצחק דמן עכו קודם שנחרבה בשנת 1290, ע' מ"ש באריכות בקאטאל' שלי בערך ר' ש"ט ז' גאון •

ר' יצחק בר משה. אודות הפייטן הזה אשר שמו ושם אביו נרשם בפיוטים שלמטה הראה החכם היידנהיים במבוא שלו על ר' יצחק בר משה שביוחסין (א"ד דף צ"ב) שהורשב על כסא ר' האי בגאונות וזכר מרש"י כיצד כ"ד ב' משלי י"ט כ"ד, שמואל א' א' כ"ד. אכן גם הפעם נטה היידנהיים מן האמת כי רש"י מביא שם סתם ר' יצחק הלוי מכלי הזכיר אף פעם א' את אביו ר' משה. וכונתו על רבו הזקן הלוי אשר מעולם לא היה בר משה כי אם בר אלעזר (ע' למ'בלט 1844 צד 251, הגהות מיימוניות פ' כ"ט משבת ס' כ"ג צונץ צור געשיכטע צד 63, 566). וכן זר הוא שהגאון הנ"ל שביוחסין יהיה הפייטן, וכי אין רבנים באשכנז ובצרפת שהיה שמם ר' יצחק בר משה? ובאמר: מצינו בימי רש"י רב ששמו כן והובא בראב"ן דף קמ"ג ג': "מצאתי שאילת ששאל ר' נתן המכיר את ר' יצחק בר משה", ובליקוטי הפרדס לרש"י (א"ד דף י"ז ע"ב) הובא ג"כ: "שמעתי על רבי יצחק ברבי משה שלא היה רוחץ מו"ז תמוז עד ט"ב", והנה לדעת צונץ (זינאגא פאעזיא צד 191) הפייטן ר' יצחק בר משה נקרא ג"כ המכיר וזהו בימיו ר' מאיר ש"ץ בר יצחק. ולפי זה אפשר שהוא הוא הנזכר לעיל בראב"ן. ועוד שם בראב"ן דף קנ"ג ע"ג ר' יצחק בר משה אחר והוא חתום עם ר' משה בר יואל בתשובה ורב האחרון שאל ג"כ מן ר"ת (שם דף קמ"ג ע"ג). ונראה שר' יצחק האחרון אינו הנשאל מר' נתן המכיר שהיה קודם לו ובימי רש"י וכן הודיעני הח' צונץ במכתבו אלי שיתכן ששני ר' יצחק ב"מ היו והא' קודם לשני וממנו יש לנו: (1) אל אלהים ה' דבר. יצור כמ"פ לשבת לפני ר"ה: א"כ יצחק ברבי משה חזק. (2) שאו לבככם. אופן שם להנ"ל: יצחק ברבי משה. (3) אלהים אלי. זולת שם להנ"ל: א"כ יצחק ברבי משה חזק. (4) אביערה נפלאות. יצור להפסקה ב' כ"י (צונץ במכתבו אל). (5) אהיה אשר אהיה לעד. (6) אלהי תהלתי אל תחרשי. (7) יראה אל עמדי. ג' סליחות מפייטן שלפנינו כפי אשר הודיעני ג"כ הח' צונץ במכתבו אלי ועליהן רמז שם בספרו בסתם. (8) את יום השמיני טוב יזמיני מעריב לש"ת כמ"פ ובמ"א, ואחרי הא"ב שבחלק שמיני אמן בפני עצמו, חתום יצחק בר משה ובחלקים הקטנים שאח"ז: הקטן חזק אמן. (9) ירד אלהים אל הר סיני. למעריב ב' דשבעות כמ"פ וקצת אשכנז. ומורסד פיוט על פסוקי עשרת הדברות וע"ס א"ב וכפני עצמו ע"ס א"ב פיוט אימה נכתרה. וכחרוזי שאחרי השכיבנו הנוסח יפי צחוח קנץ עמיתך בנרה משכנת השלום תשכב, ולפ"ז חתום יצחק בן משה רבן כתב היידנהיים. ובטעות נדפס במחזור זקש: יצחק בן משלם, וצונץ שם כתב שחבר רק מעריב אחד ולא פירש דבריו על איזה מכ' הנזכרים כונתו ולא ידעתי טעמו מדוע לא מנה בכלל ב' מעריבים. (10) יצחק בר משה חזק. חתום יצחק בר משה חזק.

ר' יצחק בר משלם. מומר נמצא פיוט בסדר רומניא חתום בר שם הנ"ל (חתימה חתום בר שם הנ"ל) עם "ח"י" (כ"ה ד' צד 38) ודוקעס זכר בפירוש פיוט: (1) יצרי ורוזן לבי. הנמצא בסדר הנ"ל מפייטן הזה (צור קענטנים צד 151). וצונץ הביא ב' פייטנים ששמו: יצחק בר משלם, הא' היה ברומא 1386 למספרם וחבר תרכזה תחלתה: (2) ארי לך נפשי. ועוד איזה סליחות, והשני היה בפרוגיא 1396 למספרם (רעליגיגע פאעזיא צד 310, 311). וע' לעיל ר' יצחק בר משה נומר 9.

ר' יצחק בר נתן. חכר סליחה על גזרת לודא ולדא בשנת התקצ"ח לאלף

אחר שבבית כורס מוגלא בכרעסלויא ונזכרים בה אלה הקדושים שנהרגו בי"א ובי"ב
שבט שנה הנ"ל: ר' יוסף בר' מאיר הלוי ר' יחיאל הכהן ר' נחמיה בר חינאי ר' חיים
החסידי (כנראה היה כהן) ז"ר נתן הזקן ר' שלמה ר' יצחק (כנראה היה שם חזן).
והסליחה הנזכרת תחלתה: אתה בחרתנו מכל העמים וידעתנו לכן פקדת עלינו
עונותינו וחתום: אחר הא"ב: יצחק בן הרב רבי נתן חזק ואמין אמן והיא הגזרה
שהיתה ביום ב' לחדש יאנואר 1235 בפולדא שעליה רמו צונץ (וינאג' פאענזא צד 30).

ר' יצחק בר סעריה. ע' ר' יצחק בר שעריה. ישיבה

ר' יצחק בר ראובן אלברגלוני. הראב"ד בס' הקבלה ואחריו היוחסין דף

החמשה הרבנים ששמו יצחק שהיו בספרד ביום אחר והוא בא מברגלונא (הוא
ברצלונה ע' צייטשריפט מצונץ צד 144) למדינת דאניה שהיה בה קהילה קרושה
גדולה בעושר וכמעשים טובים רשפט אותה עד יום מותו והיה פיישן גדול וחבר
אזהרות שלמטה ובימי הרשב"י נהגו לקרותו כמ"ש בתשב"ץ ח"א סי' ט"ו. ובהקדמת
ס' מקת וממכר לר' האי גאון שהועתק מערבית לעברית. מר' יצחק בר ראובן כהן
שהועתק בהיותו בן ל"ה שנה בשנת ד"א תתל"ח, והוא עודנו חי בשנת תתס"ג שנת
מותו של הר"ף ע' רפאפארט תולדות ר' האי צד 92. והתחכמי שער ג' מרכה
בשבתו ראומר עליו: "רשידי ר' יצחק בן ראובן, סודם מי חכם ויבן, כי הפליא לעשות
מליצות נאות, והביא כמלוא חרוזיו וזכרון כל המצות, וישימם בפסוקים דבקים, כאלו
הם ברית הקדש חקוקים" ומאוד צדקו לדעת דברי רפאפארט (שם 92) שנראה
בהם יותר חריצות כנועם, שיעו והצלחה מאוד לסיים תמיד החרוז במקרא הנאות
לענין "עכ"ל. וע' ג"כ ציצים ופרחים לגייגער צד 4—5 ובחלק האשכנזי שם צד
9—12. הוא חכר אזהרות ונחלקות לחלקים רבים: (1) עלה עלה משה לראש הר
סיני. רשות. (2) יום זה הרוד לכן שרוד מצות צרופות מברארת. פזמון: יצחק.
(3) אי זה מקום בינה, אי מזה ואי זה הרא, ארצות חכמה ודעת, ראשית קניניה,
בבואי לשאול היום את מי נועץ ויבינהו, מי יתן ידעתי ואמצאהו (איוב כ"ג ג').
כן מתחילות האזהרות, וברוך הזה דהיינו: אאב ופסוק גגד ופסוק תהו ופסוק תולך
חלק זה עד סופו והא"ב חתום: יצחק בר ראובן יצליח לתורה. ראח"ל פוטש חדש
על מצות עשה: (4) את קולך שמעתי, (5) אמנם כי אתם עם, (6) אדברת וירוח לי
וג' חלקים אלו מסודרים על סדר ג' א"ב ופסוק ובנומר 6 חתום בסוף ג"כ יצחק.
(7) יחיד נורא עלילה, פזמון, חתום: יצחק. ונשלם בזה הפיוט שעל מצות עשה.
אח"ן: (8) איסרה אתכם אמוני, (9) אחזה דעי אתכם, (10) אספרה אל חוק. ג' חלקים
אלו מוסדים על מצות לא תעשה וע"ס ג' א"ב ופסוק ובית האחרון זה תארו: יצחק.
תקדש היום ארון העולמים, אשר זכיתני לבוא עד הלום, תחלתה חתום
הזכני עם כל ישראל חכירים, לראות בבנין בית עולם שיש בו יצחק
וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום."

(11) אימתי יונה יעלת חן. אהבה לשבת לפני שבעות מ"פ, חתום בה יצחק בן

ראובן (ורעיתו וגו' אשר וגו' ואני וגו' כי נשבעתי) : כ"ב רפאפארט כח"ע תקצ"א
 צד 91 והוא מוחק מלר"ה הן בתחלת חרוזי האחרון . וכן 12) יקוש בעניו . גאולר
 במ"פ לשבת ה' אחר פסח שחתום בה יצחק סתם ; גם עליה אמר רפאפארט שם
 שהיא מר"י ב"ר שלפנינו ז"ל : „ניכר דרך פייטן ספרדי בשניהם וביחוד דרך ר"י ב"ר
 לסיים כל חרוז במקרא הנאות לענין כמו בדוגמאות מאזהרות שלו שראיתי מהם
 בדפוס ומהם בכ"י . וכן בשני פיוטים אלו ובפרט בפיוט יקוש בעניו לזכותו פסוקים
 רחוקים ובאים הנה נדבקים ומותאמים מתחלתם לנושא המבקש" עכ"ל .

ר' יצחק בן מר שאול אליסאני . כמאה השמינית לאלף החמישי (ע'
 קדומים צד 5 בהערה) והוא הנזכר עם ר' יצחק אבן גקטלה מר' משה בן עזרא
 בספר הערבי כהובא למעלה צד 116 (רשם נפל טעות בדפוס רצ"ל : ור' יצחק בן
 מ' (ר"ל מר) שאול שניהם מאליסאנה) וכן הזכירו בשם „מר יצחק בן מר שאול
 ז"ל" ר' יונה אבן גנאה בספר הרקמה צד 122 והביא בית א' משיריו אשר עליו
 התוכה עם מחברו פה אל פה (ולשון „לפני אומרו" פירושו לפני מחברו כמו בצד
 189 : „אמרתי בימי הכחרור הרוזים") וע"ש גם צד 102 ; ביטרעגע מערואלד
 ודוקעס הוברת ב' צד 168 ; ובמחזור ספרד לשחרור ר"ה יש בקשה : אלהי אל
 תדני כמעלי ע"ס א"ב . ויש ספרים כתוב עליה : „בקשה זו לר"י הלוי ז"ל" .
 אפן בכתב יד א' קרובץ פיוטים מקדמונים נרשם על פיוט הזדה „בקשה לר' יצחק בן
 לוי בן מר שאול אליסני ז"ל" . ע' נחל קדומים מדוקעס צד 42 נומר 24 .

ר' יצחק בר שלום . כפי הנראה בזולת מ"פ לשבת א' אחר פסח חתום אחר
 הא"ב יצחק ברבי שלום חזק . ודעה מי שאומר שמאחר
 שלא מצינו עוד פייטן הנ"ל , לכן יש לומר שאבי הפייטן היה שמו שמואל ולזה
 ירמזו הש"ן במלת שלום(ע') צייטשריפט מפראנקעל 1846 צד 267) . ואינו מחזור
 דמיון זה לא מצאתי עוד וכ"כ צ'רניץ פארטרעגע צד 393 בהערה . והפייטן מקינן
 צרות שנת התק"ז—1147 בכלל (ע' עמק הבכא לר' יוסף הכהן צד 30—34) כרמוז
 בה במלת וארשת שמספרה תקנ"ז ; ועל הצרה שעברה על קהלה אחת בכ"י ניסן
 של שנה הנ"ל כאמור בה ; קץ קדוש נחשון (ע' ממלכת בשלח שקפץ נחשון לים
 סוף בלילה שאחר כ' ניסן) נגע צר באישון בעשרים לחדש הראשון 1336) וכן נ"א

ר' יצחק בר שלמה . חתום על סליחה בין סליחות כ"י בלידען המתחלת :
 אני הוא הגבר ראה עני ושבר ורשום עליה : זה הסליחה
 על הגזרות בשנת צ"ו לפרט מר' יצחק בר שלמה כמובא מדוקעס (לט"בלט 1844
 צד 235) . והוא ה"א צ"ו ליצירה 1336 ברמז ל"ש שם 1841 צד 780 זצ"ל שם 1336
 במקום 1330 . והסליחה הזאת נעתקה מצונץ (זינגאגאלע פאעזיא צד 322) רע'
 שם צד 312 .

ר' יצחק בר שמואל . חתום בפיוט לערשה שלום שר' שבת חנוכה
 חתום : ותוא ע"ס א"ב של אה"ס כמע וכרלתת שאחרי הדלתות המתחילים באות ס'
 חתום : ותוא ע"ס א"ב של אה"ס כמע וכרלתת שאחרי הדלתות המתחילים באות ס'

ע' פ' צ' ק' ר' ש' ת' חתום בן שמואל . והחכם ל' צאטו במבוא למחזור בני
 רוכא צד י"ט אמר שארלי הוא ר"י הזקן בן אחרותו שרל ר"ת . גדלי הכותב נראה
 שאינו ממנו כי לשון הפיוט יורה שמחברו היה אטלקי ולא צרפתי וגם מה שכתב
 שם שחתימה זו לא נמצאת עוד בשום פיוט אחר יש להשיב שכבר נמצאה צרנץ
 בסליחה כ"ח תחלתה ; (2) אליך ד' נפשי . חתום בה ; יצחק בר שמואל זמור לטוב (צור
 געשיכטע צד 369 ; זינגאגאלע פאעזיא צד 12, 251, 281) ; אכן מי הוא ובאיזה זמן
 היה עוד לא נתברר . וע' לעיל צד 108 ושם הבאתי בשם ר' חיים מיכל שר"י הזקן
 ב"ש חבר רשות למפטיר ואנכי לא ראיתיו עוד .

ר' יצחק בר שעדיה . ממנו סליחה מ"ל לב' וכמ"א לר' דעשי"ת , ע"ס
 שמואלית ; ריש בה איזה נוסחאות שונות בספרים . והנה פייטן ששמו ר' יצחק בן
 שעדיה הכהן מוצאתי בתשב"ץ ח"ב סי' רל"ו והרב דוראן משכתו וכנשאו וכתב עליו
 מתונים וז"ל : "אם דבריך היו מעטי הכמות הם רבי האיכות העידו אליך כי כביר
 מוצאו יריך בתלמוד ובאגדות ובסתרי חכמה וגם במלאכת השיר וכל יקר ראתה
 עיניך רגו" . וידוע שבשנת קנ"א היה שמד גדול בקטאלוניה וקשטיליה וראגון עד
 שיותר ממואתים אלף יהודים המירו אז דתם ובאותו הזמן באו יהודים רבים לאפריקא
 ובתורם הרשב"ץ דוראן . ע' יוחסין (אמ"ד) דף ק"א ע"א מגן אבות לרשב"ץ דפוס
 לפסיא דף ס"ד ע"א ; ובתשב"ץ ח"ב סי' רצ"ב . וחסכתו שעל אותן הגורות והשמות
 הנוראות יסד הפייטן סליחה הנזכרת המלאה קנה רנהי ונתיסדה לפי זה בתצי האחרון
 כמאה השניה של אלף השישי . אולם החכם צונץ (זינגאגאלע פאעזיא צד 251,
 274) מקדימו עוד יותר, ולדעתו אפשר שהיה צרפתי בין שנות 1099—1188 ; ומעמך
 לא ידעתי , ולפי המובא שם ובצד 372 חתום ג"כ יצחק בר שעדיה בשיר אחר
 תחלתו ; (2) ידידי רבי , ונמצא בכ"י לפסיא 25 נומר 19 .

ר' יצחק תרפן . בקובץ ויכחים הנדפס מספר דפוס ישן שרל קושטנטינא
 תחלתה ; אר' אלהי הרחוקה לכל בשר , עד מתי עמך ביד צר ואחר הא"ב מן אל מי
 תרכיון אל ; חתום : אני יצחק תרפן חזק . והשיר הזה נדפס שלישיית בח"ב מספר
 אבן בוחן (פפ"ח תר"ו) צד 34—36 . וכנראה שנה המדפים בפ"פ דברי הפיוט מדעתו
 וסרס חרוזים כמו חרוז האחרון מי יתן וגו' ממקומו והושיבו למעלה מזה בין חרוז
 רוכב ופדית . וכן הגיה באור פניך האר רגו' , במקום תישר לירשכי חשכים . ולכן
 אמר שם צד 34 שחתום בר יצחק במה פנחס . ואין לכלל זה הכרח לנטות מנוסח
 הישן שחתום בו יצחק תרפן חזק . וכן צרנץ (זינגאגאלע פאעזיא צד 19) אמר
 שחתום יצחק תרפן . ולפי מה שכתב שם נראה שלדעתו היה הפייטן כמאה הי"ג
 לכספרם .

ר' יצחק . הפיוטים שחתום בהם שם זה סתם אלה הם ; (1) אכיר רהב ובל .
 קנה לט"ב מ"א , א"ב ; יצחק חזק . (2) אכרה מקדם . זולת לשבר
 בין יר"כ וסוכות מ"פ , ולשבת חו"ה מ"ש מ"א , אל"ב ; יצחק . ואפשר שהוא מר'
 מאיר בר יצחק שחבר היוצר לשבת הנ"ל ושם אביו החתום בו לבדו יהיה ע"ד שאר
 הפייטנים שחתמו שם אחיהם או בנם אחר חתימתם לזכרון . (3) אונך הטו והקשבי .

סליחה כמנהג פיהם לה' דעש"ת, א"ב: יצחק. 4) אלהים בוננה. למר"ש במחזור רומא כ"י, כתוב עליו: "לר' יצחק" וכנראה חתום: יצחק גיאת. 5) אליך ה' נפשי אשא, אכפי עליך. שם במ"ר כ"י סי' ס"ט, א"ב כפול: יצחק. 6) אלכה ראשונה אל אישי. סליחה במ"פ לג' דעש"ת ובמעירי שחר לט"ב ובמחזור רומא כ"י א"ב כפול: יצחק. 7) אמונת אומן. סליחה ע"ס א"ב: יצחק חוק. ביוצרות וסליחות וירמיוזא לשחרירת יר"כ, ובסליחות אשכנזים שבאטליא, וכן במחזוריהם למנחת יו"כ. ובמחזור מ"א דפוס זולצבאך בסוף ח"ב ד' ע"ב, ובמחזור רומא לצום גדליה. 8) אמנם ערינו. סליחה הביאה והעתיקה צונץ (זינאגא פאעזיא צד 200) ולדעתו יצחק החתום בה הוא הריב"ם מנרבונא כי סגנון פיוטיו הוא גם בסליחה זו. 9) אנרש עד דכא. סליחה במ"פ לג' דעש"ת ע"ס אלב"ם כפול, ואח"י חתום: יצחק הקטן יהיה אמן יגדל בתורה ובמעשים טובים אמן ואמן. 10) באשמורת הבקר. פזמון במ"פ לד' דסליחות, מ"א לג', מ"ל לב' דעש"ת. וצונץ (שם 286) העתיקו ואמר שנראה שהפייטן היה מאטליא. 11) המבדיל בין קדש לחול. פיוט למ"ש במ"א ובמ"פ ובמנהג ספרד. וראה מה שכתבתי בספרי מקור ברכה בסדר הגיון לב צד 408, וחתום: יצחק הקטן. ובסדר התמיד ח"ב מנהג ד' קהלות (אריגניון תקכ"ו) דף צ"ד ב', נוספים על פיוט הזה עוד ד' בתים המתחילים: אל פרדה, מיכאל שר ישראל, תן לנו, שלח לנו, וכן נמצא בס' עת הזמיר כ"י אצלי וראה מ"ש לעיל צד 113 נומר 30. 12) חוקר הכל. פזמון מ"ל לד', מ"פ לר' דסליחות ולשוכני ת"ת. 13) יבושר עם אביון להוצאת ס"ת במחזור קרפינטרץ. 14) ידידיאל ברברה. סליחה ליוצר יר"כ במ"ר. 15) ידך פשוט. סליחה שם למנחת יו"כ. 16) יהי נועם עתה. סליחה ליוצר יו"כ במ"ר אחר שופט כל הארץ ולא נמצאת ברפוס בולניא שלפני ולא בכ"י, גם לא ברפוס מנטובה שנת ש"ך ונוספה בדורות האחרונים, ע' שד"ל מבוא צד ל"ג, וחתום: יצחק הלוי. 17) יה לי לא אירא מרודפי. בס' עת הזמיר כ"י אצלי: יצחק. 18) יום זה לישראל. זמר לליל שבת במנהגנו ובמחזור ספרד. 19) יום כפורים זה. סליחה ליוצר יר"כ מ"פ: יצחק ואח"י א"ב של אח"ס בט"ע. 20) יום שבת וכפורים. סליחה לשבת יו"כ ליוצר במחזור רומא. 21) יחביאנו צל ידו. פזמון מ"פ לה' דסליחות, מ"ל למוסף יו"כ, א"ב: יצחק. 22) יחלה עבדיך. פזמון לצום אסתר במחזור ספרד. 23) יעידון כל עבדיך. רשות לברכו של יוצר ליו"ט ימים נוראים במחזור רומא ונמצא ג"כ במנהג רומניא (שד"ל שם צד ל"ח). 24) יעתרו חברים. ע' צונץ שם צד 200—201 ולדעתו הוא מריב"ם מנרבונא. 25) יוצצו כבדקים. אופן מ"פ לשבת חר"המ ש"ס. 26) יצוה ישרעתנו. . . יזרח שמשי. סליחה (רשימת שמינישניידער מוכ' באדליאנא נומר 611 ס' 69). 27) ישיני חברון. סליחה הרעתקה מצונץ שם צד 286—287). 28) מרחץ ורופא. סליחה במחזור רומא קודם ר"ה והח' הנ"ל העתיקה ג"כ שם ל"א. 29) נפוצותינו כנס. פזמון למנחת ש"ת במחזור ספרד אלא שחסר שם הבית שבראשו ארת ח' משם יצחק. וע' למעלה צד 113 נומר 26 בענין יה איום שמוחס בכ"י א' למשה בן עזרא ולדעת אחרים הוא מגיאת, אכן כפי אשר כתב לי הח' צונץ אינו מגיאת, וכבר הביאו הח' הזה בספרו הנ"ל צד 300—366 בין הפיוטים שנעלם מחברם.

סליחה במחזור אלגואייר למנחת יונ"כ ס': אני יוסף

ראה למעלה צד 99 נומר 14. ידוע כי אצל אביר

ובכן יודו בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר:

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (1) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (2) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (3) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (4) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (5) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (6) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (7) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (8) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (9) - קחני:

כי אתה מלך נרש לכל שואלי. וישא חסדו וישיבני

רבי אתה אלהים בישראל. וישא חסדו וישיבני

היום יודע אל רם על כל אל וישא חסדו (10) - קחני:

AMUDE HA-ABODA (COLUMNAE CULTUS).

ONOMASTICON AUCTORUM HYMNORUM HEBRAEORUM
EORUMQUE CARMINUM,

CUM NOTIS BIOGRAPHICIS ET BIBLIOGRAPHICIS
E FONTIBUS EXCUSIS ET MSS.

DIGESSIT

L. LANDSHUTH.

FASCICULUS II.

BEROLINI.

VENDUNT W. ADOLF & COMP.

1862.

עמודי העבודה.

רשימת

ראשי הפייטנים ומעט מתולדותיהם על סדר אלפא ביתא
עם מספר פיוטיהם הנמצאים בספרי תפלות

מנהג פולין, אשכנז, ספרד, רומא, קרפינטראץ, אלגזיאר,

מתם בדפוס ומתם בכתבי ידות

מסני

אריעזר ליוזר בן לא"א הר"ר מאיר לאנדסהוטה.

מחברת ב'.

ברלין

אצל הגביר אדאלף ושותפו.

שנת תרכ"ב לפ"ק.

יד ושם

לכבוד חכם עמינו, נזר קהלנו, אבי חוקרי קדמוניותינו,
עומד בפרץ בעד אמונתנו, ישראל אשר בו תפארתנו,

מהור"ר

יום טוב ליפמן בר מנחם

המכונה בשם

Dr. Zunz.

מאת השותה בצמא דברי תורתו

המחבר

אליעזר ליזר לאנדסהוטה.

ר' יקותיאל בר יוסף. (כפיוט: 1) אשרו באור החיים, במעריב אחרון של פסח מנהג פולין חתום אחרי הא"ב, יקותיאל בר יוסף הזקן. ואפשר שגם פיוט הקודם לו (ושלאחריו: 2) ויושע אומן אישכלות, המיוסד ע"ס א"ב ממנו הוא. ועוד לו: (3) אלהא תקיפא רבא וגיברא, במחזור כ"י של שנת י"ה שראה היידנהיים. ולפי זה היה המחבר אם הוא יותר מאוחר על כל פנים במאה העשירית לאלף החמישית.

ר' יקותיאל בר יצחק הלוי. חתום בהטאנו מנהג ליטא לצום גדליה תחלתו: מה יקרו רעך רב מחולל, אדום לוי זאתחולל, באויב אשר בעמי מסתולל, ועל זאת יתפלל. וכל קורא פיוט זה יסתמר בשרו בראותו הצרות הנוראות אשר עברו בימים ההם על בני ישראל ונתק פה איוה חרוזים:

חובל בקע הירויה בן בטנימו	ואויב מנאץ ומנבל
והכרעה ילדיהון תפחמו,	לנשוש יראתך ולכת אחרי ההבל,
ויאמר איה אלודימו ומידיו יושיעמו	וימאן ככצע וכופר לקבל
ואוי לו האחד שיפול ואין להקימו.	כי נפש הוא חובל.

קרני נגדע בנומין אשר כרו זרים,
 וקברום חיים בנקרת הצורים
 ותכם עליהם הארץ ומחו בין הגורים
 אלו הן הנקברים.

ובראשי החרוזים חתום: יקותיאל בר יצחק, ובהרוז: נקברים הרוגה יעלו, חתום הלוי. ובנוסה הסליחה שלפני לא מצאתי רמז לשנת הגורה, אכן צונץ (וינאד גאנאלע פאעוויא צד 35). העמידו לעומת שנת ק"ס לאלף הששי = 1300. וע' על גורת שנה הזאת בשבט יהודה דפוס הנוכר צד 46.

ר' יקותיאל בר Hassan. ממנו פזמון במחזור כ"י מנהג פאס ליום כפור תחלתו: יה שכור, הביאו צונץ צד 116 מספרו ריטום. והפיימן הוא שעליו קנן גבירול קינתו, ראה בשם: שלמה בן גבירול.

ר' יקותיאל בר משה. חתום עם: חוק זאמץ יהי ברשות לא' דר"ה מ"פ תחלתו: יראתי בפצותי שיה, וסיומו כמלת אתחיל, ובמלה הזאת בעצמה מתחיל הקליר הקרובה שלו לא' דר"ה: את היל יום וגו'. ויש להעמידו בשנת תתל"ה = 1075. הוא יצא מורעו של ר' משולם הגדול שהי תש"ס = 1000, ובנו ר' קלונימוס תשפ"ה = 1025, ובנו ר' משה מחבר פיוט אימת נוראותיך ת"ת = 1040, ובנו ר' יקותיאל משפירא תתל"ה = 1075, והוא ר' יקותיאל משפירא הנוכר מרש"ל בתשובה סימן כ"ט

אלא שמעה שם כמה שאמר שאביו היה ר' משה הוקן מלוקא, וליתא כי ר' משה הוקן מלוקא היה קודם לזה הרבה וקודם לקליר. ור' יקותיאל משפירא הוא ג"כ המוכא בכתם בשם ר' יקותיאל בר משה בהגהות מיימונית לשבת פרק ל': „וכן מצאתי בהלכת ט"ב של הר"ר אלעזר בן יב"ק בשם הר"י ובשם ר' יקותיאל בר משה" — והוא הפייטן שלפנינו מחבר הרשות לקרובת הקליר. ובנו של ר' יקותיאל הוא ר' משה בר יקותיאל תת"ס=1100, שנשאל מר"שי. וכאביו נקרא גם הוא על שם עירו אשפירא כמוכא בליקוטי הפרדס הלכות ט"ב: „ושאלתי מר' משה בר יקותיאל... אבל הר"ר משה בר יקותיאל נוהג באשפירא ומקובל מאביו כי בסעודה המפסקת אין מברך על שתי ככרות“. — והוכא עוד בסתם בתניא הלכות ט"ב סוף סי' נ"ט: „ובשם הר"ר משה בר יקותיאל מצאתי שמברכין על הנר ועל הבשמים במוצאי שבת שהוא ט"ב“. — עיין על כל זה מ"ש רפאפארט: ר' נתן צד 42, קליר צד 111—115. ובהוספות לקליר צד 100, ולמטה בשם ר' משה בר קלונימוס ור' משלם בר קלונימוס.

ר' יקר בר שמואל הלוי. ממנו זולת לשבת של אחר כ' תמוז תחלתה:

(1) אזכרה אלהים נגינתו כלילה, בניסים פלאיך והארת אפלה — נדפסה במערבות, יוצרות, וסליחות וזירמיישא דף י"ט ע"ב ודתום אחר הא"ב: יקר הלוי העלוב בן רב שמואל. ועל פיוט הוזה נדפס: „נתייסדה על גזירת פפורצין“ עכ"ל. והכונה על עיר Forzheim שהיה בה הרג רב לישראל בשנת ה"א ול"א = 1271. עי' צונץ (וינאנאגאלע פאעזיא צד 32). ולפי זה נתיסדה שנה אחת אחרי שיסד ר' יועץ בר מלכיאל קינתו. עיין לעיל צד 100. והיידנהיים כתב בשם סדר הדורות שהיה ר' יקר בתחלת מאה העשירית אחר ד"א, ורבו של ר' ברוך בר שמואל, וזה טעות כי כפי המוכא היה בשנת ה"א ול"א. וכן לא היה רבו של ר' ברוך בר שמואל כי הוא חתום כבר על התקנות של שנת תתק"ף. עיין לעיל צד 55 בשמו, וכן הכנים צונץ את ר' יקר בין הפייטנים שחיו בין 1240—1350 (ה"א—ה"א ק"י) (שם צד 310). עוד חבר: (2) ציון ד' לכם, קינה במ"א ובסופה מחרוץ יהמו קרבי ואילך חתום: יקר בר שמואל הלוי חזק. ולפי הנראה היה בנו של הפייטן ר' שמואל בר אברהם הלוי. עיין למטה בשמו.

ר' ישועה הלוי. בשפתי רננות נמצאים ב' פיוטים שחתום בהם: ישועה,

גם: ישועה הלוי, ונמצא איש הוכב שירים ששמו ר' ר' ישועה בר אליהו הלוי אשר קם אחריו ר' הייא (עי' עמודי העבודה מחברת א' צד 64. בשם זה), וסדר שירי ר' יהודה הלוי שנית בהוספות שונות אשר השמיטם המסדר הראשון (לוצאטו: בתולת בת יהודה צד 9, 15), והקדים להבורו הקדמה בלשון ערבית הנמצאת עם העתקה אשכנזית בספרו של גייגער: דיוואן יהודה הלוי (צד 168—175). וכפי המוכא מזקש (רעליגיזעזע פאעזיא צד 290 הערה 2) בדעתו לאמר שאפשר שר' ישועה הלוי המסדרן הנוכר הוא

עצמו הפייטן שפייט הפיוטים הנמצאים בשפתי רננות. והנה התחלת הפיוטים הללו כפי העתקת הח' זקש (אשר היטיב לי להעתיקים בשבילי) הם: 1) אמוני לבב הבינו, וצדה לדרך הכינו, והוא מסתגב לליל יו"כ והתום בו: אני ישועה הלוי. 2) יערב שיחי לפני קדוש שימור רוחי, מרום וקדוש, סליחה ג"כ ללול צומא רבא ובה התום: ישועה.

ר' ישי בר מרדכי. התום בזמר איש חסיד היה למוצאי שבת אחרי הא"ב. וכבר הבאתי בספרי מקור ברכה בסדור הגיון לב דף ר"א בשם רפאפארט שהספור הזה כבר נמצא במעשיות דר' נסים הנקרא חבור יפה מדישועה, מבלי אשר נדע אם לקח הפייטן הספור מהאגדה בעצמה שהיתה מקור לר' נסים ג"כ, או עם לקחו ממעשיות שבחבור יפה הנזכר. ובסוף הזמר יש גורסין: ופרח לו איש האמת בחי'ת ויש ופרע בעי"ן. ובסדור תפלות ישראל הנדפס על יד פייט (ברלון 1858) כתוב עליו שחברו ישעיה בר מרדכי, ואינו אמת.

ר' ישעיה הורוויץ בר אברהם הלוי. האחרון הוא בעל ספר עמק ברכה הנדפס בקראקא בשנת

שם טוב (1597) ובאמסטרדם תפ"ט, ומושבו בק"ק לבוב בשנת ש"ן ושם חבר הוא ספר הנ"ל. ור' ישעיה שהיה או „יניק וחכים" הוסיף עליו הערות וביאורים בדירתו שם בבית אביו הגם שהיה אז צעיר לימים, כי אחיו ר' יעקב הלוי הגדול ממנו בשנים והמובא שם בספר דף ז' ע"א, לא היה דר במקום כי עם בק"ק שעברשין (הקדמת ר' ישעיה שם). ובשו"ת מהר"ם לובלין סי' ב', ג', מ"ט, נמצאות איזה תשובות הערוכות אל ר' ישעיה שלפנינו. ושם בתשובה סי' י"א מכנהו ר"מ מלובלין בשם „תלמידו", ותשובה ל"ט כתב אליו ביום כ"י י"ג אדר ש"ס, ובשנת שע"א הורה ר' ישעיה כבר בפראנקפורט דמיון בדמוכה בהדיא מופסק דין הכתוב בתמוז שע"א הנדפס בשו"ת חינוך בית יהודה סי' קי"ח. ובשנת שע"ז היה רב בפראג והתום עם ר' שלמה אפרים לגשיטץ בהסכמה על סי' נשמת שבתי הלוי לר' שבתי הורוויץ (פראג שע"ו*). ועל ספר גאולת הגר הנדפס בפראג שע"ח. הוא חבר גם כן סי' השל"ה וסידור הנקרא שער השמים. ובהקדמת הסידור הזה הכתובה מר' אברהם בר ישעיה בר שעפטל בנו של המחבר נמצא: „כמעט בכל הגולה נתפשטו תלמידיו (של השל"ה), ורוב הגולה רובא דרובא התאוו לתורתו ולהנהגתו וקבלוהו לאב"ד ראש ישיבה . . . כמה וכמה קהלות גדולות ובאחרונה נתקבל בד' קהלות שהן עטרותיהן של כל הקהלות התינו: ק"ק פראנקפורט, וק"ק פראג, וק"ק פוזנא, וק"ק קראקא בזה אחר זה. ויציאת הצדיק היה מק"ק פראג כי שם

* בשער הספר לא נרשם שנת הדפוס, אכן בסוף הספר כדף האחרון בהסכמה הנזכרת נאמר שמשכמי' שלא יודפס הספר הזה עד ר"ח ניסן שפ"א ומכור בה שנתג' אחרי תום הדפסת הספר. ואחר זה נדפס: „ותד' השלמתו היום יום ד' כ' אדר שנת ומלאה הארץ דעה את ד' לפ"ק" וזרז עולה שע"ו = 1616.

היה אב"ד שבעה שנים קודם הפרדו מחוצה לארץ לירושלים ע"ה טוב"ב וזכה שם להיות מרא דארעא דישראל" עכ"ל. נשמע מזה שהיה רב בכמה קהלות חוץ מדר' הקהלות המנויות בפרט, אכן מה שכתב שהיה רב בפראנקפורט, פראג, פונוא וקראקא „בוה אחר זה" אינו מדויק שהרי הוא עצמו כתב שיצא ר' ישעיה מחוצה לארץ לארץ ישראל מפראג ששם היה ו' שנים אב"ד קודם לזה וידענו ממקום אחר (הקדמה לסידור השל"ה ג' ע"ב) שבא הרב לירושלים „ביום הששי פרשת וזה שער השמי' בשנת שפ"ב" ולפי זה יצא מפראג בשנת שפ"א אחרי אשר היה לרב משנת שע"ד, ואיך היה אחרי זה בפונוא וקראקא? ובגל עד לר' קלמן ליעבן (חלק האשכנזי צד 31 נומר 46) איתא שהיה רב בפונוא, קראקא, וויען, פראנקפורטה, ובפראג, וזה הסדר יותר יתכן. וטרם צאתו מפראג בשנת שפ"א הסכים על הדפסת ספר תומר דבורה לר' משה קרדווירו הנדפס שם שנת ש"פ עד שפ"א (קאמאלאג באדעליאנא עמוד 1795) והסכים על הסליחות שנתוסדו מבעל חוספו יום טוב על המאורע שאירע ביי"ד חשוון שפ"א (שם עמוד 2793 סימן 7523. צונץ ריטוס צד 129). ולא ארכו לו שם בירושלים הימים, כי ביי"א אלול של' שנת שפ"ה (1625) נתפס ר' ישעיה ועמו ט"ו רבנים אחרים וישבו בבית הסהר על לא חמס בכפם עד ר"ה שפ"ו, ובטבת שנה ההיא נס הרב לצפת מיירושלים. כמוכא מס' הרבות ירושלים במעשה הארץ לר' יוסף שווארץ דף מ"א ובספרו הנקרא: דאס הייליגע לאנד צד 402 בהערה; חבת ירושלים דף ל"ט סיי ט"ו; ספורים מפאשעלעס מחברת ד' צד מ"ט והלאה וצד 60 הערה 28a, 34. ובקורא הדורות דף מ"ז ב' איתא שנפטר בירושלים, וכן בספר מגלה עמוקות על התורה כפ' וירא נמצא הספד על ר' ישעיה מפראג שנפטר בירושלים ש"פ. וזה אינו כי קבורתו בטבריא ככתוב בסדר הדורות בשם גלילות ארץ ישראל, ובחבת ירושלים דף כ"ב ובשם הגדולי דפוס ווילנא ח"א דף נ"ו ע"ד, ח"ב דף פ"ג ע"ג. ונראה שהדין עם החכם הנזכר שכתב בגל עד (שם צד 32 הערה 97) שמעות הוא שכתוב במגלה עמוקות שנפטר ש"פ וצ"ל ש"ץ = 1630. וכן נראה שנתחלף לו טבריא בירושלים. ועיין למטה מה שהבאתי שמודפס על סליחותיו בפירוש שנקבר בטבריא. ומר' ישעיה הזה לנו איזה סליחות הנדפסות בסדור שער השמים שלו אחרי סליחות של ד' תעניות ועליהן כתוב: אלו הם הסליחות של הגאון הרב הגדול מה"ו ישעיה סג"ל שנפטר בארץ ישראל ותקנם לאמרם עליו בשעת ימיו אכלו ובתשלום השנה, אשר יסד אותם הוא הרב זלה"ה ע"ד הקבלה מלכר שגם תיכף לקבורתו עליו נאמרו בכוונה ובדמעה רבה בטבריא. ופה צפת נאמרו בו' ובתשלום חדש ושנה" עכ"ל. ואלו הם: (1) אנא אדיה אשר אדיה מוחץ ורופא מומית ומוחה, ע"ס א"ב. (2) אל ד' ויאר אור לצדיקים, ע"ס אלב"ם ואח"ו התום: ישעיה. (3) י"ש עולמות יה תנחיל, וראשי חרוזיה: ישעיה.

ר' ישעיה מטראני בר מלי. הוא הרב הנודע בעל ספר המכריע ותוספות רי"ד (דהיינו ר' ישעיה די טראני) ובקורא הדורות דף ט"ו א הובא בשם שלשלת הקבלה נ"א ב' שהיה

כאמליא בעיר טירני שבמלכות נאפולי בומן הרוקח, ולפ"ו היה בערך המשה אלפים = 1240. ובשנת ה' אלפים ל"ב ליצירה היה לו עוד בן כהיים ושמו ר' דוד (שה"ג א' דפוס ווילנא דף נ"ו). אביו נקרא ר' מלך (אור זרוע הקצר כ"י אצל לוצאטו ע' אוצר נחמד ב' צד 11) ובערך מלים של ר' יוסף בר דוד היוני (כתב יד באדעליאנא) בערך חנה מובא... ר' ישעיה הזקן בר מלך" ודוקעס לט" בלמ 1849 צד 728 בהערה 18) והוא ר' ישעיה מטראני שלפנינו ונקרא הזקן להבדילו מר' ישעיה מטראני האחרון בן בתו. ובתשובת רמ"ע מפאנו דפוס וויניציאה סי' י"ב איתא: „והאי מורא דכתב ה"ר ישעיה בר ברתיה דה"ר ישעיה סבא מטראני כמס' תענות וגו' ואין ספק שר' ישעיה נכדו הוא בר אליה המובא מרמ"ע שם סי' ט' ונ"ל: „וכבר זכרה ר' ישעיה הזקן בפסקיו רמזה הר' והנתן בפורושויו ויש לה"ר ישעיה בר אליה חדושי דינים וצאום ממושגתנו". (הוא יסד: 1) איכה שפתי אהיה פותח, פתיחה לסליחות חתומה: ישעיה בירכי מלי חזק, במחזור רומא כ"י (שד"ל במבוא למחזור רומא צד ל"ב) והיא היא אשר השתיקה צונגן ללשון אשכנז (וינאנאג' פאעווא צד 299). ויש עוד סליחה ליוצר יו"כ במחזור רומה הנדפס וכן בכ"י ובאשמורת הבקר (אמ"ד פרופס) לר' דסליחות תחלתה: (2) יציץ צור מחרבו, חתומה: ישעיה. ואפשר שגם הוא ממנו. ועל משקלה ונוסחאות שונות שבה, עיין במבוא הנזכר שם.

ר' ישראל בר יצחק. החום בסליחה: (1) אני הוא המדבר, כוללת כ"ה בתים. וצונגן העמידו במאה העשירית לאלף החמישי, ולא נודע עוד דבר ממנו, ע' וינאנאאלע פאעווא צד 251, 278, 279.

ר' ישראל בר משה בר לוי נאגארה. כן החם המשורר הגדול הנה את שמו בהקדמתו לזמירות ישראל ולספר מימי ישראל הנספה אליו בדפוס וויניציאה. אביו ר' משה היה רב בדמשק ונפטר שם ר"ח תמוז שנת האש"ם ועליו קנו בנו הפייטן קנתו הנדפסה שם במימי ישראל קס"ד ב' ורמו בה על ספר לקח טוב שהוא פירוש על התורה על מצות עשה ולא תעשה שחבר אביו ונדפס בקושט מנטינא של"א. ויש לתקן בזה דברי ר' יוסף שווארץ במעשה הארץ דף מ"א א' שכתב שמנחת ר' משה בעזה. הוא היה תלמיד ר' יצחק לוריא והובא בשאלות ותשובות ר' משה בר יוסף מטראני (המכבי"ט), ח"א סי' רפ"א, ח"ב סי' ק' (קורא הדורות ל"ז א'; מ"א א'). ובדמשק יצא ובא הפייטן בבית הנבון הגביר ה"ר חיים בן חיים והוא העיר את רוחו ללקוט שיריו וזמירותיו ולהכרם יחד (מימי ישראל קע"ד א') ויחבר ר' ישראל ספר זמירות ישראל, ועליו נדבר למטה בארוכה, וס' פצעי אוהב, הוא פירוש על איוב (שם קע"ד ב'), וס' מקוה ישראל כולל דרושים לעתים מוזכרים (שם קע"ה א') ושניהם לא באו בדפוס. ובמימי ישראל הנזכר אסף שוריו מליצותיו ואגרותיו אשר שלהם למיודעיו, לפייטנים כמוהו ולרבנים נודעים והם: (1) להחכם המשורר ר'

אברהם לחמי "ראש לשרים ונוגנים" והוא מגדלו ומנשאו בשיריו ואומר
עליו (שם קל"ט ב'):

שפתי יפצחו רנת ואשים
תהלתו כראש שירי נאומי
לכל רעב לפת בג שיר ותאב
הלא אומרה לכו לחמו בלהמי.

2) לר' בצלאל אשכנזי בירושלים תשובה לכתב ששלח הרב אליו (שם ק"מ
וקמ"ב) ובמות ר' בצלאל בירושלים קנן עליו נאגארה קינתו הגדפסת שם קס"ה
ב' ואומר בה:

"ארץ צבי אותו ילדה הרה, מצרים אותו הגבירה, אוי נא לה ציון אמרה."

3) להחכם המשורר "מבחר נוגנים ושרים ה"ר דוד נעים זמירים" (קמ"ב).

4) להחכם הרופא כמ"הו יאודה אפמרו בסינים, וממה שכתב אליו נאגארה

נראה שהיה ר' יהודה גדול בתורה ובהוראה ובחכמת השיר (קמ"ג ב') . 5) לר'

אברהם הלוי ז' מוגאש חכם ורופא בקושטמניא, בשם קהל ספרדים בדמשק

שיבוא ויחנה בדמשק (קמ"ד א'). 6) לר' יוסף אלתרס "נעים זמירות ישראל,

כשפירש מדמשק לצובה בשם בנו נסים" (שם קמ"ד ב') ובהיות ר' ישראל נאגארה

בברושה שלח: 7) אל השר ה"ר יוסף ז' מובחר ב' שירים וגדפסים שם קמ"ה

א' ב'. 8) להחכם המשורר נעים זמירות כה"ר שלמה יעבץ כתב מכתב אשר

כל ראשי תיבותיה אלפין (שם). ולירושלים כתב בשם ק"ק דמשק 9) אל

החכם ה"ר יאודה מסעוד שיבוא להיות שר ושופט עליהם בין דם לדם בין דין

לדין ובין נגע לנגע (שם). 10) לה"ר יצחק מחסין לסינים (שם קמ"ו ב').

11) להגביר ר' ישעיה לסינים, אחי החכם ר' שמואל הכהן בני ר' יוסף הכהן

שנפטר בסינים ועליו קנן קינה וגדפסה שם (דף קמ"ז, קמ"ט, ק"ן, קס"ו).

12) להחכם ה"ר יום טוב צהלון ששלח לו מצפת כתב מליצה כדמות מליצת

ר' שלמה דאפירה, ונאגארה השיב לו כדמותו וכצלמו (שם קמ"ה וקנ"ב).

13) להחכם ר' משה בורב (קמ"ט א', קס"ז ב'), ולהרב כמ"הו יעקב בירב

(קנ"ב א'). 14) להחכם ר' שלמה סאגיש ולכבוד ישיבתו (קנ"ג). 15) להחכם

הכולל ר' שמואל זאבי שבא לדמשק ונפטר ממנו בלא לווייה (שם). 16) לקהלות

קדושות שבמצרים תוכחה על פה דובר נבלה ושם תהלה בהחכם השלם ה"ר

חיים ויטאל (קנ"ד ב'). 17) לר' אברהם המון תשובה על מכתבו אשר שלח

לו (קנ"ו). 18) להחכם ר' מנחם חפץ, התשובה בשיר על שיר ששלח לו ר'

מנחם (שם), ונראה ממנו שמכבר את ר' מנחם מאוד על דבר שיריו.

19) להחכם הכולל ר' מאיר ז' שאנגי (קנ"ט ב'). 20) כתב מליצה בשביל

ה"ר מרדכי מטוולי בן החכם ה"ר ברוך מטוולי (קס"א). 21) להחכם הנעלה

ה"ר שמואל הכהן (קס"ג). 22) מכתב עם קינה שלחם להחכם השלם הדיין ר'

משה די קוריאל על בנו יוסף שהלך לבגדד לשאת אשה ונפטר שם טרם חתונתו

(קס"ה). ועוד לו שם איזה קינות ובתוכן: 23) קינה על מות ר' אברהם בן הגביר

ר' חיים בר חיים הגזכר למעלה (קס"ז), ועל החכם ר' יאודה הכהן אב

לחורה ולחעודה בסינים, כי בא צורך "הפיל ראשו בחרב הדה על שן סלע

ממצודה" (שם קס"ה ב'). וחכמים האלו רובם ידועים לשם ולתהלה מפוסקים

ושאלות ותשובות. ועוד לו שם איזה שירים וקינות ולדוגמא אציב פה שיר

קטן אשר כתב כאמה על אמה שחור על הלבן כאשר נוהגים לעשות זכר
לחברו (שם קמ"ח):

קדחה כלבי אש ועד פה חם
מבית יהודה שר וכל פתם
פיהם אדום וערב וגם פה חם
אשים לאות חוך אהלי פתם. —

יקד יקוד רוחי לשיר חבלי
שבת משוש גילי הכי שבת
רבו משנאי פערו עלי
אל שממות ציון אני על כן

וספרו זמירות ישראל נדפס פעם א' בוויניציאה ופעם ב' בביליגראדו ונחלק
לג' חלקים. חלק א' נקרא: עולת תמיד, חלק ב': עולת שבת, וחלק ג': עולת
חודש וכוללים שירים ופזמונים לימי החול, לשבתות השנה, לראש חודש, לחנוכה
ופורים, לג' רגלים, למ' באב, ללילי סליחות ולחמנות, רובם בעברית וקצתם
בלשון ארמיו. וישתומם הקורא על תקפו וגבורתו בשירה וזמרה. ור' יהודה
אריה די מודינא שר לכבודו בראש ספר עולת תמיד שיר קטן והגנו בדפוס
וויניציא ואמר עליו: „לא קם בישראל כישראל“ ולרוב יפים והדרם חשקו
בהם מודפיסי ספרי תפלות ואספו בתוכם הרכה פיוטים ממנו וראה מה שאביא
עוד על ענין זה למטה אחרי כלות מנין מספר פיוטיו בספר זמירות ישראל.
ולפי עדות ר' בנימן השני בספרו מסעי ישראל צד 15 (לוק 1859) מוזמרים עוד
היום באלעפא בליל שבת מזמוריו ושיריו. והנה הגם כי רובי שיריו נעימים
הם מצד תוארם וצחותם, באיזה מהם לא נמלט הפייטן מפחיתות ושחת הרכו
בקודש. וכבר הרעים עליו כזה בן דורו ר' מנחם די לונאנו בספרו שתי ידות
(דף קמ"ב) והוכיחו בהיותו בדמשק על „שהתיר לעצמו לומר לשם יתברך
מצד כנסת ישראל או מצד כנסת ישראל לש"י כל מה שהנואפים אומרים זה
לזה. ועוד כתב שם לונאנו על שיר ס"ג שבעולת חודש: „כולו סג יחדי נאלח
ואין ראוי לבוא בקהל ולהאמר לש"י“ — ור' יסלח להפייטן כי לא נשמר
בהתלהבות רעיונו מאיזה זרות והלך בדרך הישמעאלים בדורו כאשר כתב
לונאנו שם. ומדמשק נתקבל ר' ישראל לרב בעזה ואחרי מותו נכנס במקומו
והרכיץ תורה בעזה ר' משה נאגארה בנו ובחברת רב האחרון למד איזה ימים
ר' דוד קונפורטי תורה בעזה בהיותו שם בשנת הת"ה (מורא הדורות מ"ט ב').
ואלה הפיוטים כפי סדורם ומקומם בג' חלקי זמירות ישראל: 1) אומרך
אלהי כל יצורים כומרת חן ושירים נהדרים, פתיחה וראשי חרוזיה: אני ישראל
בר משה נאגארה חוק. 2) יהללך ניב שפתי: ישראל חוק. 3) וגלה כבוד
מלכותך על עם דל עני והלך: ישראל חוק. 4) יה רבון עלם ועלמאי: ישראל
והוא הנמצא בסידורי זמירות של שבת ואחר חרוז למקדשך טוב נדפס בעולת
תמיד חרוז באותיות קטנות ובלא נקודות וזה הוא: „אתיא ותמהיא די עבד עמי
אלהא שפר קדמי להחניא, אתוהי כמה רכרבין ותמהוהי כמה תקופין מלכותיה
מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר.“ — 5) אורך אל כי דיליתני וכאב ארת בן
רציתני: ישראל. 6) ידד ידידי יכרה כצבי: ישראל. 7) יושבה כאשה עוובה,
שבה שנואה אהובה: ישראל. 8) יקו לאור לב ואין: ישראל. 9) יאחזני כאב
נעבר: ישראל בר משה. 10) ירחק לא יאסף ושמשך עוד לא יבוא: ישראל.
11) יעלה קומתך דמתה לתמר: ישראל. 12) ישאפון לך רעיוני ולך נפשו

שוקקה: ישראל. (13) יפת הן רני לאל מהולל: ישראל חזק. (14) יודר מני
 דוד קרושי וגוזל שנתי מתוך עפעפי: ישראל. (15) גורי גורי יונה גורי: ישראל.
 (16) יונתי מזה לך נודדת ומקן אל קן תרחפי: ישראל. (17) יענני שדי הן תוי:
 ישראל. (18) לולי ד' שהיה לנו יאמר נא ישראל, יאות לכל איש בו בינה, בו
 בינה להלל אל שבע ביום: ישראל. (19) צירי נדוד יאחזוני, רעי חונוני חונוני:
 ישראל. (20) יונה על קן תתאונן ובפי פחת תקנן: ישראל חזק. (21) שירו
 יום יום לאל איוס ניב שפתים בורא, הוא בלי חתימות המהבר. (22) יה שיר
 ושבחה אשרך לך לילה ויומם: ישראל. (23) יפצחו זמירות שפתי לך בוחן
 לבי וכליותי: ישראל. (24) שפה לנאמנים מסיר וטעם זקנים יקח, בלי חתימות
 הפיוטן. (25) יח אלה מלכות, עלם מלכותיה ורב עם כל דר ודר שולמניה:
 ישראל והוא כולו ארמית. (26) יערת דבש על לשונך, לבנה כלבנה: ישראל.
 (27) יודך רעוני אדוני רועי ביום שביעי: ישראל. (28) יגדל נא כה אדוני ויד
 צר מהר ידל: ישראל. (29) יתר לבי ומחשבי, עת אחשוב נדוד אוהבי: ישראל.
 (30) יונת נדודים למה תוך אמר תקנני: ישראל. (31) לב אישים, כליל לאישים:
 ישראל. (32) ידעתי כי הפצת בי ודגלך עלי אהבה: ישראל. (33) יפית ונעמה
 צבית הן: ישראל. (34) שבח אקום לתת בנעימה אל רב מהוללי: ישראל.
 (35) לגדודך ידיר נעלה שינה מעיני נגולה: ישראל. (36) יפרח כתמר ציץ ישע
 יציץ ופרח ישראל: ישראל. (37) ידרך חציו קשת עינך לבי נצב לי מטרה:
 ישראל חזק. (38) ידיר נפשי בך חשקי צרי תשלח לציר לבי: ישראל בן משה
 חזק. (39) יעלת המור ומדברך נאוה צהלי ורוני: ישראל. (40) ידיר מנחיל
 דודיו ערן: ישראל. (41) יהמו לך מעי וקרבי מלך לכל מלך ושר: ישראל.
 (42) מזה לך דוה בת נאוה: ישראל. (43) יבשר לבי כמו גחלת: ישראל.
 (44) יגוזל שנתי, דוד המדתי: ישראל. (45) יושב תהלות צור מחסי: ישראל.
 (46) יגביתו עוף עשתנותי: ישראל. (47) יודע תעלומות לב נדכאים: ישראל.
 (48) לבי מכסגר צורי הלץ: ישראל. (49) אל ההרים אשא עין מאין יבוא עורי,
 עורי הוא מעם ד' מושגי ומכצרי: ישראל. (50) ימס לבי ימוש: ישראל.
 (51) אעורה שחר עפעפי, אסיר שינה מעפעפי, ארומס את שם אלי ובפי,
 אודה ד' מאור, ע"ס ד' א"ב ובסוף התום: ישראל. (52) ימותי קלו כצבאות,
 שתותי הלפו: ישראל (ב' פעמים) חזק ואמץ. (53) אנא הושע מאור עיני עבדך
 וראה בעוני: ישראל.

54 איה אשר איה אלרים אל אמת, אומן אמנתך אני אודיע
 איום אחותך איהך אודך, אשכר אמרים אעך אגיע
 אתה אילתי אהלל אמר, אוחך אמתך איכרה אביע וגו'.

כל מלה מפיוט הזה ראשיתה אות א' ואין בו חתימות הפיוטן. (55) יונתי זיו
 יפתך דמה לכסיל וכימות: ישראל. (56) לך שוכן על אפרוש שעל ואשפיר
 ראשי: ישראל. (57) ימלא פי תהלתך, לילה אהן זמירות: ישראל. (58) זמרו
 לאל הסידיו, הודו לזכר קדשי, יספר איש קם מערש, מעשה אל מזה נפלאים:
 ישראל. (59) יכמרו רחמך דוד עלי וחמול על לב לגדודך דוי: ישראל.
 (60) לבי כצפור נודדת מוקנה כן הוא בלתיך דוד נודר ממקומו: ישראל חזק.

61) יום יום לך ידרושון רעיוני, גם ידרושון כך כל מעיני: ישראל בר משה.
 62) יודו שמך גדול וגורא קדוש ונאדר, המון השמלים: ישראל. (63) יהוה רב
 מושיע ועלוין משפיל: ישראל. (64) יבוא דודי לגן עדנו, למה מני כעבי ברח:
 ישראל. (65) ידוד רם גורא ואיום חון עם לך יום יום ידרושון: ישראל.
 66) נמי אבלך שלמו ושנות חבלך תמו: ישראל. (67) ישאן עיניך תשוואות חן:
 ישראל. (68) ידי תקצור למצוא כופר: ישראל. (69) ידיד ממתקים חכו:
 ישראל. (70) לך צור גאוני כלתה רוחי: ישראל חוק. (71) ידיד הלך לו לרום
 זבול: ישראל חוק. (72) צורי גואלי יהוה צורי. (73) מהר וחש פדות: ישראל בר
 משה. (74) יונה תמה שררך אגן הבה נהדה לרעות בגן: ישראל חוק. (74) על יונה
 אלים רחוקים לבי כחלילים יהמה: ישראל. (75) קומו יונה: ישראל. (76) ימי עברו
 זמותי נתקו: ישראל. (77) ישב במוארב אור עיניך: ישראל. (78) יחם לבבי לגדודך
 דוד וכתגור נכמור: ישראל חוק. (79) ירעפו נאות מדבר מלשונך איומתי:
 ישראל. (80) יגיה חשך חושךך בת ציון: ישראל. (81) יפו פעמויך בת נדיב
 עופרת אהבות: ישראל. (82) יערב לך קוני ניבי והגיוני: ישראל. (83) גואלי
 פדני יה אלי אלי בורא ויוצר היום ותחיתיה: (אין בו חתימה). (84) יחלתי
 לדברך יום יום דודי לך אזעק בלב המרמר: ישראל. (85) אל מי אקרא לי
 לערה אזעק כי יאזין קולי: ישראל. (86) ישנתי אז יונה לי בשבת תוך מלוני:
 ישראל. (87) ידי פרש צר עלי שבני ובכל ארבע פאות זרני: ישראל. (88) יעוף
 חלומי ויורד חיוני בנמות זממי אחר מחמד עיני: ישראל חוק אמין. (89) יוד
 לך המו מעי זיום ליום אוהיל שובך: ישראל חוק. (90) ידמה נוד דוד כגור
 יטרוף טרף: ישראל. (91) יגמו צללי כבודי פנה וום גיל: ישראל חוק.
 92) ישע אל חי תוחיל לב סולד בחיל: ישראל. (93) יאתיו השמנים מרננים
 לך רב אונים: ישראל. (94) יונה ישנה בשביה משנתך עורי: ישראל חוק.
 95) איהל יום לי אל יאמיר איהל פדותי: ישראל חוק. (96) יונה קולך שמעתי
 קול כמו אילת, הן קרבה ישועתי רב לך מיהלת: ישראל. (97) יוד שינת עיני
 ואפער כאני תוך ים: ישראל. (98) אנא אל שמרה נפשי מלבאים: ישראל.
 99) ימיון צדקך דוד געלם תחבקני: ישראל. (100) יפתי למה עיניך לעין כר
 דורכים קשת: ישראל. (101) ישנה בחיק האוה מתנומתך עורי: ישראל.
 102) ירתח כסוד לבי מנוד אוהב: ישראל. (103) יונתי בחגוי הסלע הרבי
 שיריך: ישראל. (104) יפה את יעלה עיניך יונים: ישראל. (105) יה האל
 עושה פלא בנה אולמי: (בלי חתימה). (106) לבי קוה עד יעבור זעם גלגל
 הוא חוור: ישראל. (107) יפת עינים ובכות, כם תצודי כל לבכות: ישראל בר
 משה. (108) יה אלי שמחת גילי כך שמתי מגמתי: ישראל. (109) יושב שמו
 שחק בנה הצרותי, קרב זמן ישעי וקץ אותותי: ישראל. (110) יחזה לבי ואש
 בחיקו: ישראל. (111) ידמה ידיך השקי לצבי או לעופ האילים: ישראל.
 112) יום ליום אוהה לשמך אל אני עבדך: ישראל. (113) יאכל אש נהוד
 קרבי והם לבי ונמס: ישראל. (114) שמעני נא זאת עניה ושכורת ולא מיין:
 (בלי חתימה). (115) ינהם ככפיר לבבי, ישאן מנוד אוהבי: ישראל. (116) יול
 מים ולא תדום בת עיני: ישראל בן משה. (117) יפרוש לבבי לשחות בים

תקוה כמעט נטבע: ישראל. (118) יפה מזה תהמי, בבור תקוה אמירה: ישראל
 חזק. (119) יפלה כליותי ידידי נדודך לא יחמול: ישראל חזק. (120) ילחם
 לוחמי אל די בגבורתו: ישראל. (121) עורי מאירת אשוני, על סדר ג' א"ב
 ואחריו: ישראל. (122) אשר עו אל לב חוקר וארנן לבקר: ישראל. (123) יום
 וליל רוחי תודה ברננה: ישראל בר משה. (124) רני יעלה בת איש: ישראל
 חזק אמוץ. (125) לבי ובשרי וטוהי ירננו לך אל חי: ישראל. (126) ינעם שיר
 להכי גם אצפפה כסוס עגור: ישראל. (127) יפתי שאת לא אוכל נדודך ברת
 הדופק: ישראל. (128) לבי יתר מהיותי נד מאוהבי: ישראל. (129) יונה ואיך
 תרבעו בין נכרים: ישראל בר משה חזק. (130) יסלך לבי בחילו כי רחק נדוד
 גואלו: ישראל חזק. (131) יהלל ניב שפתינו לשם חיים באפינו: ישראל.
 (132) יום בו כלו ארץ ושמים ובו שבת אל מכל מלאכתו: ישראל. (133) יה
 חיש דרורי ושכון דברי: ישראל. (134) שיר חדש אשרה לך אל גדול ומהולל
 מאד: ישראל. (135) יאמר נא ישראל שרה לאל אוים רוחשים זמרה: ישראל
 ועל סדר א"ב מרובע. (136) יכתוש לבי צבי: ישראל. (137) יפרוש רשחו
 דוד צח אדום: ישראל. (138) יאנה בשבי בן ידיד רב צבי: ישראל. (139) יראה
 ורעד יבוא בי עת אזכור נוד: ישראל. (140) ידך לי עורה, ממו אירא
 ישעי ואורי: ישראל. (141) ידעתי גואלי חי אליו ארוד בשחי: ישראל בר
 משה. (142) שחר אשר מתנומות אקים להודות אל אל: ישראל חזק ואמוץ.
 (143) וישבת שבי קומי נא שבי: ישראל. (144) יפוצץ פטיש נדודך דוד סלע
 לבבי: ישראל. (145) קומי רני בשיריך יפה אמירת שבי: (כלי התימה).
 (146) לבי ומוע יהמו לך דוד ושועה ינאמו: ישראל חזק. (147) יומם ולילה
 תכבד עלי יד נדוד דוד חשקי ולבבי בתר: ישראל. (148) יומי רד מאוד ונסו
 צללי: ישראל. (149) לאבלי ציון נחום יתן מלבי: ישראל. (150) בשיר חדש
 אקדמך מנת חלקי ידידי, זכור כמה שכחתי ביד אויבי ורודי: (כלי התימה).
 (151) ימהר פדותי אל וחולים יגבר: (גם בו אין התימה). (152) יה אל צורי
 רפא צירי: ישראל. (153) ימוני תחבקני ושמואל תחרת ראשי: ישראל.
 (154) יוקדת כל היום אשר על נוד אשרכול כפר אשרי: ישראל חזק. (155) ימוינך
 תסעדני אדיר נאור בגבורה: ישראל. (156) יבש כמו חרש כחי ולשוני מודבק
 מלקוחי: ישראל. (157) ימהץ ראש ולב נדוד דוד אהבים: ישראל. (158) ירה
 לא וגיה אורו נגד זיוך בהלו נרו: ישראל חזק. (159) יפו דודיך נעימה איומה
 כנדגלות: ישראל. (160) יעלת הן קומי גם הרימי לעין כל היקום: ישראל.
 (161) יחרד האיש וילפת, אשר עינו כך נשקפת: ישראל חזק. (162) ימושול בו
 בן דוד עד אן יהי אויבי מושלי: ישראל. (163) ימי חופש קרב לי: ישראל
 חזק. (164) ידפוק לבבי על דלת פתח תקוה לך יקוה: ישראל. (165) ידך גלה
 דוד מהמד עוני: ישראל. (166) יוציאני למרחב צור לבי: ישראל. (167) ידוד
 גאוני נעלם מני אך תוך קרבי דר: ישראל. (168) לך תכלה עיני עופר אהבים:
 ישראל. (169) יפת תואר יפת מראה עדינה: ישראל. (170) ירום ונשא גבה מאוד
 ושכול עברי: ישראל. (171) יגעתי בקראי מבור שביה וגרוני נחר: ישראל.
 (172) יה דלני מבור למה עובתני אלי: ישראל. (173) אודך יה צור ישעי ומלכי

(כלי חתימה). (174) תולה ארץ על בלומה צור ישעי גואלי: (כלי חתימה).
(175) יכסוף לבי ירחי קדם משלתי מים עד קדם: ישראל. (176) יודעי אן פנה
הידיד: ישראל. (177) יה הפק מורשו לבי: ישראל. (178) יניא ראשי נוד
דוד: ישראל. (179) ישיחו בי יושבי שער כי בלתך נשארתי שער: ישראל
חוק. (180) יהיד ואין בלתו אחר: ישראל. (181) לך אלי צור מהללי אערך
שירה חדשה (כלי חתימה). (182) יחד כוכבי בקר יפצחו רנה: ישראל.
(183) יפיות צבי עופר בשפת חן ואמרו שפר: ישראל חוק. (184) יהיד על על
כל ברואים נעלה על כל נוצר: ישראל. (185) ימי חרפי אהבתני עתה בכור
נששתני: ישראל חוק. (186) ירחיק נדוד דוד נעמן ואני בלתו כמו אלמן:
ישראל. (187) יתאו המלך יופיך כי הוא אדון תפארתך: ישראל. (188) קומה
דודי אל היכלי שן עורה עד אן תהי ישן: ישראל. (189) יצמא לבי וגם יכמה
אל דוד: ישראל בן משה חוק. (190) ישיבו נגן בתרועה שפתי לך בעוד אישון:
ישראל. (191) יורה חץ שנון נדוד דוד הנון: ישראל. (192) ידעתך רעה
במדבר מוקדם: ישראל. (193) ידעת שבתו וקומי בנת לרעי מרחוק: ישראל.
(194) ידרוק שן צר דולק: ישראל. (195) יכביר מלין לבי רעיונים והנה:
ישראל. (196) יצא ציץ וימל ביד צר לא חמל: ישראל חוק. (197) יקרה היא
מפנינים בת קראתיה חפצי בה: ישראל. (198) ירוה משמן בשרי על משמן:
ישראל. (199) יהלמני ישופני נדוד דוד מאיר עיני: ישראל. (200) יגיל עליך
ברנה דוד חכו ממתקים: ישראל. (201) יפרצני בן אמה רב פרץ: ישראל.
(202) יונה מה לך הומיה על נורך לארץ הושלך: ישראל. (203) יקץ כמו ישן
אור עיני: ישראל. (204) יעור לב: ישראל. (205) ירהיבוני עיניך יפה: ישראל.
(206) יה אימת הלש חן על גבור: ישראל. (207) יוצר רוחי ומבטחי אהללי:
ישראל חוק. (208) לדר נדוד שינה: ישראל. (209) ינהום לבי כנהמת ים:
ישראל. (210) יאמץ דברך עד עולם: ישראל. (211) ימי צבאי איחל אדום
עד בוא חליפתי: ישראל. (212) יתנודדו כל שנותי מעיני: ישראל חוק ואמץ.
(213) יום ליום יביע לבבי לקונו: ישראל. (214) אודך אל יוצרי אל יוצרי,
עליון נורא נוטה כדוק שחקים: ישראל חוק. (215) יקוד אש להבים בתוך
קרבי שם: ישראל חוק. (216) יה האון רנני צור מראשית קנני: (כלי חתימה).
(217) יהמה לבבי בראותי צרי ילמוש עיניו נגדי: ישראל. (218) ילן נא בין
שרי דוד אשכול כפר: ישראל. (219) יושבה אלמן וחי אישך: ישראל חוק.
(220) יונת חן מר תצרח לנדוד קנה מקנה ברח: ישראל. (221) מי אדון לנו מעוז
ישועות משיחו הוא, ע"ס א"ב ה' פעמים ואחריו חתום: ישראל. (222) יצוד
לב כל אור עיניך: ישראל. (223) יעלת יקר לנה בחיק מורך ארי: ישראל.
(224) לעמך תציל ממונה סדר הבדלות הוא מונה: ישראל. (225) ללכי היש
מורהו אליהו התשבי הוא: ישראל.

ובזה נשלם עולת תמיד שהוא חלק אי מומירות ישראל ומתחיל עולת שבת
חלק הב' מומירות ישראל נדפס בוויניציאה שנת ש"ס, וזה מספר שיריו: (1) יום
זה מכל יום מכובד אל השית. כי מכל מלאכתו בו ידו שם חפשי: ישראל,
וזוא לשבת בראשית. (2) לך אקרא ביום מנוח: ישראל, לשבת נח. (3) יושב

שבי דום אל אב רם; ישראל, לשבת לך לך. (4) ימחר יחושה אלהי אברהם;
ישראל, לשבת וירא. (5) יונת נדוד עד אן תועק; ישראל, חזק, לחיי שרה.
(6) ימונך רוממה אל על; ישראל, חזק, לתולדות. (7) ונצל כצבי דר שבי;
ישראל, חזק, לויצא. (8) יגל יעקב במלכו; ישראל, לוישלה. (9) יה השב
ישראל לעיר הבנויה; ישראל, לוישב. (10) יחלום לבי כי בא עת קץ; ישראל,
למקץ. (11) ימינך אל תערוץ אויב; ישראל, לויגש. (12) ודיה שלו עם מדוחי;
ישראל, לוידוי. (13) יה יושב קדם סלה, ישראל, לשמות. (14) ודבר שלום
אל עמו אל חי; ישראל, לווארא. (15) יפרה נצר מעם ישי; ישראל, לבא.
(16) יקרא אלהים חי דרוו; ישראל, לבשלה. (17) יתר שאת תתן אל עם;
ישראל, ליתרו. (18) יוסף עוז מפי עוללים ויונקים; ישראל, חזק, למשפטים.
(19) והלל פי לצר ארץ ורומה; ישראל, לתרומה. (20) יתמהמה פדותי ואני
אקוה; ישראל, לחצוה. (21) יתגדל שמך פודה וגואל; ישראל, לבי תשא.
(22) יאסוף אל נדחי ישראל; ישראל, לויקהל. (23) יקים האל משכן שילה.
ישראל, לפקודי. (24) יגדל אל צוה על קרבן אשה; ישראל, לויקרא. (25) קום
למנוחתך אתה וארון; ישראל, לצו. (26) יום שמיני למלואים; ישראל, לשמיני.
(27) יגדל אל צוה להביא אש כר; ישראל, לתוריע. (28) ישמע חכם יוסיף
לקח; ישראל, למצורע. (29) ירומם פי לצור שוכן מרומות; ישראל, לאחרי
מות. (30) יתברך אל חי מזהיר המוני; ישראל, לקדושים. (31) לקדמותכם
שוכן בנים; ישראל, לאמור. (32) יהודון פי והגיגני; ישראל, חזק, לבהר סיני.
(33) יום יום שירה לאל ערכו; ישראל, חזק, לבחוקותי. (34) יודה פי לאל
במדבר; ישראל, לבמדבר. (35) יחיד נעלם מכל אישון; ישראל, לנשא.
(36) יאירו שבעת הנרות; ישראל, לבהעלותך. (37) יה האל מושיב יחידים;
ישראל, לשלה. (38) ישיש כל איש לרוץ אורח; ישראל, לקרח. (39) יחד
עושן עם אל גורא; ישראל, לחקת. (40) יקיר לי עמו לי חולק; ישראל, לבלק.
(41) יום יום לך אתפלל, אל חי בנבורה נאור; ישראל, לפנחס. (42) יחד בני
מעל צואר שברן מוטות; ישראל, למטות. (43) יסע כצאן עמו אל לדביר
ואריאל; ישראל, למסעי. (44) יקשיב נא עם אל מתנשא; ישראל, חזק, לדברים.
(45) ידר שנה מכת עיני ואחתנן אל ד; ישראל, לואתחנן. (46) יתר צאני מרעי
תרעון; ישראל, לעקב. (47) יה דלה דל מעמק הבכא; ישראל, לראה. (48) יה
זכור היום את ברית הורים; ישראל, לשופטים. (49) יוצרי כאב את בן ירצה,
רצה זרע אהוביך; ישראל, לחצא. (50) ישקוט לב יבער בו; ישראל, לתבוא.
(51) יחד זמרו שם אלהיכם, אחם נצבים היום כלכם; ישראל, לנצבים. (52) ילכו
גאולים זרע אמוני עמם לנחותם; ישראל, לוילך. (53) ילאה כל איש אלו פינן
כמו הים מלא שירה; ישראל, להאזינו. (54) יצו אל ברכתו לעמו עם נקשה;
ישראל, לזאת הברכה.

ובזה נשלם חלק הכי שהוא עולת שבת ומתחיל עולת חדש חלק שלישי
מומיהות ישראל. להלל ולומר מדי חדש בחדש ולשבת וראש חדש ולמקראי
קדש ואלה הם פיוטיו למספרם: (1) חדש ישועה חדש לי אורי צורי וגואלי;
ישראל בר כושה. (2) שוחריו אל ומקדשו הודו, לזכר קדשו; ישראל. (3) אני

לד' אשירה יום חדש ושבת: ישראל. (4) ימי חנוכה גואל חק לישראל העמיד להעלות נר תמיד: ישראל. (6) מי כמוכה ואין כמוכה מי דומה לך ואין דומה לך

אודה שמך ד' כי פדית אותי
אומר לד' מחסי ומצודתי
כפי אפאר שם אל וארוממנו
בצלו אחסה כי מגן הוא
אביעה חירות מני קדם קדמותי
אלהי אכמת בו
כשפתי אספר מה גורא מעשהו
לכל החוסים בו.

הוא כמוכה לשבת חנוכה והוא הולך ומספר בו בדרך שיר מעשה אנטווכס וגם חנוכה ונחלק לד' חלקים. חלק א' מתחיל כנוכר והוא על סדר אלפא ביתא ואחריו חתום: ישראל. חלק השני מתחיל: אחר אשר אנטווכס כל זה שמע, גם כן בסדר אלפא ביתא. וחלק השלישי המתחיל: אחר הדברים האלה יצא שנית בגרים להלום כחרב והגית, חתום בו מראשו ועד סופו: אני ישראל בר משה בר לוי תנצביה. וחלק הרביעי: אחרי כן באו בני השמונאי לבית המקדש ולפנים ולפני, על סדר אלפא ביתא חזק. והפיוט הגדול הזה חסר בזמירות ישראל דפוס ביליגראדו.

(6) אזכרה ימים מקדם
בגאול עמך מיד צר
בהם נוראות נפלאות
עתה ידך לא תקצר
אזי מאד נעלות
לפדות צאן נחלתך.

שיר למוקרא מגלה כולל ספור מגלת אסתר ונחלק לחלקים: חלק א' מתחיל כנוכר, והוא על סדר אלפא ביתא. וחלק ב': אכורה אסתר להשיב אל מרדכי נגידים חתום בו: אני ישראל בר משה בר לוי חזק. וחלק הג': אז אסתר לבה הגידה ותען אליו מענה, גם כן על סדר אלפא ביתא. וגם שיר הזה השמיטו בדפוס ביליגראדו. (7) יום אל קרן עמו נשא, אני כוס ושעות אשא: ישראל, והוא פיוט לפורים. (8) מי כמוכה ואין כמוכה, מי דומה לך ואין דומה לך, ארוממך אל ישראל וגואלם, אזכרה מקדם פלאך אל געלם, אכבדה שמך לעולם כי חסדיך גדול, הוא מי כמוך לשבת הגדול של פסח, כולל מאה בתים נחלק לחלקים. חלק הא' הוא הנוכר, על סדר אלפא ביתא. וחלק הב': אלהים דבר אל משה אני ד' לכן אמור לבני ישראל המוני, חתום בו: אני ישראל ברבי משה ברבי לוי חזק. והשלישי מתחיל: אביר ישראל וקרן ישעו אמור אל משה בא אל פרעה, גם הוא על סדר א"ב. ואחריו הרביעי: יצאו בני ישראל על צבאותם, חתום: ישראל ברבי משה ברבי לוי. וחלק האחרון תחלתו: אז ישיר ישראל את השירה, לאל עליון נאור בגבורה, כי ד' עליון גורא מלך גדול, חתום: אני ישראל חזק. וגם פיוט הגדול זה חסר בדפוס ביליגראדו. (9) לבורא ניב שפתותיכם, ליום א' דפסה: ישראל. (10) ישראל עמי קום הקשב, ליום ב' דפסה: ישראל. (11) יצור שכל חזק אל זכור, לג' דפסה: ישראל. (12) עד אן תהי נר מעמי, לד' דפסה: ישראל. (13) לא ימושו מקרבך מצות ואמרים נכוחות, לה' דפסה: ישראל. (14) יודו כפה צח כל עם אמוני, לששו דפסה: ישראל. (15) ישיר ישראל שיר נועם, לד' דפסה: ישראל. (16) יגדל אל מוחלל חלד אשר צוה אל עם קדוש, לח' דפסה: ישראל. (17) יגדל בפיו תמיד שם זכרך אל חי, רשות לנשמת של פסח: ישראל.

18) נשמת ישראל עמך הקוראים מן המצר, ייחודוֹך יום שבת ראשי תנים וכח לא עזר, נשמת לפסח קודם ואלו פיננו: ישראל ג' פעמים. 19) יי יערב לך שיר הגיגי, יהי אונך לרגתי, רשות לקדיש: ישראל ב' פעמים. 20) יום אל הנחיל דת לב טאמזת, לשבועות: ישראל. 21) יום קומי בנאומי בחוך עמי, רשות לנשמת של שבועות: ישראל. 22) ירד דודי לגנו לשרוגת בשמו להתעלם עם בת נדיב ולפרוס עליה סוכת שלומו, כתובה לשבועות: ישראל, וגם היא נשמטת בדפוס ביליגראדו. 23) שימו רעיה בעצבון עיניך ברכות, קינה לט"ב: ישראל. 24) על היכלי, חבלי כנחש נושך ולשמטות ציון אישב בחשך, לט"ב: ישראל. 25) אלה אזכרה ועיני יולו דמעה כמי ים בזכרי קורות מאז קראוני לט"ב, "על מרים אשת דואג בן יוסף שאכלה את כנה בעת בא ירושלים במצור": אני ישראל בר משה חוק. וגם היא נשמטת בדפוס ביליגראדו. 26) אהגה קינים כתנים, על אבות אכלו בנים, קינה לט"ב, "על בן אכל בשר אביו, כדאיתא במדרש": ישראל, וגם היא חסרה בדפוס ביליגראדו. 27) אחי שעו מני אמרר בבכי עיני כמו אולי דמעות ידלפו, קינה לט"ב: אני ישראל בר משה. 28) ירדתי פלא במעמקי שביה, לכן על אלה אני בוכיה, "קינה על טרכיגוס קוסר שהרג בישראל הרג רב על שילדה אשתו ליל תשעה באב ומת בחנוכה כדאיתא במדרש": ישראל חוק. והיא גם היא חסרה בדפוס ביליגראדו. 29) אעיר ספור לילה ויום ושנתי תדר להוד דבירי אשר שודד, קינה לאמרה קודם איכה: אני ישראל בר משה בר לוי נגרה, וגם היא נשמטת בדפוס ביליגראדו. 30) יהגה חכי מוסר השכל ותוכחת מגולה, תוכחה לילי סליחות: ישראל בר משה חוק. 31) יחידה בטוהר רעון, מאל איום דרשי פדיום, תוכחה: ישראל הקטן. 32) שובו נא שובו אהים ורעים, שובו מדרכיכם הרעים אליכם אביעה אישים בני דעה, תוכחה: א"ב ישראל, וחסרה בדפוס ביליגראדו. 33) תוכחה, וליפיה אעתיק אותה פה בשלימותה:

גילת תכל ושמתו	יברח כצל ולא יעמוד
אם תוך שמחתו אנתו,	ומה לאיש טובו יחמוד
בטרם יום אסיפתו	אך צדה לדרכו יצמוד
יום יום וכי.	יום יום יכין למחרתו
בין לילה היה דאכד	שמחת תכל כקקיון
ולבקר שקר וכד,	וטובו כחלום חזיון
כי ילכש בזך ושש וכד	בוז לשאנן וגאיון
וגוש עפר חתולתו.	אם מחר מיט ידי סותו
יום יום וכי.	
ודולכים אחר מנעימיו	רודפי חמודות הזמן
ויום יום ישטח חרמיו,	ראו כי רשת לכם מן
מחר יאכילכם רחמיו	ואם היום יאכילכם מן
יתכונן מה אחריתו.	ואשרי איש בזולתו
יום יום וכי.	
כציץ השדה כן יציץ	אגוש כמו הציר ימיו
להיות כראש נזר וציץ,	חמיד הוא יהשוב בזממיו
יעוף כאין כנף וציץ	ובסתע יחשובו שמיו
ירדה כדומן אשפתו.	ולעיני בני אשפתו
יום יום וכי.	

לכן איש לכב הן יסנה	אשר לא זאת המנוחה
כי הגוף הוא כמו נדנה	להכין צדה וארוחה
ובערב שבת חיש יקנה	צרכו לשכות בהנחה
והנה שכרו אתו	ולפניו היא פעולתו

יום יום וכו'.

(34) על מעלי נפשו בכי בחילה, תוכחה: ישראל. (35) ימית פתאום זמן אפל, תוכחה: ישראל. (36) אמוני מעיניכם דמעות לא יחדלו, תוכחה: ישראל. (37) עורה כבודי עורה ואל תאחר אעירה שחר, יחידתי קומי מערש תנומכתך, תוכחה: ישראל חזק. (38) יושב בכסא הוד ברום ממשלת, ישראל בר משה. (39) יחידתי באי בית אל לכך חוקר ושאי רנה, תוכחה: ישראל. (40) אדוני יחיד גדול וגורא המצאת מאז זמן כפרה, "תחנה לערב ר"ח בתענית של המשמרה": ישראל. (41) יה המצא לעמך פדיום ופדה אותו מחמאתו היום מדי שנה בשנה, תחנה לערב ראש השנה: ישראל. (42) אדוני גדול אתה יחיד ומיוחד צור פודה וגואל, ימינך תסעדני בעמדי לפניך כדל שואל, שפתי ישבחונך יוכר ארץ על מכוניה, רשות לנשמת ראש השנה, כל בית פותח פעם במלות: אדוני גדול אתה, ופעם: שפתי ישבחונך ואחריהם חתום ד' פעמים: ישראל בר משה. (43) יושב על כסא דין צור ישראל ותהלתם, רשות לנשמת יום ב' הראש השנה: ישראל. (44) ובכן נקדישך מלך, אדוני אלהי ארומוך בכל עיר ופלך, אדוני אדוננו מזה אדיר שמך בפי עשיר והלך, אדוני אחד ושמו אחד ועל גוי אחד, מלך אדוני איש לכל שואל מי הוא זה מלך, אדוני צבאות הוא מלך. הוא סדר קדושה למוסף ר"ה, וכל העם אחר שליח צבור משיבים אחר כל בית אדוני צבאות הוא מלך והוא אלפא ביתא ארבעה אותיות בכל בית" ובסוף החתום: ישראל. וכל הפיוט הזה חסר בדפוס ביליגראדו. (45) מלך יושב על כסא דין לדין עמו, ישריצוך יום זה עם קדוש מתהלך בחומו ישלשו לך קדושה ויאמרו איש ממקומו י"י צבאות שמו קדוש ק"ק"ק, הוא מחובה לפיוט הקודם וממעל לו נדפס: ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אלהינו וחתום בו: ישראל (מרובע) בר משה. (46) נפשי לך תערוג כמו אילת תמיד הצונק גואלי שואלה. פזמון, כולל ענין העקידה, לאמרו קודם תקיעת שופר בנוי באופן ובמשקל עת שערי רצון פותח, חתום: אני ישראל בר משה חזק. (47) יראים מהטאם יהמו, נקראים בשמך ונאמו, תוכחה ליום כפור: ישראל. (48) אדם יפיק תבונה ומזימה, יזכור תמיד יום מות ומהומה, תוכחה ליום כפור: ישראל בן משה ד' פעמים חזק. (49) נפשי קומי מנומת ערשי, כתשי זכרי והתאושי, תוכחה ליום כפור: ישראל. (50) אשרי שיאחו נתיב וישר בעורו, ונפץ את עלילות שהרות ימי חלדו, תוכחה ליום כפור: אני ישראל חזק, והוא נשמט בדפוס ביליגראדו. (51) יושב תכל רודף תכל, בא בהבל חשך ימוש, תוכחה ליום כפור: ישראל חזק. וגם הוא חסר בדפוס הנזכר, אדריה עוד תוכחה ולנעמותה אעתיק אותה בשלימותה והיא:

(52) ולדי זמן גפן, והמות בוצר, יקטוף כאשר ישר, כעיני היוצר. . .
 שוקד ללקוט ענב, סמדר עם בוטר, זקן נעול ימים, רש ויוצר עצר.
 רבים ונכבדים, עם דלים נכחדים, אין גם אחד שלא, מלא כפר קוצר.
 אומם און אל קול, שועת בני חלוף, הוא כסף לא יחשוב, שת על עפר בצר.
 לכן איש תבנות, בר וצדה ימן, ימאס חמדת זמן, ויכניע יצר.
 חוק ורדוף תומה, להשלים נשמה, כי עצמה ומזימה, מאל לא יבצר.

חתימתה ישראל חוק ותעודתה ליום כפור. (53) רבוננו של עולם בראותי כי-רד
 וזמו וגסו צללי, ובזכרי ריע מעללי ומפעלי, אימות מות נפלו עלי ישבתי
 משחומם בנפש מרה. . . תכלית שנאה שנאתים כי נחמתי כי עשיתים:
 אשחתי ולבי. . . בגדתי וכליותי כמועצותיהם. . . וסופה: דבר נחומים
 על לב מדוים ומרים ורפא משובות לבבות נשברים המתודים לפניך ואומרים:
 אשמונו, בגדנו, גזלנו וגומר. היא ודוי גדול ליום כפור וימי סליחה: ישראל
 בר משה, והיא חסרה כדפוס ביליגראדו. (54) אורך יום הדותי בכפות תמר
 ופרי עץ הדר, רשות לסוכות: ישראל. (55) יקר חסרך אלהים מאזין כושמי
 גבוהים, רשות לקדיש וברכו: ישראל. (56) ידודי מכם בקשתי, עם אל ורע
 עבדיו: ישראל חוק, להוצאת ס"ת בשמחת תורה. (57) הגה אל ישועתי. . .
 לישועה. אמונים עם נשאו ידיכם קדש, פיוט לאמרו לפני ס"ת בשמחת תורה:
 אני ישראל בר משה חוק. (58) ישראל נושע ביי עלה תוך קהל אמוני, פיוט
 לחתן ששמו ישראל לאמרו ביום חתונתו וביום שמחת לבו: ישראל. (59) יעלה
 לקרוא חתני בתורת שוכן מעוני, לחתן ששמו שלמה: ישראל. (60) ישימך
 אלהים חיים כמנשה וכמו אפרים: ישראל. (61) קום חתן בשיר ידירות, קום
 דניאל איש הכוהות, לחתן ששמו דניאל: ישראל. (62) אראה אורך כי יהל
 ואברך רב עליליה. פיוט לחתן. והוא חסר כדפוס ביליגראדו וחתימתו:
 ישראל. (63) וריבוננו לחיי, דוד מאוד אדמו, פזמון לחתן להללו ביפיו: ישראל
 חוק, גם הוא נשמת שם. (64) ילחמו כוכבי שמי יפתך כי ממשלותם. פזמון
 ושיר לחתן: ישראל בר משה חוק, וגם הוא נשמת שם. (65) יפעת חמונתך
 הביאתני בכור השק. פזמון לחתן: ישראל חוק, וחסר שם גם כן. (66) רבינו
 של עולם, יהודי שוכן ברם שמי ערץ מכין מזון לבריותיו ולהצולם מחרץ הנותן
 כומר על פני ארץ, ושולח מים. ודוי לעצירת גשמים: ישראל בר משה
 זלתי, וגם הוא חסר שם. (67) יפתח איש ידו בהיות על איתנו, ירחונן עני
 ואביון מהוגו. פיוט זה מדבר בצדקה, ותחלתו וראשו תקן בחלום כאשר
 מספר בעצמו וחתום: ישראל בר משה, ואחר כך נדפס תם ונשלם ואחר זה
 מפתחות לעולת תמיד היא מזמירות ישראל כוללות רכ"ה פיוטים ואחר כך
 נדפס שהמפתחות של עולת שבת ועולת חודש המה בסוף מימי ישראל, וכן
 הוא באמת. אכן הפיוטים שבסוף עולת חודש כדפוס ביליגראדו לא מצאתי
 בדפוס וויניציאה שלפני. והפייטן הזה עוד לא נהה שקמה רוח מליצתו בפיוטיו
 בג' חלקי זמירות ישראל ובמכתביו ובמליצותיו הנדפסים במימי ישראל
 ובמושקת בתבל ביהוד עם זמירות ישראל וגם בפני עצמם (כי לפי מה שכ. וב
 בליטעראטורבלאטט של אריענט 1843 צד 651 נדפס מימי ישראל בוויניציאה
 1605 ומשחקת בתבל בצפת 1587) ועוד השאיר לנו בכתובים ספר קטן בכמותו

וגדול באיכותו ונרפס זה לא כביר עכל יודי כה"ר מרדכי צבי פריעדלענדער
מכתיבת יד שנמצאת בגנוי ספרי הקיסר בוויין בשם: פומונים מהרב כמ"הו
ישראל נאגארה (וויין 1858). ואלה מספר פיוטיו: (1) יעלת צבי איומה פה
בלבנה: ישראל. (2) יסמר ששרה בשרי בראות עבר רד בשרי: ישראל כה משה.

יצר כל ממשיך נבואות	(3) יחיד נמצא קדמון לא גוף.
לא תשתנה אפילו אות,	שם דת על יד משה עבדו,
ישלח גואל אל צאן גלאות:	רואה הכל נתון גמול,
ברוך שם אל רב ההודאות.	אל כל מתי עמו יקים,
שלוש עשרה עקרים אל. (8)	בן איש שים נגד פניך,
כי הם יסוד כל חורת אל:	מגינם חן בין עיניך,
תמיד בידות ידך לאל.	שנן אותם לכניך,
הוא אלוד הצבאות.	הכון לקראת אל ישראל,

הוא שיר על י"ג עקרים כשיר וגדל, ועיון למטה בשם ר"י משה בר מיימון
מה שכתבתי שם, וחתמתו: ישראל בן משה. (4) יחיש אל סוכת עם אבינו
לקומם: ישראל. (5) ישיב הוא שי מאויי: ישראל חוק. (6) לגן רענן ומתערה:
ישראל. (7) יה חנון דל ולדור דורשנו הוא נדרש: ישראל חוק. (8) יודוך
שפתותי יום ויום ופי צדקתך יביע: ישראל. (9) ישי אשר עומד לנס עמים
אליו המון כל גוי הלא ידרוש: ישראל חוק. (10) יודו שפתי בעודם לשם במ
גיבם והודם: ישראל. (11) יפו לו רגלי מבשר ומה נאוו על ההרים: ישראל.
(12) הודו ברכו ידידים את שם אל גורא תחלות: ישראל. (13) ירא חרד קמתי
מלכי באתי לדפוק דלתיך: ישראל. (14) נפשו אויתך בלילה, אף רוחי בקרבי
אשחריק, ישן הייתי על ערש: ישראל. (15) נתנו בכרותי רוש, לצמאי וישקוני
חומץ: ישראל. (16) וידיים לאל נבחרו, ובהם אל מכל עם חפץ: ישראל.
(17) יעף בלב זעף וסר: ישראל. (18) נפשי באלהים כל מאויי, להלל לשמו
עורה כבודי: ישראל. (19) יהגה חכי שיר, דבר על אופניו דבור: ישראל בר
משה חוק. (20) לך צורי בשרי כמה לך אשיר ואומרה, אלי אתה אשחריק:
א"ב, הצעיר ישראל. (21) ישמעו ענוים שירה וישמחו להלל. פיוט לגשמת:
ישראל בר משה. (22) יתהר לאל בן אמתו בלי כה גיבו ימרץ: ישראל בר
משה. (23) וום יום שם קדשך אודה: ישראל. (24) יחרד לכבי ממקומו יתר
כזכור עוז אוהבי, א"ב: ישראל. (25) חצבי לגהרא המיויא, פיוט בארמות:
ישראל חוק. (26) יה חנון רב חסד איה חסדיך הראשונים: ישראל בר משה.
(27) אעורר שירה חדשה להודות אל חי ונשא, א"ב: ישראל. (28) גיממה
חמימה ונעימה, עדינה באו נא עמי: ישראל. (29) יוצרי אורי ממי אירא,
צורי עורי ממי אפחד: ישראל בר משה. (30) ישנוב אל עולם בכחר ומו כמוהו
מורה: ישראל. (31) יחיד עני אני צופה מתי עשקי יהו דרוש: ישראל בן
משה. (32) יבוא דוד צח ואדום עמי: ישראל. (33) יה אל מגן להולכי תום:
ישראל ב: פעמים. (34) יודע כל תעלומה לריב ריבי קום כגבור: ישראל חוק.
(35) יונה הומה מזה תחמי נפשי ומה תשתוחחי: ישראל. (36) יפה עור פניך קרן:
ישראל. (37) יוצר רוח איש בקרבו שם בו שכלו: ישראל. (38) יה בורא גיב שפה ודך

חרם: ישראל. (39) ילנה אמי אליו וישמוה נפש הומוה: ישראל. (40) ודודי מתלך עלות
לזבול, ובעברתך תמוש מקדש וגבול: ישראל. (41) ימלא חצץ פני צהר רצץ כחב:
ישראל. (42) יונה גדה מוקנה על גזולה תרחף: תפרוש כנף: ישראל. (43) יום
יום ועמוס דוד על לבי עול: ישראל. (44) כל עלמות אהבוך בני שמך תורק
שמן, אותי תשא בחיך, כאשר ישא את האומן: ישראל. (45) ותחוק אל
עמי דר מרומי: ישראל. (46) שודרי אל חי הרגיננו זמרו לו, כי טוב זמרה
אלהינו כי נעים נאווה ההלה: ישראל. (47) בין כרובים נועה אל אין סוף
לגדלו חי וקים: ישראל חוק. (48) יקוד השקך לבי דלק, עול כמד עלי העמים:
ישראל. (49) תען לשוני בי שמת ה' גדול אתה, אתה יודוך ניבי ונאומי:
ישראל בן משה (ר' פעמים) חוק. (50) יה אל תשב הרב אל נדן אל דיני דן:
ישראל חוק. (51) ישראל אשר כך אתפאר כשחר האירה, כל בית ראשו
וסופו: ישראל ודלתותיו ארבעה על סדר אלפא ביתא מרובע ובסופו התום:
ישראל. (52) מן פז ובוץ ומשי בגדך תלבשי: ישראל חוק. (53) יצא למלך
מכות סורים עבד מילדי העברים: ישראל בר משה בר לוח חוק. פיוט מספר
מכירת יוסף. (54) יושב וזן כל מקרני ראמם ועד בצי כנים: ישראל בן משה חוק.
(55) יונה מנהמת דוה, היא תשיב אמריה לה: ישראל בן משה. (56) ורגזו
יושבי סלע מראש הרים יצוהו: ישראל. (57) מה לך איומתי בקינה: ישראל.
(58) נשמע מהיכלו קולי, אל חי אדרוש כל עת פדיום: ישראל בן משה.
(59) ימי שנותינו בהם שבעים שנה ובגבורות: ישראל בן משה. (60) נפשו
נהקי שחרי בית אל דה רומה: ישראל הקטן והצעיר. (61) יהיב כמוץ עובדי
כמוש ולעבדיו כל יבוא חבל: ישראל. (62) אם בליל גלותי מאוד ארכו שני
בקר וראותם את כבוד ה': ישראל. (63) בורה יכון עולם: ישראל. (64) יפקנה
עיני עורים: ישראל בן משה. (65) ירעם אל קולה נפלאות: ישראל בן משה.
(66) באל אמן הק יתום ליראש, אבוא בגבורות נאדרתי הוא אלהים אמת: אני
ישראל. (67) יום נסעך שלי נס אביר: ישראל. (68) יין חמר ישקנב שורש
איש חמתי: ישראל. (69) יום אדור יחזון עיני עת בא הוד אל, עיה שלם:
ישראל בן משה. (70) יה לי קרא בן בכורי, יום מצרה הש דרורי: ישראל
חוק. (71) יודך גילי בא, כי שועי ענה: ישראל. (72) יתבשה אסיר שביה,
יתבשה כי בא גואל: ישראל בן משה. (73) ימתק לפי זין חכך: ישראל.
(74) יונה העלי אבר לעוף למקומי: ישראל (ב' פעמים) בן משה. (75) יאוא
בחווא שפירא בריוא, פיוט ארמו: ישראל חוק. (76) יהאל מבין כל מורשי:
ישראל. (77) מתקו לחכי ניבך צוף רבש נחשבו: ישראל. (78) ינה שביב
אשך כשוב אישך עמך לגור: ישראל. (79) נפשי כאורך תתעדן תשבע: ישראל.
(80) יפה ברה אשר אורה תדמה כמו סהר: ישראל חוק. (81) יהיל לבי מר
צורח כבור גלות כבדה ידן: ישראל חוק. (82) יהידה תודה נאמי, כי גשבר
פחי: ישראל. (83) אציב לנתיב יצרני רבן, בראות ההפך שער ראשו, כי
אהרי תדף לבן, ויעבור את הכושי, תוכחה לוימי הזקן: אני ישראל חוק. (84) יוצרי
יקח יסרני למות לא נתנני, שכבתי בשוכב בלב ים. — שבת והודאה, לחולה
ונתרפא: ישראל. (85) יה גיב שפתים בורא שירי מכל היום: ישראל.

86) זרעבו השו כפירים יגיע נפשם עד קטוב : ישראל בן משה . 87) יה שנה
כנה ופקוד כנה : ישראל אמן חוק . 88) יקר צדק נונה , עליו ארץ ויחבה :
ישראל . 89) מיוחד מלך מזהלל משמוי מביט מוסתרי פוט שכל מלותיו
מתחילים באות מ : ישראל בן משה . 90) מי ימלל גבורות , אל נרץ בסוד
קדושים רבה ונורא על כל סביביו , אבו יתומים ודין אלמנות ודכא ונשפיל
רוח חביביו , ה' אלפא ביתא : ישראל . 91) אודה כאישון אל כאישון שומרי :
ישראל . 92) יי אל אמת גוהי בידך אפקד רוחי : ישראל . 93) ידדי רועי מקימו
ממרכס אנשו לצון : ישראל חוק . 94) יפה עין ובת טובת תמונה : ישראל :
95) חיל וולדה פי סולדה , קשורה על לב כפתול : ישראל . 96) ישיר ושהאל
השורה הזאת יום לאל נורא , שחרעת קום מומטתו ודפוק על דל בית
אל איום . כנראה חתום : ישראל . 97) ישרבוני כל סעפי להלך בעבור בני חוש :
ישראל בן משה . 98) יקבוץ מפור בגבורה גאור מבין אכור : ישראל .
99) יאבה לב ופרוש כנף לעוף עם ידיה נכסף : ישראל . 100) גרוג כמו איל
על צר ראש ירום : ישראל . 101) יבקש את נדף דוד צה : ישראל חוק .
102) יוצר הכל למנו וחפץ ורצה בכל מעברו , רוצה די את וריאו את המיחלים
לחסדו , חתום בן : ישראל חוק די פעמים . 103) ירה לגנו דוד רב אונו אל
משכנו אוה : ישראל . 104) ישן תוך שבי , עד אן אבי יעור ויקץ : ישראל
בן משה . 105) יחגור ונוער רעיוני כמו גבר עברו יין , עת אכור גבדך :
ישראל חוק . 106) יזן הטוב הטוב השקיני מוחך בת אהובה : ישראל .
107) זובילו לך מלכים שיר ותשורת דברים ברים : ישראל . 108) יבושו כל
פסל מתהללים באלולים , בראות מהם אכה כסל , ועם אל ולכו גאלים : ישראל :
109) ישועתך אני אומר לנפשי מאונן הנני מבין מורשי : ישראל . 110) יפה
קול ומשים גנן כבד האל מהונן : ישראל . 111) ירדני צורי גואלני בחלקך
נפל גורלי : ישראל . 112) למה ברחוב תלן : ישראל חוק ישראל אמן .
113) ותן לך כלבך וכל עצתך ימלא , בן איש אם תשים השקך : ישראל :
114) זראני אל בצורתי כל אחד אשר לי זום : ישראל בן משה . 115) יקץ
לבי וינער משינת חשך ואפילה : ישראל . 116) ירדני דוד צה ואדום , שמע נא
שיר נאומו : ישראל בן משה חוק . 117) יבחר לבי להסתופף , שם תוך בת
אל : ישראל בן משה חוק . 118) יה קץ סתום גלה , אל דל מהל : ישראל .
119) ישמח וגל כבודי בראות אורך לנגדי : ישראל . 120) אפתחה פי ואגידה
תהלת שם אל רב גדלו , הפיטו הוה חסר ממנו חלק האחרון (הקדמת המוציא
לאור פומונים האלו צד 111x) ובדאי חתום בחלק החסר שם הפייטן . ואולו
לא נשלם גם כן הספר בפומון ק"ט המוכא . ועוד נדבר על הספר הזה למטה .
ולבקשת בנו ר' משה נאגארה חבר ר' ישראל גם כן ספר קטן כולל דיני
שחיטה ובדיקה בחכמים וקראו "שוח טי הילדים" ולהיות כי בבתי השור
הוה נכלל בקיצור נמוץ כללים הנזכרים , וכמו פיוטים ושיחי זמרה אותם
בשפה נפתור ויהיה זה סבה שישחטו אפולו ילדים , נדפס באמסטרדם עם
ספר יומן משה , זכרון לכני ישראל בבית אהרן די שלמה אנטונים שנת תע"ה
8. ובהאג על ידי מהנה היום אברהם ישראל ואבי שד"ר קההרן מדפוס ה' לים

זוסמנש בשנת תקל"ח 8. וספר הזה ב' שירים ב: 1) ידו תכון את דרועי
בעזרת השם עבים רכובו. כולל דינו שחיטה וחתום בו: ישראל כרבי משה
חזק. 2) אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם בראש הומיות. כולל דינו
בדיקה: אני ישראל ברבי משה בר לוי חזק ואמין. ובין ב' שירים האלו נתן סימן
לי"ה טרפניות ותלה אותן על שמו וכינויו כנה את עצמו בהם: „ישראל סנסן חן
מעץ חיים“ יתירה שנוי מראה, ריאה שניקבה, אטומה, ליחה סרוחה וגו'.
ובנה נשלמו ספתי איש הגדול הזה כפי אשר ראיתי וידעתי ממנו. ורושמי
הספרים הכניסו ברשימת ספריהם על שם שקל ר' ישראל נאגארה גם ספר
שארית ישראל שכולל כפי המובא משפתו ישנים דפוס זאלקווא „פזמונים
וחתנות מזה ששכח בספר זמירות ישראל ונרפס בוויניציאה“ בתמונת קווארט
(בלו שנה) והח' ר' גבריאל פאללאק בסוף הקדמתו למחזור הולנדית דף י"ב
העתיק פיוט תחלתו: ווצרי וגל לך יושרי, היום בראש חדש תשרי, שדי כל
יצורים עוברים לפניך כבני מרון. והוא בקשה לראש השנה, וחתום בה:
ישראל. ואמר עליה שנעתקה ממנו „מספר זמירות ישראל חלק רביעי או ספר
שארית ישראל אשר רק אפס מהספר הזה נרפס והרוב עודגו בכתובים
ובתוכם גם הבקשה הזאת“. גם החכם דוקעס (ליטעראטורבלאטט של
אריענט 1843 צד 526) העתיק משארית ישראל כתב יד של בית המדרש
באמסטרדם (והוא בעצמו כפי הנראה הכתב יד שהעתיק ממנו הח' פאללאק
ואפשר שהוא גם הוא הנזכר ברשימת ר' שלמה דובנא צד 58 שהיה בין ספריו)
שיר אחד תחלתו: גלאה נשוא לב על שביה, וחתום בו: ישראל. גם ביד
החכם שמואל דוד לוצאטו נמצא שארית ישראל בכתובת יד (מבוא למחזור
בני רומא צד ט"ז). וזמירות ישראל נרפסו ג' פעמים, הראשון בצפת בשנת
1587 ונמצא בו ק"ח שירים ולא נחלקו עוד לחלקים כמו בדפוס השניה של
וויניציאה. (ליטעראטורבלאטט שם צד 651). ומדפוס השניה נרפסו איוה
שירים בפראנקפורט דמיין אצל קעלנער בשנת 1712 ונקראים בשם: תפלות
נוראות ושבחות והודאות וזמירות ישראל (ליטעראטורבלאטט שם). ובהפוס
השלישי בבילונגראדו בשנת 1837—1838 נשמטו הרבה מזמורים ושירים יקרים,
גם מזמורי ישראל הנזכר ומשחקת בתבל חסרים שם. והח' הכותב בליטערא
טורבלאטט שם צד 650, שגה מאוד כמה שאמר שאבי ר' ישראל היה שמו:
משה בר יהודה בר משה, וכתב קצת באורי המורה שנרפסו עם שאלות ר'
שאוהל הכהן אשכנזי אל ר' יצחק אברבנאל בוויניציאה 1574, ועוד רחס לו:
תועלת פרקי המאמר הנכבד מורה גבוכים כ"י. וזה אינו כי אבי ר' ישראל
נאגארה היה שמו ר' משה בר לוי נאגארה כאשר ראינו בהרבה פיוטים
למעלה שחתום בהם: ישראל בר משה בר לוי. והנה כבר הגדתי למעלה
שהרבה מפיוט נאגארה נאספו בספרי תפלות ישראל. ובפרט בספרי תפלות
בני אמליא וארץ הקדושה שנתחברו לעתים מזומנים ומיועדים גמצאים הרבה
מפיוטיו ומזמוריו. ואיוה מהם הם: א) אודה ושמחה (ליוורנו תקמ"ז) ובו
נמצא דף מ"ה א') פיוטו לפורים מעולת החדש ס' ד'. ובספר: ב) אזהרות
ר' יצחק בר ראובן (ע' עליו במחברת א' צד 126) הנרפסות בליוורנו תקנ"ב

נמצאים מדף נ' והלאה ג' פיוטים לשבועות וכולם מנאנארה, ואלו הם: (1) יום אל הנחיל, (2) יום קומי בניאומי, (3) ירד דודי לגנו, והם הנרשמים למעלה מעולת החודש סי' כ', כ"א, כ"ב. גם בספר: ג) אמרי נועם לה' יוסף שלום בן שלום גאליגו (אמסטראם בדפוס ר' מנשה בן ישראל שצ"ג) נמצאו איזה פיוטים מנאנארה והמאסף הרשה לעצמו לקצר הפיוטים במקום שהאריך הפיוטן ולדוגמא בפיוט הראשון שהכניס ממנו: (1) שחר אעיר מתנומות שהוא בעולת תמיד סימן קמ"ב והתום בו: ישראל חוק ואמץ, ובאמרי נועם נמצא בדף ר' ואחרי הרוו "הט שלום כמו אולי" נדפס: "תם" והשמיט המאסף שם החרוזים מן חוק ואמץ ואולך. (2) יהודתי בואי בית אל לכך חוקר (דף ר"א) מעולת חודש סי' ל"ט. (3) ודודך רעיוני (דף י"ז) מעולת תמיד סימן כ"ד. (4) ללבי היש מזורהו (דף כ') מעולת תמיד סימן רכ"ה. (5) יראים מחטאם (שם) מעולת חודש סימן כ"ז. (6) חדש ישועה חדש לי (שם ל"ב) מעולת חודש סימן א'. (7) ימי חנוכה גואלי (שם ל"ד) מעולת חודש סימן ד'. (8) יקרא אלהים חי דדור (מ"ג ב') מעולת שבת סימן ט"ז וגם בו השמיט ר' יוסף שלום איזה חרוזים. (9) יגלה כבוד מלכותך (שם מ"ט) מעולת תמיד סי' ג'. (10) אורך יום הדותי (שם נ"ו) מעולת חודש סימן נ"ד. (11) יפית ונעמת צבית חן (שם ט') והוא מעולת תמיד סימן ל"ג וגם פה השמיט המאסף חצי הפיוט באמצע והשאיר רק ראשו וסופו. (12) שבת אקום לתת בנעימה (שם) והוא גם כן בעולת תמיד סי' ל"ד. והמאסף הכניס גם ממנו רק ראש וסוף הפיוט. (13) זה האל עושה פלא (שם דף ס"א) מעולת תמיד סימן ק"ה. (14) יום יום ידרושון לך רעיוני (שם דף ס"ב) מעולת תמיד סימן ס"א. (15) ידמה ידיר חשקי (שם דף ס"ב). (16) יום ליום אודה (שם ס"ד) שניהם מעולת תמיד סימן ק"א, ק"ב. (17) ידרוך חציו קשת עינדך (שם) מעולת תמיד סי' ל"ז. (18) ימלא פי תהלתך (שם ס"ה) מעולת תמיד סימן נ"ז. (19) ימי צבאי איהל (שם ס"ו) מעולת תמיד סימן ר"א. (20) לבי ומעי ידמו (שם ס"ז) מעולת תמיד סימן קמ"ד. (21) שמעי נא זאת עניה (שם דף ס"ח) מעולת תמיד סימן קי"ד. (22) ידידי מכם בקשתי (שם) מעולת חודש סימן נ"ו. גם בפיוט זה נגעה בו יד המקצר. (23) יי יערב לך שיר (שם) מעולת חודש סימן י"ט. (24) קומה דודי אל היכלי שן (שם ס"ט) מעולת תמיד סימן קפ"ח. (25) יפה את יעלה (שם ע') מעולת תמיד סי' קי"ד. וגם בו שחת המאסף מליצת הפיוטן בהשמטת חרוזים. (26) אראה אורך כי יהל (שם ע"ג) מעולת חודש סי' ס"ב. (27) יעלת המור ומדברך נאווה (שם) מעולת תמיד סימן ל"ט. (28) יפו דודך נעימה (שם) מעולת תמיד סימן קנ"ט. (29) ידמה ידיר חשקי לצבי או לעופר האילים לו יכסוף רוחי (שם ע"ה). (30) יפית ונעמת צבית חן (שם ע"ו) הם איזה חרוזים מופוטונים בעולת תמיד סי' ל"ג וקי"א. (31) יעלה לקרוא חתני (שם ע"ו) מעולת חודש סימן נ"ט בחסרון איזה חרוזים ושנה גם כן המאסף מעט במה שהדפיס ממנו כי הפיוטן פייט אותו לאיש שמו שלמה, והמאסף לחתן סתם יהיה מי שיהיה. ושם בדף מ"ה נדפס פומון (32) יחיד ורם על כל נאור בנבורה תולה עולם כאשכול גלגל באמירה,

ושמו גדול על כל על כל אשר ברא שרפים ומלאכים זה אל זה קרא וגו'
 והתום בו: ישראל. ואפשר שגם הוא מנאגארה הגם כי לא מוצאתי בו
 חלקי ומירות ישראל, ועיין למטה בשם: ר' ישראל. וכן בסדר: ד' ארבע
 תעניות כמנהג ספרד (ווינן 1822) גמזא בסוף עהבית למ' באב קינה: על
 היכלי חבל' כנחש נושך, (הוא מעולת חודש סימן כ"ד, אולם בד' תעניות
 דפוס עטיאש אמסערדאם תמ"ט (8) ות"ק (בכרך קטן) איננה. ועוד שם
 בדפוס ווינן בסוף דף קכ"ב: שימוג רעה בעצבון, עינדך ברכות בחשבון,
 ונדפס עליה: "קינה חשבון של חרבן הבאה מקושמטגינה שנוהגין לאמרה בעיר
 ההיא" והיא מנאגארה וגמזאא בעולת החודש סימן כ"ג. ומה שנקראת קינה
 חשבון של חרבן מפני שמוקוננת על חשבון השנים שעברו מחרבן והחרוזה
 מסיימים תמיד במלת חשבון. ה) מחזור מנהג ספרד דפוס ווינן משנת 1836,
 בו גמזא: 1) יום ונשא וגכה כואוד, לח' דפסה, והוא מעולת תמיד ס"ק ע.
 2) ורה דודי לגנו, כתובה לשבעות, מעולת חודש סימן כ"ב. וכן בספר:
 3) מעירי השחר לח' אחרן ברכיה ממודנא (מנטובה שפ"ד) גמזא: כמה
 פיוטים מנאגארה ואלה הם: 1) אני לוי אשרה יום חדש ושבת קרוא מקרא
 (דף ע"ה). 2) חדש ישועה יהושע לי (דף ע"ו). 3) יי יחיה גדול וגורא המצאת
 מאז זמן כפרה (דף ע"ו). 4) ימי חנוכה גואלי (דף פ"ו). 5) יום אל קרן עמו נשא
 (דף צ"ה). 6) גשמת ישראל עמך הקוראים מן המיצר (דף ק"א). 7) אדוני
 יערב לך שיר הגיגי (דף ק"ו). 8) יום אל הנחול דת לב' מאמצת (דף ק"ט).
 9) על היכלי חבל' כנחש נושך (דף קל"ב). 10) אחי שעו מגי אמרר בבכי
 עיני כמו אולי (דף קל"ד). כולם געתקו מעולת החודש סימן ג', א', מ', ד', ה',
 ו' ח' י"ט, כ', כ"ד, כ"ז, ועוד במעירי שחר: 11) יום ליום יביע לבבי (דף
 קל"ו). 12) אורך יום הדותי דף קס"א) הם מעולת תמיד סימן ר"ג, ומעולת
 חודש סימן ג"ה. 13) עת הזמיר חרבן ה' בנימין הכהן תלמיד ה' משה זכות
 כולל שירים לכלל השנה ונדפת בוויניציאה תס"ו, ובאילת השחר דפוס שני
 (מנטובה תפ"ד) הכניסו אחר כך השירים האלו. כך כתב לוצאטו במבוא
 צד ט"ו. ואני אין בידו אילת השחר דפוס השניה כי אם דפוס ראשון (מנטובה
 שע"ב) ועת הזמיר לא ראיתיו בדפוס מעולם אבל הוא בידי בכתיבת יד ולא
 כתוב בשער שהוא מר' בנימין הכהן ונכתב בוויניציאה תק"ד ומצאתי בו
 פיוטים האלה מנאגארה, והם: 1) אלי הוא ואנהו וארוממנהו, אומר בלי
 הוא האלהים, ומלא נא פינו רינה, ולשונינו, יהודו אל כי עורנו ומגיננו הוא,
 ובן חתום ישראל בר' משה ולא מוצאתי שיר הזה במזמורות ישראל. 2) אנא
 הושע, ראה למעלה צד 138 נומר 53. 3) יגלה כבוד, שם צד 137 נומר 3.
 4) נידו חלק לו, שם צד 139 נומר 71. 5) יה אל מבין פל מורשי לבבי ולי
 אומן, בפזמונים דפוס ווינן הנזכר סימן ע"ו באזה שנונים. 6) יה אל שמת
 גילי, ראה למעלה צד 139 נומר 108. 7) יה אימת חלש, שם צד 141 נומר
 206. 8) יהלך גיב שפתי, שם צד 137 נומר 2. 9) יהמה לבבי, שם צד 141
 נומר 217. 10) יה גותן לחמי ומימי, מנ' כמוך חסין לך אהללה, אהללה
 כוחללה יומי וגללי: ישראל בן משה, ולא מוצאתי במזמורות ישראל ובפזמונים:

11) יה רבון עלם, ראה למעלה צד 137. נומר 4. 12) יהודה חמה, חרמות חמה, יפתי לך תור: ישראל בר משה, גם פיוט זה לא מצאתי בזמירות ישראל ובפזמונים. 13) ימי חנוכה גואלי, ראה למעלה צד 142. נומר 4. 14) נמו חרפי אהבתה, שם צד 141. נומר 185. 15) ימו צבאי אקחל, שם נומר 211. 16) ימלא פיר תהלתך, שם צד 138. נומר 57. 17) ימושול בי, שם צד 140. נומר 162. 18) ישמעו ענוים שירה, שם צד 147. נומר 21. 19) קומה הדוי, שם צד 141. נומר 188. 20) שבה אקום, שם צד 138. נומר 34. 21) תען לשוני, שם צד 148. נומר 49. ופיוט: יה רבון עלם (המובא למעלה צד 137. נומר 4) נמצא גם כן 8) בסדר התמיד הלך א' כמנהג ארבע קהלות: ק"ק קרפינטראץ, אויגווי, לישלוח, קאוואליאון, נדפס באוויגנון תקכ"ו. ומרשימות פיוטי הרבים נראה תקפו וגבורתו במלאכת השיר, הן בעברית והן בארמית. ועל שיריו וזמירותיו הציב סימנים לשיר אותם בניגונים שנהגו לשיר בימיו שירי חול, וראה מה שכתב דוקס: צור קענטניס צד 9 וצד 138. נומר 8. רעד אלענציקלאפעדיא מערש וגרובער זעקטואן II. חלק כ"ז צד 424. ובהערה שם נומר 55. ובימינו נסה החכם זקש להעתיק איזה מפיוטיו לאשכנזית (וויגער יאהרבוך מן בוש 1847 צד 236—238). זמבר כתבת למעלה צד 137) שאחרי מות ר' ישראל בעוה נכנס בנו ר' משה נאנארה במקומו והרכיב שם תורה ושניהם נקברים שם (קורא הדורות מ"ט ב', שווארץ במעשה הארץ דף מ"א א'). ובשנת תקצ"ו נמצאו בחרבות ר' יהודה החסיד ויבושלים איזה כתבים משנת של"ט = 1579 וחתום בהם ר' ישראל נאנארה והם גנוזים ומונחים בבית הכנסת של ירושלים (ליטראטורבלאטט של אריענט 1843. צד 678).
החזקת ארבעה חזקת קהלות: חרמות חמה, חרמות חמה, חרמות חמה

ר' ישראל קרשקש הלוי קשלארי בר יוסף. היה רופא באבינון ונסד מוי כמוך לפורים ומסופר בו בדרך שיר כל המתוכ במגלת אסתר ובתיו מסיימים תמיד במלת זה. ובסוף הפיוט איזה דרוזים שחתום בהם: זה עשה הרופא הנקרא ישראל בן יוסף קשלארו לבני יצהר השוכן בעיר אבינון ושמתנו הצור אמון הזק האל המושיע ישראל, ומפיוט זה הדפים צונץ איזה בתים לדוגמא בצוויטונג דעם וידענטהומס 1839 צד 681 וראה גם צד 463 ובספרוי: צור געשיכטע צד 466, זינאנאגאלע פאעווא צד 309.

ר' ישראל שמואל בר שלמה הרופא קאליפארא. היה מספרד יהודי וחבר ספרו ישמח ישראל הנדפס בראשונה בקראקא שפ"ו ב' שנים קודם לוח שנת למשוה כאמור שם בהקדמת ספרו, ובחלק הכולל דיני שולחן ערוך אורה חיים על סדר אלפא ביתא באות ת' אתא: קודם שיצא מבית הכנסת יאמר תחנה זו וראש כלפי ימין וכה יאמר: אלך ד' אקרא כל תענג, שמע תפתי ארה היים תודיעני, בצל כנפיק תסתירני, מצרות נפשי תוציאני, צמול על עבדך ורחמני, וכאישון בת עין נא שומרני. ובדרך הזה הולפת כל

התחנה הלח א' על סדר א"ב והשנייה מן התימות המהבר: שמואל בן מהר"ר שלמה רופא קליפארא ו"ל חוק.

ד' ישראל. התימתו בסתם נמצא: (1) יום זה מכובד מכל ימים, בשירים ומוירות דפוס קושטנטינא שנת ש"ה (ראה למעלה צד 77 פי קי"ד) ומשם בזמירות ליום שבת בסידורים שלנו. (2) יאריך ימים על ממלכתו בן דוד בקרב ישראל. בעת הזמיר לר' בנימין כהן כתב יד אצלי, וחתום: ישראל כהן. ועוד שם: (3) ירך תנחני אל חי עושי: ישראל חוק. (4) זה מסו כבין רחמנא, אסו כביהון לעם הנא, הוא כולו ארמיות וחתום: ישראל. (5) יהוד ורם על כל נאזר בגבורה, תולה עולם כאשכול גלגל באמירה: ישראל, והוא גם כן באמרי נועם, עיון למעלה בשם ד' ישראל נאנארה צד 151 נומר 32. (6) יעצור בעמו מבית הלחמי, ויבנה מקדשי מגוע ישי: ישראל ב' פעמים. (7) יפה בואי אל גנתך, שם גמטתי שתילי: ישראל. (8) יפה ענף חורש מצל הייתי: ישראל חוק. (9) יפסיה לכבתיני, המתני, עד אור בקר ליני: ישראל חוק. (10) ישפילנה ישפולה, שוכן הום אל נעלה, אל בת אדום נעלה, יגיענה עד עפה: ישראל. (11) פיוטם האחרונים כולם מצאתי ראיתי בעת הזמיר הנזכר ולא בזמירות ישראל מנאנארה ולא בפזמונים דפוס זוויען, ובכל זאת אפשר שממנו הם שנמצאים בזמירות ישראל חלק ד' שלא נדפס עוד; אולם מפני שכבר נמצא בעת הזמיר פיוט יאריך ימים הנזכר בנומר 2 מר' ישראל כהן לא רציתי להחליט שמנאנארה הם. ובמהזור רומא ליוצר יום כפור יש סליחה תחלתה: (11) ישראל עם קדוש וגל וישמה לבו, אשר לו אלהים קרובים ושם את שמו בקרבו, וסופה: "כל מתוקן לסעודה, ישראל ויהודה, וכל זר לא יאכל בו", ועליה אמר לוצאטו (מבוא צד ל"ג): "שאיננה במנהג אחר, ואולי היה שם הפייטן ישראל, לפיכך עשה תחלתה וסופה: ישראל". (12) ואני תפלתי לך ד' עת רצון: אני אל אלהים אשימם (אשים?) דברתי. כן תחלת סליחה אחת סימן 183 בכתב יד באדעליאנא נומר 602. ולפי קריאת שטיינשניידער החומה: אני ישראל המנע (1)

ד' לוי (אלתבאן בן יעקב). הראב"ע בהקדמתו לספר מאונים (והובא משם בקורא הדורות ה' א') מנה אותו בין ראשי המדקדים וכתב: "ור' לוי הנקרא בן אלתבאן ספרדי מזמירנת סרקוסטה תקן ספר המפתח". ור' יהודה חריוו בתחכמוני שער ג' הביא אותו ואת אחיו בין מושררי ספרד ואומר: "ור' לוי ור' יעקב בני תבאן ידושו המליצות כהדוש מתבן". — ובמהזור ויטרו נמצאו פיוטים ממשורר אחד ד' לוי, ולפי סברת רפאפארט וצונץ הוא ר' לוי בן אלתבאן (כרם חמד ד' צד 24 והערה 2, צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 678). והשערה הזאת קרובה אל האמת, כי כבר מצאנו גם כן מר' לוי אלתבאן שיר שכתב לר' יהודה הלוי והוא השיבו שיר מלאה תושבחות (בתולת בת יהודה צד 16. 19. נהל קדומים צד 14. 19. אוצר נחמד ב' צד 81-83). ולפי מה שכתב זקש (רעליגיעזע פאענוא

צד 290) יש לר' לוי פיוטים במחזור והראן וחתום בהם: אני לוי, גם: לוי בן יעקב, ואם כן שם אביו היה יעקב, והגם כי כבר הבאנו בשם התחכמוני ששם אביו היה יעקב אין זה מתנגד, כי כבר נמצאו דוגמאות ששם הבן כשם האב כמו ר' קלונימוס בר קלונימוס (עמנואל דפוס ברלין דף ר"י), ר' חיים בר חיים (ראה למעלה צד 135), ומצאנו בתלמוד הזה: בנינים בר בנינים (עירובין פ"ה ב'), ר' מעריה בר מעריה (ירושלמי דמאי פ"ב), ר' מנשה בר מנשה (ירושלמי שבת פ"ו), ר' יוסי בר יוסי (ירושלמי גטין פ"א), ועיין המצרף חלק א' צד נ"ו, ואפשר שגולד ר' יעקב אחרי מות אביו ר' יעקב ונקרא על שמו. ואלה הפיוטים החזומים בשם לוי:

אדוני מי יעמוד	1)	שוכן שמו עליה
יום קומך לדין		ולריב כל בריה
ותקריב למשפט		נשמה עם גייה
		אם עונות תשמור יי.

אדוני מי יעמוד		להרים לך מצח
ואתה חי לעד		וקים לנצח.
אנא שפוט ברחמים		ולא בהרג ורצח
כי לא בחרון		יודש קצח.
היעמוד חלש		לחנית מסע ושריה
		אם עונות תשמור יי.

אדוני מי יעמוד		ואיך ימצא מענה
כלו סג ונאלח		ונגש והוא נענה.
אם יעטוף ימין		או אל שמש יפנה
ימינך תאחזו		ככל מסע ומתנה.
ידך החזקה		ותרועך הנשורה
		אם עונות תשמור יי.

אדוני מי יעמוד		יום שבתך בכסא
לשקול כל מפעל		ולמוד כל מעשה.
יה שים כפרה		ועל פשעים תכסה
שא נא פשע וחמאה		ועון נושא.
צור אשר הסליא עצה		והגדיל תושיה
		אם עונות תשמור יי.

סליחה למעמד לירל י"א בסליחות תעלמעסאן כתב יד שזכרתי במחברת א'.

(2) אדוני ארכו בגלות שני, תהנה לפרשת נח, בסדר התמיד חלק א' כמנהג ד' קהלות (אויגנייון תקכ"ז) התום בה: אני לוי חזק אמיץ. (3) אוילים מדרך פשעם, וזכרו מרחוק את יי ושמרו נפשותיכם ושובו אל יי ואמרו אליו כל תשא עון, מסתגאב לכל נדרי במנהג אלגיר ותונים כתב יד ובנדפס: אני לוי הקטן חזק. (4) אליכם אישים אקרא, סליחה במחזור טריפוליס (זקש רעליה גיעוע פאעוויא צד 290 הערה 1). (5) בצר לי לך אשא עיני, עליך במחתי יי. סליחה במעמד ליל ב' דר"ה בסליחות תעלמעסאן הנכור: לוי. (6) יום לריב תעמוד, פומון לבי דר"ה במחזור אלגזאיר הנדפס ובמחזור אלגזאיר ותונים

כתב יר: לוי חוק: 7) לא אהלך במעקשים, להוצאת ספר תורה בשמחת תורה במחזור קרפינטראץ וחתום: לוי, והוא גם בד' צומות קרפינטראץ למוצאי שבת הנוכח, אלא שבהאחרון חסר הרוו: „ועמלי בדתך לי מנוחה אזכרה חסדך ואנשה עמלי“ המשלים התיבות לוי. 8) לאל חי ברכו נפשות חסידיו, בשירים וזמירות דפוס קושטמניא משנת ש"ה, כתוב עליו בסימן ס' שהוא לר"י חריווי אבל האשי חריווי: לוי, והוא לברכו. 9) לחנוץ ומחויץ ירימנה פיוט לנחמה במו באב: לוי, בד' צומות קרפינטראץ דף קי"ד ב', ועיין צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 455. 10) לך וי הצדקה אלוה גזור ומקיים, נושא עולם בכוחו ובגאווה שחקים. למעמד ליל ז' בסליחות כתב יד תעלמעסאן: אני לוי חוק. 11) לך וי הצדקה לובש מלבוש צדקה, ונורא על כל סביביו המדבר בצדקה, יושב על כסא משפט ואל נקדש בצדקה. שם למעמד ליל ה' וחתום: לוי הקטן, וחרון לאות ק' של הקטן חתם הפיוטן בדרך עקש במלת נקני הנרץ קודם לקר"ף או שחסר לגמרי חרוו זה כמו שנראה גם כן בפיוטים אחרים ונעשה על ידי זה מלת המנע. 12) לך שדי איכותך מחכה, לשבת וחנוכה בשירים וזמירות (דפוס קושטמניא משנת ש"ה) סימן מ"ו: „להחכם הר"ר לוי“. 13) למדה לשוני זה לספר חסדיך: לוי נדפס בגנוו אקספארד צד 36. 14) לקראת מקור חיי אשים מגמתי, נדפס מזקש בהוספה העברית צד 39 בספרו רעליגיעוע פאעוויא. ובשירים וזמירות הנזכרים סימן ג"ח, וחתום: לוי. 15) לשוכב נות בית אסוכב פני חסדו, בשירים וזמירות סימן כ"ג ובמחזור קרפינטראץ הנדפס לב' דסוכות: לוי. 16) נשמת להקת עם ישראל מיהדים אדיר, נשמת של שמחת תורה במחזור קרפינטראץ הנזכר, וכן באילת השחר לשמחת תורה.

ר' לוי בר יהונתן. ראה למעלה במחברת א' צד 80 בשם: ר' יהונתן.

ר' ליאונטי בר אברהם. שם ליאונטי גם ליאונתי הוא כנוי אמלקי ליהודה; ורבו של ב' גרשם מאור הגולה הוא יהודה בר מאיר הכהן היה נקרא לואטין (לעאנטין, יוחסין דפוס קעניגסבערג דף קס"ד א') והוא ר' ליאונתין הכהן הנזכר בקורא הדורות דף י"ח ב' (וראה תולדות רש"י מבלאך צד ו' סימן ל"ח, לוצאטו מכוא צד 24, רפאפארט: ר' נתן צד 46). ונמצא גם ה' ליאונתי ממוילהויען (הגהות מיימונית הלכות ספר הוזהר, פרק ז'), ותימת ליאונטי בר אברהם, במקום שם הקדש: יהודה בר אברהם, נמצא: 1) אלהים בהנחילך, ווצה לב' דשבעות מנהג, רומא על סדר א"ב. 2) ופתח החכם לוצאטו (שם במכוא): אלהים בהנחילך אין בו שם המחבר, אבל הוא חתום בשארית הפיוט שלא נדפס והוא בספרים כתבו יד והתימה היא: „ליאונטי בר ר' אברהם, ועוד פעם אחרת ליאונתי באות ת“ עד כאן לשונו. ובמחזור רומא דפוס בולגיא משנת ש"א עם קמחא דאכשונא שלפני חסרה גם כן חתימת המחבר בסוף, אכן בין חרוו של אות ג' ור' נמצא חרוו וזה נוסחו: ליום וזרה הנקחא שלישי, אמתך בתול טכוסך שלישי, ורעה

על ידי שלישי, ורחים אם כן ליאנטרי. וכל הענין המובא מצונן (וינאנאלע פאעזיא צד 103 הערה a) מפיטן לשבעות חסר גם כן במחזור רומא הנדפס שלפני. (2) שיר אשר נואמו ארון עולם. יוצר לפסח במחזור רומא, כל חרוזיו פותחים ומסיימים בראש וסוף בפסוק אחד מפסוקי שיר השירים, דהיינו מפרשה א' א' עד פרשה ד' ח' וז' ככלל, והוא על סדר א"ב ואחריו התום: ליאונטי בר רבי אברהם חזק, ובנדפס שלפני יש לבי חרוזים סדר שלא כהונגן. כיתחת: אקומה היכן וגו', על יצועי וגו' הראוי: על יצועי וגו', אקומה היכן וגו', כן סדר הפסוקים בשיר השירים ג' א' ב, וכן ראוי מצד החתימה ולפי מה שהובא מצונן (שם 63—64) נראה שיסד ר' ליאונטי גם: סילוק ואופן לפסח ופיטן אחר ר' משה יסר זולת ליוצר יהודה וכל הפיוטים האלה חסרים במחזור רומא שלפני. גם החכם לוצאטו לא מנה אותם במבוא שלו צד כ"ב בין מספר הפיוטים לפסח. אולם במחזור רומא כתב יד שראיתי זה איזה שנים (והוא כעת באקספארד) נמצא אחר פיוט שיר אשר נואמו הנזכר עוד איזה פיוטים והם: א) אהלי נכון ונשא, הוא המשך ליוצר הנזכר על סדר א"ב ב) כבודו אמץ, אופן על סדר א"ב ג) אם תקימו, זולת ע"ס א"ב, ובכולם שכחתי לסיים לי חתימתם, ואפשר שהסימונים א"ב הם הסילוק והאופן שמויחסים מצונן שם לליאונטי, וסי' ג' אפשר שהוא הזולת שיהם החכם הזה לר' משה. או שהוא: ד) אתה הוא, פיוט לזולת שחתום בו: ליאונטי, כמובא מצונן שם צד 376. וזמנו של הפיוטן עוד לא נתברר לי.

ר' ליאונטי בר משה. כבר אמרתי למעלה בשם ר' ליאונטי בר משה, ששם ליאונטי ויהודה אחד הוא, ואם כן ר' ליאונטי בר משה הוא אך כנוי לר' יהודה בר משה. ומצאתי במחזור רומא כתב יד סליחות בס"י ס', קל"ה, קל"ז, קל"ט, ק"מ, קנ"ה, קנ"ג שחתום פעם ר' ליאונטי בר משה (סימן ס' ק"מ) ופעם ר' יהודה בר משה, ואין ספק שאב אחד הולידם, ושמותי שכונתי לרעת צונן (וינאנאלע פאעזיא צד 281; 332). ולדבריו היה הפיוטן באטליא בזמן ר' יהודה בר קלוגימוס (ראה למעלה צד 78 בשמו). ואלה הסליחות אשר מצאתי בהן חתימת שמו: 1) אדוני אל באפיך תוכיחני, ליאות ביטה ועוב כחנני, בסוגר נצה למה תשכחני, והב חמים רבים נכחוני. סליחה במחזור רומא כתב יד סימן ק"מ, על סדר א"ב בלח ו בסוגר התום: ליאונטי ברבי משה חזק ואמץ. 2) אנא יי דיביטתה והאה, אל עבדיך פעליך וראה, סליחה לר' ימור התשובה שם סימן ס' על סדר א"ב כפול ואחריו: לאון בר משה חזק. 3) ארון ראה יד אולת, בת עיני דמע זולת, על סדר א"ב ואחריו: יהודה ברבי משה, במחזור רומא כתב יד סימן קל"ז. ועל מלת זולת עין צונן (שם צד 120). 4) אלהים לנו מחסה ועו, בצרות עוהה ומגדול עת, על סדר א"ב: יהודה ברבי משה חזק, במחזור רומא כתב יד סימן קל"ט. 5) תעלה רפואה ומווה וחמול, שמן תורק שנת לשבר, שם בס"י קמ"ה על סדר תשר"ק ואחריו: יהודה ברבי משה חזק. ויש עוד סליחות שחתומין: ליאונטי והם: 6) אליך אדוני שועתי אקרא, בקראי

ענני בעת צרה, על סדר א"ב ואחריו כוה:

לך לכרך חמאתי כאורחותי,	ידעת פשעי וספרתי בשפתי,
אך אמרם לרעים ולטובים,	ושומע שועת עניים ועלובים,
נשוא עון ומקבל שכים,	טוב לכל ומצדוק חייבים,
יהיו נא אמרי לפניך קרבים,	הוקנו נא ברחמיך הרבים.

וחתום אם כן ליאונטי חוק והוא במחזור רומא כתב יד סי' קל"ה, ובסליחה
 מנהג אשכנז כתב יד שבידו לוצ'אטו (מבוא צד 24). ועוד שם במחזור רומא
 כתב יד כסי' קנ"ו: (7) לחש צקון הקשב, והרון אף השב, יום למשפט תשב,
 סליחה חתום בה: ליאונטי חוק; וכן: (8) אנהים במר יחידתי, סליחה במחזור
 רומא הנדפס ל"ז בתמוז, חתומה אחר הא"ב: ליאונטי חוק, כוה: לך יאאתו
 ממלכות נטות ירך להכות צרים לשיתם כמהפכות; חלילה לך להרפך, זאת
 חרפת חורפיך, קומה יי באפך. וטעיתי במה שכתבתי למעלה צד 54 נומר 33
 שחתומה: בנימן, וכך כתב לוצ'אטו במבוא שלו צד כ"ד. ולדעת צונץ (שם
 צד 281, 332) הסליחות בנומר 6, 7 גם המה מר' ליאונטי בר משה שחבר
 לדעתו י"א סליחות. ואם כדבריו יתכן שגם סליחה נומר 8 ממנו היא ויחסרו
 לי למנינו עוד ג' סליחות.

ר' ליאונטי. ראה: ר' ליאונטי בר אברהם ור' ליאונטי בר משה.

ר' ליב רבי עוזר. הוא חתום בזמר: אוכרה רחמיך בשיר ובשמחה,
 לשבת חנוכה. נדפס בס' ברכת המזון, דאס בעגשען.

כמנהג אשכנז ופולין (עם העתקה ללשון אשכנז) במצות ר' שלמה בר יוסף
 פרופס, באמסטרדאם בבית עמנועל בן יוסף עמיאש בשנת מכתב (1702) Q.
 בד' בתים הראשונים חתום בראשם: אני ליב, ובית הד' שמסוים התימת ליב
 על ידי אות ב' שבראשו, חלק ב' ג' וד' שאחריו הם ר' ב' ו' ועליהם כוכב לסיומן
 שהם אותיות רבי, ועוד אח"כ בית עוזר דלים וגם זה מסומן בכוכב וא"כ חברו
 ר' ליב ר' עוזר. וכן המעתיק ללשון אשכנז ישן: חתם שיר האשכנזי בראשי
 חרוזיו אני ליב עוזר, והמדפיסים הרפיסו עליו: „זמר נאה לשבת חנוכה שעשה
 רבי ליב רבי עוזרש בניגון אכלו משמנים“. ואפשר שר' עוזר היה חמיו ולא
 אביו של הפיומן וידוע שכבר נהגו ליחס עצמם על שם חותנם כמו רש"ל שחתם
 עצמו הרכה פעמים בתשובותיו: שלמה בן מהר"ר יחיאל לוריא הנקרא ש"ר
 יצחק, ור"ת של ש"ר הוא שלמה רבי יצחקש ועיון שם סימן פ"ו. וכן הגאון
 ר' יצחק כ"ץ היה נקרא ר' איצק רבי ליבמש על שם חמיו ר' ליב הוא ר'
 יהודה ליוואי מפראג כמובא בהקדמת החות יאיר דף ב' ע"א וע"ב. וצונץ
 (וינאנאנאלע פאעווא צד 359) הביאו בין הפייטנים שחיו במאה ה"ז למספרם
 ואמר שיהיה בן ר' עוזר, ולפי המוקדם אינו מוכרח. ופיוט הנזכר נדפס ג"כ
 בסדור תפלות ישראל עם העתקה ללשון אשכנזית מהחכם לעוועגשמיין
 פראנקפורט דמיין חר"ו.

ר' מאיר בר אברהם אנגיל. הוא בעל ספר מסורת הברית: פירוש על המסורה בדרך דרוש. ועל שער

ספר זה נדפס „און חקר ותכן החכם השלם הדרשן הגדול הזקן זה שקנה חכמה במהורר מאיר אנגיל גרו וצ"ו אב"ד בק"ק ביליגראדו. פה ק"ק קראקא על ידי אהרן בר יצחק מפרוסטיץ". ובסוף הספר נדפס „היתה השלמת דפוס זה הספר ערב פורים שנת שס"ט לפ"ק" והוא מעות וצ"ל שע"ט, וכן היא בשפתי ישנים ובביבלוטיקא של פורסט. וכפי הנראה היה קודם שנתקבל לאב"ד בביליגראדו בק"ק סופיאה כמו שאמר בעצמו בראש הקדמת ספרו הנ"ל: „אמר הצעיר מאיר בן לא"א מאוד נעלה וגביר גמיר וסביר אביר הרועים כמהורר אברהם אנגיל ולה"ה איש סופיאה", וכן בספר עצמו במסורת אות ג' אמר: „והוצרכתי לכותבם בשביל שדרשתי המאמר הזה בתוך קהל ועדה בעיר סופיאה יע"א ומקצת חבירי הישיבה הקשו לי" והיה עוד בשנת שע"ט שהרי הדפיסו שם בשער גר"ו ולא ז"ל, אך היה כבר בא בימים כמרומו שם בתואר: „הזקן". ואפשר שהיה עוד בחיים בשנת שפ"ב שנדפס בה ספרו מסורת הברית הגדול במנטובה. ולפי המובא בקורא הדורות נ"א ב' הלך לצפת ונפטר שם. ובספרו מסורת הברית דף י"ט ע"א כתב: „צריך אדם להיות מצטער ולבו ער ובוער כאש בכל יום תמיד על ביטול התמיד ולספור על אפוד ומשכן. ראיתי להעתיק כאן שיר מתוקן וקינה מוצא פי, יסדתי. בימי חורפי, וכתבתי בכפי, על מזוות ביתי ומשקופי, במשקל ב' תנועות ויתד וג"ת שקול, עין הקורא תול מים מדליו כל ימי חייו, ודמעתו על לחייו עכ"ל. והקינה הזאת תחלתה: (1) נפשו ורוחו תפקדו עינים, על תשכחי אז יום ירושלים, התאפקי ספקי כהיל כפום, התאבלי על חורבן פעמים, ואח"כ עוד פיוט: (2) מה תהמי נפשי ומה תשתוחחי, אם את כגלות עוד מעט תתנוסס, יבוא משיחנו ותודה תובחי, רודפיך באף תשמיד ורומסך תרמסי, אז ניב שפתים כהלל תפצחי, גיל עוד בשמחה תשמחי תתעלטי. — והרואה יראה שהתום בו: מאיר אנגיל.

ר' מאיר בר אלעזר (לונבורט או למברט). הוא התום: (1) אדיר

במרום תולה פלג אלהים מלא מים, פיוט בכתב יד ישן. (2) אחבירה מלץ ואספר מעשה יה, קינה כתב יד ועליה כתוב: „קינה דר' מאיר לונברט הדרשן". (3) מערבית ליל ה' של פסח, בסידור כ"י ישן, ובראשו כתב הסופר: חברו ר' מאיר לומברט. (4) ציון צפירת פאר, קינה לט"ב במ"פ ובמ"א על סדר א"ב וחתום: מאיר חזק, ובכ"י כתוב עליה שהיא מר' מאיר לומברט, עיין על כל זה במבוא להיידנהיים עם הוספות ר' חיים מיכל. ולא ידעתי עוד מי הוא וגם צונץ לא הביאו בספרו על הפייטנים. ואפשר שהקינה שהבאתי בנומר 2 היא עצמה שאמר עליה צונץ שנוכרה מר' מאיר בר ברוך, ראה למטה בשם זה נומר 2.

מאיר בר אלעזר (לונבורט או למברט). הוא התום: (1) אדיר במרום תולה פלג אלהים מלא מים, פיוט בכתב יד ישן. (2) אחבירה מלץ ואספר מעשה יה, קינה כתב יד ועליה כתוב: „קינה דר' מאיר לונברט הדרשן". (3) מערבית ליל ה' של פסח, בסידור כ"י ישן, ובראשו כתב הסופר: חברו ר' מאיר לומברט. (4) ציון צפירת פאר, קינה לט"ב במ"פ ובמ"א על סדר א"ב וחתום: מאיר חזק, ובכ"י כתוב עליה שהיא מר' מאיר לומברט, עיין על כל זה במבוא להיידנהיים עם הוספות ר' חיים מיכל. ולא ידעתי עוד מי הוא וגם צונץ לא הביאו בספרו על הפייטנים. ואפשר שהקינה שהבאתי בנומר 2 היא עצמה שאמר עליה צונץ שנוכרה מר' מאיר בר ברוך, ראה למטה בשם זה נומר 2.

ר' מאיר בר ברוך מרוטנבורג בר מאיר . נראה שמולדתו או מושבו של ר' מאיר

האחרון היה בעיר ראטענבורג ונזכרת בתשובות תלמידו ר' שמשון בר צדוק הנקראות תשב"ץ סימן כ"ו (קרימונא, ובלעמבערג תרי"ח). הוא היה תלמידו של ר' ברוך אביו שהיה גדול בתורה ונפטר בוורמייא בין ה"א ל"ה לה"א מ"א (לעוויוזאהן נפשות צדיקים צד 27—31, צונץ ריטוס צד 195—198) ותלמיד מר' שמואל בר מנחם (ראה למטה בשמו) ור' יהואל מפרוש, כדמוכח מחוספות יומא שהם מר' מאיר שלפנינו דף י"ח (אזולאי שם הגדולים א' צד 123—124 מדפוס ווילנא), גם בתשב"ץ הנזכר מובא ר' יהואל מפרוש רבו הרבה פעמים. ותשובותיו הרבות נדפסו בפני עצמן כפראג והוכאו פעמים הרבה במרדכי ובהגהות מיימונית. הוא אביו מנהגים רבים ועל פי מנהגיו ודרכיו נהגו תלמידיו ותלמידי תלמידיו עד היום הזה, כמו לאכול בראש השנה ראש איל זכר, זכר לאילו של יצחק (תשב"ץ סי' קר"ח), ולאמר זכרנו לחיים כשבא ולא כפתח ושאר חילופי גרסאות בנוסח תפלות ראש השנה ויום כפור, שהמנהג כותיה (שם סי' קי"ט), ולאמור קודם כל נדרי נוסח בישיבה של מועלה ובישיבה של מטה . . . עם העבריינים (שם סי' קל"א). ובימיו נהגו עוד שהאשה יושבת מקושטת בבית הכנסת עם האנשים ומלין בחיקה התינוק, והוא קרא לו מנהג מכוער ומחה בו (שם תרצ"ז). וכן הורה שלא לומר קדיש על אם כהיו האב אם הוא מקפיד בו אף אם עשתה צואה לומר עליו קדיש (סי' תכ"ו). הוא אהב את הגימטריות ועל יסודם בנה מנהגיו ושאר דבריו (סימן קי"ט, קכ"ב, רנ"א, רנ"ה, רנ"ח, שט"ו, תמ"ח, תס"ז, תקמ"ה, תקנ"ג). והוסיף איסור לאכול לב עוף על איסור אכילת לב בהמה מפני שקשה לשכחה (סי' תקס"א) והתיר לכתוב על העוגה שנותנים לנערים שמות המלאכים משום פתיחת הלב (סי' תי"ח). וכנגד זה לא היה חושש ליטול צפרניו כסדר (סי' תק"ס) ולא הקפיד על הזוגות הן לאכול הן לדבר אחר (סי' תקנ"ב), והתיר לילך בגילוי ראש, ומה שיש בכל כתבי דף קר"ח) "תיתי לי דלא מסגינא ד' אומות בגילוי ראש, זהו מדת חסידות" (סי' תקמ"ט). וכגדולתו כן ענותנותו, ולא רצה שיפדהו הקהלות בממון רב מבית האסורים אשר תפשוהו שם ד' תמוז ה"א מ"ו (1286) וישב שם בתפיסה ושם חבר תוספות למסכת אהלות ונגעים (אוצרות חיים, האמבורג תר"ח צד 73 נומר 837. תוספות יום טוב אהלות 5, 7). ושם קבל ממנו תלמידו ר' שמשון בר צדוק ההיגים הנאספים בתשב"ץ הנזכר. ובכל מקום שחתום ר' מאיר: „הנשכח בלא טובה" בידוע מבית האסורים כתב כזה: ושם נפטר י"ט אייר ה"א נ"ג וגם קבורה לא היתה לו עד שנרב איש אחד מפראנקפורט דמינן ר' זיסקינד ווימפען שמו המכונה ר' אלכסנדר בר שלמה ופדה את גויות הקדוש הזה בהון רב וקבר אותו בוורמיישא כד' אדר ה"א ס"ו ליצירה. וב' שנים אחריו זה מת הנדב ר' זיסקינד ונקבר בצד ר' מאיר מרוטנבורג כאשר צוה ומצבת שניהם בנפשות צדיקים מלעוויוזאהן נומר 21, 22. ראה על כל זה: מהרש"ל בים של שלמה פרק החולץ סי' י"ח, ובים של שלמה לגמין פרק ד' סי' ס"ז; אזולאי שם

הגדולים רפוס ווילנא I. צד 124 — 125, 181. II. צד 167 נומר 29. בנין שלמה מבלאנג (הנובר 1831 צד 80), ספר החיים מבלאנג (שם תרט"ו) צד 332—333, ובזכרון שם צד xxxiii. שבראש כפתור ופרח (רפוס ברלין משנת תרי"א), ובנפשות צדיקים מלעוויוזאהן צד 35—41, יאסט געשיכטע דעם יודענטהומס III. (1859) צד 58. ואחיו ר' אברהם בר ברוך מובא מר' מאיר מרוטנבורג וחקר ספר המכונה: "סיני" (צונץ צור געשיכטע צד 162, ריטום 199). הוא חבר: 1) אורות מאופל הורית מהודו, יוצר להפסקה ב' מנהג אשכנז על סדר א"ב משולש ושם מאיר חתום אחר חרוז השלישי מאות א' ובסוף בחרו מישרים אהבך וידיך. והיודענהיים העיר שראה בסדור כתב יד משנת צ"ה שרשום עליו: "מיסוד רבינו מאיר מרוטנבורג".

2) אהבירה, קינה הוכירה צונץ; ריטום צד 142. ואנו לא ראיתי עוד קינה זו ולא ידעתי אם היא הנזכרת למעלה בשם ר' מאיר בר אלעזר נומר 2.

3) אילת השחר אורה בהצחר, יוצר לשבת וראש חדש במנהג פולין על סדר א"ב וחרון מאמרי ירצה, שהתום בו; מאיר חוק הולך ושוב בו י"ג פעמים. וכן בחרו שאחר אות ת' מצוה כהתרים חתום: מאיר. וכפי המובא מהיודענהיים בשם ר' מאיר בר יצחק כתוב עליו בכתב יד של שנת צ"ט: "יוצר מיסוד ר' מאיר מרוטנבורג". 4) חי ממרומו, פיוט לנעלה הביאו צונץ על שם ר' מאיר בר ברוך בספרו (זינאגאלע פאעווא צד 111). 5) ועוד פיוט אחר ממנו בין שאר פיוטים מפיוטנים אחרים שהביאם שם צונץ בהערה אות א מבלי אשר נדע מכל אחד ואחד מי אביהם. 6) שאלי שרופה, קינה במנהג אשכנז ופולין על משקל הציונים. ובאיוה רפוסים נדפס עליה סתם שהוכרה מר' מאיר, ובקינות רפוס רעדלהיים וכן ברפוס פראג עם תרגום וביאור ר' משה לנדא כתוב עליה "שיסדה ר' מאיר שליח צבור" ואם כן היא מר' מאיר בר יצחק. וזה ודאי אינו מסתבר, שהרי הפייטן הלך בקינה זו בדרך הציונים, והראשון בין מחברי הציונים הוא ר' יהודה הלוי שיסד קינתו ציון הלא תשאלו (ראה למעלה צד 75. 111. א) ור' מאיר ש"ץ קדם לו מעט בזמן. והחכם גייגער העתיק קינה זאת בחלק האשכנזי מספרו פרשנתא (צד 27) והדפיסה כצורתה בחלק העברי (צד 16) ומכנה אותה: "הקינה הידועה" מבלי העיר דבר על מהכרה ומיסדה. וצונץ אמר שהיא מר' מאיר בר ברוך (זינאגאלע פאעווא צד 310, ריטום צד 173) וזה יותר מסתבר הגם כי לא ידעתי טעמו. והחכם הזה כתב (שם צד 310) שיסד בכלל מ"ו פיוטים ובתוכם הקינה הנזכרת וב' סליחות. ואני לא מניתי כפרט אלא אותם הפיוטים שנודעים על פי עדות כתבי ידות או על פי הכרעת צונץ שמר' מאיר בר ברוך נוסדו והנשארים ימצא הקורא לזמנה בשם: ר' מאיר.

ר' מאיר בר יחיאל. חתום: 1) ארזי הלבנון אדירי התורה, קינה במנהג פולין ובקצת מנהג אשכנז ואינה במנהג אשכנז הנדפס בוויניציאה ש"ס (פאליע) גם לא במחזור קרימונה משנת ש"כ (קווארט) והיא על סדר אלפא ביתא ומאות ר' ואילך היא נלקה בתוספות ומגרעת כמצויין

עליה בדפוס רעדלהיים ובדפוס פראג עם תרגום אשכנזי וביאור לנדא (תקצ"ה דף פ"ה ע"ב); אלא שבאחרון הודפס עליה על פי מחזורים ישינים שהתום בה שם המחבר: מאיר ברבי יהואל, וכך כתב גם כן החכם ר' זלמן כוכב טוב שטערן בהערותיו בסוף קינות תשעה באב שנדפסו על ידו. והרואה יראה שיחסרו איזה חרוזים, שהרי הקינה היא מיוסדת כאמור בה בהדיא על „הרוגי מלכות עשרה“ ובפרטות אינה מונה כי אם שמונה: ר' שמעון, ר' ישמעאל כהן הגדול, ר' עקיבא, ר' יהודה בן בבא, ר' הנניה בן תרדיון, ר' ישכב הסופר, ר' חוצפתי, ר' אלעזר בן שמוע! ובפיוטים כדומה לה כמו אלה אוכרה במחזורנו ובפיוט אורך ה' כי אנפת בי במחזור רומא ליוצר יום כפור מפורשים עשרה הרוגי מלכות בהדיא. וכן בסוף הקינה נראה בהדיא חתימת: חזק, אמיץ, כנהוג. והנה במחזור וויניציאה הנוכר ציינו גם על ארוממך אל חי שהוא יוצר לשבת נחמו שחברו ר' מאיר בר יהואל, וזה אינו נכון כמובא למטה בשם ר' מאיר בר יצחק. ולעומת זה נמצא ממנו לפי עדות צונץ (ריטוס צד 70: 2) גאולה לשבת שקורין בו עשרת הדברות ואני לא ראיתי אותה עוד גם זמנו של הפיוטן עוד לא נתברר לי.

ר' מאיר בר יצחק ש"ץ בר שמואל. הפייטן הזה נזכר הרבה פעמים מרש"י בהוספות

מלות ש"ץ גם זצ"ל ראה רש"י הושע ו' ט'; עמוס ג' י"ב; תהלים ע"ג ר"ב. וברש"י כתב יד למלכים א', י', כ"ח, נקרא: „ר' מאיר שליה צבור החסיד ז"ל“ (נטעי נעמנים מגייגער צד 8 מחלק האשכנזי) הוא היה במגנצא ובוור"מ מיישא (סביב שנת תת"כ 1060) ור' יצחק הלוי בוורמיישא רבו של רש"י, משבח את ר' מאיר ש"ץ אודות דרכו בקריאת סליחת תעלת צרי. גם רש"י הכיר אותו ונהג כמנהגו לפעמים (צונץ זינאגאנאלע פאעווא צד 187—188, ריטוס צד 21 וצד 197). וכנראה חבר מנהגים מכל השנה (הגהות מוימוניות פרק ב' ממגלה אות צ', מהרי"ל בסדר שני חמישי שני). ועל דרך כבוד והלצה נקרא גם כן ר' נהוראי בכתב יד אחד שנוכיר למטה ככתוב שם על פיוט אקדמות שראה החכם ר' זלמן כוכב טוב שטערן (בית הבחירה דף מ"ג ב') והוא כמו מאיר בעברית, על דרך שמוכא על משנת ר' נהוראי אומר (אבות פרק ד' י"ח) בתלמוד סוף פרק חבית ובפרק א' דעירובין: למה נקרא שמו ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה. ומדרכו לחתום שמו ושם אביו ושם אבי אביו וידענו מזה שהאחרון נקרא ר' שמואל, עיין למטה בפיוט אלה עלם. גם את שם בנו יצחק מוזכר לפעמים בראשי חרוזי פיוטיו. ור' יצחק הזה נהרג בוורמיישא במלחמת הצלם הראשונה (צונץ שם צד 188). ועל שם אלעזר החתום בסוף סליחת אל הר מור ראה למטה נומר 8. ואלה הפיוטים הנודעים לנו ממנו: 1) אכונן דבשמיא ובריון, פיוט ארמי לשבועות במחזור כתב יד משנת ה"א י"ח שראה היידנהיים ובכתב יד בספרי האוניפערזיטעט בלייפציג (ראה למטה נומר 5). 2) אדיר ונאה בקדש, יוצר מנהג פולין לשבת ראשון אחר שבועות ובמערבית יוצרות וולותות מנהג ווירמיישא ליום ב'

דשבושות על סדר ג' א"ב ואחריו חתום: מאור ברבי יצחק הקטן יזכה להיו עד
אמן ואמן (ונוסח הישר הוא כדפוס מערבית ווירמיישא הנזכר; ואוחרת וגו',
משלש עשרה וגו', ולא אוחרת בשלש) סלה מאיר יחי לארך ימים. וכן אחר
חרווי אות ג' חתום מאיר ואחר חרווי אות ו' חתום ברבי (והנוסח הנכון שם
במערבית ווירמיישא: ביום האשון ולא הראשון) ואחר חרווי אות ט' חתום:
יצחק (וגם פה הנוסח הנכון חבש קדוש כמערבית ווירמיישא ולא
יחבוש כבנוסחתנו), ואחר חרווי אות ל' חתום חזק, ואחר חרווי אות ס' חתום
למאור (והנוסח הישר כמערבית הנזכר: מאד זבדני ולא מאז זבדני כבספרנו)
יוסף אמן יגדל ויישר כח. ואחר חרווי אות צ' חתום: מאיר, וכן אחר חרווי
אות ש' ובמערבית הנזכר הנוסח הישר: ירומו שמו ולא יתרומו. ובחרו
בזכרי רב חתום: ברבי, ובחרו יצאה: יצחק, ובחרו מלכי ארץ: מאיר,
ובחרו חמשה: חזק, ובחרו האחרון ממוענות אריות חתום: מאיר חזק.
(3) אול משה וקם על ימא, רשות לעשרת הדברות והוא בכתב יד באוצר ספרי
השררה בהאמבורג (רוקעס צור קענטניס צד 58, 145) וע' למטה. (4) אוכרה
שנות עולמים, ראה למעלה צד 68 בשם: ר' יהודה בר יצחק. (5) אילו פומי
גיבי, פיוט לשביעי של פסח בקצת קהלות קודם קריאת שירת התורה בשביעי
של פסח, הובא מהיידנהיים במביא שלו, והוא גם בכתב יד אחד בספרו
האוניפרסיטעט בלויפציג (ראה למטה צד 166) ובכתב יד שראה לילגענד
טהאל, במינכען נמצא גם כן פיוט זה קודם השירה (כמו אקדמות קודם עשרת
הדברות) ואחריו תרגום וונתן ואונקלוס. עד פסוק אני יי רופאיך (צייטונג דעם
יודענטהומס 1838 בייבלאטט נומר 31 צד 50). (6) אילת השחר דקרניה
בהפצילה, יוצר, הזכירו צונץ ריטוס צד 233. (7) אלה עלם דמולקדמין, פיוט
כתב יד וחתים בו שמו ושם אביו ואביו אביו וגם זכור לטוב (צונץ צור געד
שיכטע צד 369 הערה a), ושם זקנו הנזכר היה: שמואל (צונץ זינאנאגאלע
פאעוויא צד 187). (8) אל הר המור, עקידה, מנהג פולין לב, מנהג אשכנז
לב, מנהג אשכנזים שבאטליא לב, דעשרת ימי התשובה, מנהג פונא וליטא
למוסף יום כפור. אשמורת הבקר דפוס פרופס ופראנקפורט דאדר ליום ו',
ולתענית כ' סיון בפולין. על סדר א"ב ואחריו חתום: מאיר ברבי יצחק.
ובסליחה מנהג אשכנז דפוס רעדלהיים עם באור ר' שלום כהן והיידענהיים
נמצא עוד בית אחר הא"ב תחלתו: אנא השם. . . וסופו: ובשמך נקרא וחתים
בו אלעזר, וכן הוא במחזור אשכנזים חלק ב' דפוס זולצבאך משנת תנ"ט ודפוס
אמסטרדאם משנת ה"תפ. אכן במחזור אשכנזים שבאטליא דפוס קרימונה
(ש"כ), וויניציא (ש"ס), ובסליחות מנהג אשכנזים שבאטליא (וויניציא ש"ס),
ובסליחות מנהג פולין דפוס אמסטרדאם (תס"ז), ובדפוס ברעסלויא וקראטאשין
של מנהג פונא, פולין, ופראג, ובאשמורת הבקר דפוס פרופס (תק"ג), וויען
(1818), ובסליחות מנהג ליטא (קעניגסבערג 1846), ובסליחות מנהג פולין דפוס
הנזכר משנת ת"ר נמצאים עוד איוה בתים תחלתם: חוקנו ואמצנו למען כסא
כבודך, וסופם: באורך נראה אור. והרואה יראה שר' מאיר ש"ץ יסד עקידה
שלו לימים נוראים, ורמוז לזה: "הקיקתם לחיים כי אסלה לעון העם הזה",

והשבתו זה ימים רבים שכל הנוסח מן אנא השם עד נראה אור הוספה מאוחרת היא מזמן אחר, ושמתי בראותי מה שכתב החכם צונץ (ריטום צד 145) שהיא הוספה מר' אלעזר בר יהודה הפייטן (ראה למעלה צד 24 - 25) ושמו חתום עליה, ונוספה ממנו בימי צרה וצוקה, ומאו עד עתה נשארה במנהגים כולה או מקצתה. (9) אליך יהב, סליחה הזכירה צונץ זינאגאנאלע פאעווא צד 399. 435 (10) אמונתך אמתי רבה, זולת לשבת וראש חדש כמנהג פולין ואשכנז ובאשמורת הבקר דפוס פרופס ווישן על סדר א"ב ואהרי מלת תהליך חתום: מאיר מורא . . . אז ימלא רנה . . . ברביצת חקה חזק) בר יצחק חזק בתורה ובמעשים טובים. (11) אמר יצחק לאברהם אבוהו, במחזור כתב יד באוצר הספרים שררת האמבורג והוא ברשות לעשרת החברות ומחוזו כעין עקידה (דוקעס צור קענטנים צד 145 נומר 28). (12) אמת מושל היה, זולת לשבת נחמו כמנהג פולין ואשכנז, א"ב: מאיר בר יצחק חזק ואמץ. (13) אקדמות מלון, הוא הפיוט הידוע ממחזור אשכנז ופולין על סדר א"ב כפול ואחריו חתום: מאיר ביר רבי יצחק יגדל בתורה ובמעשים טובים אמון וחזק ואמץ. ובמנהגים שבסוף מערבית יוצרות ווירמיווא הגיכר דף מ"ד ב' איתא שאין אומרים אקדמות בו וירמיווא. וידע שר' מאיר ש"ץ היה בווייהמיווא, ובכל זאת לא הכניסו בני קהלתו בתפלותיהם פיוט אקדמות. והראשון אשר הודיע לנו מנהג אמירת אקדמות הוא המהר"ל (בשם ר' אייוק קלווגער) בהלכות שבועות וזה לשונו: „בשבועות אומרים הדיברא אקדמות מלון אחר סיום פסוק ראשון דקריאת התורה שהוא בחדש השלישי, וכן ארכין אחר שקראו פסוק וידבר אלהים, וכן ביום שני אתא ודוגמא או יציב פתגם אחר פסוק ראשון של הפטרה אבל בין ברכה לקריאה אינו אומר דהוי הפסק" עד כאן לשונו. ואחר זה נמצא שם הגה: „כמגנצא אין אומרים שום דיברא רק יום א' אקדמות מלון בסיום פסוק בחדש השלישי" — וזה כמנהגנו בפולין ובאשכנז. ולהרבה מגדולי הוראה נראה איסור בדבור לאמור פיוט הזה כמו שנהגו לאמרו, כי בין ברכה לקריאה אי אפשר לאמרו משום הפסק ולקרות פסוק בחדש השלישי כמנהגנו ולאמרו אחר זה גם כן איסור שהוא הפסקה בקריאת התורה, עיון שאלות ותשובות שער אפרים לר' אפרים כ"ץ סימן י', ובשאלות ותשובות שמש צדקה מר' שמשון מורפורגו חלק א' סימן י"ב דף י"ז ע"ב, ובשאלות ותשובות שבות יעקב חלק ב' (במהדורא בתרא לחלק א') דף נ"ט, תשובות ר' גרשון קאבלענץ (מייץ ו' חשון תע"ה), ור' מאיר מאיוונ' שטאט בפנים מאורות חלק ג' סימן ל"א. וכולם צדדו לחזק מנהג אמירת אקדמות אחר פסוק בחדש השלישי כנהוג מימי קדם, וכאשר הביאו גם הלבוש, נגד סברת הבנים אחרים שרצו לבטלו. אולם הגאון ר' יעקב עמדען (ראה למעלה צד 109) שהיה נין ונכד להגאון בעל שער אפרים הנוכר חלק עליו בזה, וזה לשונו בסדר יעב"ץ דף ס"ד א': „והאומרים פיוט אקדמות יאמרוהו קודם שמברך הכהן, כך הנהיגו גדולי הדורות, הם ושלום להפסיק בו תוך קריאת התורה, אין זה צריך לפנים ולא ילפינו מקלקלתא, אף על גב דמר אבא רבא הגאון החסיד פעל שער אפרים בתשובה דחזק טובא וניחא ליה

למשכונני נפשוה אהך מנהגא . . . איברא לא הונין לאמ"ה (לאבי מורי הגאון) הסידא קדישא דעביר הכי . . . ותמהני על השואל שלא מודעת שם באותו ענין, דאי אותא דשייכי הכא נמוי ההיא דחשיר על הדבתי, הא ודאי לא שייך אלא באחינו האשכנזים, דחשדו אהכא להפסיק כל הברכות, וקריאת כל חלקה טובה הכאיבו באבני פיוטיהם, במחילת כבודם כירב הוא, ואף כי מנתם לטובה היתה וסברו מצוה קא עברו ולא יקופח שכר מנתם הרצוניה, ואולי גם מעשה רצוי היה לפי ענין הדורות ההם . . . מה שאינו כן בזמנינו זה ודאי לא לרצון והיו לפני ד' ההפסקות, ומה מכריחנו לכל הטרחה הלז לקבל עלינו אחריות גדול בהנם? אם אמנם גם בעיני יקר הפיוט החשוב הלז גם אנו אומרים אותו לפי שאדם גדול חברו וגאה למי שאמרו, אבל הם ושלום להעלות על הדעת שמהברו תקן להפסיק בו בתוך קריאת התורה אשר לא צוה ולא עלתה על לבו, אלא שהדורות הבאים חשבו להגדיל כבודו בכך, אמנם כבוד שמים היא כודאי שלא להפסיק . . . והיותר טוב לאומרו קודם שנפתח ספר התורה" עד כאן לשון הגאון ר' יעקב עמודני, ובאליה רבא לאורה חיים סימן תצ"ד כתוב: "נמצא נדפס בלשון אשכנז ישן נושן מעשה באריכות דעל מה תקנו אקדמות וסיים, שכיון המעשה היה במדבר לכן תקנו לומר אחר במדבר סיני וזכר לנס" עד כאן לשונו. ומעשה הזאת אשר רומז עליה לא ראיתי עוד, אכן ברשימת ר' דוד אפנהייים משנת תקפ"ז צד 656 גומר 885 נמצא כזה: אקדמות וארכין ומעשה אקדמות נדפס בפירודא תג"ד (1694) ושם בצד 658 גומר 892 נרשם: "מעשה של ר"מ ש"ץ אשר מיהסים אליו אקדמות, בלשון אשכנזי אמסטראדם תס"ד". והחכם ר' גבריאל פאללאק באמסטראדם העתיק שיר אקדמות מארמית לעברית על סדר א"ב כפול ובסוף חתום: גבריאל ברבי יצחק וגדל בתורה ובמעשים אכזר וחזק ואמין, ונדפס בליטעראמורבלאטט של אריענט 1850 גומר 36 בלי נקודות ובשגיאות, ועוד הפעם בנקודות בספר בן גרני (אמסטראדם תר"א) צד 52, 14) ארומנד אל חי, יוצר לשבת נחמו מנהג אשכנז על סדר א"ב משולש ואחריו חתום: מאיר יחי; וכן אחר חרוזי אות ג' חתום: מאיר, ואחר אות ו': בר, ואחר אות ט': יחי, ואחר אות ל': להוי, ואחר אות ס': עולם, ואחר צ': מאיר, וכבר אמרתי שטעות הוא מה שכתוב בקצת ספרים שחובר היוצר מר' מאיר בר' יחיאל. (16) אישא כנפי שחר, תהלות ישראל משהר, בסליחות מטיב שפה לפירוש טענטיהאל חלק ב' (דפוס ברעסלווא תקפ"ג) צד 585, ובקצת סליחות מופוס ברלין תקמ"ה עם פירוש ר' יצחק סטנאב בסוף צד ג' ב' סימן קנ"ז והיא על סדר אתב"ש. ולפי דברי צונץ (וינאגאנאלע פאעווא צד 106) היא מר' מאיר בר יצחק. (16) את הברית ואת ההסד, עקידה מנהג פולין למוסף, מנהג אשכנז למנחת יום כפור על סדר אלב"ם ואחריו חתום: מאיר ברבי יצחק וחי מאיר. (17) ויושע אור ישראל איומתו, יוצר לשבת ראשון אחר פסח מנהג פולין, ובמערבית יוצרות מנהג ווירמיישא הוא ליום אחרון של פסח. ובספר האחרון נדפס עליו: "היבר רבינו מאיר ברבי יצחק" — והוא על סדר א"ב, ובחרו לאות ו' הנוסח הנכון במנהג ווירמייוא הנזכר: והאמרתיו בו"ו קודם

לה"א, ובדרו מראש אמנה התום: מאיר ברבי יצחק, ובדרו מרת שבה: מאיר (במנהג ווירמיווא הנוסח: אירשני מלא יו"ד והוא הכרה לחתימת שם מאיר), וכן בדרו מי ימלל התום: מאיר (הנוסח הנכון במנהג ווירמיווא: רוממות ברכה, והוא הכרה לחתימת הרי"ש של מאיר). ותחת דרוו לבשי עוז ורוע מחוללת, הנוסח במנהג ווירמיווא: מחוללת תנין לבלי עוז נצח, האויב תרעץ ותעוטר ותכתר בפצח, הגדולה וגו' ותתום לפי זה: מאיר, וכן הנוסח שם משונה בדרו לב ים מנוסחותנו ותתום בו: מאיר, וכן בדרו מלך אדיר שתתום בו גם כן מאיר הנוסח משונה, ועוד כהנה וכהנה נוסחאות שונות ועל דרך כלל נאמר שחתום בו: מאיר ברבי יצחק.

(18) משרתיו עומדים, אדונים ונחמדים, וזשר מלמדים, רוממות מתמידים,

ואנחנו מיחדיו ונרוממה שכו יחדיו.

בשליחות רהמים, רוחות להמים, בנות ולאסים, ושרתו לורמים,

ואנחנו כמה נעבוד, למלך הכבוד.

ורעו כאילים, צנאות חיילים, חשים ממללים, קדוש מרללים,

ואנחנו בשמות עולים, הכו ליי בני אלים.

המשל ופחד, קוראים כאחד, מרור ומיוחד, כוגעים יחד,

ואנחנו בשיר חדש, והאל הקדוש יקדש.

זכי חיבולו, וכתרי כלילו, כבוד כולו, אומר מהסתכלו.

ואנחנו בהקבלה (?) נקדישו, מרי חדש בחדשו.

אופן לשבת וראש חדש בסידור כתב יד אשר לבית מרים מגדלא בברעסלווא כפי העתקת החכם גייגער המונחת לפני, ותתום בו: מאיר ברבי יצחק הקטן, ודרו האהרון נשחת ונפסד כנראה. והוא גם כמחזור כתב יד משנת נ"ה ביד ר' מאיר גאלדשמידט בפראנקפורט דמיין כאשר ראיתי במכתב החכם ר' יצחק בן ארוה יוסף בעער אל הנכבד הר"ר שמעון אפענהיים. (19) תעודה החמודה, שכולה וגלמודה. תחנה ליום ששי דעשרת ימי התשובה בסליחות מטיב שפה, מנהג פונא, והרדנא, והגליל (קראטאשין תקצ"ט) סימן צ"ג, על סדר תשר"ק ואחריו: מאיר ברבי יצחק חזק ואמץ. (20) תפלה תקח, תחנה לערב ראש השנה מנהג פולין, לימא ואשכנו, על סדר תשר"ק ואחריו: מאיר ברבי יצחק חזק ואמץ, והוא על משקל יחד וגו' תנועות. ולשון מחזרים . . . צדה ביאר מהר"ם מרוטנבורג על פי מה שראה מכתובת ידו של ר' מאיר שליה צבור כמובא בתשובת תלמודו ר' שמשון בר צדוק (ושב"ץ סימן רנ"ד מדפוס לעמבערג) ועל בית זה הרבה לדבר החכם היידנהיים ונרפסו דבריו בסליחות מנהג אשכנז, רעדלהיים תקצ"ד דף ע"ט ב' ודף ק"ן. ובתוספות לראש השנה דף י"א א' דבור המתחיל שגולד בו כתבו: „ר' מאיר ש"ץ יסד במעריב של פסח ומצות אבה ויאנלו בהג פסח“, וכבר העיר היידנהיים שזה הנוסח לא נמצא במעריב שלנו. והחכם צונץ יחס לו גם כן פיוט ארמי. (21) ארעא רקדא שמיא זמרו, הנמצא במחזור אוניון אחרי פסוק אנכי ד' אלהיך בקריאת התורה לשבעות (צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 79). אכן לפי המובא מלוצאטו בכרם חמד ז' צד 69-70 הוא מר' משלם בר קלנימוס, ופיוט ארעא רקדא הנזכר הוא גם כן עם פיוט אפילו כל נימו בפומי

מיהלפן שזכרנו למעלה נומר 5, ועם פיוט אציתו למימר הדברין רכרונין ומלכין במחזור וויטרי כתב יד שראה החכם לוצאטו, וכן בין כל דבור ודבור מעשרת הדברות יש שם פיוט ארמי ותרגום, ועיין כרם חמד שם ובחלק ג' צד 201. ועוד נדבר על ענין זה בהוספות בסוף ספר הזה, ועל הפיוטים שאפשר שהם מומנו והתום בהם מאיר סתם ראה למטה בשם: ר' מאיר.

ר' מאיר בר יצחק מאורליינש. הוא ובנו ר' אלעזר מוזכרים בפירוש לדברי הימים א' כ"ט י"א, המיוחד ללא אמת לרש"י (ראה תוספות יומא ט' א'. הקדמה לעץ אבות להגאון יעבץ; שם הגדולים דפוס ווילנא א' צד 165, 167, 168. צונץ, צייטשריפט צד 344, 345; בלאך, תולדות רש"י י"ד ב'; כרם חמד חלק ה' צד 232—244; צונץ צור געשיכטע צד 73), ומנו של ר' מאיר הנזכר הוא תת"ס = 1100. ולפי השערת צונץ (וינאגאנאלע כאעווא צד 184) הוא ר' מאיר בר יצחק מאורליינש (שפייט: 1) אלמנות חיות, סליחה (שם וצד 399). 2) תורה החמודה, נזכרת שם צד 439, 455. 3) תורה התמימה, שם צד 452, 463. וראה גם כן שם צד 456, 466. והסליחה נומר 1 נעתקה מצונץ שם צד 184 לאשכנזית, ונומר 2 או 3 היא כמוצוין מצונץ שם ובצד 147 הערה. תחנה לעומת התורה כדמות ובסגנון התהנות של ר' שמעון בר יצחק שפייט תחנה תורה הקדושה ואהרות.

ר' מאיר בר משה. ממונו מצאתי במחזור רומא כתב יד סימן קמ"ח סליחה (תחלתה: 1) אלהי האלהים ואדוני האדונים באנו בשכרון רוח ותהנונים, על סדר א"ב ואהריו: מאיר בן משה חזק ואמץ. ואין ספק שהוא הנזכר בתניא סוף סימן צ' ז"ל: „ושמעתי שבחופת בחור אחד מרומא בשעת ברכה (ברכת התנים) נמצאת הכתובה פסולה, והצריך הר' מאיר ברבי משה ז"ל להחפיש מטלטלין ליד הכלה כשיעור מאתן זוהי מן החתן כדי שלא להתירוד בלא כתובה. . . . ומעשה של הר' מאיר ז"ל שכתבתי בכרכת הערב היה שלא היה פנאי ושהות לכתוב לה כתובה.“ והוא היה רבו של ר' צדקיה בר בנימן בעל שבולי הלקט, והוא המובא בתניא בהגדת פסח בפסקא ר' יהודה היה נותן בשם: „מורי הר"ר מאיר.“ ומעשה הנזכרת אין לידון שהיה מושב הפייטן ברומא ושם אירע מזה, כי יתכן גם כן שהמובן שכעיר אחרת היה מעשה כבהור אחד מרומא. ועיין ציון תר"א צד 112—113 ושם מובא משבולי הלקט סימן ל"א תשובה שהשיב ר' מאיר בר משה לר' בנימין אחיו של ר' צדקיה בעל שבולי הלקט וכתב: „בכל קהלות הקדש שבארץ המערב ובכל גלילות ישמעאלים וכאן סקיליאה (Sicilien) כלהו מפטרי בספרי הפטרות גלולות“, נשמע מזה שלא היה מושבו ברומי. אולם החכם צונץ אמר שהיה בשנת ה"א ושלשים (1270) רב בסקיליאה ואח"ז אפשר שהתגורר בפרובינצה או ברומא (צור געשיכטע צד

515) ועליו ועל סליחתו הנזכרת רמז גם צונץ בספרו: זינאגאלע פאעזיא צד 310, 462.

ר' מאיר בר שמואל. (הוא יסד: 1) אבא לפניך, סליחה נשתקה

מצונץ לאשכנזית בספרו זינאגאלע פאעזיא צד 183 ונזכרת מוכנו גם כן שם צד 443. ולפי השערתו הוא ר' מאיר בר שמואל שהי בערך ד"א תתמ"ה - תתקי"ג (1153—1185) חתנו של רש"י, ואבי רשב"ם וריב"ם ור' יעקב המכונה ר' חם המוכא למעלה צד 406. וכחמנו ובניו הנזכרים היה גם הוא גדול בדורו וחבר ספרים יקרים, ראה: אזולאי שם הגדולים חלק א' דפוס ווילנא צד 118 נומר 1, צונץ צור געשיכטע צד 31, 70.

ר' מאיר. הפיוטים שהתום בהם שם היה מכלי שנתברר לו עוד לאיזה

מהפיוטנים ששמום כן לאותו, אלה הם: 1) ארוני אלהי אברהם,

פיוט הביאו צונץ בספרו זינאגאלע פאעזיא צד 374, 395, 405, 408, 484.

2) אדיר ונאה לתהלותיו, ראה למטה נומר 11 כליל שמורים. 3) אהבת, זולת

הביאה צונץ ריטוס צד 235 ב' פעמים. 4) אומוץ יוסף הובא מצונץ שם צד

403, 421. ומצאתי הסליחה הזאת בסליחות מנהג ליטא ופולין לה' דתשובה, ומנהג

אשכנז למנחת יום כפור ולא חתום בה מאיר ולא אחר ונעלם ממני מקורו של

צונץ, ואפשר שאיננה לפנינו בשלימותה, כי אותיות ל' מ' פ' צ' ק' כולם

נכפלים ולא שאר האותיות של סדר הא"ב. 5) אור יום הנף, ראה למטה

נומר 12. 6) אליך תשוקתנו לשמך ולזכרך האוה, אהבתי מעון ביתך ותורתך

הרחבה, מים רבים לא יכלו לכבות את האהבה, בושרה מאופה יקר יקוד

וכוונת, יורדת חדרי בטן מודעת בכל תושיה, רשפיה רשפי אש שלהבת יה. יוצר

לשבת שבין יום כפור לסוכות במערבות יוצרות וזולתות וסליחות מנהג

ווירמיישא הנדפס (דף ו'), על סדר א"ב וחתום בו י' פעמים: מאיר. 7) את

פני מבין, סליחה מנהג אשכנז לו' הסליחות, א"ב: מאיר. 8) הורידו, קינה

הביאה צונץ ריטוס צד 238. 9) ותיק וחסיד אתה תתעטף חסידותך, תתלבש

בצדקתך ותחאור בהנינותך, סליחה נדפסה בסוף חלק ב' מנהג אשכנז (זולת

באך תנ"ט פאליא) בהוספה דף ו' ע"ד וסופה: מאמר אומניך יאמין רחומיך

מושרתך, וחתום לפי זה: מאיר. וברשימות הפיוטים שלפני הנעשתה מיד

החכם גייגער ממחזור כתב יד אשר לבית מרים מגדלא בברעסלויא מצאתי

סליחה זו למוסף יום כפור. והיא גם במחזור ובסליחות מנהג אשכנז הנדפסים

בוויניציאה שנ"ט - ש"ס, ובמחזור דפוס קרימונה משנת ש"כ למנחת יום

כפור, וצונץ העתיק קצת מוכנה לאשכנזית ואמר עליה שהיא כור' מאיר

רוטענבורג בר ברוך (שם צד 310, 312, 466). 10) ליל שמורים אור ישראל,

למעריב ב' דפסה במנהג אשכנז ופולין ונחלק לג' חלקים. הראשון מתחיל

כנוכה והולך על סדר א"ב ומשלימו בין מעריב ערבים, אהבת עולם, אמת

ואמונה, מו כמוכה, יי ימלוך, השכיבני, ואין בו חתימות הפיוטן ובין חרו

אות ה' וט' הוכנס פיוט: 11) ליל שמורים אדיר ונאה לתהלותיו, על סדר א"ב

כפול ואחריו התום: מאיר. ובברכת השכיבנו נוסף עוד פיוט שלישי: (12) אחר יום הנף, על סדר א"ב של אלב"ם וסיומו בחרו: תכן בלחת. ואחר זה חרוזים בלי התימה עד חרוז: מרחוק את יי מעוכם זכרו ירושלים הבנויה חזקו ותזכו לשמוע, שנראה בו התימת מאיר חזק. והגאון ר' יאיר חיים בכרך בחות יאיר סימן רל"ה דף רכ"ב ב' כתב שכלי ספק הפיוטים למעריב הזה הם מר' מאיר בר יצחק ש"ץ, ואפשר שאליו ולא לר' מאיר בר יצחק מאורליינש נתכוין צונץ (שם צד 106) באמרו שר' מאיר בר יצחק פיוט הפיוטים האלו למעריב ב' דפסח. (13) מו יודע, סליחה הובאה מצונץ שם צד 403 (ב' פעמים) וצד 442 (ב' פעמים). (14) מושך חסד, רשות (שם צד 429). (15) מלאכי, אופן (שם 371), ג' סימנים האלו התום בהם על פי עדותו של החכם הנזכר: מאיר. (16) משוד עניים אנקת אביוני, ואבחת חרב הרונים נחונים ביד עויני, ידי חרב הגוי המור בני עונני, רפסום ורמסום העם המכעיסים אותי על פני, צהיה סלע שפכו דם קהלות המוני, העל אלה תחאפק אדוני. תחנה לי אדר ולכ"ג אייר במנהג ווירמיישא הנדפס והנזכר למעלה בנומר 5, והיא החזקה: מאיר ואחר זה סדר א"ב. ולפי השערת צונץ (שם צד 42) מקונן הפיוטן על צרות שנת 1349 = ה"א ק"ט (ראה שם צד 40—41, 325; והוספות ויענער בעמק הבכא צד 53—54, 186—193). ונגד צונץ שאמר שהרגת י"ב פרנסו ווירמיווא היה בשנת ק"ט (צור געשיכטע צד 412; זינאגאנאלע פאעזיא צד 41, ראה נפשות צדיקים מלעוויוואהן צד 16, 93—94; צייטונג דעם יודענר מהומס 1855 צד 295). ולפי זה הפיוטן אינו ר' מאיר ש"ץ ולא ר' מאיר מרוטנבורג שהיו קודם לזה. (17) שבעתא לפרשת פרה, הביאה צונץ רישום צד 239, 241. (18) תמו פסו, נזכר מצונץ שם צד 374, 435. ואמר שהוא מר' מאיר ובמקום האחרון הביאו ביחד עם פיוטי אדיר וגאה (בקדש) וארוממך ששיניהם הם מר' מאיר בר יצחק ש"ץ כפי שכתבתו למעלה. ומסתברא שכונתו שגם תמו פסו הוא מפיוטן הוה ואני לא ראיתיו ואין בידי להכריע. (19) תמרת, פיוט הובא מהחכם הנזכר בספרו רישום צד 466, 472. על שם ר' מאיר. (20) תמור עבודת מזון, סליחה מנהג פולין וליטא למנחת יום כפור, תשר"ק: מאיר. (21) תענית צבור קבעו תבוע צרכים. סליחה ליום ו' דסליחות מנהג אשכנז, ולתענית חמישי מנהג פולין, על סדר תשר"ק ואחריו התום: מאיר הצעיר חזק בתורה ובמעשים טובים ובמצות. והחכם הנזכר הביאה ביחד על שם מאיר עם זולת אכונתך שהוא בודאי מר' מאיר בר יצחק והיו לפי זה שניהם מפיוטן אחד.

ר' מבורך בר נתן הלוי. הוא נמנה מהחכם צונץ בין פיוטני הקראים בספרו: דיא גאטטעסדיענסטליכען פארטרעגע צד 425 הערה 6 — וכנראה חזר מזה ואינו מוציאו מחזקת רבני עוד כי בספרו: רישום צד 161 נמנה ממונו כון רבנים וגדולי ישראל אשר שמרו דת משה ויהודית. ובספרו: דיא זינאגאנאלע פאעזיא צד 165 מובא ממונו שיפת הקראי מזכיר את ר' מבורך בר נתן שיסד איזה קינות, ועל זה בנה השערתו

שאפשר שהוא ר' מכורך בר נתן הפייטן שיוסד פיוט מדוע נרים ראש והחתום שם עם כינוי לוי. ופיוט הנוכר מוצאתי בחלק השלישי מסדר תפלות הקראים (גזולו 1836 דף י' ; ויוען 1854 צד י"ז) וליקרת הפיוט עצמו וליקרת הספר אשר בו נמצא אעתיק אותו פה בשלמותו :

מדוע נרים ראש לפני אל ולמה, לא נשכחה כבושה ונתכמה בכלמה.

חמאנו

כי כל אשמה ותועבה וכל חמאת וזמה, פעמים עד כמה הרבינו אנחנו.

חמאנו

במיני גאם אנכי ה' אלהיך, ונאמנו לו ה' אין כמורך, וכבודנו המרנו אנחנו.

חמאנו

רם משמי מרומו השמיענו לא יהיה, לך אלהים אחרים אני אקרא אודה, אני ראשון ואני אחרון אני אמית ואחיה, ועל פניו זולתו עבדנו אנחנו.

חמאנו

כדת ברית אתנו ושח לא תעשה לך, פסל וכל תמונה לא ימצאו בגבולך, ואם תקים דברי זה אני אודה בכמלך, וכל תכנית ותמונה עשינו אנחנו.

חמאנו

ברב אימה אמר לנו לא תשתחוה לצלמים, וכי תבא אל ארצך ותאריך בה ימים השמר לך פן תשכח אלה הנאומים, ולפניהם על כרך כרענו אנחנו.

חמאנו

כשא קול הרים באמרו לא תשא, את שם ה' אלהיך הרם והנשא, ואם תשא אתך אתך לא יביך למססה, ולשוא גם לשקר נשבענו אנחנו.

חמאנו

כראות הרבה ודבר לנו זכור את יום, השבת לקדשו ולדויתו בלבבך איום, ואם תשמרהו אשים לך מלכ צרה פדיום, וגם משבת העלמנו עינינו אנחנו.

חמאנו

כתמונה לא הראנו כשפצה ככר בכל יכלך, ולדך שיגעו עליך עז גדלך, למען תאריך ימים ולמען ייטב לך, ועם כל זה אב וואם הקלנו אנחנו.

חמאנו

כפלאות עשה ושח לא תרצה נקיים, ונפש אביונים נקיים נמצאו בכפנינו אנחנו, פן אקצה ואשרשך מארץ חיים, ודם נפשות אביונים נקיים נמצאו בכפנינו אנחנו.

חמאנו

כרעיש ארקה וסלל לא תנאף כאשת עמיתך, כשיצרך ותגבר עליך ויסיתך, פן אתך כחיק איבך נשיך ואמהותיך, וכסוסים מוחנים היינו אנחנו.

חמאנו

להכה הדליק וגאם לא תגנוב ותחתיר, פן ירע בעיני ואתך לא אותיר, ולא אשמע תפלתך כעת תקרא ותעתיר, ובחשך בתים חתנו אנחנו.

חמאנו

לעור רהירד להוציאם מהשנתה, ואמר ערות שקר כרעך לא תענה, פן אשמד ואכרית ער ועונה, וערות שקר הערנו אנחנו.

חמאנו

לראה הגדיל ודבר לא תחמד בית רעך, ואל אשתו ואל כל אשר לו אל יש לךך חרועך, פן יחרה אפי כך ומצר לא אושיעך, ושדות עם בתים חמדנו אנחנו.

חמאנו

לחנו פשענו באמרותיך, ועברנו על עשרת דברותיך, הן שכנו אליך ומבקשים כסרותיך, רצנו אליך כי כך בטחנו אנחנו.

חמאנו

ואין להתפלא כי ימצא לפי זה באמתחות הקראים דבר אשר לקחו מבעלי הקבלה, כי לא בשיר הזה לכד בחרו, גם פיוטים אחרים מפייטני הרבנים יסדו כסדר תפלותיהם.

וראה זה מוצאתי שהתפלה הראשונה בסדר הקראים שנהגו לאמרה בבואם לבית הכנסת הוא: שריך בדפקי יה פתחה. (סדר הקראים הפוס גזולו בראש חלק א') הוא משלנו (גבירול), וכן הפיוטים; אביון אשר כפנו לך שומח (ראה למעלה צד 47) נמצא שם דף קמ"ה הגם בשנויים ובחוקון הריונים, והפיוט שאחריו עת שערי הצון להפתח גם הוא ידוע ממוחזר ספרד.

וכמשם לקחו גם כן פיוט: אדון הסדך כל יחול (ראה למעלה צד 70 גומר 2) וקבעוהו לשבת הסמוך לפורים (דף רל"א) ועור שם (דף קמ"ב) שיר גדל אלהים הו, ושם בחלק ג' דף ט"ו נמצא: יצו האל לדל שואל (ראה

למעלה צד 74 נומר 79). והפיוט: אנו עבדיך ואתה אדונינו אנו בניך ואתה אבינו (שם דף ג"ח). וסליחה: מלכי מקדם פועל ישועות (שם דף ק). ועוד שם (דף ק"ב): און זרענו ועמל קצרנו, סליחה, ראה למעלה צד 77 נומר 113. וסליחה: שוממתי ברוב יגוני (שם דף קכ"ט). גם: יעירוני בשמך רעיוני (שם דף קכ"ט), מפלטו אלי צורי סחרי ומגיני (שם דף קל"ג), אז כהר המור (שם דף קמ"ד), שטר עלי בעדים וקנין (שם דף קמ"ו), אשכולות בטלו ואמוללנו (שם דף קנ"ד ב'), אלהי קדם מעונה (ראה למעלה צד 6 נומר 41), ברכי אצולה מרוח הקדש, שם דף קס"ד ב', (ראה למעלה צד 72 נומר 39), תפלת: אל אלהי הרוחות לכל כשר, אדון עולם, ברכת אשר יצר, אלהי נשמה, הנותן לשכוי, פוקה עורים, מתיר אסורים, זוקף כפופים, רוקע הארץ, המכין מצעדי גבר, כל צרכי, מלביש ערומים, עוזר ישראל, עוטר ישראל, הנותן ליעף, המעביר שינה, יהי רצון שתרגילנו בתורתך ותדבקנו במצותיך, יהי רצון שתצילנו היום... מעזי פנים, לעסוק בדברי תורה, והערב, אשר בחר בנו מכל העמים (שם חלק ד' מודף מ"ט-ג"א), השירים: כי אשמרה שבת אל ישמרני (ראה למעלה צד 9 נומר 53) שם בהוספה דף ב' סימן ב', על אהבתך אשתה גביעי (שם סימן ג'), המבדיל בין קדש לחול, (שם דף ח' סימן כ"ד, (ראה למעלה צד 129 נומר 11), ישראל נושע ביי עלה תוך קהל אמוני, יעלה לקרוא חתני, שם דף ט"ז סימן ג"א-ג"ב (ראה למעלה צד 146 נומר 59, 60), אלהי עון תהלתי, דף כ"ד סימן ע"ט (ראה למעלה צד 24 בשם ר' אליקים נומר 3 ולמטה בשם ר' מלאכי בר יעקב הכהן), צור משלו אכלנו, פיוט הנודע לשבת, ירהיק גרוד דוד נעמן, יה אל צורי רפא צורי, שם דף כ"ד וכו"ה סימן פ"ב פ"ד, (ראה למעלה צד 140, 141 נומר 152, 186), אודה לאל לבב חוקר, שם דף כ"ה סימן פ"ג (ראה למטה בשם ר' שמעיה), ירום ונשא גבה מאוד, שם דף כ"ה סימן פ"ה (ראה למעלה צד 140 נומר 170), ידי תקצר למצוא כפר; קומי דודי אל היכלי שן; אודך אל כי דיליתני, שלשתם שם בסימן ק"מ, קמ"א וקמ"ב, (ראה למעלה צד 137 נומר 5, צד 139 נומר 68, צד 141 נומר 188): כל אלה מפייטנים הרבניים וכהנה עוד פיוטים אחרים. וחזן מזה גם הרבה תפלות שנסדרו מהקראים עצמם נמצא בהם לשונות ודוגמאות אשר יש להם שרש בפיוטי פייטנינו, וראה למעלה צד 76. ועוד אדבר על ענין הזה במאמר מיוחד, ודוגמא לפיוט שהשתקנו הוא: אוי נא לנו כי הפרנו עשרת הדברים בתפלת בקר של יום הכפורים (דפוס גזולו ס"ד א, דפוס וויען דף ק"י ב').

ר' מיכאל בר פרץ. ממנו נמצא: 1) מנת שלום. קינה לחשעה באב במנהג אשכנז, כל חרוז מתחיל בציון ואחריו חתום מיכאל בר פרץ חוק ואמץ ויגדל ובין החרוזים המצוינים מלת בר עוד חרוז שתחלתו ה' אפשר שחתום בה"ר ויהיה פתרונו בן הרב רבי. והיא נמצא גם במחזור מנהג אשכנז דפוס קרימונה משנת ש"כ ובקינות דפוס לובלין משנת ש"ע. לא ידעתי בכירור מי הוא ואפשר שהוא בר פרץ בר אליה, ור' פרץ היה

תלמידו של ר' שמואל מאוירא ושניהם נזכרו בתוספות עבודה זרה דף ס"ה א' דבור המתחיל ואידך, והוא חבר תוספות לכמה מסכתות ואוולאי ראה אותן בכתב יד (שם הגדולים דפוס ווילנא I. צד 54. II. צד 149 סימן י"ז, וראה תוספות גזיר דף נ"ט א'). והרב המאירי בפתירתו למסכת אבות (בית הבחירה דף י"ח ב') העיד עליו שהרביץ תורה הרבה ושעוד בימיו "תלמידיו מאירים ומחזיקים בתלמוד בצרפת". וכפי המובא מצונץ (צור געשיכטע צד 41) מן הרב ר' פריץ כשנת ה' אלפים וששים = 1300.

ר' מימון. השם הזה שנקרא בו אביו של הרמב"ם אינו מיוחד לו לבדו, כי הרבה היו ששמו כשמו, ראה שם הגדולים דפוס ווילנא I. צד 125 שמונה ג' אנשים חוץ ממנו ששמו מימון, ובשאלות ותשובות הריב"ש סימן קמ"ו נזכר גם כן ר' מימון בן סעדיה, ועוד אחרים כיוצא בו. ובמחזור רומא כתב יד מוצאתי פיוט שראשי חרוזיו מימון ואין להכריע משמו לבד מזה הוא הפייטן כנזכר. ואציג פה הפיוט הזה למול עיני הקורא וזה תארו:

מלכי עד מתי,	תראה צרותי,	גם רוב אנחותי	בגולה.
ילידי שפחתי,	לקחו אדמתי,	חלקת חמירתי	לנחלה.
הכט נא האל,	בלתך אין גואל,	לכני ישראל	לחומלה.
צור מרים ראשי,	מצר כי ישיא,	קרבה אל נפשי	גאלה.
ום יחרב אלו	ממני אזלו,	מי דמעה נזלו	מעיני.
אש לבי תאכל,	השקט לא יוכל,	בראותי היכל	אדוני.
תוך העיר שלם,	עם שוקט שלם,	העמידו צלם	על פני.
איכה נעזבת,	עיר הנאבת,	לה קראה בית	חפלה.

צור מרים וג'.

מזאב ועמלק,	בניך ידלק,	ובחוקה חולק	את ארצם.
ויתנכרו,	ויתמרמרו,	כס ויסערו	להפיצם.
איך עין תעלים,	זה כמה תשלים,	צורי לנבלים	את חפצם.
רב לצאן לדויות,	אובדות ודחיות,	לפני פרוץ חיות	לאכלה.

צור מרים וג'.

באקתכם בני,	ילידי איתני,	תשמענה אזני	את קולכם.
הכעסתם אותי,	בעבור מצותי,	על כן הרביתי	מוסרכם.
אל תקוצו בו,	ותקו טובו,	חיש כי בוא יבוא	לפרותכם.
ציון העזובה,	אקרא חפצי בה,	תדיו כאשר	בתחלה.

צור מרים וג'.

והנה בחרו: איך עין תעלים, נמחק שם בכתב יד וכנראה מהצענזור מלה "לנבלים". אכן עדיין ניכר מתוך המחק מלת לנבלים וכתבתיה בפנים, וכבר העיר החכם זקש (רעליגינזע פאעזיא צד 204 הערה 1) שמחרו תוך העיר שלם וג' נראה שחיה הפייטן בין הערביים, והרואה יראה כי חתום בו מימון בראשי החרוזים, אולם אפשר לאמור שחתום בו מימון בשתי יודין וביוו אחרי המי"ם אם נצטרף לזה החרוז ילידי וחרו ויתנכרו. והחכם צונץ (וינאגאלע פאעזיא צד 324) מביא גם פייטן מימון בתוך פייטנים אחרים שחיו בין 1540—1350.

וקרוב אצלי שעל הפייטן הנזכר כונתו. ובמחזור אויניון נמצאו ב' פיוטים
 בחתימת מיימון והם: (2) אלי אליך, רהוטה לערב ראש השנה. (3) לאומר
 ועושה, מסתגב לצום גדליה, ראה צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 291
 נומר 74, וצד 301 נומר 81. ושם צד 680 ניכרה ממנו גאולה מקובצי דע
 ראסי, ואפשר שהיא מלכי עד מתי שלמעלה.

ר' מלאכי הכהן בר יעקב. הוא הרב הנודע בעל ספר יד מלאכי הנדפס
 בליוורנו תקכ"ז ופעם שנית בברלין עם
 הגהות מהגאון ר' ישעיה ברלין על ידי הרבני מהור"ר אפרים הערץ, וכולל
 כללי הגמרא הפוסקים והדינים. הוא היה דיין בליוורנו במקום אשר מלפנים
 גם אחד מוקניו: הרב המובהק ר' מלאכי מונטיפושקולי, הרביץ תורה הרבה
 (במובא בסוף התנצלות המחבר ליד מלאכי), ואפשר שר' מלאכי הנזכר בסתם
 בקורא הדורות דף ג' הוא המכונה מונטיפושקולי. ונמצאים בספר הזה איזה
 שאלות ותשובות אשר הריצו לו חכמי דורו והם: ר' אפרים כהן מורה צדק
 במדינת בשנת התפ"ח (שם דף כ"ט ב'), ר' יצחק נונים ואיס, ור' יוסף בן
 סאמון בשנת תקכ"א (שם דף ל"ח ול"ט א' ב', ודף ק"ז), ר' רפאל אשכנזי
 מפירינצי, ור' אברהם ישראל אב"ד בנוא אמון (שם דף נ"ח, נ"ט, ס"ו ס"ט).
 ובשאלות ותשובות שמש צדקה לר' שמשון מורפורגו חלק ב' סימן ל"ח נמצא
 לר' מלאכי הכהן פסק דין שכתב בחברת ר' רפאל בר אלעזר מילדולה בליוורנו
 בשנת תק"ג. ובשורת לחמי הודה (חלק ב') מספר תודת שלמים לר' ישעיה
 בר ישראל חוקיהו באסאן וויניציאה תק"א) בסימן ר"א נמצא לר' מלאכי תשובה
 משבט תצ"ה על שאלות ר' ישעיה הנזכר, וכן בסימן כ"א יש שאלה חתומה
 חמ"ך והיא גם כן ממנו כי דרכו לחתום כן והוא ראשי תיבות הקטן מלאכי
 כהן. ועוד בשנת תקכ"ז היה ר' מלאכי בחיים כנראה מדברי הדיין ר' יששכר
 אבולעפאיא שליחא דרחמנא מטבריא בהסכמתו ליד מלאכי דפוס ראשון. ובשנת
 תקכ"ב בליל י"ב שבט ובימים שאחריו ובפרט ביום השבת כ"ב שבט היה רעש
 גדול בליוורנו ותגשש ותרנו הארץ ותהום כל העיר וישתומם כל אדם ויאמרו
 על מה עשה ד' ככה אין זאת כי אם על רוב עונינו כי מרדנו בו, ויתבטלו כל
 העם ממלאכתם וינעלו כל דלתות החניות ויחדי העיר התענו והתפללו עם
 שארית הקהל תיקון שובבים, והחכם הזקן ר' דניאל אינריקיש ואלינטון דרש
 להם דברי תוכחה ומוסר ובעודו דורש דברי כבושים המעוררים את הלב
 לתשובה, קול חרדה נשמע וכל העם חרדו ורבים מתעלפים ויצא לבם ויפלו על
 פניהם. והחכם הדרשן נשתתק מרוב כהלה וחרדה ונכנס תחתיו החכם ר' דוד
 מילדולה למלא מקומו ולכיים הדרוש. גם החכם ר' יעקב מילדולה דרש
 בימים ההם בבית הכנסת והוכיח העם לתשובה וגם גיסם של ב' הרבנים
 האחרונים הנזכרים: הדיין ר' רפאל מילדולה, אשר נהג י"ב שנים נשיאותו
 בקהלת באיונה וסביבותיה במדינת צרפת וכא זה לא כביר קודם המאורע הזה
 לליוורנו, דרש בימים ההם דברי מוסר ותוכחה. וכן החכם הרופא הרב ר'
 אדם בונדי והדיין ר' מלאכי בר יעקב הכהן העירו את לבב העם לתשובה,

ושפתי הכהן שמרו דעת ותורה בקשו מפיו כימים ההם. ואחרי אשר נהא שקטה הארץ מן הרעם והרעש וישבו כל העם מן השדות והכרמים אשר נסתרו שם בימי הועם העירה ופרנסי העיר השניחו על העניים ועל דלת הארץ ויחלקו מעות התמחוי והקופה שבבית ד' מלכד מה שהתנדבו זולת זה בין העניים והאביונים הן יהודי והן שאינו יהודי. ולזכרון הימים הנוראים האלה כתב החכם ר' רפאל מילדולה הנזכר כל דברי המאורע על ספר וקראו שבר במצרים והובא לדפוס על ידי בני הגביר ר' אברהם מילדולה בבית דפוסו בליוורנו בשנת התק"ב ליצירה, וכולל ב' חלקים: הא' הוא ספור הרעשים, והב' כולל: „סליחות ותחנונים לומר בעת רעש ורוגז שלא תבא“, והם מחוברים ממומרים שלמים ומפסוקים של ספר תהלים ומסליחות ויודיים ישינים, ואחריהם וידוי מר' יוסף פייאמיטה מאנקונה (בהשמטת קצת מלות) שחברה לתיקון שובבים. תחלתה: רבנו של עולם גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי בהעלותי על לבבי כל אשר הכעסתיך ואשר הרע בעיניך עשיתי נפלו פני ותצילנה אוני חשכו עיני מראות וגו', וסופה: הבוש ברחמיך וברוב חסדיך את שברי ולמען תפארתך וגו', מתודים לפניך ואומרים אשמנו באומר ובפועל, ואחריו עוד וידוי לר' יוסף, זה תחלתה: רבנו של עולם השבתי בניב לחשי, בערבי ושמושי, כי עונותי עברו ראשי וגו', וסופו: אולי יחנן ד' וירבה סליחתם, ואלה שמותם: אשמתי, כגדתי, גולתי וגו', ונדפס על הוידוי זו: „הובא כבר בדפוס בספר אור בקר“ — ועוד להרב הזה תפלה ג' ככתוב עליה שם, תחלתה: רבון כל העולמים ואדוני האדונים תבוא תפלתנו למעון קדשך לשמים וגו', וסופה: גודע לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך. והנה וידוי הראשונה מר' יוסף הנזכר נדפסת גם בספר שבחי תורה שנוכיר למטה (דף ע"ז א') ונדפס עליו: „וידוי שחבר הרב הכולל כמה"ר יוסף בכה"ר שלמה פייאמיטה“, ור' יוסף הנזכר היה חמיו של ר' שמשון מורפורגו והוא מביא תשובתו בשאלות ותשובות שמש צדקה חלק ב' בקונטרס פני הכרובים הכולל תשובות רבנים משנת תע"ט, ועל אותו הענין בעצמו יש שם תשובה בדף ל"ו סימן י"ד מר' יוסף פייאמיטה חמיו שהיה אז אב"ד באנקונה. אולם בשנת תפ"ב כבר שבק חיים לכל חי כנראה משאלות ותשובות הנזכר חלק א' דף פ"ד סימן ל"ו, והוא מוזכר לשבח מר' אביעד שר שלום בספרו אמנות חכמים (דף מ"ו מדפוס לעמבערג). — ועוד שם בספר שבר במצרים תפלה אחרת: „יסדה מהר"י גירון מפירונצא זלה"ה“ תחלתה מצלאין אנתנא ותבעין רחמין מן קדם אלהא מרי שמיא וארעא, וסופה ותחוינה עינינו בשובך לציון וכן יהי רצון ונאמר אמן, ואין ספק שהכונה על ר' יוחנן גירון החותם תשובתו בשאלות ותשובות שמש צדקה חלק א' סימן ד' בזה הלשון: „שמי זקן שלא קנה חכמה יוחנן גירון פירינצי שלהי ניסן ועת שלום לפ"ק“, ועוד לו שם תשובה בדף צ"א סי' מ"ה, ומזה שכתוב אחריה נראה שבשנת תפ"ג כבר הלך לעולמו. ועוד שם וידוי מר' דוד מילדולה (גיסו של ר' רפאל מילדולה המחבר ככתוב עליו) תחלתה: רבון העולמים ואדוני האדונים חוסה על עמך ואל תפן לודונים. ועוד שם פומון: ד' אלהי ישראל וגו', אדוני אל באפך תוכיחנו וגו' וסופו: אל מרום כל

גורות קשות בטל ממנו ואל נא יהיו בתינו קברנו למשן שמך וגו' ולא ידעתי
ממי הוא, וראח עוד למטה בשם ר' משה זכות. ובימים ההם התיעצו בני
ליורנו לקיים עליהם ועל זרעם לצום ולהתענות בכל שנה ושנה יום כ"ב בשבט
לזכר ימי צרה וצוקה אשר עברו על ראשם. ור' מלאכי תקן להם סדר תפלה
אשר יתפללו כיום ההוא ונדפס בליורנו זוה שער הספר: „ספר שבחי תורה
שנשכחו לשמו על ידי כהנא רבא החכם השלם הדיין המצויין... כמהור"ר
מלאכי הכהן גרו בכה"ר יעקב זל"ה להודות לשם יי כל קהל עדת בני ליורנו
יע"א כיום צום התענית של כ"ב בשבט אשר קיימו וקבלו עליהם על כל
הטובה אשר עשה יי להם, כי בעצם היום הזה הושיעם מהרעש הגדול והנורא
ונגע לא קרב באחיהם... והקריב על שבח התורה תפלות ותחנונות אשר
פעל ועשה בצוק העתים... נדפס בעיר ליורנו בבית וכדפוס הגביר אברהם
בן להרב הגדול כמהור"ר רפאל מילדולה יצ"ו בשנת באהבתו ובחמלתו הוא
גאלם לפ"ק. ובחקרמה שלו הביא בקיצור המאורע הנוכח ואומר שכבר
קדמוהו בזה ר' רפאל מילדולה בספר שבר במצרים ושיקרא הקורא ספר הזה,
וליוקר מציאותו הארכתי למעלה מענין הספר שבר במצרים ומענינו. והספר
הזה כולל הרבה תפלות מפייתנים הקודמים לו ומרבני זמנו כמו כל ברואי
מעלה ומטה יעידון ויגידון וגו' שלשים ושתיים נתיבות שכלך (מגבירול). אלהי
עוז תהלתי (אלקים) דף א' ב', ואחרים כמו שאציינם על סדר הדפים. וברך
כ"ו ב' פיוט לאמרו אחר חזרת התפלה בשחרית תחלתו: (1) ברכי נפשי את
יי ואל תשכחי כל גמוליו, כעל כל אשר גמלני ביום קראתי מצרה לי אליו,
וכל קרבי את שם קדשו השמיעו הללו ואמרו מפעליו, רוממו יי אלהינו
והשתחוו להדום רגליו, והוא מר' מלאכי. (2) אדון אלהים צבאות אדון
הנפלאות, באנו לפניך היום בהלל ובחודאות (שם כ"ז ב'), על סדר א"ב בלי
חתימת המחבר והוא כנראה גם כן מר' מלאכי. (3) אנא האל ישועתנו השקט
ובטח הבה לנו בארצנו, מהמחבר הנוכח, תפלה מיוסדת על שמות הקבלה.
(4) אדני אלהי אתה ארוממך אודה שמך, כי עשית פלא יום משמים השמעת
דין בעת אפך (שם כ"ח ב'), מהמחבר הנוכח. (5) הודו ליי קהל אמוני, הודיעו
עלילותיו, קראו בשמו עדת עמו ספרו את גדלותיו (שם כ"ט ב'), מהמחבר
הנוכח. (6) מגדיל ישועות עמו, בגדי ישע הלבשיני, ותושע לי זרועי, ובעת
חמתו סמכני (דף ל' ב'), פזמון חתום: מלאכי כהן, ואח"כ פיוטים הנודעים:
אנשי אמונה אכדו באים בכח מעשיהם — תמהנו מרעות — וכשחטאו ישראל
במדבר — דניאל איש המודות — או"א אל תעש עמנו כלה — אשמנו כגדנו —
אשמנו מכל עם — ואחר זה: (7) רבונו של עולם אתה האל עושה פלא אשר
הודעת בעמים עוֹך ובצוק העתים מכל רע גאלת שבט נחלתך (דף ל"ג ב'),
גם הוא מר' מלאכי ובסוף בדף ל"ו א' נרמו באותיות גדולות בפסוק חונה
מלאך יי וגו', ותשב כהנים וגו', שם המחבר: מלאכי כהן. ואחריו: אשמנו
באומר ובפעל — אשמנו כגדנו — עורא הסופר — והוא רחום יכפר עון,
שבתפלותנו לשני וחמישי — ובדף ל"ט ב': (8) אדוני מעון אתה היית לנו,
ובראשי חרוזיו שמות הקבלה: אהיה, יהוה, אדוני, והוא מר' מלאכי.

(9) אשתחווה אל היכל קדשך ואודה את שמך על הסדך ועל אמתך אשר עשית עמדי ועל כל קהל עדתי, פיוט להוצאת ספר תורה, וחוא מר' מלאכי (בדף מ' ב'), ויחל משה וגומרין תפלת שהרית. ואחר תפלת עלינו לשבח יש שם שיר: (10) יגדל יי אל אדון עולם, ירום ונשא הוד גדולתו, והוא בלי חתימה וככתוב עליו בהדיא שהוא מר' מלאכי. ואחריו חלק: לימודי ד', כולל פסוקים ופרשיות מתנ"ך, איזה משניות ואגדות מהתלמוד ומאמרים מורה, ואחריהם תפלה: (11) יהי רצון מלפניך יי אלהים צבאות, אל ההודאות, יהיה התשבחות, ואדון הנפלאות, שיהא שיה שפתותינו בתורת תורה חשוב ומקובל ומרובה לפניך וגו' וסופה: כי לך משפט הנאולה, והיא מר' מלאכי. ולמנחת יום הוה כתב שיתפללו הסדר תיקון שובבים המתוקן מר' משה זכות ז"ל וכולל פסוקים וסליחות ישנות ווידיים עתיקים רק זה חדש מצאתי בו והוא: אשא את לבבי הן על כפים, פזמון חתום בו: אני משה בכה"ר משה זכות (דף ס"ח א') ובדף ע"ז א' נדפס וידוי רבונו של עולם גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי בהעלותי על לבבי כתב עליו „שחבר הרב הכולל כמה"ר יוסף בכמ"ר שלמה פייאמיטא", ובדף פ"ב תחנה חדשה מר' מלאכי בנויה על פי שמות „המסוגלים לימים האלה" לימי השובבים, ותחלתה: (12) אדוני הסדך לעולם יסעדנו וירדפנו כל ימי חיינו אך טוב וחסד. ובדף פ"ט א' נדפס: תפלה על הרעש, בסדר חדש אשו התחנו ר' מלאכי בימי הרעשים הנזכרים בליוורנו שנת: ובו חסיתי וכוללת מזמורים שונים ופסוקים, ואחר זה (דף צ' ב'): (13) שבט יהודה בדוחק ובצער, אנשים ונשים זקן ונער, מרוח סועה מסער. ואינו הפיוט הנמצא במחזור ספרד (ראה למטה בשם ר' שמועה) ואינו גם כן הנזכר למטה מהמחבר עצמו ושניהם אין להם דמיונות כי אם בראשם וסופם, כי שלשתם מסיימים בחרו: אל מלך יושב על כסא רחמים. (14) אב הרחמן ידך החזקה והגדולה הראנו, תפלה קטנה מר' מלאכי מיוסדת על שמות הקבלה (שם דף צ"א). (15) רבונו של עולם אתה הוא יי האלהים אשר בחרת בנו ומעולם לא הסתרת פניך ממנו ולא זנחתנו (שם דף צ"א ב'). תפלה מיוסדת גם כן על שמות הקבלה ובסופה חתום: מלאכי כהן. (16) אדוני שמענו שמעך יראנו ואימות מות נפלו עלינו, מפני פחד אדוני. גם הפיוט הזה נראה שהוא מר' מלאכי והוא שם בדף צ"ג, ובו נשלמה התפלה על הרעש, ומתחיל סדר חדש להתפלל על החולים אשר יסד ר' מלאכי בעת רבוי חולאים שהיה בליוורנו בשנת תק"ג, וכולל כ"א מזמורי תהלים ופסוקים נפרדים, ואחר זה בדף צ"ה ב': (17) שבט יהודה בדוחק ובצרה נפש כל העם מרה, על כל דבר פצע וחבורה, אשר בנינו כנמעים, מגודלים בעשיריהם מנוגעים, וראה למעלה נומר 13. (18) יהי רצון מלפניך הרופא לשבורי לב שתחבוש לעצבותינו ותפק רפואה (שם דף צ"ו), תפלה קצרה. (19) אנא אל חי יוצר הישועות ובורא הרפואות מלאך הגואל, תפלה (שם צ"ו ע"ב) מיוסדת על שמות ובסופה נרמו מחברה: מלאכי כהן. (20) אדוני אלהינו שוענו אליך ותרפאנו ולמען שמך ד' חזינו (שם צ"ח א'), פיוט וחתום בו: מלאכי כהן יצ"ו. ובו נשלם הספר.

ר' מנדיל אבי זמרה. כן נקרא המשורר הזה בעומר השכחה דף קכ"ב
 ע"ד וקכ"ה ע"ד ושיר: למי דעתו (שם קכ"ב
 ע"ד) נראה ששלחו ר' מנדיל לר' אברהם גבישון בעל עומר השכחה ולא ר'
 אברהם בן בנו (ששמו ושם אביו כשמו וכשם אביו: אברהם בר יעקב). ור'
 אברהם בעל עומר השכחה בא על פי המלך בשנת של"ד מתלמסאן לאלגזאיר
 וחבר שם ספר הנ"ל (שם בהקדמה דף א') והשלימו באלגזאיר שנת השל"ה
 ליצירה (וטעות הוא מ"ש שם דף קי"ה ע"ג השכ"ה). ואחרי שובו לתלמסאן
 מת בן נ"ח שנים בשבת בראשית (שם דף קל"ה ע"ב וע"ג) ושם מסומן השנה
 בזה הלשון: „וסימן השנה שלג וקיטור זרוח סערה, ועל השי"ן שבשלג ועל
 הי"ו של וקיטור שני קוים כאשר מסומן פה, וזה לא יתכן אם לא שנאמר
 שהכונה במלות האלה על האותיות שלג ר' שעולים של"ט. ועל החכם
 הרופא בעל עומר השכחה הזה קנן ר' מנדיל אבי זמרה קנתו: „לתמרור איך
 גוי שודד“, תחלתו: „מוודעיו ורעיו בכו על פרידתו, וספדו מר' חכמים עת
 בוא פקודתו“ ונרפסת שם מודף קל"ה ע"ד עד דף קל"ט ע"ב, ושם נקרא
 המשורר הזה: ר' יצחק מנדיל אבי זמרה. וכן כנה הוא אז עצמו בהקדמה
 אשר כתב לשיר אשר חבר לכבוד בעל עומר השכחה הנדפס שם בראש הספר
 תחלתה: אמר יצחק המכונה מנדיל בן אבי זמרה בראותי הדרת יקרת הספר
 הנכבד של עומר השכחה והאור הגנוז בו וגומר ושם בדף קכ"ה ע"ד (ועיין ג"כ
 דף ק"י ע"ד) מובא התחלת שירה אחת מר' מנדיל אבי זמרה מתחלת: „אחמה
 לרודי בנודי אזעק למרחק וידי“, — ושם דף קל"א ע"ג מוזכר ממנו פיוט
 המתחיל: „מה תעשי שני תלבישי“, ור' אברהם גבישון נכדו של בעל עומר
 השכחה יסד: „קרובה כמות במשקלה ובעניניה“ כאמור שם, ונראה מזה שיסד
 ר' מנדיל אבי זמרה גם שירי קדש ופיוטים לבית הכנסת. ובאמת נמצאו
 במחזור והראן פיוטים מר' „מנדיל זמירו“ כעדות לוצאטו בכרם חמד ד' צד
 33, והוא ר' יצחק מנדיל אבי זמרה שלפנינו, כי שם זמרה נכתב בעומר
 השכחה פעם זמירו ופעם זמרה. ולפי המובא מצונץ (וינאגאלע פאעזיא
 צד 357) היה שם אביו אברהם. ור' מנחם די לונאנו (עיון למטה בשמו)
 בשיר טובה תוכחת הנדפס בשתי ידות דף קל"ז ב' מכנהו בשם מנדיל לבד
 ומביאו בין משוררי עמנו ואומר שיתאו שמוע מבני דורו שירי קדש אשר
 יסד לאומרם בשבת וי"ט וראה למטה. וברשימה מפיוטים בכתב יד הנשלחת
 לי מהחכם קירכהיים בפראנקפורט דמיין מצאתי לו: (1) מה לאסיר תקוה
 בכור נאלח: מנדיל אבי זמרה. (2) מלך מרוכם ונעלם מעין נביאים ורומים:
 מנדיל חזק. (3) משוכני סנה אש מענה. (4) מלך רם ורם על רמים. (4)

ר' מנחם אגוזי בר משה. בעל ספר גל של אגוזים הנדפס בלי פרט
 השנה ברפוס האשה ריינא אלמנת השר דון
 יוסף הנשיא בבעלוועדרא הסמוך לקוסטנטינה (דוקעס ליטעראטורבלאטט
 1850 צד 265). וטעות הוא בשם הגדולים ח"ב מדפוס ווילנא נומר 29 שאמר
 שמחברו ר' דוד אגוזי. ובסוף מילי דאבות (וויניציאה ש"ס) לר' יוסף חיון

נדפס שיר קמץ תחלתו: פאר הוד ישישים וגו' חתום בו: מנחם, ונדפס עליו:
„כאשר ראה החכם השלם ההר"מ אגווי גר"ו תפארת הספר והדרו... ויהודנו
משירו". ולפי זה היה ר' מנחם עוד בשנת ה'תקפ"ה (1600).
והחכם צונץ בספרו (וינאגאלע פאעווא צד 358) העמידו מעט קודם לזה
בשנת ש"ה = 1585 בקוסטנטינא. ור' מנחם אגווי הובא גם כן בשו"ת ר'
אליהו בן חיים סימן ל"ה שהיה בזמנו רב בקוסטנטינא (קורא הדורות מ"ב א').
וממנו אזהרות במחזור רומניא מתחילות: מאלהים מאוד נעלה אשאלה,
ומסודרות על פי סדר הרמב"ם ביד החזקה, והפייטן קרא שמותן: „פרח גן
אגו" לרמוז על שמו (דוקעס, צור קענטנים צד 144).

ר' מנחם בר' יהודה בר' מנחם די לונאנו. כן חתם את עצמו
בראש הקדמתו
לחיבור עבודת מקדש שחברו בשנת של"ב והשלימו כליל הושענא רבא,
ונדפס בבחרותו של המחבר בקושטנטינא ואחר כך בהוספות רבות פעם
שנייה מודף ג"ב—פ' מספרו שתי ידות (וויניציאה שע"ה) הכולל הרבה ספרים
של ר' מנחם לאחד. ועבודת מקדש הזה הוא סדר עבודה לאמרו בכקר ובערב
וקודם לו: (1) מראש מקדמי ארץ אתה יי אחד, ובששה ימים כל העולמים
התחלת והשלמת. פתויה לסדר העבודה וחתומה: מנחם, ואחריה פרשת צו
ומאמרים המדברים על סדר העבודה על פי מסכת תמיד ומסיים: אשרי העם
שיו אלהיו, ומתחלתו עד כאן נמצא גם במחזור ספרד לג' רגלים דפוס ווינ
משנת 1836 דף כ"א—כ"ב. והוא מוה שאהריו נשמש, והוא: (2) מנחת
דברים אלהינו תערב כאו שי מוזבחותינו, תכון תפילתי קמרתנו, ושלמה פרים
שפתינו, והתום: מנחם. (3) יה ישיב שכינתו אל מעונו, מהקי דוד ברה על
הדרים ארץ, לא הציץ ממוצה לבוא גנו, פזמון וחתום: מנחם. (4) רבון כל
העולמים, אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד כמועדו ולהקטיר לפניך בכל יום
קטרת סמים ולהיות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה
בעונותינו חרב בית המקדש... ואל תשים עלינו כל נגע ומחלה...
ותמלא כל משאלותינו לטוב למען שמך ונאמר ושחט אותנו... ונאמר זאת
התורה לעולה ולמנחה... ולזבח השלמים. הוא התחלת סדר העבודה
למנחה, ואחריו: (5) ובכן וכך היתה עבודת תמיד של בין הערבים בבית
אלהינו בשמונה שעות ומחצה ביום הביאו כבש תמים בן שנתו... והשתחוה
וצא אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו, הוא סוף העבודה למנחה.
(6) ובכן וכך היתה עבודת מוסף שבת בבית אלהינו, בשש שעות ביום הביאו
שני כבשים בני שנה תמימים והשקום ובקרום ועקרום... ואכלוהו במקום
קדום כי קדש קדשים הוא לו מאשי ד' חק עולם אשרי העם שככה לו אשרי
העם שד' אלהיו. כן התחלת וסוף סדר עבודת מוסף של שבת. והעבודה
הזאת מפרש המחבר בעצמו בביאורו עליה שם, ובדף ס"ב אומר: וראיתי
שבא אחרי מעלת הגאון החסיד כמהור"ר מנחם עוריה מופאנו גר"ו וכיון שראה
חיבורי זה נתערר ויעש גם הוא מטעמים כאשר אהב להוסיף או לגרוע, היתה

רוח אחרת עמו בשגותו את טעמו ועשה סדר עבודה רבא וסדר עבודה יוטא
 וכל דרך איש ישר בעיניו". — עוד כתב שם דף ק"ג כ' שר' יהושע בחיילו
 החסיד וראש ישיבה (כנראה משאלוניקי) צוה לתלמידיו לאמר סדר עבודה שלו
 בכל בקר ובקר. והרב הזה מובא מקורא הדורות דף מ' א'. ועוד חבר
 לנואנו פומונים ובקשות ונדפסו שם בשתי ידות מרף ס"ה—ע"ה ואלה הם:
 (7) אדוני רם ורב כח אילי ועווי אל ומושגבי וחילי, אני עת איכרך רב חסדים
 אוי אשכה יגון לבי ואבלי, בקשה וחתום בה; אני מנחם בר יהודה די לנואנו.
 (8) מעווי ומנוסי לו מר מפחדך בשרי סמר, נס להי אף ריחי נמר, הם לבי גם
 עורי נכמר, פומון וחתום בו; מנחם. (9) זכרה אלי, מיה היה לי, וסלה סבלה,
 רוע פעלי, כזכור מעלי תזכור מחלי, צורח חילי, אוני אבלי, בקשה וכל חלקי
 החכויים מסוימים בהברת: לו. (10) מתי לגפשי אמצאה מנוח, האל שכחת?
 האבי ונוח? נצה לעולם יונחה נפשו ולא יזכור אשר נשבע כמו מי נח? בקשה
 חתום בה; מנחם. (11) אלי אלי למה מושי, תעווב ועשקתו כושי, על פניך
 ירוד כי אשר נלוה עמהם הנרגשי, פומון חתום בו; מנחם. והרצון במלת
 מושי הוא שם משפחת לוי כאמור שם בביאור המלות. (12) על עלמות שיר
 בגיל נשיר בשפתותינו, אל גדל דעה ונרעה לצור ישענו, פומון, על משקל
 תנועה ויתר ושתי תנועות, ויתר ושתי תנועות ויתר וגי תנועות והתימתו: מנחם.
 (13) אורך אורי בכנורי ובכלי נבל, פומון. (14) אשמחה היום! באל איום
 איוולתנו, פומון לפסח. (15) אם עוני ענה בי ורוב כחשי, נא אלהי עושי האון
 לחשי, יר ימינך תשלח לי שמע רחשי, פומון והתימתו: מנחם. (16) מרוב
 יגוני על אף אל אשר עשן בי. שיר "בשקל שחר אבקשך": מנחם. (17) אני אחת
 לילדתי ואין בלתי סגולה לך ארון עולם ידיה נפשי ותפארתי. והוא גם במעירי
 שחר לתשעה באב דף קכ"ה ב'. וראה מיה שכתבתי למטה על המספר שבא
 בקונה הווי. והפייטן קרא לפייט הזה: ריב יי, ונוסד על פי תקוני הזהר.
 (18) אהבת דודי בלבי, להבות אש היא בקרבי, גם בשחרני גם בערבי, גם
 בקומי גם בשכבי; אני מנחם. (19) שאנת אריה באוני, אך תמונתי לעיני,
 כעברי נשק בפני, הוא אדוני אב לבני. (20) הבקר אור אל ליל ישן, עורה
 דודי למה תישן, מה זה היה אל השכוי, הוא אליהו הנביא לא קרא יונה אל
 הדוי, הנה לא ינום ולא יישן, פומון חתום בו; מנחם. (21) מעווי לדל מעווי
 לאביון בצר לו מגדל עווי ישעו אורו שומרו צלו, מלך גדול רם על כל אילים
 משלו, ומציל עני מעו ממונו מגולו, תפלה לעני כי יעטוף ואין לאמרה בשבת
 דיו"ט" והתום בה; מנחם. (22) את פני מבין צפוני, אור תאירם אל לפני; אני
 מנחם. (23) צדיק ומושיע אלי אלי למה עובתני, העבדתני אח ועבד ותסתור
 פניך מני, פומון קראו המחבר: שפך שיה, שאין לאמרו בשבת דיו"ט. (24) אתיו
 אקחה יין ונסבאה גם שכר. פומון לפורים, ונמצא גם כן בספר אורה ושמחה
 (ליוורנו תקמ"ו) דף מ"ו וחסרים שם איוה חרויים ואלה הם:

עוד קט וצום בין	ובגיל ושמחה וזמר
תמו ואב באדרים	ירדו ויבער כל מר.

(25) אחיה ואספר מעשי ית ביום מנוחתו. והוטה לשבת נכלל בה מעשי

בראשית וחתומה: אני מנחם מלונאנו. (26) קדוש היום לאדונינו הדתו עונו,
 מזמור שיר ליום השבת ישירו בני ישראל, מהול על קדש יוסיפו, בשחר
 ושכימו בית אל. פזמון לשבת, ונכללו בו דיניו וסודותיו, לנועם: קדמו עיני
 אשמורות, וחתום בו: מנחם. (27) מנחה ושי אשא, אבוא פני אל חי, הוא
 לנועם שחר אבקשך ובשקלה וחתומתו: מנחם. (28) מלך בעורך ישמה ידיו
 לבי: מנחם. (29) אה כי ברח מאהלי, אח דוד אני לו והוא לי: מנחם.
 (30) אחלי בהללי לאלי ישום אהלו באהלי, לשבת ויו"ט ובחרו: מלכה —
 נחלת — מלכי, חתום: מנחם, וסופו עורי שבחי הללי, והוא גם כמעירי שחר
 לשבת דף ע"ט ב', ובאשמורת הבקר לראש השנה הגדפם בליוורנו. (31) אמרו
 לאלהים מה נורא מעשיך מה יקר חסדך, אוהבים תאהב ומכבד תכבד: אני
 מנחם, והוא גם כמעירי שחר שם. (32) מה יפו דודיך אחותי כלה, מה טובו
 דודיך, נחמו לבך בת כי בא דרורך חדשי שיר חדש ושאי זמיריך: מנחם,
 והוא גם כן כמעירי השחר להנכה. (33) מה לך הצצלת שרון ושושנת עמק:
 מנחם. (34) אל אל ששון לבי גילי ושמחתי, את שיר הזה קרא המהבר: שקל
 הקדש. (35) מבני האדם יפיפית דודי: מנחם. (36) דודי צה ואדום הגול
 מרכבה, עליו יציץ נורו וראשו כתם פז. (37) לוכר מלכותך מלך חי וקים טוב
 להודות, אשיר למנצח על שושנים משכיל שיר וידות. (38) הנך יפה ידיו
 הנך יפה ונעים: מנחם. ונמצא גם כן באשמורת הבקר הנזכר לראש השנה,
 וכמעירי השחר לשבת. (39) חיי רוחי אויתיך על יצועי זכרתיך, כל ימותי
 אהבתיך, עץ היום תאוה באה. (40) מרומם על כל ברכה ותהלה נעלה גביר
 נערץ בפי כל חי וצבאות מעלה. (41) אל אלהים יי דוד נעורי ואלי, שיר
 ידידות אשורה לך ביומי ולילי: מנחם. (42) וגדל יי החפץ שלום עבדו, ותעל
 וישב על כסא כבודו, מי דוד כדודי אוהבי נדבה, דודי צה ואדום הגול מרכבה:
 מנחם. (43) מלך הכבוד גדול ומהולל לך נאה זמרה שיר גם כל מהלל: מנחם.
 (44) מבטח כל קצוי האיים, ועץ חיים שתול על מים, טוב רואי ויפה עינים,
 טובים דודיך מיון: מנחם. (45) אני הוא יעלת הן אני אחת ליוולדתי, כלאני
 לבי להלוך אל אל בזמרת: מנחם. (46) אנכי יעלת החן, ואני אילת השחר,
 ואני אילת האהבים, דודי לסגולתו בחר: מנחם. (47) מלכתא שבת אחתי,
 שפננתי שלימותי, מן בנין ביך אתרעיתי, הא לותוכי אתיתי. זמר לשבת בלשון
 תרגום ונקרא שמו: „שבחא דמטרוניהא“ וחתום: מנחם. (48) מקורא סתימא,
 ואבא ואימא אבהן דעלמא וכולהו נהורין. על שיר הזה כתוב שחברו לאמרו
 בשבת ערב ובקר וצהרים ובו כ"ו בתים כמספר שם המיוחד, וחתומתו:
 מנחם די לונאנו. (49) אתרפקה בעזו וגבורות על דוד באהבה, ואגדלה שמו
 ובחסדו יעוד לאהבה: מנחם. (50) דודים ששו ערו עדים: מנחם. (51) מה
 טוב ומה נעים צבי כי נשבה יחד כאחים גם שנינו נשכבה: מנחם. ובשיר
 הזה (כדף פ') נשלם חלק הספר הנקרא עבודת מוקדש. ונשמט מזה החלק
 עוד פיוט אחד תחלתו: (52) ציון עדי כגדי הוד עם עדניך עורך ותפארתך לבשו
 גאוניך, תיפי ותתיפי, תעדי עדי זהב חרוו ענק רביד על צארוניך. ונמצא
 שם בשתי ידות דף קל"ב ב' והוא על דרך הציונים הידועים. והנה הפזמונים

והבקשות האלו מכוארים כל אחד ואחד מהמחבר בעצמו, והם הרבה פעמים קושי הבנה ובפרט במקום שיסר הפייטן שיריו על דרך הסוד ועל מאמרי הוזהר והמקובלים. ואוהבי הקבלה בחרו בשיריו ואספו אותם תוך ספריהם כמו ר' אהרן ברכיה די מודינא בעל מעבר יבק שחכנים איזה פיוטיו במערה שחר ובאשמורת הבקר לראש השנה כאשר ציינתי אותם למעלה על מקומם. וראה מה שכתבתי למעלה לנומר 1 ולנומר 6, ושיר שבהא דמטרוניתא (נומר 47) גרפס גם כן במחזור מנהג ספרד לג' הגלים ולד' תעניות כמובא ברשימת חשק שלמה עמוד 83 נומר 573. ועל סדר עבודה שלו אומר הפייטן בעצמו (דף ג"ב א'):

אשרי אנוש שומע לי	לשקוד על דלתות יום יום
ינצל מן מה יולד יום	ולחמאי ימצא פדום
סדר תמיד לקרוא יתמיד	מקדש יעמיד לפני איום.

והפייטן יסר פיוטיו על יתדות ותנועות כפי אשר מצא בפיוטי פייטנים הקודמים לו ורשם הרבה פעמים משקל כל פיוט. וכן בחר ליסרם "לנועם" או "לחן" השמעאלים. ואלה דבריו על זה הענין (שתי ידות דף ס"ה ב'): אמר מנהג אוהבי ורעו בקשו מונגי לחקוק בעט ברול ועופרת קצת פזמונים ובקשות שחברתי למען ויכלו גם הם לחלות כם את פני יי. ובראותי ששאלתם זו היא עבודת יי השתי ולא התמהמהתי לעשות את בקשתם ואל אלהים יודע וישראל הוא ידע, כי לא חברתי פזמונים לגועם זמירות הישמעאלים כדי שיתעללו במ תעלולים ואנשי לצון בתוף וחליל ויין משתיהם כנגינות שתי שבר, אבל בחרתי בלחן הישמעאלים לפי שראיתם לחן לב נשבר ונדכה, ואמרתיו אולי כם יכנע לבבו הערל ועתה ישרים דרכי יי צדיקים ילכו כם וגו', ולזו הסבה יש הרבה מהם שאין לומר בשבתות וימים טובים ודלא בבעל זמירות ישראל שאינו מדביל בין שבת לט' באב עד כאן לשונו. ושם בדף קמ"ב א' בחלק הנקרא טובה תוכחת כתב מיה: היתה לי סבה גורמת לחבר רוב שירי על נגוני הישמעאלים לפי שהם מוגבהים קולם בשוריהם יותר מזולתם ואף על פי שבהבורי עבודת מקדש כתבתי סבה אדרת הא והא גרמה לי. וראיתי קצת חכמים כמתאוננים רע על המחברים שירים ושבתות לשם יתברך על נגונים אשר לא מבני ישראל המה, ואין הדין עמם כי אין בכך כלום, אבל מה שראוי למאוס הוא קצת שירים שמתחילים במלות דומות ללשון הלעז כאותו שהבר שיר לנועם מואירומן מי אלמא איי מואירומן, ואמר: מרומי על מה עסרם הומה וגו'. ונראה בעיניו שעשה דבר גדול והוא לא ידע כי שיר כזה פגול הוא לא ירצה, כי האומרו וזכר דברי הנואף והנואפת ולבו רועיניו עליהם. וכן האומרים: שם נורא, במקום שיניורה וכל הדומה לזה. והנה מצאנו בשיר השירים דברי אהבה בין הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל כדברי החן וכלה, אבל לא בשביל זה הותרה הרצועה ונתנה תורת כל אחד ואחד בידו להכניס בין הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל כל הדברים שהנואף והנואפת אומרים זה לזה. הנה בשמים עדי כי שהכאני ההכרה בשיר הנדפס

לעיל בדף ע"ז המתחיל מרומם על כל ברכה (ראה למעלה נומר 40), ואמרתי
והוא אדום וצה הכני לבי וירע בעיני לפי ששניתו מלשון הפסוק שאמור צה
ואדום ור"ל רובו צה ונתחבר לו מעט אדם, פירש רובו חסד ומיעוטו דין, וזה
אמת אבל אדם וצה משמע להרפך: רובו אדם דין ונטפל לו מעט צה דהיינו
חסד ואז הסכמתי בדעתי לתקן ולומר והוא אדם עם צה כי בזה נמצא אדם
טפל לצה, וראה עד היכן הגיע עניני להזהר בדבריו. ואולם ראיתי לבעל
זמירות ישראל שאינו חושש כלל ונתפשט בענין הזה יותר מדוי והתיר לעצמו
לומר לשם יתברך מצד כנסת ישראל או מצד כנסת ישראל לצד השם יתברך
כל מה שהנואפים אומרים זה לזה; אמר בסימן ל"ז: ידרוך חציו קשת עיניך
לבי נצב לו מטרה חוסי על לב לנדודך לא יגום וגוי. והנה מלבד שיקשה
עליו כי כפי הדקדוק אינו יכול לומר ידרוך חציו קשת, לפי שקשת לשון נקבה,
עוד קשה עליו כי הדברים בעצמם אינם לפי כבודו של השם יתברך להציבו
כמטרה להיך ח"ו ושלמה צוה: האלהים בשמים. . . דברייך מעשים. ועוד
איך אמר שהשם יתברך מתרעם שאינו יכול לישן. וכן אמר גם בסימן נ"ה:
נדרו לתשוּקתך מעפעפי תנומות, ואדרבה זה שבחו: שנאמר הנה לא יגום ולא
ישן. ובסימן ס"ו: "גדודיך קרבו קרעו ולא דמו" וגו', לזאת יחרד לבי ויתר
ממקומו, כי דברים כאלה אסור לראותם וכל שכן לקראותם. ובסימן ע"ז:
"ישב במארב אור עיניך לצוד כל לכבות יפה שמת לבכם כנאוניך כאור מוצל
משריפה", דברים אלו ראויין לנואפין, והתורה אמרה איכה יעבדו הגויים את
אלהיהם. . . לא תעשה כן לוי אלהיך, ואין לומר כי ממשיל משלים הוא.
כי גדול כבוד יי ולא כהתל אנוש יהתל בו. ובסימן ק': "יפתי למה עיניך
לעין כל דורכים קשת" וגו' בעיני השיר הזה הוא כולו טמא מעשה תעוועים.
וכן מה שכתב בסימן ק"א: "דם אורבים חצי עיניך במ מלחמה תתגרני"
ובסימן קס"א: "יחרד האיש וילפת אשר עינו כך נשקפת", כל אלה הדברים
בלתי הגונים על הקדוש ברוך הוא. ואני בהיותי בדמשק זה כמה שנים
הוכחתיו על שהיה אומר לשם יתברך: "לו אהיה שורש ואתה הוא בני"
ועתה ראיתי בסימן צ"ז שתיקן: "לו אהיה יונק ואתה אומני". גם הוכחתיו
על מה שכתב בעולת חדש סימן ס"ג: "זמן אותו לשר כל שר משחקו", איך
זלאו לבי לשום הכורא תחת הזמן ולומר שהזמן העלהו לגדולה, ולא עוד אלא
שקראו שר שרים, בלשון מירקי: ביגלר בוגי, ולא מלך תחת היותו מלך
מלכי המלכים. וראיתי שלא תקן בזה כלום ורציתי לדונג לכף זכות ולומר
שלא חבר שיר זה לאמרם להשם יתברך אלא לשבח בשר ודם ולא יכולתו לבי
קושיות. . . סוף דבר השיר ההוא שבעולת חדש סימן ס"ג כלו סג יחדיו
נאלה ואין ראוי לבוא בקהל ולהאמר לש"י, וכן השנים שאחריו ס"ד וס"ה,
שלישם דברים הראוים לנואפים. ועוד הוכחתיו אז על דברים אחרים. . .
וכאן לא באתי לעשות השגות לספרו שאלו באתי לזה הייתי צריך לחבר ספר,
עד כאן דברי לזונאנו וכונתו על ד"י ישראל נאגארה; וכבר רמזתי על דברים
האלו למעלה צד 137. ומלבד פיוטיו הנזכרים עוד חבר "דרך היים" ונדפס שם

בשתי ידות מרף פ"ט—קל"ב והוא שיר גדול כולל חמשה עשר ושלוש מאות בתים מלאים תוכחת מוסר עם ביאורם. והוא היה משונאי הפלסופיאה ומאהבי הקבלה ובשירו הנזכר דף פ"ט ב' זה לשונו על עגון הוה:

אכל נמצא בכל ספרי לשרים	לכל תחמוד יפי חכמה יונית
בלכך ולא תחון מבארים	לאמרי דת בדרכי היונים
אשר חלק אליהך להגרים	הכי שונים באהבתה נבוכים
וכמעט אומרה כופרים וממרים	וענבי רוש ענימינו ונפן
סדום גפנם ומשדמות עמורים	ולמה תחבוק חיק מואביה
מצודים היא ודיא תמעיד אשורים	ואין מעשה בראשית הטבעים
ואין סוד אל ומרכבה כמצרים	

והכונה שנמצא בספרי ישראל הכשרים לכל ותעסק בחכמת יונים ולא בביאורים על התורה המבארים אותה על פי הפלסופיאה היונית אשר היא חלק ההגרים. ובביאורו לשיר הוה מביא ראיה לדבריו מבעל קשרת כסף שאומר:

ואל תקרב לך אמרין נזירין	ומחכמה יונית טוב נטה לך
סדום גפנם ומשדמות עמורה	נטה מעל כרמיה הכי מן
וכמעט אומרה לידי כפירה	תביאך בני לידו מנוכה

ועוד הביא שם לראיה דברי ר' האי גאון המוכארים בעין ישראל במסכת חגיגה במאמר ד' נכנסו לפרדס ומהרא"ש בתשובה כלל ג"ה ומשבילי אמונה דף ק' מנתיב השמיני ומספר אור החיים ליעבץ וזאגרת מוסר לר' שלמה אלעמי, ומשאלות ותשובות הרשב"א סימן תי"ה זכר' הסדאי בעל אור ד' בהקדמה, ומבעל ספר הישר שער ז' ושער י"ג, וזר' יצחק עראמה בספר חוות קשה, וזר' מאיר ין גבאי בספר עבודת הקדש, שקראוהו המודפיסים מראות אלהים פרק מ"ז ומהודר פרשת משפטים ומתשובת הריב"ש סימן מ"ה, ומהאלשיך על התורה לפסוק ועץ הדעת טוב ורע, שכל אלו מומאסים בחכמת יונית ובפלסופיאה בכלל. ולעומת זה מוקונן על בני דורו שאינם הוגים בספר הודר והקבלה אבל ירדפו דעת אריסטו, וזה לשונו בשיר טובה תוכחת (דף קל"ה ב' מ'שתי ידות):

ואין חוקר ואין הוגה בזהרי	גדולים חקרי לב מי ידעם
וספרא די צניעות וברורי	ואף כי אדרא רכא הוטא
ולמי שאל לאל צפון וסתי	ואין דורש ימוד ספר יצירה
ורזי לי ואין דורשי וחוקרי	בצקלוני מעט מסוד יי
אריסטוטל וחכמת שערורי	ויש דורש לרכים חקרי לב
אשר לב לעכוד אל מאדורי	ויכוש מדרוש לעם דרשות

ומדי דברי בשיר טובה תוכחת אשתיק מהספר הוה אשר יקר מאוד כמצאיות דבר הנאות לענינינו והוא אשר דבר לנואנו על הפייטנים ופיוטירהם הקודמים לו והם הדברים אשר העתיקם החכם זקש ללשון אשכנזי (בספרו: צור רעלי- גישען פאעזיא דער יודען אין שפאניען צד 257), ואלה הם (שם בשתי ידות דף קל"ז ב'):

ותאכתי ביום שבת ויום טוב
 כשיר אחיו ואביו או גבירול
 כשיר מגדיל כשיר לוי יהודה
 כשיר יוסף בנו צדיק ונחום
 כשיר ריאג כשיר הרב יהודה
 אשר אמרו כעשרים מהללים
 רשות, נשמת, ולו פינו מחרך
 ופזמונים ואופנים וסלוק
 חוללות וחולתם לכלם
 אָאָו אומר יזעזע לכבי
 יחייני יחדני ופעם
 ויגיר נחלי עיני כנחל
 ויכנים אהבת האל בלכי
 כמו שירי והיו לי סגולה
 כיען כי יסודתם בסודות

שמוע שיר כשיר בעל מארי
 ואברהם ומשה בן לעזרי
 אשר גבר באחיו ראש משוררי
 כשיר מכלוף ואלעזר קלירי
 בנו או שיר כשירי השנירי
 בכל יום טוב והממעיש כעשרי
 וקדיש, ברכו, אהבה, מאורי
 ושים שלום גאולתי ויזירי
 בשם יקרא בספרתם ספורי
 יעוררו כמו גבר מעירי
 יבכני גאון לבי בשוברי
 ומפחד בשר גופי סמורי
 כהכנס יחד ברזל בחתירי
 ולא אראם לכל אדם יצורי
 כסיני קבלו חרסי וסרירי."

והפייטן שלפנינו נושבו היה בירושלים ומנעוריו היה, "נע ונד בארץ נודד
 ללחם מקצה השמים ועד קצה השמים" (הקדמתו למעריך) והיה יודע לשונות
 הגוים ובפרט ערבי ויוני (שם), ובאצבע הרביעי משתי ידות הכולל שירו, "דרך
 היים" אומר על עצמו: "עני ואביון אני וחלש הטבע מאוד ומוכן לפורענות וכל
 ימי מכאובים ובעם עניני והיותר רע כי הצי עור אני, כי כבן עשר שנים
 הייתי כשהוצרכתי להזחיל להשתמש במראות ואין לי יום שאין קללת עיני
 מרובה משל חבירי והייתי צריך שלא לעיין בלילה" — ובשיר טובה תוכחת
 (דף ק"מ מספר שתי ידות) מקונן לזנאנון על צרותיו ואומר: שלא ידע שלום
 בית, כי עובו בחוסר כל ואשתו ובניו יתעו בלי אוכל והוא נאסר בזיקי ריש
 ובמכאוב וחללים וחבירו וריעו אשר הוא בעצמו הביאו לציון בגד בו ושפך
 דמו לבו ואכל את בשרו וסבב אלמנות חיות ואוי לבנו וגלות לו. ושיר טובה
 תוכחת הנזכר חבר בקושטנטינא בבית נדיב אחד שלמה שמו ועליו שר בסוף
 שיר טובה תוכחת:

מנחם בן יהודה בן מנחם
 בארץ נוד בבית חכם ונדיב
 סמכני ברוחו הנדיבה
 בקושטנדין מלין אורחים מלוגי
 ידי רצון ואשירה בציון

שמי נקרא ולזנאני בזכרי
 שלמה איש בחיר כל בית בחירי
 וממתקן דכש צופי ויערי
 ואולם כי בציון בית מדורי
 בעת רצון ויום הפאות לשררי."

ובקורא הדורות (דף מ"ד א') מסופר עליו כשהלך מדרשד"ם לקושטנדינא
 בשביל שליחות העיר או נמצא מדרש"ם די לזנאנו שם בקושטנדינא ולמד עמו
 קצת ימים ולכך קורא אותו בספרו מורי ורבי. ובנו של ר' מנחם הוא ר'
 אדוניקם די לזנאנו שנפטר בקצרות שנים והוא היה חמיו של ר' דוד קנפורטין
 בעל קורא הדורות (שם). ובשאלות ותשובות שמש צדקה (ה"א סימן מ"ו דף
 כ"ז א') מצאתי תשובת ר' רפאל לזנאנו מפרניצי משנת תע"ו, ואולי הוא מבני
 בניו של ר' מנחם או ממשפחתו. ובראש ספר שבחי ירושלים (וויגנא תקע"ו)
 כתוב שמת ר' מנחם לזנאנו ונקבר בירושלים מחוץ לעיר, וכן הוא בחבף

ירושלים דף מ"ב ב'. אכן שנת מותו לא ראיתי, נזכר כי אם מצונץ, שכתב (זינגאנאלע פאעזיא צד 357) שנת 1601 - שם"א. ומקורו לא ידעתי, אולם נראה לי כי טעות הוא ביד צונץ, כי מתוך ספר שתי ידות נראה בהריא שהיה ר' מנחם עוד בשנת שע"א בחיים, וזה לשונו בקינתו אני אחת לוולדתי הנזכרת למעלה צד 179 נומר 17:

ומאנתי לתגם על בני ולמנחם, הכי רחק מאוד מני ומתי יזכרה רחם
ואלף וחמש מאות וארבעים ועוד שנות, להרבן בית אלהים אני גולה ככל פאות
והנה הבית נחרב ג' אלפים תתכ"ח, הוסיף עליו אלף וחמש מאות וארבעים
שזכר ר' מנחם בפירושו ולכל הפחות עוד מספר שלשה למלאות המכוון מכונו
במלות: „ועוד שנות“ יעלה החשבון ה' אלפים שע"א = 1611. וראיתי אני
כי נשתקה הקינה הזאת במועירי השחר דף קכ"ח ב' מדרפוס השנייה ושם הלשון:
„ואלף וחסה מאות חמשים הם ועוד רבות להרבן בית אלהים“. וזה
ודאי נוסח אשר שינו המדפיסים בכונה, כי ספר מועירי שחר נדפס במנטובה
בשנת שפ"ד ואז עברו מהרבן הבית אלף וחמש מאות וחמשים ושש שנה.
ועוד ערות אחרת מוצאתי שחי ר' מנחם בקירוב שנת שע"א הוא בטובה
תוכחה (שתי ידות דף קל"ג - קל"ד) וזה לשונו שם בשירו:

„ואיך נשיר ורר ציון שממה	מעון תנים פרים וחזירי
וזה שנים חמש מאות ואלף	וארבעים אשר חרב דבירי.
ועמי ירדו יום יום פלאים	בכין יון וישמעאל ודגרי
יום יום ילמדו ממועשיהם	בעל כרחם ויש כרצון בחירי“.

נשמע מזה שעל כל פנים היה לונואנו עוד בשנת שם"ח 1608, ויש לתקן בזה טעותו של צונץ.

ר' מנחם בר יעקב בר שלמה בר שמשון. הרב האחרון הוא המוכבאמרש"ילישעיה

ג"ח י"ד ועמוס ו' ג' ונזכר במנהג ווירמיווא ובכרונותיה. ובנו האחד ר' שלמה נזכר גם כן מרש"י בפרס דף ל"ג א', ובנו השני ר' יעקב נהרג בגזרות התנ"ז בוורמיווא והוא מוכבא בזכרונות עיר הזאת. ולר' שלמה היה בן שמו גם כן ר' יעקב והוא אבי ר' מנחם הפייטן שלפנינו ועל פיוטיו כתוב במנהגי ווירד מיווא: „המיסד הפיוטים ההם היה רבינו מנחם מגרמיושא בר יעקב הוזקן נכדו של רבינו שמשון הדרשן ז"ל“. - ור' מנחם הוקה הוכבא בשאלות ותשובות ר' יהודה בן הרא"ש (דף מ"ח א') בתשובה שהשיב הוא עם ר' קלונימוס בר גרשון ור' אלעזר בר יהודה (ראה למעלה צד 25). ועוד נשאר לנו ערות על חזרתו והכמתו והיא מצבת קברו ועליה חרותים אלה הדברים:

לראש צדיק יחיד כדור הוקמה	אשר למד ולימד דת תמימה
רבינו מנחם בן ר' יעקב אבי החכמה	תנא, דורש, ופייטן אין חסר טאומה.
כתלמוד רב ובמשנה ידיו הרימה	תתקס"ג לפרט ג' באייר נפשו השלימה
עם צדיקים יעמוד כיום נחמה,	

ראה על כל זה: צונץ, צור געשיכמע צד 61, 192, לעוווואהן, ציימונג דעם

וודענטהומס 1856 צד 215, ובתיקון והוספות במאגאטשריפט של פראנקעל
 1856 צד 419—421. ודברי היודנהיים שחשב שהוא ר' מנחם בן סרוק
 הספרדי מוטעים הם וכבר השיג עליו ר' היום מיכל בהשגותיו למבוא של
 היודנהיים. וכתב שהוא ר' מנחם בר יעקב בוורמייזא הנזכר מהמרדכי יבמות
 סימן פ"ט ומהגהות מיימונית סוף פ"ג מגירושין וצ"ל שם ר' מנחם בר יעקב
 במקום ר' יצחק בר יעקב. וכן טעה הכותב באנאלען מיאסט (1839 צד 72)
 שאמר שר' יעקב בר שמשון הנהרג בגזרות חתניו היה אבי הפייטן ר' מנחם.
 וזה אינו כי זה היה דודו ושם אביו היה שלמה כנראה למעיין היטב במקומות
 אשר שמנו, וכן כתב החכם צונץ בספרו זנאגאנאלע פאעזיא צד 263. הוא
 יסד: 1) אורי וישעי על הים נגלה, למעריב ז' דפסח במנהג אשכנז הולך על
 סדר א"ב מן ב' ברכות שלפניו עד ברכה א' שאחר קריאת שמע. ובין חרוני
 אות ח' וט' פיוט: 2) אודה חסדו הפלא, על סדר א"ב וחתום ר' מנחם ברבי
 יעקב. ולברכת השכיבנו עוד פיוט תחלתו: 3) מתי אבוא, חתום בו עד חרו
 הרביעי מכלל יופי ב' פעמים: מנחם. וחרו מכלל מונה למעלה לתשלום
 חתימת מנחם וגם למטה להתחיל חתימת מנחם ולהשלימה בחרוזים: נכספה—
 חכיתי — מאור — ומן בראש חמשה חתום: ברבי יעקב חוק ואמיץ. 4) אלהי
 ישענו נראות מאוים, יוצר לשבת תשוכה כמערבית יוצרות ווירמיישא הנדפס,
 על סדר א"ב כפול וחתום בו הרבה פעמים: מנחם, ופעם אחד: מנחם ברבי
 יעקב. 6) אללי כי באו, קינה זכרה צונץ בספרו זנאגאנאלע פאעזיא צד 17
 וצד 25 ונוסדה לדעתו על צרות תתקל"ט. 6) אם יתקע שופר בעיר יחררו עם
 זמחנות, סליחה לערב ראש השנה בסליחות כתב יד בעקר ספרי המלך בברלין.
 א"ב: מנחם ברבי יעקב חוק, מנחם חוק ואמיץ. 7) אנא השם הנכבד, סליחה
 נעתקה מהחכם הנזכר לאשכנזית שם צד 263 ואיננה הנמצאת בסליחות מנהג
 אשכנז ופולין ליוצר יום כפור. 8) את דבר קדשך זכור וחבטחת, עקידה
 בספר יון מצולה דפוס דיהרנפורטה משנת תס"ז לכ' סיון כתוב עליה: "מרבנא
 מנחם מוורמשיא", והושאלה ליום זה דוגמת סליחה אמוני שלומי ישראל
 ואחרות לאמרם ביום הזה על גזרות ת"ח. 9) את צום השביעי וצום החמישי
 שקלם בתפקידיו, סליחה בסליחות כתב יד בבית ספרי המלך בברלין
 סימן ע"א על סדר א"ב: מנחם ברבי יעקב חוק, ועיין למטה: ר' מנחם.
 10) מקור תשלה אסירי, עבור פשע לשאורי, סליחה בין סליחות כתב יד
 שראיתו בבית ספרי המלך פה ברלין דף 277 פומון כ"ה, כתוב עליה: "פומון
 אחר לברית לרבינו מנחם בר יעקב" ובראשי חרוזיה חתום: מנחם בר יעקב.
 11) מי ימלל גבורות אלהי עולם. "במהזור כתב יד משנת ג"ה, שביד ר'
 מאיר גאלדשמידט בפראנקפורט דמיין נמצא יוצר, ואופן, וזולת, ורשות
 לחתן מתחיל: מי ימלל גבורות אלהי עולם, חתום בו: מנחם ברבי יעקב.
 כך נודע לי ממכתב ר' יצחק בן אריה יוסף רוב (Baer) בעל תוצאות חיים אל
 הנכבד ר' שמועון אפענהיים מפראנקפורט דמיין. 12) מעוני שמים, קינה
 במנהג אשכנז ופולין לתשעה באב, חתום בה: מנחם בר יעקב חוק (ב' פעמים).
 כל בית בנוי על ה' טורים חרוזים בעלי ה' תנועות וחתומות כל בית הוא לישיא

דקרא. והיידנהיים כתב שחבר גם כן אופן לשבת נחמו, וזולת לבני ווירמש כתובים בסדור כתיבת יד, עיון על זה למטה בשם מנחם.

ר' מנחם מענדל בר אברהם קרוכמאל. הוא בעל שאלות ותשובות צמח צדק תלמיד הבית ה"דש אב"ד בקראקא (שאלות ותשובות הג"ל סימן ט', כ"ד, ל"ט, מ"ח, ס"ז, ע"ג) וזן ונשא ונתן בפניו כתלמיד לפני הרב (סימן פ"ד קי"ז). ובעיר הואת אשר דר בה בתחלה היה „סניף אל כחות הדיינים וגם לפעמים על הירידים“ דלובלין ווירסלב, ורגול היה שישבו „על הירידים רוב ראשי ישיבות ומורי הוראה וגדולי הקרי לב בעלי תורה“ (סימן ט"ז, ס"ז), ונתקבל למורה הוראה בק"ק קרעמזור (סימן א', ס"ו), ולאב"ד בניקלשבורג ומדינת מעהרין. והיה לו שאלות ותשובות עם התוספות יום טוב (סימן י"ד, מ"ב, ס"ח), ועם ר' אפרים הכהן בעל שער אפרים (סימן קט"ו) ושאר גאונים. ור' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני שהיה אב"ד בפרוסניטץ, ניקלשבורג, ווינא ומיץ, נשא בתו אחרי מות אשתו הראשונה (סימן קי"ז), ותשובתו היותר מאוחרת היא שם בסימן ק"ג משנת ת"י. ולפי המוספר מר' משה קערנער במגלת איבה (ברעם לויא תקצ"ו צד 42) חרות על מצבת ר' מנחם בניקלשבורג שעלה שמימה ב' דראש ה"דש מרחשון תכ"א = 1661. ובנו ר' אריה יהודה ליב היה בעת מות אביו רך בשנים שלא הגיע להוראה ובשנת תל"ה מלא כבר מקום אביו בניקלש-בורג והרפס באמסטרדאם שו"ת צמח צדק הג"ל. ובכל הספר הנזכר לא מצאתי שם אביו ר' מנחם מוזכר בפירושו, עד שראיתי ממנו הסכמה על ספר קצורת הסמים לר' מרדכי בר נפתלי הירש קרעמזור (אמסטרדאם תל"א) כתובה בניקלשבורג יום ג' י"ב כסלו לישע לפ"ק (ת"י), וחתומה „מנחם מענדל בן לא"א הר"ר אברהם זל"ה חונה בק"ק ניקלשבורג“. — וכפי הנאמר לי משטיוגשניידער נמצא שם אביו אברהם גם כן בכתב יד אפפנהיים (q. 1286. צד 90) משנת 1659. וממנו: „זמר נאה לכבוד שמחת תורה“ תהלתו: תורת ד' תמימה משיבת נפש, וחתום בראשי חרוזיו: מנחם מענדל ברב אברהם, ונדפס באמסטרדאם עם העתקה ללשון אשכנז בשנת תל"ד 1674 ועם ביאור שם בשנת תל"ה 1675. עיון קאטאלאג באדעליאנא צד 1727.

ר' מנחם עזריה מפאנו בר יצחק ברכיה. היה „מן המשפחות המיוחסות שבישראל הם השרים והסגנים בני פאנו“ (הקדמת ר' יצחק בר מרדכי איש פולניא המוציא לאור שו"ת רמ"ע בוויניציאה) תלמידו של ר' ישמעאל חנינא המכונה ממונו: „מורי ורבי מובהק“ (שם סימן ל"ב, מ"ג, ק"ב, קכ"ג), ור' שבתי באר בשו"ת באר עשק סימן ע"ה כתב עליו: „כמהור"ר ישמעאל חנינא מפירארה רבו של הרמ"ע וצוקל“, והוא היה בר מרדכי הרופא (כרם חמד ה' צד 134). וכן קבל מר' ישראל סרוק כעדותו בעצמו במאמר אם כל הי ח"א סימן י"ח דף י"ד ע"ב: כך היא קבלת האר"י ז"ל מפי מורי הה"ר ישראל גר"ו אחד

מגדולי תלמידיו שוכני להרבה גופי תורה". — וכן על שער גלגולי נשמות
 (נדפס בפראנקפורט דאדר) להרמ"ע מפאנו כתוב שקבל ודיעות הגלגולים
 „מהרב מהור"ר ישראל סרוק“, ועוד לו רב ג' מובא מוכנו בחלק ג' מחקור
 דין פרק ד' דף פ"ב א' שכתב: „והאריך בפירושה בסתרי תורה מורי הר"ר
 עזרא נר"ו“ והוא ר' עזרא מפאנו בר יצחק במנטובה המובא במאור עינים
 (יעוין כרם חמד ה' צד 134, 155, 156) והנקרא בקורא הדורות דף נ' א': „ר'
 עזריא מפאנו איש מנטובה“. ור' יצחק פואה בכהמ"ר וורדימס החתום
 בתשובת רמ"ע סימן פ"ו היה חמיו של ר' מנחם עזריא, ועליו הכונה שם
 בתשובה סימן ל"ב. וג' גסיו: „העמודים שלשה אשר ארצות אמליא נשענות
 עליהם“ (הקדמת ר' יצחק בר מרדכי שם), המה: א) החכם מהור"ר חזקיה ומכוננו
 שם תשובה סי' פ"ו התומה „חזקיה בכמה"ר יצחק פואה“, ב) הנדיב והשר וורדימס
 שמשון נר"ו, ג) „איש משכיל שיר ידידות כמר דוד הננאל נר"ו“. ועל ידי עזרתם
 נדפס שאלות ותשובות רמ"ע הנוכר (הקדמה שם וע' כרם חמד שם צד 156 כי הם הם
 שלשת בניו של ר' יצחק פואה הנזכרים שם). ור' מנחם עזריא תקן תקנות
 במקומו בעניני התפלות ונוסחתיהן יעוין תשובותיו סימן כ"ה וסימן ע"ט ועל
 ידו נתפשט המנהג לקום באשמורת בכל יום ויום ולהתפלל סליחות ותחנונות
 כעדות תלמידו ר' אהרן ברכיה ממודינא במעירי שדר (וויניציאה ת"פ) דף
 רכ"ו ב' וזה לשונו שם: „והראשון לדבר שבקדושה זו היה מורי הגאון מפאנו
 זצוקל שהוא בבחורותו התחיל להנהיג בוויניציאה בק"ק אמליאני יצ"ו
 לקום באשמורת ואחריהם החזיקו הרבה יחידים מקהלות אמליאה ישמרם ד'
 ותקובל תפלתם ברחמים“ עד כאן לשונו. ואפשר שהיה זה קודם שנת שני'
 כי בשנה זו ג' אדר התחילו עדת האשכנזים שבויניציאה לקום באשמורת
 הבוקר בחבורה ונרשמו סליחותיהם בסוף סליחות עם פירוש שנדפסו בוויניציאה
 בשנת ש"ס על ידי ר' יצחק בר יעקב יובל סג"ל. ובקורא הדורות (שם)
 איתה שהיה ר' מנחם עזריא זקן מופלג בשנים ובשם ר' שבתאי באר כתב
 שנפטר בשנת ש"פ ונתנו עליו סימן: „ווי דשף מדוכתיה“. ור' דוד
 קאססעל הוסיף שם בהגותיו מנומולוגיא של אבות שמת במנטובה. אולם
 ימי חייו ר' מנחם עזריא לא היו כל כך מופלגים בשנים כי לא הגיע לגבורות
 וימי חייו היו רק שבעים ושתיים שנה ונפטר ד' אב הש"פ ליצירה כמפורש
 על וכן בתוך הקינה אשר קנן עליו ר' יוסף יודיה בר בנימין יקותיאל קרמי
 בספרו כנף רננים (וויניציאה שפ"ז) דף ק"ה ע"א המתחלת וי נ' בכני תורין
 וי נ' בין גוריא. ובה הלשון אוי על שחא די ש"ף, די שף מר מדוכתיה ועל
 זה רמז ר' שבתאי באר כמובא למעלה, וכן מצוין ר' יוסף יודיה יום מותו
 ר' מנחם עזריא ואומר שהיה בד' אב הוא החודש המר שמזליה גרים כי ימות
 בו, וגם אהרן שלכש אורים ותומים נסתלק בו:

קשטא די מר אמר	מול יומא גרים
די מכל ירחין מר	ברביעאה הגרים.
ירחא די בית איתרים	לביש תומי אורי
גרו בינן גירי	קשתי גביריא.

ור' יוסף ידידיה הנ"ל חבר עוד ג' ציונים ונדפסו שם דף ק"ו): „למען כאשר יבחר ויקרב המשכיל והנבון כמ"ר אלישע עתאי יצו בנו של הגאון מ"ן הנ"ל לעד בצור יחצבון וכאשר כן עשה" והראשון לציון קבר ר' מנחם עוריה בן תחלתו:

אכן דמות ספיר	הלא חודיע .
מי זה ואיזה הוא	אשר תצניע .
כי זוהרו נוצץ	ועוד מופיע .
לא כרתה עינו	ולא נס לח .
מלאך ד' הוא	בשמלת גבר .
רוח אלוים בו	כשם או עבר .
הפיץ שכיב אורו	במזרח עבר .
צפון ודרום גם	ויס צלח .

הוא יסד: 1) אדון לכל פועל בית ישראל תברך, פיוט על סדר א"ב ב' פעמים ואחריו התום; מנחם עוריה עמנואל ונדפס במערי שחר לראש חודש דף צ"ב. ועמנואל הוא בנוי למנחם ישוין שם הגדולים ב' דפוס ווילנא דף ב' נומר 57, שו"ת רמ"ע סימן נ"ד. ונקרא הרב גם כן בשם ר' מנחם עמנואל גם בשם עמנואל לבד, גם עמנואל מפאנו (קורא הדורות מ"ב ב' ובהגהת קאסס על אות ב', ובבנין שלמה לר' זלמן הענא דף כ"ט ב', אוצרות חיים צד 12 נומר 137. 1) סדר עבודה, למועדים על הדף שיסד מהר"ם לנואנו לחול ושבת (שם הגדולים א' ס"ד א'; ב' נ"ג ב') והם נדפסים (אוצרות חיים נומר 3149, 3150. ושם נומר 3239 נזכר עבודת המקדש להרמ"ע מפאנו, פיורדא תפ"ו, ולא ידעתי אם הוא הוא או ספר אחר). וראה למעלה צד 178 מה שכתבתי בשם ר' מנחם די לנואנו.

ר' מנחם בר מכיר בר מנחם בר מכיר . ר' מנחם בר מכיר הבחור היה אחי ר'

נתן ושני האחים האלו נשאו ונתנו יחד ונדפסו דבריהם בשבולי הלקט סימן ע"ב, צ"ו ובפרדס רש"י דף ל"ג ג', ובלקוטי הפרדס י"ט כ'. ור' נתן בר מכיר היה תלמיד רש"י ומפורש כתוב עליו בשבולת כ"ט משבולי הלקט: „ובדברי רבינו שמואל ובדברי ר' נתן המכירי בשם רבו רבינו שלמה ז"ל מצאתי שמוחר ליכנס בספינה כשבת ולצאת חוץ לחזום ולטלטל בתוכה כיון ששבת באויר מחיצות מבעוד יום“. — ובחופש מטמונים דף א' נדפס תשובת רש"י לר' נתן הנזכר והוא משיב לו בכבוד גדול ומכנהו „ר' נתן בר מכיר בר מנחם בר מכיר“ ואומר עליו שהוא „בלול בכל במקרא ומשנה תלמוד הגדה ופיוט“. — ור' נתן בר מכיר היה לו ג"כ שאלות ותשובות עם ר' יצחק בר משה שהיה בימי ר' מאיר ש"ץ, ראה מה שכתבתי למעלה צד 125. ובפרדס רש"י מצאתי בדף כ"א ג': „שאלתי קטן בן י' או בן י"א שקודש לו אביו אשה בעדים אם ימאנו צריך גט או לאו? ושיגר מן ווירמשא בבתי י"ד חותי גבר הגון מהיר במלאכת שמים חבוש כלי מלחמת התורה . . .

בירורי מידותיו שפוכות גדושות ומבורצות לאין הוה גם הוא חביב והאהוב והקיר יחידי חמודי נכדי ר' נתן בר מכיר ז"ל יהי כרעיון לבי ונפש העלוב יצחק". — והנה המשיב הוא ר' יצחק מווירמיישא כמפורש שם בהדיא וכפי הנודע רבו של רש"י ר' יצחק הלוי היה בוורמיישא ואם עליו הכונה אז יהיה ר' נתן בר מכיר נכדו של ר' יצחק הוה. אולם אפשר שגם מלת נכדי שם הוא טעות והעיקר נכדי ובחופש מטמונים צד י' מכנה ר' יצחק הלוי הוה את רש"י בתואר „נכדי" גם כן. ובלא זה כל הלשון שם בפרדס משובש ומגומגם וצריך תיקון כאשר יראה הקורא ממה שהעתיקתי. ובפסקי רקאנטי סימן תקפ"ט מצאתי: „השיב רבינו יצחק ברבי יהודה לרבי מנחם בר מכיר דודו שאין אומרים תחנונים ביום המלה מפני שקבלו בשמחה כדכתיב שש אנכי על אמתך". אולם בבית האוצר הביא החכם לוצאטו (דף ג"ו ב') „תשובת ר' יצחק בר יהודה לכן דודו ר' מנחם בר מכיר", ויתכן שמלת דודו בפסקי רקאנטי מוסב על ר' מכיר ולא על בנו ר' מנחם ויהיה האחרון ואחיו ר' נתן שאר כשרו של ר' יצחק בר יהודה רבו של רש"י. והפייטן ר' מנחם בר מכיר ראה בעיניו צרות שנת תתנ"ו כמבואר מקינותיו ומסליחותיו. ויש מי שאמר שמכיר הוא בעצמו שם מאיר, עיין למטה בשם ר' מנחם ציון. הוא יסד: 1) אבל אעורר, קינה במנהג פולין ואשכנז ובמנהג האשכנזים שבאמליא לתשעה באב והפייטן מקונן בה יותר צרות שנת תתנ"ו מדרבן בית שני, והוא בסדר א"ב ואחריו חתום: אנכי מנחם העלוב ברבי מכיר. ויש בהרבה דפוסים שינוי נוסחאות כמלות וכמאמרים ומצני זה כתבו קצת מודפסים ואחריהם החכם צונץ (פארטרעגע צד 392) שמחברה ר' מנחם בר משלם ואין זה אמת, ואעתיק פה הנוסח מקינות דפוס לובלין משנת שע"ז, וזה הוא:

אזים גם יחד,	כשך דמם כאחד,	אזיה לי
כן אחרות כבוד,	כראת שם המיוחד,	לשכח להאחד אללי לי.
מלמדי ספר,	כשף וצפר,	אזיה לי
חון אמרי שפר,	כלא חצץ ואסר,	ואזיה שוקל וסופר אללי לי.
הדיחה זאת מאז,	עלה גוי עז,	אזיה לי
להשמיד העז,	אסף עם נועז,	אדום ולועז אללי לי.
בקש עקר,	רק לעקר ולעקר	אזיה לי
בקו ארמאי משקר,	זם ארמאי לעקר	ולא לגויים לבקר אללי לי.
מקיים הברית,	לולי הותיר שארית	בגוי נכרית,
שר שערורית,	ידידת עכרית,	ריחם מהכרית ויש תקוה לאחרית.
לובש נקמה,	עורה וקומה,	להתקוממה,
מרמי קומה,	ידין גויות ריקמה	ושכינה קמה על קומה.

והמפרש ר' חיים חזן מופונא בדפוס הנוכר כתב בסוף הקינה שחתום בסופה: „מנחם הלועז ברבי משולם". אכן בקינות מנהג אשכנז דפוס מיץ הנוסח להשמיד העז, ואסף עם נועז בני נבל ולועז. ובצירוף חרוז זה עם ההיתה זאת שלפניו, חתום באמת: העלוב. וגם כמחזור האשכנזים שבאמליא חתום: העלוב, אלא שבטעות נדפס שם ואפס עם וגוי במקום ואסף. וכמחזור

בדפוס קרימונה משנת ש"ך נדפס גם כן ואפס ונשמט אחריו חרוז: בני נבל
 ולועז מאימת הצענור. ומסבה הזאת נתקלקלה בספרים גם כן חתימת מכיר
 והנוסח העיקר הוא כבדפוס מויץ: מקיים הברית, לולי הותיר שארית, בגיא
 נכרית אויה לי, כשר שערורית, וידת עברית, רחם מהכרית, ויש תקוה
 לאחרית. ובמנהג אשכנז נשלמה הקינה בחרוז הזה, אלא שבמנהג פולין
 נוסף עוד בית: לובש נקמה עורה וקומה הנזכר. וכן הוא בקינות אשכנז
 דפוס מויץ אלא שבדפוס זה נדפס כל הבית באותיות קטנות להעיר את הקורא
 על הנוסף. (2) אדם בקום עלינו, סליחה במנהג פולין ובמנהג אשכנז לתענית
 אסתר, על סדר א"ב: מנחם ברבי מכיר יהיה אמן ואמן. וחרוז איש בשלש
 אמות והרביעית אויר מגולה הובא בתוספת חגיגה י"א ד"ה ברום בסתם
 בשם "הפיוט". (3) אדעה כי אין זולתך, זולת מנהג פולין לשבת שובה, א"ב
 מלבד התיו שנחרות ט' פעמים ובחרוזים: תכליתו מרעתו נחם וגו', תחלתו
 ח"ך מתוק וגו', תמוימי בעתם וגו', תחרות ברחמנות יהפוך וגו', תזהים
 מדרכם כשוכת וגו', תקיף ידיך רצה וגו', תודת חוגג זכנו וגו', תשוב קנינו
 וגו', חתום: מנחם ברבי מכיר חזק. (4) אורך כי עניתני, יוצר מנהג פולין
 ואשכנז לשבת ב' דחנוכה, על סדר ב' אלפא ביתא ובחרוזים מנורה וגו' חתום:
 מנחם ב' פעמים, ומן חרוז מכה ונשבר וגו' חתום ב' פעמים: מנחם ברבי
 מכיר היה חזק, ובסוף בחרוזים מכהניך וגו': מנחם. (5) אור זרוע זורח,
 יוצר מנהג פולין ואשכנז להפסקה א': א"ב ובין אית ג' וד' חתום: מנחם ברבי
 מכיר, ומחרוזי מדי בו וגו' חתום: מנחם ברבי מכיר הצעיר, ועוד פעם א'
 מנחם ברבי מכיר היה. (6) אחור וקדם, זולת להפסקה מנהג פולין על סדר
 א"ב, ואותיות א', ג, ה, ו, ז, ט, כ, מ, ס, פ, ק, ש, ת' כפולות בחרוזות
 ואחר כך חתום: מנחם ברבי מכיר חזק ואמץ אמן סלה. (7) אחלה את פני
 ד', סליחה מנהג פולין ומנהג פונא והוראדנא למנחת יום כפור, א"ב: מנחם
 ברבי מכיר. (8) אין מושיע וגואל, זולת לשבת ב' דחנוכה מנהג פולין, א"ב:
 מנחם ברבי מכיר חזק. (9) אל אל שדי אתחנן, יוצר מנהג פולין לשבת נחמו
 על סדר א"ב כפול ואחרי כל אות ואות הכפל בחרוזים החלת פסוק מישעיה
 מ, א'—כ"ו. ובין כל ג' וג' בתים נמצאים איוה בתים המתחילים במלה אחת
 מפסוק ואתם הדבקים וגו' ובהם חתום: מנחם ברבי מכיר גם מנחם בר מכיר,
 ועוד הפעם מנחם ברבי מכיר ובית שראשו: היום, מלה האחרונה מפסוק
 הנזכר, חתום: אנכי, ובית המתחיל: חיל קדר, חתום: חזק, ובית אל מלך:
 אמן מנחם, ובבית אמת מה נהדר: מנחם ברבי מכיר. (10) אמרה בכביה
 סליחה ליו' תמוז מנהג פולין על סדר א"ב וחתימת המחבר דהיינו שכל חרוז
 מתחיל באות מא"ב ואחרי כל אות ואות נמצא אות מן מנחם ברבי מכיר יגדל
 וידי לנצה כמו אמר. . . בכאצו וגו' אלא שבחרוזי אות ג', וכן בחרוזי אות
 מ' חסר אות ה' וי"ד, ונראה שנשתבש ובאמת ראיתי ספרים שגורסים מידם
 כיו"ד ויחסר אם כן אות ה' לבד, ומחרוזי חרף ואילך חתום: היו עד סלה אמן
 בראשי החרוזים. (11) אשר אל אל, יוצר לשבת שובה מנהג פולין, על סדר
 א"ב כפול ואות ת' נחרז ו' פעמים, ובין אות ג' וד' בחרוזי המתחיל מושיענו

חתום: מנחם ברבי מכיר, וכן בחרוים שבסוף: תמנינה . . . תחמוד . . .
 תברור . . . הביאו . . . את שם מכובד . . . ירחם: מנחם ברבי מכיר. וחרון
 השני של אות ה' הנוסח במחזורים, וכן במחזור רעדלהיים משנת תקס"ד: התול
 חלחוליות וגו' ויהיה אם כן ה' במקום ה': אולם ר"י ברלין במחזור היידיג'
 היים דפוס הנובר תקצ"ה הגיה: התול חלחוליות ע"ש לב הותל וגו'. וחרון
 השלישי מכל בית בפיוט הזה הוא פסק של הפטרת היום: שובה ישראל וגו'.
 (12) כהושעת אדם, להושעתא של שבת מנהג פולין, א"ב ותוכוה: מנחם ברבי
 מכיר חוק לעד אמן. (13) מה אהבתי מעון ביתך, מעריב ב' דסוכות במחזור
 כ"י משנת קפ"ז (היידיגה יום במבוא שלו). (14) מלאכי צבאות, אופן מנהג
 פולין להפסקה א' וחתיתו: מנחם (ד' פעמים), ברבי (ב' פעמים), מכיר
 (ד' פעמים). (15) מרשות מרומם על כל ברכה, רשות לחתן בראשית במנהג
 פולין, חתום בו: מנחם ברבי מכיר חוק ואמץ בתורה ובמצות ובמעשים
 טובים אמן. (16) נשמת מלמדי מורשה, רשות לשמחת תורה במנהג פולין
 קודם נשמת, אכן מסופו: באומרים אילו פיגו וגו', נראה בהדיא שנוסד לאמרו
 בתוך נשמת קודם אילו פיגו כמו הפיוטים הידועים במנהג ספרד וחתום בו:
 מנחם ברבי מכיר ב' פעמים.

ר' מנחם עזריה פאדואה בר יהודה מצליח מפאדואה.

חתום על מעשה הבית דין שנעשה לטובת ר' משה חיים לוצאטו במודינא
 ב' כסלו חצ"ו וכרם חמד ג' צד 123, 164), והיה מורה צדק בשנת תק"ג
 (כמוכא בתשובתו בשמש צדקה ח"ב דף ג"ז סימן ד') בפריניצי וחרב עשרה
 פנקסים ובם פתיחות לדרושים אשר הרש משנת תע"ד עד תקל"ג, והם עולם
 בכתב יד. וכן יסד קינות ותפלות חרוזים פיוטים וסוניטי וגם הם נמצאים
 בכתב יד יעוויין הפליט (ברלין תר"י) נומר a 12, 20—32, 47. ובסוף המשניות
 עם נקודות שהדפיס הר"י נוניס ואיס בלוורנו נמצא שיר אחד לכבוד שבת
 בנוי כולו על פסוק ויכולו השמים והארץ וגו' ובסופו חתום המתבר: מנחם
 עזריה פאדואה (גורונדי תולדות גדולי ישראל צד 163). ואביו ר' יהודה היה
 ר"מ ור"מ במודינא ונמצא ממנו הסכמה כפחד יצחק ערך אלם חתומה כ"ג
 אהרן תפ"ב (הג"ל שם) ויש לו דברים בשאלות ותשובות שמש צדקה חלק ב'
 לחושן משפט סימן ח' (דף ל"א) משנת תע"ט, וממנו תפלה בספר שפר חמשה
 סדרים (וויניציאה תצ"ג) בסדר תקון שובבים תחלתה: ואתה הוודע ועד זה"ו,
 יצה לב יצוהיך ול"ג, סמוך ודינו טהרנו סי"ט. — ובהרך הזה כל התפלה
 ולסופה: הוציאה יופי יקר ה"י, מוולל ותרצה מעשנו, מו"מ. וכפי הרשום שם
 בהפליט צד 19 נומר ד' עוד לו תפלה תחלתה: הבון כל העולמים מאציל כל
 נאצל. וביה ר' מנחם עזריה נמצאו הלכות נדה לרמב"ן ונדפסו בספר תורת
 שלמים בחלק הא' הנקרא ובתי תודה (וויניציאה תק"א) כמבואר שם בהקדמת
 המדפיס. ובחלק הב' הנקרא לחמי תודה הכולל תשובות ה' ישעיה בר ישראל
 חזקיה באסאן ובנו (הוא המדפיס) ר' ישראל בנימן באסאן, נמצאו איות

תשובות (דף ק"ד וק"ח) ההתוכחות מר' מנשה יהושע במה"ו יהודה מצליח פאדווה ובנו של ר' מנשה יהושע הוא ר' אליעזר, ומר' מנשה יהושע הנ"ל יש שם הסכמה בראש הספר ומחתימותו שם וכן בסוף תשובותיו נראה שהיה ר' מנשה יהושע אב"ד בק"ק מודינא וגיסו של ר' ישעיה באסאן הנזכר וש"ר יהודה מצליח פאדווה אביו כבר נאסף אל אבותיו בניסן תק"א. ועוד נמצאו תשובות לר' מנשה יהושע בשאלות ותשובות שמש צדקה סימן ח' מחלק א' ובסימן י"ג מחלק ב' ליו"ד, ובסימן י"ח שם להנ"מ ושם בדף ל"ב ב' סימן י"י.

ר' מנחם ציון בר מאיר משפירא בעל ספר ציוני ביאור על בקרימונה שנת ש"ך. ובראש ספרו שיר מהמחבר על סדר א"ב והתוכוחו: מנחם בן הרב מאיר חוק ואמץ אמן, ואחריו עוד שיר וחזון בן: מנחם ציוני. ובשם הוה כינה בעצמו פירושו על התורה וזה לשונו שם בשינוי: *התורה נא תורתך תלמידי*

<i>צמאה אליך נפשי אל</i>	נא תורתך תלמידי
<i>יאר פניו אתנו סלה</i>	הנסתרות יבארני
<i>אמלדה ממשגבי</i>	כל יכשל איש בהגינותו
<i>כדבת פיהו ירוו צמא</i>	גבר משכיל תחכמוני
<i>ישמע חכם יוסף לקח</i>	יציב לו יד בציוני

ובהקדמות ספרו מכנה את עצמו כזה: „ואני הפעוט מנחם ציון בן כבוד אבי מורי הר"ר מאיר מודינת שפירא” — וספרו נוסד על הזר והבזיר ושאר ספרי הקבלה ומביא את הרמב"ן והרשב"א (בפרשת וישב), ומפרש לפעמים דברי הפיוטנים ראה למעלה צד 36 נומר 80. ובפרשת וישב כתב: „כאשר יעלה הרצון מאת האל יתברך להביא נשמה לעולם קורא למלאך הממונה שהוא רוח שנאמר עושה מלאכיו רוחות והרוח בא בגלגל ומגיע, וכן נסד הפייט: בגלגלי רוח ד' נגלה נמצא שהמלאך וגלגל ורוח דבר אחד” — ובקינות מנהג אשכנז וכן במנהג אשכנזים שבאטליא ובקינות הפוס לובלין משנת ש"ע: נמצאת קינה תחלתה: ציון כועון חשקי גורל מנת חלקי, חתום בה: מנחם ציון בן הרב רבי מאיר מלא דבר חוק. ולפי מה שהקדמנו יתכן שהפייטן הוא בעל הציוני שחותם עצמו גם שם מנחם ציון וגם שם אביו הוא מאיר. ויש ספרים הגוררים: צרים דמו חבלך, ויחזר אם כן אות נ' משם מנחם וזה אינו עיקר, כי אם מאהבת השלום והנוסה הישר ככמוזורי וויניציאה וכברפוס קינות לובלין הנזכר נוצרים דמו חבלך שפכו. ולהחכם רפאפארט דעה אחרת בפייטן שלפנינו ולדבריו בענין ר' מנחם ואחיו ר' נתן בר מכיר באוצר נחמד א' צד 26 ר' מנחם בר מאיר שלפנינו הוא עצמו ר' מנחם בר מכיר הפייטן שלמעלה. וזה לשונו שם: „ונמצאו פיוטים חתומים בשם מנחם בר מכיר וגם בר מאיר והוא הוא יעוין הקדמת ר' וואלף היידנהיים לפיוטים. ונראה לי המעט מפני הברת הצרפתים שלא יכלו לבטא כי רפויה וקראו למכיר מאיר וחתום לפעמים על שם עצם שלו ולפעמים על שם שקוראים אותו. וקרוב אם

כן שזדו ר' מנחם בעל התשובה לר' נתן אהיו ושניהם בני ר' מכיר. וזכר לדבר עוד בליקוטי הפרדס (ט' ד'). מפי ר' נתן בר מאיר. ויתכן שהוא ר' נתן זה ונקרא כמו אהיו פעם בר מכיר או המכירי ופעם בר מאיר. ועוד לא אוכל לדעת מדוע קרא ר' מנחם בחתימת פיוטיו שם עירו לו דבר. עד כאן לשון רפאפארט בנויים על השערה לא נתאמתה בעינינו, כי חתימת מנחם בר מאיר לא מצאתי כי אם פעם אחת בקינה המובאת ושם חתום: מנחם ציון בן הרב רבי מאיר מלא דבר, ולעומתו ר' מנחם בר מכיר בפיוטיו שהבאנו בשמו לא חתם עצמו אף פעם א' מנחם ציון בר מכיר מלא דבר, ולמה בחר דוקא בחתימת שם ציון ולא דבר כשחתם שם אביו מאיר ולא מכיר? ולכן יותר נכון לאמור שהוא הציוני שחתם עצמו מנחם ציוני גם מנחם ציון בר מאיר כאשר הראיתי למעלה. וכן מה שכתב הרב רפאפארט שנעלם ממנו מדוע קרא הפייטן שם עירו מלא דבר? הנה כבר הראיתי למעלה (צד 123) שגם ר' יצחק בר מאיר חתם עצמו מלא דבר וראה צונץ וינאנאנאלע פאעוויא צד 110. וכנראה גם החכם הזה שחשב בספרו פארטרעגע צד 392 בהערה a מנחם בר מכיר ור' מנחם ציוני בר מאיר לפייטן אחד, חזר כעת מדעתו הראשונה ומסכים לדעתי שהציוני אינו המכירי, כי שם בספרו צד 325 מביא את הציוני בין פייטני אשכנז שזדו משנת 1350 = ה"א ק"י ואילך, ולעומתו העמיד את המכירי בשנת תתנ"ו (שם צד 196), וראה למעלה בשמו.

ר' מנחם בר מרדכי הפרנס. ממשפחת פרנס גודעים לנו איורה פיוטנים ופיוטיהם נמצאים במנהג רומניא כמו: ר' אביה בר יקטן הפרנס, ר' מתתיה ברבי יוסף הפרנס, ר' שמואל ברבי נתן הפרנס, יעוין כרם חמוד ד' צד 38 זמר' מנחם שלפנינו נמצא במהזור כתב יד יוצר לשמוני של פסח כעדות צונץ בספרו ריטוס צד 81 בשורה האחרונה.

ר' מנחם תמר בר משה. מכינו אזהרות כתיבת יד בליידען המתחילות: (1) „משוך נא חסוך מרונים בענדך נחה ממרוטין שפתי חכינה, אדוני אשר הפתח, שפתי כך אבטח, וכפי לך אשטח, ברנה ובתחנה.“ ועליהם כתוב: „אלו האזהרות שחבר החכם השלם כמהר"ר מנחם תמר נ"ע. ועוד שם: „על משקל יתד ותנועה ויתד ושתל תנועות, השיר מחולק שלש חלקים, המשקל והסוגרים שוים כמשפט טובי המשוררים.“ ויש שם באור לאזהרות הללו מהמחבר עצמו קראו „תנחומות אל“ שלא נדפס עוד, וזלה האזהרות שנדפסו בסדור רומני. עיין דערענבורג בצייטשריפט של גייגער כרך ג' צד 277, דוקעס צור קעננטנים צד 44, 141, רשימת שטיינשניידער מכתבי ידות של ליידיען מצד 139—144. (3) ציון הלא תדעי לכית אביליך, בסידור רומאני, דוקעס שם צד 71, 148 וברשימה הנ"ל שם. (3) שוררו לאל וידידים, ברשימה הנ"ל שם. ופיוט הזה נדפס גם כן בשירים וזמירות ותשבחות וגו'

בקושטנטינונה שנת ש"ה שזכרתי לעיל צד 77 והוא שם ברשימה בנומו רפ"ד ומרושמת: „פתיחה לה"ר מנחם תמר בר משה“. והנה החכם דער ענבורג כתב שם במכתב עתי של גייגער שחיה המחבר בשנת ר"ט (1449), ולפי השימת שמיינשניידער הנזכרת מעות הוא ובמקום שקרא דער ענבורג ד"ט כתוב בכ"י כפי קריאת שטיינשניידער רכ"ג (1466). אויש שם בכתב יד הג"ל ב"שירים לכבוד המחבת האזרחות והאשיחרותיהם יוסף תמר. ובדיוואן של הבררשי כתב יד אלמנצי'ש גם כן שיתים חתום בהם: מנחם ב"ר משה וכפי הנאמר לו משטיינשניידער ע"פ מחשד הדיוואן הג"ל שכאו בו שירים מאחרים בזמן מהבררשי, ולפי זה אפשר שמנחם בר משה שבדיוואן הוא ה' מנחם תמר שלפנינו. *הערות: 1. מנחם ב"ר משה*

ר' מנחם. מלבר הפייטנים הנרשמים למעלה עוד נמצאו איזה מהם שלא לליל פורים תחלתו: 1) ליל שזכורים הוא זה הלילה, (ונמצא במחזור וויטרי (ראה כ"ס חמד ג' צד 200, 202), ועוד פייטן הנקרא ר' מנחם מלכותיה וממנו: 2) מוזב אופור אפתח מנעול, שיר המיוסד על ייג' עקרום של הרמב"ם והוא בכתב יד בקובץ וואגענויל בליפציג (ראה דע'ר ט"ש בספרו: וויססענד שאפט, קונסט, גודענטהום צד 595), ועוד פיוטים שחתימתם מנחם סתם דאלה הם: 3) ארון לאב המון, עקידה לימי תשובה והיא בראשונה למחזה מקרובה לראש השנה ונלקחה אחרי כן ממקומות הראשון והוכנסה לסליחת של עקדת, כך כתב צונץ וזנאנאנאלע פאעזיא צד 291-47) האויגן אכרים, אופן גשמת שובה מנהג פולין. חרוז הראשון מכל הבתים פותח במלה הראשונה מפסוקי פרשת האויגן ואחריה אות מא"ב על סדר החרוזים שחתום בהם גם כן אות אחת בשם מנחם: מורא — נופת — חלף — מרוצתם — ונראה שתפויץ הוז לא בא בשלימותו בספרנו כי הא"ב מסודר בו עד אות ס' והוא בכלל והשאר חסר ובו אפשר שהיה חתום ברכן מכיר, ויהיה גם האופן ממנו במה היוצר והולת לשבת זה במנהג פולין. 5) מה ידודות מונהגך, במזמורת גלגל שפת בס דורים שלנו וחתום: מנחם, והוא גם בשירים וזמירות ותשבחות הפוס קושטנטינונה משנת ש"ה וקצת ממנו נדפס באמרי נעם לר' יוסף שלום גאליאנו דף י"ב ב'. 6) מצור באתה העיר, בכתב יד בעיה לייפציג נמצא שיר הזה בין שירי רשב"ג ור' משה בן עזרא והוא גם וכתוב עליו: „זמר זה יסרו רבינו מנחם בשנתחלקה מלכות אהום בימי המלך צר על העיר ויהימישא בארבעה לחדש ארה ביום השבת ובו מיד נסעו משם“. ראה העלל ענין קליטעראטור בלאטט של ארענט 1843 צד 558, ואפשר שהכונה על ה' מנחם ב"ר יעקב מוויטהמישא שלמעלה. 7) סגולת משכתך חסד, אהבה לשבת ה' אחר פסח מנהג פולין וחתומה: מנחם. 8) שאר מנהג, אופן לשבת נחמו במנהג פולין ואשכנז מיוסד על פסוק שאן מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וכו'. ועל פסוק סדוך בבור ד' ממקומו, וברררוים: מהנני כגדו — חשמלים — מליצי' חתום: מנחם. 9) שומר שבת מצוה רבה, חיים הוא למחויקים בתו, מיום הראשון זכור תזכור,

על כן אדם מכור ומכור בקשה לשבת באמרו נועם הנזכר דף ג"ג וחתומה;
 מנחם חוק: י"ז ספרות תורת: "התוס' על ספרות תורת: תורת: תורת:
 ובטרם אעזב את מנחם אעיר עוד על מה שכתבתי למעלה צד 186 נומר 9
 בענין סליחת את צום השביעי ואותה מצאתי גם במנהג אישכנו שברפוס, ובדפוס
 העדלהנים תקצ"ד גם וויניציאה וקרימונה נתקלקלה החתימה ולא ניכר בה
 אלא חתימת מנוח ציון ברבי חוק, אולם בסליחות כתב וד של ספרו המלך פה
 ברלין הנוסח כזה אחר החתימה הא"ב: מועדים טובים — כוגי ממועד — חדש
 החמושי — משפט ציון תפדה — בראשם יעבור — ביד המה — יעל צקונינו
 פנו כבוך להתקרבה — קבל שבים — חזה קורות — וחתום לפי זה: מנחם
 ברבי יעקב חוק, ובמקום הנוסח שברפוס: היות לכפרה לעונם, הנוסח בכתב
 יד הזה: "היות איפופסין לעונם".

מנצור: הוא חתום בבקשה מצאתיה במחזור אלגזאיר ותונים כתב יד
 האשון עד יום ששי לקראת שבת נכספה נפשי. — ואפשר שהוא ר' שמואל
 הנגיד בן הגנה שהיה במצרים בימי ר' יהודה הלוי והיה מכונה בערבי אבו
 מנצור ר' יהודה הלוי כתב לו ה' שירים ואגרת אחת. עיין עליו בתולת בת
 יהודה צד 18 וצר 92—98, זוכן צד 110—113; גיגער: דיוואן צד 95—96. גם
 צונץ (וינאגאלע פאעזיא צד 218) נוטה למנותו בין הפוטנים. והפיוט הזה
 גדפס גם כן בשירים וזמירות הגדפסים בקושמנטינה ש"ה בין זמירות שבת
 ברשום בהשימח בן יעקב סימון קמ"ח שדברתי עליה במחברת א' צד 77. ושם
 בסימון רכ"ה נרשם עוד על שם מנצור: 2) משפיל מרים בברית הורים.

ר' מרדכי בר אליעזר: יסד סליחה תחלתה: באתי לפניך זמקונן בה
 של ר' אליעזר בר ואל הלוי הנשרף על קדוש השם בשנת תתקע"ו = 1216.
 ראה למעלה במחברת א' צד 82, צונץ וינאגאלע פאעזיא צד 28 וצר 488
 ברשימה. החתימה החשובה ביותר היא: "אדם כפתי זמון דודי המנוח המנוח"
ר' מרדכי אשטרוק (Astruz). ממנו מצאתי בסדר התמיד חלק א'
 זמירת חסידות: "אודה שמך אל שוכן מעונה. חצי השיר עברית וחצי חב' בלשון
 צרפת וחתום בו: מרדכי אשטרוק יצ"ו, והוא למולה שבפורים. 2) מה
 יקר חסדך אלהים אספרה, רם על כל גבוה גבוהים עליון נורא. גם זה
 שם לכהיות מילה וחתום בו: מרדכי, ואפשר שהוא גם כן מאשטרוק.
 3) איש היה בתם לכבו לבקש מרף לביתו, הכהו אויב מכת מרדות והמיתו,
 ולא ידע איש את קבורתו. פיוט ליום טוב של ק"ק קארפינטראץ למ' לחדש
 גוסן שקבעו אותו היום ליום טוב בשביל המאורע בשנת התמ"ב (1682) שנהרג
 איש יהודי מגומו הוצח והעמיד המושל אותו ברין ואת היהודים הציל על ידי

שומרים שהקים עליהם לשמורם. והפיוט הזה נמצא גם כן שם בסדר התמיד
 ומיוסד לנשמת ותתום בראשי חרוזיו, וכן בסוף כמלות תאריך, הנצחך,
 תיעך וגו': אני מרדכי, והוא אשטרוק הגיל. והוא אשר עליו דמו צונץ
 בספרו צור געשיכטע צד 473, זינאגאנאלע פאעזיא 458. ~~הוא חזק~~
 ר' מרדכי בר בנימן. ממנו ב' פיוטים במעירי שחר בסדר תענית וזוהי
 נוסף יגון על מכאובי, א"ב ואחריו: מרדכי בר בנימן חזק, ואיזה חרוזים
 נדפסים שם מהופכים וכי תישרם תעלה חתימת בר בנימן על נכון. (2) איני נא
 לי מיום פקודת עוני, מה אשיב למשופטי ולמדיני, א"ב: מרדכי בר בנימן
 חזק. ובמחזור תומא הנדפס בשנת ש"א אינם, אבל במחזור זה כתב דן משנת
 קפ"ו כתובים הם בסיומן ס"ג וס"ה, והפיוטן לא ידעתי עוד מי הוא.

ר' מרדכי דאטו בר יהודה. תלמיד ר' משה קרהוורו שנפטר בן ס"ח
 רימונים, ור' שמואל גאליקו תלמידו עשה ממנו קצוה וקראו ספר עסים
 רימונים ור' מרדכי דאטו הוסיף עליו הגהות בגליון והדפוסוהו בטעות ובערב
 רב בוויניציאה שס"א. ור' מנחם עוריה מפאנו תקן הספר והדפיסו עוד הפעם
 במנטובה שפ"ג (קורא הדורות ל"ו א'—ב', מ"ב ב'; ועד לחכמים ע"ה); שפתי
 ישנים דפוס זאליקויא דף ג"ט נזכר 67; אוצרות היים נומר 2032, 3388. ור'
 עוריה מן האדומים (מאור עינים פרק מ"ג) קרא את ר' מרדכי דאטו; מקובל
 ותרני מהולל, וכתב שחבר ספר מגדול הוד על שם אחיו ר' הוד. אשר זכו
 אשר וקיים היות מקוה גדול לישראל על התחלת גאולה ובנין הבית בשנת
 של"ה. . . . ובשנת שס"ח יקובצו הגלויות ובשנת ת"ה יהיו מתנינו. — ומגדל
 הוד הוה בנה ר' מרדכי דאטו על יסוד מדרש הנעלם ועל דברי החכמו וקידותם
 ור' עוריה מן האדומים בן דורן (עיין למטה בשמו) אמר עליו (שם): „אמן כן
 יעשה ד' עמנו הסד ויהי מגדל הוד הנזכר מגדל עון ותעצומות לא מגדול
 פורה“. — ובין ספרי די רוס' נומר 130 עורנן בכתבי יד האגרות אשר הריץ
 ר' מרדכי דאטו לר' עורא מפאנו בר יצחק מתושב מנטובה שהדפיס בשנת
 שכ"ג מדרש תנחומא עם הגהות „והקדמה בראשו וששה חרוזים“ (כרם חמד
 ה' צד 156, ו' 122). ובשנת השל"ט הושתק בעבור ר' מרדכי דאטו ספר גנוז
 המלך לר' בן לטיף ויש בו איזה הערות ממנו (כרם חמד ה' 89). וביד
 אזולאי היו הגהות על הזוהר שחבר ר' מרדכי דאטו (ועד לחכמים ה' ד') וגמרו
 בשנת שמ"ט והוא בכתב יד אצל דע ראססי (האמבערגער הויסטארישעס
 ווערטערבוך צד 90). וספר זמרת יה שירים ופיוטים עם ביאור ראה ממנו דע
 ראססי כתב יד ברומי (האמבערגער שם 91) ועל גליון כתב יד אחד של
 ביסליכעס נמצא דבור מר' מרדכי דאטו על סכום הכסף שכותבין בכתובה
 (הפליט צד 23 סימן כ"ד) וממנו נמצאים: 1) אדוני מושב יחידים ביתה. בסוף
 מעירי שחר לר' אהרן ברכיה ממודינא, פומון כתוב עליו שהמברך אומר אותו

כשהתקן תחת החופה, והתום בו: מרדכי דאטו (2). אפתח שיר בשפתי ולשון
 לקי חרון, שם כמעוררו שחר לנהיג בנסוע, התום בו: מרדכי דאטו יצ"ו, ודוא
 לחושענא דבת (3) מזמורה שיר יום שבת; אישיר אל בחביון, שיר לשכת שם
 במעירי שחר, ובאשמורת הבקר לראש השנה, ליוורנו תקני' דף ה', התום בו:
 מרדכי דאטו יצ"ו. (4) מיום האל איום בני אדם הרעים. כמעירי שחר לכל
 שבת ויו"ט, ובאשמורת הבקר הנזכר דף ט"ו לראש השנה, בהמשה הרורים
 הראשונים חתום: מרדכי, ובחרו: דבר אל, חתום: דאטו, וכן בחרו: ינטו
 יתמעטו, חתום: יצ"ו. (5) מסיני אדוני זרועו או חשף, פומן לשבת כמעירי
 שחר וחתימתו: מרדכי דאטו יצ"ו.

ר' מרדכי בר הלל. הוא בעל ספר מרדכי הגדול נפטר שנת ע' לאלף
 דפוס אמסטרדם דף ק' וקכ"ה), בעיר נירנבערג (צמח דוד דפוס אופיבאך
 כ"ט א'). ולזה נומה דעת צונץ: זינאגאנאלע פאעוויא צד 36, ויאם ט: געשיכטע
 דעס יודענטהומס III. צד 58. ושמועה שאין בה ממש שמע החכם קונפורטי
 שזרבי המרדכי קבור בבית הקברות סמוך לירושלים (קורא הדורות דף י"ט
 וכ"ד, חבת ירושלים דף מ"א ע"ב), והסופר ווירפעל (Mittheilung von
 75. Altraberg & Co.) הוציא לען שאין לו רגלים על הרב הגדול הזה. ומה שכתב
 כרמולי להקדים מיתתו בשריפה בשנת ג"ח (צייטונג דעס יודענטהומס 1856
 צד 274 נומר 20) עוד לא הוברר אמתתו. ובעל שלשלת הקבלה (מ"ה ב')
 העיד שראה ממנו הלכות שהיושט ובדיקות בחבויים. וזאולי הוא הספר הנמצא
 עוד היום בכתב יד במריטש מוועסאום בין ספרה'ר חיים מוכאל הכולל הלכות
 מרפות ואיסור והיתר בדרוו כהשום באוצרות חיים צד 41 נומר 463.

ר' מרדכי בר חייה הכהן. ממנו סליחה שבמחזור רומא כתב יד הלך
 מול עירלת לב העקוב, ולא יוסף החל לעקוב. חתמתו חתמתו חתמתו
 וכן סוף חתום: מרדכי ברבי חייה הכהן חוק. חתום חתום חתום חתום
ר' מרדכי בר חנין בר יונתן. ממנו זולת לשמחרת חורה במנהג
 אכן מי הוא זומן חייו לא נודע (צונץ צייטונג דעס יודענטהומס 1839 צד 289,
 680, צור געשיכטע צד 473).

ר' מרדכי בר יונתן. חבר סליחה כפי עדות לוצאטו אצל צונץ ונא'
 גאנאלע פאעוויא צד 372.

ר"י מרדכי הסוּן. ראה למטה: ר' מרדכי בר שבת הארוך נמוך 10.

ר"י מרדכי בר יעקב. חתום עם חוק בקינה לט' באב בסדרה קרפינטראן מוס, והפויטן מקונן על גרות היונים בימי החשמונאים. וצונץ (צור גע- שיכטע צד 473, וינאנאגאלע פאשווא צד 358) העמידו בין פיינטר צרפת במאה החמישית לאלף הששי.

ר"י מרדכי בר יעקב פשיכרום. חתום בקינה המתחלת: ציון במלכת נכרת היית כימי קדמותך, איכה נגדע קרנך ונפלה לארץ נורא, ציון רצוף למקדש עליון היה מקדשך, באו בו טמאים אשר לא יבואו בקרליך.

ועל הרך זה הולכת כל הקינה דהיינו חרוז מתחמת המחבר מרדכי סבך הר"ר יעקב של"ט פשיכרום וחרוז מסדר הא"ב חזק וחרוז לאות ה' סן חזק נוסחו: ואין ספק שמעות הוא וצרוך להיות חסי לר' באמת. חוציון הזה לא מצאתיו בדפוס כי אם בכתב יד באותיות מרובעת שנתן ל' ידידיהו' משה שטינגנשיך הער. ומחתימת הר"ר ושל"ט נראה שחי המחבר באשכנז או פולין ממאה השלישית לאלף הששי ולמטה. גם פשיכרום לא ידעתי אם הוא שם משפחת המחבר או חק התחלת ראשי חרוזי הקינה.

ר"י מרדכי בר יעקב צהלון. היה ריש מתובתא בפירארה גם רופא והוא ספור הגנס שנצולו משטיפת מים ונדפס בשנת הסי' זכבית הכנסת הספרדיות נהגו לאמור בשבת הנוכה אהר מפויטיו, שהבר על נס האש שהיה בכית האופה אצל חצר היהודים ונצולו מידו, וזה היה בשנת תמ"ך. זכבית הכנסת פאניסי מוכרים ג' פיוטים יפום מאוד שהבר אחד ביום השבעות ואחד ביום הושענא רבה ואחר פעם אחרת ונמצאו ממנו פסקים כחברת רבני עירו בפחד וצחק ובמים רבים סימן ד. הוא היה גורק מרה ברשעים להעמיד כושפטי הדת על תלה וכלם הרד ממנו. והרב הזה הגיע לגבורות (עין שירו הנדפס בספר עון ערוך) ונתבקש בשיבה של מעלה בח' כסלו תק"ט (1749). עין גרונדי (תולדת גדולי ישראל צד 235). ותשובותיו נמצאו בשו"ת שמש צדקה ליהוד סימן ס"א לאה"ע סימן ג' ולהר"מ סימן כ' ל"ב. חזק סיף ל' חזק

ר"י מרדכי בר יצחק. חתום עם חוק בשיר מה יפית ומה נעמה ללילי שבת בסידורים מנהג אשכנז ופולין. לא ידעתי מי הוא וגם הנוכר בתוספות לגדה דף ל"ו א', ד"ה הלכתא: פסח המזח (1749)

ר' מרדכי כומטינו בר אליעזר. היה איש גדול בתורה ובחכמות ואור תורתו היה זורה בקוסטנץ

מינא בשנת ה' אלפים ר"מ ליצירה (1480). רבו היה ר' הניך צפורטא אחד מגדולי קטלוגיא וממוחסידי איש בקי בתלמוד ורב מובהק לרבנים וחסיד מופלג והיה מלמד גם בני הקראים מכל למוד שבקשו ממנו. הן בתורה הן בתלמוד הן בפוסקים (קורא הדורות דף ל"א ב'). ור' מרדכי חבר הכורים שונים וביאורים הרבה לספרי אבן עזרא. והחכם הנודע ר' יוסף שלמה דיל מדינו משיב אתו הרבה ואומר עליו שהיה "קצין בספרים שהשתדל לקבצם". ותלמידיו של כומטינו היה הרב הגדול הנודע בספריו ר' אליה מורחיי. אולם גם בני הקראים כבדו אותו ולמדו ממנו וראה על כל זה קורא הדורות שם. מלא הפנים חלק העברי צד 12, 20, ובחלק האשכנזי צד 51 נומר 46 ונומר 47; כרם המד ד' צד 97 ושם חלק ה' 63; רשימת ספרים של ליפערט ברלין תר"ה צד 33; רשימת אוצרות היים צד 7 נומר 81 וצד 341 ובסדור הקראים מצאתי בחלק ה' סימן ע"ה דף ב"ג פיוט תהלתו: 1) מה מבקש ממך אל, התום בו; מרדכי כומטינו. ומוזה נראה כמה יקר בעיניהם ערך הרב הזה. ופיוט הזה וגם: 2) מועונו אור זורה לך חתני, שניהם בשירים וזמירות ותשבחות דפוס קונשטנטינא משנת ש"ה. ומחתימת המחבר עצמו בפיוט הנזכר נראה כי קריאת שמו כומטינו הוא העיקר ולא כומטינו ככתוב בכתב יד אחד שראה החכם לוצאטא כמסופר ממנו בכרם המד ד' צד 97.

ר' מרדכי בר נפתלי הירש קרעמזיר. חבר ספר קמורת הסמים על תרגום יונתן וירושלמי

הנחפס באמסטראם תל"א ועל השער נקרא "איש קרעמזיר מתושבין קראקא הבירה". ובהסכמת ר' שבתאי שעפטל בהגאון ר' ישעיה הורוויטץ הלוי שנתנה לו בפוננא (כלי יום) מוכנה המחבר: "תלמודי יודי". וכן בהסכמת ר' ישעיה בה מנחם מסופר שהגאון ר' שבתאי שעפטל "היה משתעשע בישובתו עם ר' מרדכי בן הר"ר נפתלי הירש בק"ק פוונן בשנת ת"ח לפ"ק והיה לו כבן ונתגדל על ברכיו בפלפולא הריפתא, וגם במעלליו יתנכר נער וגדל שהנחתו נעשה תניש". וכן מסופר בהסכמת ר' ישעיה אב"ד דק"ק ליפניק בן ר' שבתאי שעפטל הנ"ל. ועל שער הספר נקרא ראש שבהדרשנים, וכן בספר עצמו בהף י"א ו"ג איתא: "אמר מרדכי דרשן". והמחבר אפס קצה ספרו ראה ברפוס וכולו לא ראה כי נתבקש בישיבה של מעלה אחר אשר נדפס בחייו מקצתו כמזכיר מהמדפוסים בהף צ"ב ע"ב בסוף ספר ויקרא. הוא חבר קינה על ק"כ אלפים קדושים שנהרגו בשנת ת"ח ות"ט בגזרה הירועה ומתהלת: שמע אלי קול בכי וקינה. והרוו: אוי מה היה לנו, וכן: אוי לנו כי הטאנו, חוזרים ושבים בה, והמחבר תקנה לאמרה בט"ב בין שאר קינות. והיא נדפסת בלי הודעת השנה והמקום. וכפי השערת שטיינשניידער (קאמאלאג צד 1672) היתה הדפסתה בלובלין ת"י 1650.

ר' מרדכי בר שבת הארוך. כנראה ארוך שם משפחה הוא, ונמצא:
 ר' יוסף הארוך (בגביית ערות ממצרים
 בשנת רפ"ו בשאלות ותשובות ר' יעקב בר רב סימן מ"ב), ר' מנחם הארוך
 (שיש לו שם תשובה בסימן נ"ו), וכן נזכר ר' מנחם הארוך בר חיים בשאלות
 ותשובות הריב"ש סימן רכ"ט ושי"ב. וביומרי ר' מרדכי נתקבלו כפי שנראה
 למטה במחזור מנהג רומניא, ואטליא, פולין, ואשכנז, גם בסדר הקראים.
 וזמנו כמי המובא מצונץ וינאגאלע פאעווא צד 231 במאת האחרונה לאלף
 החמשה. ויש מי שחושב לודאי כמה שהניה היגדגהיים בספק שר' מרדכי
 הארוך הוא עצמו ר' מרדכי הסון, ראה עליו למטה נומר 10. ואלה פוטטיו:
 (1) אהובה אשר אורשה, קינה במעירי שחר ליום ד' וחתומה אחרי הא"ב:
 אני מרדכי הצעיר ארוך. (2) מאנה הנחם נפשו על חרבן מקדשי, קינה באילת
 השחר ליום ה' ובמעירי שחר ליום ב' (חתום: מרדכי בר שבת הארוך.
 (3) מלאו כותני, ראה צונץ וינאגאלע פאעווא צד 296. (4) מלכו מקדם פועל
 ישועות, סליחה למוסף יום כפור מנהג פולין וליטא, חתום בה: מרדכי יצ"ו
 (יגדל = ציות) ארוך סופו ייטב (סמוך — יערב), ונמצא גם במחזור רומניא
 (לוצאטו) לייטעראטורבלאטט של אריענט 1848 צד 484, ובסדר הקראים
 דף ק' לבקר יום כפורים אלא שנשמוטו שם החרווים היום הזק ואמיץ מאהבת
 השלום. (5) מעונה אלהי קדם, סליחה ליום כפור במחזור רומא כתב יד
 ובאילת השחר ובמעירי השחר. (6) מפלטי אלי צודי סחרץ עקידה מנהג
 פולין וליטא לערב ראש השנה, מנהג אשכנז ליוצר יום כפור, ובאילת השחר
 ליום ב' ובמעירי שחר ליום א', ובשפר המזה סדרים לערב ראש חדש ובסדר
 הקראים חלק ג' דף קל"ג: מרדכי הארוך חסר ו' ואחר זה חרויים שתהלתם
 קץ. ואפשר שנתנסח או שנתקצר וסיום הזה הוא גם כן במחזור רומי כתב
 יד 77. (7) מוקה ישראל ד', פיוט בסדר רומני חתום בו: מרדכי הארוך בן שבת
 חזק (לוצאטו) לייטעראטורבלאטט של אריענט 1848 צד 484. (8) מקוצר רוח
 ומעבורה קשה, סליחה באילת השחר ובמעירי השחר ליום א' ובמחזור רומי
 כתב יד סימן ד': מרדכי בר שבת הארוך. (9) משאת כפי מנחת ערב, סליחה
 למנחת יום כפור מנהג פולין ואשכנז וחתום בה: מרדכי בר שבת ארוך.
 וברכות הימים נתקבלה גם כן בסדר יום כפור קטן לערב ראש הודש ובמקום:
 קבל הגיון לבי אשר ערכתי זה עשרת הימים, ובסידורים אחרים: זה כמה ימים
 בנעימים (נהגו כצאן יוסף דף ל"ו), ובשפר המשה סדרים בתיקון ערב ראש
 חדש הנוסח: אשר ערכתי בזה יום מימים, ובסידורים אחרים: זה כמה ימים
 היום בנעימים. ונמצאת עוד בסליחות מנהג אשכנז ופולין סליחה תהלתה:
 (10) מאתך תהלתי חתומה: מרדכי הסון, וכתוב עליה היגדגהיים שאולי
 הוא ר' מרדכי בר שבת הארוך. וראיתי במכתב אחד מר' יצחק בן אריה
 יוסף דוב בער להנכבד ר' שמעון אפפענהיים שאמר: „כשנעיין פמליצת
 הסליחה מפלטי אלי (ראה למעלה נומר 6). ובמליצת מאתך תהלתי נראה
 בעליל ששחיהו על סגנון אחד הוברו והוסדה מלת בקר בזו ומלת ערב בזו,
 והיוצא לנו מזה כי מרדכי הארוך ומרדכי הסון שניהם שם איש אחד הם אשר

	אלהים כרא בצלמו	האדם ויבשאו
	על כל יציר היצור	ודכל הביא גם הוא
כראשית	כרו לא הלך חשכים	ואורח לא נעכר
	שכח ימים החולכים	והבאים זכר
נח	יום טוב ראות כתבל	לא יחכה ולא יקח
לך	גם את הטוב וקבל	ואת האימים בשוה

דרך היה לפיוט על סדר פרשיות התורה כבר אחזי הראב"ע כאשר הבאתי בשמו (מחברת א' צד 5 נומר 2-6). והנה זמנו רשם הפיוטן בעצמו שהיה ה"א רכ"ז (1466) וכן מקום מושבו שהיה באויניון. וכפי הנראה נולד בעיר Nimes היא העיר אשר בנוה קדמונינו קרות יערים, ע' עמודי העבודה מחברת א' צד 29. ועיון דוקעס משה בן עזרא צד 108 נומר 12 ושם נרשם בטעות 1486 במקום 1466, ליטעראטורבלאטט של אריענט 1830 נומר 39. והשערת צונץ (צור געשיכטע צד 173) שהוא התוכן המעתיק נתאמתה, ראה שטויינ-שניידער. Jewish Literatur S. 360 No. 69.

ר' משה החזן בר אברהם ממונו נמצאו איהו פיוטים בסדר תפלות השנה למנהג קהלות רומניא הגדפס בראשונה בוויניציאה בבית הניאל בומבירגי וינני. בקיסטאניא בשנת שס"ב (לוצאטו כ"ח ד' צד 36, 35). וכפי הנראה היה בארץ טורקיא במאה השניה לאלף הששי, ופיוט הרבה פיוטים וס' יחות בפרט. ואלה הם המובאים מפורש על שמו: (1) אווכה עד, פיוט לנעילה זכר והעתיקו צונץ ללשון אשכנז (זינגאנאלע פאעזיא 324, 325, 328) 2. אל אלהים נורא אקרא בגבורה, אדיר נשגב ונורא, מובא מדוקעס: משה בן עזרא צד 108 נומר 14, 3) אנוש אל צור מעריצך, גדפס מדוקעס בליטעראטורבלאטט של אריענט 1849 צד 618. והוא וידוי לימי התשובה על סדר א"ב ואח"כ חזום: אני משה החזן בן הרב אברהם הזק ואמץ אמן, וגעתיק פה וידוי זו בשלימותה:

אנוש אל צור מעריצך, שובה והכנע קומך
שמע בקולי איעצך, ויהי ר' עמך
כינה יום המהומה, וזכר יוצרך אשר שכחת
עד שובך אל האדמה, כי ממנה לקחת
גאולה לבשת ולא בנת, כמה אתה חשוב
כי עפר אתה ואל עפר תשוב
דבק לשוני לחכי, בזכרי יום פקדת מלכי
ואירא כי, עירום אני כי
הכינו לבכם בתנות, ישירים כל יציר כפיו,
כל אשר נשמת, רוח חיים באפיו,
ואיך יתגאה ממאיש, ולמחר נפשו תשב פרות,
כי מאיש, לקחה זאת
זך ושר כל רוח תקן, ולפניו למשפט יצא,
מנער ועד זקן, כל העם מקצה.

חמאי בזכרי כוכה, נפשי ונכחלו רעיוני,
לרגל המלאכה, אשר לפני.
טחור עין בתום וביושר, יעברוהו כל האים,
כל כשר אשר, בו רוח חיים.
יצר זונה הגביר, זדוני ומרצני פרץ,
הוא המשכיר לכל עם הארץ.
ככיר אביר ואיום, חוקר כל עון ומעלה,
גנובתי יום, וגנובתי לילה.
לבי ירך על חשא עלומי, ולמחר תתמשני תכל בשוליה,
כי מלאן ימי, ואבואה אליה.
מרדי ועון חכי, כעלות אל לבי מר אשוע,
אולי ימשני אכי, והייתי כעיניו כמתעתע.
נפש והנוף אל דר נגודים, יחדו יגישו דיניהם,
עד האלהים, יבא דבר שניהם.
סח הגוף כל ימי חייתי, כצל נחשכתי כנשיה,
גר הייתי, בארץ נכריה.
עתקה נפש והרבה גזל והון ככריא אולם,
עד תאות גבעות עולם.
פרי כחש ומורדי, נפשי השיאתני באכלי,
אשר נתת עמדי, היא נתנה לי.
צרה כגול וחרמים, ותעש טרם מותי,
לי מטעמים, כאשר אהבתי.
קולה הקשכתי ויגורתי, ונקשרתי כמתליה,
כי אמרתי, מן אמות עליה.
רמה ותמרע מוסר, חשמה שוכל ותמשק רגליה,
ותלך ותסר, צעיפה מעליה.
שלחה ידיה וכספה, כעושק והנה עדיה,
הנזם על אספה, והצמידים על ידיה.
תרתה אחר לכה לזנות, ותעמוד על דרך לשור,
עלי עין כנות, צעדה עלי שור.
אזי הנפש אמרה אכיתי, להשיכ אמרי עניני,
הנה נא הואלתי, לדבר אל די.
נא נורא עליה, אל תקשב לדברי נואל,
כי נבלה, עשה כישראל.
יגע לצבור הון לאין קצה, ולא ידע כי ליום חובה,
המצא תמצא, כידו הגנבה.
מה לך מלא מרמה, כי תדלוק אחרי כמהתלך,
הכר נא מה, עמדי וקח לך.
שוא ותפל הרבת והארכת, ואחר הובל רפת,
הלוך הלכת, כי נכסוף נכספת.
העמדת בחשך טעבך, ומשכיתך בקרב ביתך,
ובחדר משכבך, ועל מטתך.
האל תכפור ולא תחזה, מעשה תעושים וכה,
עד הגל הזה, ועד המצבה.
חשקת אכן משכית באיכה, ותשם עליו לסארו,
רביד הזהב, על צוארו.

זכתי מתים וזכתי לו, ומרם עבית כשית, היום סוחר זב, שש חרוץ
 מעשים אשר לא, יעשו עשית. •
 נוקשת ברוע מעלליך, היום אם נכעו מצפונך,
 למה חרה לך, ולמה נפלו פניך.
 במה הגוף לצור פעלו, מה אשיב לפני מלכי, המזכיר העולם יר
 בני אדוני לא, איש דברים לפני.
 נלכדתי פתאום כחפזי, הנפש וטוטל בלא דברי,
 אל הבור הזה, אשר במדבר.
 הנפש מדרך נמתה, וישמשו אליה כל נחתי,
 כי היא היתה, אם כל חי.
 רחום אתה וצופה, כי חף אני בלי פשע,
 האף חספה צדיק עם רשע.
 בנג הגוף וישכח אל מחוללו, ולא פנה אל דר-מרומים, יאשיב המלאכים
 כי ארכו לו, שם הימים.
 אחר לכו ושרירותו, הלך וישורגו גידי פחדו,
 ותשב כאיתן קשתו, ויפוזו ורועי ידיו.
 כששר כנה בית מנוחה, וישכח צור משגבו,
 וירא כי היתה הרוחה, והכבד את לבו.
 רץ אחר יצרו ותבלו, ולא זכר יום פקדו,
 ויחבק לו וינשק לו, ויביאהו אל ביתו.
 תתל ואמר עין לא ראתה, ויטרר כחררי משכיתו,
 ויבא הביתה, לעשות מלאכתו.
 מעל פעל קרב היכלו, ובכל זאת כפר במרמה,
 ונסם פה לא, עשיתי מאומה.
 חי עולם יגישם למשפט ובכוש, ידינם כפי מעלליהם,
 בדבר אשר, זדון עליהם.
 ודון פעלם ברשעה, צועק ואם חספרו שניכם,
 ראו כי רעה, נגד פניכם.
 קשיון עון חטאתכם, כהגר וסמא כגדחם כלכם,
 פקדתי אתכם, ואת העשוי לכם.
 ולחם גזוז חביו, כאשר מריתם פי בעברכם,
 ואתם האסרו, ויבחנו דבריכם.
 אמת הרבינו אשמה, ומה יענה אבק דק,
 לאדוני מה, נדבר ומה נצטרק,
 מה יאמר מלא שמצה, והנה עריו נגדך,
 האלהים מצא, עון עבדך.
 צדיק אתה ומקבל מורדים, סלח מרי אשר פעלנו,
 הננו עבדים, לאדוני גם אנחנו.
 אליכם למד אשכול הכופר, זכות אבותי להתכפר במרץ,
 למען ספר שמי, בכל הארץ.
 משתחווים לפני דר מעוני, זמורים על דתו וסודו,
 ויאמינו כד, ובמשה עבדו.
 נדבות פי רצה נא וניבי, ונערר במשטיני אשר עלי הם,
 אלהי אבי אברהם.

4) לאדוני מרום ונשא לפניך אודה אתודה, מוכא גם כן מדוקעס משה בן
 27

עורה שם, ובו חתום משה בן אברהם בלי תאר הדון. (5) לבי אעורר, נעחק
גם כן מצונץ (שם 325, 329).

ר' משה הממונה בר אברהם. פריטן שממנו נמצאו איזה פיוטים

בסדור הומני כמובא מלוצאטו
בכרם חמד ד' צד 38 ואמר עליו שהוא והפייטנים כדומה לו בסדור הנוכר כולם
מארצות טורקיא. והחכם דוקעס (משה בן עזרא צד 108, נומר 15 מנה
שתיים מהם בפרטות והם: 1) אנוש בינה משפט הארץ. 2) הישועה מוני קדם,
ודעתו שהוא ר' משה המון הנוכר בשבט יהודה צד 34, 53, 111 (מדפוס הנוכר)
ובקורא הדורות דף ל"ב ב' שהנה הונא למלך שולומאן והציל את ישראל
מעלילות שהעלילו עליהם. וכן כתב דוקעס עוד הפעם בליטעראטורבלאטט
של אריענט משנת 1844 צד 776 הערה 1. (ועיין עליו זעל משה זה בהעתק
עמוק הבכא מהחכם וויענער צד 58 וצד 207 הערה a 272, ובספרו של החכם
לעפי המכונה Don Joseph Nasi ברעסלווא 1859 צד 6 והלאה ובהערות
הנספחות בסוף ספר הזה שמדובר ממונו שם הרבה פעמים, ומוזכר גם במעשה
הארץ לר' יוסף שווארץ דף ל"ז ב' והיה בסוף מאה השלישית לאלף השני).
אולם שם אבי ר' משה המון הרופא הזה היה יוסף ור' הוא להאמין שהאמת
עם דוקעס שרצה לגסה הקריאה ולהחליף ר' יוסף באברהם (ליטעראטור-
בלאטט שם). ועוד שבפיוט אנוש בינה חתום: "הממונה" ולא המון או
הממון וכבר העיר על זה ירדני שטוינגשניידער בספרו המזכיר משנת 1858
צד 112 ומשנת 1859 צד 67, ואין ספק שר' משה הממונה בר אברהם לחוד ור'
משה המון בר יוסף לחוד. והנה פיוט אנוש בינה הנוכר הוא וידוי לי' ימי
תשובה על סדר א"כ ואחריו חתום: משה הממונה בן הרב אברהם חוק ואמץ,
וגם אותו אעביר לפני הקורא כמודפס שם בליטעראטורבלאטט מצד 776 - 778,
ומצד 792 - 793.

אנוש בינה משפט הארץ, חקור ונס יפקוד דך ארץ.
"תולדות השמים והארץ".
בכא לפניו משפט ימדם, פקודת כל כשר ודם.
זה ספר תולדות אדם.
גער ריוצר במרץ, כי הוא הפוקד פרוץ.
הוא החל להיות גבור בארץ.
דרכי איש ועון חבו, סוקר צור ודברי נבו.
"וכל יצר מחשבות לבו".
הנה כתיבת ירך מושלמת, בשטר ובעט כרזל גרשמת,
"הכר נא למן החזמת".
הואל השוכן מעל, רואה כל סתר ודורש כל מעל,
"אם כחוט ועד שרוד העל".
זכרון פקודת איש וגבורתו, יפקוד צור הבקור בכקירתו,
"הוציער כצעירתו".

חיל אחרון על עון גרשם, איכריו מתפרקים ויעלה כראשם, פירוש מלואה
אל המדבר אשר הוא חונה שם.

טומאת הלב זרה והשלך, כי למחרת יעמוד המלך כהלך.
"אל עמק שנה הוא עמק המלך".

יעזוב טירותיו אשר בנה נחוץ, וישליכוהו ברחובות עיר מחוץ,
"ויוציאוהו ויניחו מחוץ".

כמה בשרו ונכחד קומו, בזכרו כי תתפש האדמה גלמי,
"לאמור שכבי עמי".

לעת ירד לבית מועדו, יראה מלאך החובטו בצדו,
"ומטה האלודים כידו".

מכה גופו ואיבריו נפרשים, וכאבק דק עצמיו נדשים,
"יפרד והיה לארבעה ראשים".

נבלתו נשחת ויעלה באש, כרסו נבקעת ונשפך פרשו,
"על גתחו ועל ראשו".

סוככים תולעים על גבו, על כרעיו ועל קרבו,
"עולים ויוהדים בו".

על גבו כפרשים ירצון, ולאכול בשרו יאוצון,
"וגם את דמת יחצון".

סורה דורכים ככריסו בחלקם, בשרו כאלו כגורל יקחו חלקם,
"ואכלו את חקם".

צעדיו סופר ואם רב מעלו, לתוך כבשן ראש יפילו,
"כמשפט הזה יעשה לו".

קב רקב כליו ומיושן, יהי גופכם חמדושן,
"מלא חפניכם מוח כבשן".

רוח הולך בלא צדיה, הן אתם כגדר הדחוייה,
"בארץ נכריה".

שמה עוברים כבני מרון בגזרתו, לפקוד פועל כמלאכתו,
"איש איש עקל עבודתו".

תועבת יצר איש ובל מעשדו, על גליו ונסתר ידונו ויצרתו,
"וחשב עם קוגרו".

מָעוּ חיייו ונעום צלו, פתאום יוצרו מאַצְלו,
"והמת ידוה לו".

שְׁנֵי לבוש שש ורקמה, ומוטל כמוטות על שכמה,
"לשאת אותו בהמה".

הֵה בזכרו שברו עיני כלות, כי ישימוני בנקרות צור ומחילות,
"ובחרשת אבן למלאות".

הִקוּל קורא אליו ברגזות, רב לך השמש לחזות,
"קום צא מן הארץ הזאת".

מָוֶסר פרע ומאם הדעת, ולא שת אל לבו לדעת,
"כי תאכלנו ותולעת".

מוֹשֶׁלך כסגר מוכס כמעצבו, ונסס כדונג בשרו וחלבו,
"רה כשרו את זכרו".

לְמַעַצְבָה ישכב כארץ מגורו, ובעפר יתכסה בשרו וזמרו,
"דיא שמתלו לעורו".

נָמְשׁו עליו תאכל מר, ופיו ועיניו ידוה מביכ נכמר,
"בארות בארות חמר".

דְיוֹם ורוא משטן בשרו ירזה, וכית אנלים יחזה,
"גדר מזה וגדר מזה".

גָּדַר מזה וגדר מזה, ופיו ועיניו ידוה מביכ נכמר,
"גדר מזה וגדר מזה".

כִּפְתַע פְּתָאוֹם יבא אִידוֹ, כִּרְאוֹת מֵלֶאךְ הַעוֹמֵד לִנְגֹדוֹ, אִיִּם
 נִבְזָה כַּחֲיוֹ נִמְאֵם כְּמוֹתוֹ, דְּמָה וְדָקֵב כְּרוֹ וּכְסֹתוֹ, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 מִזֶּה וּמִזֶּה לִכְסוֹתוֹ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לִכְסוֹתוֹ**.
 הַגֵּרֶשׁ מִמִּצְעוֹת חֲמֻדָּה, וְחֻכְמוֹ תוֹלְעָה בְּלִי חֲמֻדָּה, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 כִּי הוּא כְּמוֹתוֹ לִכְדוֹ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לִכְדוֹ**.
 רְכוּשְׁךָ עֲזוּב וְכֹל קִנְיִיךָ, צֵא לָךְ מִמִּשְׁכְּנוֹת עֲדִיךָ, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 וְשִׁים כְּסֹלֶעַ קֶנֶךָ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 כֶּתֶת יבֵּא לַחֲקוֹר עֵץ, יִקְרָא עַל־ סֵכֶל וּנְכוּן, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 כִּיִּם חֲשׂוֹן. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 אִם הִפְרוּ בְּרִית לְעִשׂוֹת תְּאוֹה, הַשׁוֹפְטִים עַל עֲזָבִם אֶת הַמִּצְוָה,
 וְיִרְדָּפִם עַד חוֹבָה. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 כִּכִּי נִפְשֵׁי וְדַמְעַ שְׂפָכִי, שְׂרִיתִי לְכָךְ לֹא־חֲרִיתֶךָ וְהַמִּלְכִּי, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 אִיִּם מִזֶּה וּמִזֶּה וְאִנְהִי תִלְכִּי. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 רְעֵד בּוֹכְרוֹ מִמַּעֲלִיו, וְאִם רְבוֹ אֲשַׁמְיוּ וּמַעֲלִיו, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 אִיִּם חֲשִׁיכָה גְדוּלָה נוֹפֶלֶת עֲלָיו. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 הַיּוֹצֵר אִם לְקִרְאוֹת יוֹצֵרוֹ יִכּוֹן, לְעִבְדוֹ כֹּלֵךְ נִכּוֹן, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 תְּעַלֵּם מִנִּי כֹל אֲחִיו יִשְׁכּוֹן. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 מוֹדָה וְעֹזֵב יִרוּחָם כְּתִשׁוּכָתוֹ, וְלִמְלַמֵּד דָּתוֹ יִגְזוֹר צוֹר כְּחַמְלָתוֹ,
 לִרְכֵב תְּרַכְבֵּה נַחֲלָתוֹ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 חוֹה כִּי פְתָאִים נוֹשֵׁךְ, לִכְוֹן שׁוֹב אֶל צוֹר קְדוֹשְׁךָ, וְזִיִּם מִזִּיִּם
 מִרְדֵּ הַמִּלֵּט עַל־ נִפְשֶׁךָ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 דָּוִן לְכָךְ הַקְּדָה הַשְּׁנִיִּם, נִדְבֵק לָךְ כְּאֹזוֹר אֲשֶׁר בְּמִתְנִים,
 הַגֵּה הוּא לָךְ כְּסוֹת עֵינַיִם. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 קָטַמְתִּי כְּדַמְעַ גִּתְכֵת, בּוֹכְרִי אֲשֶׁר הַגְּדוּלָה וּמַעֲרַכְתִּי,
 וְאֶת־ לְהִטְ הַחֲרֵב הַמַּתְהַפֶּכֶת. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 וְלִכִּי הַכִּינּוֹתִי לְיוֹצֵר נִשְׁמָתִי, וְיֹצֵר זֹנָה הַתְּעֵנִי מִנְחִיכִי,
 הַחֲלֵל כִּי וְהַחֲלִיף אֶת מִשְׁכּוֹרְתִי. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 אֵלֶיךָ שְׁבִיתִי בְּרַעַד וְאִיִּמָּה, וְאֶל־ גֵּן עֲדִיךָ הַקְּדוּמָה,
 אֲמַלְטָה נָא שְׁמָה. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 מִעֵנָה לְכָךְ זֹרֵה בְּרַחֲתִי, וְשׁוֹב אֶל יוֹצֵרְךָ מִרְדַּת שַׁחַת,
 לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.
 צֶדֶק צִדְקָה תִרְדּוּךָ בְּתוֹךְ עַמְךָ, וְאֶל־ תִּטְּשׁ תּוֹרַת אֲמֶךָ,
 כִּי הוּא חֵיִיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ. " **זוֹת הַמִּצְוָה** **לְעֵצְךָ** **לִכְדוֹ**.

ר' משה בר אברהם ז' קתה • ברשימה מפיוטים שונים כתיבת יד
 באקספרד שרשמם יודי שטייג
 שניידער לעצמו מצאתי ראיתי פיוט תחלתו: אקוד ואשתחוו לארץ אפים.
 והוא כתב עליו שחתום בו: משה בר אברהם ג"ע (נחשו עדין) אכן קתה.

ר' משה בר אהרן הלואה • ממדינת מכנאסא. חבר שירים ובקשות
 קינות ותחינות ונהרג בשנת תקפ"ו
 וקצת מפיוטיו נדפס בפקודת בנו ר' אהרן הלואה בספר פה לאדם (הכולל

פיוטים הפטרות, הגדה (של פסח), פרקים, משלי, אנוב, הניאל) בקעניגס
 בערג תר"ג. והמחבר הוא ממשפחת הדוין וזמורה צדק בקהל הספרדים
 שבלונדון מהור"ה אברהם במהור"ה יוסף הלואה שכתב הקדמה לזה הספר
 וגם לסדר התפלה לספרדים הנדפס בקעניגסבערג בפקודת השם משה דג'יוסף
 אליהו מונטופיורין. ואלה פיוטיו כפי סדורם בספר הנזכר: (1) אהלל
 צור לכב חוקר, יחיד הוא ואין לו שני; לשבת חתום: אנכי משה. (2) ארץ
 ויושביה בדבר אל נעשו, צוה זכור יום השבת לקדשו. לשבת: אני משה
 הלואה חוק. (3) יום השבת כבר אותו בו שבת אל ממלאכתו. לשבת: משה
 הלואה חוק. (4) אל אל אשהר צור העודה, אקדמה פניו בתודה. לשבת: אני
 משה הלואה. (5) אליך אקוה רם ועליון. בקשה בדרך וכות כנסת ישראל עם
 הרה, בסדר א"ב. (6) להודות אל לבי כהר, כי עלה עמוד השחר: משה
 הלואה. (7) בתוך הצרות בית ד' נפשי כלתה גם נכספה: משה הלואה חוק.
 (8) קומה דודי ופוצו אויבי ומשאני ינוס: אני משה הלואה חוק וברוך. (9) אל
 היכל קדשך אשתחווה אתהנן אשיר עורך וארנן לבקר הסדך: אני משה הלואה
 חוק. (10) שירה פצו שפתי לאל הנהדר: משה הלואה. (11) וקוד יור פני אדיר
 כאש בוערה: משה הלואה. (12) צור דר עלייה אל תנחני: משה חוק. (13) עם
 בצער שרונים, פרם מירי שוביהם: אני משה הלואה. (14) ייטב יפרח בבשורה
 זמני. אין בו חתימה אבל כפי הנדפס עליו הוא מר: משה הלואה. (15) שיר
 אז יושר לאל עולם יצר, א"ב מאות א'—י ואחריו חתום: משה, ואח"כ חרוזים
 מאות כ'—פ' ואחריהם חתום: יצ"ו, ועוד חרוזים לאותיות צ'—ת' ואחרים
 חתום חוק. (16) אב תציל בת מפי בווייה: משה חוק. (17) זר עלי גור: אני משה
 חוק. (18) מתי תרחם קולי: משה הלואה חוק. (19) לי יד קרב זמן, עד מה
 אפך יעשן: משה הלואה חוק. (20) אשא משלי, לך ארים קולי: משה הלואה
 חוק. (21) אלי יה שמעה סלה מלא משאלי: אני משה הלואה. (22) אל דודי
 היש האון מלי: אני משה הלואה חוק. (23) כבירה ית צדקי: משה הלואה.
 (24) שירים וזמירות ליוצר מאורות, אז נשיר יום גדליק שמונה נרות: אני
 משה הלואה, והוא פיוט להנוכה. (25) יום זה שיר כפינו: משה הלואה, והוא
 לט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאלנות. (26) כוזמר שיר המעלות, לאל אלהי
 עולם, לשבת זכור בעת שאומרים כל עצמותי: משה הלואה. (27) וימא פוריא
 קדישא, די בהון אתרחיש ניסא: משה הלואה בר אהקן חוק. פיוט ארמי
 לפורים. (28) בחג זה נעשה מופת ונס, על סדר א"ב והוא כולל דיני בדיקת
 חמץ. (29) שירים נאים זמרו עם קדושים ושרים: משה הלואה חוק. שיר
 לפסח ומסופר בו ענין עשר מכות. (30) חג הפסח עה חצות ידירים קבלוהו:
 משה הלואה. שיר לפסח. (31) אשיר ליושב שמיבן מוציאנו מצרים: משה
 הלואה חוק. (32) ברכי נפשי במרוצה, ברכת העומר בקדושה: משה. לברכת
 העומר בליל ב' של פסח. (33) השמים כבוד אל מספרים, ראו נקמתו ששעה
 במוצרים: משה הלואה חוק. לו' דפסח. (34) אודה אל נאדר אנא אדוני:
 משה חוק. (35) אודה בפי צור כל העולמים: אני משה הלואה. (36) שירה
 מלא פינו, לכבוד רוח אפינו משה יי: משה הלואה חוק. (37) עם עצור ועוב

מחול חובי ודבר על לבבי
 ולמגלה מאוד חולה כגולה
 ביום עברה ויה נא לה לעזרה
 ראה כשתה והשב את שכותה
 כאמרם איך יהי עבד למלך
 ובה מלך ועדה החיבה
 פדוהך אל שלח לנו וגואל
 והצמיח ישועהך בקרוב
 מבשר טוב שלח אליה לבשר
 ואל עבדך דרוך תקרא ועזרה
 לפניך כשי יבול למורא
 עשה קולי הצה שירה תשוהה יקום
 ולפי זה יתחם בחברו האחרון מהבקשה הזאת משה אשקף (3) בכל מהלל
 אתלל לאלהי ויתעלה עלי כל המהלה (4) ארון עולם לך עיני נשואות, ואל מים
 ישקך כל חיי צמאים (5) אלהי בלתך אין לך מנחם, זכור רחם ושאל חטאת
 כתובה בקשה, החתומה: אנני משה בן אל אשקף חוק (6) "במה אקדם ד'
 אקף לאלהי מרום אם ימרו שמות וגלגליהם ויהקרו זרועות עולם וכל המוכבים
 וכסליותם" וגו', "אנא הם ונשא נכוה על כל גבוהים ממצויא מאין כל המצויאים"
 וגו', "הבונו של עולם צופה כל נעלם הדיו והקיים לעולם" וגו', "היי רצון
 מלפניך ד' אלהי ואלהי אבותי שתפתח לי שערי התשובה ותציל את נפשי
 ממשונה ולא אלכח בחטאת הכתובה" וגו' וסופה: "כי אתה האל הגדול הגבור
 והנורא גדול אתה וגדול שמך וגבורה (בויה) ולך נאוה תהלה ברוך אתה ד'
 שומע תפלה". אלה הם הלקי תפלה הזו הכתובה בלשון צה ואח"כ נדפס
 בלי הפסק דבר בינה ובין שאחריה שיר תחלתו: (7) "ראה עיני ואל תפן
 למרוי בעת קראי במה נפש רעבה, סליחתך בלי ראשית ותכלית, ואל תובח
 פשעי קץ וצבא" וסופו: "והנחם ושמת ונחם זכור רחם ולא חטאת כתובה".
 והנה שאלות ותשובות ר' משה אלשאקר נדפסו בסביונטה ש"ד והדפוס הווד
 לא ראיתיו עוד כי אם דפוס סרליקאב משנת 1834 פאליא. ובסוף הספר
 כתוב: "תם ונשלם בעזרת הצור השאלות ותשובות מהגאון מאור הגולה
 כמורה"ר משה בר יצחק זלה"ה אל אשקף בחדש כסליו פ' וישב יעקב שנת
 שוב"ו עדי בכל לבכס", והכונה כמלת שוב": ש"ד, דהיינו שנת דפוס סביונטה
 הנזכר וכדפסה האחרונה הדפוסו גם סימון זה כדרכם: — ושם בסומן קב"א
 נדפסו הבקשות המובאות לעיל דהיינו נומר 1, 2, 3, 5, 6, ושיר נומר 4 גם
 נומר 7, חסרים שם לגמרי. — אולם הבקשות הללו כפי שסדרתי אותן למעלה
 נדפסות בספר יפה נוף הכולל כתבים ומליצות, תפלת המבין ליורדי חיים
 ולמדברות ובקשות ר"י לוריא, סדר מלקות, גם הבקשות לר"מ אל אשקאר,
 "נדפס בבית זואן דיגארה באותיות הכומבורגי" בצורת קווארט, והם שם
 מדף מ"ב ע"ב עד דף מ"ו ע"ב. והמודפוס אמר בהקדמתו שהדפוס הבקשות
 "לזכות את ההבים בתפלות הקדושות והטהרות הנזכרות כל מי שיאמר אותם
 שגב ונחמושי מובטח לה שהוא בין העולם הבא". ואין בשער הספר סימן

לשנת הרפוס, רק מצאתי רשום בו בכתיבה נושנת 1576—1564, דהיינו שאפשר
שנדפס בקרב השנים האלה. ולפי מה שאמר לי ידידי שטריינשניידער
אפשר שנדפס עוד מאוחר משנת 1576 = של"ו. ולפי זה נחבן שבעל יפה נוף
לקח בקשות הנזכרות משאלות ותשובות ר"מ אל אשקר דפוס ש"ד, וכן נראה
מסדור הענינים בספר יפה נוף. אכן אם נדפסו שם בדפוס של ש"ד גם ב
השירים אשר סימנתים פה בנומר 4 ונומר 7, לא ידעתי, כי מימי לא ראיתי
כי אם הדפוס סדליקאב משנת 1834. ובתשובות הללו אחרי סימן קכ"א נדפסו
השגות ר"מ אל אשקר שהשיג על מה שכתב ר' שם טוב בן שם טוב על הרמב"ם. ור'
ברוך עזריאל לבית חוקימי לקח השגות האלה מתוך תשובות הר"ם והדפיסן על
מקומן הראוי לדעתו, בסוף ספר האמונות דפוס פירארה ש"ף—ש"ז ובסוף
נדפסה בקשה להרב הרי"ן נ"ר: "אדון הכל וכל הכל מכלכל" שהבאתי למעלה
בנומר 2. 8) מרוכס על כל ברכה ותהלה, פיוט לזמנים שאין בהם תחנון
באשמות, הבקב דפוס פרופס משנת תק"ג והדפוס נדפס משנת 1818 והחום בו:
משה אלשקר. והוא מחובר עם פיוט שלשים ושתים נתיבות שבידך המיוחד
לגבורול (עיון למטה בשמו) בלי פירוד ביניהם. וחרוז יעידון יעידון וגוי הוד
בסוף בשתיים, וגמצא גם כן בסדור יעבץ ח"א דף מ"ב. ובסדור אשר
הזכרתי במחברת א' בשם ה' יוסף אבן וקאר (צד 89) נדפס בין שירי החרוז
לבני משה וכתר מלכות לגבורול פיוט כל ברואי מעלה וכו' אחד שלשים
ושתים (אחריו בלי הפסק ביניהם מרוכס על כל ברכה כמו בסדור יעבץ
ועליו כתוב: (דף קצ"ג ע"ב): "השיר המשובח הזה חברנו הגאון זמורה" ר' משה
אלשקאר ז"ל ונהגו לאמרו אותו בכל ארץ ישראל קודם תהילים באשמות
הבקב ובמקצת ק"ק מארץ איטליא קודם אדון עולם" — א"א. "השיר המשובח
ר' משה בר אליהו" ושל פיוט בסידור חומאני (כרם חמד ד' צד 38)
בן עזרא צד 149) שאפשר שהוא בנו של ר' אליהו מזרחי בקושטנדינא במאה
השלישית לאלף השש, ראה למעלה בשם ר' מרדכי כומטנר צד 200, ואני לא
מצאתי עוד להקוהתי שהיה לו בן ששמו משה כו' אם י' גרשון מזרחי המוזכר
בקורא הדורות דף ל"ח ב'. צד 310. וצד 310. וצד 310. וצד 310.
ר' משה בר אלעזר הכהן. ונתחום בסליחה כמו כתב ידוהות בספרו שדרת
(1) מה קול הצאן באוני והיא על גורת ונירצבורג. בשנת 1292 = ה"א נ"ב.
עיון דק עם משה בן עזרא צד 108 ושם נראה שמעות הוא מ' ש' 1298. וזענו
צד 108 ונאגאנאלע פאעווא צד 33 וצד 310. וצד 310. וצד 310.
ר' משה אלשיך ברה"י. סגור. חב. בצפת ותלמיד מרב עבדת יוסף
וילנא מ"א ע"ה. ומלכה דרשתו ופירושו הנגדעים חבד עדי שאלות ותשובות

הנדפסות, ופסקים בשו"ת אחרות של רבני זמנו, וחתום על הכתב שצוה ר"ר קארן קודם מותו לכתוב נגד ר' עזריה מן האדומים אודות ספרו מאור עינים (כ"ח ה' צד 141) ובשנת שני"א היה עוד בחיים והדפיס ספרו שושנת העמקים על שיר השירים (אזולאי שם ח"ב כ"ה ע"ב). ור' אהרן ברכיה מפורינא הדפיס במנטובה בשנת שפ"ה ספרו מעורי שחר ויש בו ליופ"ב קינה תחלתה: הקבצו ושמועו בני יעקב כלכם, והוא מר' משה אלשיך. ונדפסה ג"כ באילת השחר (מנטובה שע"ב) ליום ב', והיא ג"כ בשערי ציון מר' נתן נטע בר משה הגובה בתיקון חצות שמדרבב ר' חיים ויטאל (עיין מחברת א' צד 64) שהיה תלמידו של ר' משה אלשיך ונסמך ממנו (וכמובא מאזולאי בשה"ג א' דף כ"ט ע"א) בשנת הש"ן. והאלשיך חתום כמסכים על דברי זפסק ר' אלישע גאליקין על שאלה שנשאלה מהאחרון בצפת ונדפסת בשו"ת אבקת רוכל מר' יוסף קארן (דפוס לויפצוג 1859 ס' פ"ה).

ר' משה בר בנימין. השם האיש הזה נזכר מר' צדקיה בשבולי הלקט (שם) כתב יד. גם ר' משה הסופר בר בנימין מובא מדוע ראססי שממנו במחזורי דומיים (כתבי יד אצלו) איוה פיוטים (צונץ אצל גייגער צייטשריפט II, 323, 324 הערה 23 וצד 330 הערה 61, IV צד 196) ולדעת צונץ (שם) ר' משה בר בנימין שבשבולי הלקט הוא עצמו אשר קראו מחברו ר' צדקיה ר"ר משה אחי, דהיינו אחיו שני (Better, Gea schwisterkind) והיה בנו של ר' בנימין דודו אחי אביו ר' אברהם הרופא ועל הנחה הזאת השיג עליו החכם הכותב בציון תר"א צד III בהערה כ"ב. ועל השגה הזאת כתב לי החכם צונץ (18 מערך 1860) "השגת המשיג בציון תר"א נכונה, ואולי משה גרודא (בר בנימין) ומשה הסופר שניהם דק איש אחד". ולפי זה משה בר בנימין לחוד ור' משה שנקרא משבולי הלקט "אחי" גם כן לחוד. ולדעתו האחרון הוא בר אברהם הנזכר למעלה צד 202 והיה הוא פיוטן כמו אחיו ר' בנימין בר אברהם שהבאתיו גם כן למעלה צד 51 ושניהם ברומי או באטליא. ולר' משה בר בנימין השיב ר' אביגדור כ"ץ בשבולי הלקט כתב יד: "וכן השיב ר' אביגדור כ"ץ גר"ו לר' משה בר בנימין" (ציון שם) והיה אם כן במאה הראשונה לאלף הששי ומוכר גם מצונץ ונאנאנאלע פאעווא צד 310. וממנו נמצאים: 1) מתני אהור הלחלת ולבי הלה, בוכרי אשמי, ואין במה לכפרו. השות לקרובת יוצר יום כפור. במחזור דומי הנדפס חתום בו; משה (כ' פעמים) בירכי בנימין וכו' למוב, ואפשר שחתום גם עדי שר נצח, וכבר נראו איוה שבנושים כפוט הוה, עזיבקמתא דאמשונא וכמבוא סלוצאטו צד כ"ט. ועוד כתב החכם לוצאטו שבכתב יד ישן נושן שביד אינו נמצא רשות הוה אבל גוסף בו בגליון, וכן אנכי ראיתי מחזור דומי כתב יד מושנת קפ"ז, וחסר בתוכו גוסף גם כן בגליון מאותיות קטנות מאוד, ובדרך מחברי הרשות יסח גם אתו מחברו דהיינו שסימנו במלה הזאת עצמה שמתחיל בה הפיוט שאליו נועד ולכן מסיים עמוק שושן וסברן שהוא התחלת הפיוט שאחריו שושן עמוק איומה. ועוד רשות אחר לקרובה הזאת במחזור דומי

וגם היא סופה והיה שושן, כמובא מצויגן בספרו: היטוס צד 98. והקרובה בעצמה כבר אמרתי עליה, למעלה צד 22 גומה 21 שהיא מקלרה אלא שבמנהג פולין ואשכנז היא במוסף יו"כ, ולפי עדות לוצאטו (שם) גם במנהג רומניא היא בשחרית יום כפור. (2) כך גורו רבותינו פיוט לשבת קודם שבועות במחזה רומא כתב יד משנת קצ"ב וגם בו יש זרות בחתימת בנימין כעדות לוצאטו (שם 38) מזמרת שירה, האה למטה כשם: ר' משה ים זשיטו זצ"ל

ה'משה בר יהודה פיימן בסידור רומני הנדפס ומומנו שם: עברה העברים, כמובא מדוקקעס משה בן עזרה צד 109 גומה 18 ולוצאטו כרם המד ר' צד 38. אשכנז מנהג קטלית. יצא מצד ימי

ר' משה זכות בר מרדכי. נולד באמסטרדאם, ולפי דברי האזולאי (שם הגדולים דפוס ווילנא I דף ס"ז, II

דף י"ב) היה תלמידו של ר' שאול הלוי מורטירה (אב"ד באמסטרדאם בעל גבעת שאול המובא בשאלות ותשובות אהל יעקב מר' יעקב ששפורטש סימן י"ו) והלך לפולין והיה חברו של הגאון ר' יצחק אב"ד בפונא. ודבריו אחרונים הם בלי ראיה. אכן נתאמתו ממה שמצאתי כתוב מר' משה זכות בעצמו באגרת הרמ"ז סימן ל' במכתב מליצה ששלח אל תלמידו ר' בנימין הכהן כתוב בוויני ציאה תל"ב בעד שלוהי פולניאה שבאו לוויניציאה לקבץ מעות בעד היהודים הנסגרים בכבלי ברזל והמוששכנים ביד הגוים להוציאם ממסגור על ידי פדיון. ואלה דבריו שם: „הסיענו ויוכל קוח שואה מצעה בת רבים לצאת בקול שאח ע"ל כל השאת והשבה אשר שברו אויבי ד' את לב מדינות פולניא היא ק"ק פונזא יע"א הכה בני אמון ומלאה מצות כרמוך כאשר הכרתיה והוקרתיה וקרתי ממקורה מיום היום בשבתה על תלה זעה נתלו עליה תלאות תלי תלים ותקופות צרות חכופות תקפוה עד כי גדלה מאוד סכנת הנפש והלחצים הלוחצים אותם.“ — עוד כתב שם האזולאי שבא ר' משה זכות דרך וירונה ללכת לארץ ישראל ועכבוהו בוויניציאה. וגם לדברים האלה מצאתי עדות קפורשת מר' משה זכות בעצמו באגרת הרמ"ז סימן ד', ז' במכתבו לתלמידו ר' בנימין הכהן ובהם קבע נסיעתו מוויניציאה לארץ ישראל יום כ"ו אלול תכ"ג. אולם אם עכבוהו שם בוויניציאה לגמרי מלעות לארץ ישראל או שהלך באמת לארץ הקדושה לא נתבררה עוד לי. ובוויניציאה אשר התגורר שם כבר בשנת ת"ט כמוזכר בשאלות ותשובות הרמ"ז סימן כ"ו, (נתמנה לרב ולדיין והרבה מחשובותיו כתובות בעיר הזאת מן שנת ת"ל עד תל"ג נמצא באגרות רמ"ז בחתימת תשובותיו בסימן ב' ה' ו' ט'. ובתופס הכתב שנכתב בוויניציאה וזו ט"ז לספירה שנת תכ"ו בשם הושיבה הכללית על ענין שבתי צבי ונתן העותף הנדפס בשם זכרון לבני ישראל בשאלות ותשובות דבר שמואל (מר' שמואל בר אברהם אבוה בוויניציאה תס"ב, דף צ"ה — צ"ו) כתוב והתום גם ר' משה זכות בתבחת הרבנים שבויניציאה. ואלה הם הדברים שדרשו הקרו זבדקו אח נתן העותף ביום ההוא: מוה"ר יעקב הלוי (בר' משה הלוי הוקן שבהם).

ר' שמואל אבואב, ר' שלמה חי סראוול, ר' משה מריוויס, ר' שניאור ז' דנן, ר' משה זכות, ר' יצחק מן הלויס, ר' יוסף אלואלאנסי. ומהעיר הזאת היו לו שאלות וחשובות עם הרבה רבני דורו כמו עם ר' שמואל אבואב הנזכר ונדפסו בשו"ת הרמ"ז סימן ט"ו, י"ז, י"ח, ובשו"ת דבר שמואל הנזכר סימן רכ"ג. ועוד שם בדבר שמואל סימן ג"ה (בשנת ת"ו). ובספר לחם הפנים בקונטרס אחרון דף ע"ב הושתק קצת מתשובתו שהשיב ר' משה זכות בשנת תל"ח לחכמו קראקא שהיו כותבין ספר תורה על פי קבלה וצוה להם סדר כתיבת השמות וקידוש הקולמוס. ור' בנימין הכהן בר אליעזר היה תלמידו החביב לו ביותר ומסר לו כתבי הקבלה שלו (אגרות הרמ"ז סימן א' ב'). ובשנת תל"א דבר ר' בנימין הכהן אל אנשי מנטובה שיקבלו את ר' משה זכות עליהם לרב ויאותו לדבריו ויכתוב ר' בנימין לו לויניציאה אודות הדבר היה והבטיח לו שכתבו "מכללות הקהלה סך ג' מאות דוקטי לשנה מלבד איוה פרטיים" ור' משה זכות השיב לו ו' אלול תל"א כי יחשוב גם הוא לשרת בק"ק מנטובה. אכן בני וויניציאה יכריחוהו לישב עוד בקהלם ר' שנים מחמת תנאי שחתנה עמו (שם סימן י"ה כ'). אולם לא ארכו לו הימים שם כל כך כי בשנת תל"ג ישב כמד על כסא הרבנות במנטובה וכתב תשובות רבות משם לתלמידיו ורעיו (ועיון אגרות הרמ"ז סימן ג' וסימן ל"א) וגם ממנטובה החליף תשובות עם ר' שמואל אבואב וכתובות שם בדבר שמואל סימן קע"ה, קע"ט, קפ"ב, ר"ז, ר"ח, רכ"ג, רכ"ד, רכ"ה, רל"א, מלבד התשובות שהשיב משם לרבנים אחרים הנדפסות בשאלות ותשובות הרמ"ז ובאגרות הרמ"ז. וכנראה מדבר שמואל סימן רס"ה התגורר ר' משה זכות גם בפאדובה. ולא בתורה בלבד יצא שמו בארץ גם בלימודי הקבלה היה מפורסם בזמנו וחשבוהו לאבן פינתה והוא קבל הלימודים האלה מכתבי ר' היים ויטאל וזר' אלחנן רבו (אגרות הרמ"ז דף מ"ב ב') וזר' בנימין הלוי שקיבל מר' חייא הרופא שקיבל מר' חיים ויטאל בעצמו (אמנות חכמים לר' אבי ער שר שלום דפוס לעמבערג דף ג"ד א'). ור' בנימין הלוי הזה היה מצפת והתגורר באטליא בשנת ת"ט כנראה משו"ת הרמ"ז סימן כ"ו (ומזמנו תשובה לר' ישראל לינגו באגרות הרמ"ז סימן י"ו) והיה אביו של ר' שלמה הלוי אב"ד באיזמיר (אולאי שם הגדולים I צד 169, 36). ובשנת תנ"ח יום ב' דסוכות שקעה שמשו של משה במנטובה וזאת העתק מצבת קבורתו הנדפסה מוואלף כביבליאטעק שלו (חלק ר' צד 1200):

"מצבת קבורת הרב הגדול שברבנים המקובל החסיד והקדוש מרנא ורבנא משה זכותא וצוק"ל אשר נסע למנוחה ויעוב אותנו לאנחה יום שני של

סוכות ה' תנ"ח
 הנה נהגו העובדים עמדו ועל (?) עברו, וצדק צדק מציף
 שימו לבכם על קבורת נבר, לא סימנת לא ים
 נחם אגבר בעז על כל אשר נודעו, יש חושש מציף וז
 כמד ובנגלה ומשביר שבר, וצדק מציף וז
 וכל שומעיו ישמעשו ישבעו, וצדק מציף וז
 ועל כן שפתיו דוככות כקבריה, וצדק מציף וז

ואין ספק ששעות הוא והנכון ואל במקום ועל עברו. הוא חבר: I אגרות הרמ"ז

הנוכר וכו': 1) אלף אלפין, תפלה מיוסדת על אלף תיבות המתחילות באות אל"ף וראש התפלה היא: אקדישך אף אעריצך אב אחד אל אך אפים, ומחובר לה פירש קצר ונדפסו בסוף אגרות הרמ"ז מדף מ"ג — מ"ז. וכבר קדמו בזה הבדשני בבקשה שלו של אלף אלפין (נדפסה בכרם המד ד' צד 59), ור' יוסף בר ששת בן לטימיו (ראה למעלה צד 98). גם מר' משה בן עזרא נמצא שיר קטן שכל תיבותיו מתחילים באל"ף ואחריו אות על סדר א"ב והחום בן משה תהלתו: קדושתך אואל אבאר, והוא למוסף וגם כפוח במחזור תלמוסאן. ועוד חיבר מר' משה זכות ספר קטן יקר במציאות ושמו: II. "הן קול חדש, כלו אומר כבוד על החורה ועל העבודה, קול מרים הורג לאל השמים לעיני כל העדה, ויתן את הקול... בקול השירים ומזמור לתורה להודות למועדים וימים שונים... יצאם נתנם להיות כל איש שורה בהודו: משה איש אלהים... הגאון כמהור"ר משה בכה"ר מרדכי זכות זלה"ה. באמסטראם שנת טל זכות (1612) בדפוס המשותפים... ר' שמעון שמש ר' משה דיאש" (אקטו קמן), כן שער הספר בקצור, ואחורי השער הקדמה החום בראשה: "משה רפאל בלא"א הגאון שמואל דוד אוטולינגו נר"ו" — ואחריה מכתב בלשון ספרד כחוב באמסטראם ר"ד כסלו ה' תע"ג לצירה מן ר' משה רפאל הנוכר והחום בסופו: Maises Raffael Ottolenghi והמכתב הזה ערוך כפי הכתיב עליו: „Al Señor Angel de David Fano, Dr. en „Philosophia, y Medecina, en la Celebre Universidad de Padoa. ואלה הם השירים לפי סדורם בספר הזה: 2) אל אל גדול יודו פלאו, בורא עלמנו ומלואו, הסועד בהסד כסאו, כי כן הוא ראשית דרכי אל. שיר ליום א' נוסד על שם אבגית"ץ (וחתום: משה זכות. 3) אל נאור חי ומיוחד, ממנו יבדיל צה אותך, כאשר אמר ויהי ערב, ויהי בקר יום אחד. ראשי פרקיו: אל שדי, גם: משה זכות, והוא ליום א'. 4) אל הנון ומרבה לסלוח, מרדי איש רבנו מארבה. גם הוא ליום א': משה זכות. ועוד לו שיר ליום א' ואותו אעתיק פה וממנו יראה הקורא סגנון שיריו הרכו ומליצתו:

מזער על רוב חסדי צורו	כי זה יקדים או מי שלם
שהכל נזיה בדברו.	ברוך הוא מלך העולם
לעבוד אל רץ בית מקדשו	שחר יקדים איש מערשו
גם הן פרש עליו אורו.	הוא יקדים לו השב נמשו
ולהלל אל ישיש פניו	הוא כי יקדים איש ברנשו
ופתוח פיו גם הוד נחורו.	הוא יקדים לו לפקח אוניו
או על דבר המועילו	ברך כי יקדים על אכלו
גם חת לו את כסף שכרו.	יצור יקדים הצמיחו לו
של הדל היא דרא חלקתו	כי יקדים לול צדקתו
בא הרש ויקח יתרו.	כי אל יקדים הכל אתו
ופזוזה יכתוב אל ביתו	הן יקדים לעשות ציציתו
וימנ לו כסף ממכרו.	צור יקדים כגדו ונתו
זריו בבקר ברצונו	רץ אם יקדים למול נינו
הוא פתח לו את אוצרו.	צור יקדים לו ראשית אונו

וייבחה חוזא ג' זכחה איהו. זכחה איהו ספקים לאו זכחה איהו זכחה איהו זכחה איהו

אף מעשור מכל בקדימה	ראשית כי יקדים ותזכה
לו יותר מידי מחסורו	צור יקדים מיכול האמה
אין עבד לנכרה עמו	מלך קדמון מי יקדימו
המלך חפץ ביקרו	רק לאדם הולך תומו
מה יחלל איש בפעלו	רוצה הוא לשנית עליו
מה יתן לאלהים כפרו	אם קדם כל-לו כל אליו
קבוע מחצה על מחצה	דרך גבר נכרא נמצא
צו ויתן איש בתרו	כל מחתת ורום רוצא
בלתו מה יתרון לאדם	כח עליון הוא מעמידם
אף כי עליו יציץ גורו	רש או מלך בשר ודם
אם ימנע רגע שפער	יציץ על איש עין צור ישער
אמנם ישחך שחרו	אין אדם נוקף אצבעו
ישמר משמר אל אזיכה	זה חוכמו איש ובלב נדכה
שישן לו על משמריו	אם יתעצל יזיה לוקה
איכה יעזו ככסו טובו	כן יהיה תמיד על לבו
אם שכיר הוא כא בשכרו	פניו בפני בעל חובו
גם עמו הרשע יואל	רובן יתקדש שם האל
הן יעדר תוך הדברו	יזעה גואל את ישראל
אז יאמרו הגוים כלם	תתן מלכותו עד עולם
שורבל נזיה בדברו	ביון הוא מלך העולם

והתום: משה בכהר"ר מודכי זכות בראשי פרקיו. ונמצא גם בספר משמרת
הבן (דף ג' ב') לאמרו כפי הנהוג במודינא בלילה שקודם המילה מהילד הגולד
מבני חברת משמרת הבן, ונדפס בליורנו תקכ"ה. (6) קיר לבי יחול ויהים,
מפחד צור, ליום ב' והתום בו: קר"ע שט"ן, הצעיר משה זכות. (7) אל האמוץ
רוחי לעבדך קמה. גם מן ליום ב' והוא נוסד על שמות הקבלה והתום: משה
זכות. (8) לאל ברוך עור סתרי תהיה זכה אוכיל זמרי, פומון: משה זכות הצעיר
יצ"ו. (9) מוחלל כפרה וישע, לקראת אל רחום יצאתי: משה זכות והוא
הקודם לו ושניהם ליום ב'. (10) נכה רוח, והרד אעמודה, ברנתי לפניך יי.
ליום ג' ובראשי הריווי התום שם: נג"ד יכ"ש הידוע ואה"כ א"ב ואדריו: אני
משה זכות יצ"ו. (11) אור בקר יורה שמש צדקת אל ורפואתי, גם זה ליום
ג' והתימות: אני משה זכות ב' פעמים. (12) ידיר נאמן איל חוקי, אהוב לבי
חסין חוכשי. גם זה ליום ג' והתום: יהיה אדוני ואין בו התימות המחבר.
(13) בית אלהים נהלך ברגש, שי לפניו נרצה ונגש. ליום ד' והתום בו שמות
במ"ה צת"ג ואהריתם: אני משה זכות יצ"ו. (14) משוך אל הוט חסד מצוחצה
כפחד, גם זה ליום ד': משה זכות. (15) ארת כפי שטחתי שטח יום ויום אל
אל ארום, אהר התימות שם אדוני כמלואו התום: משה זכות והוא ליום ד'.
(16) חרה מתלאות ובעיני תלאות ואשיחה יגוני לו יתן ד' צבאות, ליום ה'
ובראשו התום שם חק"ב מנ"א: ואדריו: משה זכות. (17) עוררו נא לבות
לנו אל ד' יאח לנו, ליום ה' ובראשו התום: אני משה זכות יצ"ו. (18) יוצר
ההדתו לו אתנה דודי אהסה ביון סתר עליון כצל שרי, ליום ו' והתום בו
שם: יגיל פ"ק ואדריו: משה זכות. (19) מלאכנו שלום דרר צור השמיעי,
חלל מומור לתודה הידוע, ליום ז' והתום בו ב' פעמים: משה זכות הצעיר.

(20) שכת יום הנחה שבת איד אנהה, לשבת וחתום בראשו שם: שקו"צית ואחריו: משה זכות. ועוד אחד לשבת: (21) איום שמי היום כרומי ערץ, ולאות ברית ביני ובין הארץ: משה זכות. (22) עמרות קודש מכל חדש נשא נסן, יום החדש הראשון הוא חדש ניסן. חתום בו שם: יהוה, ואחריו: משה זכות יצ"ו, והוא לראש חדש ניסן. (23) הודי נהפך, לכי נשכך, היה דוה, נעף נכאב. לר"ה אב וחתום בו שם: הר"ה, ואחריו: משה זכות ואחריו חרוזים בלי התימה עד חרוז אל מסתתר שנרמו במלות, "תורת משה זכות הפש" שם המחבר. (24) אל פרום סכת שלום על שומרי פקודיך, לחג הסוכות וחתום בו שם: אל"ף למ"ד ושם יהוה, ואחריהם: משה זכות. (25) מרום על ברכה, חסין הפץ זכה, להדליק נר של חנוכה, לא' החנוכה וחתום: משה זכות חזק יצ"ו. (26) אודה מפלאות אל צדקן אמרות נועם יערב מתקן, לבי החנוכה וחתום: אני משה זכות חזק יצ"ו אמן. (27) אדוני צוה כניך מזורך לכאבם נצה, עוד לחנוכה: משה זכות. (28) הוד מלכות יה עושה פלא בלשון עם קדשו ינעם: משה זכות יצ"ו. (29) ארים בקול בכיה אועק בתאניה אויה, לתשעה באב: אני משה זכות. (30) גוול נגול יול דמע בנהי קינים, עוד לתשעה באב: משה זכות. (31) מנוודיך מועיר כניך בא לך להתגורר בהרבניך, לירושלים טוב"ב: משה זכות. (32) מהלל שם האל אקרא זרוב חסדו אשר ארון, להכרון טוב"ב: משה זכות יצ"ו. (33) אל הנאדר יאות הדב, אל מול גדלו אכרע ברך. לר"ה אלול נוסד על שמות הקבלה וחתום: משה זכות. (34) מלכי שלים חורמן דעושנין (פירוש: שליט הכחות) שליט בעיל וחתום רעו דידיה, פזמון נאה לשבעות לאמרו: "אחר גמרה של תורה מקרא ומושינות ואידרא ואח"כ יאמרו עלינו לשבח וברוך אלהינו שבראנו לכבודו", כך כתוב שם ובסוף חתום: משה זכות, ואחריו פירוש המלות לפזמון הזה המוסד בלשון ארמי ועל דרך הנסתר. ומידו תיקון ליל הושענא רבה, כי בזמנו היה נהוג מנהג האר"י לוריא לקרות כליל הזה ספר משנה תורה ואחרונה האדרא זוטא של פרשת האוינו ותו לא. ועל זה אמר שם (דף כ') שמוע שמעתי גם האתה עיני, תוספות תיקון הנהוג בצפת טוב"ב לקרות אחר משנה תורה את כל ספר תהלים, ובגמר כל ספר וספר נוהגים לומר פזמון אחר כמו ודי רשים, ויה שמך, ואחריו הפזמונים אומרים תפלה כשרה, על כן אמרתי לכבוד את ד' מיהוני ותקנתי המשה פזמונים דשייכו לכל ספר וספר ומלכם בראשם שמות הקדושים החתומים. . . את זה עשיתי למען לא יחסר תיקון זה מאומה. אבל בספרי האר"י זלה"ה לא מצאתיו כי המסודר בהם הוא לקרוא אחר התורה האדרא זוטא דהאוינו. ואתה תבחר ולא אני" — ואלה הם הפזמונים אשר חבר להושענא רבה: (35) יה הטוב ומקור החיים מזהיר אר מנוגה נגדו. אחר קריאת ספר הראשון שבתהילים, חתומים בו שמות הקבלה גם משה זכות חזק ואחריו: יהי רצון מלפניך. . . שבזכות ספר הראשון שבתהילים שקרינו לפניך שהוא מכונן כנגד ספר בראשית. . . ובלילה שירה עמי תפלה לאל הוי ואחר ספר ב' שבתהלים פזמון: (36) הדרך ועוזו יריך, מלא עולם יחן יחד. גם הוא נוסד על שמות הקבלה וחתומיו: משה זכות חזק, ואח"כ יהי רצון וגומר.

ואחר ספר ג' שבתהלים נוסד פזמון על שמות הקבלה ועל שם המחבר: משה זכות, (תחלתו: 37) ותיק ישר המהלך התם, מלך שחקים הוא בגאותו, ואחריו יהי רצון וגו'. (ועוד פזמון: 38) ישרים וכנים הליכי הדרך מסילות שבילים הגונים נכוחים, לסיום ספר רביעי שבתהלים וגם הוא בנוי על שמות הקבלה ועל שם המחבר: משה זכות, ואחריו יהי רצון וגו'. ופזמון האחרון לסוף ספר המישי שבתהלים תחלתו: 39) הוד יוצרנו ועצמו, אסם גבורת מצפוניו, יסודו על שמות הרבה והתום בו: אני הצעיר משה חוק, ואחריו יהי רצון וגו' (וכל המושה ניסחאות של יהיה רצון נמצאים גם כן בין ספר וספר מתהלים שבתיקון ליל הושענא רבה שלנו). וזוה מסוים כל הספר הן קול חדש הכולל כ"ב דפים אקטאו והמסודר כפי הנראה מר' משה רפאל בר שמואל דוד אוטלינגו הנזכר. ור' שמואל דוד אוטלינגו היה בשנת תע"ו בוויניציאה והבר כללי הקדוק ולא נשלמו והגם עודם בכתב יד (הפליט צד 10). ובשנת תפ"ז (1727) נדפס "סדר התיקון שנוהגים לקראת כליל הושענא רבה בארץ ישראל ומצרים ואפיה ובכמה מקומות השרידים אשר ד' קורא אליהם הונה . . . על ידי המוניה הבחור שלמה יהודה לאון טומפלו, כאמסטרדאם בבית ובדפוס של הגביר יצחק בן כמחור"ר שלמה רפאל יהודה לאון טומפלו יצ"ו בשנת ויתהללו לפ"ק". ויש בו תפלה לליל הושענא רבה לאמרה קודם הלימוד תחלתה: אתה בחרתנו מכל העמים אהבתה אותנו ורצית בנו והבדלתנו מן המצואה טובאת מצרים וסופה: "ומכל גלויכם אמרה איכם ליחדא שמייה דקודשא ברוך הוא ולנוקביה בלימוד הזה" (והוא התפלה בעצמה הנמצאת בתיקון ליל שבועות שלנו) ואחריה כל הספר משנה תורה, ואחריו פרישת בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות, קדיש, יהי רצון הנמצא גם כן במנהגנו לאמור קודם תהלים. ואחר ספר הראשון מתהלים: סליחות לליל הושענא רבה, והם: קצת מפזמון יה איום זכור היום, רחמנא אדכר לן, ענינו, ואחר זה פזמון: יה הטוב ומקור החיים הנזכר למעלה נומר 35 והיה רצון שלאחריו. ואחר קריאת ספר שני שבתהלים נמצאים כמו כן סליחות והם ברירת נפקד (חלק מפזמון יה איום) רחמנא אדכר לן, אלהינו שבשמים, ענינו, ואחריהם פיוט הדרך ועוזו ידיך, הנזכר למעלה נומר 36 והיה רצון שלאחריו. ואחר ספר שלישי שבתהלים עוד סליחות והם: למודך וגם ידיך (חלק מפיוט יה איום), רחמנא אדכר, אלהינו שבשמים, ענינו, ואחריהם פיוט ותיק ישר המהלך והיה רצון שלאחריו הנזכר למעלה בנומר 37. וככלות ספר הרביעי שבתהלים נמצאו כמו כן סליחות: זכות משה אל תנשא (גם כן חלק מפיוט יה איום), רחמנא אדכר, אלהינו שבשמים, ענינו, ואחריהם: ישרים וכנים הליכי הדרך והיה רצון שאחריו הנזכר למעלה נומר 38. ובסיום ספר החמישי מתהלים: סליחות בזכות משה (גם כן חלק מפיוט יה איום), רחמנא, אלהינו שבשמים, ענינו, זכורת פנחס (גם כן חלק מן יה איום), רחמנא אדכר לן קימיה דפנחס, אלהינו שבשמים, ענינו, זכור סגן (חלק מפיוט יה איום), רחמנא אדכר לן קימיה דוד משיחא, ענינו, פזמון הוד יצרנו ועצמו והיה רצון שאחריו הנזכר למעלה נומר 39. ואחריו פיוט ידיך נפש אב הרחמן, ויהי

רצון שאם התחייבתי לפניך כרת, ורבון העולמים, אב הרחמים. והסליחות
 לך אנהנו מודים בקידה. זהר פרשת אמור: תא הוי ומביא דינא וגומר עד
 ובעלמא דאתי. זהר פרשת צו: תנינן בספרא דר' המנונא סבא וגוי עד ושאר
 עמין מסיימי. ואח"כ רשום שבארץ ישראל נוהגים לקרות גם כן האדרא רבא
 וזוטא. וכשנעריך דברי ר' משה זכות שהעתקתי למעלה (צד 218) מספרו הו
 קול חדש דף כ' למול סדר התיקון הנדפס באמסטרדאם נראה כי ר' יצחק
 לוריא נהג לאמור ליל הושענא רבא משנה תורה והאדרות לבד, ובצפת
 הנהיגו לומר גם כן כל ספר תהלים ופזמונים וארז זה קרא "תוספות תיקון".
 ור' משה זכות הוסיף מדיליה עוד פזמונים בספרו הו קול חדש ומדפיסי סדר
 התיקון להושענא רבא שבאמסטרדאם, הדפיסו כל שלשה התיקונים לסדר
 אחד. ובסוף סדר תיקון שבת הנדפס בוויניציאה ת"ה כתוב בשם ר"י לוריא
 שבאשמורת הבקר ליל שבועות ואמרו קודם הטבילה י"ג מדות ועל זה קרא
 תגר ר' ישראל שלמה לינגי ואמר שאין לאמרם כלל ומי שסידר אותו הסדר
 של שבועות והושענא רבא ואותו תיקון שבת תלה הדברים באילן גדול ר'
 יצחק לוריא עם דברים אחרים "אניגם אפילו במוחשבה מהאר"י ותלמידו. ור'
 משה זכות גם הוא הסכים לדבריו וכתב: "גם אני כמוך אומר שאינו מהר"י
 "ל מענין הו"ג מדות בטבילת אשמורת חג השבועות . . . ותמהתי איך
 לא בא לידכם תיקון משובח מאד שהדפסתי בוויניציאה על תיקון שבועות
 והושענא רבא ועתה שמעתי שנדפס מחדש שלחו בעדו ומנייה לא תוועו (אגרות
 הרמ"ז דף י' עמוד א' וב' וראה גם כן הו קול חדש דף כ' א'). ועוד חבר ר'
 משה זכות III. ספר תפתה ערוך, כולל קפ"ה שירים קטנים בעלי ה' טורים
 ונדפס בראשונה בוויניציאה תע"ה ואחר זה כמוץ עם ספר עדן ערוך מר' יעקב
 דניאל אולמו (ראה למעלה צד 150). והרב האחרון הוה קרא בו בתוך קהל
 ועדה לעורר ולחזק הלבבות ולכאר מזוכו עונשי גיהנם (הקדמת ספר עדן
 ערוך מר' יעקב דניאל אולמו (ראה למעלה צד 106). וספר עדן ערוך
 הנזכר הוא כחלק שני לתפתה ערוך להראות שבר הצדיקים בגן עדן.
 ואימה יתרה נופלת על הקורא שירים האלה המלאים מזימורת השבו
 להם בעלי הקבלה בענין עונש הנפש והיבוט הקבר. ומליצותיהם הרבה
 פעמים ערבה לנפש גם ישתמש הפייטן בלשון נופל על לשון. ועוד חבר VI.
 תיקון שובבים נדפס בוויניציאה תע"ב כרשום באגרות היים נומר 5249.
 ואני לא ראיתי דפוס זה עוד אולם בספר שפר המשה סדרים (וויניציאה תצ"ג)
 נדפס אחרי תיקון ערב ראש חדש גם תיקון שובבים, וכולל מזמורים תהלים
 סליחות וידוים וכו גם כן פיוט: 40) אשא את לכבי הו על כפים, חתום בו:
 אני משה בכה"ר מרדכי זכות ומצא גם בספר שבחי תודה לר' מלאכי הכהן.
 ונראה שתיקון שובבים של שנת תע"ב הוא עצמו הנדפס בשפר המשה סדרים
 והנזכר למעלה צד 176 נומר 11 (ושם נפל טעות כמה שכתבתי בפיוט אשא
 ארז לכבי שחתום: אני משה בכה"ר משה זכות וצ"ל בכה"ר מרדכי זכות).
 ועוד נמצאו פיוטים מר' משה זכות בסדר משמרת החדש והוא נוסח תפלורת
 של כל ערב ראש חדש להתפלל מבקר עד ערב הנוסד בראש חדש סיון תי"ט

במנטובה לאמרו כבית הכנסת „האלופים מנורציו“ תחרת משמרת הממונים של החבורה שהיו בעת היארת: ר' יהודה חיים מפאנו ור' משה בר ברוך שלם, ור' משה בר יצחק מהללאל נורציו. ונוסח היה (הגרפס בוויניציאה ת"כ) הוא כמוזכר שם בהקדמת ר' משה זכור (הכתובה בוויניציאה ת"כ) על פי הנהוג בארץ ישראל והוא הוסיף בו איזה פיוטים והם: (41) אבכה בלב נשבר, אקום בעוד לילה, קינה מיוסדת על שמות הקבלה ותחום בה: משה זכור (דף ג' ב'), אלא שבערב ר"ח התחלתי אבכה וגו' ובחצות הלילה שבשאר השנה לאותם שנהגו לקום בחצות לילה ולקונן על המקדש הנוסח: אקום בעוד לילה. ועוד לו שם בדף ל"ח ב' עד דף מ"ה תפלה אחרת שקראה בעצמו: תפלה לעני, תחלתה: (42) אדוני אלהי ישראל אבינו, הביטה רמעת יחידך, יסודתה בקבלה מרדכי ונחלקת לחלקים ואיזה מהם בנויים על סדר א"ב, תשר"ק, אתב"ש, ובחלק אהון העולמים, צור נורא ואל אלים, תחום: אני משה בה"ר מרדכי זכור זלה"ה יצ"ו. ועוד לו שם (בדף מ"ה ב'): (43) יוצר הכל ומקור הטוב ומטיב, אל המאוזן ישרת הגה קדושים, ופיוט היה מיוסד גם כן על שמות הקבלה. ובהרוז: אל נא יורק, מי שפע המקורים, חתום: אני משה זכור. ועוד נמצא פיוטים מר' משה זכור: (44) איל בטחי גדור דינדך, על סדר א"ב ומנצפך ותחיתמו: משה זכור והוא, וכן פיוט: (45) אני מפקיד יהודתי מקור חיים בידך, שחחום בו: אני משה זכור יצ"ו בר מרדכי, נמצאים שתיהם בספר תחנונים וסליחות ללילי אשמורת כמנהג ק"ק אמליאני (וויניציאה תק"כ) דף נ"ט, ס'. וזכספר ערת הזמיר כתב יד אצלי, ובשערי ציון דפוס פרופס משנת תס"ג בשער ב' בסדר תיקון הנפש נמצא שיר מיוסד על עשר ספירות תחלתו: (46) אור הגנוז בלובן המחשפה, תחום בו: אני משה זכור יצ"ו. (47) מדם בשרי ארים תרומה, בספר דברי הבירית (וויניציאה תס"ו) ובסדר ספרד (אמסטרדאם תע"ב בדפוס ר' משה דיאש) ראה דוק עם משה בן עזרה צד 9 גומר 22, צד 109 גומר 22. ומקצת פיוטים שזכרנו הוכנסו גם בשאר ספרי תפלות חוץ מאלה שזכרנו, והם: א) ארים בקול בכיה. ב) נוול נול יול. ג) הדי נהפך. ד) מהילל שם האל. ה) מנודיך מזעיר בנגך, נמצאים כלם בסדר ארבע תעניות מנהג ספרד דפוס וויען משנת 1622 לתשעה באב מצד צ"א—צ"ג והם הנזכרים למעלה גומר 23, 29, 30, 31. אכן בשתי סדר תעניות מנהג ספרד דפוס אמסטרדאם (עמיאש) משנת תמ"ט ות"ק אינם עוד. וגומר 9, 31, 32 מצאתים בערת הזמיר הנזכר, וגומר 23, 29, 41 נמצאים בסדר תיקון הצורת דפוס מנטובה משנת תק"ו.

ר' משה בר חייה. פייטן נעים אף נחמד וממנו מצאתי: (1) אשכלורת בטלו ואומללנו, ונבל כעלה כולנו, ולפני אלהינו זה אשר גמלנו, את מי אשלה ומי ולך לנו, חטאנו צורינו וגו'. במחזור הקראים ח"ג (גוולון 1836) דף קנ"ד והוא שם לחטאנו לו דעשרת ימי רחמים ותחום: אני משה ברבי חייה הק. והוא כנראה חזק ותחסר דלת שראשה אות ד, והוא גם כן בסדר רומניא כמוזכר, משד"ל במבוא שלו צד ל"ד.

(2) את פני מבין צפוני, דרשתו ובעין העיוני, הרימותי ידי אל אדוני. במחזור
 הומי הנדפס ליוצרי יום כפור, וכן בכ"ר סימן ק"א והוא גם כן הטאנו ואחר
 הא"ב התום; משה ברבי הייה חוק ואמץ. ובכרם המוד' צד 38 הביאו שד"ל
 בין הפייטנים שפויטו בסדור רומניא הנדפס ובמבוא שלו (שם) כתב שהפיוט
 נומה 2 נמצא ג"כ בסדור הנ"ל עם פיוטים מאחרים מפויטן הזה. וצונץ
 (וינאנאגאלע פאעווא צד 310) העמידו במאה הראשונה לאלף הששה במלכות
 נאפולי או ברומאניה. ~~היה זה הפיוט הנ"ל~~

ר"מ משה חיים בר יעקב חי לוצאטו. נולד בפאדובה בשנת תס"ד.
 על דלתי בות המדרש ולמד בישיבת רבו ר' ישעיה באססאן בעיר מולדתו
 הנזכרת. גם בלשונות וידיעות אחרות גברה ידו. ובהיותו בן י"ז שנה החל
 לחבר חיבורים ומסוין הפ"ו עד שבט תפ"ד חבב תהלים דהיינו ק"ן מזמורים.
 אולם רוב שקדוהו היה בלימוד הנקרא חכמת הקבלה וזכר בה ספרים ועל
 דרך הסוד והרמוז. ורכנו דורו שנאו אותו על זה הכלית שנאה כי השבתו
 מכת שבתו צבי וסיעתו והחרימוהו. וילך ר' משה חיים מאטליא לפראנק
 פורטה דמייץ ומשם לאמסטרדאם וישב שם בשלום ואין מחירו ויפרנס עצמו
 וביתו במלאכת השחות אבנים וקרות גם הרביץ תורה ולימד דעת ארת נערי
 בני ישראל. וכין תלמידיו היה גם המליץ המפואר ר' דוד פראנקו מינדים
 שעל גמול שתליו ותשועת ישראל. ובעיר אמסטרדאם כתב והדפיס לוצאטו
 ספרו היקר לישירים תהלה (שנת תק"ג) אולם רוחו לא שקטה ולא נחה גם
 באמסטרדאם ויסע משם אחר שנת תק"ג ללכת ירושלימה, אכן זממו לא הפק
 כי מרת במגפה עם כל בני ביתו בעיר עכו בכ"ו אייר תק"ו טרם מלאה לו
 שנת ארבעים והיתה מנוחה בטבריא. ומלכת שירים וקינות ומליצות שחבר
 לכבוד רעיני ומיודעיני ממנו עוד הנוגע לענינינו: (1) חנוכת הארון, כולל שירים
 וז' מזמורים להנחת בית הכנסת לספרדים ונדפס בוויניציאה בשנת תפ"ט.
 (2) תהלים, כולל ק"ן מזמורים, ועודם בכתב יד ולא נדפס מהם כי אם שני
 מזמורים בכבורי העתים תקפ"ו צד 56 ותקפ"ז צד 99. (3) תפלה לאמרה על
 קבר הצדיקים עם פירוש כתב יד והמליץ חברה לאמרה על הצדיקים בכלל
 ונאמרה עד היום בפאדובה על קבר הרופא ר' דוד ואלי רב וחבר לר' משה
 חיים לוצאטו בענין הקבלה. (4) תפלה ושירה על נאות מצרים לליל פסה.
 עודה בכתב יד וקצת ממנה נדפס בכ"ה ג' צד 154—155. (5) תפלה ושירה על
 מתן תורה לחג השבועות, גם היא עודה בכתב יד. ויותר מתולדות איש הגדול
 הזה יעווין מהקורא בכרם המד' ג' צד 112—169 בתולדות ר' משה חיים לר'
 צאטו מפאדובה אשר כתב החכם ר' יוסף אלמנצי בטוב טעם ודעת ואחריו
 הלכתו בהאמור על המליץ הזה למעלה. וזה לא כביר נדפס בהלוץ בי צד
 105 שיר חילולים שעשה לוצאטו לחתנות ידידו ר' יצחק מאריני. ~~היה זה הפיוט~~

ר' משה בר חסדאי. נזכר מהמרדכי הלכות מקואות סימן תשמ"ו:
 „היה מעשה בגינשפורק שחיו נזקין ארז
 המקוה וכשנחסר מו"ם סאה נשפך מן הכלי למקוה ופסלו הרבי משה בר
 חסדאי וצוה להוציא כל המים לחוץ לנקותו ולא נודע ראייה מניין? שהרי
 מקוה שבגינשפורק מעיין הוא“ עד כאן. וכן בתשובות הארוכות של מהר"ם
 בר כרוך סימן תר"א מצאתי: „שאלתי אני את מהר"ר משה בר חסדאי מעשה
 נעשה בביתו בהרנגולת“. גם באור זרוע הקטן (הנעשה מר' היים בר יצחק
 בר משה שעשה ספר אור זרוע הגדול הנקרא ריא"ו) זכר את ר' משה בר חסדאי או
 חסדאי (אוצר נחמד כ' צד 14 נומר 30). ואם כן חי הרב הזה במאה הראשונה
 לאלף הששי. — והחכם צונץ מנה אותו גם כן בין הפייטנים שחיו בין 1140
 עד 1240 ואמר עליו שהיה מפולין (וינאגאנאלע פאעזיא צד 251). והיה הדבר
 הזה תמוה בעיני, עד שהראיני הח' צונץ מקורו לזה והוא הרמב"ן בחידושיו
 לגמין דף ז' ב' (נדפס בחמשה שיטות דפוס וולצבאך פאליא) שכתב: „והחכם
 הגדול ד' משה בר חסדאי מפולניא שוהיה ונאריך ימים כתב שגראה
 שגרסא זו וגו'“. ולפי זה היה בימי ר' משה בן נחמן שנולד בשנת 1194,
 עיין למטה בשמו. ומצאתי אחרי כן שהזכירו החכם צונץ גם בספרו ריטום
 צד 73 הערה g ואמר שם שכונת שם של פולניא שם הוא על ארץ ביהמ"א.
 ועוד מצאתי זכרון ר' משה בר חסדאי בשאלות ותשובות ר' ישראל מברונא
 (דפוס שאלוניקי שנת החכמה והדעת לפרט גדול) סימן י' דף ע"ז א' ב' וזה
 לשונו שם: „נשאלתי אם החכם יכול להתיר הנדר לאחר שהקים הבעל?
 והשבתי יכול להתיר וכך כתב ר' משה בר חסדאי (יו"ד אחר האל"ף) והוא
 הר' משה תקו בתוספות דפ"ק דנדירים בהתיר דרבינא הוה ליה נדרא
 לדכיתיהו פירש שלא היה בו עינוי נפש, אי נמי היה בו וקים ליה אחא לקמיה
 דר' אשי וקסבר הר' משה דוקא ביום שמעו נשאלין“. ועוד שם
 בשאלות ותשובות הנזכרות דף ט' א': „וראייתו בתשובת הרב רבינו משה
 תקו ז"ל שישם כתב תמים וקבורתו בעיר ניאושטט סמוך לווינא“.
 ועוד מזכיר הרב הזה במגדול עוז לשקלים פרק ג' (ולא פרק ח' שבא בטעורת
 בדברים עתיקים II צד 9 נומר 48): „וכן פירש הרב ר' משה תקו ז"ל מפי
 הקבלה“, ושם בדברים עתיקים מוזכר ג"כ ומידם לו ספר כתב תמים ובהערה
 שם נומר 49 הראה צונץ שמוזכר ספר הזה בתורת העולה דף קמ"ז ב'. גם
 החכם כרמולי (אנאלען 1839 צד 55, ליטעראטורבלאטט 1850 צד 784) הביא
 איזה פרטים מספר כתב תמים שמובא מומנו לפי דעתו איזה דברים בהרמ"א
 ביוחסין דפוס קראקא בלי הזכרת מקורם. גם הרמ"א בתשובה סימן קכ"ו
 מביא כזה: „רע עלי המעשה אשר כתב לי אדוני בשם שארינו הגאון מהר"ש
 (רש"ל) ששלח לשונו בשיר היחוד וגזר במקומו שלא לאומרו על סמך מה
 שמוצא כתיב בספר ישן גושן נקרא כתב תמים כי האומר הדרון סוכב ארז
 הכל ואתה בכל הרי זה מזרח ומגדף“. והחכם כרמולי (ליטעראטורבלאטט
 שם) הגיה כתב תמים במקום כתב תמים וכתב שזה כתב ר' מאיר בפאדואה
 אל הרמ"א. והגהה הראשונה נראה נכונה, אולם כותב התשובה איננו ר'

מאיר מפאדואה כי אם בנו ר' שמואל יהודה קצנאילנבוגין. וכפי אשר הודיענו
החכם צונץ במכתבו ר' משה בר חסדאי הנזכר הוא ר' משה תקו וגינש"ד
פורק שהעתקתי למעלה מהמרדכי הלכת מקוואות היא כנראה לו עיר אויגש"ד
בורג. וממנו נשארה לנו סליחה למנחת יום כפור במנהג פולין (והסרה
במהזור זק"ש משנת 1858) ומנהג פונא והראדני ולטא וכל פעם אהרי אבינו
מלך התום אות מא"ב, וכן כל פעם אהרי ראה אות אחת משם משה בר
חסדאי חזק ואח"כ עוד ב' פעמים משה ומתחלת אבינו מלך אנקת עמר.

ר' משה טובי הרופא. • ממנו נמצא פיוט תהלותי: אתודה לאל הטאתי
אתודה בבקשות דפוס קושטמטיא בלי סימן
השנה. ולדעת דוק עם גרס. במאה החמישית לאלף השישי (ליטערטאטורבלאטט
של ארוענט 1845 צד 163 וראה גם המזכיר 1858 נומר 4 צד 68).

ר' משה בר יוסף הכהן. • יסד: (1) ארבע אבות גויקין הן, סליחה
מנהג לטא לר' דעשיית והתום: אני משה
ברבי יוסף הכהן. (2) איה תקותי ותהלת, סליחה לבי דעשיית מנהג פונא
והוראדני, על סדר א"ב כפול ואח"כ: משה ברבי יוסף חזק חזק ואמץ אמץ.
ואולי הוא הפיוט המובא מצונץ (וינאנאגאלע פאעזיא צד 309) בפיימני אשכנז
שחיו במאה הראשונה לאלף השישי.

ר' משה בר יוסף הרומי. • ממנו מצאתי: (1) אזכרה ואתמוגג ונפשי
אמולה, סליחה במהזור רומי כתב יד סימן
ג"ט, על סדר א"ב ואחריו: משה בר יוסף חזק. (2) אזנו יצרי אלי, רפו
הודו רשתכם, סליחה מצאתיה במהזור רומי כתב יד סימן צ"ט והתומה שם:
א"ב משה בן יוסף בעיר רומי. ונמצאת גם כן במהזור הג"ל הנרפס ליוצר
יום כפור רק בהיפוך איזה הרגוים כי הריו: מאז בן כלאזני, מקומו קודם
חרוו השב גמולו ואין. וכ"כ שד"ל במבוא שלו צד ל"ד שכן הוא בספרים
כתבי יד.

(3) יוסף אשר מקדם עיניו בן תולה
בעטו בו עברו וימרדו עם אלה	מכבודו ירד ובגויים גולה,
תולדות יוסף.
יוסף צורש מדבירו וצפנתו נבעה
רלל אומלל דבקתו רעה	שן חרק אויב עליו וגעה,
אכלתהו טרף טורף יוסף.
יוסף הלום ופצוע לבו למות שואל
ועברו שמחים כאו ויפשטו אל	הומה גוע וכעפר מתגולל,
אחיו ויפשיטו את יוסף.

סליחה היקרה הזאת אשר תחלת כל בירת וכן סוגרה מלת יוסף היא במהזור
רומי כתב יד הג"ל סימן כ' ובגרפס ליוצר יום כפור על סדר א"ב והתומה:
משה בר יוסף חזק. (4) מצרי ערי יצרי, מנתיב אל ממני, סליחה במהזור
רומי כ"י סימן צ"ז ובגרפס ליוצר יום כפור: משה בן יוסף חזק, ונמצאת גם
כן באשמורת הבקר (אמסטראם תק"ג) ליום ה'. וטעות הוא בספרו של

דוקעס (משה בן עזרא צד 18) שמוחס נומר 2 גם 3 לר' משה קמחו בר יוסף, כי זה היה בפרובינצא וזה ברומי כחזום בנומר 2. זכ"כ שר"ל שם במבוא ל"ד וגיגער באוצר נחמד צד 24 וצונץ שהעתיק איוה בתים מפליחה נומר 1 העמידו כמאה הראשונה לאלף הששי (וינאנאלע פאעזיא צד 309, 311, 317).

ר' משה בר יעקב. יסד קינה לט' באב תחלתה: ציון מעוז קריה מלך, וחיא פותחת בחרוים שחתום בהם: משה ברבי

יעקב ואחריהם סדר א"ב ואחריו חוק. ונמצאת קינה הזאת במנהג אשכנז גם במנהג אשכנזים שבאטליא ובקינות דפוס לוכלין משנת ש"ז. ובדפוס האחרון הנוסח באות צ: כל תחום חצונך, אכן בצדה נדפס: "ספרים אחרים: כלי המוד הצבייך, נוסחא אחרנא כלי חמס חציריך". — וכתב היידנהיים שאפשר שהוא ר' משה בן עזרא או ר' משה ראש ישיבה מנרבנא בן מרנא יעקב בר משה בר אבון המובא בערוך ערך דד וערך פרקד ובהוספות סוטה דף מ' א' דבור המתחיל על שאנחנו. — אכן נראה לי שלא זה ולא זה הוא יותר נכון לאמר שהוא ר' משה בר יעקב שהיה דן לפני ר' אליה מנחם המוזכר בהגהות אשרי לסנהדרין פרק דיני ממונות בשם אור דרוע והוא ר' משה ברבי יעקב מפיהם, גם ר' משה מבייהם הנזכר בחוספות יבמות כ"ד א' דבור המתחיל וספק, ובתוספות שבת קל"ו ב' דבור המתחיל ואת. והוא היה בערך ה' אלפים אם קודם לזה או מעט אחריו, או שהוא ר' משה בר יעקב בעל ספר מצות גדול שהלך מצרפת לספרד ודרש והוכיח ליהודים בשנת ה"א תתקצ"ו ועשו תשובה, וקבלו אלפים ורבות מצות תפלין מוזהרות וציצית" (סמ"ג עשין ג') וראה דוקעס משה בן עזרא צד 107 נומר 7.

ר' משה בר יעקב ן עזרא. ראה: ר' משה ן עזרא.

ר' משה בר יעקב בר שמואל האגוז. הוא הרב בעל שאלות

וחשובי שתי הלהם. ובסוף הקדמת ספרו לקט הקמח על המשניות (וואנדפבעק תפ"ו) אמר על עצמו שירושלים איץ מולדתו ושהיה מקדם מבני ציון ויקירי ירושלים ומכנה ארץ זקנו אבי אמו המוג ן יג ן והוא: ר' משה גאלאנטי בר יהונתן בר משה גאלאנטי. ומספריו נראה שגם בספרים זולת ספרי התלמוד והפוסקים קרא ושנה הרבה. כן הביא בלקט הקמח למשנה י"ה פרק ג' מאבות שבה לשבע החכמות ונאמר עליהן שהן סולם לעלות לחכמת התורה וישתמש בהן לרקחות למכחות ולאופורת של חכמת האלהים. וכן ברך נ"ב מביא דברים מנומא לאגיא של הרב עמנואל אבוהב והוא העתיקם מלשון רומי ללשון הקדש ומספר באסנאגי הנקרא "אויסמוריא גודאייקא" הנדפס ברוטרדאם בשנת 1706 להשבונם. גם אביו ר' יעקב האגוז בעל שאלות ותשובות הלכות קטנות וספר עץ החיים ושאר ספרים היה רב גדול ומחמת חולי הסבו שמו והיה

נקרא גם כן ישראל האגיו ומקדם היה יושב בבית המדרש שבירושלים הנקרא בית יעקב ונפטר בקונשטנטינא בשנת תל"ד (אזולאי I צד 87). ומזמנו גם כן ספר פתיל תכלת פרוש על האזרות של ר' שלמה בן גבירול הנדפס בוויניציאה תר"ב ובלונדון תע"ד (לקט הקמה שם דף ס"ה) ואביו של ר' יעקב הזה היה ר' שמואל האגיו בעל ספר מבקש ד' וספר דבר שמואל. ונראה שזה הוא ר' שמואל האגיו אשר לבקשתו נדפס בוויניציאה (ראש חדש ניסן שנת שני"ח) מחזור ר"ה ויום כפור כמנהג ק"ק אלגנאויר בכרך קטן והוא הגיה אותו ונמצא בראשו הקדמה קטנה תחלתה: „אמר המגיה" וסופה: „נאם שמואל ויז"א בן לאדוני אבי החכם השלם כמהר"ר יעקב בן לאדוני החכם השלם הדיין המובהק כמהר"ר שמואל האגיו ולה"ה". ומהקדמת ר' יעקב האגיו להלכות קטנות הנזכרות נראה שר' שמואל האגיו הראשון המכונה פה הדיין היה גם כן שם אביו ר' יעקב האגיו והיה „מורע המלוכה גלות ירושלים והם יצאו ראשונה לעיר גדולה של חכמים ושל סופרים פיס יע"א". — ובסוף שנת תס"ג הרפ"ס ר' משה האגיו בוויניציאה ספר אור קדמון ובתוכו תפלה אשר העלה עמו מארץ מולדתו עיר ציון והיא כתר מלכות לר' דוד ז' אבי זמרה (דף א'—ח') ואחריה (דף ח'—י"ב) „בקשה על היחוד וי"ג עקרים ובה כ"ו הוות נטועים" תחלתה: „וי מנרת חלקי וכוסי, כעווי ומבטחי ומנוסי" ומצאתי אותה במחזור כתב יד אלגיר ותונים ליוצר יום א' דראש השנה. ואחריה התוכחה הידועה: „לבי לבי הלא ידעת, כי לא נבראתי כי אם לשוב אל העפר" וסופה: „ותסיר לב האבן מבשרנו יראו עינינו וישמח לבנו אמון". — ואחריה תוכחת ר' בחיי: „ברכי נפשי את יי וגו' נפשי עו הדרכי וצורך ברכי וגו' עד כי נעים נאות תהלה" ואחריה תוכחה: „אזכרה יום מותי", ראה למעלה צד 78 נומר 1, ואחריה: „כורגניתא דבי רב". — ודברים „למעלת הזכרת התשובה" ובסוף (דף ל') פיוט: „אראה יומי הוא מתרחק" (ראה בהוספות למטה) חתום בו: „אני אברהם. ובספרו משנת חכמים הנדפס בוואנדסבעק תצ"ג נמצא: 1) „סדר תפלה קצרה" ואותה לא ידעתי ונזכרה מהחכם וואג" דער באר בליטעראטורבלאטט של אריענט 1847 נומר 35 צד 550. ועוד ממנו 2) וי הוא האלהים אשר האציל, ברא יצר ועשה וברא בראשית כל מה שהיה הוא המציאו, נדפסה בסוף ספרו שתי הלחם הנזכר דף ל"ט חתום בה: משה האגיו. אולם המחבר לקח חצי התפלה מתפלה שחברה מר' משה אלאשקר שזכרנו למעלה צד 210 נומר 2 והכניס בה דברים אחרים מודידיה, וכן לא יעשה כאשר העיר בצדק החכם הנזכר שם נומר 36 צד 563. והפייטן נודע גם ללוחם מלחמת הדת והאמונה נגד כת שבתי צבי ובספרו אלה המצות דפוס זאלקווא משנת 1785 נדפסו דבריו נגד אחד מכת הנזכר הוא אברם מוכל קרדווי ומשם נדפס בליטעראטורבלאטט 1847 נומר 37 צד 548—549. ומורל האיש הזה לחם גם כן בספרו שבר פושעים (לונדון תע"ד) וכן רדף באף וחימה את ר' משה היים לצאטו, ועיין עליו בכרם המד II צד 62; III צד 149, 150—152, 157, 163—164. ולפי האזולאי (שם הגדולים I צד 134) היה ר' משה האגיו קרוב לנ' שנה בחוצה לארץ, ובשנת תצ"ח בא לצידן והאריך ימים קרוב

לחשעים ואיזה שנים אחר תצ"ח נפטר בצפת. וכנראה מכרם חמד III צד
126 היה בשנת תק"ג עוד בחיים. הוא יצא למצרים ונפטר שם בשנת תתק"ל במצרים בשנת תתק"ל

ר' משה בר יצחק. ממנה פורט תחלתו: (1) מהוללתו מהוללת נאדרה
על מוקדם לא ידעתי כעת אנה מצאתיו. (2) מיכאל

וגבריא: מכוננים להתחנן פני מוקם כפא. בספר יון מוזלה דפוס היהנפורטה
משנת ה"ס, ההנה דתום בה: משה בר יצחק והיא מלאה משמות מלאכים
וכדמות תפלת מכניס דחמים. וגם הספר היה אין בידו כעת. והחכם צנין
(רמס צד 170) מזכיר אופן סתם שמהכרו ר' משה בר יצחק ונמצא במנהג
ירדנבערן לפרשת בשלה. ואולי הוא הפוט שבנומר 11. הוא יצא למצרים בשנת תתק"ל במצרים בשנת תתק"ל

ר' משה בר ישעיה מנחם. יסד פינוף לבטרל המנפר או לחלוף

בלאטטערן נרפס בהרבה מחזורים
וסליחות וענין למטה בשם ר' מנחם בר קלנימוס ממאטערשארף. תחלתו:
פושל בעלניגים יאה ידעת את כל התלאה ובראשו דתום: משה ואח"כ
דרוים עקד סדר א"ב ובסוף מחרוז מסני כקדוה אש ואילך דתום: משה בן
מהר"ר ישעיה מנחם ז"ל חוק. וקודם שנת שס"ה היה כנראה רב בפראנק
פורט דמיון ושם כתב הסכמה על ביאור ספר מצות גדול לר' יוסף בר משה
מקרעמניץ הנרפס בחייניציאה שס"ה) בהכרזת ר' יודא בר אלכסנדרה הכהן
ונרפס עניהם. שהם כגדולי פראנקפורטה ומשם נתקבל לאב"ד בפראנק
ואח"כ לפונא. והלשון ר' יעקב רישר בשו"ת יעקב ה"ב סימן פ"ח:
"מצאתי און לימות שובת הגאון מהר"ר משה ר' מענדלש זצ"ל שזיה גדול
בתורה ומפורסים כאשר שמעתי שהיה אב"ד בק"ק פראג לפני הגאון בעל
הוספות ז"ט ואח"כ על ידי סבה יצא משם ונתקבל לק"ק פונא והובא תשובתו
בספר חנוך בית יהודה סימן ע"ז עכ"ל. ותשובה הזאת היא על שאלות ר'
חנוך (שהיה רב בשנת שצ"ט עוד בשנת תכ"ב כמוכר בשו"ת הנ"ל סימן נ"ג
וג"ה) ונרפס עליה: "שאלה ששאל הגאון מהר"ר חנוך זצ"ל מהגאון ר' משה ר'
מענדלש שהיה אב"ד בפונא. ובמחזורים שונים נתיחס הרב הזה על שם
מוקם מולדתו שהיה כנראה עיר קראקא ועל עיר פראג שהיה בה אב"ד קודם
שהיה בפונא והדפיסו על סל חרו: "שם המוכר הרב הגאון ר' משה ר' מענדלש
דלש ז"ל מקראקא שהיה אב"ד ור"מ דק"ק פראג". ובמקום האחרון מוחה
עליו אשתו ב"ד ר' שפ"ג ומוצבתה בגל עד נומר 165. ויצאתו מפראג היתה
לפני שנת שפ"ד, כי במגלת איבה כתב הרב חיי"ט בעצמו שנתקבל בחדש
טבת שפ"ד לאב"ד ור"מ בפראג. ובשנת שני"ה נתן הסכמה על ספר גלילות
ארץ ישראל עם ר' יואל סירקש הוא רב"ה והגאון ר' יוסף קלמנקיש (בר אברהם
אב"ד דמדינת פולין ופיהם ושמח בפראג שצ"ז עיין גל עד צד 34) ובטעות
נרפס בליטעראטורבלאטט 1851 צד 295 ר' יוסף מירקש ור' משה מענדלש. וכן
החם גם כן בהסכמה על סידור של"ה (נרפס באמסטראם תע"ז) אהר"ר

יואל טורקש שחתם הפסכתו באדר ראשון תקצ"ו ובה הל' צון: "הסכמתו למה שגזר הגאון מה"ו יואל" והוא בלי יום, וחתומה: "מושה בן מהר"ר ישעיה מנחם זלה"ה נקרא משה רבי מענדלש", ועליה נדפס: "הסכמת הגאון . . . אב"ה דק"ק פונגן מהר"ר משה ה' מענדלש זצ"ל".

ר' משה בר מיימון . חוקרי דורינו האריכו במחקריהם על שנת לידת ומות הרמב"ם והעולה מדבריהם שנולד ערב פסח ד' אלפים תתצ"ה ומת כ' טבת ד' אלפים תתקס"ה ליצירה שהוא ל' משרץ 1135 וי"ג דעצמבער 1204 למספרם . עיין גייגער צייטשריפט חלק ב' צד 135 והלאה וצד 564 . כרם חמד חלק ז' צד 251 והלאה . קאססעל בקורא הדורות דפוס ברלין דף י"ג ב' הערה ה', ונתנה סימן על זה גה"י (דהיינו ס"ה: השנה שמרז בה) נה"ה (ע' דהיינו בן ע' שנה) ולזה נטה גם יאסט (געשיכטע דעם יודענטהומס ב' צד 428) . ורב המאירי בפתיחתו לאבות (ווישן 1854) דף י"ח כתב גם כן שמת תתקס"ה ונתן סימן לפרט השנה בכ"י אב"ר משה (ס"ה בלל חשבון האלפים והמאות) ומה שהובא מגבישון בעומר השכחה דף ג'ו ב': "שבשעת פטירת הר"ף נכנס אצלו הרמב"ם והוא כבן ה' שנים ונשק את ידו ואמר שלא זכה כמה שזכה אלא באותה הנשיקה שנשקהו וברכהו והאציל עליו מחכמתו" שיחה בעלמא היא, כי הר"ף מת תתס"ג (קורא הדורות דף ז' א') או תתפ"ג (לפי' בעל יסוד עולם והקדמות צידה לדרך, והמאירי בפתיחתו לאבות דף י"ח ועיין שם בהערות החכם שטערן דף מ"ב) ואז לא נולד עוד הרמב"ם . ובסיכות השמדות והרדיפות נסע הרמב"ם מספרד ובא לארץ ישראל ומשם למצרים וגם שם ארעו לו צרות רבות כחללים והפסד ממון ועמידת מוסרים עליו להרגו (ע' אגרתו לר' יפת בר אליהו באגרת השמוד דף ו' ע"ב) . ובמצרים היה רופא למלך כאשר הודיע בעצמו אל ר' שמואל אבן תיבון באגרתו המתחיל לפי שכלו יהלל איש הנדפס באגרות הרמב"ם ושם יספר דרכיו ומעשהו במצרים . וגדולת האיש הגדול וספריו ידועים והבים המה מחכמינו אשר הקרו עליו ועל קורות ספריו יעניין בספריהם . וכתב המגיה ר' ש"ש בהגהותיו ליוחסין (דפוס קעניגסבערג דף ק"ל): "מצאתי בקונטרס שנעלה ארון האלהים הרמב"ם ז"ל שנת תתקס"ה במצרים ובכו אותו היהודים והמצרים ג' ימים וקראו זמן השנה גה"י נתיב וכיום הוי באה השמועה לאלכסנדרהיא וביום החו' ליתושלים . ובירושלים עשו מספר גדול וקראו צום ועצרה וקרא החזן תוכחה אם בחוקותי והמפטיר קרא ויהי דבר שמואל אל כל ישראל וסיים כי נלקח ארון האלהים ואחר ימים העלוהו לארץ ישראל ופגעו לסטים בהם וברחו העולים והגוהו הארון שם והליסטים בראותם כי ברחו רצו להשליך הארון בים ולא יכלו בכל כחם להעתיקו מן הארץ והיו נחת משלשים איש וכיון שראו שכך אמרו איש אלהים קדוש הוא והלכנו והבטיחו את היהודים שיוליכוהו למחוז הפצם והם גם כן לוו אותו ונקבר בטבריה . ויש אומרים שנקבר בין האבות בחברון" . — ויש בספור הנה איזה זרות קשות להאמינו ואיזה תמימות יעיין כרם חמד חלק ז' צד 253—354 . ובחבר

ירושלים דף כ"ב הובא משבחי ירושלים בשם האר"י כדעה הראשונה שנקבר הרמב"ם בטבריא, וכן כתב ר' סעדיה בר מימון אבן דאגן במאמרו על סדר הדורות הנדפס בחמדה גנוזה מעדעלמאן (דף ל"א א') ועיין כרם חמד ג' צד 172: „ועמדנו על קבר הגאון ז"ל עם קצת מחכמי עכו“, והוא טעות והנכון מחכמי עירי כאשר כתוב בכתב יד אחר והוא עיקר והכונה על עיר טבריא כאשר כתב עדעלמאן שם במאמר בקורת צד 28 הערה ב'. ובענין הפיוטים והשבחים גלה לנו הרמב"ם דעתו במורה ה"א פרק נ"ט ובתשובתו הנדפסת במלא הפנים צד 79 ובהקדמתו לספר המצות ובפאר הדור סימן ס"ד, קכ"ט, וק"ל. ומכלל דבריו נראה כי פנה להם עורף מפני שמחבריהם היו משוררים ולא רבנים או מלומדים שיסדו פיוטיהם על פי חוקי השיר ויופי הסידור, והטאו לעומת זה בענין ההלכה והדין והפלסופיא. ודבריו בספר המצות על האזהרות רבות במספר המחוברות בספר ירמזון על גבירול כאשר העיר בצדק ידידי שניאור זקש בפאריו כאשר נביא עוד למוטה, וקודם לו בעל קורא הדורות דף י"ב שכתב שכונת הרמב"ם היה על ר' יצחק בר ראובן אלברגלוגי (עיין בשמו עמודי העבודה א' צד 126) וגבירול. והנה הרמב"ם גם הוא חרו בחרוים במכתביו למיודעיו ותלמידיו, כמו באגרתו לר' יוסף בן עקנין אשר שלחה לו עם ספר המורה המתחלת: אהבתי אשר נפלאה (נדפסה באגרות הרמב"ם) ובשירו הקטן לר' יוסף הוה המתחיל: איך אחריק אמצא מרגוע (ליטראטורבלאטט של אריענט 1843 צד 139) ובשירו למשנה (נדפס באגרת השמד מגייגער צד 48) ובחרוים שהקדים לאגרת תימן. ובחמדה גנוזה מעדעלמאן דף כ"ד יש ממנו אגרת שכתב לר' אנטולי בר יוסף והיא כולה בחלקיה בשיוו הברות כעין חרוים. אולם לא מאהבת השיר והמליצה עשה כן, כי דבר אין לו עם בת הדמיון ורק בשכל ובאמת דבק לאהבה, רק מנהג אבותיו בידו כאשר העיד על זה בעצמו בפאר הדור סימן מ"א: „ואחרי כל אלה הדברים והדרכים אשר בעיני לא ישרים, דרך השרות והשרים, המה הדרכים אשר מקצתם לא סלולים, דברי החידות והמשלים, וזה הדבר המעט אשר דברנו מהם ודברנו בעיניהם, לפי שהוא דרך אבותינו לפנינו, וכל אחינו אשר בספרד לה פונים, ואמרו רז"ל: עליתא לקראת הלך בנימוסא“ — ראה על כל זה: גייגער, אגרת השמד צד 9; שניאור זקש בכרם חמד ח' צד 30—31; ובתחיה שלו צד 5—7. ועיין גם דברי ר' סעדיה בר מימון אבן דאגן בחמדה גנוזה הקדמה צד 19. והרמב"ם בפירושו למשנת כל ישראל בסנהדרין פרק י"א כולל גם ספרי הנגזן בין הספרים שאין בהם תועלת ולא חכמה אלא אבוד זמן. ועיין בפירושו לאבות א' למשנת שמעון בנו אומר, לעגו על האנשים שירחיקו שירי ערבי כשישבו במסיבת יין בחופה או בדומה לה מפני שחיא לשון חול ויחשבו החסידים האלו שאסור לשמעם, ובהיפך כשישיר איש פיוט מן הפיוטים בלשון עברי לא ירע בעיניהם אף כי יהיה ענין השיר נמאס ודבר שנוהר ממנו ואומר שזה סכלות גמורה שהדבור לא יאסר ויותר ויאהב וימאס מצד הלשון כי אם מצד הענין, ואם הענין כהוגן הוא מותר בכל לשון, ואם רע הוא לשון העברי לא יועיל לו וישאר רע.

וכן אהו מעשה אבותיו ופיוט, איזה פיוטים (לא פיוט אחד כאשר השב החכם
 זקש שם בכרם חמד) ולא נמצא מהם בספר תפלות אלא אחד, והם: (1) אמרו
 בני אלהים, נאולה. (2) מחרך, שבח בן חרוץ בן רוח בשם נקבה,
 ושתי פיוטים הללו הזכירום הרשב"ץ במגן אבות דף פ"ד על שם הרמב"ן
 (הוא מעות וצ"ל הרמב"ם כמובא מלוצאטן באוצר נחמד ב' צד 27. 3) אני
 מזכיר היום חסדי אבותי. פיוט למגנת יום כפור מנהג ספרד ובמחזור אמרו
 שפר של ק"ק אלגזאיר והונים כתב יד שראיתי, לא דראש השנה ולמוסף
 יום כפור למנהג חונים, ומנהג אלגזאיר לב' דראש השנה וכתב עליו: "עקידה
 קטנה" בג' מקומות הללו, ובפיוט הזה חתום: אני משה ברבי מימון הזקן.
 ואין מקום לספיקת החכם זקש (רעליגיעוע פאעניא צד 204 הערה 1) שמוספק
 בו אם הוא מהרמב"ם מטעם שחתום מימון חסד, אהרן שירענו ממקומות
 הנזכרים שחבר פיוטים אחרים, ומגן יעצור בעדו לכתוב שם הזה חסד, וי'
 וב"כ לוצאטן שם באוצר נחמד, וצו"ץ זינאגאלע פאעניא צד 218. והנה
 התחלת פיוט זה אינו, "אני מזכיר היום" כי אם עת שערך הצוץ להפתח והוא
 מפימון שחתום בו עבאם (עיון למטה בשמו) ונמצא שם אהרן במחזור ספרד
 ובמחזור רומני. במחזור חונים ואלגזאיר הנזכר הוא גם כן ג' פעמים וכתוב
 עליו בכל פעם, "עקידה גדולה" וכן גרפס עליו במחזור אלגזאיר לנעילת יום
 כפור. ואפשר שאחרים הוסיפו חרוץ של עבאש לפיוט הרמב"ם, או שהוא
 בעצמו בדר בו. וכבר השתמש הפיוטן אנאטולי (עמודי העבודה 1 צד 47)
 בעקידה אביון אשר כפיו לך שומה, הנמצאת במחזור רומני מיד אחר עקידת
 עבאש, באורו הלשון בעצמו לחרוץ בו, וחדו בהבדל... ח כמוהו (זקש שם).
 ומדברי ר' יעקב בר דוד פראפענסאלי ממוזיליא משמע קצת כפי המובא
 מוכני מוכרמולי (אנאלען מיאסט 183 צד 54, ועיון דוקעס משה בן עזרא צד
 107 נומר 5) שנודע הרמב"ם לפיוטן. וצו"ץ (שם) הביא כמנו בסהם פיוט
 שנוכר מר יעקב רומאן ומאחרים. ויש שיחסו לרמב"ם גם שיר יגדל אלהים
 חי, רעיון בכ' בן שמואל לר' שמואל ממדינה דף צ' וזה לשונו שם: "מעקר
 הורחני הוא להאמין הנותן יחברך משניה בעולם... וכמו שכתב הרמב"ם
 בעקרן החורה, בבקשה ששגורה כפי כל ישראל יגדל אלהים חי, וכן במחזור
 רומני כתב יד חלק א' מוצאתי כתוב עליו: "זה ש' ידר רבינו משה וכן מיימון
 זלה"ה" — אולם כבר הבאתי בספרי מקור ברכה ובסידור הגיון לב צד 4)
 שהרמב"ם מאס בשירים המיוסדים במושקל, ועד שלדעת קצת מחברו ר' יהואל
 בר ברוך (שם צד 5), ולדעת אחרת הוא מגבירול (עיון למטה בשמו) או מר'
 דניאל בר יהודה הדנין (כמובא מלוצאטן במבוא למחזור בני רומא צד י"ח).
 ובאמת לא הוא זכרו רק סובב במה שהעמיד ר"ג עקרים לאמנת בית ישראל
 (בפירושו למשנה פרק חלק) שבאו אחרים ויסדו שיריהם על י"ג עקרים
 שהעמיד הוא. וחזן משיר יגדל מנה המין גם כן עור: "יה נמצא ולא נמצא"
 (ע' עמודי העבודה בחברת 1 בשם ר' יואב בר יהואל צד 81). ושיר: "אדוני כנת
 חלקי וכוסי מעוזי ומבטחי ומנוסי", במחזור אלגזאיר וחונים הנזכר לא דר"ה
 ובספר אור קדמון (וויניצאה תס"ג) וכתוב עליו: "בקשה על היחוד ועל י"ג

"עקרים". ובספר עת הנימיר (כתב יד אצלי והוא מר' בנימין הכהן תלמוד ר'
 משה זכות) שיר אחר: אלה שלש עשרה הם עקרים יסוד דת אמת, חתום בו:
 אברהם; וסדר אני מאמין שבסדורי אשכנז ופולין שמצאתיו גם כן בסוף סדר
 התמוד ה"א הוא סידור ד' קהלות קרפינטראין ואיינגון, לז' לז' וקאוואליאן;
 ושיר מר' יוסף: אתם בני עליון שונים באהבתו, התבוננו וראו נחלים בתורתו
 (דוק עם ליטראטורבלאטט של אריינמ 1847 צד 456), ומפייטן לא נודע ומר'
 שלמה אליווירה נמצאו שירים על י"ג עקרים כתב יד בברוטש מוועאום
 (רשימת אוצרות חנים צד 29 נומר 351 ב, וצד 30 נומר 354 ב), ור' שלמה
 ששפורטש יכר גם הוא ב' שירים כוללים י"ג עקרים, הא': אני מודה בעיקרים,
 הבכ': אני מודה בראי' שח וכפוף, ושניהם בסוף ספרו שש שירים (אמסטרדם
 תפ"ז). ור' משה בר יעקב האגוי הדפוס בספרו צרור החיים השור: אל אהד
 ולא מנוי נעלם והוא מצוי נצחי כלי שינוי עדין תחונתו, החלתו נוכד על י"ג
 עקרים וסופו בקשת המחילה, עיני למעלה בשמו, ומר' ישראל בר משה נגארה
 יש לנו גם כן שיר על העקרים, החלתו: יהוד נמצא קדמון, ע למעלה בשמו.
 ובשירים ומוטות ותשבחות דפוס קושטנטינא משנת ש"ה נמצא גם כן שיר על
 י"ג עקרים תחלתו: קחה מוסדות תעודת אל, והוא מר' אליקים המובא למעלה
 צד 24. ועוד שם מפייטן אחר: יירה לאל מצוי מאד נעלה, ובכתב יד לייפ'
 צ"ג נמצא שיר: מזהב אופיר אפתח מנעול, על י"ג עקרים מר' מנחם מלותור,
 כמובא למעלה בשם: ר' מנחם נומר 2. גם ר' ישעיה הורוויץ בסוף השל"ה
 בפרק עגרה הלולים הרו חרוונים על י"ג עקרי הדת תחלתם: שמע ישראל
 אדוני מהרוב המציאות הנה הוה ויהיה. ובמעבר יבק לר' אהרן ברכיה
 מוטודנא דפוס אמסטרדאם דף ג"ח ב, ובקצור מעבר יבק דפוס וויען תקנ"ז
 דף כ"א יש ויודיו לשכיב מרע, תחלה: מודה אני לפניך ד' אלהי ואלהי
 אבותי, וסופה: ותביא משיחנו האהוב ותחיה מתיו, והעיני המדובר בה הוא
 בעיני בעצמו שבשיר יגדל, והיינו י"ג עקרי הדת, אלא שזה הוא שיר ווו
 הגדה פ"ג. ובמינו יסדו משוררי עמינו שירים כאלה גם בלשון אשכנזי
 וספחו אותם לספרי תפלה בלשון אשכנז כמו החכם קלינא בשירו: עם אנוט
 איין גאטט, זא טענטס אים יעדעס מונדע, הנדפס בספר: רעליגעזע געזענגע
 פיר איוראעליטשען, קאסעל 1816 צד 43 ומשם בספרים אחרים. וכן השיר:
 לאבוינגט גאטט אונד לאסט אונס איהן ערהעבען הנמצא בספר: אללגעמיינ'
 געס איוראעליטישעס געזאנגבוך איינגעפירט אין דעם נייען איוראעליטישען
 טעכופעל צו האמבורג, האמבורג 1833 צד 150 נומר 123, ואחרים כמוהם. ואין
 זה דבר חדש וכבר היו חרוונים כאלה בימי כהר"ל שחי ה"א ק"פ כי זה לשונו
 כמהר"ל (דפוס פולנאה הנדפס בלו סימן הדפוס ונמצא שם בליקומי דינים
 אהרי הלכות פדיון הבן): חרוונות ומשקלות שעושין בלשון אשכנז ועל הי"ג
 עקרים הלואין שלא יעשו מפני שרוב עמי הארצות סבורים שביה תלוי כר'
 המצוות ומתיאשין מכבוד מצות עשה ולא תעשה על דרך צניצית ותלמן ותלמוד
 מורה וכחאי גונא וסבורים לצאת ידו חובתן כאומרתן אותן חרוונות בכונה.

ובאותן חרוזות אינו רמוז רק עיקר אמונת ישראל ולא אחד מתרי"ג המצוות
שישראל מצווין עליהן". —

ר' משה בר מיכאל דמיליאב (de Milhau). חבר ספר „מטה משה
והוא עשתהונות פלסופיות

וחרוזיות" נדפס בליוורנו תקמ"ו בדפוס ר' אברהם יצחק קאשמילו ור' אליעזר
סערון (בתמונת 16) והמחבר מכנה אז עצמו על השער תושב קרפינטראץ
ובדף האחרון הותם את ספרו בכ"ח לספירה תקמ"ו בקרפינטראץ, ואומר
שם שהספר הזה כתב בימי נעוריו והזכיר עוד כמה פיוטים וקנינות על גוים
וחן צרפתי שלא הוציאם לאור, וספר אחר כולל „פירושים על לשונות
הרמב"ם והראב"ע וענינים וזלחתם". ויש שם איוה שירים: (1) מה טוב ומה
נעים שבת אחים גם יחד, חתום בו: משה בר מיכאל, ובו יתבאר „שאין
לשתף התורה עם הפלסופיא ושאין לבחור הפלסופיא על התורה כי הנבואה
למעלה מההקירה". (2) אלי מחשבותי מלאו מומך הקקתיך על לוח לבי,
על סדר אתכ"ש ויפרש בו „שהכל יעיד על מציאות הי"ת וכי הוא נמנע להשיג
מהותו בחיים חיותינו". (3) אמיץ כח בסעיפיו הנעלמים אשר לו נתכנו
עלילות ביצירת עולמים. השיר הזה הוא „ספור בריאת העולם ובפרט בריאת
אדה"ר וכל קורותיו, ובתוכו ויכוח בין הנפש לד' יתברך, ובבית האחרון
סוד סיפור הנחש", על סדר א"ב של עי"ק בכ"ר ובבית האחרון חתום: משה.
ואחריו: (4) ויהי בימי שפוט השופטים, וישראל מנתיבות היושר סרים וגוטים
ובמעילי הפשעים גוייתם עומים, ויעל ד' מעליהם ועינו על ארצו לא היו
משוטטים, וילך עמם בקרי. כן התחלת שיר הזה הכולל כל מגלת רוח
בחרוזים מפסוק הא' עד פסוק האחרון.

ר' משה מרדכי מרגליות בר שמואל. רב בקראקא והדפיס ספר

זהר חדש עם מדרש הנעלם
עם תוספות ממנו בקראקא שס"ג, וספר חסדי ד' על שלש עשרה המדות ונדפס
שם בשנת אשמ"ח = 1589 כמובא בשפתי ישנים דפוס זאלקווא דף י"ט ודף
כ"א. ושם מנוחתו ומצבתו העתיק וואלף בביליותיקא שלו חלק ד' צד 1206
זו היא:

יו"ד כסליו שע"ז לפ"ק.

זה קבר איש אלקים קדוש יאמר, מצות ד' שומר.

שר גדול בתורה, בפלסוף, ובסכרה, במקרא, ובמשנה, ובגמרא.

הגאון ר"מ מוהר"ר מרדכי מרגליות.

הוא חבר סליחה על הקדושים ר' משה ור' יהודה בני ר' יקותיאל שנתפסו
בשנת שני"ו = 1596 על לא חמס בכפם ודנו אותם ביסורים קשים ומרים וכאמור
בתוך הסליחה: „לא הניחו עינוים אשר לא עינו אותם, אש וגפרית וזפת שרפום
ושברו כל עצמותם, וישרפו להם ברית קדש פתורי חתום. . . . קשרוהו

בעקבות סוסים ככלב מובס גררוהו ויתנו את השעים קברו וכנגב הפוך צלבוהו
 בפשוט ידים ורגלים ובמסמורים גדולים תקעוהו". והנה שנת הגזרה נזכרה
 בפירוש בסליחה הנזכרת: "בפרט וישם לך שלום שבעתי ממרומים" (ומלת
 וישם נרשמת בדפוס שלפני כב' קיום להיכר), וכן נזכרו בה בהדיא הקדושים:
 "משה ויהודה בני יקותיאל נפלו בפה מוקשם". - אולם מקום המארע לא
 נזכר בהדיא, והכותב דברים עתיקים מקראקא (המגיד תר"ח גומר 12 צד 47)
 כתב: בשנת שני' נתלו האחים ר' משה ור' יהודה בני ר' יקותיאל והחסיד ר'
 יחיאל מיכל בהגאון ר' אלעזר ועוד עשרה קדושים עמו" עכ"ל. וזה אינו כי
 החסיד ר' יחיאל נהרג בגורת ת"ח (עיין עמודי העבודה חלק א' צד 85) וב'
 האחים נהרגו בלי ספק בווארשויא. וכבר יסד ר' שמואל בר יעקב סליחה על
 גזרה זו בעצמה וכתוב עליה שנתחברה על ב' אחים משה ויהודה שנהרגו
 בשנת שני' בווארשויא, עיין למטה בשמו. והסליחה הזאת נדפסה
 בסליחות מנהג ליטא עם הסליחות וקינות על חרבן מדינת אוקריינא שחבר
 השי"ך (אמסטרדאם, הירץ לוי רופא וחתנו קאשמאן, תקי"א אקטאף) והיא
 שם בדרך קט"ו ע"א ונדפס עליה: "סליחות על הקדושים שיסד מהר"ר משה
 מרדכי בן לא"א מהור"ר שמואל מרגליות ז"ל מק"ק קראקא, זו הסליחה
 אומרים ביום נפור למוסף אחרי אמוני שלומי" עכ"ל. גם מצאתיה בסליחות
 מכל השנה מנהג פולין [ווילמרשדארף על ידי המחוקק יצחק בר יהודה כ"ץ
 יודלש ממשפחת הגרשוני והיא בלי שנת הדפוס (אכן נחקק עליה תחת ממשלת
 "הגרב וואלפנגג יוליא יעניראל פעלדמערשלוין"] דף פ"ה וגם שם כתוב עליה
 כמו בדפוס אמסטרדאם סליחות על הקדושים וגו' עד אמוני שלומי, ותחלתה:
 אלהים למדתני מנעורי ועד הנה אניד נפלאותיך, על סדר א"ב ואח"כ
 חתום: משה מרדכי בר שמואל (מרום... שערי... השיבה... מעולם...
 רדה... כי רב שבענו... וידעו כי אתה שמך אדוני לבדך עליון על
 כל הארץ) בחיפך קצת, כאשר אין זה יזר בדרכני הפייטנים וזה כפי הנוסח
 בסליחה ווילמרשדארף הנ"ל, ובסליחה אמסטרדאם הנזכרת חסרה מלת רדה
 וזה שבוש דמוכח: מחברתה שם בלתי ידועה ודאי חתומה חסרת יזר

ר' משה משיש • ממנו פומון למנחה לשבת פורים כמנהג עיר ארגיל
 תחלתו: מרום לעמך גאלת ועל עדתך יה חמלת, ויש
 בו חרוז בזה: "ויהי בימיו פרס בשנת עזר באו ארם לגרשני ולפור", והחרוזים
 מסיימום, בפסוק שסופו שם יעקב. ועל פי מלת עזר הנזכר כתב החכם דוקעס
 (ליטעראטורבלאטט 1848 צד 440) שחיה הפייטן בשנת רע"ז = 1517, ולפי
 דבריו שם כתוב על הפיוט הנ"ל: "להחכם משה משיש ז"ל". ואין ספק
 בידי שהוא ר' משה בר יצחק משיש המשיב בחרוזים לר' שלמה בר צמח
 דוראן כתשב"ץ חלק ד' סימן מ"ו ועוד שם על שאלת הרופא ר' יעקב גבישון
 בסימן מ"ט. והרופא הזה הוא לדעתי אביו של ר' אברהם גבישון בעל עומר
 השכחה שבא בשנת של"ד מחלמסאן לאלגיר, ור' שלמה בר צמח דוראן ואחיו

ר' שמעון כבודו ב' שיריהם. ועיין אהלאי דפוס ווילנא I נופך 160 מצד 140,
II נומר 29 מצד 60 ובהקדמת עומר השכחה.

ר' משה נהמכוסט. בבקשות שוכרתי למעלה בשם ר' משה פובי
הרופא נדפס גם כן פיוט החלתו: אעירה אשר

ליהר יחודך, וחתום בו: אני משה נהמכוסט (ראה המזכיר 1858 נומר 4 צד
88). ואפשר שהתום בו רק אני משה ישראל החרויים הפוחזים באותיות

נהמכוסט אינם מן המנין.

ר' משה בר נחמן גירונדי. נולד בשנת תתקנ"ד = 1194 (זקש רע"ו
ליגיעוע פאעזיא צד 323) ועללעניק

בהקדמתו לדרשת רמב"ן (VII) ונקרא גירונדי על שם עיר גירונדה מגלילות
קאטאלוניה. הוא הרב הגדול אשר זכרו לא יסוף פוישראל בפירושו על

התורה ובחידושו על התלמוד ובהשגותיו על ספר המצות לרמב"ם ובמלחמותיו
נגד ר' זרחיה הלוי אשר השיג על תרי"ף בספרו האחר. ועוד נשאר לנו פומנו

אגרת ששלחה אל הכמי צרפת על אודות ספר הכוונה וספר המדע של הרמב"ם
המתחלת: טרם אענה אני שוגג, ונדפסה במצורף לחכמה מזהחכם ר' יוסף

מקדריאה (בסילאה שפ"ט דף פ"ה - פ"ט) ובה מוזכר הרמב"ן קשות עם מתנגדי
הרמב"ם, "אשר בכל גלות צרפת וספרד לא קם כמוהו" ובעצרו על העלבון

הנעשה להכם הוה הוא אומר: "הנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ כי
שמענו ממגורי אמת שבכל ארצות מלכות תימן קהלות רבות עוסקים בתורה

ובמצות לשמן והיו מוזכרים שם הרב בכל קדיש וקדיש בחיובן ובמזיכונן
ובחיי רבנא משה בן פיימון אשר העיר עיניהם בתורה והעמידן בקרן אורה"

(שם דף פ"ו ב). ועוד לו על זה הענין אגרת אחרת, "שלהם לקהלות ארצו
ונבארה וקשטיליא לנדות ולהחרים את ר' שלמה ישני תלמודיו עד שישבו

מדרבם הרעה אשר העזו מצחם לעמוד נגד רבינו משה" תהלתה: בפשע ארץ
וגו נדפסה באגרות ושאלות והשובות רמב"ם (אמסטרדאם תע"ב דף ל') וראה

שם דף ל"ג אגרת גם היום מרי שירי ששלחה ר' מאיר הלוי מטליטולה אל
הרמב"ן. אולם גם בספריו השיג על הרמב"ם והראב"ע, ונמצא שיר תלונה

על הרמב"ן ממוחר לא נודע ונדפס בהגלוי II צד 161 - 162. גם לפני מלך
ישראל נצב לריב נגד פרא פאאלא ורש דרשה המכונה תורת ד' תמימה בסר

קוסטה בשנת ה"א כ"ב (1263) וקדש בזה שם שמים נגד יעקב מלך אראגאניעו
ונדפסה דרשה זו שנית על ידי החכם יעללעניק (לייפציג 1853) ומגדל תשוקתו

לארץ הקדושה עוב ארץ מולדתו והבנים ותבנות וחיבויים המקשיבים לקולו
ויבד כל יקר ראתה עינו בביתו ובעירו לבוא לחצרות ד' ולבקש היבד

הרוב ומוקדש השמים, ויהי כיום תשיע לירח אלול שנת הנושאת אלפים
ועשרים ושבע בא לירושלים וקרא עליה ציון מדבר היה ירושלים שממה
ויקרא את בגדיו ויקונן עליה קינה: וירושלים עיר הקדש צאי וידק על האשך

ובאי אל אלהיך ואישך, נדפסה בביאורו על התורה (וויניציאה ש"ה) עם סיפורו מביאתו לשם דף קנ"ו א'—ב'. ובבואו לירושלים מצא בחוכו רק איש יהודי אחד, "גש ונענה והוא צבע ובוו ישבע ואליו יאספו כביתו בין גדולים וקטנים אם ישלימו מנין עדה שאין לה ענין לא מוקנה וקנין". ועוד נשאר לנו אגרת אחרת שלחה הרמב"ן מירושלים לבנו ר' נחמן המתחלת: "ברכך ה' בני נחמן, וגם שם יבשר שבא בטי' אלול לירושלים והוסיף: "ועמדתי בה בשלום עד מהרת וזם הכפורים אשר פני מועדת ללכת לחברון העיר קברות אבותינו להשתטח כנגדם ולחצוב לג' שם קבר בע"ה. ומה אניד לכם בענין הארץ כי רבה העוובה וגדל השממון וכללו של דבר כל המקודש מחבירו הרב יותר מחבירו ירושלים יותר הרבה מן הכל והארץ יהודה יותר מן הגליל ואם כל הרבנה היא טובה מאד ויושביה קרוב לאלפים ונוצרים בתוכה בשלש מאות, פליטים מהרב השולטן. ואין ישראל בחוכם כי מעת באו התתרים ברחו משם ומהם ש:הרגו בהרבם רק שני אחים צביעים קונים צביעה מן המושל ואלהם יאספו עד מנין מתפללים בביתם בשבתות והנה ירונו אותם ומצאנו בית הרב בניו בעמודי שיש וכיפה יפה ולקחנו אותו לבית הכנסת כי העיר הפקר וכל הרוצה לזכות בהרבות זוכה והתנדבנו לתיקון הבית וכבר התחילו ושלחו לעיר שכם להביא משם ספרי תורה אשר היו מירושלים והבריהום שם בבוא התתרים והנה יציבו בית הכנסת ושם יתפללו כי רבים באים לירושלים תדיר אנשים ונשים מודמשק וצובה וכל גלילות הארץ לראות בית המקדש ולבכות עליו ומי שזכנו לראות ירושלם בהרבנה הוא יזכנו לראות בנינה ותיקונה בשוכ אליה כבוד השכינה ואתה בני ואחייך ובית אביך כלכם חיכו בטוב וירושלם ובנחמת ציון אביכם הרואג ושוכה רואה ושמה משה בר נחמן זצ"ל ותקרא לי לשלום בני ותלמידיו ר' משה ב"ר שלמה אחי אמך הנני מגיד לו כי עליתי אל הר הזיתים המכוון כנגד הר הבית והסמוך לו אין כיניהם אלא עמוק והושפט ושם כנגד בית המקדש קראתי הרוותיו בבכיה רבה כאשר נכא, ומי ששכן שמו בבית המקדש ישגיא וירבה שלומכם עם שלום כל קהל עירכם המכובד והקדוש לערי עד ולנצה נצחים יגדל שלוחם אמון ואמן. ואגרת הזאת נדפסה בשער הגמול לרמב"ן ובחבת ירושלם דפוס קעניגסבערג דף ל"ד מביאה מספר תורת האדם לרמב"ן ואנכי העתקתיה פה מסוף ספר קיצור מעבר יבך דף מ"ז ב'. והחכם זקש (רעליגיוזע פאעזיא צד 324—325) העתיק מכתב זה לאשכנזית. ובקורא הדורות דף י"ט מועתק קצת מאגרת הרמב"ן הנזכרת מסוף פירושו על התורה ובו הלשון: "מצאתי בחוכך איש יהודי גש ונענה והוא צבע ובוו ישבע". וידידי החכם ר' דוד קאססעל העיר על זה שם: "כן הוא בדפוס וויניציאה ואולי צ"ל ע"צ". ואין הנהה זו נכונה כאשר יראה הקורא באגרת השניה שהעתקתי שבו הלשון: "רק שני אחים צביעים קונים צביעה מן המושל". — ויש לשער שאפשר שהקינה הנזכרת למעלה: ירושלים עיר הקדש, היא עצמה הנחרת מתלמודו ר' משה בר שלמה שאליו קרא לשלום באגרת השניה שהעתקתי, וראה למטה בשם הנזכר. (2) מידך יה, אופן לפסה בכתב יד אחד בבריטש מוזעאום כמובא מצונץ: ריטוס צד 46, וע' למטה בהוספות צד xxxi. (3) מראש מקדמי

עולמים. פיוט הוזה נדפס במלא הפנים חלק העברי צד 39 ממהזור מאנט
 פעלוער כ"י שהיה ביד ר' חיים מיכל בהמבורג כמפורש בהקדמה האשכנזית
 שם צד VI. גם החכם זקש הרפיו בספרו הנוכר בחלק העברי צד 50 ממהזור
 הנוכר כתב יד שבידי לוצאטו והוא גם במהזור מנהג אלגזאייר כתב יד אצל
 זקש ובמהזור ד' קהלות (אביניון וכו'). ולפי דבריו שם בחלק האשכנזי צד
 328 נמצא במנהגים האלו לאמרו בראש השנה לסדר מלכיות. — ובמהזור
 ראש השנה ויום כפור כמנהג אלגזאייר דפוס וויניציאה משנת ש"ה ודפוס
 פיפא משנת תקנ"ד מצאתי פיוט זה למוסף אחרי עבודת יום הכפורים
 ולא למלכות של ראש השנה. ובמהזור כתב יד מנהג אלגזאייר ותונים
 הנכתב כפי אשר נדפס באמסטרדאם בשנת מנחת יהודה (והוא כעת קנין
 כספו של צונץ) מצאתי פיוט הוזה לשחרית יום כפור למנהג תונים, ולמוסף
 יום כפור אחר העבודה למנהג ארגיל, ובכל מקומות האלה כתוב עליו
 „מסתגאב“ ואחר זה: אמר אני מעשי למלך, ובראשי כתיו החום: משה בן
 נחמן ירונדי חזק. והחכם זקש (שם צד 135—137) העתיק אותו לאשכנזית
 ושם צד 329 בהערה נדפס מכתב מצונץ המבאר קצת מאמרי הפיוט הוזה.
 ומלבד אלה הוגד על רמב"ן שחבר עוד (3) אזהרות כמובא בשאלות ותשובות
 רשב"ש סימן קמ"ו: „ושמעתי שאבי זקני הרמב"ן ז"ל חבר אזהרות וסדר
 בהם: שונא גול ויבחר לו שאול“ עכ"ל. אכן אם גם לא נכחיש עדות זו
 שהגיד רשב"ש מפי השמועה על כל פנים זר הוא בעינינו שלא זכר הרמב"ן
 אזהרות שלו כמקום הראוי והוא בהשגותיו על ספר המצות להרמב"ם. ובראש
 הספר הוזה (דף ה' א' מדפוס ברלין) מביא שנתחברו שירים פיוטים ואזהרות
 מהם בספרד ומהם בארצות אחרות על פי השבון תרי"ג מצות שמנאם בעל
 הלכות גדולות, ולא אמר שם וכן ככל הספר הוזה שנטה באזהרות שלו ממחבר
 הנוכר או שהלך בדרך. (4) רהוטא, לא ידעתי תחלתה זכרה הרשב"ן בחידושו
 לראש השנה סוף פרק א' כמובא מר' חיים מיכאל בהשגותיו למבוא היידנ'
 היים צד 6 בשם: ר' יהודה הלוי. — (5) מקדש מלך ובית מלוכה. (6) אדוני
 רפא שברה כי מטה, הראשון הוא קינה והשני תחנה לבין המצרים. כך מצאתי
 במכתב החכם ר' יצחק בן אריה יוסף דוב בער לר' שמעון אפפענהיים
 מפראנקפורטה דמיין. ונומר 6 מצאתי גם כן מיוחס לרמב"ן ברשימה הנשלחה
 לי מהחכם קירכהיים מעיר הנוכרת. (7) העיר הרחה וילדה, בית הכנסת
 גדול שעשויה, אוי אמרה התיבה כי אבד (ה) כלי חמדתה. השככה לרמב"ן
 (תפלה על קבר המת) אשר יסדה ואמרה רמב"ן על קבר ר' אברהם החזן
 מצאה בכתב יד החכם רייפמאן (ראה ליטעראטורבלאטט 1844 צד 483).
 ועל כל אלה הנוכרים איני מחליט לודאי גמור שהם מרמב"ן באמת עד אשר
 נדע שחתום בו שמו בראשי החרוזים או שיעיד עניניהם שהוא מחברם. וכבר
 ראינו שמיוחס לו פיוט ברכי אצולה מרוה הקדש ואינו לו כי אם מר' יהודה
 הלוי (ראה למעלה צד 72. ובתפלה מכל השנה עם בקשות ר' שלמה זלמן לונדון
 והרב אוולאי וויען 1857 נדפס פיוט הוזה בראש הספר וכתבו עליה באמת
 שהיא מר' יהודה הלוי, וכן ציינו בהרוז יהוד השיבנו וגו' התימתו דהיינו יהודה

הלוי בן שמואל ג"ע והחזירו ביה האבדה לבעליה). ונמצאות תפלות רבות בספרי אובה הקבלה מיוחסות לרמב"ן אשר יש מהן אפשר שהן ממנו וקצתן בודאי אנשים אחרים חברן ונקראו על שמו. ואלה הן: א) אנא האל הגדול הנבור והנורא עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר הבורא כל נברא הממציא יש מאין ותשועתו כהרף עין וגו', נדפסה באמרי נעם מר' יוסף שלום בן שלום גאלייגו באמסטרדאם בבית מנשה בן יוסף בן ישראל שנת שצ"ג דף ק"י ב' ומקודם לזה בספר יפה נוף (ראה למעלה צד 212—215) וכתוב עליה תפלה מעולה ומשובחת ליורדי הים והולכי מדברות אשר תקן הרמב"ן ו"ל כשעבר לארץ הקדושה אשר לא יערכנה זהב וזכוכית". ויש בה ב' חלקים חלק הא' מתחיל: אנא האל וגו' כמו שהעתיקתי לעיל והולך עד: והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, ואח"כ פסוקים ומוזרות מתהלים, וחלק הזה נמצא גם כן בשערי ציון דפוס וויען תקמ"ד דף נ"ב ב' עד נ"ד א', ובאמתחת בנימין לר' בנימין בינש בר יהודה ליב הכהן מקראאשאין דפוס וויל' הרעמערשדארף תע"ו דף ט' א' וכו'. אכן ביפה נוף הנוכח ובאמרי נעם נוסף על זה: שלח ירך ממרום וגו', אנא ד' או"א ישראל ענני ואל כרוב עוני תרצני כי אם הסליחה למען תורא, וכתוב עליו שיאמר זה כשיהיה בים סער גדול. ואם אין לנו עדות זולת זה שהתפלה הזאת היא מרמב"ן אין לנו עדות נגד זה שאיננה ממנה. אולם מיד אחר זה עוד תפלה בכ' הספרים האחרונים תחלתה: יהי רצון . . . האל הגדול הנבור והנורא המוכתר באלה השמות הקדושים וגו' ובאו בה שמות והשבעות וסופה כא"י שומע תפלה, וזה החלק בלי ספק אינו ממנו כי זה דרך מקובלים האחרונים ולא דרכו של רמב"ן. (וכן ב) תפלה לרואה ואינו נראה. (וכן ג) סדר פדיון נפש כפי הרמב"ן המיוחסים ממוחבר ספר אמתחת בנימין דף ז' ודף ל"ג וכן בספרו שם טוב קטן דף כ"ג—כ"ד לרמב"ן הם לדעתי מתלמידי האר"י ולא מרמב"ן. ועוד מיוחס לו (ד) יהי רצון מלפניך ד' אלהי ואלהי אבותי צור כל העולמים למען שמך הגדול והקדוש היוצא מפסוק: „זכרנו יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן שסודרו הוא כך. י"ן ה"ר ו"ה ה"א ז"ת וגו' וסופו: מעתה ועד עולם אמן אמן אמן סלה סלה סלה, והוא תפלה לליל החבור מלאה דברים שאינם הגונים להתפלל לפני המקום ומסודרת על פי שמות שבאו ב' פעמים אחרי מלות „שסודו הוא כך“. והלשון הזה נשמט עם השמות בשערי ציון ובלקוטי צבי שנדפסו מקרוב אכן נמצאו בחופת חתנים מר' רפאל בר חוקיהו מילדולה (ליורנו תקנ"ז דף ע"ה ב'). ור' ישעיה הורוויץ בעל השל"ה צוה לאמרה ונדפסה בספר עמק טרכה לר' אברהם הורוויץ אביו של השל"ה (דף ס"א). ובפרס רימונים להמקובל ר' משה בר יעקב קורדובירו מצאתי (דפוס קארעץ שער ל"א פ"ט) „ומה גם אם קדם לו אל הזוג התפלה הנחמדה“. ואפשר שכונתו אל תפלה זו המיוחסת לרמב"ן. ונראה שיחסו התפלה הזאת אליו דוקא בהיות ידוע להם שכתב הרמב"ן אגרת הקדש ששלחה אל אחד החבירים בענין חבור האדם אל אשתו (באסיליאה ש"מ ושם בחופת חתנים צד ס' עד ס"ט), אכן בכל שש פרקים של האגרת הזאת אין שום רמז אל התפלה הזאת. ועוד תפלה אחרת יחסו לו

והיא: ה) מודה אני לפניך ד' אלהי אבותי יצחק ויעקב ואלהי האלהים
 ואדוני האדונים יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלימה . . .
 ותביא משיחנו האהיב ותחיהו מתנינו יהיו לרצון וגו', כן הוא נוסח וידוי של שביב
 מרע נדפס במעבר יבק של ר' אהרן ברכיה ממודינא דפוס אמסטראדא
 דף נ"ה ב' ונאמר שם שהוא סדר וידוי של רמב"ן שקבלו כך מחסידים ואנשי
 מעשה, וכן נמצא בקיצור מעבר יבק דפוס וויען משנת תקנ"ו. וכלל הוידוי
 וכן מה שכתוב אחריו במעבר יבק של ר' אהרן ברכיה, "ואם השעה דחוקה
 וגו' עד ויאמר: אל מלך נאמן" מצאתי גם כן בספר אדם וחוה של ר' ירוחם
 דף רס"ג חלק ה' מנתיב כ"ה ומלבד איזה הלופים ושנוים קטנים נמצא שם
 טעות גדול, כי במקום שנדפס במעבר יבק: ולא תהיה זאת התורה נעדרת
 ולא נסוּחה הלשון באדם וחוה: ולא תהיה זאת התורה נחלפת ולא נצוּחה
 שמוכנו כפי המודפס בטעות לשון עולם ונצח. והענין אשר עליו סובב וידוי
 זו הוא הענין של שיר יגדל דהיינו ר"ג עיקרי הדת, אלא שזה הוא שיר והראשון
 הגדה פשוטה. ועוד אמרו על הרמב"ן שנתלהב ללמוד הקבלה מפני הנס
 שנעשה על ידה לאהר משהרריה (שלשלת הקבלה דף ל"ג ע"ב) ודבר כזה כדו
 כמו כן על הרמב"ם ואמרו עליו שחזר בסוף ימיו מהפלסופיא ונטה ללמוד
 הקבלה (שלשלת הקבלה דף מ"ג א'). ור' יוסף מקנדיאה במצרף לחכמה דף
 ז' כתב על בעל השלשלת: "אין מביאין ראיה מן השוטים והוא צריך לשלשלאות
 של ברזל שקלקל חבורו בכוביו עד שהאמת שכתוכו אינו ניכרת". וכן כתבו
 עליו שר' אלעזר בעל הרוקח היה רבו בקבלה (קורא הדורות י"ט א') וגם זו
 ליחא כי באגרת הרמב"ן טרם אענה הנזכר הנדפס במצרף לחכמה דף פ"ה א'
 כתוב: "וכן ראיתי בחבור הרב החסיד ר' אלעזר בן רבי יהודה מגרמיווא ז"ל
 בספר גדול שחבר והגיע לידי ממנו שער הסוד והיחוד והאמונה". ואין בלשון
 הזה משמעות שהיה רבו כי הביאו כמביא שאר מחברי ספרים בלי תאר רבי
 וכדומה וכ"כ זקש שם צד 326. ולא לבד תפלות הנזכרות גם שאר ספרים
 מיוחסים לו ללא אמת כמו פירוש על שיר השירים (אזולאי דפוס ווילנא I צד
 ע"א, ור' אהרן פולד בהערותיו שם II צד 168 סימן נ"א). והנה הרמב"ן היה
 רופא כעדות הרשב"א בשאלות ותשובות שלו סימן ק"כ מדפוס האנויא שהשיב
 שמוחר לישראל לעשות רפואה לנכרית בשכר ומביא ראיה מרמב"ן ואמר:
 "ואני ראיתי את הרב רבי משה בר נחמן ז"ל שנתעסק במלאכה זו אצל
 הנכרית בשכר". גם מדבריו נראה שכל יקר ראתה עיני בפילוסופיאה כמו
 שכתב ר' יוסף קנדיאה במצרף לחכמה דף ו' א', והיה רמב"ן מבני בניו של
 ר' יצחק בר ראובן אלברגלוני הרב והפייטן שהוכרנו למעלה צד 126 כמובא
 מתשב"ץ חלק א' סימן ע"ב. וחזן מבני נחמן שאליו כתב מכתב המתחיל
 יברכך וגו' היה לו עוד בן ושמו שלמה (שו"ת רשב"ש סימן רצ"א) וראה
 למטה בשם ר' שלמה בר צמח. וכימי ר' חוד קונפורטי היה בירושלים בית
 המדרש שהיה נקרא מדרש הרמב"ן על שמו לעד שהוא בנה אותה. ועוד
 העיד ששמע מתושבי ירושלים על פי קבלה מהוקנים שרמב"ן קבור בירושלים
 (קורא הדורות דף י"ט א', כ"ד א'), ולפי המובא בחבת ירושלים דף ל"ד א'

נקבר בחברון סמוך למקום שאומרים עליו שהוא משרת המכפלה, ולפי השיג
 הרמב"ן מאויו שאמר באגרתו הזכיר שפניו „מוערת ללכת לחברון העיר קברות
 אבותינו להשתטח כנגדם ולחצוב לי שם קבר“. — ובסדר הרורות דפוס קארלס-
 רוא דף ג"ו ע"ג כתוב בשם גלילות ארץ ישראל שרמב"ן נקבר בעכו ברגלי ההר.

ר' משה ין עזרא בר יעקב. „מורע המשרה וחכם גדול בתורה
 ובהכמת יונית ובעל שירות ותושבחות

וכל השומע אותם ירך לבבו וימלא מיראת יוצחו“ הן הן הרברים אשר כתב
 עליו הראב"ד הלוי בסוף ספר הקבלה שלו. גם ר' יצחק בן יוסף הישראלי
 במאמר ד' מיסוד עולם סוף פרק י"ה אמר: „המשכיל והנבון משה בן עזרא
 ז"ל ושלש אהיו ר' יצחק ור' יוסף ור' זרחיה ז"ל בני משרה ויהום וגדולה
 ובעלי מדות טובות מושבילים בכל חכמה“. — ור' יהודה אלהריו גם הוא
 מושבח אותו ואומר: „ור' משה בן עזרא מושה הפנינים ממליצת הרעיונים,
 ושירו אשר חבר ללילות התחנונים, דובב שפתי ישנים, גם הוא עשה
 סדר ליום הכפורים, מליו מכלי פז יקרים“ (תהכמוני שער ג'), ושיר „ר'
 משה בן עזרא ייטב בעיני המשוררים, יותר מן האחרים, בעבור מליצתו, ונעם
 מלאכתו, ושירו לברו קב ונקי, ושירו זולתו מלאו קיא, ולו המוחרת היפיפיה,
 הבנויה לתלפיה, אשר תחלתה נאם טוביה בן צדקיה, הראה בה כל לשון
 נמרץ. ועל פיה חוון השיר נפרץ, ולפניה איש לשונו לא יחרץ, למען תדעו
 אשר יפלא יי בינו, ובין משוררי זמנו, וחוף משיריו לא ראיתי בגלילות מערב,
 שיר ינעם ויערב, אבל שירי זולתו בחיי בעליו יצמת, כי אין בית אשר אין
 שם מות“ (תהכמוני שער י"ח). הוא חבר: א) ספר התרשיש הנקרא גם כן
 בשם ענק, כולל ק"כ דפים אקטאף. ואחריו עוד קפ"ה שירים, כולל ג' מאות
 שירים אחרים והם נקראים: דיוואן ר' משה ין עזרא, דהיינו אסיפת שירים
 ממנו. והספר הזה נמצא בכתב יד אצל החכם לוצאטו והוא הדפוס ממנו
 איזה דוגמאות וליקוטים בחרם חמד ד' צד 66—74, 82—94, ובאוצר נחמד I צד
 61—69. II צד 161. ודוקעס ראה ספר התרשיש גם בהאמבורג בעקד ספרי
 השררה ועליו דבר בהרחבה בספרו משה בן עזרא, ווינ 1837 מצד 17 עד 29.
 וראה מה שכתב החכם היה בשירי שלמה צד 8 הערה 10; צד 9 הערה 4, 11;
 צד 14 הערה 3; צד 42 הערה 3; צד 47 הערה 1; צד 48 הערה 1; צד 62 הערה
 3. והדיוואן של ר' משה בן עזרא ראה אותו דוקעס גם בין ספרי החכם
 כרמולי ודבר עליו בשירי שלמה צד 7 הערה 11, צד 20 הערה 2, צד 22 הערה
 9. אוצר נחמד II צד 80, 182, 184. נחל קדומים צד 21 הערה 41, צד 46
 הערה 30. וראה גם מה שכתב דוקעס על ספר התרשיש גנוי אקספרד צד
 57, נחל קדומים צד 13 הערה 10, צד 18 הערה 25. ועוד נמצא מר' משה ין
 עזרא ספר: ב) ערוגת הבשם, ונוכר מברדשי בשאלות ותשובות הרשב"א סימן
 תי"ד וזה לשונו: „ומר' משה בן עזרא הסלה יש בידינו גם כן ספר קטן קראו
 בשם ערוגת הבושם יוצא מאוד בעקבות הפלסופים בדברים רבים“ ונדפס
 בציון II. וראה עליו דוקעס משה בן עזרא מצד 2 עד 4, והוא בשלימות יותר

באקספרד בכתב יד כמוכא מדוקעס גנוי אקספרד צד 57, נחל קדומים צד 54. וגודע ממנו עוד ספר: ג) כתב זהר אלריאץ (פרחי הגן) וגמצא באקספרד בכתב יד, ראה דוקעס משה בן עזרא צד 5. ועוד מוזכר ממנו: ד) ספר אל מחצדא ואל מדכרא. והחכם גבישון בספרו עומר השכחה (ליוורנו תק"ה) צד 91 כתב: „וראיתי ספר נקרא בערבי אל מחצדא ואל מדכרא להרב הגדול החסיד ר' משה בן עזרא הסלה הוא קרובו של הראב"ע הביא פסוק זה ופירש מעדה בגד ביום קרה מסיר הבגד ונשאר ערום ביום קרה וגומר. ועוד שם בעומר השכחה דף ק"ט: „והרב החסיד ר' משה בן עזרא הסלה (כן הוא הנוסחא שם ולא כמו שהעתיק בטעות החכם דוקעס במשה בן עזרא צד 6) עשה ספר באל ערבי וקראו אל מחצדא ואל מדכרא כונתו בזה השם מהצר אעלם ר"ל הנעשה מהקבוצים וזכרו הוא בזה הספר הנקרא בזה השם, ר"ל מושב החכמה וזכרונה גם כן בכאן אגור בן יקא, ר"ל יקת עמים.“ ועוד שם דף ק"ט ע"ב (מה שלא הביא דוקעס): „וזהו דברי הסלה הר"ר משה בן עזרא באמרו שוא יבקר החוקר סוד מה אנוש נעלם.“ ועוד שם דף קי"ט: „גם הרב הגדול הסלה ר' משה ז"ל עזרא הבר ספר כלו מחמדים בערבי וקראו אל מחצדא ואל מדכרא, ר"ל מושב החכמה וזכרונה כל שונה בה יחכם וישכיל ובעודו בכפו יבלענו מי יחן ולו יבא היום שיהיה בידי לרוב מתיקותו והוא עולה ויורד בכל דבריו כמשוררי הערב.“ — והפתיחה והדערי קאטיאן של הספר הזה נמצאת בדיוואן הנזכר של ר' משה בן עזרא ומוכא תחלתה בכרם חמד ד' צד 94. וגמצא הספר הזה באוצרות אקספארד „וסובב הולך על חכמת המליצה ואשר יכלול קורות חכמת הישראלית.“ — (גנוי אקספרד צד 57, ובנחל קדומים צד 3, 7, 9, 10, 12, 14, 15, 18, 21, 33, 34, 42, 48) והפייטן הגדול ר' יהודה הלוי ור' משה ז"ל עזרא היו אוהבים זה לזה ושלחו איש לרעהו שירים ומכתבים וגמצאים בדיוואן ר' יהודה הלוי ובדיוואן ר' משה ז"ל עזרא, ובקבוץ שירים אחרים, ומקצתם גם שירים שלמים נרפסו בימינו זה לא כביר, ראה כרם חמד ד' צד 86, 87. דוקעס משה ז"ל עזרא צד 98, 99. בתולת בת יהודה צד 18, 19, 39, ובהקדמה שם צד v — VII. xviii. אוצר נחמד I צד 163—169. והנה הפייטן הזה אשר נעלם ממנו שנת לידתו ומיתתו היה בגראנטי שהיה בימיו תחת ממשלת הערביים. וברשות שלו לנשמת שחרית יו"כ במנהג אלגזאייר המתחיל אקום להודות לך התום הוא ד' פעמים: אני משה ברבי יעקב אבן עזרה גרנאטי, ובלשון ערבי היה שמו אבו הרון (לר צאטו בתולת בת יהודה צד 18. עד על מאן גנוי אקספרד צד 39, 40, ובהקדמה שם צד v — VII. דוקעס שם בגנוי אקספרד צד 57, והיה תלמיד של הרב והפייטן ר' יצחק גיאית בר יהודה ראה למעלה צד 111). ובהקדמת גנוי אקספרד צד v מובא עדות על זה ממואמר על סדר הדורות. וכאשר עברו משנות היוו ששים שנה מקונן ר' משה בן עזרא על יומי חייו שברחו ולא ראו טובה (כרם חמד ד' צד 92). ומה שכתב החכם זקש בספרו רעליגיעוע פאעווי צד 278 מאהבת הפייטן לבת אחיו אינו דבר מפורש אלא השערת לוצאטו כעדות זה החכם בעצמו באוצר נחמד II צד 27. וגמצא קינות מר' משה בן עזרא על

הר"י משנת תתס"ג, ועל ר' רפ"א בן בואן משנת תתע"ג, ועל בת אחיו שמתה בקרמבנה שנת תתע"ה, ועל מות ר' ברוך בר יצחק רבו של הראב"ד הלוי שאמר עליו בספר הקבלה שלו שמת סוף אלול תתפ"ו (כרם חמד ד' צד 88 סימן פ"ב, צד 92 סימן קע"ז, צד 93 סימן קפ"ט זק"ץ). וכן נשאר לנו תחומין שנחם בהן בני משכראן על אכום שמתה בשנת תתצ"ח (כרם חמד שם צד 83 סימן קכ"ד בתולת בת יהודה צד 54) ומאו והלאה לא ידענו מה היה לו אם חי עוד ימים רבים או לא. ועיין מה שכתב החכם ר' מיכל זקש על תכונת מליצת הפייטן הזה בספרו הנזכר מצד 276 עד 286. והנה כפי אשר נראה עוד חבר ר' משה בן עזרא פיוטים הרבה וסליחות וכפי אשר הבאנו למעלה נקרא הפייטן הסלה, והחכם דוקעס (משה בן עזרא צד 2) אמר שלא ידע פתרונו. והחכם פירשט בשם דעליטש כתב (ליטעראטורבלאטט 1840 צד 132) שמלת הסלה היא ערבית אל זאליאה ופירושו החסיד. אולם זה לא יתכן אם הדבר כן כאשר אמר דוקעס (שם) שמצא בפיוט עבר לילו מוד אחרי חתימת משה הרוז המתחיל סלה נא ושאפשר שרומז הפייטן על כינויו: הסלה, שאיך יכנה הפייטן עצמו החסיד? ובלא זה פירוש זה אינו מוכרח, וכבר הבאנו למעלה מעומד השכחה שכתב: והרב החסיד ר' משה בן עזרא הסלה עשה ספר וגו', ולמה זה נפילת תא? הוה מפנים ומאוחר אם חסיד הוא עצמו סלה? לכן נראה עיקר מה שכתב שם (ליטעראטורבלאטט צד 107) החכם לעבר עכט שמלת הסלה הוא האר להפייטן בשביל סליחותיו הרבות אשר כתב, ולויה הסכים גם כן רפאפארט (אצל זקש שם צד 279 בהערה). ועתה נרדפה לדעת פיוטיו בכלל ובפרט כפי מקומם בספרי התפלות, ואמרתו להעביר לפני הקורא פיוטיו ר' משה בן עזרא אחד אחד כפי סדורם במחזורים מומנהגים שונים שבאו לידי וראיתם בעיני ואלה הם: א) מחזור ראש השנה ויום הכפורים כמנהג ק"ק אלגזאוויר נדפס מחדש לבקשת החכם השלם כמנהג ר' שמואל האגוז ווי"א ולבקשת היקרים ונכבדים ר' משה לוי חזן ור' צמח לוי חזן ר"ץ, יום ר"ח ניסן שנת שג"ח לפ"ק פה ווינציאה. ראה על המחזור הזה למעלה בשם ר' משה האגוז והוא כולל קצ"ב דפים קטנים והוא יקר במציאות ונשאל לי מהרב הח' מהור"ר אברהם גייגר. ואלה הם הפיוטים שנמצאים בו מהפייטן שלפנינו: 1) רעה בשבטך עם יקוה פדיום, מחרך לא' דר"ה (קודם נשמת ידירי עליון לנשמת א' דראש השנה מר"י הלוי): משה. 2) מלאכי צבא מעלה ירנגו בקול יי מלך, שוכני שמים בזמר יענו בקול יי מלך, המולת אראלים שבה יתנו בקול יי ומלוך. יוצר ליום ב' דראש השנה חתום בו: משה ברבי, ואחר זה חרוז: שבטי ישורון במהר קוראים בקול יי ומלוך. ונראה שנתקצר הפיוט והפייטן גמר התימתו מעיקרא. 3) בליל עשור להתכפר יה רצתי אהריך, סליחה לערבית וי"כ: משה. 4) משתחיים להדרת קדש, חתום בו: מתודה, והוא שייך לפיוט בליל עשור. וכן חתום ר' יהודה הלוי. 4) אקום להודות לך, אלהי כל עוד בי נשמת. רשות קודם נשמת לשהרית יום כפור, כל בית יש לו ד' דלתות וכל פעם בדלת הראשונה הלשון: אקום להודות לך, ודלת הג': נדבות פי רצה, ולכלל ד' דלתות מכלל

בית יש להן אות אחת מהתימת הפייטן: אני משה ברבי יעקב אבן עזרה (כה"א)
 גרנאמי וחתום לפי זה ד' פעמים בו. (5) נשמת אסירי עונות שבויי אשמים,
 לנשמת יוצר יום כפור: אני משה הקטן בר יעקב. (6) התעוררו המהדים ראות
 מבלי מהרה, אופן ליוצר יום כפור: מ.ה. (7) אעמוד במשמר מנעמי, מאורה
 ליוצר יום כפור: אני משה הקטן חוק סלה. (8) אסירי תקוים מכלוא מעצבה,
 אהבה ליוצר יום כפור: אני משה הקטן חוק לעד. (9) מארץ שפלנו ברבי
 עונינו, שחנו כהרים אליך פנינו, הרענו ואיך נוהל ראות בעינינו, את ישועת
 אלהינו. רשות למגן של יוצר יו"ב חתום בו: משה ואח"כ סדר א"ב ד'
 פעמים ואחריו חוק פעם אחד. (10) ארח הענן פרח בשושנה. מגן ליוצר
 יום כפור, א"ב: משה הקטן ברבי יעקב חוק. (11) מדמי הלבבות והלבבי
 הכליות, פזמון למגן זה: משה. ואחריו: (12) מחבש עצבות, כרוג: משה.
 (13) אלוה פקד גפן פוריה. למחיה, א"ב: משה ברבי יעקב הקטן חוק.
 (14) הרדים לבית תפלתם, פזמון למחיה: משה. ואחריו: (15) מרפא יהיה,
 כרוג: משה. (16) תם אהל צדק ומגורי יושר, משלש, תשר"ק: משה ברבי
 יעקב אבן עזרה (כה"א) חוק. (17) את חטאי נכה פני שמתי, "עסטרוותא",
 על סדר א"ב כפול ואחר חרוו אות א' חתום: משה, וכן אחרי החרוו לאות ה'
 חתום ב' פעמים: משה. (18) החרשים שמעו. מחרוו החרשים אקרא ואילך
 חתום: אני משה הקטן חוק סלה לעד. (19) כל מעשי יי מאוד נורא הוא, פזמון
 חתום בו: משה. (20) מרום וקדוש שעה שעות שבויים, פזמון: משה הקטן.
 (21) אלה נורא הנקרא ממערב ומזרח, אחר ההתין שבראשי החרויים חתום:
 אני משה בר יעקב. ואחר זה מחרוו נורא אתה אלהי משפט, על סדר א"ב,
 ומן למשפט אמרתו ישלח חתום: אני משה בר יעקב ב' פעמים. ומן כח לא
 עצרתי לפני המלך חתום ב' פעמים: אני משה בר יעקב. ובחלק מן הפיוט
 הזה מקדש מלך חתום מחרוו מכל עם בהרם: משה בן יעקב ב' פעמים. ומן
 קדשו אקדש חתום: משה. והוא לקדושה ומסויים בהרויים המדברים בענין
 קדושה וכל החלקים האלה מחוברים יחד ואינם אלא פיוט אחד. (22) אלהים
 למשפטך עמדנו היום, מגן לקרובה של מוסף יום כפור, על סדר א"ב: משה.
 (23) משמים עונינו, כרוג: משה. (24) אילת אהבים נגידו אומר, מחיה, א"ב:
 משה. (25) מקשיב מענה, כרוג: משה. (26) תחומים מחובם, משלש, תשר"ק:
 משה. (27) אנה ארון עולם אברה מנך, סובב והולך על מעשה יונה וחתום:
 אני משה קטן חוק. (28) אתה אלהי האלהים, לקדושה חתום בו: אני משה
 בר יעקב ח' פעמים, ואחר זה מחרוו: נורא מעשות, חתום עוד ב' פעמים: אני
 משה בר יעקב, ומחרוו אנהל נפשי עוד פעם א': אני משה ברבי יעקב. ואחר
 זה איזה חרוים על סדר א"ב ותימת משה המסיימים בקדושת כתר יחנו
 שעליה נוסד הפיוט וזה תארם: קדושתך אואל אבאר גאון דבר אלהינו,
 אהודה אועד אזמר חוסן טובת יד אלהינו, אכבד אלמוד מעווי נוראות
 אלהינו, אסעד אעודד פאר צדקת אלהינו, אקדש ארגן שם תוקף אלהינו,
 אמלל אשיר הוד כתר יחנו לך יי אלהינו. (29) אערך מדברי דתי, אכונן
 סדר עבודתי, רשות לסדר עבודה של יום כפור חתום בו ב' פעמים: אני

משה הקטן חוק. ואחריו סדר עבודה תחלתה: (30) אל אלהי אבותיכם
 האמורים ורע אמוני, או אהבתי אתכם אמר יי. על סדר א"ב מרובע, דהיינו
 ג' בראשי החרוים ואחד בסוף הרוו האחרון מכל בית שהוא כל פעם לישנא
 דקרא ולדוגמא נציב פה ב' בתים האחרונים מהא"ב הראשון: שם שם לו
 נוטל כי במדה, מאכל ומשקה תהי שומה, שינה יגד באצבע צרדה, כנפול
 תרדמה, תרדמה תגוד ובספרי חזון ויושר, יקראו נגדו נבוינו, תכונה ארבע
 עבודות וכל אשר, יאמר אלהינו. ואחרי התימת הא"ב הראשון מתחיל בלי
 הפסק סדר א"ב השני על דרך הנזכר והולך עד אות ה' ואחריו וסומך שתי
 ידיו... אנא השם וגו', והכהנים והעם וגו', ואף הוא היה מחכוין וגו', ואחר
 זה מתחיל בחרוים של אות ו' שפסק בו והולך עד אות נ' כסדר הנזכר,
 ואחריו וסומך שתי ידיו עליו וגו', אנא השם וגו' כמו למעלה, ואחר זה חרוים
 מאות ג' עד אות ש' כסדר הקודם ואחריו וסומך וגו', אנא השם עד תמהרו גם
 כן כמו בב' פעמים הקודמים ואחריו חרוים המסיימים סדר הא"ב בחרווי
 אות ת' ובלי הפסק, אחר זה חרוים בנויים כמו הקודמים התום בהם ג' פעמים
 בראשי החרוים ופעם אחד בסופם: אני משה בר יעקב אבן עזרה (בה"א).
 ואחר סדר העבודה: ובכן מה נהרר כהן גדול בצאתו בשלום מן הקדש.
 (31) כמראה השמש באדר וזוהר, חתום: משה הקטן חוק. ואחריו: (32) אשרי
 עין ראתה כל אלה הלא למשמע און דאבה נפשנו, אשרי עין ראתה מכהן
 וחק דתותיו וגו': משה קטן חוק, ובמנהג שלפנינו עוד לו גם למנחת יום
 כפורים פיוטים הכוללים קרובה לברכת שבע של מנחה והם: (33) אנושי לב
 כארי שועו עד בקר, על סדר א"ב מאות א'—ל', ואחר זה חתום: משה, והוא
 למגן. (34) ישע יעטרהו כרוג. (35) מפרי שפתיו, הולך מאות מ'—ת' ואחר
 זה חתום: (המשך מהקודם) בר יעקב. (36) קדש תפארתנו כימי חיותנו, כרוג.
 (37) אתיתי מתחנן מבקר ועד ערב נגד המלך, משלש, חתום: אני משה ברבי
 יעקב. (38) מושכי עול עונים מסבול להו. פומון, חתום בו: משה ב' פעמים.
 (39) אדיר אשר עולם בראת. לקדושה, חתום בו: אבן עזרה. ובחרוים: צדק
 לפועלי אתנה, חתום: משה הקטן חוק, ואחר זה מחרווי: לקהל רב אביע,
 חתום: אני משה חוק, וחרווי קדוש קדוש ואילך, כסייכום הקדושה. (40) יה
 אשר אשפוך וגו', מעונה אלהי קדם, סליחה: משה קטן חוק. (41) קראתי
 מצרה למצוא היום רוחה, סליחה, חתומה: משה. גם בתפלת נעילה נמצא
 במנהג אלגזאירי שלפנינו קרובה מר' משה בן עזרא: (42) אדון היושב אר
 חוג הארץ, מוגן לנעילה וחתום: אני משה. (43) כתגבים נחשבו, כרוג.
 (44) בבכי יונת אלם. למחיה, חתום: בר יעקב. (45) ענך בחמלתו, כרוג.
 (46) אילי הצדק, משלש, חתום: אבן עזרה. (47) מצעק מעלות שחר. תוכחה:
 משה קטן. (48) אנשי חסד הנושאים את הוד קולם. לקדושה, חתום: אני
 משה קטן, משה. (49) בנשף קדמתי ולבית אל עליתי, סליחה: משה. (50) אל
 גירא עלילה, המצא לנו מחילה, בשעת נעילה, חתום: משה חוק. ואחר זה
 עוד חרווי: מוחה כעב פשעים, עשה נא חסד עם מקוראים סגולה. ובמחזור
 תלמוסאן גם כן פיוט זה אלא שחסר שם הרוו מהו לגמרי ותחתיו נמצאים שם

חרוים האלו: „תזכו לשנים רבות, הבנים והאבות, בדיצה וצהלה, בשעת הנעילה, מיכאל שר ישראל, אליהו ונבריא, בשרו נא הגאולה, בשעת הנעילה.“ ובוה נשלם סדרו ליום הכפורים כפי אשר מצאתי ממנו במנהג אלגזאייר שלפני דפוס ישן הנזכר, ובדפוס פיסא משנת תקנ"ד. (ב) ובמחזור של ימים נוראים כמנהג ק"ק אלגזאייר וק"ק תוניס כתב יד (והוא רק העתקה מדפוס מחזור זה באמסטרדאם תצ"ה) מצאתי לר' משה ז"ן עורה הפיוטים האלה. (51) מלכי עולם בורא, מי כמוך מורה, ליושביו ביתך אשרי. סליחה לאשמורת הבקר קודם אשרי: משה, ולמנחת יו"כ מנהג תונים קודם אשרי וקודם נעילה. (52) אנא כעב זדוני המחיה, סליחה לאשמורת הבקר: אני משה, והוא גם במנהג תונים קודם התפלה למנחה של יו"כ ובסליחות למנחת יום כפור. (53) למתודה חטאיו ומורה על רוב פשעיו, סליחה לאשמורת הבקר: משה. (54) שחר להודות לך קמתי ומחוב עוני נכלמתי, בקשה לראש השנה קודם תפלת שחרית: משה. (55) מפיל אני תחתי לפני המלך, מסתגאב למגן יוצר ר"ה א' מנהג תונים: מחסי לשור פניך קדמתי, משה. (56) אז דברת תמים דעים, אמרים נחומים על ידי רועים, זולת מנהג תונים ליום כפור, על סדר א"ב כפול והוא מקוצר כי הפרים בו אותיות ז' ה' ט' מ' נ' ס' ק' ר' ש' לגמרי, וסופו כזה: תמחה בדמעותי הובה, תבנה שובבה וחרבה, מנחם נפש עצבה, שכור על עזובה, העירה ימי אהבה גוי. ונראה בו חתימת משה, ואחר זה עוד חרוים לאות ת': תביט בענינו וכו' תביאם לגבולם מוקטנם עד גדולם כי עזרת אבותינו אהה, כועלים. (57) מלך מכל עם מרומו ומתנשא, פזמון למחיה ליוצר יו"כ מנהג תונים: משה. (58) ממרום לכן עירום, פזמון למשלש יוצר יו"כ מנהג תונים: משה. (59) מקור עיני על עוני יתהלך לעתותי, פזמון מנהג תונים ליוצר יו"כ: משה. (60) בני תמימים משכימים אל הצרות אלהיהם, סליחה שם ליוצר יו"כ משה. (61) אליכם אקרא נמהרים, כבדי און משמוע מוסרים, לחטאנו שם ליוצר: משה. (62) שעה קולי בהתעטפי, ובעבודת מוספי, שתה (אתה?) יי שמרה לפי, תוכחה למוסף יום כפור מנהג תונים והיא שם אהרי פיוט שנמצא גם במחזור אלגיר למוסף יו"כ נומר 27 הנזכר למעלה. והתוכחה הזאת היא על סדר א"ב ובאותה המלה שמסיים בה חרוז האחד מתחיל בה חרוז שאחריו ובסופה חתום: משה חוק. (63) אם הכרך שכתנו ותורתך זנחנו, תוכחה למוסף יו"כ מנהג תונים, א"ב: אני משה הקטן חוק. (64) אוכללנו בנפש אנושה, נאנחנו בעבודה קשה, חטאנו למוסף יו"כ מנהג תונים: אני משה. (65) יה אשר אשפוך לפיו כשי שיחה, אולי אכפרה פניו במנחה, פזמון למגן מנחת יו"כ במנהג תונים: משה קטן. (66) מחטאתי אדאג תמיד, לחטאנו של מנחת יום כפור מנהג תונים: משה. (67) אחרית ותקוה יתן אלהיכם ושלום ושלוח ילוו עליכם, פזמון למחיה לנעילה מנהג תונים. והנה מחזור הזה הוא כנזכר למעלה לב' מנהגים דהיינו מנהג אלגיר ומנהג תונים, וב' מנהגים האלה הרבה פעמים הולכים ביחד על הסדר נמצא פיוטי ז' עורא בשתייהם באותו מקום ובאותה התפלה עצמה; אכן הרבה

פעמים נוסים זה מזה ואשר יבחר מנהג האחד ליוצר יבחר מנהג השני למוסף,
וכן בשאר התפלות, ולפעמים נוסים זה מזה לגמרי כמו בסדר עבודת מוסף
יו"כ, שבמנהג אלגיר חרשות וגם העבודה עצמה היא מכן עורה, ובמנהג תונים
נתיב רק חרשות אערך מדברי דתי מכן עורה, והעבודה היא אדרת דהיינו:
אתה כוננת עולם מראש יסדה תבל והכל פעלת, כמו שהוא במנהג ספרד
ותלמסאן. ג) ספר מהזור קטן לימים נוראים כמנהג ק"ק תלמסאן והוא
פירוש על מחזור. . . . מעשה ידי אמן החכם השלם והכולל. . . . כמהור"ר
אברהם אלנאקאר ולה"ה בן של קדושים. . . . קבץ ורבה כמה מלי מעלייתא
פתח פתחא לחאי פרשת"א לכל תפלות בקשות ופזמונים לראש השנה ויו"כ.
שפתותיו שושנים. . . . וכבר יצא מוניטין שלו בעולם כמה שני. . . . והאידנא
קדמאה שלים כל יראה וכל ימצא וכל העם מקצה החאוו תאווה מחזרין אחריו
. . . על כן נרפס שנית על ידי החכם הנבון כמהור"ר סעדיה אלמדינוי סלו"א
נר"י פה ליוורנו שנת יברכך יהוה וישמרך (תר"ב) לפ"ק מיד "מושה ישועה
הי"ו בכ"ר החכם כמהור"ר יעקב טובייאנא ולה"ה, כן שער המחזור הנה
בקיצור. והקדמת ר' אברהם אלנאקאר להרפסה הראשונה נחתמת באדר
שנת פניו בתורה (תקפ"ג) ובו נמצאים הפיוטים שצינתי למעלה נומר 1
(רעה), 2 (ומלאכי צבא, וגם פה מקוצר), 3 (בליל עשור), 3a (משחתוים),
4 (אקום), 5 (נשמת אסירי), 6 (התעוררו), 7 (אעמוד כמשמר), 8 (אסירי
תקוחם, 20 (מרום וקדוש שעה), 25 (אתה אלהי האלהים), 29 (אערך מדברי
דתי), 31 (כמראה השמש), 32 (אשרי עין ראתה מכהן), 38 (מושכי), 41
(קראתי כוצרה), 47 (מצעק מעלות שחר), 49 (בנשף קדמותי), 50 (אל נורא
עלילה). והפיוט שלפנינו משונה בסופו מנוסחתו במחזור אלגיר הנזכר כי
שם אחרת חתימת חוק הנוסח: "מחה כעב פשעים, עשה נא חסד עם מקוראים
סגולה" ותו לא. אכן במחזור תלמסאן חסר כל החרוז היה ותחתיו אלה
החרוזים: "חוכו לשנים רבות הכנים והאכות, בדיצה וכצהגה בשעת הנעילה.
מיכאל ישר ישראל, אליהו וגברואל, בשרו נא הגאולה בשעת הנעילה". ובמחזור
ספרד חסר חרון מחה וגם החרוזים תזכו וגו', והוא שם למנחה. 56 (או
דברת), 58 (מכורום לבן עירום), 67 (אחרית ותקוה). והפיוטים האלה הנמצאים
פה ושם מצבם ומקומם אינו שוה בשתיים, כי נמצא בזה לשהרית וזה למוסף
וכן איפכא. ובמנהג תלמסאן לבד ויא במנהג אלגיר (תונים מצאתי עוד מר'
מושה בן עזרא: 68) זמן הבלוי, ומו סכלי, יפה ללבי שקריו. סליחה ליוצר
יו"כ: משה. 69) בלבב מר, מאד נשבר, באתי העת בקומי. סליחה למנחת
יום כפור: משה, ונמצאת גם כן בסליחות תלמסאן לליל ה' וחתומה: משה.
ד) סליחות כמנהג תלמסאן כתב יד. קובץ היה שזכרתי הרבה פעמים
במחברת הראשונה כולל "מעמד" לחמשה ועשרים לילות קודם ראש השנה
ועוד ב' מעמדות ללילי א' וב' לראש השנה. ונמצאו בהם סליחות הללו שלא
נמצאו בספרים הקדומים. לליל א': 70) מדי ימי וישי לבי יחמה: משה.
71) משאת שיר וטורות: משה. לליל ב': 71a) מתרצה בתחנונים ובנעים
זכירי: משה. 72) בלילות על משכבי, עצות בלבי שמתן, לחתודות על חובי:

משה. ולליל ד' (73) מכל געלית ומאוד נפלאת: משה. ולליל ו' (74) מפני
 פחד יי: משה. (75) למחודדה המאתיו ומודה על רוב אשמיו: משה. ולליל ז':
 (76) מפקד מפני עוני באתי: משה. (77) מתי רוחות עצובות: משה. (78) מהיום
 הבא: משה. (79) הולכי בניא צלמות, תוכחה, א"ב: משה הקטן חוק סלה.
 ולליל ט': (80) מה לך אנוש העבור צפונהך, הועה כשכור במחשבותיך:
 משה חוק. ולליל י': (81) בלי תקוה ולא חדוה ברחו כצל ימותי: משה.
 (82) נפשי אויתך בלילה, אותה נפשי אל מקום נפשה: אני משה ברבי יעקב
 חוק, וגדפס גם כן אצל וקש (רעליגיעע פאעוויא חלק העברי צד 24 ממחזור
 קרפינטראץ ואוינון לליל העשור ונעתק ממנו לאשכנזית שם בחלק האשכנזי
 צד 74). (83) יונים ביד יונים אשר נפורו, לליל שבת: משה. (84) דות נפש
 נכאה ולבתה אכולה: משה. (85) משכנות מבטחים ובית מנוח: משה.
 ולמוצאי שבת: (86) למען הפרנו את בריתך, הצור מרדנו באמרתך, ועקב
 מעלנו בתורתך, בעלונו ארונים וולתך: משה. ולליל י"א: (87) אעירה שינת
 עיני: משה. (88) מפני הבאתי נמוטו פעמי: משה. ולליל י"ב: (89) התבוננו
 וגדעה, תוכחה: אני משה אבן עזרה קטן. (90) להודות לך כאתי על חמא
 סתרי כי נשמאתי: משה. ולליל י"ג: (91) יצאוני בחורות, וכאונו מהומותי,
 ועת זכרי קורות, רחפו כל עצמותי: משה. (92) עבד לילו: משה. (93) מיקוד
 מעצבי נוקדו הצלעות, ומדמי הלבבות אדמו הדמעות: משה. ולליל י"ד:
 (94) בת איומה כחמה: משה. ולליל ט"ו: (95) ענותנו ראה צור ישועתנו
 ונהלינו אל מי מנוחתינו: משה. ולליל ט"ז: (96) יונת אל (ס) רחוקים מעל
 קנה נתושה, כאבה היה נצח ומכהה אנושה: משה. (97) אמונים שדרו פני
 אדוניהם ובית אל בחרו, מיושב: אני משה. ולליל י"ח: (98) הקיצוני בלילה
 רעיוני ותדד שנתי מעיני: משה. ולליל י"ט: (99) מרעיד פני צורו שדר
 ומשפך שיחו. מיושב: משה הקטן. ולליל כ': (100) משגיב בכוחו ויוצר
 ברחו. מיושב: משה הקטן. ולליל כ"ב: (101) מפלאי מרומות נטיו בחכמה,
 וממופתי אדמות נתלו על בלימה: משה. (102) מושל רום ברוב עונים:
 משה ב' פעמים. (103) מדי חדות ובגרי חופש: משה קטן. ולליל כ"ה:
 (104) מלא רחמים ונושא עון חון על אשמים. מיושב: משה. (105) לפני
 המלך אשפך עתירתי: משה. ולליל א' דראש השנה. (106) מרום מעלחו
 ומעל כס זבולו: משה. (107) מחסי לשחר פניך קמתי, וגדבת פי לפניך
 קדמתי: משה מסתגאב. (108) אל דמי לכם ולידי אתני: משה. (109) עובר
 על פשע ונושא חובה: משה. (110) משמר הציבו לשרוך שועה: משה קטן.
 (111) אנא הנשא להעיר פלאות, לליל ב' דראש השנה: משה. (112) מתי
 כושלי: משה. (113) רצה בעם שמך וזמרו: משה קטן. (114) אלהי תהלתי
 מאין בראתני: משה. (115) מנומי קמתי ובאתי, את נפשי למגדה נשאתי.
 מיושב: משה. (116) מורום קול עובר: משה. ובסליחות תלמסאן נמצאות
 גם כן הסליחות הנמנות למעלה משאר מנהגים והם: נומה 11 (מדמי) לליל י'
 14 (חרדים) בסוף הסליחות, 19 (כל מעשי יי) שם, 20 (מרום וקדוש) שם.
 57 (מלך מכל עם) לליל ג', 58 (ממרום לבן עירום) בסוף הסליחות, 59 (מקור

ענין לליל ד', 60 (בני תמימים) לליל י"ב, 63 (אם חסדך שכחנו) לליל י"א.
 (ה) מחזור מנהג ספרד. בו מצאתי: (117) מכות מלוני קמתי, סליחה:
 משה. (118) כל המיחלים לישע, פומון למנחת יו"ב: משה. (119) יעירוני
 סעפי, שם למנחת זמם כפור: משה. *הנהיג חסד ורחמים*
 (120) קמתי באשמורת, (במחזור ספרד החסר קצת שבידו לא מצאתים אולם
 (121) בלב חרד, *הנהיג חסד ורחמים* } שניהם שם כעדות דוקעס (משה בן עזרא צד 9 נומר
 11, 12). (122) נלאה להליל: פיוט לואילו פינו של נשמת לשבת איכה בסדר
 ה' העניות מנהג ספרד וזתום: אני משה, ובסדר חמשה העניות דפוס קטן של
 אמסטרדאם משנת ת"ק ובד' העניות דפוס וויען משנת 1822 נדפס עליו: "לנאון
 משה ין עזרא". (123) מיהדים שם האל, להושענא לג' דסוכות, חתום בו:
 משה כאשר ציינתי, וכן אמר צונץ (צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 88)
 ודוקעס (משה ין עזרא צד 9) שהוא ממונו. (124) מרום שוכן עד, להושענא
 לה' דסוכות, חתום בו: משה, אלא שחסר הונו לאות ש', וכך כתב צונץ (שם
 צד 83), ודוקעס (שם). (125) שעה עליון לחשי, להושענא לששי דסוכות, חתום
 בו: משה, אלא שחסר הרוו לאות מ' (דוקעס שם). (126) מתו ית עלינו
 טובך תצמיד, פיוט לשמחת תורה שאפשר שחתום בו: משה אם נצרף מלת
 השררה להחמיטה כדעת דוקעס (שם). אכן מה שכתב החכם הוה שם שגם
 פיוט זודם כשרי ארום חרוטה, הנמצא בספר דברי הברית לליל ה' שקודם
 המלה, מור: משה בן עזרא הוא אינו נכון, כי הוא מר' משה זכות, ראה למעלה
 צד 221 נומר 17, 127) שלש עשרה מדות, סליחה במחזור ובחמשה העניות
 מנהג ספרד דפוס קטן אמסטרדאם ת"ק חתום: משה. וחוף מפיוטים האלה
 המיוחדים למנהג ספרד מצאתי מר' משה ין עזרא פיוטים במנהג ספרד
 הנמצאים גם כן במנהגים הקודמים לו והנרשמים למעלה ואלה הם: נומר 1
 (רעה), 18 (הברשים), 20 (מרום), 29 (נאערנד), 41 (קראתי), 47 (כצעק), 48
 (אנשי חסד), 52 (אנא כעב), 54 (שהר להודות), 59 (מקור עיני), 75 (למתודה),
 114 (אלהי תהלתי). (1) מחזור ד' קהלות אויניון, לישלוח, קאוואלואון,
 קרפינטראץ. ראה צונץ צייטונג דעם יודענט' 1838, 1839, 1840 ועל כיו נרשים
 פה הפיוטים שנמצאים במנהג היה מר' משה בן עזרא חוף כאלה שבאו כבר
 במנהגים הקודמים בתוספות דברים עד היכן שדינו מנעת. (128) אל ממרומו
 יקרא, לשבת חול המועד של פסח, פיוט לשלום (צייטונג דעם יודענטהומס
 1839 צד 78). (129) אלהי אל תדינני בעברה, סליחה לג' דסליחות (שם צד 291
 נומר 39, ואילו הוא הפיוט המובא כנראה בטעות ההעתיקה מדוקעס משה בן
 עזרא צד 68 נומר 182 מחזור אויניון). (130) אדוני הרך עדותך, מסתגב
 לגי של ימי התשובה (שם צד 301 נומר 99, דוקעס שם נומר 179).
 (131) מזמור יתנו עם קדוש, מסתגב לכל נדרי (שם צד 303 נומר 5).
 (131a) מארץ שפלנו ברוב עונינו מזמור יתנו עם קדוש (דוקעס שם צד 88
 נומר 190, ונראה שהוא עצמו הנמנה בנומר 131). (132) נורא מפל ואיום,
 סליחה ליום כפור (שם בצייטונג דעם יודענטהומס צד 380) *הנהיג חסד ורחמים*

(1334) ובכן למדני צור דתך, בוכרי סדר עבודתך, וכן יצא שיהיה יום
מעשה שמרתי במופי, היותי לפניו כליל יופי, כאשר היותי בימי חרפתי
אלה באר פתרון, אהרי מות שני בני אהרן, זרע קדש. (11) וכן יצא
ביר צור מלאכי ניבו, שלח ושה אהרן אל יבוא, ככל עת אל הקדש.
גם ילמש כאיש חיל, בכואו בפר ואל, בגד קדש, וכן יצא שיהיה
פיוט הזה שמתחיל בהרזים הנעתקים פה הוא סדר עבודה לשחרית יו"כ
(שם צד 381) ובענין אמירת עבודת היום ביוצר, ובמנחה ובנעילה כבר
צוהו קדמאי ולית מאן דמשנה בהון. וזה לשון הרב אבן הירח בספר המנהיג
דפוס ברלין (דף ס"א סימן ס"ג וס"ד): "ואמרו רבינו סעדיה ז"ל ורב גמרונאי
ורבינו האייר ז"ל במנחה של יום הכפורים ובנעילה אין אומר ש"ץ אתה
כוננת סדר עבדה ולא בשחרית אלא במוסף בלבד שמוכר סדר עבודה
והואות והודוין כמו שהיה מוכר כהן גדול וכיון שהוכר במוסף למה יחזור
וזוכר במנחה ובנעילה? הלכך לא זוכר. וכן אמר ר' עמרם שאין לומר
סדר עבודה כי אם במוסף בלבד. ועוד כתב ר' עמרם שאין אומר סדר עבודה
אלא במוסף בדרך שאמרים סדר תקיעות במוסף ראש השנה וסדר קרבנות
שאין אמרים בשבתות ימים טובים וראשי חודשים כי אם במוסף בלבד.
אבל בבגדה מתוך שהיה סדר עבודה הכיב עליהם היו אומרים אותו אף
בשחרית וכמה גאינים היו שם ולא יכלו להסיעם ממנהגם. והחכם דע
העבורה הביא מהלכות רי"ץ גיאות כתב יד בפאריז גניגרה, צייטשריפט
צד 398) וזה לשונו: "ואמר ר' האייר ואשר כתבתם כי מנהגכם לומר סדר
עבודה ביום הכפורים בשחרית ובמוסף, וכי מצאתם לומר ר' עמרם שאמר
שאין סדר עבודה אלא במוסף בדרך שאומר סדר תקיעות בראש השנה, דע כי
העיקר מה שאמר לומר ר' עמרם כך הוא ובאותו זמן לא היה גודע לא במהרדעא
ולא בסורא לומר סדר עבודה אלא במוסף בדרך שאין אומרים סדר קרבנות
היום לא בשבתות ולא בימים טובים ולא במועד ולא בראשי חודשים אלא
במוסף, אבל בבגדה מתוך שחייב עליהם דבר זה היו אומרים גם בשחרית.
זמר ר' האייר גאון וכן מר ר' דוד שהיה היין בבגדה שנים רבים קודם לגאונותו
לא היה יכול להסיעם ממנהגם והוא תחלת מה ששכן מן הגאינים בבגדה גלגל
עמם לעשות כמנהגם, והגאינים ששכנו אחריו בבגדה גם הם ישתקו מוצא
אף אתם אל תשנו ממנהג אבותיכם." — ועוד שם כרי"ץ גיאת (שם צד 398):
"ואמר ר' גמרונאי במנחה של יום הכפורים אין אומר שלית צבור אתה כוננת
וסדר עבודה ולא בשחרית אלא במוסף בלבד שמוכרין סדר עבודות והודיות
בשעת עבודת כהן גדול, וכיון שהוכרין במוסף למה הוא הוזה ומוכר במנחה?
הלכך לא זוכר, וכן במנהג שתי ישיבות." — ובמהרדני לוומא סימן תשכ"ד
נמצא: "כתוב בסדר העמרם שאין צריך לומר עבודת יו"כ כמו אתה כוננת
ואמין גשאר סדרים של עבודת יו"כ לא בתפלת יוצר ולא בתפלת המנחה
כי היכי דלא אמרינן מלכות זכרונות ושופרות אלא במוספין ולפי שלא היתה
עיקר עבודתו אלא בתפלת מוסף שכן מציינו גם כן בתפלות הקדומים." —

ובהנהגות מיימוניות בסוף סדר התפלה לרמב"ם כתוב: „וסדר עבודת היום אין
 נוהגין לומר אלא כמוסף וכך כתב בעל הלכות גדולות בשם ר' עמרם וראבי"ה
 ור' אבריק וכל קדמונינו: — ובכל בו דפוס פיורדא דף נ"ה סימן ע"ב:
 „והמנהג לומר סדר עבודה אף בשחרית מתוך חביבות הדבר: „דושים דף
 נ"ט: „ואומרים קרובות ופיונים (במנחה) . . . אבל אינו אומר סדר עבודה:“
 וכן בתניא סימן פ"א דף ס"ב ד"ס סדליקאב: „ובשחרית אין המנהג לומר
 בישיבה אחר כוננת ולא סדר עבודה אחו"י: — ועוד שם: „ואין אומרים סדר
 עבודה במנחה אך אומר סליחות וידוים:“ — ולא ר"י משה בן עזרא למדו
 והקודמים לה יסדו נגד הדין סדר עבודה לשחרית יו"כ גם ר' שלמה ׳ן גבירול
 עשה כמדה ליוצר, ור' יצחק עראמה בעל העקידה כתב בספרו יד אבשלום
 (ראה דוק ע"ס ליטעראטורבלאטט 1813 דף 538 נומר 39) עליו וזה לשונו: „זה
 הענין (לעשות פיונים על סדר א"ב) נמשך אל אחרוניהם מצורת להוכיח בהם
 שמתם ושם אבותם, ויש מי שיעבר הקו כזה בהפסד כונת התפלה או התהלה
 להשקפת הזכרונות החם ככל בית ובכל תיבה כמו שקרה אל ה"ר שלמה בן
 גבירול ז"ל המשורה בסלוק קדושות יוצר של יום הכפורים שיסד שם
 פיונים ארוכים שגבה לבו בדרכו שירו בהם עד שלא תעלה זבהנת כונותיו
 שם וזלת הכרת האותיות המזכירות שמו ושם אביו וגו', ואף השם המקודש לא
 נזכר במקדש לפי העת קצת כי אם ד' פעמים ושלו אין מספר. וכבר דחיתי
 פיונים אלו במקומות שהיית ששם לסבה זו. ואם לפי שתקן סדר
 עבודה כתפלת יוצר ואינה מן הדין“ (134) תערב לפניך, סליחה למנחת
 יו"כ, שם בצייטונג צד 382.
 (145) מזמרת שירתי, הבאתי מנחתי, קח נא את ברכתי, וזאת נסח (145)
 איל מי דברתי, ותערה בתחתי, ככל אמרת, וזאת נסח (145)
 אחרתי הרמותי, ובמגלת הטאתי, הנה באתי, וזאת נסח (145)
 באתי וסוד כסיתי, כפי כניי ואנחתי, אליך גלית, וזאת נסח (145)
 גליתי צרתי, וכי לחמי ימי היותי, היתה לי דמתי, וזאת נסח (145)
 תוכחה אשר ה' כתיה הראשונים נעתיקים פה כפי הנדפס שם בצייטונג צד 382.
 (136) יהי שעה שופכי שיהי.
 (137) אבל הטאתי והטאתי אני מזכיר.
 (138) אני לב כארי שוער (?).
 (139) נהמתי על דוני.
 (140) מי תמים יעיר לבכר.
 (141) מנומם בעת קומם.
 ואלה הפיונים הבאים במחזור אינון כמו בשאר מחזורים הקודמים: נומר 1
 (רעה בשבטך), 3 (כליל עשור), 4 (אקום להודות), 5 (נשמט אסירי), 6 (התעוררו),
 7 (אעמוד), 8 (אסירי תקומם), 9 (מארץ שפלנו ברבי עונינו), 10 (אורח), 11
 (מדמי), 13 (אלה פקד), 14 (הרדים), 16 (תם אהרל), 17 (את המאי), 18
 (החרשים), 20 (מרום וקדוש), 22 (אלהים למשפטך), 24 (אילת אהבים), 26
 (תמהים מחובם), 28 (אתה אלהי האלהים), 31 (כמראה השמש), 32 (אשרי

עין, 33 (אנושי לב), 35 (מפרי שפתיו), 37 (אתית מתחנן), 39 (אדיר אשר);
 41 (קראתי), 42 (אדון היושב), 44 (בבכתי), 46 (אילי הצדק), 47 (מצעק), 49
 (בנשף קדמתי), 50 (אל גורא עלילה), 60 (בני תמימים), 63 (אם הסדך), 67
 (אחרות ותקוה), 68 (זמן הבל), 69 (בלבב מוד), 71 (מתרצה), 72 (כלילות על
 משכבו), 82 (נפשי — אותה נפשי), 87 (אערתה), 89 (התבוננו), 97 (אמונים
 שחרו), 99 (מרעיד), 115 (מונומי קמתי), 121 (בלב חרד), 123 (מיחדים), 124
 (מרום שוכן), 125 (שעה עליון). ז) סדר לשלש רגלים כמנהג ק"ק קרפינד
טראץ אמסטרדאם תקי"ט. בסדר הזה היקר במציאות שהיה בידי מחרב
 הח' בער גאלד בערג מפאריו, מוצאתי אלה הפיוטים: (142) אותותך הראה
 והשפל גוי כבוד, להושענא א' דמוכות, החום בו: אני משה בר יעקב.
 (143) אל מקום לא יכילך וממך אין להסתר, להושענא לא דחול המועד של
 סוכות: אני משה בר יעקב. ואין ספק שחחום בו: משה בר יעקב אלא
 שנתנסה או שהוקצה. (144) אמרנו כיום לעו חוות צדק לא יסופר, להושענא ב'
 דחול המועד של סוכות: אני משה קטן בר יעקב. (145) את פני אל אבקש,
 להושענא לג' דחול המועד של סוכות: אני משה בר יעקב. (146) אורך נסה
 עלינו ואפלנו או יברח, להושענא לד' דחול המועד של סוכות: אני משה בר
 יעקב. ח) סדר תפלות השנה למנהג ק"ק רומניא, הוא המנהג של ארץ
 Romania או Romalia אשר בה הערים קונסטנטינופול, אדריאנופול, סלוניקי.
 ראה כרם המד' ד' צה 36 והלאה מה שכתב עליו החכם לוצאטו. והח' דוקעס
 (משה בן עזרא צד 9—10) רשם הפיוטים שנמצאים בו מפייטן שלנו ואלה הם:
 (147) לאל נערץ בסוד קדושים. (148) ממהצית השקל. (149) מלאכום ממליכים.
 (150) המן נלהץ ומרדכי נושע. (151) משאגת כפירים. (152) פותק דבר תורה.
 (153) או בראשית. (154) מתר שכל. (155) משול יצר. (156) מקוה
 ישראל. (157) כרי שגיון. (158) בני ציון היקרים. (159) מגדל עוז שם אדוני.
 (160) ממרום הבט נא. (161) כקדם ימים חשבתי. (162) מגדל עוז גקרא שמו.
 (163) עורה איומתי לראש אשמורת, תוכחה כל אלה בסדר הזה מה שלא
 נרשמים במחזורים הקודמים לזה. ועוד שם איזה פיוטים הנרשמים כבר
 למעלה והם: נומר 49 (בנשף קדמתי), 64 (אוכללנו בנפש), 90 (להודות לך)
 באתי, 99 (מרעיד), 116 (ממרום קול עובר), 117 (מחזור רומניא כתב יד
 האמבורג, ראה עליו דוקעס שם צד 10 ובו נמצאים פיוטים ממנו שלא נרשמו
 עה הנה, והם: 164) אנקת אסיר. 165) מתי ישיני דעה. 166) אנקת מסלוד
 תעל לשחקים. וחוזן מזה נמצאים בו גם פיוטים שרשמנו למעלה: 74 (מפני
 פחד אדוני), 85 (משכנות מבטחים), 92 (עבד לילו מוד ערבו). 117) מחזור
 מוכטפאליער, במחזור הזה שהיה בכ"י אצל ר' חיים מיכל בהאמבורג מצא
 דוקעס (שם צד 40—41). אלה הפיוטים: 167) שירו ילדי אמוני. 168) נורא
 ואיום. 169) שרפים וקדושים. 170) יצו אל ממחזמו. 171) האל התולה
 על בלימה, והוא גם נומר 178 במחזור איוניון כמובא מצוגין צייטונג דעם
 וודענשהומס 1839 צד 381 ונשכח ממנו לציינו על מקומו שם, ונדפס מדו"ר
 קעס במשה בן עזרא צד 82: משה 172) קול גידים לבית אל השו.

(173) מיוחד כל היום. (174) אנשי אמונה נקדשו, בכבי ובתחנונים נגשו. והוא נדפס שם מדוקעס צד 83, א"ב: אני משה בר יעקב אבן עזרה. (175) חי אני תמים דעים, ליום כפור, סוכב והולך על מעשה יונה ואחריו פיוט: אמצאך בדעי, שגם הוא מספר מעשה של יונה. ראה דוקעס צור קענטניס צד 61, 146 נומר 31 משה בן עזרא צד 77 אות ד. והנה פיוט אמצאך בדעי הוא תהלת בית השני של פיוט: אנה ארון עולם אברה מוכך, הגרשם למעלה צד 242, נומר 27. ולפי זה יש לנו במנהג אלגיר רק חלק השני של פיוט הזה. והחכם צונץ בצייטונג דעס יודענטהומס צד 382 כתב שבמנהג אויניון יש למוסף יום כפור אחרי פיוט ימי אדם צבא פיוט אחד שמספר מעשה יונה בג' מהלקות שמתחילות בכל פעם במלת „ובכן“. ואין ספק שעל פיוט שלפנינו כיון צונץ, כי גם במחזור אלגיר נמצא חלק אנה ארון עולם. . . . אמצאך בדעי, אחרי פיוט ימי אדם צבא הנזכר, וחלק הזה ממעל לו: ובכן ויתפלל יונה אל יי אלהיו ממעי הדגה. שוב ראיתי מה שכתב החכם דער ענד בורג (צייטשריפט מגייגער v צד 406 נומר 84, 85). ומדבריו נראה שעל פיוט חי אני תמים דעים אם אחפץ נמצא: ובכן ויהי דבר יי אל יונה. . . . ואחריו: אנה ארון עולם הנזכר. וחלק השלישי מזה הפיוט עוד לא ידעתי התהלתו. (176) אתה ארון לכל הנמצאות, אתה אלה כל בריות, אתה יי אלהים אשר עשה את הים. מובא מדוקעס במשה בן עזרא צד 76, 77 וחתום בו ג' פעמים: אני משה בן יעקב. והוא מובא גם מדערענבורג שם בגי' גער צד 406 נומר 87. ושאר הפיוטים במחזור מונטפעליער שנמצאים גם במחזורים הקודמים שמחברם ר' משה בן עזרא כבר רשמנו אותם על מקומם והם: נומר 4 (אקום להודות), 5 (נשמת אסירי), 6 (התעוררו), 7 (אעמוד), 8 (אסירי תקותם), 14 (הרדים), 17 (את חטאי), 26 (תמהים), 38 (מושבי), 42 (ארון היושב), 48 (יה אשר אישפוך לפניו, והוא נמנה בשגנה גם בנומר 65), 58 (ממרום לבן), 61 (אליכם אקרא נמהרים), 62 (שעה קולי בהתעמפי), 63 (אם הסדך שכחנו), 64 (אומללנו), 66 (מחטאתי אדאג), 67 (אחרית ותקוה), 107 (מחסי לשדה), 132 (נורא מכל ואיום). יא מחזור כתב יד בלייפציג. ממנו רשם דוקעס שם בספרו צד 12: (177) קומי בת, והוא כנראה פיוט קומי בת ולכי שמוחסו גם החכם יעללעניק לפייטן שלפנינו ונדפס בליטעראטורבלאטט 1843 צד 373 וחתום בו: משה. (178) מבין שיהים, התימתו: משה, ונדפס מדוקעס שם בספרו צד 80. יב) מחזור טריפוליס הנקרא שפתי רננות (אמוטרדאם ת"ח). ולפי רשימת דוקעס שם בספרו צד 12 נמצאו בו פיוטים האלו מר' משה בן עזרא אשר לא זכרנו עוד עד עתה: (179) הן לא קצרה יד אל. (180) אין דורש ואין מבקש. (181) מבטן אתה גווי. (182) משכיל נגינות. (183) אשרי אדם יעזו בצורו: משה, ונדפס מדוקעס שם בספרו צד 86. (184) יונה זמיריך הרבי, נמצא גם בדיוואן של ר' משה בן עזרא. (185) יום זה מאז בהרתו. (186) יודעי תרועה בליל זה להושיעם. (187) אחמוך היום על רחמי רצונך. (188) אישאלה מוכך את ישע עמך. (189) עובר על פשע וגושא חובה. (190) מבשר שלום משמיע ישועה. ומלבד אלה נמצאים בשפתי רננות

גם פיוטים שכבר רשמנו אותם משאר מחזורים והם: נומר 60 (בני תמימים), 69 (בלבב מר) [הנוסח אצל דוקקס בלב בר מאד נשבר הנה באתי העת בקומי (שם צד 12 נומר 87 ונדפס שם כולו כצד 84 נומר 21) והוא הוא הנרשם למעלה נומר 69 בנוסח קצת משונה בלבב מר, ובכתב יד דערענ" בורג הנוסח: בלבב בר, ראה גייגער צייטשריפט v צד 405 נומר 78]. 70 (מדי ימי, וגם הפיוט הזה נדפס מדוקקס במשה בן עזרה צד 86). 71 (משאת שיר), 72 (בלילה על משכבי), 77 (מתי רוחות), 78 (מהיום הבא, נדפס גם כן מדוקקס שם צד 85). 83 (יונים ביד יונים), 91 (יצאוני בחורות), 105 (לפני המלך אשפך), 105 (אל דמי לכם), 110 (משמר הציבור), 111 (אנא הנשא), 115 (מנומי קמתי). (יג) מחזור אהראן כתב יד אצל לוצאטו, וממנו נרשים על פי דוקקס (שם צד 13) הפיוטים שלא נזכרו עד הנה: 191 (דרשו שמי המוני תמיד ולי חבו: משה, ונדפס כולו שם אצל דוקקס צד 87. 192) שיר אהבה חדש, שירו לאל נאמן. לשבת זכור, ראה דוקקס שם צד 13 נומר 114, צור קענטנים צד 146 נומר 32, ליטעראטורבלאטט 1848 צד 438. 193) קמתי בשחריר. 194) אתה אלהי האלהים, לא ידעתי אם פיוט הזה הוא הנרשם למעלה צד 242 נומר 28 הנדפס גם כן במחזור קרפינטראין בליטעראטורבלאטט 1843 צד 490 או אם פיוט אחר הוא. 195) מכל נפלאה ואיך מלאה. 196) אנא אלהי אבותינו אנקת שבויי גלותינו, חתום: משה הנדכה בן יעקב. 197) לגן הבשם באתי אחותי כלה. 198) מבשר אומר יחן אדוני. 199) אם רב עוני אנשנו, וראה למטה נומר 232 בפיוט כל אשר עלי. והפיוטים מר' משה בן עזרא הנמצאים גם במחזור הזה כמו בהקדמים לו אלה הם שנרשמו למעלה: נומר 3 (בליל עשור), 57 (מלך מכל עם), 68 (זמן הבלוי), 71 a (מתרצה), 76 (מפחד), 80 (מה לך אנוש), 81 (בלי תקוה), 82 (אותה נפשו), 86 (למען הפרגו), 87 (אעירה), 88 (מפני הטאתי), 89 (התבוננו), 93 (מיקוד), 94 (בת איומה), 95 (עונותינו ראה), 96 (יונת אלם), 97 (אמונים), 98 (הקיצוני), 101 (מפלאי מרומות), 106 (מרום מעלתו), 112 (מתי כושלי), 150 (המון נלחץ). טו) מחזור מנהג רומא, (בולניא ש"א) בו נמצאים: 200) מולך מוני, ליוצר יום כפור: משה הקטן. 201) אלהים דר מרומך, לנעילה וענינו מוכיח שהוא לתפלה זו: משה, ומצאתיו גם במחזור רומי כתב יד. והחכם לוצאטו אמר (מבוא צד ל"ב) שפיוט מולך מוני הוא ממושה בן עזרא. ועל שלפנינו לא גלה דעתו. ודוקקס (משה בן עזרא צד 14) אמר ששניהם מבן עזרא. 202) מבורך זה היום מכל הימים, במחזור כתב יד מנהג רומא בהאמבורג. 203) ידענו אלהים עונותינו והרשענו, גם זה שם, ושניהם לפי המובא מדוקקס (שם) מפייתן שלנו. ובמחזור רומא הנדפס וכן שבכתב יד נמצאת גם סליחה כליל על משכבי שנרשמה למעלה צד 241 נומר 3. ועליה אמר לוצאטו (שם צד ל"ג) שהיא מר' משה בן עזרא ושנמצאת בדיוואן שלו ובשפתי רננות ובכתב יד אראן ורומניא ובכלם התיבה הראשונה היא בלילי, לא כליל, וכן צריך להיות בעבור המשקל. ובמחזור כתב יד האמבורג הנזכר נמצא גם פיוט: לביתו חשו ואת דלתותיו דפקו, והוא עצמו הפיוט קול ידיים

לביית אל חשו הנרשם למעלה נומר 172 ראה דוקעס שם צד 11 נומר 73, צד 14 נומר 173 וצד 77 אות ה. טז) דיוואן ר' משה בן עזרא ראה עליו למעלה צד 239 סימן א. וכו נמצאים על פי דוקעס (שם בספרו צד 13) שירי קדש האלו: (204) ממעון קדשו נגלה. (205) שפרו ברוחו שמי שחקים. (206) מבשר מחר המור. (207) מתי אויבינו יחפר. (208) אשרי העם מיהלי תשועה. (209) מימי ומירות מהלל שאבי. 210 ממעל לו עומדים שרפים. (211) אנושים נתעבים שמועו ממרומוים. (212) אור ישעך עד אן חסתיר. (213) רעיה תמה אם ברגע קמן עובתיך. (214) מילה היא זכות נשלם. (215) ממכון שבתו השגיה בתפארמו. (216) נפשי לומר עורי. (217) מחכה חסוך. (218) כבוד אל בליכם. (219) יום עמדותי יהודות. (220) מבצר החרב קומם. (221) כל הנפשים ננהים אחרי יסודם. אכן החכם לוצאטו מסופק אם הוא והקודם לו כור משה בן עזרא הם הגם כי נמצאו בדיוואן שלו (דוקעס שם צד 14 נומר 162, 163. וצד 108 נומר 10). וכבר שמעתי מפי ידידי שטייג-שניידער שכבר נחשד הדיוואן שבאו בו נוספות מאחרים. (222) עיני יולו על משכבי. (223) יערוף כמטר לקחי. (224) מרום שמוכם ישלח עורכם. (225) מלוכה יאתה לצור. (226) מזה לך רעותי תהמי. (227) מזה לאוהבי כי יקצוף ויתנאה. (228) מושען עמו ומבטחם. ועוד שם בדיוואן: משגיב בכוחו ויוצר ברוחו, והוא הנמצא גם כן בסליחות תלעמוסאן שרשמתי למעלה צד 246 נומר 100. ועוד שם פיוט: יונה ומיריך הרבי שבמחזור טריפוליס. וכן הפיוטים שרשמנו למעלה בנומר 14, 17, 58, 164. נמצאים בדיוואן הזה. יז) שאר ספרים וכתבי ידות. גם בהם נמצאים עוד איזה פיוטים מפייטן שלנו שלא נרשמו עד הנה והם: (229) מציון אל עליון, חתום בו: משה, ונדפס בננוי אקספרד צד 29 במחזור כתב יד בלונדון. ובמחזורים כתבי יד שהביא החכם אלבערט קאהן עמו מאפריקא לפאריו והגרשמים בליטעראטורבלאטט של אריענט מצאתי איזה פיוטים מפייטן שלנו שלא נרשמו עוד ואלה הם (כפי הרשימה אשר שם בעלים ההם שרק מוקצתם ולא כולם הגיעו לידי ואולי נמצאו עוד יותר מזה שם בעלים הנותרים): (230) יה שכינתך בינות אנשים, אופן לשבת חול המועד דסוכות (שם ליטעראטורבלאטט 1848 צד 403): אני משה. (231) נשמת מחנות מקהלות צבאך, לנשמת שמיני עצרת: משה (שם צד 423). (232) תרומה הרמנו, שיר לאל צר רדד, מחרך לפרשת זכור: משה (שם צד 438). ושם עוד הפיוטים הנרשמים למעלה צד 250 נומר 150 (המן נלחץ) וצד 252 נומר 192 (שיר אהבה) כמובא שם בליטעראטורבלאטט צד 436, 439. — והפייטן שלפנינו גם הוא אהו בדרכי הפייטנים לפייט על כל חיבה וחיבה של פסוק אחד פזמונים ורהיטים, כמו ר' קלונמוס שפייט במחזורנו הרהיטים על פסוק מי לא יראך מלך הגוים (ירמיה י ד) ואחרים. ור' משה בן עזרא בדר לו פסוק כל עצמותי תאמרנה אדוני מי כמוך מציל עני מחוק ממנו ועני ואביון מגוללו (תהלים ל"ה ד) ופייט עליו כ"ד פיוטים שמקומם אחרי פיוט התכוננו המובא למעלה (צד 246 נומר 89). ומזה נמצאים ד פיוטים במחזור אויניון ואחד: (233) כל אשר עלה, הוא במחזור קרפינטראן

ליום כפור, ועוד אחד מהם: אם רב עוני (ראה למעלה נומר 199) במנהג אראן והנשארם ערם במחזורים כתבי יד, ראה על זה צונץ, זינאנאגאלע פאעוויא צד 99, 100; ריטוס צד 111. וכס' האהרון (צד 111. 112) נמנר מהחכם הזה עוד פיוטים האלו מר' משה בן עזרא שלא נרשמו עוד: 234) מנוס אנחה. (235) שירי ילדי, שניהם לכל נדרי. (236) מי כמוך, ליוצר יום כפור. (237) אתה אדון לכל. (238) ידענו אלהים. (239) חלו נא, שלש אלה למוסף יום כפור. וכל שאר הפיוטים הנוכרים שם מצונץ הנב' רשומים למעלה כל אחד על מקומו. ובצייטונג דעס יודענטהומס 1839 צד 381 הביא צונץ פומון ליוצר יו"כ ממחזור אויגון תחלתו: (240) מי אל נסתר. ואין ספק שהוא בעצמו הנדפס מגייגעה בנטעי נעמנים דף י"ט. ומדוקעס משה בן עזרה צד 94. ומזקש צור רעליגיעזען פאעוויא צד 20 מחלק העברי וחתום בו ג' פעמים: אני משה בן עזרה. ועוד מיוחס לפייטן שלנו: (241) שבחי חי קשוב, נדפס בליטעראטורבלאטט 1847 צד 403. ובסדר הקראים דפוס גולוו חלק ג' דף ק"א ב' יש פיוט (242) מלפניך משפטנו יצא נורא ואיום, חתום בו: משה, והוא ליום הכפורים ונמצא גם כן בסדר רומניא הנזכר למעלה צד 250 (דוקעס משה בן עזרא צד 10 נומר 40). וראה מה שכתבתי למעלה צד 170, 171 בענין שמוש הקראים בתפלות הרבניים. ובסדר רומניא נמצא גם כן פיוט מלאכים מכורכים שבדוקעס (משה בן עזרא צד 61 ומשם בספרו של זקש רעליגיעזע פאעוויא צד 22 מחלק העברי) ראה דוקעס צור קענטנים צד 154 נומר 53. ובמחזור אויגיון לשחרית יום כפור נמצא: (243) רבונו של עולם צופה כל נעלם טרם אענה אני שוגג מתחלל וממוגג, וראה למעלה צד 76 נומר 112 ושם אנרתי שהודיו הליו היא מר' יהודה הלוי. אולם לפי מה שהורה לנו החכם צונץ בהשגתו עלי בספרו ריטוס צד 112 הערה a יש וידוי כדומה לה בהתחלתה במחזור פאס לערבית ובמנהג קסטיליא למנחת יום כפור והיא מר' יהודה הלוי, והודיו שבמנהג אויגיון לשחרית יו"כ היא מר' משה בן עזרא. ויש שיחסו לו גם אברך יי אשר יעצני, אמנם תוכחה זו היא מר"י הלוי, ראה למעלה צד 70 נומר 1.

אלה הם 243 שירי קדש הנודעים לי לעת עתה מהפייטן הנפלא הזה, ואין ספק שיסד עוד יותר מהם, שלא נודעים עוד או שנאבדו, ובפרט יחסרו לנו מר' משה בן עזרא קינות ונחמות על ירושלים וארץ הקדושה, כי רובי פיוטיו סובבים על כפרת פשעים וסליחת עון. וכבר בימי קדמונינו כנוהו בשביל זה „הסלח" כמובא למעלה צד 241. ויש להוסיף שנקרא גם „סלחן" במנהג טרוויש (אצל לוצאטו המובא מצונץ זינאנאגאלע פאעוויא צד 228, ריטוס צד 134). ובכרל זאת לא נתקבלו פיוטיו במנהגו פולין ואשכנז והנמשכים אהריהם. והכמי ומנינו אספו בספריהם אווה משירי קדש שלו וקצתם העתיקו גם ללשון אשכנזי. כמו החכם דוקעס שהרפס בספרו משה בן עזרא צד 61—94. ל"א פיוטים והעתיק י"ב מהם ללשון אשכנזי, וכן החכם גייגער בספרו נטעי נעמנים דף י"ט—כ' (ג' פיוטים). והחכם זקש בספרו רעליגיעזע פאעוויא מצד 277 עד 286 כתב עליו מאמר מיוחד והרפס בחלק העברי

מספרו זה ח' פיוטים והעתקתם לאשכנזית שם בחלק האשכנזי מצד 69 עד 82. גם החכם צונץ העתיק בספרו הנזכר מצד 228 עד 231 ג' מפיוטיו לאשכנזית וממנו יראה הקורא חכונותו ודרכו של ר' משה בן עזרא בשירי קדש שלו. ובהוספות לספר הזה צד xxxii סימן ח' נדפס ממני סליחה: הולכים בגיא צלמות, הנרשמת למעלה צד 246 נומר 79 ותוכחה הזאת נשלחה לי מהחכם דוקקס מלונדון. ועל פיוטי חול שלו יעויין בנגזי אקספרד, ובכרם חמד חלק ר' גם בציצים ופרהים מהחכם גייגער צד 12—15 ובהוספות בלשון עברי שם צד 5—6 ובמשה בן עזרא להחכם דוקקס, ובאוצר נחמד חלק א' וחלק ב', ובשירי שלמה לדוקקס בהרבה מקומות, ובנחל קדומים שלו. ובענין חתימת הפייטן בפיוטיו דרכו הרבה פעמים להתום סתם: משה, גם משה קטן או משה הקטן, אני משה, אני משה קטן, אני משה אבן עזרה קטן, משה חזק, אני משה הקטן חזק, משה הקטן חזק סלה, גם משה הקטן חזק לעד, אני משה הקטן חזק סלה לעד. ובהוספת שם אכיו: משה בר יעקב, משה הקטן בר יעקב, משה בן יעקב, משה ברבי יעקב חזק, משה ברבי יעקב חזק, משה ברבי יעקב חזק, משה ברבי יעקב חזק. ובפיוט: אקום להודות לך (ראה למעלה צד 241, 242) חתם עצמו: אני משה ברבי יעקב אבן עזרה גרנאטי, על שם עיר גרנאדא וכינויה בעברית „רימון ספרד“ כמובא מראפאפארט בכרם חמד ז' צד 267. ויש להוסיף שגם ר' משה ן' חבון מכונה „מרמון ספרד“ (ליטעראטורבלאטט 1850 צד 303) ועיין צונץ צייטשריפט צד 146. ובפיוטו שבמחזור אראן: אנא אלהי אבותינו, חתימתו: משה הנדכה בן יעקב, ובסליחה לליל יו"כ משתחווים להדרת קדש (ראה למעלה צד 241 נומר 3א) חתם מתודה ודוגמא לזה ר' יהודה הלוי שחתם פיוטו: המתודה על עוניו (ראה למעלה צד 71 נומר 12).

ר' משה בן משלם. בימי רש"י ונזכר ממנו בפרדס דף ס"ב א' וממנו סליחה: מקוה ישראל, ומתורגמת לאשכנזית מצונץ וינאנאנאלע פאעזיא צד 193 וראה שם צד 166, 192, ואין להחליפה עם סליחה: מקוה ישראל מושיעו שבמנהג פולין לה של עשרת ימי התשובה כי היא מר' משה בר שמואל בר אבשלום, כמובא למטה בשמו.

ר' משה מקוצי. כפי המובא מדוקקס (משה בן עזרא צד 107 נומר 7) נמצאים ממנו שתי תפלות בקובצי ר' דוד אפפענהיים וכתב שאין בידו להכריע אם הוא מר' משה מקוצי בעל הסמ"ג. אולם אם הוא בעל הסמ"ג שהיה בסוף האלף החמישי כבר נזכר למעלה צד 325 בשם ר' משה בר יעקב, אכן משם „ר' משה מקוצי“ לבד אין להכריע שהוא הוא, כי נראה שהיה עוד בלעדו רב אחר ששמו ר' משה מקוצי, ראה אוולאי דפוס ווילנא ג' דף ע"ב נומר 179.

ר' משה נגיד . את האיש הזה ומעשהו לא ידעתי ונוכר מדוקעס (משה בן עזרא צד 108 נומר 13) שאמר עליו שבכתב יד נומר 1377 מקובצי דע ראססי מובאה תפלה שנוסדה ממנו .

ר' משה נתן . ממנו נמצאים פיוטים במחזור אראן (כרם חמד ד' צד 33) ובמחזור אויניון נמצא מומו קינה למ' באב תחלתה: מו גם בכס (צייטונג דעס יודענטהומס 1839 צד 454 נומר 15, וצד 681 נומר 31), ושם נתן אינו שם עצמי כי אם שם משפחה, והרבה אנשים היו נקראים בשם משפחת נתן, יעוין צונץ באנאלעקטן (צייטשריפט מגייגער IV. צד 202—204) ובתוכם ב' המכונים משה נתן, האחד שממנו „אגרות ר' משה נתן“, כתב יד המובא מבוקסטארף בספרו: De Abbreviaturis Hebraeicis דפוס 1696 צד 168 ואינו בדפוס באזול משנת 1640, והשני אשר ממנו נדפס בשתי ידות לר' מנחם די לונאנו (דף קמ"ב—קמ"ה) „ספר תוצאות היים לה"ר משה נתן“, ולדעת צונץ (צור געשיכטע צד 474) אפשר שר' משה נתן בעל תוצאת היים הוא עצמו הפייטן שבמחזור אראן ואויניון. והנה ספר תוצאות היים הזה כולל תוכחת מוסר בחרויים ונחלק לנ"ה חלקים וחלק הא' הנקרא מאמר החכמה זה תחלתו:

אם תשכיל אז תשיב לראות,	אם תחזה בך תכיר ערכך,
אם חין ערכך תכיר תחכם,	אם תחכם לא תתעה דרכך,
בחכמה יעלו דלים נמוכים,	עדי יהיו קטני עם נמיכים,
מלכים ישפטו כל הארצות,	וישפטו חכמים לטלכים.

ויש לספר הוזה הקדמה חרונית וזה סופה: וראיתי לישר דרכו ולהאיר נתיבו (של הספר) למען ירוץ קורא בו והצבתי ציונים לברר הענינים והלקתיו למאמרים, ה"ן הן הדברים, ר"ת משה בן נתנאל בר שלמה זצ"ל: „משכיל שמע היים בינות נגינות, נאמי תקרב נא אצל לבבך, בהם רכושך שקויו לעצמוך מהם זהבך צדק לרגליך“. ולפי זה התום שמו ושם אבותיו: „משה בן נתנאל בר שלמה זצ"ל“. ולפי המובא מצונץ (צייטונג דעס יודענטהומס 1839 צד 681) דעתו שהיה הפייטן הוזה כימי ר' ישראל קרשקש הפייטן הנזכר למעלה בספרנו צד 153 שחי ה"א פ"ז באויניון (1327).

ר' משה בר נתנאל בר שלמה . ראה למעלה: ר' משה נתן .

ר' משה פלכון . פייטן לא נודע שנמצא מומו קינה למ' באב בכתב יד שבהאמבורג שראה דוקעס (משה בן עזרא צד 108 נומר 11) והתחלתו: אשאל עזר לקונן .

ר' משה צורם . בברכת המזון דפוס אמסטראם משנת תס"ב דף כ"ה ובקהלת שלמה מר' שלמה זלמן לונדין דפוס הנזכר משנת תקכ"ה ובתפלות אחרות נדפס בוניורות למוצאי שבת שיר אחר תחלתו:

אלי אלו היש גואלי, ראה עניי והלצני, ועליו כתוב: „זמר הדש שעשה מדר"ר משה צורם". ובשיר עצמו החום: משה. אולם מי הוא לא ידעתי ומשפחת צורם לא מצאתי עוד בספרים, וכמדומה לי שמעתי או ראיתי בספר אחד שכתוב צורט, במ"ת בסוף.

ר' משה בר קלונימוס. הפייטן הזה החתום בפיוט אימת נוראותיך אמרו עליו שהוא יצא מלומברדיאה לאשכנז

במצות המלך קרלו. אכן על זמנו ומשפחתו עדות הסופרים אינה מתכונת יחד ומתנגדת זו לזו. והרב הגדול רפאפארט (בבכורי העתים תק"ץ בתולדות ר' נתן צד 40, 41, 111—115; תקצ"א צד 100, 101), וכן החכם צונץ (פארטרעג צד 365 הערה a) טרחו ועמלו לעשות פשרה בין קבלת הרוקח המובאת במצרף לחכמה להחכם דיל מדיגו ה"י י"ד ב' ובין קבלת הרש"ל בתשובה סימן ל"ט ולא עלתה בידם, וראה עמק הבכא צד 13, ומה שכתב החכם וויענער בשם לוצאטו במאנאטשריפט של פראנקעל 1854 צד 236, ויאסט געשיכטע דעם יודענטהומס II. צד 385, וגרעץ געשיכטע דער יודען V. צד 218. ועל כל פנים אי אפשר לומר שהיה קודם רבינו גרשם מאור הגולה, שהרי בתשובתו בענין אמירת הקרובות שהעסקנו אותה למעלה צד 102 הביא ר' גרשם ראיה מר' קלונימוס ומבני ר' משלם שפייטו קרובות לרגלים ואם היה ר' משה בר קלונימוס קודם לו וביותר אם הוא בעצמו שהביאו המלך קרלו מאטליא לאשכנז ומאבותיו של ר' קלונימוס ור' משלם הגדול, בודאי לא שבק ר' גרשם מלהזכירו ולהביא ראיה גם ממנו בהיתר הפיוטים. ואלה הפיוטים שחתום בהם הפייטן הזה והם בכללם קרובה אחת ליוצר אחרון של פסח במנהג פולין ואשכנז: 1) אימת נוראותיך, על סדר א"ב למגן, ולא נמצא בו חתימת המחבר אבל הוא ממנו כעדות הרש"ל שם בתשובתו. 2) תחבולות עש, למחיה, על סדר תשר"ק. 3) איום ונורא, שם בקרובה הנזכרת על סדר אתב"ש, ובסופו חתום: הננאל בר קלונימוס (חרשו, נחל, אז לבשה רוח... קם לחמת... והכנעת... נעם... מכלל... ועוד... שיאו [בשר"ן שמאלית]) וההוספה הזאת אפשר שאחד מקרובי הפייטן הכנים הפיוט הזה וחתימתו בתוך פיוט ר' משה או שהוא עצמו פייט אותו לזכרון, ואפשר שהיה אחיו בני אב אחד (וראה רפאפארט בתולדות הקליר צד 113). ודוגמאות לזה ראינו כבר אצל הקליר (ראה למעלה צד 37 נומר 102) ואצל ר' מאיר בר יצחק (שם צד 162, 163 נומר 8), ועוד בשאר פייטנים שלמטה ממנו. 4) אדני חלד. אין בו א"ב ישר או מהופך אף לא חתימת המחבר. 5) מה מועיל רשע, שם חתום בו ב' פעמים: משה ברבי קלונימוס (בשר"ן שמאלית). 6) אצולים מפרך. מסודר על סדר א"ב, תשר"ק. א"ב, תשר"ק, א"ב, תשר"ק, א"ב, תשר"ק, א"ב, תשר"ק, א"ב. ובין פרקי הפיוט משולבים התחלת פסוקי שירת הים ובחרו שקודם לפסוק הזה מלה הראשונה ממנו היא כל פעם המלה שפסק בה הרוז הקודם, והמלה השנייה היא מצטרפת לחתימת: משה ברבי קלונימוס הקטן. 7) אמץ גבורתיך מי ימלל, סלוק לקרובה

הנוכרת בלי החימת ר' משה, ואין ספק שהוא גם כן ממנו. (8 מחמת מצוק
כופשי, סליחה בכתב יד אחד של האמבורג ודוקעס (משה בן עזרא צד 107)
מעיד עליו שחתומה: משה בר קלונימוס ואמר שאפשר שהיא מפיטמן
שלפניו.

ר' משה קמחי. שלשה חכמים נקראים בשם זה. ר' משה קמחי האחד
היה בשנת ה"א ק"ג (1343) בפאלערמא, והשני: ר'
משה בר נסים קמחי ברומי בשנת ה"א קל"ג (1373), יעוין צונגן צור גע
שיכטע צד 516, ונמצא גם כן ר' שמואל קמחי שחבר ביאור על פרקי שירה
(כתב יד) וחי בשנת ה"א ק"ה = 1345 (ליטעראטורבלאטט 1849 צד 237 נומר
6) בר משה קמחי, ואולי הוא עצמו הנוכר בראשונה. וקודם לשלשתם היה
המדקדק ר' משה קמחי. אביו ר' יוסף בר יצחק קמחי יצא מספרד מסבת
הגורות והשמדות אשר עברו שם על ישראל משנת תתק"ב ואילך ויגר בנרבוניה
וימת טרם הצי המאה העשירית לאלף החמישית (גייגער במאמרו על ר' יוסף
באוצר נחמד א' צד 97) ובנו ר' משה קמחי גם הוא גברה ידו במלאכת
הדקדוק כאביו וכאחיו ר' דוד קמחי המכונה רד"ק וחבר ספר מזהלך שבולו
הדעת ופירושים למשלי ועזרא המיוחסים לשוא להראב"ע (גייגער שם צד 118
ובאוצר נחמד ב' צד 18—24), הוא היה גדול מאחיו הרד"ק בשנים הנוולד כפי
המובא מגייגער (שם ב' צד 157 בתולדות הרד"ק) בנרבוניה סביב שנת
תתק"כ. והנה ר' שם טוב בן פלקורא כספרו המבקש דף ג"ז ב. מונה פייטני
ספרד שמקצת פיוטיהם ראויים להשיר לשבח אלהים ובתוכם גם כן החכם
הרב ר' משה אבן קמחי זצ"ל. ובודאי הכונה כאן על ר' משה קמחי
אחי רד"ק, שהיה חכם גדול וספרדי ולא על אחר שלא נודע עוד. ולפי זה
היה גם כן משורר ופייטן, ובמהזור אראן נמצאים פיוטים החתומים סתם קמחי
(עיון כרם חמד ד' צד 33, ליטעראטורבלאטט 1844 צד 346). ולפי החכם
דוקעס (משה בן עזרא צד 18) נמצאים במהזור שפתי רגנות ב' פיוטים שהתום
בם: משה קמחי והם: (1) אור ישעך יגיה חשבי. (2) אל שדי יתן לכם רחמים.
וכן בידי דע ראססי היה כתב יד שבראשו שיר שראשי הרוזין: „אני משה
בן יוסף קמחי ספרדי הזק לעד“, ובסופו שיר קטן שחתום בו: „משה קמחי
כתב זו“ ונקוד על המלות הללו לסמן ולציין בהן, כי הוא פרט השנה אשר
כתב ר' משה פירושו זה והיא שנת תתקל"ה = 1178 (אוצר נחמד ב' צד 22),
וקרוב לודאי שב' הפיוטים הנזכרים הם מר' משה בן יוסף קמחי הספרדי. —
ועוד יחס החכם דוקעס שם בספרו הנוכר פיוט אזנו, יצורי, גם פיוט מצורי
ערי ששניהם במהזור רומי, ואין זה נכון כאשר כתבתי למעלה צד 224, 225.
וכן כתב גייגער באוצר נחמד ב' צד 24.

ר' משה קורפו הכהן. היה בעיר קורפו במאה הרביעית לאלף הששי
וחבר ספר ישיר משה (מנטובה שע"ב, שאלור
ניקי שע"ד) ובו: (1) מגלת אחשורוש על דרך שיר ונאמר בקורפו בשבת זכור

והתחלתו: „ויהי בימי אחישורוש, אשר נטה און לדבר המן, להשקותינו לען ומי רוש“ — ועוד מזמנו ליום הכפורים: (2) מי כמוך באלים ה'. ובלעדם עוד שירים והשבחות אין מספר. והחכם לוצאטו כתב (מבוא צד ט"ז וכ"ט) שבשנת רמ"ו עוד לא נולד ר' משה וספרו הנזכר נדפס בשנת שע"ב אחרי מות המחבר. וצונץ (וינאגאלע פאעזיא צד 358, ריטוס צד 82 וצד 100) העמידו סביב שנת 1600 למספרם, וראה למטה: ר' משה.

ר' משה בר שלמה. פייטן ממשפחת הרמב"ן ובאגרת אשר כתב הרמב"ן מירושלים לבנו בשנת ה"א וכ"ז קרא לפייטן הזה לשלום ואמר שקרא הרוותיו בכני רבה בעמדו על הר הזתים המכוין נגד הר הבית. ועיין למעלה בשם: ר' משה בר נהמן.

ר' משה בר שמואל בר אבשלום. כן התום בפיוטים שלמטה נומר 7, 8, 9, וזולת בר אבשלום בשמו

ושם אביו לכד בפיוטים האחרים. וכפי המובא מצונץ (וינאגאלע פאעזיא צד 247) אפשר שחיה הפייטן עוד קודם ר' אליעזר בר נתן (ומחברת א' צד 20 מעמודי העבודה). הוא חתום: (1a) אודה עלי פשעי, במנהג אשכנז לר' דעשרת ימי תשובה ולר"ז תמוז לחטאנו, והוא על סדר א"ב ובחרו: משמים הבא רוחה, שכה מעדתך אנהה, ואל לנצה תשכחה... חטאם זכה להצחה, קבצם למקום המוכחר וגו' התום: משה בר שמואל חוק. והנה בהרבה דפוסים וכן במחזור אשכנזים שבאטליא ח"ב דפוס וויניציאה משנת ש"ס ובסליחות אשכנזים שבאטליא דפוס הנ"ל משנה הנ"ל (פאליא) נמצאה סליחה זו לג' דסליחות קודם ר"ה. וכן במחזור אשכנז דפוס קרימונה (חסר בראשו ובסוף כתוב שנגמר יום ר' ערב ר"ה שכ"א Q.) היא ליום ג' ובכולם סופה: „קבצם למקום מוכחר, ה' הקשיבה ואל תאחר“. ובסליחות אשכנז דפוס רעדליהים תקצ"ד צד 130 ושם בח"ב צד 84 נדפסו אחר זה עוד חרוזים נוספים מסדור סליחות ישן: „תאחר לכעוס ותקשה... משה בנים חבר... בר וחק מהתנאל... שמואל חזקני כמסעד“ וגו' עד „ה' יכפר בעד“ וחתים בזה עוד פעם א: משה בר שמואל חוק. ובאשמורת הבקר דפוס אמסטרדאם פרופס תק"ג, ודפוס וויען 1818, היא ליום ג' והנוסח כמו בדפוס וויניציאה וקרימונה הנ"ל. (1b) אודה עלי פשעי, פיוט בכתב יד בספרי השררה שבהאמבורג נומר 16 וחתום בראשי החרוזים שמו כמוכא מדוקעס: משה בן עורה צד 108 נומר 9. ואפשר שהוא בעצמו המוכא בנומר 1a. (2) או בקשוב עניו, זולת לשמחת תורה במנהג פולין ובמנהג אשכנז, על סדר א"ב ואח"כ: משה בר שמואל חוק. (3) אחלה ליוצרי מפלטי וצורי, פיוט במחזור אויגנון, התום בו: משה בר שמואל. ואפשר שהוא מפייטן שלפנינו (צונץ אצל דוקעס: משה בן עורה שם נומר 9). (4) אל אלהי, פיוט הביאו צונץ (וינאגאלע פאעזיא צד 417) על שמו ובא בו לשון זלעף במקום זלעפה. (5) אליך ד' שועתי בצר, סליחה מנהג אשכנז לב' דעשרת ימי תשובה, א"ב: משה בר שמואל. (6) אל ימעט

לפניך את כל התלואה, סליחה מנהג אשכנז למנחת יום כפור ובמנהג פולין, וכן במנהג אשכנז שבאטליא לז' סליחות, על סדר א"ב כפול ואח"כ התום; משה בר שמואל הזקן. ובדפוס קרימונה הנזכרת גם במחזור גם בסליחות וויניציאה לאשכנזים שבאטליא הנ"ל יש חלופים רבים והישמיות שונות בסליחה זו מוכני היראה, וכן היידנהיים במחזור אשכנז שלו במנחת יו"כ שנה הנוסח האמתי, מסביר שלא לתת ידו למחלוקת "כאשר כתב בכתב ידו לפי עדות הר"ר לעווענשטיין בסליחה הנדפס ברעדלהיים תקצ"ד צד 57. והנוסח הישר הוא באות פ' השניה: "פגר משתמפים" במקום "מי יכול" או "פקו פלילה" ובסליחות מנהג פולין, מעהרן, איסטרייך (אמ"ד ר' הירץ לוי רופא תקי"א) עם העתקה אשכנזית הדפוסו בסליחה עצמה במקום "פגר משתמפים", "מי יכול משתמפים" ולמטה בהעתקה האשכנזית העתיקו: "איין פגר גיזעלן זיא צו איין הערשער איבער אללע הערשער" — ונוסח הישן והמתוקן בחרוים האחרים עיין בסליחה רעדלהיים הנ"ל משנת תקצ"ד צד 57 כביאור. 7) אשרג העם שלו ככה, ויצר לשמחת תורה במנהג פולין ובמנהג אשכנז וכל חרוז כולל ד' חלקים. חלק א' תחלתו אות מא"ב ואח"כ עוד ה' חרוים התום כם; שמואל, ובב' חרוים האחרונים התום: יהיה (יקר... יהיה... יהי), ובראש חלק ג' מכל החרוים התום: משה בר שמואל בר אבשלום יגדל בתורה אמון. וחלק הד' מהחרוים ראשי הפסוקים מפרשת וזאת הברכה. ומעות הוא מה שגרשם במחזורים וכן עוד במחזור דפוס מייץ תקע"ז עם ת"א וביאור החכם בידינגן שחתום בפיוט זה שמואל, כי שם זה עם יהיה אחרי הא"ב אינו כי אם תפלה שאבי הפייטן ששמו שמואל יהיה עוד ימים רבים, ויש למנהג זה הרבה דוגמאות כאשר אראה עוד במקום אחר. 8) מלך מלכים, תהנה מנהג פולין וליטא לר', מ"א לב' דעשיות והתמוה; משה בר שמואל בר אבשלום חזק ואמץ. 9) מקוה ישראל מושע, תהנה מנהג פולין וליטא לה' דעשיות, התום בה: משה בר שמואל בר אבשלום חזק ואמץ. 10) העלה תפלתו למעון שפך, סליחה לשחרית יום כפור מנהג אשכנז, על סדר תשר"ק ואח"כ התום בחרו משאלות המוניך ברחמים מלא, שמוע אל תפלת עם פניך מזהל; משה בר שמואל ולא בר משלם כמצויין במחזור מייץ הנזכר ובמחזור דפוס ישן משנת תקס"ג הנדפס ברעדלהיים על ידי ר' וואלף היידנהיים, ויש לתמוה על המדקדק הזה שרשם על סליחה הזאת שהכרה ר' משה בר משלם וסותר דברי עצמו במאמריו לפיוטים והפייטנים המוזכר במחזור אשכנז הנ"ל של שנת תקס"ג לשמיני עצרת ושם הכניס סליחה זו בשם ר' משה בר שמואל. והנה סליחה זו מוצאתי גם במחזור וסליחות אשכנזים שבאטליא (וויניציאה ש"ס) וכן במחזור אשכנזים שבאטליא (דפוס קרימונה שכ"א) ושם נמצאת למנחת יו"כ ובכולם הנוסח: משאלות המוניך ברחמים מלא שמוע (בשוא ופתח) אל תפלת עם פניך מזהל. ונקוד הזה גרם להם לאמור שאבי הפייטן היה משלם כי חסר להם אות ו' בהתימת שמואל אם גרשם שם זה במלת שמוע אל, ולא כן בשם משלם שנמצא הרבה פעמים חסר ו'. ובמחזור אשכנז חלק ב' הנדפס בוולצבאך תני"ט (כיוצר יו"כ דף קפ"ז) הנוסח ג"כ כמו

בשאר מחזורים אלא שנקדו על האותיות חמונת ורקא להעיר על חתימת
 משלם כזה: משאלות המוניך ברחמים מלא שמע אל תפלת עם פניך מחלה.
 אולם בסליחה מנהגו אשכנזי הגדפס ע"י החכם לעווענשטיין ברעללהיים
 תקצ"ד הניסח משונה והוא: שמע וכו"ו אחרי המים) אל תפלת וגומר,
 ונמצאת א"כ חתימת שמואל על נכון, וראה למטה צד 265 אות י"א.

ר' משה שמשון בר שמואל בכרך. נולד בשנת שס"ו, ובשנת

שע"ה חודש ימים אחרי אישר נתגרש עם אביו מווירמייזא נתיחם מאביו בן שמונה שנים (עיין למטה: בשם
 ר' שמואל בכרך), ובשנת שפ"א היה בפראג (חות יאיר דף רל"ז ב') והתחתן
 באשתו מרת דאבריש בת ר' יצחק ראש דמודינת משריון באונגריש ברוד (שם
 דף רע"ב ב') בשנת שפ"ז בן כ"ב שנים (שם רל"ז ב'). ועיין למטה נומר 9.
 ובהיותו בן כ"ב שנים ישב על כסא הרבנות בק"ק גירונג (עיין למטה נומר
 21) ושם החל לחבר בן כ"ד שנים פירוש על תמניא אפי ולא נגמר (חות יאיר
 רל"ז א') ואח"כ נתקבל לרב בק"ק לייפניק והיה שם בשנת שצ"ה (חוט השני
 סימן ע"ב, צ"ה, צ"ו), ואחרי שנת ת"ב אחרי אשר נלכדה עיר לייפניק בחוקה
 נסע לפראג עיר אבותיו והיה שם דרשן שש שנים ומחצה (חות יאיר דף ר"ל
 ב', רל"ז ב'). אולם גם שם לא מצא מנוח, כי בשנת ת"ה ות"ט כאשר כבש
 האויב ק"ק פראג (עיין במחברת א' צד 11) ורבים מבני ישראל הומחו מיד
 המורים ומסבת הגנף אשר בער בעם ד' ברה לאחד מהישובים ועכב שם חצי
 שנה עד עבר זמנם. ובסוף שנת ת"י נתקבל בוויירמייזא (חות יאיר בהקדמה
 ודף רל"ז א' וב'), ואחרי מות אשתו בשנת תכ"ב י"א אדר (שם דף רע"ב ב')
 נשא ביווג שני הרבנית פיגא אלמנת הגאון ר' משה נהראל אב"ד במוץ בשנת
 כד"ת (שם דף רנ"ח ב'). ולפי מה שכתוב על מצבתה היתה בת הקצין ר' יונה
 נהראל ונישאת לר' שמשון בחשון תכ"ג. ונפ. רת במגפה בשבת חזון ו' אב תכ"ו (ע'
 נפשות צדיקים להח' לעוויוואהן צד 62), והיתה גם אמו של ר' טוביה כ"ץ בעל מעשה
 טוביה (חות יאיר דף פ"ט ב', רנ"ח ב') שעלה בזקנותו לירושלים ונפטר בשנת
 תפ"ט (אזולאי וועד דפוס פראנקפורט צד 37). ובנו של ר' שמשון הוא הרב
 ר' יאיר היום בכרך, אסף ולקט תשובות אביו והקדמת ספרו אשר חבר זה חיו
 ופיוטיו והדפיסם בשו"ת חוט השני (סימן נ"א עד ס"י צ"ו) ובחות יאיר (כאשר
 נציין למטה בסמוך) והוא חתום כתשובותיו ברמוז בס' הקש"ב, שהוא הקטן
 שמשון בכרך, ונוסף על שמו העקרי שמשון היה לו עוד שם משה ונקרא בו
 הרבה פעמים. ובין תשובות הכתובות אליו, אחת מדודו ר' נפתלי כ"ץ ארו
 אמו כתובה בשנת שצ"ה בעוד ר' שמשון רב בלייפניק (חוט השני סימן צ"ה

(*) ולא לכד בשנת הנישואין יש הפרש בין עדות המצבה ובין החות יאיר גם בחודש ערותה אינה
 עולה יחד עם עדות ר' שמשון בעצמו ועל זה לא העיר החכם לעוויוואהן; כי בשו"ת חוט השני
 סימן צ"א כותב ר' שמשון לבנו בעל החות יאיר שחיתה נשיאותו יום ה' ט"ז שבט.

וצ"ו, ועיין בשם ר' נפתלי כ"ץ ובשם ר' שמואל בכרך). ואחריו אשר נהג
 נשיאותו בוירמייזא כמו עשרים שנה נתבקש בישיבה של מעלה בתחלת הקיץ
 של שנת ת"ל (חות יאיר דף ר"ל ע"ב, ויותר מפורש במצבתו הנדפסת בנפשות
 צדיקים מהחכם לעווזאהן צד 63 בשבת ער"ח אייר ת"ל) בן ס"ג שנים.
 והחרווים הנזכרים שעל מצבתו הוחקו מבנו ר' יאיר היום בכרך כאשר צוה
 עליו אביו הגם כי הוא עצמו הכין חרוזה ונמצאת בכתב ידו שיסדה שתוחק
 במצבתו ונדפסה בחות יאיר דף רע"ה ב' זוה תארה: „ אבל נהי יללה שאגו
 מרה שארו ובניו נאנחים בעת נעדר הדר גאותם אלוף ותיק גימוסו מראשי
 התיבות רשומה, רודפי אמת בקשו רחמים היות משכבו שלום מנוחתו ונשמחו
 אתיא למעלה בצד כסא רחמים כבושה, והרואה יראה שחתום בראשי התיבות
 הללו: אני שמשון בן הגאון מהר"ר אברהם שמואל בכרך. ואלה הפיוטים
 אשר יסד ר' שמשון והם נלקחים „מכרך גדול מתחנות וידוים וסליחות שיוסד
 בעת צרות צבור ונאולתם במקומות שהיה שם משכן כבודו“ (חות יאיר דף
 רכ"ב ב'): (1) אלהים ברך גויתי, לומר לפרקים מיוסד על שם של ר"ב אביג
 ית"ץ (שם רכ"ג). (2) אליך האל ישתחוו הברואים, מיוסד על ר"ב צירופי
 אהיה (שם). (3) ישמחו השמים ותגל הארץ, מיוסד על ר"ב צירופי הויה (שם).
 (4) אליך דודי נפשי יהבית, מיוסד על כ"ד צירופי אדני (שם). (5) אנא נפשו,
 מיוסד על אנקתם וגו' שם של בן כ"ב (שם). (6) אלהים אלי אשחך, נא אל
 אבוש מסברך. זמר לליל שבת, חתום בו: אני שמשון בכרך (שם רכ"ג ב').
 (7) במוצאי יום מנוחה אקרא בקול, זמר למוצאי שבת, על סדר א"ב וחתום:
 שמשון בכרך (שם). (8) אליך אלהים אקרא, גם זה למוצאי שבת, א"ב
 משולש וחתום: אני שמשון בכרך במהר"ר אברהם שמואל (שם). (9) אזכר
 נפלאות, חרוזים שיסד וטחם בכותל לזכרון הצלת ק"ק ברודא מיד חיל מאנס
 פעלד שכבשו העיר וחתום: אני שמשון בן לא"מ הגאון מהר"ר אברהם שמואל
 ז"ל ממשפחת בכרך הזק ואמץ אמץ (שם). (10) שירו לך שיר חדש, שיר
 כאשר נסעו הספרדים מעיר פראנקענדהאל בכ"ה אייר תי"ב, חתום בו:
 שמשון בכרך (שם רכ"ד א'). (11) שדי שומרי ומגיני, פזמון על גאולת ק"ק
 גידונג מיד האויב וכתוב שראוי לבעל נפש לאמרו בימי סליחה והישכמה וחתום
 בו פעם אות מן שמשון בכרך יגדל בתורה אמון ופעם אות מן א"ב (שם).
 (12) אלי בוראי גואלי, תחנה לב' והי נוסדה על ר"א א"ב, וי"א תשר"ק, וי"א
 חתימות שמשון בכרך (שם). (13) רבש"ע אל תסתיר מצותך ממני, תחנה
 שאמרה המחבר בכל ער"ח והיא מיוסדת על ר' א"ב וחתומת שמו ושם אביו
 ב' פעמים וחתומת שמו עם בכרך חזק ואמץ אמון פעם א'. ומתפלתו נראה
 שהיו לו בנות נשואות למיוחסים ובה אחת עוד פנוייה וכן אחד והוא ר' היים
 בכרך (שם רכ"ה א'). (14) אנא ד' לפני לחמי תבוא אנהי, תחנה לפני
 אכילה, א"ב: שמשון בכרך פסת"ם, הוא השם הממונה על המזונות (שם רכ"ה
 ב'). (15) אם זכרתך על יצועי, תחנה על סדר איזה א"ב וחתומת שמו ושם
 אביו ואח"כ חתום שם בן מ"ב אבגיתץ וגו' (שם רכ"ו). (16) אל נערץ בקדושה,
 תחנה לער"ח, חתום בה אדני, ב' א"ב: אני שמשון בן מהר"ר אברהם שמואל

בכרך זצ"ל, יהוה א"ב שמשון בכרך, א"ב שמשון בכרך חוק ואמץ (שם רכ"ו ב'). (17) אנא ד' ידעני ארה אהבה, תחנה מסודרת ע"פ שם ידוד ואדני יאתב"ש (שם רכ"ז). (18) אנא ד' פתח לי גנוי אריכות ימים, תחנה על סדר א"ב: שמשון בן מהר"ר אברהם שמואל ז"ל (שם רכ"ז). (19) רבונו של עולם אלך נפשי יהבות, תפלה לאמרה בימיו השכמה בימים הנוראים וחתום בראשיתה: אני שמשון בכרך (שם. 20) מי יתן ואוכל לשאת, תפלה למתענה בכל שני וחמישי שני או בער"ח, על סדר א"ב, ויתכן שגם היא מר' שמשון הגם כי לא חתום בה (שם רכ"ח ב'). (21) שיר ליום השבת לשם ה' לשבתו אספו לי חסיד, על סדר א"ב: שמשון בכרך חוק ואמץ, שם דף רע"ה א'. ובספר דרך היים (זולצבאך Q) מר' היים בר משה דף ל"ו א', והוא שיר לסעודת ערבית של שבת בניגון כל מקדש שביעי. וממנו גם כן אזהרה בענין התפלה תחלתה: (22) נורא אלהים מוקדשך (שם רכ"ד) וחתום בה: שמשון בן הגאון מהר"ר אברהם שמואל בכרך זצ"ל חוק ואמץ, והיא הוטחה בכתב אשורית בכ"ה כ"ק גידונג בהיותו שם אב"ד בן כ"ב שנה. וכן יסד קינה: (23) אחפלוש באר, על מות אביו ר' שמואל בכרך ונדפסה שם דף רכ"ח א'. וכיד הרב בוורמייזא נמצאים בכ"י שירים שחבר ר' שמשון וממנם הדפיס הח' לעוויד ואין שיר אחד אשר יסד לכבוד ר' היים בנו כ"ז אלול תט"ז, וחתום בו: שמשון בן מהר"ר אברהם שמואל בכרך ז"ל חוק ואמץ אמון, וא"ב ופסוקי חיים מסיימים הבתים לרמוז על בנו הנזכר (נפשות צדיקים צד 65—68). ומלבדם חבר ספר שביני פ דס כולל דיני שולחן ערוך של א"ה ויו"ד ואה"ע עם דינים הרבה מהאחרונים כעין ספר יריעות שלמה וחלק אותו לז' שערים והשלים ממנו ה' שערים ונתרשל ממלאכתו ולא הוסיף יותר ולא נדפס (חורת יאיר דף רל"ז ב').

ר' משה • הפיוטים החתומים בשם משה מבלי שנתברר אל איוה מהפייטנים ירמוזן אלה הם: (1) אנקת מסלדיך תעל, פזמון בסליחות כתב יד בבית ספרי המלך פה ברלין דף 223 סימן כ"א, וחתום בו: משה חוק. ואין לו שיווי כי אם בבית ראשון לפזמון אנקת מסלדיך בסליחות ערב ראש השנה מנהג ליטא. (2) אזכור מעללי יה ואתן לו הודיה, זולת לשבת והנוכה במחזור חומא הנדפס וכן בכתב יד, על סדר א"ב וחתום: משה חוק. ולפי מה שכתב החכם לוצ'אטו (מבוא צד כ') נמצא גם כן בסדר רומניא. (3) איך איבה. (4) את מי נצדק, הובאו מצוגץ זינאנאנאלע פאעוויא צד 12 וצד 208. (5) אודה צורי הפלא חסרו, באילת השחר לסוכות, חתום בו: משה. ואולי חתום גם בחרוים הנותרים „בחירו“ כמובא בליטעראטורבלאטט 1848 צד 549. (6) או בקום הצר לבלע, באילת השחר לשבת והנוכה, א"ב ובחרו אות ת': תנה מרפא . . . שובכ . . . האר, חתום כנראה: משה. (7) אני הכרם שירת דודי, באילת השחר ליום ו', א"ב כפול ואחריו: משה ב' פעמים חוק. (8) ישראל עמך לביתך משכימים, לנשמת לשבת פורים של מנהג ק"ק ארגיל,

וחתום בו: משה. ובמנהג של שבת הזה נמצא פומון: מיום לעמך גאלת,
שיכתוב עליו שהוא מר' משה משיש (ראה למעלה צד 231). ואפשר שגם פיוט
של נשמת הזה הוא ממונו או מר' משה בר מאיר אבו אלאצבי שמונו גם כן
פיוטים ליום ד' במדרשוון המכונה פורים אדום על מעשה שהיה בשנת ע"ר,
ראה ליטעראטורבלאטט 1818 צד 440. ולדעת צונץ (ריטום צד 129) נוסד על
מאורע של שנת ש"א 1541. 10) כל מקדש שבועי, זמר לליל שבת בחרו
הראשון החום משה כיה: מקדש — שומר — חרבה, ואח"כ סדר א"ב עד
אות צ', וחרוים לאותיות קרש"ת חסרים. 11) לאל נערץ, אופן, החום בו:
משה (צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 411). 12) לומר לשמך עליון, קדמה ימה
נצא, בספר עת הזמיר כתב יד אצלי: משה. 13) מי העומד בראיה. במחזור
רוכא הגדפס (בולגיא ש"א) ליוצר יו"כ לנשמת ואינו במחזור זה כתב יד
משנת קפ"ו, וחתום בו: משה כהן הזקן. וכתב החכם לוצאטו (במבוא צד
כ"ט) שנדפס פיוט זה גם בדפוס שונצין משנת רמ"ז ואז ר' משה הכהן מקורפו
(הזכיר למעלה צד 288) לא היה עוד גולד ואם כן אינו ממונו. 14) מקדש
ימים, להטאנו, נעתק מצונץ שם בספרו צד 325 לאשכנזית וחתום בו: משה.
15) מנוחה ושכחה אור ליהודים, בזמירות ליל שבת, וחתום: משה. גם
בשירים וזמירות ותשכחות דפוס קונשמנינא משנת ש"ה נמצא זה הזמיר כרשום
אצלי ברשימות הפיוטים מספר הזה נומר סימן קנ"ה. וכרשימה הנזכרת ע"ד
איזה פיוטים החתומים סתם משה המרושמים שם בסימן קנ"ח, וקע"ו, ר"א,
ור"ד והם: 16) מזמור שיר ליום השבת. 17) אנא רצני אל בעמדי לפניך.
18) מי כהחכם ומי שם פה לאדם. 19) מי זה בא בגיל ובשמה, וראשי
תיבותיו של פיוט האחרון הוא: משה כהן. ועוד שם בסימן רכ"ג: 20) אשר
פניך מלכי עת מצוא הסדך, וראשי חרוזיו: אני משה. ועוד איזה פיוטים
בשם זה שם וגרשמו כבר למעלה בפייטנים אחרים, ועיין גם למעלה צד 157
אצל ר' ליאונטו בר אברהם. ובמחזור דפוס וולצבאך משנת תקר"ה ח"ב דף
רל"ה, וזמנת הקנ"ד דף רכ"ט, נמצא פיוט לאופן של שבת נשואין תחלתו:
21) כבודו אפד להנשא, על סדר א"ב וחתומו: משה הסופר יהוק. ואין
ספק שעוד יותר כונה שמנתי למעלה נמצאים פייטנים ששכחם משה, ועוד
נודעים לנו איזה פייטנים משם הזה ולא פיוטיהם, והם: א) ר' משה בר
אלמושן שמונו במחזור מיטואן (ליטעראטורבלאטט 1848 צד 448). ב) ר'
משה קנשינו (שם צד 573, 576). ג) ר' משה בר שבת. ד) ר' משה בר ציר
(שם צד 615). ה) ר' משה שני (כרם חמד ד' צד 33). ו) ר' משה בר ששח
(ליטעראטורבלאטט שם צד 408 מספר הרקמה). ז) ר' משה בר מאיר אבו
אלאצבי המוכא למעלה נומר 8. ח) ר' משה עבאס, קרובו של ר' דוד קנפורטי
המוכא ממונו בקורא הדורות דף מ', מ"ג, מ"ה, וחבר תוכחות והיה בערך
ש"כ = 1560. ט) ר' משה יהודה עבאס שחבר כ' ספרים בפוטונים והיה
במצרים בערך ת"י = 1760 (קורא הדורות שם דף נ"ב וע' שם בהערות החכם
קאססעל). י) ר' משה בר יהודה (במנהג קונין כמובא מצונץ ריטום צד 58)

(א) ור' משה בר שמואל, שממונו היה כמחזורי צרפת רשות לקרובה של ראש השנה ליום א' (שם צד 62). ואולי הוא המוזכר למעלה צד 259.

ר' משלם בר אברהם. התום בפיוט כן גורו כמובא מצונץ זינאנאל-נאלע פאעוויא צד 125. ופיוט שתחלתו כן גורו נמצא במחזור רומא והוא רשות לשבת הגדול של פסח ואין שם הלשון טבולי רגיון שזכר שם צונץ בפיוטו הניכר גם התום בו בנימין, ראה למעלה צד 55 נומר 77. ועוד פיוט אחר שתחלתו כן גורו והתום בו: משה בר בנימין וראה למעלה צד 214 נומר 2, ואם כן הוא פיוט משונה משניהם.

ר' משלם בר יצחק. חבר פיוט לקדושה כמובא מצונץ זינאנאלע פאעוויא צד 192.

ר' משולם בר יצחק סלם. היה מגיה ספר אילת השחר הנדפס במנטובה שע"ב בבית ר' אליעזר מאיר טליאה המסודר בפקודה רבני עיר מנטובה על ידי ר' מרדכי ירא כמוזכר שם בהדיא מר' מרדכי הנ"ל בחתימת הספר דף קס"ה א'. ובדף קס"ו ב' יש שם שיר לעומת ספר אילת השחר כתוב עליו "אמר המגיה" ובראשי הרווחותיו התום: אני הצעיר משולם בכמהר"ר יצחק סלם, והוא שר גם שירה קטנה לכבוד ר' אברהם יגל נמצאת בסוף ספרו לקח טוב (וויניציאה בלי שנה) תחלתה: אנוש הפץ תמיד וגו'. ונמצאו ממנו עוד: 1) יעקב אליך ה' נושא עיניו, פיוט לאשמורת שבת ויום כפור במעירו שחר לר' אהרן כרכיה ממודינא, כל בית פותח בשם יעקב ואחריו אות מא"ב ואחרי הבית שאות ת' נמנר בו התום בחרו יעקב מוחל שוב לאיתנו משכנס: משולם בר יצחק סלם, וכן סוף כל בית ובית בפסוק אחד שסופו: יעקב. 2) מרום וקדוש שוכן כרומס, באילת השחר הנוכח לחול המועד של פסח, התום בו ר' פעמוס: משולם בכמהר"ר יצחק סלם. 3) נורא בכת (בכו) עמרם ואש בושרת... ההופכי הצור למעון מים, קנה בסוף "כדר מוגלות איכה ותפלות ליל ת"ב וקניות וציונים" מנטובה ת"פ הנדפס על ידי ר' יצחק ירא ור' יעקב חבר טוב דף ע"ז, וכתוב עליה: "קינה על הדליקה אשר נפלה פה מנטובה כליל שבת כ"ה סיון ה'ש"ע ונשרף כל ב"ה עם כל כלי הקדש שהיו כתובו וכפרט י"ז ספרי תורה וכמה תגלין וכתבי קדש" — וכתוך הקינה נאמר: "כי נפלה להב בכ"ף חר"ת הדש סיון כליל שבת פרט ש"ן ע"ן" — ובסופה נדפס: "חברה האלוף כמהור"ר משולם סלם זצ"ל במצות מעלות הרבנים" ע"כ.

ר' משולם בר קלונימוס. הוא הרב והפ"טן המוזכר עם אביו מר' גרשם מאור הגולה בתשובה שהודפסה ממנו קצתה מכתב יד למעלה בשם ר' ינאי (צד 102) ומלשוננו שם שאמר: "וגב ר' קלונימוס שמענו שחכם גדול היה ופיוט קרובות לכל הרגלים... ור'

משלם בנו ידענו שחכם גדול היה ופיוט קרובה ליום כפור ובתוך הברכה אמר ענינים הרבה ובסוף קרובה לחתימה הוכיר מענין הברכה יו"ט ויש ללמוד מהן וגו' נראה בהדיא שגם האב וגם הבן מתו בימיו ומתוך השמועה ששמע ר' גרשם על ר' קלונימוס הכיר רוב חכמתו, אכן את חכמת ר' משלם בנו הכיר בידיעה יותר מבוררת על פי בחינת עצמו. ואפשר שהיה לו שאלות ותשובות עמו כמו שהיה לר' שמעון בר יצחק ממונצא שאלות ותשובות עם ר' משלם ונדפסת אחת ממנה בתשיבות גאונים קדמונים (ברלין תר"ח) סימן ס"א. וכבר מלתי אמורה למעלה צד 57 שמת ר' גרשם מאור הגולה בשנת ד"א תשפ"ה ועל פי המוקדם כבר נפטר ר' משלם באותו היום. ובענין ארץ מולדתו ומגורתו דעת הרב רפאפארט שנולד באטליא ודירתו בלוקא ולכן נקרא בבה"ע אות שיטוף ר' משלם (בר קלונימוס) מלוקא, והשאירו אבי אביו ר' משה הזקן כשהובל עם בנו ר' קלונימוס מאטליא למונצא בעודו נער קטן, או שהוא ר' משלם בר קלונימוס מלוקא אחר ממשפחה ההיא ומשם היה לו התחברות עם חכמי צרפת ונרבונה ומשם השיב גם כן בעניני הקראים כמובא בסמ"ג לאוין ס"ו ובספר הסידים סימן תר"ז (ראה על כל זה בהוספות לתולדות ר' נתן בכיכורי העתים תקצ"א צד 98, ובמכתב הנדפס בראש תשובת גאונים קדמונים הנזכרת דף י"ב ב.). ולא כן דעת החכם גרעץ (געשיכטע דער יודען כרך ה' צד 549 בהערה) שחפס סברת רפאפארט שבטלה בעצמו (שם בכורי העתים תקצ"א צד 98) והוא שמושב ר' משלם במונצא (בכורי העתים תק"ץ צד 40 נומר 36) והוסיף עליו ואמר שיצא ר' משלם אדרי כן מסבת הגירות והשמדות מאשכנז לצאלקונה שהיא עיר בקאטול" ניאה ומשם השיב לנרבונה ולא מעיר לוקא. אולם יסוד בנינו של החכם גרעץ הם דברי ר' משלם בר קלונימוס בתשובתו לר' שמעון בר יצחק בתשובות גאונים קדמונים דף י"ג ע"ב סימן ס"א הקשים באמת במובנם, והחכם רפאפארט טרח להגיהם (שם במכתבו בראש התשובות דף י"ג בסוף צד א') הגם בקושי גדול והגהת גרעץ הגם כי יותר מהודדת היא עוד יחסר לה אמתת הענין וברוך היודע פשר דבר היותר מתקבל מסברת ב' חכמים הנזכרים, ועל כל פנים דברי גרעץ עוד צריכים הזק ממוקום אחר. וראה עוד למטה דברים אחרים על אודות האיש הגדול הזה. ופיוטיו הנודעים לנו אלה הם: (1) אפיק רנן ושירים, יוצר לבי דפסח במנהג אשכנז ופולין, על סדר א"ב מרובע, ובסוף כל בית התחלת פסוק אחד משיר השירים עד סוף סדר הא"ב ומשם ואילך נשמר סדר אחר, דהיינו העמדת ראשי הפסוקים בראשי החרוזים, ובדרך הזה חתום בחרוזים שסופם פסוקים משיר השירים א', א, עד ג', ט' א"ב מרובע, ומשם בחרוזים שראשיהם פסוקי משיר השירים ג', י' עד ד' י"א חתום: משלם בירכי קלונימוס הזק. (2) גן נעול אוה שוכן תרשישים. בפיוט הזה עומדים פסוקי שיר השירים קודם החרוזים ומתחיל הפיוט באופן הזה בפסוק שעוב כיוצר הקודם לזה ובדרך הזה נמצאו שם ראשי הפסוקים משיר השירים ד', י"ב עד ו' ד', והוא על סדר א"ב, והוא אופן במנהג פולין ואשכנז. (3) אורך כי עניתני, מועד מפרך הדרכתיני, לא ידעתי נפשי שמתני.

וזאת לבי דפסח במנהג אשכנז ופולין, כל בית מטני יהלק לג' חרוזים, בהרוז
 ה"א אות אחת מסדר א"ב, ובהרוז השני החום כל פעם אות אחת מחתימות
 הפיוטין: משלם בירבי קלוגנימוס חוק, וחרוז השלישי הוא החתלת פסוק משיר
 השירים, דהיינו מפסוק האחרון מקפיטל ו' עד פסוק ו' מקפיטל ח', ולפי זה
 נשארים פסוקים משיר השירים, דהיינו מקפיטל ו' ה' עד פסוק ו"א שלא
 פיוט עליהם הפיוטין, ודלוג כזה נמצא גם כן בפיוטי ר' שמעון בר יצחק
 לשכת הויל המועד ופסח, ראה למטה בשמו ולמטה בנומר 4, 4) ברח דודו
 אל מכון, גאולה לבי דפסח מנהג אשכנז ופולין בד' בתים וכל בית בראשו לשון
 ברה דודי מפסוק י"ד שהוא האחרון מקפיטל ח' ומכל ספר שיר השירים, ואחר
 ברה דודי כל פעם מלת אל ואחריו אות אחת מחתימות המהבר: משלם.
 ונדלגו מהפיוטין לפי זה פסוק ח' עד י"ג מקפיטל ח' שאין לפנינו פיוט עליהם,
 וכלי ספק נתקצרו הפיוטים האלו ברוב הימים, וראה על הענין הזה למטה
 בשם ר' שמעון בר יצחק ולמעלה בשם ר' לוי נטוי בר אברהם צד 157, ועונן
 וינאנאאלע פאעוויא צד 63, 64, 65) אמצת עשור, למזן מקרובת שחרית וי"כ
 במנהג אשכנז ופולין על סדר א"ב, ואפשר שחתום בו: משלם כסוף בהרוז
 בעהרים משפטנו הטוב, . . . במנהג, 6) האות נפש, למחיה על סדר תשר"ק.
 7) אהדת יום זה, לברכה ג' על סדר א"ת ב"ש, 8) מורה חטאים, לקרובה
 הנזכרת החום בו: משלם בירבי קלוגנימוס חוק, ב' פעמים ובסוף כל חרוז ראש
 הפסוק ממומור קמ"ה וחרוזי: אנא סלה ואנא רחום, באים ושבים אהרי ג' וג'
 בתים זה אחר זה, 9) אדר יקר אלי, על סדר א"ב כפול ובראשו שני חרוזים:
 מלך שוכן עד וגו', מלך מאזין שועה וגו', ובכל אחד החום: משלם, ובסוף
 הפיוט נמצא עוד הפעם חרוזי: מלך שוכן עד הטבר וזה במנהג פולין ולא
 במנהג אשכנז, גם לא במנהג אשכנז שבאטליא במחזורים דפוס קרימונא
 ובוויניציאה, ואין ספק שהחרוזים האלו היו מועדים לאמרם גם בתוך הפיוט
 עצמו, כמו חרוזי: אנא סלה, ואנא רחום, בפיוט מורה חטאים הנזכר בנומר
 8) אלא שהקהלות קצרו, 10) מי יתנה תוקף תהלתך, פיוט הזה מחולק
 לחלקים, הא' הפותחיל כמו שהעתקנו מיוסד על תשר"ק משולש, הב' המתחיל
 ב' בשמך, על סדר א"ב כפול, הג': ושמך מרוכס, על סדר תשר"ק כפול,
 ומשם ואילך עד וישרצוך תחתונים אין בו לא א"ב ולא תשר"ק, ואחריו: ואז
 אלים ואדיריך, על סדר א"ב כפול ומסוים הפיוט בקדושה, והנה בכל
 הסילוק הזה לא נרמו מחברו ואיננו רחוק להאמין שגם הוא מור, משלם בר
 קלוגנימוס כי כן דרך מיסדי הקרובה לסיימה על כל פנים בקדושה, ואפשר
 שגם פיוטים הקטנים המיוחדים לקדושה עצמה והם: 11) אל ברוב עצות (על
 סדר א"ב), 12) תמיד תתלגו (על סדר תשר"ק), 13) אליך ועריך (על סדר
 א"ת ב"ש), 14) אליך תלויות ענינו (על סדר א"ב) כלם מור, משלם הם, והנה
 נומר 11, 12, 13 נמצא גם כן במחזור רומא הנדפס בבולגיא ש"א ובכתב יד
 מחזור זה בשנת קפ"ז היום כי הקרובה עצמה במחזור הזה מפיוטין אחר היא,
 נומר 14 חסר לגמרי בשתיים, אכן יש הפרש במחזורנו ממחזור הנזכר והוא
 ששם תיבך אהרי הסלוק נמצאת קדושת כתר יתנו לך בשלמות והיא קצרה

מקדושת כתר של מוסף, ובהדיא נמצא שם בפירוש קמחא דאבשנא: „ואומר קדושה כסדר שהרית של שאר הימים ואח"כ אומר אל ברוב עצות, ובאופן זה נאמרים שם הפיוטים נומר 11, 12, 13, זה אחר זה בלי הפסק דבר שבקדושה בינתיים. ולא כן במחזורנו אשר המנהג בו לחלק הסימנים הזכורים וגם סי' 14 בין הלקי הקדושה. ומתוך הפיוטים בעצמם נראה שהדין עם מנהגנו: כי בסוף תמיד תתלונן הנוסח: לכן בכל לב. . . אייחד זכרך תמיד נשף ושחר וגו' ועליו אומרים אחר כך: מוקמו הוא יפן ברחמים ויחון עם המיחדים שמו ערב ובקר וגו' והוא אם כן מענינו, וכן בסוף פיוט אליך ועריך הנוסח: לכן לעת תשפוך רוהך על כל בשר, גלוי כבודך יראה כל בשר, ובהשמועך שנית יחם כל בשר וגו', ועל זה מוסב אחר כן חלק מקדושה: והוא ישמיענו ברחמינו שנית. וכן בחלק אליך תלויות עינינו הנוסח בסוף: מה אדיר שמך וגו' ועל זה מוסף אחריו חלק האחרון מהקדושה: אדיר אדירנו וגו'. וזה ראייה שעיקרם של הפיוטים הללו במחזור שלנו ומשם לוקחו גם אל מנהג רומא ועשו בהם כרצונם. וכתב החכם לוצאטו (מבוא צד ל"א): אל ברוב עצות, עד יחם כל בשר, הוא חלק מהקדושה שבמנהג אשכנז והוא לרבנו משולם בירבי קלונימוס. ויש כה וכה חלופי נוסחאות בין מנהג למנהג כגון באשכנז אליך לב באומן אשא את הנפש, והמנהג בני רומא פאומן, וכן בפירוש מנהג צרפת כתב יד מצאתי: כאומן, כמו ויהי אומן. ובמקום אייחד זכרך נשף ושחר תמיד, גירסת מנהג אשכנז (גם בדפוסים עתיקים) היא אייחד זכרך תמיד שחר ונשף, וזו היא בעיני הגרסא הנכונה, כי נתכוון הפייטן להדרינו בסוף הפיוט נשף עם נפש, כמו שעשה כדף שאחר זה (במנהג אשכנז) בסוף פיוט אליך תלויות עינינו, באמרו: תתרום מנשואי רחם, מה אדיר שמך. וכיצא בזה בסוף נעילה כמנהג בני רומא: „אשמינו תכלע במצולות שועל“.

ואחרי אשר שרשמנו הפיוטים שנראה מהם כבירור יותר שהם מר' משלם בר קלונימוס, נפן אל שאר הפיוטים שבקרובה שלפנינו, והם: א) אימך נשאתי, רשות לקרובת יוצר יו"כ על סדר א"ב וכתוב עליו במחזוריים שהוא מיוחד לרבינו משלם, והוא על סדר א"ב, ובסופו: תרהם על בן אמצת, והפיוט למגן מתחיל אמצת עשור, ואם אמת הדבר שהרשות הוא מר' משלם בר קלר נימוס (וכנראה הוא גם כן דעת צונץ שמביא בספרו ריטוס צד 239 ראייה ממלת יתשר ואמר ששמש בו ר' משלם והוא בפיוט הזה: סדר הגיגי כשי לו יתשר) נהג גם הוא כר' שמעון בר יצחק שהתחיל מגן שלו אמרתך צרופה לב דראש השנה כלשון הדומה שסיים בו הרשות שלו אחיית להגנה, והיינו: אמרת אלה צרופה. אכן גם פייטנים אחרים שפייטו רשות לקרובת זולתם סיימו אותו באותה תיבה עצמה שהתחיל הפייטן הקרובה, כמו ר' משה בר בנימן שיסד רשות מתני אחור, וחותם אותו: עמק שושן וסברין, כמו שמתחילה אדר זה קרובת הקליר: שושן עמק איומה, ראה למעלה צד 32 נומר 21. ב) אנוש מה יוכה, פיוט בין תאות נפש לחתימת המהיה בקרובת יוצר יום כפור על סדר א"ב בלא חתימת המחבר ובלא חרוז. גם במחזור רומא לשחרית יו"כ

בקרובת הקליר שהיא הקרובה בעצמה הנמצאת במחזורנו למוסף יו"כ (ראה למעלה צד 32 נומר 12 והלאה) נמצא אחרי פיוט יום מימים שהוא למחיה וקודם חתימות הברכה תוכחה הזו: "אנוש מה יזכר, ומלשונה ומבנינה נראה שאינה לא מר' משלם ולא מהקליר כי אם משירי פיוטים קדמונים לשגגהם, וכך כתב החכם לוצ'אטו במבוא שלו צד ל' וזה לשונו: "ונראה שהוא מהפיוטים היותר קדמונים ונכתב באויאה. ודע כי כאות קר"ף גירסת אם יהיו הרוצים ימיו מוטעית בלי ספק, ובעל קמחא דאבשנא בקש להולמו ולא הולמתו, ובשני כתב יד מנהג בני רומא שבידי מצאתו קצוף ברמים ובמרמה אם יהי (בלוי מלת יהיו) וכן נפון. ובמנהג אשכנז בדפוסים אחרונים כתב קצוף במרמה ודמים אם יהיה, יהיו הרוצים ימיו, וזה תיקון שחקנו האחרונים; אך בדפוסים עתיקים (שונצין סלוניק ואויגשבורג) כתוב קצוף במרמה ודמים אם יהי, הרוצים ימיו במספר" עד כאן לשונו של לוצ'אטו. ונוסח שונצין סלוניק ואויגשבורג מצאתי גם במחזור דפוס קרימונה משנת ש"כ. (ז) אתה הוא אלהינו. פיוט הזה ודאי אינו מר' משלם ונמצא גם כן במנהג פולין ואשכנז ליום א' ובי' של שחרית והוא על סדר א"ב. וכן: (ז) איומה בודר, פיוט שאומרים בקרובה של יוצר יו"כ בפולין ובקצת אשכנז אינו לדעתי מר' משלם (ראה למעלה צד 98 נומר 6), כי נראה שחתום בו אחרי הא"ב יוסף; וזה ומלקוש הפצר, ספק לחורש וקוצר. ובחרוים הקידמים פצה, קרנות, שתולים, מחוכרים גם כן חתימות שתי האותיות מהא"ב במלה אחת כמו כאן במלת וורה, ספק. (ח) אנא אלהים חיים. . . ואתה כרחם סלה לנו, על סדר אתב"ש. (ו) אך אתים בחיל לפניך. . . כי אתה רחום לכל פועל, על סדר א"ב. בי' פיוטים האלו יתכן שהם רק המשך מפיוט מורה חטאים שבנומר 8 ובו חזורים ושבים חרוזי אנא סלה נא וגו', אנא רחום כפר וגו', ופה בב' פיוטים הנזכרים נמשך הענין של סליחה בנומר ה' ושל רחמים בפיוט נומר ו'. ואפשר שהם מר' משלם גם כן. (ז) אמרו לאלהים ארך אפים וגדל כח, ליוצר יו"כ במנהג פולין ואשכנז על סדר א"ב שלם ובחרו אות ת' הנוסח: משיב אף וחרון וקרץ, שוע מתגניו ירץ, לכן יתגאה יי אדונינו, מה אדיר שמך בכל הארץ. ואולי חתום ביה משלם. (ח) מעשה אלהינו, אין מי בשחק, גם כן במחזור פולין ואשכנז ליוצר יו"כ על סדר א"ב וקודם חרוז האחרון מפיוט הזה עוד חרוז: מעשה אנוש תהלותיו מזמה שנראה מזמו בהדיא שנכנה על סדר תשר"ק. ואין ספק שאין מקומו כאן כי אם בראש הפיוט. ולעומת כל חרוז וחרוז ממעשה אלהינו היה בראשונה חרוז מעשה אנוש, אלא שברבות הימים נתקצר הפיוט ונשאר אך זה, ובמנהג אשכנז חסר גם חרוז הזה לגמרי ולא נשאר רושם ממעשה אנוש כלל. ודוגמא לזה גם מעשה אלהינו, אדיר בניעורו שבמוסף יו"כ על סדר א"ב שהוא גם כן מקוצר כנראה בהדיא במחזור רומא שהוא שם ליוצר יו"כ ואחר כל חרוז ממעשה אלהינו בא שם חרוז מעשה אנוש על סדר תשר"ק. ומתברר אם הוא ר' משלם או אחר לא נתברר לי עוד. (ט) אשר אומץ תהלחך באילי שחק, על סדר א"ב במנהג פולין ואשכנז בלי אשר נודע בבירור מי חברו.

י' על ישראל אמונתו, וזוהי המציאות המצויה החזקה ויחש חזקה החזקה
 (יא) אפסי ארץ, } ארבעה אלה הם במנהגו ואשכנז ופולין וכולם
 יב' מי כמוך אדיר בכרומים, } על סדר א"ב ומחברם לא גרשם בם, ולא נודע
 יג' אין כמוך באדירי מעלה, } וזלת זה י' חזקהו י' ב' עש' י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו

יד' האדרת והאמונה, על סדר ב' א"ב במנהג פולין ואשכנז, ומדרי"ל בחפלת
 יום כפור כתב: "האדרת והאמונה אומר שלי"ח ציבור פנעימות, ביראה,
 ובכונה גדולה, בכפיפת ראש, ובהשתחואה, כי הרבה שמות ופירות כלולים
 בו". והפירוש הישן על המהווה המכונה פ"ר"ס כתב בשם ספר המרפכה
 שהוא שר של המלאכים ומכל תיבה וריבה יוצא שם של קדושה. והנה
 ספר המרפכה הנזכר יש לו הוץ מזה השם עוד 4 שמות ונדפס בשם היכלות
 רבתי בבית המדרש הדר שלישי (לייפציג 1855) מצד 83-108 ושם בצד 103
 סימן 4 נמצא באמת פיוט האדרת והאמונה באיזה נוסחאות שונות. וספר
 הזה כבר ידע ממנו ר' האי (שהיה ד"א השכ"ט - תשצ"ה, ראה למעלה צד 62)
 כנראה מתשובתו הנדפסת בטעם זקנים צד 56 ומתשובתו בערוך ערך אבן
 המנוגעת. ולפי המובא מצונן פארטרעגע צד 167 יש בספר הזה היסופות
 מאוחרות; ולפי המובא מיעללעניק בהקדמתו לבית המדרש הנזכר צד xxxiii
 נמצא ספר הזה כפי הנדפס לפנינו סביב שנת ד"א תק"ס ולדעתו השתמש בו
 גם הקליר. ולפי זה יש לספק אם פיוט האדרת והאמונה מעיקרו של ספר
 היכלות הוא או מהוספות מאוחרות שאפשר שבאו בו קודם ר' משלם ומשם
 לקחו הוא בעצמו או אחרים והכניסוהו לקרובת יו"כ, או אם אפוא שהוכנס
 מהקרובה הזאת בתוך ההיכלות פיוט האדרת שלפנינו מר' משלם? ופיוט
 הזה מרוב חביבתו אצל המקובלים הוכנס מתלמידי האר"י (ראה שלהן ערוך
 לר"י לוריא, לעמבערג תר"ט דף ל"ה) בתוך ספרי התפלה גם לשאר ימים,
 וכן נדפס במהווה הספרדים (נויען 1836) לשחרית ג' רגלים קודם ברוך שאמר
 טו) נאמירך באימה, נברכך בבינה, נגדלך בגדולה, נדרשך בדעה. הפיוט
 הזה הנמצא במנהג פולין ואשכנז בקרובה שלפנינו הוא על סדר ב' א"ב ואינו
 אלא הרהבת דברים של פיוט האדרת והאמונה הקודם ולעומת השבחים שבו
 אומר הפייטן שנשביח בהם את השם; כיו נברכה בכונה הוא לעומת הבינה
 והברכה, ונגדלך בגדולה, כנגד הגאווה והגדולה, ונדרשך בדעה, כנגד הדעה
 והדבור, וכן השאר. ולפעמים נוטה הפיוט הזה מלשון של הפיוט הקודם ועולה
 יפה אם תמכנו ללשון של האדרת והאמונה הנמצא שם בספר היכלות שזכרנו
 למעלה, וגם בו לא חתום המחבר ונשאר בספק אם הוא ר' משלם.

טז) רוממו אל מלך נאמן, } ר' פיוטים הראשונים שארבעתם נמצאים במהווה
 ז) רוממו אדיר ונורא, } ר' פיוטים הראשונים שארבעתם נמצאים במהווה
 יח) אמונתך בעליונים, } אשכנז ופולין בקרובה זו כלם על סדר א"ב וסימן
 יט) הנקדש באלפי, } כ"א כפול. } חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו
 כ) אלי שזקן, } חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו י' חזקהו

כא) אין מספה לגודו צבא הילו, נוסד על סדר אא"ב, גג"ד, הה"ו, וכן שאר
 החלקים, ואחר ג' וג' הרוזים מאמר אחד מפסוקי קרישה שבישיעה ר' ב"ג.

וכפי הנראה הוא פיוט מיוחד לקדושה ואחריו היה מן הראוי הקדושה עצמה
 קדוש קדוש וגו' אלא שברכות הימים המניסוהו קודם הסילוק מן ביתנו. וזכר
 הוסיפו בקרובה הזו פיוטים מר' קלונימוס אבי ר' משלם והם הרהיטים
 המוסדים על פסוק ובכן מן לא יראך. ולכן אפשר שגם אותה מהפיוטים
 שנרשמו למעלה מר' קלונימוס הם ובפרט הסילוק או הקדושה הראשונה
 (אין מספר) נראה שמשני פייטנים הם והקלות ערכו שתיים בקרובה אחת.
 וכפי הנראה נהגוהו בחבות הימים דרך אחד ותופס אחד קבוע לשתי תפלות
 היום ביוצר ובמוסף, כי חלקן כל אחת ואחת מקבילים אלה מול אלה
 ולכירור יותרו נציג פה מערכת תפלת יוצר לנגד תפלת מוסף; השני הוא
הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אימריך, רשות. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. מתני אחור, ראה למעלה סימן א'.
 אמצה, מגן. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. יושן. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 תאות נפש, מחרה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. יום מימים. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אנוש איך יוכה תוכחה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אנוש איך יצדק. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אהדת, לברכה גי'. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. צפה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 מורת הטאים, עם החימת הפייטן. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אשא דעיק עם החימת הפייטן. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אדר נקר, עם החימתו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. את לחשיק עם החימתו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 ובכן אתה כרחום סלה לנו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ובכן ואתה כרחום לנו: הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אנא אלהים הים: הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אל תזכר. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 איומה בחרה. לעומתו לא נמצא במוסף פיוט והוא רק במנהג פולין ולא
 ברוב אשכנז וחימתו: מוסף ככתוב למעלה סימן ד'. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 ובכן אתה ורחום ככל פעל. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ובכן אתה ורחום אתה ולכל פעל. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אך אתים, שרבונו פותחים כל פעם אך אומרים בהיגיון. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 במלת אך ונאמר אי"ב. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. והוא גם כן על דרך זה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אמרו לאלהים, אך אפים. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אמרו לאלהים, אל מלך בעולמו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 מעשה אלהינו, אין מן בשחקי. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. מעשה אלהינו, אדיר בויעודו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 ובכן לנורא עליהם באימה יעריצו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ובכן לנורא עליהם באימה יעריצו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אשר אוכזן תהלתך. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. והצית שבתך אשר אימתך. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ואכית תהלה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 ליושב תהלות לרוכב ערבות קדוש כליושב תהלות לרוכב ערבות קדוש
 וברוך. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. וברוך. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אולי שהק. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אולי שהק. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 ובכן שרפים עומדים ממעל לנו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ובכן שרפים עומדים ממעל לנו. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 זה אלי שואלים. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אין מספר. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אלף לאלו שואלים. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אילי מרום. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 מן יתנה תוקף, שהוא הסלוק. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ונתנה תוקף. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אל ברוב עצות. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. תמיד תלונת. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. או מלפני בראשית דת. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 אלף ועריך. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. אלף תלויות. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. או מלפני בראשית נה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.
 בראשית שבעה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. בראשית שבעה. הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר. ומוסף הוא יוצר.

וזה במחזורי פולין אבל במנהג אשכנז לא נמצא במוסף יו"כ ונתנה חוקה עם
ד' פיוטי או הנזכרים שבתוך הקדושה ובמקומם סלוק אחד והוא מי ישרוך
אליך מענה לספר ואחריו הקדושה עם ד' פיוטים אחרים לעומתם והם: ואיזה
תהלה (תשר"ק), לך יאדיר (אתב"ש), האחה בעולמו (א"ב), האומרים אחר
(א"ב), והם נאמרים אחר ולא בתוך הקדושה ואולי היו בראשונה חלקי
הקדושה והקהלות הסירו אותם מתוכה והעמידום אחריה זה אחר זה כמו שנמצא
במחזור הומא בקדושת הוצה יו"כ שהעמידו ג' פיוטי הקדושה (אל בגוב עצות,
תמיד תחלונן, אליך תלוינת) משונה ממנהיגו אחריה זה אחר זה ולא בתוכה,
ראה למעלה צד 268 נומר 14, ויש להעיר שהסלוק מי ישרוך אליך מענה לספר
נמצא גם כן במחזור רומא ליוצר יו"כ, אלא שבסופו יש הבדל בינו ובין
מנהגי אשכנז, כי באלה סופו להעריך ולהקדיש לעתיק יומין ושלוש קדושות
מפציתים ומרוממים (דפוס קרימונה משנת ש"ך ודפוס זולצבאך משנת תנ"ט).
ויש דפוסים שמסיימים הסלוק בחרון ואם תפלו מעשימו יהיו נכלמים ועוובים
השאר ותחתיו מוסיפים נוסח אחר המתחיל ויפצה שיה כסא פני עון נושא
ויתרעם הכסא וגו' עד: שירות ותשבחות לנצה נצחים, בקרואתם זה לזה
סוחחים בענייתם זה לזה פוצחים ושלוש קדושות בקדש מפציתים (דפוס
אמסטרדאם אצל דפוס משנת תפ"ו), ובמנהג הומא נוסח פרופס לא
נמצא כלל, וישוה על הרוב לנוסח קרימונה וזולצבאך עד הסוף ומשם ואילך
משונה מאוד בהוספת אשר יחסרו באשכנז ונתק הלשון כולו: להעריך
להקדיש לעתיק יומין יחה שלש קדושה חותמים, ויקראו זה אל זה, ויקבלו זה
מזה, יארישו זה לזה, יאמרו זה לזה אוצו בואו גושו דרשו הלכו ועופו ועו
חשו טוסו יחדו כקשו לחשו מהרו נצחו סולו עושו פארו צהלו קדשו רחשו
שננו שלשו תעריצו תקדישו באהבה באהבה בבניה ובבחינה בגלל ונהיך בקדצה
ודיעה בהוד והדר בעזר ונתק בודיג ויכר בחן וחוסן טוב וטעם ביראת ויחוד
וכבוד וכלל בלמך ולקח במען ומלויץ בנגון ונצוה בשום ושכל בעון וענוה בפלל
ופאר בצלצול וצהל בקריאת וקדושה ברנן ורגש בשנר ושכח בתהלה ותפארה
בסוד שיה סדה סלה שום שכל סבר שמה שוש שגב סגן סגל סאי סרה סכונו
סער סלולי ספיר שפת שרפים סלסל סלד שגויא סלח סומך סוכל כל ותוקדש
בש"ש קדש, כתר יתנו לך המונג מעלה קדוש קדוש קדוש וגו' וההוספה הזאת
כוללת ג' א"ב וכ"ו מלות סמכות. והחכם לוצ'אטו במבוא שלו צד ל' העיר
שסלוק הוה עם ההוספה הנזכרת גמזאת גם כן במנהג רומניא למוסף יו"כ
ובמחזור רומא כתב יד אלמנצי הנכתב קודם שנת ג"ו. אולם בכתב יד מחזור
רומא ישן גישן שבדודו הסיום ויקרא זה אל זה איננו ונוסף אח"כ בגליון ועוד
נמצא שיוו בין מנהג רומא ליוצר ומנהג אשכנז למוסף שבשניהם נמצא פיוט
האומרים אחד (א"ב) הגם בחלופי גרסאות ועוד שם ליוצר פיוט האוחז
ובמנהג פולין ואשכנז הוא למוסף. ובמוסף מחזורי צרפת מציא החכם צונץ
(ריטוס צד 100) אחר פיוט האוחז גם ד' פיוטים אחרים והראשון האחד
בעולמו, והרביעי האומרים אחד אלהינו וגו', והשני מתחיל האראלים אומרים
וגו', והשלישי האומן במעשה אצבעותיו. (15) אמין כה, הוא סדר עבודה

למוסף ירו"כ במנהג אשכנז ופולין על סדרה א"ב מרובע מלכה אות ס"ה ע"ש שם
בשמונה, ואות פ', צ"ב ק"ר, ש' ב"ב ואות ת' בכ"ד חרות ואחריהם חתום:
משלם בירבי קלוגימוס הוק. ובענין: וכך היה מונה בעבודה שלפנינו במנהג
פולין ב' פעמים ובמנהג אשכנז ג' פעמים, ובסדר אחר כיגנת שבמחזור ספרה
ד' פעמים והמהר"ל נהג לכל ימיו לומר ג' פעמים וכך היה מונה ובשנה
שנתבקשה הנהגה לאמר ד' פעמים, וכן הוא גבסת הראב"ן: ראה על כל
זה שאין מקומו כאן במהר"ל הלכות ירו"כ מה שכתב בשם ר' משה, ומה
שכתב בפסקא המתחלת בסדר אמוץ כח ובפירוש קרבן אהרן של המחזור
דפוס לעמבערג ובפירוש ר' משה בידינגן והיידנהיים, ומכבר המהר"ל
נראה שלא אמר ההרזים אחת ושתים בנחם והם חסידים כדפוס מחזורים
שלנו על דרו, והועתק מהיידנהיים מכתב ידות בניאורו לפי שזו זה והם גם
כן במחזור כתב יד בברעסלויא בבית מדרש מגדלא, וכמו כן חסידים כן
הרשות לעבודה שלפנינו תחלתו אטיף ארש הנמצא במחזורים כתב יד (צונץ
היטום צד 101, 140) ומוסף העבודה הוא במלות בחרו קולם ישאו ירונו בגאון
צור עולמים שהוא גם כן סוף חתימת המכתב, וכל הפיוטים הבאים אחר
כן אין לברר אם קצתם מראש משלם עצמו או מאחרים ובפרט אחר שנמצאים
איזה מהם גם אחר סדר עבודתו של פיוטים אחרים, כמו הרוז אשרי
העם שככה לו וגו' וסיום טוב היה עושה וגו', וכך היה תפלתו עד בשלום
שבמנהג פולין ואשכנז שנמצא רק בשינויים מעטים גם במנהג ספרד ובמחזור
רומא, וגם במוסף סדר עבודת אהרן כוגנת מנהג צרפת הנדפס בקובץ מעשי
יד גאונים צד 111—116 נמצא נוסח ויום טוב וגו' עד בשלום, והוא על פי
משנה ד' שביומא פרק ד' ו' ותפלת יהי רצון שבמנהג פולין ואשכנז וסודתה
גם כן משנה מפורשת ביומא פרק ה' משנה א' וזה לשונה: יצא ובא לו בדרך
בית בניסחו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ולא היה מאתיך בתפלתו שלא
להביע את ישראל ובגמרא שם דף ג"ג ב' נאמר משמיה דר"ב [שהיה יודע
בטיבן של תפלות יוהר מאחרים כמו שהראיתי בספרו מקור ברכה (הנדפס
בסדור הגיון לב) הרבה פעמים] שמטבע תפלה זו היה מזה: יהי הצון מלפניך
ה' אלהינו שתהא שנה זו אם שחונה תהא גשומה, ובגמרת תענית כ"ד ב'
נאמר זה משמיה דר' יהודה דמוסף עוה: וטלולה, ומשמנו של ר' יהודה אמרו
עוה שהתפלל כהן גדול: לא יערה עבד שולטן מרבית יהודה, ולא יהיו עמו
ישראל צריכין לפרנסה זה לזה ולא לעם אחר, ולא חכנס לפניך תפלת עוברי
דרכים (שם יומא ובתענית) ובולמדרג פרשת אהרן הנוסח רשונה גשומה
וטלולה, ובמחזור רומא: שנת גשומה ושחונה טלולה ורשונה והאה נוסח
אחר ביהושלמי יומא פרק היצוא לו ומסיים ועל אנשי השרון וגו' ופירש
היפה מראה היושבים כמושור שהגשרים סותרין בתוהם, וראה סוטה וירושלמי
פ"ח מ"ג ובסוטה בבלי דף מ"ג ורש"י שכת' ע"ז א' ד"ה כן, וב"ב צ"ג
שנראה מזה ששרון שם מקום שלא היו בתיו של קיימא ולכן התפלל עליהם
כהן גדול ביום הכפורים, כן הובא בשם מהר"ב בפירוש המחזור קרבן
אהרן, והנה ביומא פרק ה' משנה א' הנזכרת נזכרה תפלת הפהן הגדול

ביציאה הראשונה אחרי שהקטורה הקטורת, וכן מסוכרה באמת באזה כוננת
 מנהג ספרד כמו הנדפס במחזור קרבן אהרן ובסידור הגנין לבו שלי (ולא כן
 במחזור ספרד) אי שנסדרה תפלה זו למטה בסוף) וזכרונות ד' מעדית גאון
 (הנדפס בקבוץ מעשי ידי גאונים צד 16: "פלל בקוצר בלחש על שנתו ומשפט
 פיהו"), ובעבודת אבותיו (שם צד 24: "הנן קצרה וגם תשרי תפלתו לך עת
 רצון") ובסדר עבודה מנהג צרפת (שם צד 116: ובמבוא של החכם לוצ'אטו דף
 מ"ט: "גכהל לשוע בקוצר בהיכל") ולא כן בעבודת ד' קושלם שלא זכר בה
 תפלה קצרה זו במחזור קטרת שם בנימוק וישן ויצא ששם היתה מקומה ובמנהג
 פולין ואשכנז שקבלו עבודתו עשו זכר לתפלתו כסוף העבודה והוא א"י רצון
 וגו' זשת אוצרך, זשת אסס, זשת ברכה, על סדר א"י והוא באיזה שינויים
 גם במחזור רומא אלא שבאחרון נוסף עליו עוד דבר רצון אחר והוא שתאמן
 אהבת אמוניך על סדר ג' א"ב ובמחזור ספרד גאלגור יתו רצון על סדר א"ב
 אחר והוא זשת אורה, זשת ברכה וגו' אמת מה נהדרה כאהל
 הנמתח, במחזור אשכנז ופולין על סדר א"ב שלם אלא שיש קהלות שאומרים
 רק החרוים א"ב ג' רש' ת' ומקצתם אומרים החרוים א"ב ג' רש' ת' ה' ו'
 ה' מ' כ' ומדלגים השאר, ובדרבה מחזורים גשנים נהפס פיוט בשלמותו
 וכן במחזור בירינגן, היידישתיים וקרוב אהרן, ובמחזור רומא נמצא גם כן
 דרוז אמת מה נהדר הנזכר בלי פיוט אחריו, ובמחזור ספרד אחריו סברו אמת
 פיוט בדומה לו מתחיל באהלמה קבועה שחזום ברוי יוסף בך וצחק ודאה
 למעלה צד 93 נומה 6: גם ר' משה בן עזרא בסדר אחריו סדר עבודה שלו
 פיוט דומה לו תחלתו: "ובכן מה נהדר, וזכרונות השמש בארץ ויהי מראה
 כהן והוא במחזור אלגיר, ותלמסאן, ושלש קהלות אויניון וגו' דאה למעלה צד
 248 נומה 30, 31, וצד 248: נומה 31, וצד 249: נומה 31. ועל פיוט מת נהדר
 של אביתור, ראה למעלה צד 93 נומה 6: גם במחזור רומא נמצא פיוט
 בדומה לו תחלתו: דומה לאה גדול (צונץ צד 102) כל אלה שמתח
 במנהג אשכנז ופולין, אלגיר ותוניס, ולפי המובא מצונץ (ציוטנג דעם וודענ
 טהומס 1839 צד 382 גם במחזור אויניון, וע' למטה אצל אבל עונות, ובהעתק
 שבריי מהחכם גייגה ממחזור אשכנז כתב דר' ויבתעסלויא בבית מרים מנדלא
 מצאתי אחרי דברו ראו זשמח וקודם אשרי עין שלא אחיו פיוט על סדר א"ב
 והו: "בהיות ארון בבית קדש הקדשים, בהיות בדים בטבעות האבן, בהיות
 צפן זהב בשער היכל, בהיות רביה מבדיל בין קדש הקדשים, בהיות הוכל
 זהב על מוסד, בהיות זוער מחוקקים במקצוע, בהיות זרבקת דם על מובה
 מהור, בהיות חוק כרובים פורשים כנפים, בהיות משרתתנו בעזרת מקדש,
 בהיות ישר הלכנון מתהלך ברגש, בהיות כהנים מקטירים קטרת, בהיות
 לוחות האבן בתוך הארון, בהיות מימרה שורה על דוכן, בהיות נועם נהלמינו
 כובת הלב, בהיות שמוה גלגל בבית דגלינה, בהיות ענף עשן הקטרת מרצה
 בע (ז'—זרה), בהיות פאר מערכת להם הפנים, בהיות ציץ מכפר בעה אשמתנו
 בהיות קרבן אשה ריח נחוחינו, בהיות רם ונשא שוכן בקרבנו, בהיות
 שיבתנו בשלה זהשקט, בהיות תפארתנו בעיר מכלל יופי, ובסדר רומא

נמצא פיוט כדומה לו: בהיות ארון הבית על כנו, כפי עדות צונץ (ריטוס צד 102). אשרי עין — נפישנה, הרוז הזה במחזורי אשכנז, פולין, ספרד, אלגיר, ותוניס, והוא היה ליסוד אל הפיוטים הנבנים עליו והם: אשרי עין ראתה אהלינו, על סדר א"ב במנהג אשכנז ופולין אלא שבקצת מחזורים הוא מקוצר ובשלימות במחזור בדינגן, הינדנחיים וקרנן אהרן. ובמחזור ספרד נמצאים ג' פיוטים כמותו והם: (1) אשרי עין ראתה שושנת השרון, מר' שלמה ז' גבירול. (2) אשרי עין ראתה כהן בהוד, מר' יהודה הלוי (ראה למעלה צד 27, נומר 144). (3) אשרי עין ראתה ארץ צבי, מר' אברהם אבן עזרא (ראה למעלה צד 7 נומר 23). ושלושה פזמונים האלו נמצאים גם כן במחזור תוניס כתב יד שהיה בידי, ובאחרון עוד שם אשרי עין ראתה מכהן וחוק דתותיו, מר' משה ז' עזרא הנמצא גם כן במחזור אלגיר, תלמסאן, וג' קהלות אויגיון וגו', ראה למעלה צד 243 נומר 32, צד 245 נומר 32, וצד 249 נומר 32. אבל עונות עד כפרתנו וגו', על כן ברחמיך הרבים נתת לנו וגו', ובעת ובעונה וגו', און לנו לא אישים, כן הוא הנוסח במנהג פולין וחוף מופסקא ובעת ובעונה וגו' נמצא נוסח זה גם כן באיזה שנויים קטנים במחזור ספרד וקצת מזמנו גם במנהג אלגיר ותוניס. ולא כן במנהג אשכנז שבו מתחיל תיכף אחרי הרוז אות ת' מן אשרי עין הרוז ובעת ובעונה הזאת וגו' כראשונים לא כהן וגו' עד ושורון. ובקצת מחזורים נמצא לבני הרוז לא כהן פיוט לא ארמון על משפטו שהוא על סדר א"ב אלא שהוקצר מן אות ה' עד ש"ן, והוא נוסח החסר בדפוס ונמצא במחזור כתב יד בבית מרים מגדלא הנזכר: לא חדר מלומדי שחיטה, ולא ודוי לסמוכת יד, לא זקן משביע כרת ולא חדר רוקחי מרקחי, לא טורי מלאי אבן ולא ודע להזכיר מפורש, לא כת מעוררין שינה, לא לשכת (?) מצפה להלוך ולא מפויסים להלוך בעטור, לא נוגנים מכים באצבע ולא סדור וודוי שבטו, לא עורך וודוי מפורש, לא פר ושעיר לקרוץ דם ולא צליפת דמים פנימה, לא קטרת דקה לעשן ולא רחיצת המש לטהר וגו'. ופיוט לא אישים נמצא גם כן בסדור ר' סעדיה ופיוט כדומה להם המקונן על החסר לנו מימי החרבן הוא פיוט לא אורים הנמצא באיזה מחזורי אשכנזים וישנים כתבי יד (צונץ ריטוס שם), וכן בסוף סדר העבודה מנהג צרפת (קובץ מעשי ידי גאונים צד 116), נמצא נוסח קצר כזה: כל אלה בהיות ההיכל וגו', בעת ובעונה הזאת . . . שאין לנו כימים הראשונים לא כ"ג להקריב. והקורא יראה שאין זאת סוף הפיוט ובודאי ארוך ביותר הוא מהנעתק שם. תכפר עלינו צרות, במחזור פולין ואשכנז על סדר תשר"ק כפול זבאיזה קהלות ידלגו רובו של הפיוט. תנות צרות, במחזור פולין ואשכנז על סדר תשר"ק, וגם בו ידלגו הקהלות איזה חרוזים. ותרש"ל בתשובה כינון כ"ט כתב שנתחבר זה הפיוט על צרות תתנו, ואפשר שהוא מרש"י, ראה למטה בשמו. אל תעש עמנו כלה, למוסף יום כפור, וכן במנהג אשכנז אלא שבמנהג הזה יחסרו חרוזים בקצת דפוסים, מיוסר על סדר אתב"ש, והוא במחזור ספרד גם לכל נדה, שחרית, מוסף, מנחה ונעילה כל פעם קודם הווידויים של פיוטים שונים. ובשחרית ב' מנהגים האלו הוא קודם

וידויו של ר' נסים תחלתה; רבנו של עולם קודם כל דברו (ראה למטה צד 281).
ומשם הועתק עם הוידויו לתפלת יום כפור קטן ובשאר סדרי תפלות ותעניות.
כתועים, אם תעינו, תאות לב. ג' פיוטים הללו שאין לברר מחברם
הם במחזור פולין בשלימותם על סדר תשר"ק ובמחזור אשכנז מקוצרים הם
בקצת דפוסים ומקומם במנהג האחרון בין תנות צרות וגו' ובין אל תעש וגו'
הנוכחים. תאמר, אורך, על סדר א"ב שלם במחזור פולין ומקוצר בקצת
מחזורי אשכנז. אפל אלמנה, על סדר א"ב משלש במחזור פולין ואשכנז.
תתן אחרית, תעינו מאחרריך, על סדר תשר"ק במנהג פולין, והם נמצאים
גם במנהג אשכנז אולם קודם פיוט אל תעש עמנו כלה, וברוב דפוסים מנהג
האחרון חסרים חרוזים הרבה. וחרוזי אבל שק ואפר הנמצא במנהג אשכנז
אחריו סוף פיוט תעינו נראה שהוא התחלת פיוט מקוצר על סדר אתב"ש.
וכל אלה אין מחברם ידוע.

ונשלמו בזה הפיוטים אשר הוסיפו על סדר עבודה של ר' משלם והארכנו
בהם להראות כי דרך אחד ושוה ככל המנהגים ואם לא בחרו באותם הפיוטים
עצמם של פייטן אחד הצד השזה שבהם שאותו הענין המדובר במנהג האחד
נמצא גם בשני בפיוטים זולתו. ונשוב עתה אל ר' משלם בר קלונימוס.
והנה דברים אחדים מובאים על שם אביו והם באמת מר' משלם, ראה
מנחות דף ק"ט בתוספות ולעומת זה ברש"י זכחים דף מ"ה. ורפאפארט
מנה גם כן בין זה מה שכתוב בשבולי הלקט שר' קלונימוס חבר קרובה ליום
כפור (תולדות ר' נתן צד 40 נומר 36 ובמכתב הנוסף לתשובת גאונים קדמונים
דף ו"א ב' ו"ב א') וזה האחרון נתאמת כמפורש בהדיא בתשובה שהעתקתי
למעלה אצל ר' ינאי צד 102 ובקצור צד 266. ונמצאים ממנו תשובות רבות
מפוררות בספרי הקדמונים וקצת מהם בתשובת גאונים קדמונים הנוכח מן ס'
ס"א עד סימן ס"ט, ומסימן קר"ט עד ס' ק"מ, והרב הגדול רפאפארט הוכיח
(שם במכתבו דף ו"ב ב' על תשובתו שם בס' קכ"א) ממה שכתב: „ומי ששרה
קטנות במים צוננים (בפסח) ומצא חטה ביניהם כיון שלא נתבשלו עם החטה
מותות“ שמבורר מזה שלא נהגו אז בימי ר' משלם אכור קטנית בפסח.
ורש"י בב"מ דף ס"ט ב' מביא מפיוטו לב' דפסה חרוז הכמי מדות והוא
מוצר אפיק רנן. והש"ל בתשובה סימן כ"ט מכנהו ר' משלם הגדול וזה נתן
יד להחכם לוצאטו למעות ולהס' לו פיוטים ארמויים המובאים על שם ר'
משלם הגדול אחר ומאוחר ממנו, ראה למטה בשם ר' משלם. וזה מקרוב
נמצאה במגנצא מצבה אחת שחקוק עליה: „פה נקבר רבנא משולם בן רבנא
דבי קלונימוס תנצב"ה“. וחכם אחד (צייטשריפט דעם פערדיינס פיר
דריינישע אלטערהימער צו מייניץ 1859, ומשם בפאלקסקאלענדער מקליון
1860 צד 71) אמר עליה שהכונה על ר' משלם הפייטן מלוקא, וזה בודאי
אינו אמת. חדא שכבר חזר הח' רפאפארט מדעתו הראשונה ואמר שמושבו
של ר' משלם היה בלוקא ולא במגנצא כאשר כתבנו למעלה צד 266. ועוד יש
להסתפק עם לשון תנצב"ה היה נהוג בימים ההם, כי כפי הנראה מהמובא
מצונץ (צור געשיכטע צד 351—354) היה כזה מנהג מאוחר מזמנו של ר'

משלם הפיוטן. ועוד שר' משלם מלוקא חתם עצמו משלם חסר ו' ובמצבה שלפנינו הוא מלא ו'. ולכן ובפרט אחרי שלא חרות עליה היום והשנה של פטירת הרב שלזכרונו הוקמה, נראה שלאיש אחר ששמו כשם הפיוטן היתה תעודתה.

ר' משלם. חתום בסתם: (1) אוכרך דודי, וולת לשבת א' אחר פסח מנהג אשכנז על סדר א"ב ואחריו: משלם חסר ו'. (2) אתה אלהים וולתך אין עוד. וולת לשבת ג' אחר פסח מנהג אשכנז, על סדר א"ב ואחריו: משלם חסר ו'. (3) אתלונן בצל מחורב, במעירי שחר לסוכות, על סדר א"ב, ובב' בתים הראשונים חתום: משלם. (4) במתי מספר, פזמון להעניות אסתך מנהג פולין ואשכנז, על סדר תשר"ק ואחריו: משלם חסר ו'. (5) מלך משפט אהב הפץ חיים, במעירי שחר וגם באשמוות הבקר לר' אהרן ברכיה ממודינא לראש השנה: משלם. (6) רועה ישראל האזינה, פזמון למנהג אשכנז לב' דעשרת ימי התשובה, על סדר א"ב. ובגליון מובא היידנהיים דפוס הנזכר שבידי מהחכם גייגר ראיתי כתוב בכתיב ודו שחתום בסופו בחרזו ממכון שבתך תשניה לרחמנו. . . . מחוקקנו: משלם, וזה אפשר, אבל מה שכתב היידנהיים שחתום משולם גם בסליחה אודה עלי פשעי, אם על הסליחה שהתחלתה כך בסליחות אשכנזית לר' דעשרת ימי התשובה ולר' תמוז בונתו, אין זה עולה יפה כי חתום בה משה בר שמואל, ראה למעלה צד 259 נומר 18 גם 11. והחכם צונץ הביא עוד סליחה שחתומה משלם והיא: (7) אולת יד (וינאנאאלע פאעוויא צד 192) ואמר שאינו נראה לו שהיא מר' משלם בר קלונימוס ויותר יתכן שהיא מר' משלם בר משה שחי 1080 ד"א תת"מ במגנצא (ראה עליו רפאפארט תולדת ר' נתן צד 41 נומר 37), או מר' משלם בר יצחק (ראה למעלה צד 265), או מר' משלם הגדול שיסד פיוטים ארמיים על עשרת הדברות לשבעות. ומדבריו נראה שר' משלם בר קלונימוס (הנקרא גם כן מרש"ל בשו"ת סימן כ"ט ובשאר פוסקים ה' משלם הגדול) לחוד, ור' משלם הגדול בעל פיוטים הארמיים לחוד. ומקור לדבריו צונץ אפשר שהוא פירוש כתב יד על התורה שדבר עליו החכם לוצאטו בכרם חמד צד 69, 70. וצונץ צור נעשיכטע צד 71, 80, והמחבר מביא פעמים הרבה דברי אביו ונעלם שמו ובמקום אחד כתב עליו: „ועוד הקשתו לו כלום קבלת אלו הסודות מאבי אמך ר' משלם הגדול שתיקן תרגום של עשרת הדברות“ עכ"ל. והנה המחבר הזה מביא בפירושו גם כן דברי ר' אלעזר מגרמייזא, והוא נפטר בשנת תתקצ"ח 1238, ראה למעלה בשמו צד 25. ולא יתכן לאמור לפי סדר הדורות שכונת המחבר באמרו לאביו: „כלום קבלת אלו הסודות מאבי אמך ר' משלם הגדול שתיקן תרגום של עשרת הדברות“ שכונתו על ר' משלם הגדול בר קלונימוס שהיה השס"ה (ראה למעלה צד 206, ורפאפארט בראש תשובות גאונים קדמונים דף ר"ב ב.). והחכם לוצאטו (שם בכרם חמד ו' צד 70) הבין דברי הכותב הנזכר כאלו כונתו על ר' משלם בר קלונימוס בעל סדר עבודה ומקורם לו גם החכם היידנהיים כמבוא שלו בשמו שאמר שר'

משלם בר קלונימוס חבר פיוטים ארמיים לשבועות וראה גם כן למעלה צד 166
 נומר 21 וזה אינו כאשר הוכחתי, ור' משלם הגדול בעל הפיוטים הארמיים
 לחרו ור' משלם הגדול בר קלונימוס בעל סדר העבודה לחרו. ויש עוד פיוט
 תהלתו: 16) יוצר הכל מושל על כל, נדפס בספר תוצאת היים מאת ר' יצחק
 בן אריה יוסף דוב (רעלהיים תר"ב) צד 65 מסדור סליחות וקינות כתב יד
 ישן וסופו: מלאכי שלום יבואו הלים, לקראת רוחו מלאכי רחמים, ומשקלו
 ד' דלתות לכל בית וכל דלת מוד' תנועות. ולדעת החכם הנזכר חתום ב' פעמים
 שם המחבר: משולם (משלם).

ר' מתתיהו בר יוסף הפרנס. נמנה מלוצאטו בין הפייטנים
 שנמצאים ממנם פיוטים בסידור רומניא הנדפס בראשונה בוויניציאה בבית דניאל בומבורג ושנית בקוסטנטינה
 שנת שס"ב והוא מארץ מורקיאה (כ"ח ד' צד 36, 38), וצונץ העמידו בין
 שנת 1240—1350 למספרם (זינאגאלע פאעווא צד 310), ובפרטית נזכר ממנו
 קינה על עשרה הרוני מלכות תחלתה בסידור הנזכר: מנעי יחידה רועי פעלך
 (דוקעס, עהרענויילען צד 67, 147).

ר' מתתיהו. הוא חתום עם חוק כפיוט: 1) אפתח נא שפתי, במחזור
 רומא להוצאת ספר תורה בג' רגלים. 2) שירו לאל הודו
 לשמו, שם רשות לנשמות א' דטוכות. ולא נודע מי הוא (שד"ל מבוא למחזור
 בני רומא צד כ"ב, ל"ו), ואולי הוא ר' מתתיהו בר יצחק פייטן רומני במאה
 ה' שניה לאלף הששי המובא מצונץ פאעווא צד 324.

ר' נחום. פייטן בלתי ידוע וממנו מצאנו ברשימת בן יעקב משירים זמורות
 וחושבחות דפים שאלוניקי משנת ש"ה: 1) הסתיו ארח, גאולה,
 שם בסימן ס"ג. 2) נרד וכרכס צץ כנני, שם סימן ח' והוא פיוט לגאולה.
 ופיוט האחרון נדפס ג"כ באמרי נועם לר' יוסף שלום בן שלום גאלייגו בשנת
 שצ"ג. רף מ"ב ב' בחסרון חרוז חלפות אלמנותם וגו' עד שיר זמחלל. והחכם
 דוקעס הרפים ב' שירים האלו (מב' כתבי ידות שמצא בגנוי ספרו ר' חיים
 מיכאל בהאמבורג שהם כעת בבריטש מוזעאום בלונדון) בספרו צור קענטנים
 וגו' צד 162, 163. ויש לתקן שם בדוקעס א) שלא ר' יוסף שלום גלייגו היה
 שם המחבר כי אם גלייגו (בגימ' ל), ב) שלא בשנת שפ"ט נדפס הספר בבית
 ר' מנשה בן יוסף בן ישראל כי אם בשנת חש"ה = שצ"ג. ג) שבספר הזה
 נמצא רק פיוט נומר 2 בחסרון חרוז ולא גם נומר 1 ככתוב ממנו שם בהערה.
 ומספרו של דוקעס הרפים החכם זקש ב' פיוטים אלו בסוף ספרו צור רעלי
 גיעוען פאעווא עברית והעתיקם אשכנזית שם צד 131—134. והחכם צונץ
 (זינאגאלע פאעווא צד 447) מביא עוד ב' פיוטים שחתום בהם נחום: 3) אדוני
 נולו, שבאו בו השמות כוש והימן. 4) אדוני נתתנו, שבו השמות: אדום וקדרי.

ר' נחמיה בר אברהם. בסדר תפלות כפי מנהגי אנשי שינגולי
 טרדאם ונדפס שם בשנת תקכ"ט) (נשתלה מק"ק קוגין מר) יחזקאל רחבי לאמס
 למטה בהוספות לספרו זה: 1) נאור הדר בכס הדר, למנת יו"כ: נחמיה בן
 אברהם חוק; ונדפס כולו למטה בהוספות צד xx סימן י"א. 2) גוגנים שרים
 שזררו שירים לפני יוצר כל היצורים, למילה וחתום: נחמיה. 3) גגותי
 ושירתי אעורר נגדך: נחמיה. 4) נורא אשר לך מלכות ושררה, פומון לשופר
 לבי דראש השנה: נחמיה בן אברהם, ונדפס למטה בהוספות צד xx סימן ט.
 5) נשיר בצלה ונשמה כרוב גילה: נחמיה. והחכם צונץ מנה את הפייטן
 בין הפייטנים שחיו משנת 1550—1740, ראה זינאגאלע פאעייא צד 358,
 הוטום צד 57. ויש עוד נחמיה לא נודע מי הוא וקדמון ממנו וחתום בסליחה
 המתחלת: 6) הלא על כי, והוא כנראה פייטן אטלקי (שם צד 251, 284).

ר' נחמיה חייין בר משה בר אהרן חייין. בעל ספר דברי נחמיה
 בדרך הקבלה שחברו כאמור בהקדמתו במשך ג' חדשים שהתגורה כפראג
 ושם אספוהו אל ביתו וסמכו מהוני הרב ר' יוסף אפפנהיים בנו של
 הגאון הנודע ר' דוד אפפנהיים. ועל שער הספר הזה (הנדפס כברלין
 תע"ג בבית ר' ברוך בוכבינדער) נקרא המחבר "המקובל האלקי כמה"
 נחמיה חייו חיון מעיר הקדש צפת והקדמתו מתחלת: "אמר המחבר
 נחמיה חייו בן לאדוני אבי משה חייין, ונראה שהוא ר' משה חייין
 שהיה אב"ד בצפת בשנת ת"פ (שווארץ מעשה הארץ ג' ב) בנו של ר' אהרן
 חייין אחד מרבני ירושלים בימי ר' משה גאלאנטי משנת תכ"ה—תמ"ט (שם
 מ"ב ואוולאי שם הגדולים I ס"ז נומר 112, 125). והרב הזה נחשד להיות
 מהתועים אחרי שבתי צבי ורבני זמנו קמו עליו ויחרמוהו וכתבו עליו ספרי
 שגנה כמו ר' משה האגוי בספרייו: אגרות הקנאות, שופטים בארץ, שבר
 פושעים, ור' צבי אשכנזי אביו של ר' יעקב עמדין בתשובות וחרמות הנדפסות
 בשם: ארם נחש. ור' נחמיה כתב ספריים כנגדם, ראה על כל זה בקצור:
 י"א ט געשיכטע דעם יודענהטומס III צד 177—179; פיר שט ביבליאטעק I
 צד 64, 132, 155, 161, 162. והנוגע לעניניו הוא ספר קטן מאוד המכונה: הוא
 דיהודא (נדפס בוויניציאה בשנת תע"א והוגה על ידי ר' יהודה בר יוסף פרץ
 ובהסכמת רבני וויניציאה כון ד' טבת תע"א והם ר' שלמה בר ישעיה ניצה,
 ר' דוד בר שלמה אלטאראס, ור' רפאל בר שלמה די שילה) והוא כולו בדרך
 קבלה. ומהובר לו מדרך ל—מ"ח תפלה נקראת: כתר עליון, תחלתה בחרושים:
 1) חסדי אל אספה ורבו מספר, בכל אמרי שפר, לשוכן רום חביון, ימלל
 רמזים ברזי הרזים ויכין ארוים ויבנה אפריון, יגלה סתרים במתקי אמרים,
 וסודות יקרים בשיר והגיון, אספר כנעיו, ונימוקו עמו, בכך שמתי שמו, על כל
 "כתר עליון" — ובהרוזים האלה חתום: חייא. ואחריהם התפלה עצמה
 וסודתה על שמות רבות ונחלקה לחלקים כזה: א) אתה האל יוצר הכל יחיד

נסים והוספה עליו הקדמה והגהות, וראה גייגער צייטשריפט v. מצד 431—
 446 ומאמר על סדר הדורות מר' סעדיה ז' דאנאן בחמדה גנוזה דף כ"ט ל';
 ובפתחת המאירי לאבות מרף ט"ו ב' עד י"ח. ונמצא בראשונים זכרון ספר
 תפלה שחבר ר' נסים מובא בלקוטי פרדס לרש"י סוף ענין מוצאי שבת דף
 ר"ב א' מדרפוס אמסטרדאם וזה לשונו. והקשה רבינו נסים גאון בתפלתו
 והיכי שרי למיכל קודם הברלה וגו'? ויתכן שהוא סדר תפלה ומנהגים שתקן
 וסדר כמו שעשה קודם לו רבו ר' האי (ראה למעלה צד 62 נומר 4), ור' עמרם
 גאון ור' חננאל חבירו של ר' נסים (ראה הפאפארט תולדות ר' נתן צד 36
 נומר 29 ותולדות ר' חננאל צד 13 וצד 30 נומר 35). ועוד הובא ראייה לזה
 מתשובת הרמב"ם המובאה בתשובות הרשב"א סימן ז' וזה נוסחה: "כבר קינם
 זה המאמר וראיתי אבן אלגאסוס נ"ע תלמיד רבינו נסים ז"ל בספרו שחברו
 בתפלות". וכתב על זה רפאפארט (תולדות ר' נסים צד 73) שאולי צ"ל
 וראיתו במקום וראיתי ושמראה מזה שתלמידו אבן אלגאסוס הוסיף הגהות
 בסדרו של ר' נסים והוא לשון "שהברו דהוינו הרב ותלמידו ע"כ. והנה
 תשובה זו מהרמב"ם נדפסה זה לא כביר ב' פעמים, הא' מכתב יד כרמולי
 בספר טעם זקנים ושם הלשון כצד 75, "והראיתו", והב' מכתב יד
 אקסטרד בספר חמדה גנוזה צד 5 ושם הנוסח "והראיתו" כמו שהגיה רפא-
 פארט. אולם הגהתו השנייה עוד לא נתאמתה כל גם פה הנוסח "שחבר" כמו
 ברשב"א ובטעם זקנים. והמוציא לאור ספר חמדה גנוזה בהקדמתו שם צד XIV
 הבין באמת שהכוונה על אבן גאסוס שהוא ולא רבנו ר' נסים חבר ספר תפלה,
 ועל כל זה יש לצדד ולאמור על פי עדות ליקוטי הפרדס שלמעלה שר' נסים חברו
 ותלמידו אבן גאסוס הוסיף עליו הגהות ולכן נקרא הספר פעם על שם המחבר ר'
 נסים ופעם על שם המגיה והמסדר אבן אלגאסוס. ונמצאת ויודוי במחזורים
 וסדורים תחלתה: רכוננו של עולם קודם כל דבר אין לה פה להשוב ולא מצח
 להרים ראש וכתוב עליה בקצת דפוסים: "וויודוי דר' נסים גאון ראש ושיבת בבל".
 — והנה הגאונות נמשכה משנת ד"א תנ"ה עד ר' האי שהיה ברות השמיני
 בגאונות והוא סוף הגאונים. ומתלמידיו ר' חננאל ור' שמואל הנגיד ור' נסים
 החזיל דור הראשון שברבנות כמו שכתב הקאב"ד בספר הקבלה. ובספר
 הזה גם באגרת ר' סעדיה שבוותסין לא נזכר שום גאון ששמו ר' נסים, ועיין
 גייגער שם צד 438 הערה 1 ולעומת זה נמצא הרבה פעמים שנתכבד ר' נסים שבדור
 הרבנות בשם "גאון" במקום "רבנא" או "מרא", ויתכן לפי זה שהדין עם
 הפאפארט שאמר על מה שכתוב על ויודוי הנזכר ויודוי ר' נסים גאון ראש
 ושיבת בבל "טעות הוא שאחריו שמצאנו כנוי גאון על ר' נסים (שבקירוואן
 באפרוקא) חשבוהו כבר לראש ושיבת בבל ככל הגאונים שהיו שם ראשי
 ושיבות" ויתכן שהוויודוי הוויציאו הסופרים מסדר תפלה של ר' נסים
 הנזכר, ראה על כל זה תולדות ר' נסים צד 58 ד', צד 59 נומר 4, צד 67 נומר
 17, וצד 69 נומר 19, 20. וההכס לוצאטו צד ל"א ממובא שלו כתב שבספרים
 עתיקים כתב סתם "וויודוי של גאון" ובכתב יד שבא אליו ממדינת פיס מצא
 בראש הויודוי זו: "וודוי גדול לרבינו נסים זצ"ל", ובכתב יד רוסי 1377 הוא

מיוחס לר' אסר ראש ישיבת בבל. וגם בזכרוננו שראיתי איזה כתבי יד
 שמויחסם הוידויו זו לר' אסר. ובקשימות שטיינשניידער מכ"י באדלואנא
 גומה 602 מצאתי „וידויו גדול לר' אסר ראש ישיבה מבבל זצ"ל“ אולם
 במחזור ספרד שלפני וכן במחזור אלגיר דפוס פוסא ובמחזור הנה כתב יד
 מנהג אלגיר ותוניס מצאתי ששם וידויו זו ליוצר יום כפור ועליו
 כתוב: „וידויו גדול לרבינו נסים זצ"ל ראש ישיבת בבל“ ונראה שנתחלה
 לסופר באיזה כתבי יד נסים באסר. והנה במחזור רומא וספרד הנדפס וכן
 במחזור אלגיר ותוניס כתב יד שראיתי ששם מצא וידויו זו ליוצר יו"כ, וכן
 בתפלת יום כפור קטן לערב ראש חדש התחלתה: רבנו של עולם קודם כל
 דבר וגו' בשינוי נוסהאות מעט ולא כן במחזור אלגיר דפוס פוסא שנשמט
 שם התחלתה עד כנגב הנמצא במחזרת ומתחלתה: רבש"ע אם באתי לפרש
 חטאי וגו' וכן העיד לנצאטו במבוא שלו צד ל"א. ולעת רפאפארט
 קצת מוידויו הצנון בער"ה בסליחות מנהג פולין מר' נסים הוא (תולדות נסים צד
 178) ועין מה שכתבתי למטה בשם ר' סעדיה גאון על זה.

ר' נסים. חתום סתם בפיוט: גרם שכור וגון שבע מרוחות פתנים, כפי
 המנהג אשר הודיענו החכם קיר כהיים בהשימת פיוטים שנשלחה לו
 ממנו וכתוב על הפיוט הזה: „קינה לר"ן סימן: נסים“

ר' נפתלי הכהן בר יצחק. בעל ספר סמוכת חכמים הנדפס בפראנק
 אב"ד בק"ק סטעפאן (שם בחלק קדושה וברכה דף קל"ח ב') ובנו של ר'
 נפתלי אב"ד בלובלין בעת שהיה הגאון ר' העשל ראש ישיבה שם. ור' נפתלי
 הוקן הזה היה בן ר' יצחק בר שמשון חתנו של ר' יהודא ליוואי אב"ד בפראג.
 והמקדים הקדמתו לשאלות ותשובות הארוכות של מהר"ם בר ברוך הנדפסות
 בפראג שס"ח וחתום בה ברמו שמו ושם אביו ושם חותנו הנזכר. ור' נפתלי
 האחרון בנעוריו היה שבויר כשבי הקדרים ואהרי יצאו לחירות היה לראש בית
 המדרש שכנה לו חותנו „גאון ישראל“. ומאוסטרא הוא המקום אשר היה
 שם אב"ד בשנת תמ"ה נתקבל לאב"ה בפוזנא ובשנת תמ"ט כתב שם הסכמתו
 על ספר צפנת פענח ובשנת תנ"א על ספר בית הלל, ובשנת תס"ד נתקבל
 לאב"ד בפראנקפורט דמיין וישב שם עד שנת תע"א שהיתה לו גליהודים עת
 צדה ומצוקה כי בכ"ד טבת בליל ד' בשעה התשיעית (14 Jan. 1711) יצאה
 אש מבית הרב ר' נפתלי הכהן והאכל בערך כ"ב שעות כמה מאות בתים
 בהחוב היהודים ולא נותרה כי אם האחת בכית הקברות. גם ספרים רבים
 בערך מאה אלף ריוכטהאלער ול"ד ספרו תורות וארבעה יהודים היו למאכולת
 אש. ויושם הרב בכית האסורים ואהרי צאתו חפשי הלך לכראג ומשם
 לברעסלויא ושם התגורר עמו בשנת תע"ד הגאון חכם צבי ושניהם ההרימו
 את א"ת ר' נהמיה הייא היין (ראה למעלה צד 279) על אודות ספרו עון לאלהים
 ובית קדש הקדשים. ויהי ברצון ר' נפתלי כי יקבלו אותו קהל פוזנא שניה

לאב"ד ולא נעשתה עצתו. וילך הרב לעיר רייזען (עיר קטנה רחוקה מיל מעיר ליסא שהיתה אז מלאה חכמים וסופרים) ושם התגורר בעת הזאת. אויגוסט מלך פילניאה לחתחנן ולבקש ממנו להושיבהו על כסא הרבנות בפוזנא, אכן המלך שב לוורשויה ואת רצון ר' נפתלי לא מלא. ויחלה הרב ויביאוהו לעיר ליסא ואחריו אשר נתרפא שב לברעסלויא, ומשם הוליך אותו ואת כל אשר לו בנו ר' בצלאל רב באוסטרהא אל המקום ההוא, ויתעכב שם עד ניסן תע"ה. ויהי בדעתו לעלות לארץ ישראל, אולם בבואו לקושטנטינה ויחלה ר' נפתלי ויגוע וימת בכ"ד טבת תע"ט. ומעות הוא אצל צונץ שכתב (וינאנאגאלע פאעווא צד 362) שמות תע"ז, עיין באוצרות חיים הנספח לשו"ת מים חיים דף ע"ד ב'. אלה הם תולדות הרב בקיצור ועוד ידי נטויה לכתוב תולדותיו ותולדות בניו ובניו ובניו בארוכה במקום אחר. ואחרי מותו קם אחד מתלמידיו והדפיס ספר שער נפתלי (ברין תקי"ז), כולל וידוים, תחנות, קינות, זמירות לימי חול לשבת ולחנוכה ומהם גם כן בסדור בית רחל. ובעיר מולדתו ק"ק ליסא, ראיתי זה ש"ז שנים תפלות כאלה ככתיבת יד ביד אחד מבני בניו הוא הרב ר' הירש קוטנר ולא ידעתי אם הם הם הנדפסים או אחרים הם.

ר' נתן בר אורי פיבל סג"ל רין. נולד פה ברלין והיה בן השלישי לאביו ר' פיבל שהדפיס ספר

שארית ישראל שהשאיר אחריו אהיו ר' ישראל בר יצחק איצק ריו כמותו בן כ' שנה, כולל חידושי הלכות על מסכת נדה ונלוה אליו ספר דבק מאה גם כן הדושי הלכות מר' פיבל עצמו (ברלין 1786). ור' נתן בנו חבר והדפיס ספר כנף רננים, כולל שירים לזכרון מלאת שנת החמישים שנה לעבודת החזן ר' אהרן דוב בער בבית הכנסת קהל ברלין (ברלין תע"ה), וספר בנות השיר, ברלין תקע"ט, כולל שירים שונים וקינות על מות אביו (כ"ה אלול תקנ"ז). וקודם לזה בשנת תקס"ב נדפס ממונו: „שירי חנוכה בית התפלה לעדת ישראל ויחשיב פאטצדאם יע"א... נכנה בפקודת והוצאת המלך פרידריך ווילהעלם השלישי, . . . ושרו כל העדה בחודש אלול תקס"ב". — תחלת השירים האלה הוא:

(1) מוקדש אל היכל הקדש נחמד ונירא מזה יקרת, שיר בעל י"ג בתים, וכל בית ז' וחצי תנועות. (2) אל אלהים המנכייהי לשבת מעל למאורות מעל לרקיע, תפלה ב"ה בתים, וכל בית ח' טורים והאחרון בן ל' וכל טור בעל ד' מלות וז' וחצי תנועות. (3) עלתה רנתנו, אל עלתה; באה מרומים, הגיעה כסאך, שירה שכל טוריה בן ט' וחצי תנועות. השירים האלה יסודם ר' נתן בלשון הקדש ונעתקו ממונו בלשון אשכנז ומלאים רוח דעת ויראת ד'. אכן גם עליו יאות לאמור כמו שאמר ר' יהודה אלהריוזי על יצחק בנו של הראב"ע: „גם הוא ממוקד השיר שאב, ועל שירי הבן מזויו האב, אך . . . הסיר מעליו מעילי הדת היקרים, ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים“ (תחכמוני שער ג') כי המיר אמונת אבותיו, לדאבון לב משפחתו המיוחסת בישראל, ואף הוא היה גי' ונכד מצד אמו להגאון ר' בנימן בעל ספר נחלת בנימן, ולהגאון ר' יהואל מיכל אב"ד בברלין בעל ספר יופי מכלל, ומצד אביו הוא

גַּזַר מֵהָרֵב הַגָּדוֹל ר' מֵרַדְכֵי מֵאֵדֶל בֵּר טַעבְלֵי הַלְוֵי אִישׁ אִוְטִינְגַן מִמְגֹרְשֵׁי ווִינָא שְׁהִיּה מְקוּדָם אב"ד בק"ק שְׁנֵיטוֹךְ וְאֵד"כ דִּיין בּוּוִינָא וְשֵׁם הַסְּכִימָה בְּהַסְּכִימָה עַל הַדְּפֶסֶת סֵפֶר אֹרֵךְ הַדֶּשׁ לִר' חַיִּים בֶּאֱכֵנֵר (אמ"ד תל"א) בֵּר"ה אִייר תב"ט וּבִנְיָרֵשׁ וּוִינָא בְּשָׁנָה ת"ל בֵּא לְבֵרְלִין עִם אִשְׁתּוֹ וּבֵיתוֹ וְהִיּה אֶחָד מִמִּיסְדֵי קְהֵלְתֵנוּ ק"ק בֵּרְלִין וּנְפֶטֶר כְּכָתוּב עַל מִצְבֵּתוֹ ר' אֱלּוּל תל"ה וּמִמְנוּ יֵצֵא מִשְׁפַּחַת רֵיוּ .

ר' נתן גייאן . חֲכָם דִּיין וְרֵאשׁ מִתִּיבְתָא בְּתַלְמִסָּאן וְהוּא עִם אֲנָשֵׁי בֵירֵי דֵינֵי הַדֵּיִינִים ר' יַעֲקֹב ז' יֵצוּ וְר' שְׁמוּאֵל וִיֵצֵאל הַסְּכִימוּ בְּהַסְּכִימָה בְּהַדְּפֶסֶת מַחְזוֹר לִיְמֵיִם נִוְרָאִים כְּמִנְהַג תַּלְמִסָּאן בְּשָׁנַת תַּק"ס (יִשְׁרָיִם) וְהִיא נִדְפְּסַת גַּם כֵּן בְּדִפּוֹס הַשְּׁנִייה בְּלִיוּרְנֵי מִשְׁנַת תר"ב . וְבִרֵאשׁ מַחְזוֹר הוּא דָּף ד' ב' נִמְצְאָת סְלִיחָה תְּחֵלְתָּהּ : אֲשָׁאל מִחִילָה , מֵאֵל רַם וְנַעֲלָה , יוֹצְרֵי לַעֲבֹד לִי , נִשְׁבַּע עֵדֵי עַד , וְקִיָּים לַעַד , רַד בְּשִׁמֵי זְכוֹלוֹ , וְהַחֲוֹם בָּהּ : אֲנִי נָתַן גֵּיאַן חוֹק (גֵּיאַן בִּינ"ד אַחַת , אֹלָם הַחֲיִמְתּוֹ בְּהַסְּכִימָה הַנּוֹכְרַת וְכֵן בְּסִימֹן שֶׁהַעֲמִידוֹ הַמְּדַפְּסִים עַל הַסְּלִיחָה הַזֹּאת כְּתוּב גֵּיאַן כְּשֵׁתִי יוֹדִי"ן) .

ר' נתן בר יעקב . חֲתִימְתּוֹ מִצְאָתִי בְּסְלִיחָה אַחַת מִסְּלִיחוֹת כְּתוּב יוֹד בְּאֹצֵר סִפְרֵי הַמִּלְךְ פֶּה בֵּרְלִין סִימֹן פ"ט דָּף צ"ה ב' , תְּחֵלְתָּהּ : אֲנִי אִשִּׁיחַ לִפְנֵיךְ בְּסַרְעָף גְּדוֹלָה , אֲגִיד צַרְתִּי וְנַפְשִׁי בַּחֲלָה , וְאַתָּה ה' נִדְבַת פִּי רֵצָה כַּעֲלָה . עַל סֵדֶר א"ב וְחֲתוּמָה : נָתַן בֵּר יַעֲקֹב חוֹק כ"ד יִגְדַל כַּח , וְהִיא הַסְּלִיחָה הַנֶּעֱתַקְתָּ מִצּוֹנֶץ וְשֶׁאֲמַר עֲלֶיהָ כִּי מִחֲבֵרָה הִיּה אֲשַׁכְּנוּ וּבְתַחֲלַת אֵלֶף הַשְּׁשִׁי (וּוִינָאנְאָלֶע פֶּאֶעוּיָא צַד 251, 278, 280) .

ר' נתן בר יצחק . שְׁנֵי פִיטְמִינִים נִקְרָאִים כֵּן . הָאֶחָד הִיּה בְּפֶרוֹבִינְצָא בְּעַרְךְ ה"א תַּתְּק"פ לִיֵצִירָה וּמִכּוֹנָה גַּם כֵּן כְּרַפִּיל Vivas וְנִמְצָא מִמְנוּ פִיטְמִים כְּמִנְהַג אֲבִינְיוֹן וְקֶרְפִּינְטְרָאָץ (צּוֹנֶץ צוֹר גַּעֲשִׁיכְמַע צַד 474 , וּוִינָאנְאָלֶע פֶּאֶעוּיָא צַד 275) וְהוּא חֶבֶר : 1) אִיכְכָה אוֹכֵל , וְחֲתוּם בָּהּ עִם חוֹק וְאִמְץ בְּתוֹרָה (סֵפֶר הָאֲחֵרוֹן צַד 273, 370, 443, 468) , וְאִין לְהַחֲלִיפָה עִם אַחֲרַת הַמִּתְחַלֵּת : אִיכְכָה אוֹכֵל וְרֵאִיתוֹ בִּידֵים יְדֵי עֲשׂוֹ הַנּוֹכְרַת לְמַעֲלָה צַד 26 נּוֹמֵר 2 שְׁמִצְאָתִי אוֹתָהּ גַּם בְּסְלִיחוֹת כְּתוּב יוֹד בְּבֵית הַסְּפָרִים אֲשֶׁר לְמִלְךְ פֶּה בֵּרְלִין , שְׁהִיא עַל סֵדֶר א"ב וְאַחֲרָיו חֲתוּם : בְּרוּךְ בִּירְבֵי שְׁמוּאֵל . 2) אֲדוּנֵי נִין כּוּוֹה זִמֵּם , תַּחְנָה לְצוּם אֲסַתֵּר בְּמִנְהַג אֲבִינְיוֹן (צִיטוֹנֵג דַּעַם יוֹדֶעֱנַטְהוּמֹס 1839 צַד 681 נּוֹמֵר 36) . וְאֹלֵי הִיא הַסְּלִיחָה הַשְּׁנִיָּה מִן ג' סְלִיחוֹת שׁוֹכֵר הַחֲכָם הַנּוֹכֵר כְּסִפְרוֹ וּוִינָאנְאָלֶע פֶּאֶעוּיָא צַד 275 כ' מֵהֵם בְּסַתְּמִם . 3) נִשְׁמַתָּה נְעִימָה פְּנִימָה קַהֲלָה קְדוּשָׁה , לְנִשְׁמַתָּה ב' דְּשַׁבְּעוֹת בְּסֵדֶר ג' רִגְלִים ק"ק קֶרְפִּינְטְרָאָץ , בְּד' חֲתוּם הַרְאִשׁוֹנִים חֲתוּם : נָתַן כֵּן קֶטֶן . וְהַחֲכָם צּוֹנֶץ (שֵׁם בְּצִיטוֹנֵג) אֲמַר שְׁאֲגֵלִי פִיּוֹט זֶה מוֹר' נָתַן בֵּר יֵצַחֵק הוּא , וְלִי אִין סִפְק בְּדַבָּר כִּי בֵין הַבְּתִיִם שְׁחֲתוּם כְּהֵם כֵּן . . . קֶטֶן . עוֹד בֵּית שְׁחֲתוּם בּוֹ : יֵצַחֵק , אֵלָא שְׁנֹפֶף לֵאמָרוּ רַק כְּשֶׁבֶת וְתַחֲלָתוֹ : נִשְׁמַת יֵרֵאִיךְ יוֹדֵעֵךְ תְּמִים דַּעִים תִּיחַדִּיךְ , וְאִם כֵּן חֲתוּם : נָתַן

בן יצחק קטן. ועוד חבר: (4) זולת. (5) יוצר, זכרם צונץ (וינאגאנאלע פאעזיא צד 275). ועוד מביא על שם הפייטן הוה: (6) סליחה שלישית (ראה למעלה נומר 2), וכל אלה הנמנים אחרונה התחלתם לא ידעתי, וראה למטה בשם ר' נתן. ועוד פייטן שני המכונה נתן בר יצחק באשכנזי ובעת אחת כמו הראשון, ולזכר בסתם מהחכם הנזכר שם בספרו צד 251.

ר' נתן. חתום בסליחה: (1) אלהים שלח עורה ביום קולי אקרא, על סדר א"ב ואחריו: נתן, מצאתיה בסליחות כתב יד בבית הספרים אשר למלך פה ברלין סימן צ"ז דף ק"א א'. (2) אנכי עפר ואפר, וחמאתי עצמו מספר, דרשו מעל ספר, גם הסליחה הזאת בכתב יד הנזכר סימן צ"ה דף ק"ח: א"ב ואחריו: נתן. ואולי הם מר' נתן בר יצחק האשכנזי או בר יעקב הנזכרים למעלה. (3) יוצר לנישואין חתום בו: נתן, זכרו צונץ וינאגאנאלע פאעזיא צד 470. (4) כי אלי אבלי המיר לגילה, מגן לתענית אסתר בסדור קרפינטראץ קצת על סדר א"ב ואח"כ: נתן. ואולי הוא עצמו הפיוט שמוזכרו צונץ בסתם כצייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 681 נומר 36 ואמר עליו שאולי הוא מר' נתן בר יצחק מפרובינצא הנזכר למעלה.

ר' נתנאל מקינזון בר יוסף. ממנו נמצא: (1) סדר התמיד בכתב יד בקובצי דע ראססי כמובא מדוקעס (צור קענטניס צד 143). גם החכם לוצאטו העיד שראה מחזור כתב יד מנהג בני רומא ושם בדף קצ"ה פיוט אחד כתוב עליו: סדר התמיד לקר"ן, וראשי פרקיו תשר"ק אלב"ם וחתום בו: אני נתנאל הקטן ברבי יוסף חזק ואמץ נתנאל בתורה. . . . חזק. גם בכתב יד אחר מצא החכם הוה פיוט: (2) ה' אלהי צבאות מי כמוך חסין יה, ה' אלהי צבאות יהודון צבא רום ודרי נשיה, והוא תהנה לכל ימי השבועה. ובהרוז מתמיד יה וכתוב בראשה: יה מן הקר"ן. וביום הרביעי חתום: אני נתנאל בר רב יוסף, נשמע מזה כי ר' נתנאל בר יוסף הוא הקר"ן. ובספר ארחות חיים ה"ב שחבר ר' אהרן הכהן במיורקא בערך ק' לאלף הששי שהוא בכתב יד אצל לוצאטו מצא החכם הזה: „ר' נתנאל הוא הקר"ן. ועוד שם: „והורה הר' חיאל והר"י משנטש והקר"ן והר"ב שירא דוראן“. ועוד הפעם: „הר"ר שמואל מאיורא הראה אל הקר"ן“. — והחכם צונץ מפרש הקר"ן: „הקדוש ר' נתנאל“ ואומר שהוא ר' נתנאל מקינזון הנזכר תוספות ביצה ג' עד כאן לשונו של לוצאטו במגד ירחים כ' צד 71. ואפשר שהוא בעצמו הכתב יד שרמז עליו צונץ בספרו צור גע" שיכטע צד 205 הערה g. והנה האוולאי (שם הגדולים דפוס ווילנא I דף ע"ה צד 41) מביא: „ר' נתנאל הקדוש מקינזון הזכירו בספר הכלבו סי' ק"ד, ובדף ס"ד ע"א סימן ג"ט כתב הכלבו: ועל זה כתב הר' נתנאל לחומרא ו"ל ועל ערובי חבשילין וכו'“. אכן בכלבו דפוס פיורדא שלפני לא מתואר ר' נתנאל בתואר הקדוש, ואפשר שהוא תוספות האוולאי ממה שמצא כן עליו במקום אחר ויהיה זה סיוע לפתרונו של צונץ הנזכר. והחכם הוה (צור געשיכטע

צד 54) כתב שר' נתנאל מקינון היה בימי ר' שמואל מאיורא והיה לו בן ר' יוסף ולו ג' בנים ר' אליעזר ור' יעקב ור' נתנאל מקינון שחיה בערך 1290 ה"א ז'. והנה רבנים הנזכרים לעיל ר' יהואל (מפריש) ור' יצחק משנמש (שהוא ר' יצחק בר אברהם המכונה ריצב"א אחי ר' שמשון בר אברהם נעיון למטה בשמון) היו תלמידי ר' יצחק בעל התוספות (שו"ת רש"ל סי' כ"ט) והיו אם כן בימי בנו של ר' יצחק הוא ר' אלחנן בעל התוספות והפייטן שנהרג בתקמ"ד = 1184 (רש"ל שם ולמעלה צד 13), גם את ר' שמואל מאיורא העמיד צונץ (שם צד 193) בעת אחת עם ר' נתנאל מקינון בשנת ה"א וחמשה 1245 וממה שמביא לוצאטו שר' שמואל מאיורא הראה על הקר"ן שהוא ר' נתנאל הקדוש והוא היה לפי המובא הפייטן ר' נתנאל מקינון בר יוסף א"כ לפי זה היו שני ר' נתנאל מקינון בר יוסף, האחד שהוא הקדוש והפייטן המובא מלוצאטו ולו היה בן ששמו ר' יוסף, ולו בן ר' נתנאל מקינון, השני המובא מצונץ שם צד 54. והנה בשו"ת רש"ל סימן כ"ט מביא גם כן ר' נתנאל מקיצוף ואין ספק שהוא מעות וצ"ל מקינון והוא שלפנינו. וראה עוד פסקי ריקאנטי סימן תקפ"ז.

ר' סלימאן . }
 ר' סלימה . }
 נועם דף י"ב וחתום: סלימה. ובשם סלימאן, סלימה, סלאמה, ופלמון נודעים איזה חכמים. ונמצא ר' סלימאן המובא בשו"ת ר' יוסף מטראני סימן כ' והוא ר' סולימאן בר אוהנה הנכתב גם כן ז' אוהנה ואבו חנה והוא גם כן ר' שלמה אבוחנה, ועוד אחר ר' סלימאן הלוי, ושניהם היו בצפת בחצי מאה הרביעית לאלף הששי, ראה קורא הדורות דף מ"ב א', מ"ג ב', מ"ח א'; אולאי שם הגדולים I. דפוס ווילנא דף ע"ה א', חבת ירושלם דפוס קעניגסבערג דף י"א סי' ה'. וקודם לשניהם בימי הרשב"א היה ר' יהודה המכונה סלמון שאליו נכתב האגרת כפי הנראה מר' אברהם אבולעפיא המובא בליטעראטורבלאטט של אריענט 1848 צד 431. ועוד נודע ר' אברהם סלמה מחבר פיוט ארץ הקדושה המובא למעלה צד 10 שמצאתיו במחזור כתב יד מנהג אלגיר ותונים לקרובות ראש השנה וחתום: ר' אברהם סלאמה. וכבר אמרתי שטעה בו בעל ספר החרדים המיוחסו לר' יהודה הלוי והוא שם בדפוס לעמבערג דף מ"ד א'.

ר' סעדיה גאון בר יוסף . נולד בשנת תרנ"ב לאלף החמישי במצרים במהוו פיתום הנקרא פיומי, ור' דוד הנשיא בן זכאי שלח אחריו והביאו למתא מחסיא בארץ כבל והיה שם לראש ישיבה. והיו היב בינו ובין הנשיא ר' דוד ויברה ר' סעדיה ונחבא מפניו ז' שנים. ואחרי אשר השלים עם מתנגדיו הוסיף להפיץ מעיני תורתו וחכמתו לבני דורו, וכבן חמשים שנה חלה ר' סעדיה ממרה השחורה וימת בשנת ד"א תשנ"ב והניח אחריו זכרון בספריו היקרים אשר חבר ומהם ספר האמונות והדעות

ישאר ספרים אשר מובאים מומנם דברים רבים בספרי חכמים וולתו ובספרי הפוסקים הקדמונים. והרוצה לבוא עד תכלית ידיעת האיש הגדול הזה בענין מעשהו בפלסופיא בדקדוק, בביאורי תנ"ך והדומה יעיין באגרת ר' שרירא גאון הנדפס ביוחסין ובחופש מטמונים ובספר הקבלה להראב"ד, וביוחסין דפוס קעניגסבערג דף ק"ב—קכ"א, ובקורא הדורות דף ד'. ובמאמר על סדר הדורות לר' סעדיה בר מיימון אבן דאנן בחמדה גנוזה דף כ"ח, ורפאפארט כתולדות ר' סעדיה (בכורי העתים תקפ"ט צד 20), ולוצאטו בהרבה מקומות בבית האוצר, ודוקעס בראש ספרו נחל קדומים א' ושם צד 23—26, ובספרו: מיטטהיילונגען וגו' הנדפס בשטוטגארט 1844, גייגער צייטשריפט I מצד 184, II מצד 370, v מצד 281—324. וליטעראטורבלאטט מאריענט 1849 גומר 33, 34, 35, 36, 42, 43, 46, 51. וביאסט: געשיכטע דעס יודענטהומס II צד 278 עד 287. גרעטיץ: געשיכטע דער יודען v צד 301—336 ובשאר ספרים שיבוא זכרון שטותם למטה. והנוגע לענינינו מענין התפלות והפיוטים הוא: (1) סידור של ר' סעדיה, המובא פעמים אין מספר בספרי קדמונינו, ועוד לא כביר בימים היה נחשב הסידור הזה בין הספרים הנאבדים, עד אשר קם ידידנו האיש משה שטיינשניידער ומצאו כתוב בעיר אקספרד באוצר ספרי הבאהעליאנא והוא בלשון ערבי, „שבו ענינים גדולי הערך כמו סדר עבודה ליוסי בן יוסי, ותרי"ג מצות) והאזהרות (שהם ב' ענינים) של ר' סעדיה גאון ובקשות שלו עם העתק בלשון ערבי וכדומה“ (החלוץ ב' צד 60) ואלה דברי שטיינשניידער באגרתו אלי: „והאחת מכ' הבקשות נמצאת עוד הפעם בהעתקה הנ"ל ר"ל הערבית של ר' צמה בר יהושע בכתב יד אדר בעיר אקספרד (עיין ספר מראה גבר לר' גבריאל פולק עמוד ו'). גם נמצא בסדור הגזכר סליחות לר' סעדיה עצמו ופיוטים אחרים. וכבר העירתי במקום אחר (Serapeum) על שינוי נוסחאות כשמונה עשרה על כן אמרתי להעתיקם לך בשלימות;

ברכה א': ומביא גואל לורעם אחריהם מלך מושיע ומגן בא"י וכו'.
ברכה ב': ברחמים רבים רופא תולים ומתיר אסורים ומשען לאביונים ומקיים אמונתו . . . לך מזמית מהיה בא"י וכו'. . . ברכה ג': . . . ושמך קדוש וזכרך קדוש וכסאך קדוש וקדושים בכל יום וכו'. . . ברכה ד': . . . דעה וחכמה וכינה. . . ברכה ה': . . . לתורתך ודבקנו במצותיך וקרבינו לעבודתך כי פשענו ברוך אתה יי וכו'. . . ברכה ו': . . . ראה בענינו וריב ריבנו ודון דיננו וגאלנו מהרה למען שמך ברוך אתה יי וכו'.
ברכה ח': . . . ונושע בא"י וכו'. . . ברכה ט': . . . בכל מיני תבואתה וברכה כשנים הטובות בא"י וכו'. . . ברכה י': . . . תקע שופר . . . נס מהרה לקבצנו ברוך אתה יי וכו'. . . ברכה י"א: . . . ככתחלה בא"י וכו'.
ברכה י"ב: . . . למשומדים אל תהי תקוה ומלכות ודון מהרה תעקר ותשבר כימינו ברוך אתה יי שובר רשעים ומכניע זדים. . . ברכה י"ג: . . . על הצדיקים ועל החסידים ועל גירי הצדק והמו רהמוך . . . כשמך ולא יבושו בא"י וכו'. . . ברכה י"ד: . . . עירך ועל היבולך ועל מעונך ועל ציון

משכן כבודך ובנה ברחמיך את ירושלים בא"י וכו'. ברכה ט"ז: . . .
דוד אתה תצמיח . . . בישועתך וכו'. ברכה ט"ז: . . . ברחמים ארז
תפלתנו ומלא ברחמיך הרבים כל משאלות לבנו ברוך א"י וכו'. ברכה
י"ז: . . . בעמך ובתפלתם והשב עברה לדכיר . . . ותפלתם תקבל . . .
ישראל ותחוינה . . . ברחמים ותדצה בנו כמו או ברוך א"י וכו'. ברכה
י"ח: . . . לך אתה הוא יי אלהינו . . . נסוך ורחמיך שבכל עת ערב
זבקר, ועל כלם תתברך ותתרום כי יחיד אתה ואין בלתיך בא"י וכו'.
ברכה י"ט: . . . וברכה עלינו הן וחסד ורחמים וברכנו כלנו כאחד ממאור
פניך כי ממאור . . . תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ורחמים וטוב כענין
. . . בכל עת שים שלום בעולם ועל עמך ישראל יהי נא שלום מעתה ועד
עולם ברוך אתה יי וכו'.

ואחד זה אמר הגאון בלשון ערבי: ויתפיל הבקשה הזאת, אחר התפלה: אלהי
נצור . . . ורגלי מלרוץ לרעה ולמקללי נפשי הדום כל המחשבים . . .
מחשבתם יי אלהינו יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.
עד כאן כפי העתקות שטיינשניידער. ועל ידו נגלה לנו איזה סגולות יקרות
אשר טמונים בחשך ואיש לא ידעם והם סדר עבודה ליוסי בן יוסי, תרי"ג
מצות, "אוהרות", וסדר עבודה של ר' סעדיה גאון שנדפסו בהעלם שם מוצאם
על ידי ר' יהודה ראובנבערג בספר קובץ מעשי ידי גאונים (ברלין תרי"ז) והם
נזילים ממעין כרה לנו הגאון ר' סעדיה בסדרו הנשמר לנו עוד באקספּרד.
גם החכם ר' בער גאלדבערג כתב על ר' סעדיה וספריו כדברים האלה
(המגיד 1859 צד 92 מנומר 23): „ואלה הם מקצת ספריו אשר ראינו (באקספּרד)
עד היום: באורו בלשון ערבי לספר יצירה (ובנומר 24 משנת 1859 צד
96 [מהמגיד] נדפס הלכה אחת מספר יצירה ובאור ר' סעדיה גאון מועתק
מלשון ערבי לעברית): סדר תפלות השנה עם תפלות ופיוטים אשר לא נודעו
עד היום, ובפרט שתי התפלות אשר העיד עליהם הראב"ע כי לא עשה אדם
כמותם (עיין אבן עזרא לקהלת) ותרגום הפלה הראשונה בלשון ערבי להגאון
בעצמו, והשנית לאיש חכם קדמון ר' צמח בן ישוע, והלכות ודינים בלשון
ערבי על דרך שעשה בימינו הגאון ר' משה יעקב ליסא ז"ל בסדור תפלה דרך
החיים" עב"ל של החכם גאלדבערג. והנה אוהרות ר' סעדיה יש להן פתיחה
תחלתה (שם מקובץ ח"ב צד 26): (2) אלהים אצל יום הלזה מימים ימימה,
בל יתחרוהו רבי כל היום והאימימימה, שיר גתית ענתה בו ותשר ימימה,
דורשתי למגן תורת ה' תמימה, בא"י מוגן אברתם. והפתיחה הזו יש לה ט"ו
בתים וכל בית ד' חרוזים, וקודם מלה הראשונה שבכל חרוז הראשון מ"ו
בתים האלה עומדת מלה אחת מן: אלהים בצאתך לפני עמך בצעך בשימון
סלה ארץ רעשה אף שמים נטפו מפני אלהים זה, שהוא פסוק וחצי פסוק
מאזליס"ח ח, ט"ו. וכל חרוז ג' מ"ג בתים הנזכרים קודם לו מלה אחת
מן התחלות פסוקי שיר השירים א' — י"ד. ובהרוז הג' מבית ט"ו לא נמצא
נדפוס מלה הנך ששו"ך לו משיר השירים ט"ו ואין ספק לי שנשכח בהעתקה
והוא מוכרח, עיין למטה. והחרוזים בעצמם על סדר א"ב ובשיוו הכרות בסוף

וכל חרוז הדי' סופו חלק מפסוקי תנ"ך וקודם לו מלה אחת המציינת את הבית
 שעומד בו, והחלק בברכת שבע ששייך לו, כמו בבית הראשון: דורשתי למצן
 תורת ה' תפילה, בא"י מצן אברהם. וכן חרוז הדי' מבית השני והשלישי
 למדיה ולקדושה מסוימים: . . . טל תחרי עדות ה' נאמנה. . . לקדשו
 פקודי ה' ישרים, ועל דרך זה נכנסו פסוקי מהלים י"ט, ח', ט', ו"א, בג' בתים
 הראשונים וכו' בתים אחרונים מהפתיחה. ועוד יחבא בכוונת מזה שנסודו
 הפתיחה והאזהרות מהגאון לאמרן בתוך ברכת שבע. וחתומת הא"ב בט"ו
 בתי הפתיחה היא בג' דרכים, הא' בג' ברכות הראשונות חתום א'—ל', (והנחת
 מן מ'—ת' נמצא בסוף האזהרות עצמן בג' ברכות האחרונות), וכו' בתים
 שאחר זה חתום בכ"ד חרוזיהם א"ב שלם בכפל אות ש' נת' וכו' בתים
 האחרונים מהפתיחה שהם מושגים מהקדומים שנכפל בהם שיוו הברכות החרוזים
 באמצע ובסוף חתומים בג' חרוזים הראשונים מכל בית, אות מא"ב, דהיינו
 א"א, ב"ב, ג"ג ואח"כ חרוז לאות ד' שעולה לכאן ולכאן, כי הפייטן רצה
 לחתום הבית בלישנא דקרא ולא מצא לו בתהלים י"ט המזכר חלק שתחלתו
 באות שעומד בו. (3) ואזהרות עצמו תחלת בית הראשון: אנכי אש אכלה
 וכו', בהכמתו וכו', אמרות ה' אמרות מהוררות. ובית השני: סיני גדלים
 תעש וגו', והן בכלל קי"ג בתים וכל בית ד' חרוזים. והנה בית הא' המתחיל
 אנכי, הוא מלה הראשונה מ"י דברות שבשמות כ' כ', ואחר אנכי מלת אש
 מתחיל סדר א"ב, ובכל בית חרוז הא' והג' הם אות מא"ב, ובית הב', ג', ד',
 ה', ו' תחלתם במלת סיני, מפני, אלהים, אלה, ישראל, שהוא סוף הפסוק ה'
 מתהלים ס"ה והמשך מפסוק זה עצמו שהעמידו בראש פתיחה הקודמת, ובראש
 ה' בתים שאחר זה ה' מלות שבפסוק: גשם נדבות תניף אלהים נחלתך (מהלים
 ס"ה י') ומבית הג' שבאזהרות ואילך קודם חרוז הג' מלה הראשונה מפסוקי
 שיר השירים א', ט"ז; ב', א'—ז', כמו שנמצא גם כן בפתיחה הקודמת בראש
 חרוז ג' מכל בית מלה הראשונה מפסוקי שיר השירים א', א'—ט"ז. ובש"ז
 בתים הראשונים מאזהרות חסר בחרוז הג' התחלת פסוק משיר השירים, וכו' א
 בתים הראשונים נשלמו חרוזי א"ב הראשון, וחרוזי הדי' מכל בית הוא פסוק
 מתנ"ך הוץ מבית האחרון שנשלם בו הא"ב הוא פסוק אשר הוצאתיך מעשרת
 הדברות. וכל אלה החרוזים סובבים על דברא הראשונה מעשרת הדברות.
 ואחר זה תחלת דבור ב' שתחלתו כבתורה: לא יהיה לך תמונת כל סמל
 וכולל גם כן י"א בתים ובם חרוז הראשון והשלישי כל פעם אות מא"ב עקל
 סדר תשר"ק וקודם כל חרוז א' מכל בית עומד בחלק השני הוה מהאזהרות
 כל פעם אחת ממלות: וגלאה אתה כוננת חיתך ישבו בה תכון בטובתך לעיני
 אלהים, שהוא חלק פסוק י' ופסוק שלם מתהלים ס"ח י', י"א הוץ מבית
 הראשון שבחלק הוה שאין בו מלה מתהלים מפני שכראשון מלה מהתורה.
 וכן בחרוזי הג' מן בית ב' עד י' מזה החלק עומד כל פעם מלה אחת בראש
 מפסוקי שיר השירים ב', ח'—י"ז, ומלת עשה העומדת קודם החרוז לאות ס'
 (ש"ש מתהגדר) מעות הוא וצ"ל ענה בלישנא דקרא שם פסוק י' בשור השירים
 שעומד בו ענה דודי וכו' כאשר העיר בעל ההשרות בצד 94 מקובץ המזכר.

וכמו בחלק הא' הוחם גם חלק השני הזה כהרוו האחרון בפסוק מי' הדברות.
 וחלק השלישי מתחיל: **לא תשא את גאון ה'** בלישנא דקרא ובחרו הג' מבית
 זה אין קודם לו מלה מפסוקי תהלים ושיר השירים, וגם חלק הזה כולל י"א
 בתים שבהם בכל הרוו א' וג' אות מסדר א"ב וקודם להם בחרו א' מלה אחת
 מן ה' נתן אומר המכשרות צבא רב מלכי צבאות יודון יודון שהוא פסוק
 וחצי פסוק מתהלים ס"ה י"ב, י"ג. ובחרו הג' מלה הראשונה מפסוקי שיר
 השירים ג', א'—י', וחרו האחרון מחלק השלישי גם הוא פסוק מי' הדברות.
 וחלק הרביעי תחלתו: **זכור תענוגי שביעי**, כולל גם כן י"א בתים שחתום בכל
 חרוו א' וג' אות מא"ב וסדר תשר"ק. וסדר הנשמר בחלקים הקודמים דהיינו
 להקדים להחרוזים שחתומים באות מא"ב מלות פעם מתהלים ופעם משיר
 השירים, נמצא גם פה מחרוזת רגש בפסח והלאה וכו' משתמשים בחרו הא'
 מכל בית: ונות בית תחלק שלל אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה, שהוא
 חצי פסוק י"ג וי"ד מתהלים ס"ה, וראש פסוקי שיר השירים ג' י"א; ד, א'—ט'.
 וחרו האחרון מחלק הרביעי הוא גם כן פסוק מעשרת הדברות כמו בחלקים
 הקודמים. וחלק החמישי המתחיל: **כבר אומניך**, גם הוא כרעיו כן י"א
 בתים על סדר א"ב ומבית השני ואילך מוקדם כל פעם לחרו שחתום בו אות
 מא"ב מלה אחת מן נחפה בכסף ואברותיה בירקק הרוץ בפרש שדי מלכים
 בה תשלג, שהוא חצי פסוק י"ד ורוב פסוק ט"ו מתהלים ס"ה, וכן משיר
 השירים ראשי הפסוקים י'—ט"ז מקפיטל ד', וא'—ג' מקפיטל ה'; ומסיים
 החלק גם כן בחלקים הקודמים בפסוק מעשרת הדברות. וחלק הששי מתחיל:
לא תרצח תבנית, על סדר תשר"ק. וחלק השביעי: **לא תנאף אשת**, על
 סדר א"ב. וחלק השמוני: **לא תגנוב תשומת**, על סדר תשר"ק. וחלק
 התשיעי: **לא תענה אליל**, על סדר א"ב ומוקדם בהם בדרך חלקים הראשונים
 מן בצלמון (פסוק ט"ו) עד לשכן שבפסוק כ' מתהלים ס"ה ומן שיר השירים ה'
 ד' (דודי) עד ה' א' (מני יתנד) וכל אחד מחלקים האלה כוללים גם כן י"א
 בתים. וחלק האחרון: **לא תחמוד סחר רעך נוטה** מהקודמים כי נכללים
 בו י"ד בתים ובי' בתים הראשונים החום בכל חרוו הראשון מכל בית אורת
 אחת משם המחבר ומשם אביו עם בן: **סעיד בן יוסף**, וסעיד על דרך ערבי,
 ובמקום סעדיה בעברית. ואחר כל אות ואות מהתימה זו שתי אותיות מא"ב
 של תשר"ק וחרו הראשון מהתימת תשר"ק תחלתו תבוסת ומלות, אשר אסר
 לך אל"ה הקודם לזה בשורה זו בדפוס (שם בקבוץ צד 52) מעות הוא ושיוכים
 לשורה שלפניה כאשר השכיל לבאר החכם אינגר (שם צד 97), ונגמר התשר"ק
 בבית ה"א שאחריו זה. ודרכו בחלקים הראשונים שלא להעמיד דבר מהפסוקים
 של תהלים ושיר השירים בכל בית הראשון שבראשו תחלת פסוק מעשרת
 הדברות נשמר גם כאן ממנו והעמיד בי' הבתים שאחריו בראשי חרווי הא'
 מכל בית מלה אחת מתהלים ס"ה י"ט, כ': **יה אלהים ברוך אדוני יום יום**
יעמס לנו האל ישועתנו. ובראש כל חרוו השלישי מכל בית העמיד בדרכו
 ראש פסוק משיר השירים ופתח בחלק הזה מקום שסיים חלק הקודם דהיינו מן
 אנהגך (שם ה' ב') עד כרם שבפסוק י"א. ולפי זה נותרים מכל ספר שיר

השירים עוד ראשי ג' פסוקים (כרמי, היושבת, ברה) ומן תהלים עוד מלה אחת (מלה) ולכן יסד עוד חלק ו"א שהתחלתו: סלה ממשלתה שבב' מסוים פסוק ב' מתהלים ס"ח. וחלק האחרון הוה הוא בן ג' בתים וכל בית ד' חרוזים והעמיד הפייטן ראשי פסוקים הנותרים לו משיר השירים בראש חרוז השלישי מבית הראשון שבחלק הוה, ובשתי הבתים שאחר זה בראש חרוז הראשון. ובראש חרוז השלישי שבשתי הבתים האחרונים העמיד מלות האחרונות מסוף ב' פסוקים האחרונים משיר השירים (השמועני, בשמים), וג' בתים האחרונים מסיימים בג' ברכות האחרונות מברכת שבע והם נקשרות עם ג' ברכות ראשונות שמתחלת בהן הפתיחה על ידי אותיות מ' — ת' יגמרו בהן הא"ב בג' ברכות האחרונות שלפנינו. ולפי זה נמצא באזהרות ובפתיחה שלפניה חתימת: (1) הצי א"ב מאות א' — ל' (2) ה' פעמים א"ב שלם (3) תשר"ק ה' פעמים (4) חתימת שם המוכר עם בן ושם אביו פעם א' (5) חתימת הצי הא"ב מאות מ' — ת' (6) ראשי פסוקי עשרת הדברות: אנכי, לא יהיה, לא תשא, כבד, זכור, לא תרצה, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה, לא תחמוד (7) ראשי כל הפסוקים משיר השירים א' א' עד סופתו, י"ד (8) פסוק ח', ט', י', י"א, י"ב, י"ג, י"ד, ט"ו, ט"ז, י"ח, י"ט, כ' מתהלים ס"ח (9) החרוז בשיוו הברות לבסוף והם שלשלות חזקות שהביא הפייטן בהם כנפי רוה דמיונו, ואון לחמוה אם חרוזיו הם זרים וקשים להבין ואין יתרון להם מחרוזי הקליר והנמשכים אחריו. והנה הפתיחה נדפסת בקובץ הנזכר צד 26—29 ואחר זה מצד 30 ואילך תרי"ג מצות (עיון למטה), ועל הפתיחה נדפס שם „מנין תרי"ג מצות לר' סעדיה גאון" ובסופה בשורה האחרונה של הביאור בצד 29 כתב המבאר „רמו על תרי"ג מצות אשר פיוט זה כעין פתיחה לפניו", וזה אינו כי הוא פתיחה לאזהרות הנדפסות שם מצד 39 ואילך כאשר הראיתי למעלה מצד החתימה וקשור הפסוקים והיה מן הראוי להדפיס סדר תרי"ג מצות בראשונה ואחריו הפתיחה והאזהרות ולא להפסיק ביניהם, וראיתי שהרגיש בזה המסדר אחריו כן והדפיס אחורי השער של ספר הזה „פתיחה זו מקומה הראוי לפני האזהרות".

(1) תרי"ג מצות בחרוזים תהלים: את ה' אלהיך תירא, על סדר א"ב תשר"ק, א"ב תשר"ק, א"ב תשר"ק, וכל בית ד' חרוזים השוים בסוף בהברותיהם ובאותה המלה שמסיים בית האחד בה מתחיל השני כמו בית הא' שמסיים בגדולה בו בעצמו מתחיל חרוז הא' מבית הב': גדולה לוקני, וכן השאר ואין בו חתימת המוכר, אולם נמצא פיוט זה בסדור ר' סעדיה, ונראה מדעת הכותב שהעתקנו למעלה מספר החלוק שהוא גם כן מר' סעדיה עצמו. אכן החכם דוקעס מפקפק בדבר ואומר שדרך ר' סעדיה שהורה לנו כפירושו האמתי לספר יצירה (כתב יד פארמא שנדפס איזה דברים ממנו בנחל קדומים צד 3 ומשם בקצור בחלוקת מעשי ידי גאונים צד 85—86) הוא להכניס התרי"ג מצות בעשרת הדברות כאופן שכל דבור ודבור כולל מהם מספר נגמל, ונשמר דרכו זה מר' סעדיה באזהרותיו שלפנינו, אולם בפיוטו על התרי"ג מצות נטה מדרך הוה שכתב בפירושו לספר יצירה ושומר באזהרות. ועוד על קושי אחרת העיר החכם הזה ליהם התרי"ג מצות לר' סעדיה והוא הסרון היופי

והערר הצחות של פיוט זה מה שאינו כן בבקשותיו שנביא למטה. גם באזהרות המיוחדות לר' סעדיה שלח החכם דוקעס ידו ואמר שיתכן שאיש אחר זולת ר' סעדיה חברן ושמר דרך של הגאון בחלוקת המצות בכלל כל דבור ודבור מעשרת הדברות, ראה על כל זה דוקעס במאנאמטריפט של פראנקעל 1857 צד 345—346. אכן אין הדברים כדאי להוציא ב' פיוטים אלו מחוקת ר' סעדיה, כי האזהרות נחתמות בגושפנקא של הגאון וחתום בהן שמו: סעיד בן יוסף, וזו היא להאמין כי פיוטן אחר בשמרו דרכו של ר' סעדיה בחלוקת המצות הרשה לעצמו לחתום גם שמו של ר' סעדיה בפיוט שלא יסרו הוא בעצמו. ובענין סגנון לשונו של פיוט על התרי"ג מצות שמושנה מבקשות של ר' סעדיה גם זה אינו מענה נוצחת, כי כמו זה משונים הפיוטים המיוסדים על דינים ואזהרות מגדולי פייטני אומתינו כר' יהודה הלוי ור' משה ז' עזרא וגבירול מפיוטים שאינם בגדר הזה. גם האזהרות שהם בלי ספק מר' סעדיה כמקדם הם קושי הבנה ונעדרי הצחות כמו התרי"ג מצות, וראה גם צונץ זינאנאגאלע פאעווא מצד 117—119, ווקש בקבוץ מעשי ידי הגאונים צד 85. וכבר הרגיש החכם דוקעס בעצמו רוע היסוד שעליו בנה מעמו לשלילות הפיוט מר' סעדיה ובהר בטעם אחר והוא ששוב הפייטן בתרי"ג מצות דרכו באזהרות לסדר מספר מצות בדבורי עשרת הדברות, וגם זו ליתא, כי מי ימנע ממנו לספר פעם אחד התרי"ג מצות בעצמן כמו שעשה בפיוט הזה ולסדרן בתיקון יותר באופן משונה מראשון בפעם אחרת על פי הנחתו כענפים היוצאים מאילן ששרשיו עשרה במספר? ולכן כל עוד שלא נתברר ממקום אחר ההיפוך מזה, אין אנו נמנעים ליחסו לר' סעדיה שבסדרו נמצאו. ובסוף האזהרות הוא פיוט: אן שלש מאות וגו' ונרשם ברפוס (קובץ צד 38): „כמו בגדפס סוף מוסף“, ונלמד מזה שכבר נמצא פיוט זה, שנמצא גם באזהרות ר' אליהו הזקן (קובץ צד 72) שבמחזורנו וכן במחזור רומא, בסדר ר' סעדיה, ואולי הוא מסדר ר' עמרם כי כבר קודם ר' סעדיה היו להם סדר תרי"ג מצות בחרוים והם האזהרות שמוכרין כבר ר' נטורנאי גאון כמובא מספר הלכות פסוקות הגאונים (קונסטאנטינאפל 1516) ומישם בליטעראטורבלאטט 1846 צד 676, וכך כתב גם החכם זקש בקובץ הנזכר צד 99. והנה דעת הגאון „כי העשרה דברות ששמעום האבות לפני הר סיני כנגד אלה העשרה מאמרות עד שלא תשאר מצוה שלא תכנס תחתם“ כתוב בפירושו לספר יצירה שרמונו עליו למעלה ושנוי הוא בראש אזהרותיו: „ודברו כאש ונוצציה הרבה מצות בכל דבור וזהרות, בחכמתו כוללת בעשרת דברות, שש מאות ושלוש מצות להורות“, ומשלש בסדר שסדר המצות באזהרות האלה בעצמן כאשר כתבנו למעלה. ורש"י למשפטים כ"ד י"ב על פסוק: ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, כתב: „כל תרי"ג מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצות התלויות בהי“. והראב"ע ביתרו כ' א' כתב: „והגאון רב סעדיה חבר אזהרות וכלל כל המצות באלה עשרת הדברים“. וכנראה מרמו על זה גם ר' יהושע אבן שועב בדרשותיו: „הנה עשרת הדברות אבות לכל אלו הג' חלקים וכולם נכללו בהם וכל התרי"ג מצות יוצאות מהן

וכבר חברו הגדולים אוהרות ובררו האך יוצאין כל המצות מהן עכ"ל. —
 והטורים אשר הביאו תלמידי מנהם בשם ר' סעדיה שאמר אליהם דוקעס
 (נחל קדומים צד 3) שאולי הם מפתיהתו לאוהרותיו, לא נמצאו כלל לא
 בפתיחה, ולא באוהרות, ולא בתרי"ג מצות. וכן מה שכתב הרב רפאפארט
 (תולדות ר' סעדיה צד 36) שיתכן שמהר"ם ב"ב בתשובות הקטנות סימן ע"ו
 שהביא חרוז מר' סעדיה לקחו מאוהרות שלפנינו גם זו ליתא, ראה למטה
 בשם ר' סעדיה בר נחמני. ובאבודרהם הלכות שבועות נזכר בסתם שבסדר
 ר' עמרם ור' סעדיה נזכרו אוהרות לאמרן בשבועות. (5) סדר עבודה,
 תחלתו: באדוני יצדקו ויודוהו, מספר בתיו ב"ב כמספר אותיות הא"ב שעליו
 נסד אלא שהוכפל כל אות בראשי ח' הרווי כל בית ח' פעמים והם בשויו
 הברות בסוף, ונדפס הסדר הזה בקובץ הנזכר II מצד 10—17. ופיוט לא
 אישים נמצא ג"כ בסדור ר' סעדיה ע' למעלה צד 275. (6) אדוני שפתי תפתח
 ופי יגיד תהלתך. תהלתך אין לה תחלה וגו' גם היום ידענו וגו' וסוף בקשה
 זאת: ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו . . . יהיו לרצון . . . ה' צורי
 וגואלי. — (7) אתה הוא ר' לדרך אחד מתנשא לכל לראש ומרומם על הברכות
 וגו' וסוף בקשה הזאת: ורעם ונשאם עד העולם. שתי בקשות האלו הן הן
 בעצמן שדברתי עליהן למעלה צד 287, 288, ועליהן רמו הראב"ע בביאורו
 לקהלת ח' א' במה שאמר: „והגאון רבינו סעדיה נשמר מאלה הארבעה דברים
 בבקשותיו השתים שלא חבר מחבר כמוהם והם על לשון המקרא וקדוק
 הלשון באין חדות ומשלים ולא דרש" עכ"ל, ונדפסו ב' בקשות האלו בסדור
 תפלות רומניא דפוס וויניציאה לימי התשובה, ובקובץ הנזכר צד 74—83.
 ובלטב"ט 1851 צד 338, 458, 403. ובמחזור רומניא כתוב על הבקשה האחת:
 „תפלה אחרת לגאון“, ועל השניה: „תפלה אחרת לגאון ז"ל“, ובמחזור רומניא
 כתב יד כתוב על הבקשה נומר 6: „תפלת השחר דרבינו סעדיה זצוק"ל“ ועל
 נומר 7: „גם זאת התפלה לגאון ר' סעדיה ז"ל והיא הקצרה מהשלוש תפלות
 שיסד“. ועוד נמצאת בקשה זו בכתב יד דע רוססי נומר 997, ובתפוחי זהב
 דפוס מנטובה, (וחסרה בדפוס פיורדא) ובאיוה מחזורי ספר מדפוס וויניציאה
 ומדפוס עטייאש. ובתפוחי זהב כתוב עליה: „תפלת השחר לר' סעדיה גאון זצ"ל
 שהיתה שגורה תמיד בפי הגאון מפאנו זצ"ל“. וכפי המובא למעלה כתוב כן
 במחזור רומניא כ"י על הבקשה נומר 6. ובפרק ו' משער הבטחון כתוב בחובת
 הלבבות לר' בחיי: „כמו שאמר אחר מן החסידים בתושבחותיו: ואף
 המושכיל היודע אותך לא במעשהו יתהלל כי אם בשמך וגו' עד הוללנו כל
 היום“ וכל זה נמצא בבקשה נומר 7, והנה בכתב יד דע ראססי הנזכר
 נמצא מבקשה נומר 6 ראשה וסופה והשאר חסר בו. וכל הנוסד: תהלתך
 אין לה תחלה הוספה מאוחרת היא במחזור רומניא מר' שלמה שרביט הנהב
 שממנו במחזור הזה „תפלה ערוכה ונכבדת על דרך כתר מלכות“ (ראה למטה
 בשמו), כי אחרי פסוק אדוני שפתי וגו' התחלת התפלה גם היום . . .
 ידענו כמו שהוא במחזור כתב יד דע רוססי הנזכר. ובאמת נמצא במחזור
 זה הנדפס בסוף ההוספה הזאת: „עד כאן תוספות לשרביט הזהב“. ובבקשה

נומר 7 נראה גם כן בסוף ג' נוסח משונה, כי במחזור רומניא הנוסח בסוף:
 תתהלל מלך בפי כל קדושים ובישרי לבב ובקרב ישראל וגו' ולא נמצא זה
 הנוסח בקובץ מעשי ידי גאונים שם. ראה על כל זה: כרם חמד ה' צד 39,
 משה בן עזרא מדוקעס צד 109, לוצאטו לט' בלט 1851, צד 387 — 389;
 487—492, ומלבד שניים קטנים עוד יש הפרש גדול בין הנוסח שבקובץ הנזכר
 ובין הנוסח הנדפס מלו צאטו בלט' בלט' שם. כי בנומר 7, נוסח הקובץ (צד 77):
 נזכיר מקצתם ואתה משמים . . . כי אל שומע תפלה אתה יה' מלפניך י"א
 שתמהול לנו וגו'. ובנוסח הלט' בלט' (צד 491) נמצא קודם יה' מלפניך י"א
 שתמהול הנזכר הוספה: 8) „תתברך אלהי האלהים ואדוני האדונים ותשתבח
 בפי עליונים ותחתונים כי אין כמוך חונן אבינוים ברוך איה שומע תחנונים”
 וההוספה הזאת היא על סדר א"ב שלם ונמצאת ג"כ בתפוחי זהב הנזכר ומשמ
 נדפסה לכדה בקצת סדורי ספרד ואשכנז בשניים קטנים. והח' דוקעס (משה
 בן עזרא צד 40) מציא תתברך הזה גם בכתב יד המבורג ובמרגליות טובה
 מר' יעקב צהלון הנדפס: ושם הוא בלי שם מחבר. אכן גם בזה הצדק דעת
 לוצאטו בלט' בלט' שם צד 492) שהוספה מאוחרת היא ואינה מר' סעדיה כי
 בבקשותיו לא רדף הגאון אחרי התיבות הא"ב ולא אחרי שיון הברות של סופי
 החרוזות. ואני הכותב מציאתי תפלת תתברך הנזכר באמרי נועם מגליאגו דף
 נ"ב ב' ונדפסת עם תפלת ברכי אצולה מרוח הקדש ביחד דהיינו חרוז אחד
 מברכי אצולה וממולו חרוז אחד מתתברך ובאופן הזה מקבילים כל החרוזים
 עד סוף הא"ב. ועל ברכי אצולה נדפס שם „להרמב"ן ז"ל" ועל תתברך הנ"ל „תתברך
 לרבינו סעדיה גאון ז"ל”. וכבר נודע שלא הרמב"ן כי אם ר' יהודה הלוי חבר
 פיוט ברכי אצולה (ראה למעלה צד 72) וזיוף כמותו נעשה ג"כ בתפלת תתברך
 שיחסוהו לסעדיה ואינו מזמנו. וכן נראה דעת צונץ ריטוס צד 148. ובסוף
 מחזור רומא ח"ב נמצאת ברפוס בולניא: תפלה שנוהגים לאמרה על כל צרה
 שלא תבוא, תחלתה: יהי רצון מלפניך אר"א שיהיה הקץ הזה קץ תכלית שבי
 עמך בית ישראל ועת סוף לגלותינו ואל אבלינו ואחרית טוב לימי ענינו
 ומרודינו כי משך וגו' עד גמר חסיד. וכל זה לקוח הוא מהבקשה שרשמנו
 בנומר 6, אלא שבאר בה הוספות ונוספות שונות, דהיינו מן מלות: מן הארץ
 אתה ה' אלהים עד מתי לא תרחם על שמך המחולל בגוים וגו' עד: וכבודי
 לאחר לא אתן, ומן: שמהנו כימות עינתנו עד הסוף, על הרוב עניניהם שזה
 אלא שנוטים בנוסחאות ומה שמוקדם בזה מאוחר במקום בזה. ובמחזור מנהג
 אשכנז לערב ר"ה נמצאת תחנה: „ובכן יהי רצון . . . שתהא השנה הזאת . . .
 האזהרות אשר הוזהרתנו” וכל זה נמצא בבקשת ר' סעדיה נומר 6. ואחר זה
 במנהג אשכנז לערב ר"ה וערב יו"כ סליחה: „אנא הבט בצדקת עבדיך . . . שנת
 רצון שנת גאלה”, כל זה לקוח מההוספה במחזור רומי שהוסיפו בבקשת ר'
 סעדיה. ובמנהג פולין ביהם ומעריץ (ראה סליחות ר"א סטנאב) נמצא בתפלת
 יהי רצון הזה עוד דברים מבקשת ר' סעדיה שלפנינו דהיינו כל הנוסח: ואתה
 חשבת לצרף סיגנו וגו' עד: ואפס עצור ועזוב והנה העת אשר יאחה לך
 להושיענו, שהוא גם במחזור רומא אלא בנוסחאות נוסות. ובסליחות סטנאב

נוסף עוד: א) אשמנו בגדנו. ב) שכחנו את טובתך. ג) אלהינו בושנו. ד) אשמנו מכל עם. ה) ועתה ה' אלהינו אחרי שבינו נחמנו. ו) אנא ה' האל הגדול הגבור והגורא שומר הברית. ז) ועתה ה' אם עשינו כאולתנו עד: ולמעלה מוזאת עשה עמנו, ואחר זה אנא הבט הנוכר למעלה, ואחריו: ח) וכשחטאו ישראל במדבר. ובסליחות מנהג ליטא וכן במנהג פוונא והראדני לער"ה נמצא קודם אשמנו בגדנו היה רצון מלפניך שתהא השנה הזאת כמו במנהג אשכנזים שבאשכנז ושכאמליא, ונוטים מנהג הזה במה שמאחרים חלק אנא הבט עד מעט בסוף ותיקף אחרי אשמנו בגדנו מתחיל כמו במנהג פולין: שכחנו (עיין לעיל אות ב) עד אבדנו בעונינו, ומשם ואילך נוטה מנהג ליטא מנהג פוונא והראדני בדרך הזה:

מנהג פוונא והראדני:

מנהגי ליטא:

(a) אשמנו מכל עם . . . אשמנו בגדנו	(a) לעינינו עשקן
(b) ועתה ה' אלהינו אם עשינו . . . רב	(b) אשמנו בגדנו
(c) ואתה ר' השבת לצרף סיגנו . . . וגם	(c) אנא ה' האל הגדול . . . שומר
הברית
(d) וכשחטאו ישראל במדבר	(d) ועתה ה' אלהינו אם עשינו באולנו
ובפשעינו
(e) אשמנו בגדנו	(e) אנא הבט:
(f) אנא הבט	

והרב הגדול רפאפארט אמר (תולדות ר' נסים צד 78) שמקצת דברים שבויהו רצון לער"ה מר' נסים וזה מצד השואת דברים בין הוידוי לדבריו בסיפורי מעשיות והביא לדוגמא שכחנו את טובותיך, שבו הלשון: בהבלי עולם הזה נהבלנו ונסכלנו הרבה מאד והחלפנו עולם עומד בעולם עובר. אולם אין זה מסכים עם האמת כי הלשון הזה בעצמו נמצא בתפלת ר' סעדיה נומר 6 (ראה בקובץ צד 82): „שכחנו את רוב חסדיך ונשינו את כל טובותיך וממשפטך סרנו והרע בעניך עשינו ובהבלי העולם הזה נהבלנו . . . ונסכלנו ונשגה הרבה מאד . . . והחלפנו עולם עומד בעולם עובר.“ — ועוד ראה אחרת הביא רפאפארט לדבריו שנמצא בוידוי של ער"ה הנוכר דברים מר' נסים, ממה שכתב בסיפורי מעשיות וזה לשונו: „הענין הראשון שיסיר העבירה שבידו . . . כי האדם שלא יעזוב העבירות אינו מועיל לו תשובתו ודומה למי שטובל ושרץ בידו . . . הענין הב' שיתנחם ויתחרט על העבירות . . . ויבכה בכי גדול . . . והענין הד' לבקש מהקב"ה סליחה וכפרה . . . וצריך שיתודה חטאתו וישפיל רוחו כמו שמצינו הנביאים . . . ומהם מו' שאמר אלקי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני עליך. ובוידוי של ער"ה: אלקינו בושנו כמעשינו ונכלמנו . . . כי אנו ככלי נמאס . . . כגבר אשר הוטבל בשחת . . . אם בתשובה וידוי תתרצה הננו שבים ומתודים לפניך . . . ואם בכבי ועקה . . . ואם בשבר רוח . . . עזרא הסופר אמר לפניך אלקי בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך. והוא ממש לשונו בסיפורי מעשיות. ולכן נתעורר עתה הספק בלבי

אם לא נפל ט"ס בהג' מיי' סוף הלכ' תפלה שמרשים לאמור בער"ה אחר זכור ברית וידוי דר' סעדיה גאון, ואולי צ"ל דר' נסים גאון כי ההפך אי אפשר ר"ל לחשוב שתי התחנות מר' סעדיה, שא"כ הראב"ע המליץ הגדול לא היה מהלל את הגאון ר' סעדיה בצחות לשונו בתפלה. גם כבר הראנו כי הדמיונות בשתייהן מספורי מעשיות של ר' נסים "עכ"ל רפאפארט. אך הדמיונות כוזבות פה יחד והתראיות של הרב הגדול הזה אינו צודקות כי כל הלשונות שהביא נמצאות בתפלת ר' סעדיה נומר 6 (שם בקובץ צד 80) וזה לשונו: „טבענו ביון מצולה ואין מעמד . . . אלהינו על זאת בושנו ונכלמנו להרים אלהינו פנינו אליך וככלי נמאס כן היינו בעיני נפשנו וכגבר אשר הטבל בשחת ותעבורו שמלותיו ועתה ה' אלהינו אחרי שובינו נחמנו ואחרי הודענו ספקנו כף על ירך בושנו וגם נכלמנו ובמה תחכפר ותתרצה אם בתשובה ותודה תתרצה הנה אנחנו שבים ומתודים לפניך ה' אלהינו ואומרים הטאנו ועוינו ופשענו וסרנו ממצותיך ומשפטיך וישר העוינו ולא שוה לנו ואם בכבי ובזעקה תמלח ואם בתפלה ובתחנונים תמחול וגו' " ומוה יראה כל קורא כי הנוסח שבמחזור רומא לתפלה על כל צרה שלא תבוא הנזכרת וכן שבתפלת ער"ה שבמנהגי אשכנז פולין ליטא ופוזנא מקור אחד לו והוא תפלת ר' סעדיה גאון שלפנינו אלא שהמנהגים גרעו והוסיפו, הקצירו והרחיבו, הקדימו ואחרו חלקי תפלת הגאון כחפצם, זה בכה וזה בכה. ובין הנוספות שבתפלת ער"ה במנהגים הנזכרים הוא גם כן נוסח אנא הבט, ובוה צדקה דעת רפאפארט שנוסד על גזרת ת"תנו (תולדות ר' נסים צד 73) וכן דעת צונץ (זינאגאנאלע פאעזיא צד 138; ריטוס צד 143). ונוסח אנא הבט נמצא ג"כ במחזור רומא בתפלת על כל צרה שלא תבוא הנזכרת אכן בטופס מאד משונה. ובמחזור רומא דפוס מנטובה (פאליא והיה התחלתו בדפוס כנדפס בשער בהנוכה שר"ז והשלמתו כנדפס בסוף ח"ב ר"ה סיון ש"ך) מצאתי בח"ב דף ר"א ע"ב גם: „יהי רצן מלפניך ד' או"א שיהיה הקץ הזה קץ ותכלית וגו' ומפיים שם כמו בדפוס בולניא: לארך אפך תקחנו, ועליו נדפס: זאת התפלה חובר על גזרות אשכנז ונוהגים לאומרה על צרה שלא תבוא“. ובאמת הקורא אותה לבדה בלי השוואת אותה עם בקשת ר' סעדיה ידן כמותו ויאמר שחברה על גזרות תת"נו, אכן כפי אשר ראינו העיקר מסעדיה והנוסף מאוחר הוא ויסודתו גזרת תת"נו. וגראה שמימי קדם השתמשו בבקשת הגאון והיתה שגורה בפי כל וכן בפי ר' נסים ולמד ממנה סדר הוידוי ואיך ראוי להתודות, ולכן נמצאו בספורי מעשיותיו כל הדברים הנעתיקים למעלה שיש בהם דמיונות והשוואות לדברי ר' סעדיה. ואפשר שהוירוי הוו בעצמה היא שעליה הכונה במיימונית סוף הלכת תפלה לער"ה במה שכתוב: „ואומרים זכור ברית, ווידוי דר' סעדיה גאון“ וכן הובא מדוקעס (צור קענטנים צד 152) שמצא בכ"י בפראנקפורט דמיין כזה: „ובערב ר"ה אומר זכור ברית, וידוי דר' סעדיה“. וכמו כן נאמרה בסתם בשם זה בסדר ג' תעניות של מהר"ל הנדפס בהליכות קדם מר' גבריאל פאלק (צד 83, 84). ג' פעמים. ובתולדות ר' סעדיה (צד 29) כתב הרב הגדול רפאפארט שיתכן שהכונה בוידוי של ר' סעדיה על

אשמנו מכל עם. וגם זה לא נראה לי כל עיקר, כי שם במהרי"ל (הליכות קדם צד 82) כתוב: „בסלה לנו יאריכו לומר שלש עשרה, ויעבור, זכור ברית, וידוי דר' סעדיה וג' פעמים וידוי אשמנו מכל עם, לעינינו עשקו“ נשמע מזה שנוסח אשמנו מכל עם אינו וידוי דר' סעדיה שהרי נמנה כל אחד ואחד לחלק בפני עצמו. וכבר העיד ג"כ דרוקעס (שם) שמצא כתוב בכ"י המבורג על יהי רצון שתהא השנה הזאת: „וידוי דר' סעדיה“ שוב מצאתי שגם החכם לוצאטו כתב בדבריו נגד כבוד רפאפארט (למ"בלט 1851 צד 464. 467). ובמבוא שלו צד ל"ט כתב: „יהי רצון מלפניך או"א שיהיה הקץ הזה קץ ותכלית לשבוי (לא לשבוי) עמך בית ישראל היא סיום בקשה אחת לר' סעדיה גאון הנמצאת במנהג רומניא ותחלתה ה' שפתי תפתח . . . גם היום ידענו . . . והסיום הזה נמצא במנהג פולין לערב ר"ה וקצתו גם במנהג אשכנז לער"ה וי"כ עם חלופי נוסחאות ומגרעות ותוספות הרבה. והנוסח הכתוב כאן במנהג בני רומא הוא לרס"ג עד מלות וגם גמור חסיד ומושם ואילך הכל תוספת. בסליחה אשכנזית כ"י על קלף גדול שבידי מצאתי בחלק שני סימון ס': וידוי של ר' סעדיה ירמ"י או"א שתהא השנה הבאה עלינו ועל כל עמך בית ישראל קץ ותכלית לכל שבי פשע עמך בית ישראל וכו' ובגליון כתוב: לשבוי עמך מושם הר"מ וויגא. — וידוי דר' סעדיה נזכר גם בהגהות מיימונות הלכות תפלה ובמהרי"ל כ"י אשר העתקתי בסוף ספר הליכות קדם וקרוב לדאי שהכונה על יהי רצון זה“ ע"כ לשון הח' לוצאטו: ועוד כתב החכם הזה בלמ"בלט 1851 צד 464. שבכ"י מנהג לועז נמצא יהי רצון הזה בשתי נוסחאות, הא' הארוך והב' הקצר, והאחרון הוא בעצמו הנדפס שם ממנו כמנהג רומניא, ובסוף נסח הקצר כתוב: „זאת התפלה חברה מרנא ורבנא מר יצחק ע"ה בכ"ר בנימין ז"ל וכמהר"ר שלמה זצ"ל ממשפחת הפינצי, וטוב לאמרה בנעילת צום כפור ובתפלת צבור על כל צרה שלא תבוא על הצבור“. ולדעת לוצאטו מוסב זה על הנסח הארוך שיש בו נוספות רבות והם יתכן שנוספו מפינצי ולא כן נסח הקצר שבא כבר כדמותו וכצלמו במנהג רומניא. ונעיר עוד שנראה שוידוי אשמנו מכל עם, לעינינו עשקו, וכשחטאו, מיכה, דניאל, עורא, הנמצא במנהג פולין ואשכנז ובמנהגים אחרים שרידי תפלות ישינות מימי הגאונים הם, ולכן נמצאו גם כן בסדר תעניות השנה מנהג ספרד, קרפינטרץ, פרובינצא, ורומא. 9) כמה אקדם אכף לאלהי מרום . . . רבש"ע גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי בזכרי עונותי הרעים . . . רבש"ע גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי הנני שב ומתנחם תודה ומתחרט על עונותי . . . רבש"ע עשה עמי למען שמך הגדול . . . וידוי גדולה במהזור רומא למנחת יום כפור נחלקת לד' חלקים וחלק האחרון רבש"ע עשה עמי למען שמך הגדול הוא בעצמו בשינוי הנוסח הנמצא ג"כ ביוצר יו"כ מנהג רומא ובתפלת יום כפור קטן. ובכתב יד אחד הנכתב בשנת ל' לאלף הששי (1270) נרשם עליו: „וידוי לר' סעדיה“. אולם אינו ממנו כאשר כבר העיר לוצאטו בלמ"בלט 1851 צד 494 ובמבוא צד ל"ו. והחכם צונץ כתב (ריטוש צד 137. 138) שנמצאים בסדור ר' סעדיה סליחות ליום כפור: י"ו ליוצר, ז' למוסף, ג' לנעילה, ולכל גרדי ולמנחה לא נמצא בו

כלום. וגרעין (מאנאטשריפט מפר אנק על 1859 צד 407) הוסיף ואמר שנמצאים בו עוד: ב' ל"ז תמוז, י"ז למ"ב, ג' לצום גדליה, י' לעשרה בטבת, ג' לתענית אסתר ועוד י' סליחות שונות ובהם: אנשי אמונה אברו, אברו אנשי אמונה באים בכח נאמונה, תנות צרות לא נוכל. וראיתי אני שהובאו סליחות ופיוטים שונים על שמן של ר' סעדיה, ואקבצם פה יחד על סדר א"ב ואלה הם: (10) אב הרחמים אשר (צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 101). (11) אבוי לירח (שם צד 377. 394. 409. 429). (12) אבותינו בשלותם בעטו, סליחה ל' טבת במחזור רומא על סדר א"ב ובכתב יד אלמנצי מתוב עליה: „סליחה לרבינו עדיה ז"ל" (ומבוא מלוצאטו צד כ'): (13) אווה לי כי (צונץ שם צד 91. 93. 400. 409. 411. 480). (14) אוכור יום (שם צד 400. 460). (15) אחננה (שם צד 428): (16) איכה מעביר (שם צד 400. 411. 419). (17) אילול (שם צד 394. 417. 419). (18) אל תסתר (שם צד 101). (19) אל תתעלם (שם צד 381). (20) אם עונינו (שם צד 101): (21) אמרתי (שם צד 467): (22) אנא אל עליון (שם צד 100). (23) אנקחנו תעל (שם צד 101). (24) אנשי אמונה (שם צד 378). (25) אערוץ ביום (שם צד 100). (26) אפפנו (שם צד 106. 467). (27) אשחר (שם צד 106). (28) אתאנו עדיך לערוך (שם צד 106). (29) זכור תבוסת (שם צד 164. 399. 405. 411). והוא סליחה על עשרה הרוגי מלכות לט"ב. (30) לך ד' כאטום. נמצא בסדר ר' סעדיה על דר א"ב. ובמחזור טריפוליס הסרים החרוזים מאות כ' עד ש (צונץ ריטום צד 141). (31) סובלים עול אויב יהיתן, פזמון, חתום בו: סעדיה, מוצאתיו ברשימת שטיינשניידר מכתב יד באדלויאנא 602. נומר 166. (32) תגרת (צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 426). (33) תהום (שם צד 101. 400. 409). (34) תהלתך (שם צד 101). (35) תפן (שם צד 439): (36) תקרא (שם צד 384. 386. 387. 390): ואפשר שקצת מכליחות האלה מצא ר' סעדיה ממוחברים קודמים לו והעתיקם לסידורו. וראה עוד על סליחותיו צונץ שם צד 144. 382. ריטום צד 131. ובמחזור כתב יד משנת 1308 אצל ר' יעקב ווייל בקארלרוא מוצא החכם דוקעס עוד תפלה: (37) אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא, (ונשתק ממנה איזה דברים בספרו צור קענטנים צד 152) ועליה כתוב: „הא לך יודוי דר' סעדיה“ ואינו מהגאון, ע' לוצאטו לט"בלט 1851 צד 487. ועוד נזכרו על שם ר' סעדיה. (38) הושענות, ע' צונץ זינאגאלע פאעזיא צד 382. אולם אם הם מר' סעדיה בעצמו או שהובאו בסדרו בלבד לא ידעתי. ועוד נמצאת תפלה: (39) אדוני שפתי תפתח . . . לעבודתיך. אנא מלאך אלהים ההולך וגו', והיא במעירי שחר לר' אהרן ברכיה ממודינא (מנוטובה שפ"ד דף מ"ג), ונוכרת ממנו ג"כ במעבר יבך דף כ"ט ועליה כתוב: „תפלה מיוחסת לר' סעדיה נאה והגונה“. והיא נחלקת ליום ד' ה' ד'. אכן נראה שאם אל הגאון הכונה מיוחסת לו בשקר וכ"כ לוצאטו בלט"בלט 1851 צד 493. ובענין אתה הנהלת תורה לעמך, ראה מה שכתבתי למעלה צד 15 ומה שכתב לוצאטו במבוא צד כ"ד וכפי הנרשם לי משטיינשניידער מרשימתו עמוד 2206 נזכרו בסדר ר' סעדיה אזהרות אתה הנהלת, ואולי הם שלפנינו. ועל סדר עבודה של יוסי בן יוסי שנמצא בסדר ר' סעדיה, ראה מה שכתבתי למעלה (צד 86) בשם העטור.

ועוד נמצאו פיוטים בסדרו הנקראים הושענות ומתם מוזכרים (במאנאטשריפט מפראנקעל 1859 צד 407 בפרטות: 1) אל נא סלה נא, 2) אנא אל נא סלה נא, 3) תענה אמונים, 4) קול מבשר. ופיוט האחרון הוא כנראה פיוט הקליר: אומן ישעך בא שזכרתי לעיל צד 36 נומר 37, וכבר כתבתי שם צד 30 שר' סעדיה מביא פיוטי הקליר, וע' צונץ ריטוס צד 29, 163. והוץ מאלה מובא עוד ממנו שיר על האותיות שנמנה בו כל אות ואות כמה פעמים שנמצא במקרא ונדפס בסוף תשובת הגאונים דפוס פראג ובנובלות חכמה לישראל מקנדיא ובסוף מסורת המסורת לר' אליה כהור ובספר סיני לתורה לר' אנשיל וויהרמיוו ונמצא עליו ביאור מר' שם טוב בר אברהם שהיה בצפת בשנת פ"ה. יעויין על זה רפאפארט תולדות ר' סעדיה צד 25, דוקעס נחל קדומים צד 2, צונץ שם צד 398, 400.

ר' סעדיה זראפה בר דוד. במחזור אלגואיר הנדפס מצאתי פתיחה ליוצר יום כפור תחלה: סלה רשעתי וקה דמעתי שימה כנאדך, ענה שועתי און תפלתי בעמודי נגדך, דברי הקשב מלך יושב על כס פחדך וגו' ותחומה: סעדיה זראפה חוק. ויתכן שעליו הכונה במה שהובא ברשימות הפיוטנים מלוצאטו בליטעראטורבלאטט של אריענט 1848 צד 1616 ומפינסקער בלקוטי קדמוניות צד 123 בסתם בשם סעדיה זראפה. וצונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 357) הכיאו בין פייטני אלגואיר שחיו בערך ה"א ת' ליצירה ונקרא אצלו: Saadia Surafa ben David.

ר' סעדיה בר נחמני. ממנו מעריב א' דסוכות במחזור כתב יד משנת קפ"ז = 1427, תחלתו: 1) סוכת שלום סלה יכוננה עליון, ותחום בו גם: הקטן (היודגהיים במבוא שלו). וקצרת לשונות מפיוט זה נזכרו מצונץ (זינאגאלע פאעזיא צד 437, 441, 468, וראה גם צד 374 תחומתו: יחיה לעד ביראת שר'). ונמצא ממנו הרוזים על גדולי ישראל בסדר ימות עולם כתב יד ר' חיים מיכל בהמבורג (וכעת בכריטש מוועאום בלונדון), ולדעת זה החכם במכתבו לצונץ ר' סעדיה זה הוא בעל הפירוש (המוזחס בשקר לר' סעדיה גאון) על דניאל. ראה כרם הכהן צד 234, ועליו רמז צונץ. צור געשיכטע צד 71 וכתב שר' סעדיה מחבר הפירוש להניאל היה בימי ר' יקר תלמוד הרב בוורמיווא הוא ר' קלונימוס (בר שבתי שבא לשם) מרומי ואם כן היה מעט אחרי הש"י, ועיין תולדות ר' סעדיה צד 35 לרפאפארט ולמטה בשם ר' סעדיה. הספרי צד 101, 102.

ר' סעדיה. הרוזים מר' סעדיה הביאום מהר"ם בר ברוך בתשובותיו הקצרות סימן ע"ו וכתב: „רבינו סעדיה כתב בהרוזים שעשה מן הדינים שצריך לשבע שכונתו להשמות וקצת מן החרוז אני זוכר אך לא כלול: ואיש טוען ברעהו ומשטמה ובשבעה לבטא“. והרב הגדול רפאפארט (תולדות ר' סעדיה צד 36 נומר 43) חשב שהכונה על ר' סעדיה

גאון ועל אזהרותיו, וזה אינו כי לא נמצא הרוז זה שם ולא בתרי"ג מצות של המובאים למעלה בשמו. ולדעת צונץ (צור געשיכטע צד 71) אפשר שהפייטן הוא בעמו המפרש ספר הניאל שחי מעט אחר רש"י, ולא כן דעת ר' חיים מיכל שכתב שבעלן הפירוש על הניאל הוא ר' סעדיה בר נחמני הפייטן כאשר כתבנו למעלה בשמו.

עבאס. הוא חתום. 1) עב קל ממרומך. פיוט לנעילת יו"כ במנהג רומא **עבאש.** והבית הרביעי מתחיל „מהלתי“ ויחסר לפי זה לחתימות עבאס. בית שתחלתו אות סמך. אולם בשפתי רננות הנוסח: „סלחתי“ ובמנהג רומניא: „סלחתי ומחלתי“ ונשלמת אם כן החתימה כמובא מלוצאטו במבוא צד ל"ז ומזקש, פאעווא צד 204. 2) על היכלי אבכה. קינה במנהג ספרד לט"ב ובסדר תיקון הצות במנהגנו ולדעת לוצאטו יש להגיה את בית תפארתו ויושלם על ידי זה החימות עבאס חזק (שם). 3) עת שערי רצון להפתח. פיוט לנעילת יו"כ במחזור רומא הנדפס ובכתב יד וחתום: עבאש יהודה שמואל. ונמצא ג"כ לב' דר"ה מנהג תונים (כתב יד) ואחריו גם כן פיוט עת שערי רצון להפתח שהוא מרמב"ם (ע' לעיל צד 230) ועל הראשון כתוב „עקידה גדולה“ ועל השני: „עקידה קטנה“, וכן בכתב יד הוזה למנחת ולנעילת יו"כ כתוב עליו „עקידה גדולה“. ועוד הכניסו פיוט זה באשמורת הבקר ובמנהג אוניון ובמחזור הקראים דפוס גזולו. והחכם לוצאטו מצא במחזור קלבריו כתב יד כתוב על העקידה הזאת „לר' יהודה עבאס“ (בתולת בת יהודה צד 16—16). ולדעתו עבאס ענינו אריה בערבית והוא כנוי ליהודה ואפשר שאחד מוקני משפחת המשורר היה נקרא יהודה ועל שמו נקראו צאצאיו בשם לווי עבאס. והנה בעל הסליחה הזאת הוא ר' יהודה שמואל עבאס או עבאש . . . והמשורר הוזה נזכר לשבח בספר התחכמוני לר' יהודה חרזי שער ג' (מבוא צד ל"ז). וזה לשון האל חרזי שם: „ורבי יהודה בן עבאס גם הוא בא מארצות מערב למזרח, וכדרך השיר ארה, ולו שירים חמודים וערבים, וקצתם כאפס נחשבים, לא ערבים ולא טובים, גם הוא הוליד בן פריץ, הפליא נבלות והמרוץ“. ולדעת איזה חכמים בנו של הפייטן הוזה הוא המומר הישמעאלי שמואל עבאס שכתב ספר נגד אמונת אבותיו ומה בשנת 1180 למספרם. עיין על זה באורך גייגר משה בן מיימון צד 6. 46. 68; שטיינשניידער צייטשריפט מפראנקעל 1845 צד 78—80. 109—110. ועמק הבכא האשכנזי מהחכם ווינער בהנובר מצד 168 והלאה. הקדמת קאססל לכורי צד 19. גרעטץ, געשיכטע חלק ששי צד 133, 304. צונץ צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 678. והנה מלבד הפיוטים הנמנים למעלה נמצאו עוד איזה שירים במחזור רומניא מר' יהודה שמואל עבאס והאחד מהם מתחיל: 4) עמודי יחידתי עלי משמרת. ויש שירים שכתוב עליהם: לחן אל עבאס גם; וזן (על משקל) אל עבאסי, כמובא משם החכם ווינער בהנובר מלוצאטו כמובא שלו צד ל"ז, והכוונה כוזה שנכנים השירים האלה ממשוררים אחרים על משקל הוזה בעצמו שנהג בו הפייטן עבאס שלפנינו בראשונה. גם החכם פינסקר (קדמוניות צד 121, 122, 123) הביא

פיוטים שכתוב עליהם בכתבי ידות אצל ובלא שם מחברם: עבאסי, וכתב שהוא שם המשקל ולא שם המשוור.

ר' עובדיה הרופא הכבלי כ"ר אהרן כ"ר עוזיאל הכהן.

ממנו מצאתי במחזור שיניגולי הנשלח מקוגנין (ע' למעלה צד 281) פיוט למנחת שמחת תורה: (1) אהו פלא תמים דעה, ורוכב על שמי שבעה, ויהי לי לישועה, ע"ס א"ב ואחריו חרוזים בלי חתימה ובסוף אלה החרוזים: אמת שיר השירים הן, אשר חבר חרוזיהן, עובדיה הכהן, הרופא הכבלי, בנו אהרן קדוש האל, זראש שבטי ישראל, בן רבי עוזיאל, נשיא העזי אל. וקודם לזה הפיוט נמצא שם פיוט אחר למנחת שמחת תורה תחלתו: עץ חיים היא וגו' עורי שור בעין שכל באמרת אל, חתום בו: אהרן הכהן. ונראה שהוא אהרן הכהן בנו של ר' עובדיה הרופא שלפנינו. ואפשר שהם בעצמם כ' הפייטנים שהיו באויא זה ג' מאות שנה ונמנו מצונץ בספרו זינאגאלע פאעזיא צד 358 בסתם.

ר' עובדיה. חתימת עובדיה נמצא בפיוט: (1) זמירות אשיר. (2) טוב להודות לר', ועם הוספת חזק: (3) טרם אעמוד אכין לכבי. שלשתם בקובץ כתב יד הובא מדמשק כמוזכר מפינסקר בליקוטי קדמוניות צד 123.

ר' עזרא בר תנחום. פייטן בסוף מאה התשיעית לאלף החמישי בצרפת. נמצא ממנו סליחה בכתב יד תחלתה על שאגו. ודרכו להוסיף אחרי חתימת שם אביו גם מלת נבטוי"א שהוא ר"ת של פסוק תהלים כ"ה יג, נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ: ראה צונץ צור געשיכטע צד 360. 369. זינאגאלע פאעזיע צד 23.

ר' עזרא. במחזור ויטרי נמצאים פיוטים מר' עזרא. ובמנהג ספרד לשמחת ר' עזרה. תורה פזמון: (1) מתי יבושר, שחתום בנ' בתיו האחרונים: עזרא (ענה — זבולי — רם — אַתָּה). ובקונטרס מנהג פזמון יש אופן לשבת הגדול: (2) עוזו אדירירון אדני, וחתום: עזרא חזק ונראה ממנו בהדיא שאחד מבעלי הקבלה חברו. והרשות נתונה ליחס אותו וגם הראשון לר' עזרה המקובל רבו של הרמב"ן בקבלה המובא בתוספות בשם ר' עזרא הנביא ובידי אין להכריע. ע' הערת רפאפארט בכרם חמד ד' צד 24 קורא הדורות דף י"ו וי"ט. צונץ צור געשיכטע צד 49. 88. 565. וקש פאעזיא צד 326. הפליט משניאור וקש צד 48. כ"ח ה' צד 109. 115. 160. 208. אוצר נחמד II צד 85. ועללעניק בייטרעגע II צד 32, ובבית המדרש ג' צד xxxix הערה 5 וצד XLIII. ליטראטורבלאטט 1851 צד 561.

ר' עזריה מן האדומים בר משה. הוא החכם הנודע בעל מאור עיניים (הנדפס במנטובה, ברלין

ובויען), ומצרף לכסף הנדפס בלונדון 1854 פעם ראשון. נולד במנטובה בשנת רע"ג או רע"ד ומנעוריו דרש וחקר בתורה ובחכמה והצלחה בשתיהן. ובשנת של"א היה רעש גדול בפייסארה ברי"ז כסליו מקום אשר גר שם ר' עזריה בימים ההם והספור על זה שם במאור עינים. וחזן משירים אחדים ששר ר' עזריה כפעם כפעם על ספרים כמון על ספר מרכבת המשנה הוא פירש האברבנאל על ספר דברים הנדפס שרי"א בסביבונטה ומתחיל תורת אלהינו שאי זמרה כי קם שאון ימך בעוו משביח, או על מאורעות שארעו לו, חבר גם כן שיר קסן אשר יוחק על מצבת קברו כמובא ממנו במאור עינים פרק ס'. ובחדש כסליו של"ח שב רוחו אל אל ויקבר אצל העיר מנטובה. והטורים אשר צוה לחצוב על מצבתו נשאר לננו על ידי כתב יד ישן של זכרונות, ולא כן קברו והציון שעליו (ראה תולדות ר' עזריה בכ"ח ה' מכתב רי"ג וי"ד, כ"ח ז' צד 119). הוא יסד: 1) ארוממך אלהים המזומם מחולל כל בנגה אור יקרד, רשות לברכו של ד' דפסה במחזור מנהג רומא של שנת שמ"ז ועליו נרשם „ראה זה חדש לכמה"ר עזריה כוהאדומים ז"ל" (שד"ל במבוא למחזור בני רומא. צד כ"ב; כ"ח ז' צד 119). 2) מזמור ליום שבת קדוש לאל נורא, זמר לכבוד שבת, נמצא בסדור מברכה הנדפס פיררה תנ"ג ובקונטרס ד' קהלות שבצרפת הנדפס באביניון הקב"ה (צייטונג דעם יודענטהומס 1839 צד 468, כ"ח ה' צד 145, 153). 3) אל חי ארון עולם תמים הדעת, „תפלה בשיר שקול לבקשת משתוקק לשאת רגליו מן הגלילות האלה ללכת אל ארץ הקדש", נדפס במצרף לכסף הנוכר צד 124—125 שחברו בפיררה בשנת של"ו כמ"ש הוא עצמו שם צד 4. ובטעות מיוחס לו פיוט: אשר רכבו בשלישי חילו, שבמהזור רומא לו. דפסח כי נמצא כבר בדפוס שונצין שנדפס קודם לידת ר' עזריה (שד"ל שם במבוא צד כ"ב).

ר' עלאל בר ישועה. מומנה מצאתו במחזור תלמסאן כתב יד סליחה במעמד כ"ה מלילי אשמורת תחלתה: עורה כבודי אל... הר, עורה עורה עם נבחר, לפני בוא לילה שחררה, ביד אילת השחר. ובראשי בתיה חתום: עלאל בן ישועה חזק, וממעל הסליחה כתב גם כן: „יסוד ר' עלאל בר ישועה", וצונץ מזכירו בסתם בין פייטני אפריקא שתיו כאמצע מאה הרי"ז (1650) למספרם (וינאנאגאלע פאעווא צד 357).

ר' עמנואל בר אברהם חי ריקי. נולד בפיררה, ובהיותו בן ששנים מת אביו ברוויגיו, מקום מגורו באדרית ימיו ונתגדל ר' עמנואל מר' ידידיה רבינו אחי אמו, ובהיותו בן תשע עשרה שנה מת עליו דודו הנוכר ובנו הרופא ר' אשר נשא את אחותו לאשה ופרנס גם את אחיה ר' עמנואל. ומרוויגיו נתקבל לגוריצואה ומשם לפוורניצולה וליטריאיסמי ולצפת למורה. ומשם חזר לאמליאה והיה מורה בפירינצי ובליוורנו ואח"כ חזר עוד הפעם לארץ ישראל ויבוא לירושלים סוף אלול תצ"ז. ובשלושה השנים תצ"ח, תצ"ט, ת"ק דר בירושלים וחבר שם ספר אדרת אליהו וספר חזה ציון, ולא ארכו לו שם הימים, כי בשנת תק"ב

התגורר עוד הפעם בליוורנו ונתן הסכמתו בל"ג בעומר להמדפיס לדפוס שני הספרים הנזכרים, אשר הראשון נגמר שם בדפוס ר"ח אלול תק"ב. וספרו השני הגם כי נדפס בשערו שנדפס תק"ב, השלמתו היתה בר"ח אייר תק"ג ולא זכה המחבר לראות גמר הדפסתו, כי בצאתו מליוורנו לסוכב ערי אמליא נהרג בר"ח אדר תק"ג בהיותו בן ג"ה שנה וקברוהו על שפת הנחל. ואחר ששה ימים באו יהודים ממורדינא והוליכוהו משם לקבר ישראל בעיר גינמו ונקבר שם י' אדר, ככתוב בספר הנזכר מבנו ר' אברהם שמואל ריקי. ובסוף ספר חוזה ציון נדפסה קינה גדולה על המחבר מר' שלמה יוסף בר נתן קרפי. ור' עמנואל היתה תלמיד מר' נתן פינקארלי שהיה מורה הוראה באלכסנדריהא דילא פאל"ה כמובא ממנו בספר אדרת אליהו בתשובת שאלתו שהשיב לו הוא ר' יואל פינקארלי אביו, ט' יוניו 1729 למספרם (תפ"ט). והפייטן מכונה גם כן ר' רפאל עמנואל הי ריקי בשער ספר חוזה ציון הנזכר. הוא יסד: (1) היכל ד' מאשר יקרת, שיר חברו בליוורנו בשנת תק"ב ליום השבועות שנחתנך בו היכל המפואר הנבנה באבני שיש ומרמרא. (2) כל תופשי תורה הלא ישורו היום אשר נבחר להנוך בית, שיר לכבוד התורה כאשר הודשה התיבה בליוורנו שעליה קורין בתורה. (3) מה טוב הוא ומה נעים כי ישבו אחים יהדיו, שבת ומלה רעים כמו לוחות עלי ידיו, של איש עניו במדותיו. שיר על שבת מילה ותפלין, חתום בסופו: עמנואל הי ריקי יצ"ו. (4) ערש תאומים זרחו ביום שבת הקדש, שיר לחג השבועות על פי המוסיקיא. (5) שירו לאל עושה פלא ויוציא עמו בששון, שיר לחג המצות על פי המוסיקיא. (6) שישו שמחו, כי פורים לנו על כי הצילני האיש גנאל. שיר לפורים מסופר בו בקצור מעשה אחשורוש המן ואסתר ובסוף חתום ברמו: „עמנואל הי“. הפיוטים האלה כלם נמצאים בספרו אדרת אליהו הנזכר בחלק הנקרא פרפראות להכמה הכולל שירים וחדות שונות חוץ משירי קדש הנזכרים, ויש שם אחד המתחיל: יומא קמא על שלמא, חובר בשלש לשונות: עברי וארמי וכשדי חתום בראשי חרוזיו: יאן גאשטוני קארלוס חובר ממנו במצות ראשי עם קדש בליוורנו בעת שנכנס בעיר הזאת בימי הדוכס הגדול די מידיצי בנו של מלך ספרד בשלום בלי מלהמה. ובכלל אהב מאוד מלאכת השיר ואמר עליה (פרפראות להכמה מ"ט) שגם היא בכלל כל פעל ד' למענהו. וכן דרכו בספר הון עשיר (אמסטרדם תצ"א), פירושים על ששה סדרי המשנה, לחרון שיר קטן בסוף כל מסכתא ונכלל בו ענינה, ובו נמצא גם בסוף שיר מה טוב הוא ומה נעים שהבאתי למעלה בנומר 3.

ר' עמנואל בר יוסף. ממנו מצאתי במחזור קלבריוו כ"י (בעת בביבליותקא של אקספרד) פיוט לשבת איכה, תחלתו: אקונן במרה, כתוב עליו: „עלי ספר תורה“ והדפסתיו בשלימותו בהוספות לספר הזה צד xxvi סימן י"ד. ואם נקרא ראשי חרוזותיו מתחלתו ועד סופו חתום בו: אני עמנואל בן יוסף ששנא, ובכתב יד הנזכר נמצא חרוון פניהם נחרו, בין חרווי אהווים — לחוצים ואין הפסק בין חרוון סר וגו' וחרוון סמוך נפילתם.

אולם בצד הרוז סמוך נפילתם כתוב שם בכתב יד הנזכר: „חרוו פניהם פה מקומו צ"ל". . ואני הדפסתי על פי זה, המוכרח גם כן מתוכו, חרוו פניהם על מקומו הראוי המצויין שם, קודם חרוו סמוך הנזכר.

ר' עמנואל בר שלמה. ממשפחת הצפרוני נולד כפי חשבון של צונץ (גייגר צייטשריפט 1836 צד 326) בקרוב שנת ה"א ל"ב ליצירה, 1272 למספרם. ובספרו הנקרא מחברות (צד ט"ז מדפוס ברלין) אמר: „ושמי עם מולדתי אגידה למבינים, שם עירי היא כתים עמי הם רומנים“ והכונה על עיר רומא, ועיין אונקלוס במדבר כ"ד כ"ד, ובפירוש אמר אחרי כן (שם צד פ"ט) „ומולדתי בעיר רומה“. — ומפי עצמו נשמע שהיה שקד על ספר המורה להרמב"ם (שם ע"ט, צ"ט) והיה בקי בלימודיות טבעיות ואלהיות, גם במקרא, משנה, וגמרא, ספרי, ספרא, והלכה (שם וצד פ"ח), וידע בטיב גמון וקדושין ולמד ספר יצירה הבהיר והוזהר (שם וצד י"א, ע"ח). וכנראה היה לו גם התעסקות בחכמת הרפואה (שם צד קנ"ב, ר"ב, ר"ד, ר"ה), ומהקינה אשר יסד על עצמו (שם צד קצ"ה—קצ"ח) נראה שעסק גם כן בצרכי צבור בעיר מולדתו וכתב אגרות אל איים הרחוקים, ושטרות (ועיין גם כן שם צד י"א וצד קצ"ב וקצ"ג), ושם צד ר"י נמצאת אגרתו אשר כתב בשם קהל רומא אל הנשיא ר' שמואל אודות ר' קלונימוס בר קלונימוס שהתעכב אז ברומא. ובימי זקנתו בא עמנואל לעיר פירמו (Fermo) וקבץ שיריו ומליצותיו אל ספר אחד הנמצא אהנו בשם מחברות עמנואל. ובחרויו נמצא איזה רמזים על העת אשר יסדם בה כמו צד נ"ט שמוכר השחתת עכו שהיתה בשנת 1290 ואמר על זה ברמז: מתי נשחת עכו? כי השחת כל בשר את דרכו! ומה תאמר עכו? ראה ד' והביטה למי עוללת כה והכונה על שנת ה"א וחמישים, וכן יוכר הקינה אשר קנן בשנת ה"א פ"ח=1328 (שם צד רי"ז וצד רמ"ב) והמחברת העשרים ושמונה היא מחברת תופת ועדן חבר כעדות עצמו (צד ר"ן) אחרי אשר עברו משנותיו ששים. וזה היה לפי חשבוננו של צונץ שהבאנו לעיל בשנת ה"א צ"ב=1332. ובזקנתו לא הצליח כי עברו עליו ימים לא טובים, וגם ימים רבים אחרי מותו שפכו על ספר המחברות בוז וכלימה (ר"י קארו בש"ע א"ה סימן ש"ז סעיף ט"ז, שלשלת הקבלה דף מ"ב משה ריאטי בכפרו מקדש מעט כמובא מדוקעס עהרענ" זיילען צד 50 בהערה ג', אוולאי שה"ג ב' דפוס ווילנא צד 22). ויותר מזה ראה מה שכתב יאסט בצייטשריפט מגייגער 1835 צד 362—366, צונץ שם אצל גייגער 1836 צד 321—330; 1837 צד 47, 1839 צד 193—198. שטיינשניידער בליטעראטורבלאטט של אריענט 1843 צד 21—62, כי הוא הוא המסתתר ושם בשם Sider והוציא דברים יקרים מרמיוות שרמו עליהם עמנואל במחברות אלו. הוא חבר: (1) איכה יתגאה איש, שם במחברות צד ק"ד. (2) אלהים נפלו פני בוכרי, שם צד רל"ו. (3) אלי אלי איכה יוחן, שם צד רמ"ח. (4) אנא ד' כי אני עבדך עלי בחמלתך, שם צד קע"ב. (5) אם תקטלני אל לך אוהילי. שם צד קע"ג. (6) אפתח בכינור על עלמות שיר, שם צד מ"ג. (7) היושב על

חוג הארץ, שם צד קע"ג. 8) יקום אלהים כקדם, שם צד קע"ג. 9) ממי אלה אשאלה, שם צד רמ"ה. 10) נורא תהלות נעלה אל תחרש, שם צד קל"ט. 11) עד אן נשרף וכמוץ, שם צד ק"ג. 12) רוכב שחקים אות ברות, שם צד קע"ד. ועל אלה אשר מנאם צונץ (גיוער צייטשריפט 1839 צד 197) ואחריו שטיינשניידער (ליטעראטורבלאטט 1843 צד 59—60) יש להוסיף גם השירים האלו אשר תכונתם היא תוכחה ומוסר כשאר תוכחות מפיטמנים אחרים ואלה הם: 13) אויה לנפשי, שם צד מ'. 14) אלהינו קראנו, שם צד מ"א. 15) אלו אנשים ילכו . . . שם צד מ'. 16) אני ישן בערש תענוגי זמן בוגד, שם צד רל"ד. 17) הוי השוכב על מטת שן הקיצה אם אתה ישן, שם צד רל"ח. ומשם נדפסה התוכחה הזאת במאסף לתקמ"ח לחדש תשרי צד א' ובככורי העתים תקפ"ז במבחר המאסף הנלוה לספר הזה צד 3 ותחתיו נרשם ע . . . ל דהיינו עמנואל והקורא יטעה לאמור שהוא אחד מחברת המאסף. 18) ידי זוקן ושבה עצבוני, שם צד רל"ד. 19) ימותי חלפו רובם, שם צד רל"ה. והנה פיוט שבנומר 1, 11, נעשה מעמנואל לבקשת שר אחד שחפץ ממנו לחבר ב' שירים לשים אותם במקום שהוא מתפלל ולומד בבית תפלתו: „האחר ישלים דע לפני מוי אתה עומד, והשני ישלים לפני מוי אתה עתיד ליתן דין וחשבון“ (שם צד ק"ג), ונלמד מזה מנהג שנהגו אז כמו עתה לשים בכותל בית הכנסת קלף או נייר כתוב עליו מאמרים כהם. ופיוט נומר 2 דומה בבנינו לפיוט ד' נגדך כל האותי שבמחזור ספרד וחתומתם שוה בלשון: ד' נגדך כל האותי. ולפי זה נסה ללכת בדרך שיריו אחרי ר' יהודה הלוי שממנו פיוט הנזכר (עיין למעלה צד 70). ומצאתי פיוט הנזכר נומר 2: אלהים נפלו פני, במחזור רומא כתב יד סימן קנ"ב. ושיר נומר 4 נתן להשר „להתפלל בו במקלות“ כאמור במחברות צד קע"ב ובעבורו חבר גם כן השירים נומר 5, 7, 8, 12. ושיר נומר 6 נוסד על שלש עשרה עקרים והשתמש המשורר בנוסחאות שבשיר יגדל אלהים חי כאשר כתבתי במקור ברכה הנדפס בסדור הגיון לב צד 5.

ר' עמנואל. ברשימת בן יעקב הנזכרת במחברת א' צד 77 מצאתי רשום על פיוט ק"י תחלתו: עד שיפוח היום ונסו הצללים, פיוט בלי שם המחבר ואולי עמנואל.

ר' עקיבא בר אלעזר ע' למטה בהערה הכללית שכתבתי על ההוספות שם מצד I ואילך.

רעקיבא מפרנאקפורט דמיינ בר יעקב. רב גדול בעיר הנזכר וחתן ר' שמעון גינצבורג ונפטר

שם בשנת שנ"ז ור' יהודה ליוואי מפראג הספידו בי"ז אייר שנה הזאת והספד זה נדפס בפראג שנה, ובפ"פ דמיון תע"ט שנית עם פסק על הגונה מר' יעקב פולק (צמח דוד סוף ח"א, רשימת ר' דוד אפנהיים נומר 1090 Q, אוצרות חיים

נומר 1048, 5169. פירשט ביבליותיקא I צד 27). וכפי המובא למטה צד I
 הפייטן ר' עקיבא בר אלעזר היה אבא זקנו מר' עקיבא שלפנינו. הוא יסד:
 א) תחנונות בכל יום: ב) זמירות ותושבחות. . . . כיום השבת, ושניהם נדפסו
 במצות תלמידו ר' אליה לואניץ (ע' למעלה צד 16) בכ' תרכ"ט קטנים בבסילאה
 שני"ט אצל וואלדקילך. ובתחנונות הנזכרות אלה הפיוטים: 1) אהה נשמה,
 לך כמה בשרי, פיוט ארוך על סדר א"ב כפול ואח"כ הוידוי בלשון נופל על
 לשון ע"ס א"ב (אשמתי שמתי . . . בגדתי גדתי . . . גולתי זלתי וגו') ואח"כ
 התום בראשי הבתים: עקיבא בן מוריני הרב רבי יעקב זכרוננו לברכה להיי
 עולם הבא חזק ואמץ. 2) עיר קטנה יש במעונה אנשי מספרי. בבית הראשון
 מהפיוט הארוך הזה התום עקיבא נוישא. 3) לעולם יציר מחשבות לבי אוי לי.
 4) אקרא בנרון, מול ארון. עתה ברוך, יחד ככבי בקרי. פיוט לתפלת בקר ע"ס
 א"ב. 4) עיר ציון ועמה, היו למשלול שמה. פיוט לתפלת צהרים, התום: עקיבא
 נוישא חזק. 6) עיני לשוכן מעונה. פיוט לתפלת הערב התום נוישא חזק. 7) ענני
 ד' ענני באמור אלו קומי רוני: פיוט לתפלת הלילה. התום בו. עקיבא בן
 מהרר יעקב זכר צדיק לברכה חזק. ובזמירות הנזכרות אלה הפיוטים: 8) שבת
 ענג חמדת ימים. בראשי הבתים התום אחרי מלת שבת אות אחת מן: עקיבא
 (בה"א) נוישא. 9) על הר גבוה ותלת עליתי: עקיבא בן מהרר יעקב זכר צדיק
 לברכה חזק ואמץ. 10) עתה אל תעצבו חדות ד' היא מעווינו. התום בר עקיבא
 נוישה (בה"א) חזק ואמץ. ובזמורים ההם לשבת. 11) עדי זהב לבושך ככלה
 תעדי כליח. למוצאי שבת והתימתו: עקיבא חזק ואמץ. 12) המבדיל בין קודש
 לחול עמו כסא כבודו ינחול. זמר למוצאי שבת והתימתו: עקיבא (בה"א)
 נוישא. 13) אני לר' אומר עוזו אליו אשירה. זמר לחנוכה, וניגונו בניגון מעו
 צור" התום בו אני עקיבא חזק. ואחר השירים האלה נדפסו שם פיוטי ר' אליה
 לואניץ כמו שסדרנו למעלה צד 16 והנה התחנונות הנזכרות שבידי חסרות
 בסוף ונשלמו על ידי סופר אחד באותיות מרובעת וכתוב בסוף „סליקו להו
 התחנונות שהיבר הגאון המופלג בתורה ובחסידות מהורר עקיבא מפראנקפורט
 דמויין“. ואחר זה כתוב גם כן מאותו סופר עצמו „תהנה על דרך הויכוח
 והדין לאל איום ונורא בדין, להתפלל בכל יום פעמים. לקבל פרנסתו מאלהי
 השמים. מוסד בראשי ההרוות התימתו: אני ישראל משה בן אב אדוני
 החבר רבי אשר זכר צדיק לברכה אמן“ ותחלת הפיוט הזה הוא: אבקש
 ואהנן, לאל דעות הונן, היודע ומתבונן, לנשברי לב ביגונן וחתום בו באמת
 כמצויין עליו. ומסתפק אני אם הפיוט הזה נדפס גם כן עם התחנונות הנ"ל, או
 שהסופר שהשלים חסרון הספר הוא בעצמו הפייטן והוסיף שיר זה שעשה
 בעצמו או שמצאו כתוב על שם ר' ישראל משה בר אשר הנזכר. ופייטן ר'
 ישראל משה זכרו צונץ בסתם בלי שם אביו בין פייטני אשכנז שהיו מעט אחרי
 ר' עקיבא מפראנקפורט (וינאגאאלע פאעזיא צד 359), ואולי הוא בר אשר
 שלפנינו. ובסוף קינות דפוס לובלין משנת שע"ז נמצאות ב' קינות מר' עקיבא
 בר יעקב האחת תחלתה: 14) על הר ציון איש אוכלה התומה בראשי הרוייה:
 עקיבא נוישא חזק אמץ, והשניה. 15) ציון הורירי כנחל דמעה התומה בחרו

ה—ח: עקיבא נוישא בן מה"רר יעקב. ונוסדו שתיהן על שריפת פונא בשנת ש"ן ביום ב' ט' סיון וכמובא בצמח דוד סוף ה"א. ובהוספות בסוף ספר היה צד VII והלאה אות ג' וד' נדפסו קינות האלו מדרפוס הישן הנזכר היקר במציאות:

פּרְגִי. החימת אני פרגי חוק נמצאת בפיוט: 1) אשאל ממך מענה, הנדפס ממני בהוספות צד xxvii סימן ט"ו ממוחזר אלגיר וחונים כתב יד. 2) שומר שבת מחללו וגו' אשרי אנוש. בקשה לשבת והחימתה: אני פרגי. וגם היא במחזור הנזכר קודם שחרית ר"ה. ולא ידעתי מי הוא.

ר' פנחס הלוי בר יוסף. אחי ר' אהרן הלוי שבא מברצלונה לטוליטלא ה"א ומ"ו ליצירה ועמד בה ימים מעטים ושב לארצו (יסוד עולם מאמר ד' דף פ"ו א'), ותלמידו הריטב"א מוכיר שניהם בפבור גדול (קורא הדורות כ"ב ב'. אולאי שם הגדולים I צד 18. 154). ונמצא ממנו בכ"י פאריז: 1) אלהים נצב בעדת אל. אוהרות לשבת שלפני ראש השנה. 2) אסיר תקוה לקץ ימין לא יאמין כי יספר. פזמון לאוהרות הנזכרות. (דערענבורג בצייטשריפט מגייגר ה' צד 403. לוצאטו אצל צונץ ריטוס צד 42, צור געשיכטע צד 474). והכס אחד העיר אותי שבמגיד משנה לעירובין פרק ה' סימן ה' הובא ראיה ממה שכתב: „ר' פנחס הלוי באוהרות שלו“ שאין ספק שהכונה על ר' פנחס שלפינו.

ר' צבי הירש בר אריה ליב. הוא המכונה: הירשל לעווין, היה נצר ממשפחת ר' העשיל צורף בר יוסף צורף מווילנא. ור' העשיל היה תלמיד המקובל ר' נתן שפירא בעל מגלה עמוקות מקראקא ולא מש מבית מדרשו ויחבר ה' ספרים והם כתיבי יד (המגיד 1838—נומר 11). ואחרי מות ר' נתן שפירא בר שלמה רבו (י"ג מנחם של"ו) נתקבל הוא על כסאו לאב"ד בקראקא. והוא הוליד את ר' יעקב מלובלין ובנו ר' העשיל היה גם כן אב"ד בקראקא ומוזכר בספר ברכת הזבח. והוא הוליד את ר' שאול רב בקראקא ובנו ר' אריה ליב אב"ד באמסטרדאם והוא הוליד עם אשתו מרים בת הרב הכס צבי ואחות ר' יעקב עמדען וראה למעלה צד 109) את ר' שאול שמלא את מקומו באמסטרדאם אחרי מותו (ז' דפסה תקי"ד), אחרי שכבר היה מלפנים אב"ד בלאקטש ודובנא. ובשנת תקל"ח הדפיס באמסטרדאם ספרו בנין אריאל, ובו תשובה מר' צבי הירש שלפינו אהיו של ר' שאול כתובה בבערלין נגד ספר אחד (נודע ביהודה) שהותר בו הגלוח כחול המועד. (ראה שה"ג I צד 48 נומר 11. 12. II צד 164 סימן י"ה ובהקדמת בנין אריאל הנזכר). וכפי עדות מצבתו הנדפסת למטה ומתסכמת ר' צבי הירש על ס' שפתי רננות לר' איצק סטנאב (ברלין תקל"ג) הכתובה בברלין יום א' וי"ד אלול תקל"ג, ישב בשנה הזאת בכסא הרבנות של אב"ד בברלין. ובסבת הפקודה אשר באה מהמלך פרידריך השני אל ר' צבי הירש, חבר רבינו

משה בן מנהם ספרו הידוע ריטואלגעזעמטצע דער יודען ונתנו אל הרב הנזכר והוא בתן וחקר הדברים האמורים בו ונדפס בברלין תקל"ח. (ראה שם בהקדמה ובמאסף לשנת תקמ"ה צד קל"ח.) והיה הרב היה אוהב שלום ורודף שלום וכטל עם שאר בשרו ר' יחזקאל לנדוואי את הרם רבני אלטונא המבורג ואנבעק שהחרימו לכבוד רבם ר' רפאל כהן את המחבר ספר מצפה יקתאל (ברלין תקמ"ט) שהוא ר' שאול א"כד בפראנקפורט דאדר שמת בלונדון ובנו של ר' צבי הירש שלפנינו כמוזכר בתרף אגרת ופסק דין הנדפס פה ברלין ומהכתוב והחתום בברלין יום א' י"ב טבת תקנ"א. וראה במאסף תקמ"ט צד רכ"ג וצד רס"א - רע"ג. והרב ר' צבי הירש חבר כמה ספרים ומעט מחדושו גדפס. והחת ידי היה שיר בכתב יד (ונתתיו להחכם דוקטאר פינגער להדפיסו בספרו) כחוב עליו כזה: "שיר לנתינת ספר תורה מיוסד מכבוד אדמו" שמו נודע בשערים, מהוכם הובר חבורים, שיר ידידים ה"ה הגאון הגדול המפורסם בדרו כש"ת הרב כמחורר צבי הירש נרו אב"ד דק"ק ברלין הכירה והמדינה" והשיר הזה נוסד בו' חלקים כל חלק כנגד ההקפה שעושים עם הס"ת וזה תחלתו: "גהלו ועלו נמטי געמנים, בדת אל יקרה מפנינים, יחד בקול אבות ובנים, יאמר נא ישראל, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". ובדרך הזה הולכים גם שאר החלקים לעומת ו' ההקפות. ואלה הדברים החרותים על מצבתו בבית עלמין הישן פה ברלין: "פ"ג איש גדול ושר צבא רב פעלים מגזע יחוסי ארץ זרע קודש הלולים התוארים והשבהים ורב הודו אך למחסור, הן תורה יראה וחכמה וכל טוב אדוניו בידו. גדול מרבן שמו לבדו, אדונינו מוריני ורבינו צבי הירש בהגאון מו"ה אריה ליב זצ"ל, רועה צאן קדשים מקהלות עם ישרים סודו לונדון הלבשרמאט מנהיים ופה ברלין וך' שנים. צדיק באמונתו יהיה. ויגוע ונאסף המודו כיום ב' ד' אלול פשט את בגדו ויושם כארון למשמרת כיום ג' ה' אלול תק"ס לפ"ק עד עת קץ הימיו יקריץ ברחמים ולבש מדו עם רבים ישיגי אדמת עפר ונראה בכבודו. תנצבה." ובספר עשרה למאה מו"ר צבי הירש מגיד בוואיודסלוב (פעסט 1858) דף מ"ג נדפס קצת מהספר על פטירת אב"ד בברלין ר' צבי הירש, שנקבר יום ג' ה' אלול תק"ס.

ר צבי הירש בר חיים. הוא בעל ס' אור הירש כולל סדור תפלה, שהוכנס בו גם ספר אור צדיקים מו"ר מאיר פאפרש ונדפס באמסטרדאם הס"ט בתמונת Q. ור' צבי הירש היה דיין בפוזנא ואביו ר' חיים חזן בעיר הזאת כמפורש בשער הספר ובהכמת ר' אריה ליב בר דוד אב"ד באמסטרדאם מו"ר ניסן חס"ט ובהתימת הקדמת המחבר. והח' פירשט (ביבליאטיקא היהודית ח"א צד 167) טעה בשתיים: א' כמה שמכנהו ר' הירש חזן, ב' כמה שאמר עליו שהיה אחרי כן מרפס בווייל מערשדארף, וזה אינו כי המרפס היה מפירדא ואסף וליקט ס' ליקוטי צבי והדפיסו בוויילמערשדארף ואינו הדיין מפוזנא (וראה גם צונץ: צור געשינטע צד 268). ובבית החיים הישן בברלין מצאתי מצבת קבר אחד שנרשם עליה: האשה. . מלכה בת הדיין מהור' הירש בר חיים חזן ז"ל מפוזנא נפטרה יום

א' י"ג ניסן תצ"ז ל' הרי לך יחוסה אהרי אביה הדיין ולא המדפיס. ולכבוד אביו ר' חיים שמת בשנת תמיד (תנ"ד) יסד פיוט לאמרו בו הקפות שעושין למת וחתים בו שם אביו וכינויו ושנת מיתתו בראשי החרוזים ולא את שם עצמו של הפייטן. והתחלת זה הפיוט הנדפס בס' אור הישר הנזכר (דף מ"ו ע"א) הוא:

רחם נא אלקים חיים, מלך עולם כי עמך מקור חיים
 ותמיד יתהלך בארצות החיים, ותנוה נפשו בצרור החיים.
 חנון ברוב רחמיו, יכפר את עוניו, יהיה לעומתו עם אוהבי נאמניו
 מעשיו הטובים יהיו לנגד עיניו, תמיד יתהלך בארצות החיים.

וראשי חרוזותיו: „חיים חזן מפוונא שנת תמיד ת: צבה“. ובס' תוצאות חיים (רעדלהיים תר"ב צד 58) הדפיס ר' יצחק בעער פיוט אחד מליחות וקינות ותחנונות הסדורות בסידור כ"י ישן ובפירוש כתוב עליו: הקפה, ותחלתו: מזה פשעו ושא רשעו צור חוקר עלומתו, ובית האחרון: רחם נא עליו עד סופו בצרור החיים הוא בעצמו הבית שמתחיל בו פיוט של ר' צבי הירש שלפנינו, ולהיות כי הפיוט של הכתב יד הנ"ל ראשי חרוזי מרון, גזר אומר ר' יצחק בעער, שהרב צבי בר חיים היתה תחנה זו של מרון (שהוא לדעתו המדקדק הקדמון ר' יונה אבן גנאה הנקרא גם מרון או מרינוס) בידו ולקח חרוז זה ממנה ויסד עליו בנין שירו. ולא מחשבותיו מחשבותי כי לא כן הוא; כי ר' צבי הירש לא מפיוט הנזכר לקח חרוז זה כי אם מפיוט אחר המתחיל בבית הנזכר רחם עליו וגו' והוא בעל ז' בתים כמספר ההקפות שעושין למתים והוא נוסד לאמרו קודם שמשמיון המת בקבר ונמצא באמרי נעם לר' שלום גאליגו (בדפיס ר' מנשה בן ישראל בא"ד שצג) דף קל"א-ע"ב ובסדר ד' צומות מנהג קרפנטרץ (א"ד תקכ"ב) דף קמ"ט ובסדר תפלות מנהג ספרד (קעניגסבערג תר"י) דף ק"י ע"ב. ולא הבית הראשון לכד נגוב הוא ממנו מפיוט הספרדו הוה כי אף שאר חלקי הפיוט נגובים הם אתו מפיוט הנזכר רק ששנה מעט והחליף והתיק חרוזים מכית זה לחבירו כדי שימצא בראשי הבתים חתימות שם אביו וכינויו ושנת מותו. וזה לך האות כי בית השני בספרים אשר כתבתי נוסחו כזה:

חנון ברוב רחמיו יכפר את עוניו
 ומעשיו הטובים יהיו לנגד עיניו
 ויהיה לעומתו עם כל נאמניו
 ויתהלך לפניו בארצות החיים

אכן ר' צבי הירש שנה הנוסח וציין שם אביו חיים בחרווי הבית כזה: חנון ברוב רחמיו יכפר את עוניו, יהיה לעומתו עם אוהבי נאמניו מעשיו הטובים יהיו מול עיניו, תמיד יתהלך וגו' וכן שאר הבתים.

צורף. כנראה הוא שם משפחה ולא שם עצם פרטי. וממנו נמצא בשירים וזמירות דפוס קונשטנטינא פיוט לברכו תהלתו: צור לכבי רב חסדים, וגרשם עליו: „לצורף“ וכן ראשי חרוזיו: צורף. ובכ"ח ד' צד 33 הביא הח' לוצאטו שנמצא במחזור והרן פיוט או פיוטים לצורף.

צמח ע' בהשרה הכללית למטה אצל ההוספות וצר XXIV סימן י"ג.

קרקשוני. בסליחות כתב יד מנהג תלמעסאן מצאתי במעמד למוצאי שבת סליחה תהלתה: קדמתי הן ערכי במוצאי יום קדשי, רצונך המצא מלכי, ועתה ירום ראשי, אלהים חנני כי, כך הסיה נפשי. וחתומה: קרקשוני. ואולי הוא עצמו הפייטן שהביאו לוצאטו בכרם חמד ד' צד 33 ובלט"בלט 1848 צד 549 ואמר עליו שיש לו פיוטים במחזור והראן.

ר' שלמה אלקבץ בר משה הלוי בן אלקבץ בעל מנות הלוי שחברו בשנת פר"ט ושלו למנה לחמוי ר' יצחק כהן כנאמר ממנו בהקדמת הספר (הנדפס ווינציאה ה' שמ"ה) דף א'. ובשנת שי"ג חבר ספרו שרש ישי על רות. וכנראה היה בתחלה בשאלוניקי; ור' משה קורדוויירו היה תלמידו ובעל אהותו של הר"ש אלקבץ והוא היה תלמידו של ר' יוסף טיטאצאק (קורא הדורות דף ל"ו ע"א) והיה רב הנה בצפת ונקבר שם אכן זמן מיתתו לא נודע (שבחי ירושלים דף י"ד א'). ור' צבי הירש קאדנאוור בקב הישר פרק פ"ו דף קנ"ז ע"א. (מדפוס א"ד שנת ובדעת) כתב עליו וז"ל: „כדמצינו בגדול הדור אחד ר' שלמה אלקבץ ז"ל שהיה בקי בהכמת הקבלה ובדקדוק וחבר הרבה פיוטים ומרוב חכמתו נתקנאו בו שונאי ישראל וארב עליו ישמעאל אחד והרגו וקברו בגן שלו אצל אילן תאנה. והתאנה חנטה פניה קודם זמנה ועשתה פירות תאינים גדולים ויפים מאוד ויתמהו כל יושבי העיר והדבר בא אל מלך ישמעאלי וירא המלך הפירות ויתמה וישלח המלך אחרי הישמעאלי הג"ל ושאל אותו איך התחכם לעשות פעולה לבשל הפירות קודם זמנם? ומרוב הפחד לא יכול הישמעאלי להשיב אל המלך כי היתה סבה מאת ד' והיה מצוה המלך ליסר אותו ביסורים קשים ומרים עד שהוכרח הישמעאלי להודות. והודה שמאותו היום שהרג את היהודי ר' שלמה אלקבץ התחיל האילן לעשות פירות קודם זמנו. וצוה המלך לתלות את הישמעאל הרוצח על אותו האילן, עכ"ל. והגדה ושיחה הזאת בעצמה הביא בעל שלשלת הקבלה על ר' שלמה בן גבירול ויתכן כי נתחלף הסיפור בפי האנשים וספרו על ר' שלמה אלקבץ מה שמסופר במקום אחר מר' שלמה בן גבירול. וממנו לנו בתפלותינו: (1) לכה דודי, פיוט הידוע להכנסת שבת במנהג ספרד אשכנז ופולין, ונדפס ג"כ בסוף ארחות חיים שהוא צוואת ר' אליעזר הגדול (פראג שע"ב = 1612) ובראשי חרוזיו חתום: שלמה הלוי. ועי' מקור ברכה שלי בסדור הגיון לב צד 252. ובחמדת הימים דפוס ואלקוא דף כ"ט ב' כתוב שהאר"י לוריא. מאס בשירי גבירול וכן עורא לפי שלא נגה עליהם

אור החכמה, ובחר בשיר זה של אלקבץ שרוב דבריו מסכימים אל האמת. והמשורר המפואר הערד ער העתיק השיר הזה לאשכנזית (Abrefa, 8b. 10 & 118) ור' משה זכות באגרות הרמ"ז סימן י' כתב שמצא שבשבת אומרים ובצהלה, ובמועד ושבת אומרים ובשמחה ובצהלה ומוה הן ר' משה זכות שיש לאמור לכה דודי אפילו במועדים. (2) תפלה על המזונות. הביאה ר' אליה וידאש בספרו ראשית חכמה (דיהרגפורט תקע"א) פרק ו' משער האהבה וזה לשונו: „ומהרר שלמה אלקבץ הלוי נר"ו תקן תפלה על המזונות לאמרה בכל יום וכתוב בה: אהה האל הוון מקרני ראמים עד ביצי כנים ואין ביד שום מלאך ושר יכולת לזון ולפרנס ולכלכל כלכלתך ככתוב על ידי דוד עבדיך עיני כל אילך ישברון ואתה נתון להם את אכלם בעתו נתון להם ומפתח זה הוא בידך לצרף וללכן בני אדם לשיבטחו כך וידעו כי מושיע אין בלתיך“ עכ"ל. ובקהלת שלמה לר' שלמה ולמן ולנרון (פ"פ דאדר תקנ"ט) בהלכת סעודה וכן בסדור דרך ישרה לר' מיכל עפשטיין הנדפס עם ל"א בשנת תקכ"ח כדיני סעודה נדפסה תפלה אחת תחלתה אתה הוא ר' האלהים הוון ומפרנס ומכלכל בהסדיך לכל הברואים מקרני ראמים עד ביצי כנים וגו'. ואין בה לשון המובא מר' אליה וידאש מענין המלאכים והמפתח וכן אינה בסדר „תקון סעודה המיוסד מפי ותיקן חסידים ואנשי מעשה בצפת וירושלים“ הנדפס בשערי ציון דפוס וויען משנת תקמ"ד וכן אינה בתפלה על הפרנסה הנדפסת בהרכה סדורים בתפלות י"ח בשמע קולינו. וגירונדי בתולדות גדולי ישראל צד 320 אמר שחתומים באוצרותיו תפלות ותחנונות רבות ע"ד הקבלה שתקן אלקבץ לומר על קברי הצדיקים.

ר' שמואל בר נסים. במחזור ארגיל הנדפס וכן במחזור אלגזאייר ותונים שראיתי בכ"י נמצא פיוט לשחרית יו"כ תחלתו:

(1) שעה שועי ורפא מחלתי, מחה פשעי, וכפר מעותי. ובראשי חרוזיו חתום: שמואל ברבי נסים משנות חוק. ובמחזור כתב יד הנ"ל כתוב עליו „בקשה רבתא סימון שמואל ברבי נסים משנות חוק“. — ונמצא איש אחד ששמו כן והוא הנגיד ר' שמואל בן נסים שאליו כתב ר' יהודה אל חרוזיו אגרת לשון הוהב ואיוה שירים הנמצאים בתחכמוני כ"י באוצרות אקספרד כפי המובא מדוקעס בהערותיו בגנוי אקספרד צד 62. אכן אם הנגיד הזה הוא הפייטן הנ"ל לא הוברר לי עוד, כי חתימת „משנות“ הנ"ל לא נזכר כאן כמו שם.

ר' שמעון ׳ן לביא. היה רב בטריפולי בשנת ש"ט וחבר פירוש על הוהב לבראשית הנדפס בשם כחם פו (אוולאי שם הגדולים

א' דפוס ווילנא דף צ') וממנו מצאתי פיוט בס' הלולא רבא המיוסד ללמוד חמיד בליל וביום ל"ג בעומר שנה בשנה לזכרון ר' שמעון בן יוחאי שנסתלק בו, ונדפס זה הספר פעם שנית כליוורנו תקע"ט וברף הקודם לרף המסומן באות א' נדפס בו שיר תהלתו:

בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחביריך. בר יוחאי.
 בר יוחאי שמן משהת קדש נמשחת מכות הקדש, נשאת ציץ
 נור הקדש, חבוש על ראשך פארך בר יוחאי.

וחתום בו שמעון לביא. ונמצא ג"כ בהרבה סדורים בתקוני שבת לערבית וכתוב
 שם עליו שמוזמרים אותו בכל ערב שבת בסדר קבלת שבת על קבר ר' שמעון
 בר יוחאי, ומעות נפל באיזה דפוסים שנדפס לשדה תפוחים וצ"ל ולשדה
 תפוחים כויו בראש להשלמת שם שמעון. ואין להחליף ר' שמעון בן לביא
 הוה עם איש אחר שזמו כך שבעותו הודפס מהוור מריפולי הנקרא שתי
 רגנות כי זה היה מאה שנים אחר זה כנראה משרה. פר הוה הנדפס
 בליטראטורבלאטט 1844 צד 346. ומשפחת בן לביא נראה שמקורה בספר
 וכבר חתום באגרת השלוחה מסרקוסטה אל מלכות ארגון באב שנת תתק"צב
 אודות ספר המורה בין שאר רבנים גם כן: אברהם בר יהודה בן לביא (אגרות
 הרמבם דפוס אמסטרדאם דף ל' ב', דפוס הוראדנא ממעל האגרת המתחיל קול
 שאון מעיר). ובמצות הנשיא דון וידאל בן לביא בטולימלה חבר ר' ישועה הלוי
 בר יוסף בכואו לשם מתלמסאן בשנת ה"א רכ"ז ספר הליכות עולם ומבוא
 הגמרא הנדפס בפני עצמו וגם אצל הש"ס בסדר זרעים (ליטראטורבלאטט
 1850 צד 11 — 610). ויש עוד איזה שירים על בן יוחאי בספר הלולא רבא
 הנזכר מפייטנים אחרים, וע' לעיל ר' נחמיה חייא חיוון ובחבת ירושלים דף
 כ"ו ב'.

ר' שמעון ממנש. נזכר בחשובת רש"ל ס' כ"ט. וכפי המוכן מלשונו
 מהחכם רפאפארט כונת רש"ל לאמר שר' שמעון

ממנש היה בר סגולתו של ר' אליהו הוקן בעל אוהרת אמת יגנה חבי (ע' בשמו
 עמודי העבודה א' צד 13 — 14) וחבר אוהרות אתה הנחלת. ולדעתו עוד ר'
 שמעון ממנש הוא בעצמו ר' שמעון קרא בעל הילקוט ואחיו של ר' מנחם בר
 חלבו ואביו של ר' יוסף קרא. (עיין על כל זה כרם חמד ז' מצד 4 עד צד 15.
 58 — 61 קירכהיים בליטראטורבלאטט 1844 נומר 16 צד 231; 251 — 253
 ושם 1847 צד 344. צונץ צור געשיכטע צד 61, 68; נטעו נעמנים צד 8 — 10.
 הערות גייבער; בית האוצר ללוצאטו דף י"ב ב' ובפרוש ר' יוסף קרא הנדפס
 במאנאטשרופט של פראנקעל 1857 — 1858 במקומות שונות. אכן החכם
 היידענהיים הבין דברי רשל הנזכרים שהכונה על ר' שמעון בר יצחק ושהוא
 יחד אוהרות אתה הנחלת (ראה מאמרו הפיוטים והפייטנים בשם ר' אליהו
 הוקן ובשם ר' שמעון בר יצחק ובראש ביאורו לפיוט אתה הנחלת) וכן רשום
 ר' שמעון בר יצחק למחבר פיוט זה במחזור של החכם זקש וזה קשה להאמין
 כי יהיו לפי זה דברי רש"ל בערכוב רב כאשר כבר כתב רפאפארט שם. ועוד
 דעה אחרת שפיוט אתה הנחלת הוא מר' אליהו הוקן ומצאתי רשום במחזור
 כתב יד מנהג רומא ובנדפס כבולניא בשנת ש"א: אוהרות דאליהו וזכר לטוב.
 וכן זקש ודוקעס ראו איזה כתבי יד שכתוב עליו אוהרות דאליהו ז"ל או
 אוהרות דאליהו (רעליגיעוע פאעווא צד 177, ליטראטורבלאטט 1848 נומר 26

צד 406) והדין עם דוקעס (שם) שהסופרים שידעו שר' אליה הוקן יסד אוהרות חשבו שהם אלו וציינו אותו על שמו בטעות, ובמחזור כ"י אלמנצי כתוב על אתה הנחלת: „אוהרות דאליהו התשבי זכיר לטוב“ ובכתב יד משנת קצ"ב כתוב „עליו אוהרות דאליהו הנביא“ (לוצאטו מבוא צד כ"ד). וזה טעות נוסף מסופר אחר לטעות של סופר ראשון. ויש צדדים לאמור שפייטן קדמון מכל הנזכרים לא נודע לנו שמו חבר האוהרות האלה. וכבר נדפס במחזור רומא דפוס הנזכר וכן כתוב בכתב יד מחזור הזה שראיתי על אוהרת ראשית „אוהרות דרבנין“ ולפי עדות דוקעס (צור קענטניס צד 141) נמצא בכתב יד אחרת על אתה הנחלת: „אוהרות דרבנין דבני מתיבתא“ ועל אוהרת ראשית: „אוהרות דמתיבתא קדישא דרבנין דפומבדיתא“ נראה מזה שהם פיוטים קדומים כמו אחר מבין שרעפי הלב ואחרים שזכרם ר' סעדיה גאון באמונות ודעות מאמר ה' פרק ג', שיצאו מתחת ידי הגאונים. וראיה לזה עוד שלא נוסדו האוהרות האלו בחרון. וכן דעת החכם לוצאטו (כתולת בת יהודה צד 10 — 11. מבוא צד ו' וצד כ"ד), ולדבריו קדמו האוהרות האלו לבעל הלכות גדולות והוא ראה אותן ושימש כמליצתן והכניס גם מצות פרו ורבו מה ששכח הפייטן (כתולת בת יהודה שם). וכפי אשר הודיעני ידידי שטיינגשניידער ר' סעדיה גאון בכדורו בדבריו בלשון ערכי מוזכר אוהרות מתחילות אתה הנחלת ולא נמצא שם יו"ר מזה. ואם גם אין להחליט לודאי שאוהרות אתה הנחלת אשר הזכיר ר' סעדיה הן הן הנודעות לנו במחזורנו מכל מקום לפי הקדום אפשר לומר שהכונה עליהן. והנה פיוט אתה הנחלת שבכונה אשכנזי ופולין למוסף א' דשבועות מסודר בח' סדרים והם: 1) אתה הנחלת ע"ס א"ב. 2) תורה ומנחה, תשר"ק. אכנת מומים, א"ב. 4) תוצאת משרת, תשר"ק. 5) את שם א"ב. 6) תורה לשמור, תשר"ק. 7) אהל מועד, א"ב. 8) תשמוח לוי, תשר"ק. וחלקים האלו מצאתים גם במחזור רומי כתב יד שראיתי ובמחזור הזה דפוס בלוניא ושם מסודרים אוהרות האלו גם אוהרת ראשית ואוהרות ר' שלמה ו' גבורל לאמרום ביוצר שבת הגדול של שבועות. ובשבועות עצמו מסודר שם ליום א' במוסף אוהרת ראשית ובמוסף יום ב' אתה הנחלת דהיינו חלק זה הראשון לבדו ולא שאר חלקי האוהרות. והחכם לוצאטו במבוא שלו דף כ"ד כתב: „אתה הנחלת תורה לעמך נמצאות ג"כ במנהג רומניא. ודע כי גם בני רומא היו אומרים אותן מתחלה ועד סוף וכך היו כתובות במחזורים כתבי יד. אבל בספרי הדפוס לא נמצא מהן רק א"ב ראשונה, כי בדורות אחרונים רצו לקצר“ עכ"ל. ועל האוהרות הללו ערערו גם כן כמו שערערו הרמב"ם ואחרים על אוהרות גבורל, ונמצא בפירושו על היוצרות שראה דוקעס (ליטראטורבלאטט 1813 צד 714) כזה: שמעתי שהיו קצת מרבותני שהיו מערערין לפנים כמנצא על האוהרות האלו על שיש מקצת מצות בתורה שלא הוזכרו בהן כגון נטיעת אשירה“ עכ"ל ובמחזור דפוס מייץ משנת תק"ע כתב ר' משה בידנינג בפתיחתו לאוהרות רשימה מסך רב של מצות שלא הועלו על מספר הפייטן בסדריו אלה וכתב: ולבי אומר לי שהפייטן חבר עשרה פרקים לתרי"ג מצות כנגד עשרת הדברים ואנו אין לנו מהם אלא שמונה פרקים והשנים הנשארים נאכדו על

ידי מלטולים או על ידי סכה אחרת נעלמה ואפשר שקרה לפיט זה כאשר קרה לפיט אלפים שנה שבקרוביץ של שחרית ודומיהם" עכ"ל ופיוט אזהרות ראשית שמהורנו לב' דשבעות הוא ע"ס א"ב וכבר כתבתי למעלה שהוא גם במחזור רומי ונוסף פה מה שכתב הח' לוצ'אטו בכמוא הנזכר דף כ"ג שנמצא פיוט זה גם במנהג רומיניא ובכמה מחזורים כתבי יד מנהג רומא ובדפוס בני שונצין השני (כלי שנה ומקום) כתוב עליו "אזהרות דרבנן" ולדעתו הוא פיוט קדמון מאוד וקרוב שנעשה באחת משיבות בבל. ולא מצאתיו מוזכר בספרים ישנים לכד מראב"ן אשר מנמו נמצאו ביאורים עליו במחזור קרבן אהרן דפוס לעמבערג. ופיוט אז שש מאות שבמהורנו ביום א' וב' דשבעות גם הוא במחזור רומא הנדפס הן לשבת הגדול של שבועות והן לשבועות עצמו אחרי האזהרות הנזכרות ואחרי אזהרות בן גבירול. אולם במחזור ספרד לג' רגלים דפוס וויז משנת 1834 לא מצאתיו אחרי אזהרות גבירול. וכן כתב הח' זקש (קובץ x צד 99) שהסיום אז שש מאות הוא מסדור הגאונים החתימה המורגלת והיותר קדמונית אשר השתמשו בה בתחלה ומפני זה היא מוגדת במקום כבודה כנחלת אבות מורשה מימי קדם עכ"ל. ולהשערה הזאת של הח' זקש יש לי ראיות מוכרחות, כי כבר נמצא פיוט זה בסוף תרי"ג מצות לר' סעדיה גאון כנדפס בקובץ הנזכר ח"ב צד 38. וכן שמש בפיוט זה ר' אליהו הוקן והכניס באזהרותיו הנדפסות גם כן שם (צד 55 — 73) לשונות ומליצות שנראה מהן בברור שהיה לפניו פיוט הזה: כמו: אז שש מאות ושלוש עשרה מצות לכלה נועדים", פרוש ענש ושכר", "אמרות ד' אמרות מהורות".

הערה. הקינה שבהוספות צד I א' נדפסת מקינות לובלין משנת שע"ז ונרשם עליה שמחברה ר' עקיבא מפראנקפורט היה אבא זקינו של הגאון ר' עקיבא מפראנקפורט, וידענו שהאחרון מת שנת שני' ראה לעיל צד 305 וא"כ זמנו של ר' עקיבא הראשון נודע ממנו של ר' עקיבא השני. ובמחברת השלישי יבואו ביאורים על הגזירות הנזכרות בקינה זו ובקינה שבצד III ב'. וראה לעיל צד 306—307 על הקינות שבצד VII ג' ושבצד VIII ד'. ונוסח אל מלא רחמים צד x ה' וצד XI ו' והסליחה שבצד XXI ה' הרפסתי על פי כתבי ידות שבידי, והקרובה לציט אסתר מר' יהואל בר אברהם אבי בעל הערך שבצד xv היא ממחזור רומא כתב יד שזכרתי הרבה פעמים בפנים הספר וע' לעיל צד 100 נומר 4. וס' ט ו"א שבצד XX. XXI ע' עליהם צד 279 והם ממחזור שינגילי וכמו כן ס' י' שבצד XXI שחתימתו אליה. ובצד XXII ס' י"ב פיוט מר' יוסף בר יצחק בן שטנאש בן אביחור הוא ממחזור הנדפס והנזכר הרבה פעמים במחברת הזה. ובצד XXIV י"ג סליחה מסליחות כתב יד שמצאתי בספרי המלך פה ברלין והיא מר' צמח וקצתה נעתקת מצונץ ואמר עליה שאפשר שמחברה היה בר' יעקב ושעוד לו ב' פיוטים: 1) אלהים הבט, 2) את דבר, וזמנו היה כנראה שנת תתק"ף (זינאגאלע פאעזיא צד 277. 278. 405. 427. 454). ועל פיוט שבצד XXVI ס' י"ד' וצד XXVII ס' ט"ו, ט"ז, ראה למעלה צד 226. 303. 307. ופיוט שבצד XXIX י"ז העתיק לי הח' דוקעס בלונדון וע' למעלה צד 63 וצונץ ריטום צד 47, דוקעס בנחל קדומים צד 41 פיוט שבצד XXX ס' י"ח' הוא מדון יהודה ין יחיא ע' צד 67 והרפסתיו על פי רשימת בן יעקב שהוזכרה הרבה פעמים. ועל פיוט עינינו שבצד XXX ס' י"ט, ע' צד 46 נומר 7. ופיוט מידך צד XXXI כבדני בו הח' הדיין הרב הדרשן מה"ז מיכל זקש פה ועל פי כתב ידו הרפסתיו, וע' לעיל צד 235 נומר 2. ועל התוכחה שבצד XXXII ס' ה' ראה למעלה פה 255.

הוֹסְפוֹת.

קינה שנימה יהיה הגאון כמהר"ר עקיבא בן כמהר"ר אלעזר ז"ל היה מפראנקפורט אבא זקינו
 של הגאון מהר"ר עקיבא מפראנקפורט.

עם קדושיך נפלו, וצרותם כפלו, בצאתי מירושלים.
 עליון אלהי עולם, מהרה תגאלם, כבצאתי ממצרים.
 קרקרו בהיכלך, ושמונו גבולך, בצאתי מירושלים.
 קיום לדור דורין, יעשינו בני חורין, כבצאתי ממצרים.
 יעצו בלבב אחד, ולקדשי קדשים באו בלו פחד, בצאתי מירושלים.
 יעלו מושיעים, לאבר הרשעים, כבצאתי ממצרים.
 כתוכו שלף הרבו, אעלה על כמותי נבו, בצאתי מירושלים.
 כבוד יקודש שמך, כשתרחם על עמך, כבצאתי ממצרים.
 הפרכת דקר, ווצא דם כשוהט בקר, בצאתי מירושלים.
 הושיעני מאויבינו, ודי האמה לצרותינו, כבצאתי ממצרים.
 כרום לבבו דבר, מפרעה וכל אשר לפניו גיבה, בצאתי מירושלים.
 כבמהרה, במוינו, תעשה נקמה באויבינו, כבצאתי ממצרים.
 נגדי עמד בגבורה, עשה כי פצע וחבורה, בצאתי מירושלים.
 נחננו ביד אויבינו החופים, לפנינו יהיה נגפום, כבצאתי ממצרים.
 מאד נגדך פשע, אותו טיטום הרשע, בצאתי מירושלים.
 מצמי כמוך באלים, כל יהיו אויבינו עוד פלילים, כבצאתי ממצרים.
 וספרת תורה לקח, ופשטה על גבי קרקע, בצאתי מירושלים.
 ולומדי התורה, תוציא מאפילה לאורה, כבצאתי ממצרים.
 חמות רוחו ויצרו נתגבר, על גבה עם זונה נתחבר, בצאתי מירושלים.
 הראה ענינו ולחצנו, והביאינו כשמהה לארצינו, כבצאתי ממצרים.
 יחד לאהצו בספינה, ורוח סערה בא מתימנה, בצאתי מירושלים.
 ישראל בן בכורך, תשמהנו בכנין עירך, כבצאתי ממצרים.
 חרים קולג באלמותו, כמדומה שעל המים גבורתו, בצאתי מירושלים.
 המוכים ודחופים בגולה, תעלם כחזוה וגילה, כבצאתי ממצרים.
 רשע דיבר בגאוה, על היבשה אלחם עמו בחדה, בצאתי מירושלים.
 על רמים, תבנה מקדשך השמים, כבצאתי ממצרים.

בת קול ירד באותו פעם, בן בנו של עשו הרשע זעם, בצאתי מירושלים.
 בשביל שם קדשך המהולל, לכל בגוים יהיה עוד מחולל, כבצאתי ממצרים.
 רחום והנון שמו, רמו ליתוש ופרה לחוטמו, בצאתי מירושלים.
 רבים צררינו, תגרשם מומעונינו, כבצאתי ממצרים.
 במוחו דקר ואכל, עד אשר מות ונשכח מכל, בצאתי מירושלים.
 ככל אויבינו תעש כזה, תכלימם ותבוה, כבצאתי ממצרים.
 וזכרו גם עתה הנשחטים, ככל רגע ועתים, בצאתי מירושלים.
 יעלו על מזבחך, לריח ניחוחך, כבצאתי ממצרים.
 אותנו דמו להכריתנו, ככל פינה אשר זריתנו, בצאתי מירושלים.
 אתה הוא מלכינו, פדינו והצילנו, כבצאתי ממצרים.
 לוקים מוכים ונמרטים, ברחובות ובשווקים, בצאתי מירושלים.
 לפניך גלויים וידועים, קומה והושיעים, כבצאתי ממצרים.
 עלילות ברשע ועלילו, שם קדשך לחללו, בצאתי מירושלים.
 עליך השלכנו יהבינו, למענך אדונינו, כבצאתי ממצרים.
 זרע מרעים הרגנו באיבה, יונק עם איש שיבה, בצאתי מירושלים.
 זכור לנו זכותם, ושימנו כחותם, כבצאתי ממצרים.
 רצחו אבות ובנים, לאלף החמושי ת"תנו שנים, בצאתי מירושלים.
 ראה תראה כל העקירות, וחיש לנו עתידות, כבצאתי ממצרים.
 זאת ועוד אחרת, אשר עברו על הנשאת, בצאתי מירושלים.
 זעמך הסר מעלינו, והשב שבותינו, כבצאתי ממצרים.
 צררוני בפרך ובקושי, בק"ט שנים לאלף הששי, בצאתי מירושלים.
 צדקנו עליך דינך, שועתינו תעלה למעונך, כבצאתי ממצרים.
 להחליף חתינו בקשו, ותהיו כאחד מאתנו, בצאתי מירושלים.
 לא נמיה באלהינו, כי הוא ידע צהינו, כבצאתי ממצרים.
 הכבידו עולם עלינו, דימו להשמידנו, בצאתי מירושלים.
 היה דיות לנו, ככל צרותינו, כבצאתי ממצרים.
 קדשנו שמך עליון, בלב ובהגיון, בצאתי מירושלים.
 קול קול יעקב, והסר לב העקוב, כבצאתי ממצרים.
 טמנו לנפשינו פח ורשת, בכל הארצות מוגרשת, בצאתי מירושלים.
 טהר טינוף מעשינו, ואל לעד תפעיסינו, כבצאתי ממצרים.
 נשינו וטפינו עינו באורך, בני מדינת אושטריך, בצאתי מירושלים.
 נשאו לבכם וככם, שלא טמאו את טפם, כבצאתי ממצרים.
 יחד נשרפו אבות ובניהם, והתנים וכלותיהם, בצאתי מירושלים.
 יום רעה יכרתו, ולא יעיר כל המתו, כבצאתי ממצרים.
 גזרו עלינו צרות, בכל מיני גזירות, בצאתי מירושלים.
 גזיותינו נתנו למוכים, בשינו רתות והוקים, כבצאתי ממצרים.
 רת חוקם בלחם חלה, עלולו על בני ברעסלה, בצאתי מירושלים.
 דמם לארץ דרסו, לפנים ממחיצתך יכנסו, כבצאתי ממצרים.

לחתן וכלה לא נשאו פנים; נשרפים ונאפנים, חססו, בצאתי מירושלים.
 כך עינינו מוחלות, מעומק בור להעלות, כבצאתי ממצרים.
 כשקצים עוללים עלולות, גופינו ומאודינו לכלות, בצאתי מירושלים.
 כך אנהנו בוטחים, להרריבנו וושה אורחים, כבצאתי ממצרים.
 תמים דעות חשבו להקניט, יושבי קהלת טרינט, בצאתי מירושלים.
 תלו שרפום ואפנום, עד שישקיף משמים ויקנום, כבצאתי ממצרים.
 ואקונן על גלות הכבוד ומשא, אהינו קהילת פסא, בצאתי מירושלים.
 ושרפום באש ולהבה, הפוך לנו לטובה, כבצאתי ממצרים.
 רעות חשבו עלינו ככל עת ועונה, הרוני עינדינגן והגיגה, בצאתי מירושלים.
 ראה וראה עיניך, וחוס נא על עניך, כבצאתי ממצרים.
 האורחים עם בעלהבות שרפו בחוחים, קדושי קהלת פורצוחים, בצאתי מירושלים.
 העל אלה תחאפק ממנו, לנקום במהרה בימינו, כבצאתי ממצרים.
 אבינו מלכינו נקום נקמתינו, והשב שבעתים לחיק שכינינו, בצאתי מירושלים.
 סלה נספר שבחך, על ידי ביאת משיחך, כבצאתי ממצרים.

הוא צאנו את הארץ הזאת ונצאנו אל הארץ הזאת
 ונצאנו אל הארץ הזאת ונצאנו אל הארץ הזאת

ב.

ציון ארנוך, בכי אשר נויך, שודר למי אשרך, שבת מי הם כגיליך.
 היית כעדן גן, גוף שררך אגן סדר, וצר נרגן, החריבו גבולייך.
 נוצצת כעין הברדלח, ותהי נציב מלח, ווצרך כך שילח, אור אש גחלייך.
 מלאכים ואראלים, רקדו כמו אלים, תוכך שועלים, הולכים בהיכליך.
 לבי כמו דונג, ימס דבש פנג, ימס ויתענג, לאכול חרוליך.
 חמרמר לבי, רווח בתוך קרבי, נמס ורב עצבי, על שוד חרוליך.
 צר בית זבול ריוסס, היכל דביר ביסס, כלבוש אכלו עש, שת נוי זבולייך.
 עם רב מוספר, בלק בן ציפור, מלק דק ככפור, כחת כתלויך.
 גמשלת לבן קיסר, על עברו נמסר, רשת עדי נקשר, כן הם משליך.
 כן אויבך רעד, מקצה גער כך עד, נקשר וצור מעד, את קרסולייך.
 השיב למו אחור, ימין אוי משחור, חשך אור משחור, תואר כלולייך.
 מאז ועד עתה, רב מעי בתה, פחד ואימתה, צירי חבלייך.

שבת מושש מונים, ויגרשום קינים, השחרנו אונים, עלו ועלייך.
 אוי בעת טפך, זעקו לכן רקע כפך, זעקי בהשתפך, נפשות עמלייך.
 הוי כמעט קטפת, טוב אשכנז ריפת, שפכו דמי, בנפשות עמלייך.
 רועים מכלכליך, מים שטפנו, צרות אפפנו, זדים שאפנו, שיחתו יבולייך.
 בבאר וביאורים, שקים מצוררים, ורקו וכך דוברים, הם מעללייך.
 את היא מחוללת, גוים אוכלת, מות ומשכלת, שם שמת בכליך.
 קול נשמע מדין, הרג ושוד אכרן, הרב אדום ומדין, לוטה בשמלייך.
 מתערה הוצאת, רוצצה ורועצת, עמך ואש מוצאת, הוצת בשולייך.

1 * ראה מה שכתבתי בהערות להוספות האלו.

קרית שפירא, נוססה מאבני ראשה, היא ראש
 בהשלשה, אשתו זכר פסוקי אמת מקלך וחובלייך.
 איך אזלת ידה, היתה לאש מוקדה, שם נזבח תודה, גובר לחוליך.
 בחר מאיש תם, רב אלוקים תם, חסיד כליל חותם, חי רב פעליך.
 הוי ווירמיישא המהוללה, עיר ואם גולה, קרית
 ממוש גולה, קריתו חי, המיית נבלייך.
 היתה למדחפה, לאכול ולשריפה, להרג ולכוון ולחרפה, מיד מהללייך.
 בהרב שמואל חי, היה ושם נדחף, נהרג וגם נסחף, אל תוך זבולייך.
 ערפררט מהודרה, לה שם ברוב עושרה, שם הוד
 כבוד תורה, שם אז פירו, חק דת פליליך.
 זכו נירייה, צחו צעוריה, נעמו נעריה, בה רב אציליך.
 הרב אלכסנדררי, כהן וראש נורי, לעשות רצון ווצרי, עו כשהלייך.
 אזעק ולא אדום, איך נהפכו כסדום, זע כס ונע הדום, נתקו חבלייך.
 עיר בולראא עלי צורים, זכו מדוקרים, מולחויזן
 כדם פרים, רד דם עוליך.
 כם רב אליעזר, נהרג ואין עור, היה לראש נור, מורה אויליך.
 שם איש בני עולה, חלה בראש גולה, משה אשר דלה, מיסוד נויליך.
 הרב סגן כהניו, חבש כבוש גנב, אי חם ואי עניו, משכיל כסיליך.
 נורטהויוזן כמו סולת, סלתה כשלשלת, יחס חבצלת, גועי שתוליך.
 רב ועקב משולם, הורס וסר צילם, יהלום והוא
 סולם, מעלות שביליך.
 הוא וישיבתו, נשרפו וכל ביתו, איש איש בטליתו, אחוז גדיליך.
 ווירצבורג אשר שגבה, קמה ונצבה, רשים שלשה בה, גטעי אשיליך.
 רב כפתור זהב, משכיל וגם נאהב, דוד כפו מוצהב, כוהני כליליך.
 גם בשלשה ראש, משה אשר דרש, ורב לפרוש, את מכשוליך.
 חש גז כאז הלפו, שכלו וגם ספו, תמו ונשרפו, חיש בגלליך.
 הוי על שטראסבורג מר, לבי המרמר, גם שערי
 סמר, אל קול המוליך.
 מה רב יקר עשרם, רב יעקב מורם, אלוף ורב עירם, רב מגדיליך.
 נשרפו בכית קבר, ערום ורב גבר, נאפן ועל משבר, שוברו מכלוליך.
 הוי באזילא ואוי ברלינגאן, הוי אולם ועסלינגן,
 אויגשפורג ונערלינגן, נפלו בנופלייך.
 ובהם נדיבי עם, הוגי בדת נועם, כלו ביום זעם, היו בכליליך.
 קמטו ווורבו, חומם ונצרכו, הוקעו ונסחבו, סקלום מסקלייך.
 אצו והרשיעו, חלו והוקיעו, טבעו והשקיעו, טפך ועולליך.
 שרטו וראש מרטו, שחטו והפשיטו, על אשפות שטו, שליות נפלייך.
 על איגראא כני ספדי, שם נשלל הודי, רב הספרדי, שר מגדיליך.
 זלצבורג וגם ברעסלה, הן אויבך סילה, הרג בלי
 חמלה, את נפתוליך.

- אלה אשר נקבו, וערים אשר שגבו, מלכד אשר רבו,
שרי פרוניהם, הנלוים להם, קצו בחייהם,
אספרם מחול ירביון, וחמרו ויהמיון, מעו ויכליון,
הוי על ברענצא הוי, מאד לבי ווי, ובצרפת שוויא,
בם אנשי שמות, מלאי מידי חכמות, נגלות ונעלמות,
נפלו ביום הרג, מות בהשתרג, קופד כמו ארג,
השאת והשבר, חרב ושוד דבר, היה בכל עבר,
אוני לקול צלל, כי נפל חלל, בערו כמו גלל,
בתי כנסיות, בנוים לתלפיות, יכוננו למשכיות,
את מועדי ווצרי, שרפו בני נוצרי, שבת משובש שירי,
אף ספרי תורות, נאות ויקרות, עברו עלי ערות,
בם חו פסיליהם, התאוו ויש מהם, מלאי נעליהם,
מטבחות קמים, נפתח מקור דמים, כשאון ימים,
איך יעלה בעים, רוחם בשוא דכים, אם שברך כים,
דם מידי מדקיר, מבלי גבול הקיר, שטף כורם קיר,
עינות כבי זכות, מייליל מקור ליכות, עד עת לצאת
שואבות,
הוי אנלי בוכיות, רבו וקול נהיות, עד ישמעו חיות,
את יללחך, קול זעקתך, ישמעו אבותיך,
לו ישקוף ויראה, יוצרך וישתאה, על צר אשר יגאה,
הרג במושמוניך, שדד יקר הוניך, זבה שגר צאנך,
את כזכי בת צור, גופה בלי מצור, נפצת בלי מעצור,
כל ארצך נעתם, מדם חלל נכתם, שעיר עוונות תם,
ארץ גזירה שם, כל דם כסות נרשם, תשאי עוונות
אשם,
היתה לצוררים ראש, לכן שתו תירוש, רעל וענבי
ראש,
היה בקרבה עם רב, מתלמיד וצורב, נכבדים וגם
ערב רב,
הרב מנחם הראש, על גבו חרשו חרוש, גם דמו
הנה ידרוש,
רבי יצחק הקורא, הנועדה בכל שעה, ראש בית
אב במקרא,
תקיף ונורץ כיונה, לא נמצא, מורק לצפונה,
בחורים השוכים, פרנסים ונדיבים, המשביעים
לרעבים,
עשירים נכבדים, מלמדים ותלמידים, הוגנים וחסידים,
נהרגו ולא לכפור, עד כי חדל לספור, הוגים באמרי
שפה,
- מכל גליליך.
תכו לרגליך.
עיני מיהליך.
רבו מחבליך.
אלופי גדוליך.
חיי קהליך.
רבו חלליך.
עמך ומושליך.
צלמי נבליך.
פשו אבליך.
מחקו למליך.
מאת גויליך.
נהמות מצוליך.
הלוא חול גבוליך.
כאפיק נחליך.
דמעו ילליך.
גם אראליך.
יבכו לקוליך.
לרמוס בעליך.
מבחר עגליך.
עשתרות רחיליך.
ישא במעליך.
חמא תעלוליך.
ופרי גמוליך.
עשירים ודליך.
יושב תהיליך.
בקוצי תלתיך.
מכל אוליך.
מיני מאכליך.
יושבי אהליך.
יומם וליליך.

מדינת פולין אוכרה. אשר נגורה גזורה, מקהל קהל
 וחכותה יתחם קרם, כולם קהליך.
 העיר קאליש קראקא וגם גלוגא, גם עמחם וירא, כולם אנשי סגולייך.
 גם הרבה חבורות, מרוב לא נספרות, נטבחים וגזורות, בחרב הלליך.
אשא נהו וקינה, על אוסטריויך המדינה, היתה לראש
 פינה, על בתי הפוכת גילייך.
 אוי ואבוי יללה, על ווינא סגולה, יספרו כל בני
 גולה, כל מיני ילליך.
 גם על גרמיוויא כולה, היתה בארץ תהלה בת
 תורה וגולה, שבת משוש גילייך.
 רב אהרן נתנסה, על נפשו לא חסד, חסד וחסד
 משוגה מיתה, ביום זמנה, סר צילייך.
 שני קהלות הקדושים, הו אבני ראשים, איך
 נתבללו הושישום, ספנו ברית מילייך.
 גדולים והורי מורים, היו כם דורי דורים, אשר
 אין מספרים, וחסב גמולייך.
 פרנסים הגונים, היו לובשי שנים, עלי תולע אמונים,
 מהרו עדי גאון, והיה לדראון, ורדו שאון כסאון, עם כל אלילייך.
 יאמרו הזאת רהב, חברת בגות הב, חברת
 שקלי שקלייך.
 תחת בני אל רם, מזה תתני כפרם, עמסי שאי שברם,
 תרגו שאול לגנדיך, בה יגדל אודך, צור ישפטך
 שם עם ערילייך.
 שם משפט מספה, פיהם פחד ופח, אש לא נופח, יהו מאכלייך.
 ציון אזי תחזי, נקם ותעלזי, עוזי ומעוזי, עושך ומעללייך.
 יקרא פקח קוח, לך יחליף פח, השבי והמלקוח, ישיב חילייך.
 שודר עיחוניך, יתק עינוגך, כי על עונך, לקית בכפלייך.
 רחצי והטהרי, שבי ותתכשרי, קומי לך אורי, יאיר אפילייך.
 אך משבא תרשיש, לשם שבו תרשיש, יובל ושוש
 נשיש, עם תוף מחולייך.
ראש פרעות אויביו, ימחץ ויש אוהביו, וינהיל
 ואת קווינו, ראש קדקד יטרוף, סיגייך
 ובוראך אדם יטרוף, ראש קדקד יטרוף, סיגייך
 כבוד יצרוף, יסיר כדילייך.
 רעין מבלעך, יספה מודעוץ, ישפה משעשעך, יגהיל דגללייך.
 ולא תהיה ירך, צור יסנור בערך, פו וסגור יערך, נימי עגילייך.
 את גואלך יביא, יגון ואת תשבי, דוד ודמה לצבי, יסליל מסילייך.
 לך יהדיו יקוו, איים וילוו, אלינו ומה נאוו, ספעמו נעללייך.
 ישמחו ויגילו, יצלחו ויחילו, הר אל בעת יעלו, שלש רגללייך.

לכי לקץ הימיו, צור ישעך יומיו, כל עם ועם יאמין, כבי יה מהולליך.
יודו ויקדו אל, יה ואמרו זה אל, אחד וישאל, וידשמוח בגולייך.

על הר ציון אש אוכלתה ספק לבי כאש בוערה, ויהי מן האש
ותאכל את יסודותיה כולה, נסופה וסערה וכלהב אש אל זה ציון
גילה לנביאינו סודותיו חזק, להחריב בית כבודו, וסערה חזקה
למושחית נהפך הודותיה, ויקח בידו את האש, וישלח אל
קלוי באש גרש זמאן, ויהי הכרמל והבשן, ויהי כהן
על גביו הורש, ויהנה תנור עשן ולפיד אש אלה צדק
מינה בטן נעמוס חל, ויהי עמנו כסרו נחמוס, ויהי עמנו
גם היתה למוס, ויהי עמנו בתנורף כחמוס, דונג מפני האש.
יום ולילה אש לא תכבה מאש מלכבי איך האש תשקע, ויהי
אש ועצים הרבה מא ויהי עמנו את המך תש אלהים בקע וקודת אש.
ועתה הגדיל המדורה, ויהי מקום גדולה ותורה, ויהי עמנו
ענייה סערה, ויהי עמנו חבורה תחת חבורה, צרבת מכות אש.
ותאכל בקצה המהנה, ויהי עמנו
בהרש השלישי, עת רצון שוכן הסנה, כור באש.
עיר ואם אבי נועם, פז נאה איכה יועם,
ויי שופך בועם, אל כל העם, ותצא האש.
אש יורדה מן השמים, ויהי עמנו
ארו ארו ארורי המום, ויהי עמנו
למה אויבנו בלב גיהים, ויהי עמנו
מדברי גבורים, ויהי עמנו
נפלה עמרת ראשוננו, ויהי עמנו
מעט בתי מקדשינו, ויהי עמנו
כל שומעיו יחדו, ויהי עמנו
ביום סגריר מורדש, ויהי עמנו
וכל בית גדול באש שרף, ויהי עמנו
ואומר אך שרף שורף, ויהי עמנו
קרעתי בגדי ולבי חזק, ויהי עמנו
אם יש מכאוב כמכאובי, ויהי עמנו
ותעל אש מן הצור, ויהי עמנו
ואין מעצור ואפס עצור, ויהי עמנו
עונותינו שתהיה, ויהי עמנו
והנה גם עתה, ויהי עמנו
יצא אש מאבי מלך ואכל עמנו,
מושם למה אשכל, ויהי עמנו

היום על כתב וגליון ביום שי' אמהלה וכליון, חזק ונאמן וקדש
 ואותיות כחזיון אצבעותיה עליו בלבת אש.
 שרופת אש כסוהים עליהם יבכו זקן ונער,
 אישי ריה ניהוחים חרה אפו ותבער, במ אש.
 זעקה גדולה ומרה כי ימוש זאת התורה,
 עד מות לי חרה עיני על מקום תבערה, כי בערה במ אש.
 אש הון לא אמרה אש חזק הלא דברך כאש
 גלויה ובכל שמורה אש הון עדה ויחרם, תאכל האש.
 לא נשא פניו ויהי חם הלבני בחוני, חזק ונאמן וקדש
 ביום חרוניו ויבטח אצבעותיה עליו באש.
 חזק הלא דברך כאש עוד יקימינו ונהיה, חזק ונאמן וקדש
 מהבטחותך לא נתיאש ואני אהיה, לה לחומת אש.
 ורוח יעיר אש סתם קדורב יעבוד צעיר, סתם חזק ונאמן וקדש
 לבנות את העיר אש שלם ישלם המכשיר, את הבערה באש.
 אמוץ שהקים ממעל בקש ציון אבודה, חזק ונאמן וקדש
 הסר מירושלים סף רעל ונתשים אלופי יהודה, ככירה אש.
 הענייה והשבויה חזק ונאמן וקדש בני עמים דכורה,
 הוציאה לרויה חזק ונאמן וקדש את מורשיהם והיה, בית יעקב אש.

ד.

ציון הורירי כנחלתה חזק ונאמן וקדש
 שאג כי גחל חזק ונאמן וקדש
 ציון אם אשכחך חזק ונאמן וקדש
 וחמיד אעמוד לנוכחך חזק ונאמן וקדש
 עיר קלויה יקודה חזק ונאמן וקדש
 ואיך ישבת שכולה אהודה חזק ונאמן וקדש
 בכה נבכה בככיון חזק ונאמן וקדש
 יעקב קדוש עליון חזק ונאמן וקדש
 הלא אחת אשאלך חזק ונאמן וקדש
 למה הסתרת גחלך חזק ונאמן וקדש
 הכי נשאר שביב חזק ונאמן וקדש
 ושלחתה אותה מסביב חזק ונאמן וקדש
 פז נאה ומסולה חזק ונאמן וקדש
 נשרפה כולה חזק ונאמן וקדש
 וירח סיון לפרט קטן חזק ונאמן וקדש
 ויבא גם השטן חזק ונאמן וקדש
 בהדש סיני הוכנה חזק ונאמן וקדש
 והדת נתנה חזק ונאמן וקדש

דמעה וכשחל חזק ונאמן וקדש
 ואש נפל בהרוך חזק ונאמן וקדש
 תדבק לשון אל חוך חזק ונאמן וקדש
 למלאות דמעת נהוריק חזק ונאמן וקדש
 בעירת אש גדודה חזק ונאמן וקדש
 בתוך עדרי חבריך חזק ונאמן וקדש
 מהררי ציון חזק ונאמן וקדש
 יבכה על שביריך חזק ונאמן וקדש
 את שלומי עיר המלך חזק ונאמן וקדש
 התומה באוצרייך חזק ונאמן וקדש
 לא ירדה עליה מטר ורכוב חזק ונאמן וקדש
 אל עם בחיריך חזק ונאמן וקדש
 נשמו במסילה חזק ונאמן וקדש
 מאש הנסתר בנסתריך חזק ונאמן וקדש
 ויקרב יי את משפטן חזק ונאמן וקדש
 והביא אש ועצים למדוריך חזק ונאמן וקדש
 סמוך ליום התגנה חזק ונאמן וקדש
 בשושן והעיר נבוכה ממגדוריך חזק ונאמן וקדש

בחשעה לחדש בערב חשי
 והגה שלופי הרב וסאד סוף
 בתי מקדש וכנסיות וכו'
 הגוילים והאותיות
 יום זה אל טל
 וכל חמדה נטל
 אוי ואבוי ואלי
 חמדה נוטש עלי
 מי יתן ויכתבון מילין
 רצועות עם גוילין
 מזוזות כתב וגליונים
 עלו אל העננים
 ספרים הדורים וקדושים
 הנה כליל לאשים
 חובר אל מספד ציון
 עם רבי חנניה בן תרדיון
 גם כבודי רמוס
 עלי טרחו עמוס
 מה לכם אבל יהוד
 ואת העיר הפחיד
 נהפך לאבל כנור
 ומי יתן עיני כצינור
 על קריה מלאה תורה
 פנה הודה והדרה
 מלאות משפטים ישרים
 בראשם שלשה כתרים
 שמה ישבו אבירים
 מקשיבים קול הבירים
 קרית מלך רב פעלים
 חריפים ומפולפלים
 עיר הצדק קריה נאמנה
 איכה נשארה כמלונה
 שמה מזרתי אל
 אלופי מגדואל
 סיני מדוע הרשת
 ולא זכרת ולא דרשת
 ואם מראש זמנך
 להורבן ולשריפת אנך
 מום ראשי ועיני

ממרום שלה אש בקרב
 מיד בני כפיריך
 היו לשמה ולשאיות
 פרחו אל חדרייך
 כי אש משמים הוטל
 גם נפלו גיבוריך
 על איבוד כלי
 אשי אוריך
 קיצוץ קצוצי תפילין
 איך אשכך זכרייך
 בשערים המצויינים
 עם קדושי ספרייך
 ישנים גם חדשים
 על מקור אש נחוריך
 שריפת תורה בכליון
 עם חבילי זמוריך
 הרשע אפסטמוס
 ביום נלכד עיריך
 הלא עתה ממנו הכחיד
 בשריפת שבעים תוריך
 ועור נכמר כתנור
 לבכות על צינוריך
 חנה מפנינה יקרה
 אנה נמצא הדוריך
 צדיקים יושבים מעוטרים
 מה נאוו לחיוך בתוריך
 חצים ביד גבורים
 ארכה נחפרדה מיתרייך
 נטוים כאהלים
 מה נאוו מדבריך
 שם צדקה הנה
 במקשה פרחיך וכפתוריך
 מנעימי זמירות ישראל
 בקול נעים כינוריך
 וידך לא פרשת
 נתונים באש טהוריך
 חורבקוראך קונך
 אינכי ופני אמוריך
 מקור דמעה מן יתנני

מושה משה התנערו מעפרותך.
 קום ואמור לצורך, שיהיה
 אל שביית מרום דביריך.
 השם יתן צדק לשבת, ויהיה
 יחדיו עדרי הביריך. ויהיה
 לשושנה בין הסנה, ויהיה
 אבני אקדה שעריך.

ואועק בני אדוניך.
 מושה משה מקברך
 מדוע שלחת בעירך
 מושה משה ידבר
 ואתכם יקבץ ויהבר
 והאלהים בקול וענה
 הגה עוד אבנה

ה

נוסח אל מלא רחמים על גרות ת"ה ועל הקדושים שנדרגו בשנת תמ"ז בוורעשנא,
 ולאטווי, לובזענץ, ראגשני, לונטשיץ, פקיש, לעסלא ופונא.

אל מלא רחמים שוכן במרומים, המציא מנוחה נכונה, בסתר כנפר השכינה,
 במעלות קדושים וטהורים, כוהר הרקיע מזהורים, גבורי כח לשמוע בקול
 יוצר הרים, כתורתם וכמעשיהם הטובים היו מאירים לארץ ולדברים, שנת
 חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה ליצירה, היתה עת לקבץ נחתי ישראל
 שה פזורה, מפי סופרים וספרים יודעי רוי התורה, קוינו לשלום ואין קץ ויצאה
 בנו יד יי ונלקח כל הדרה, פולין קטן, וליטא, ורוסיא, ואקריינא, וגליל,
 וואלין, ופאראליא, כולם ישבו שקט ושאננה סלה כל אבירי ומחמדינו,
 ממרומם שלה איש בעצמותינו וירדנה, נהרגו ראשי גשיבות והנרים ומורים
 נשפך דמם כנחלי מים המוגרים, קרבו עצמן הראש והנתחים והפדרים, לקרבן
 אשה לוי יוצר וצר צורים, פרנסים וחונים ושאר אנשים הגונים, נהרגו על
 ידי גוי עו פנים. ואבות ואמהות וילדים רבים וקטנים נתפלוש בחוצת ונדרכו
 כעצים ואבנים. בחורים ובתולות והתנים וכלות המקושרים באהבה בעבותות,
 נדרכו גופם ונרמסו בנתות, המסולאים בפי והאמונים על תולע חבקו אשפתות.
 מסרו נפשם על קדושת השם האדיר והמיוחד מוחיה וממותה. מלמדים
 ותלמידים וסופרים ספרים, דורשי השומות וגויות שוות קלים וחמורים, כהם
 המיתו אכורים כמיותות המורורים כהם קברו הנים בקבדים, מהם הטביעו
 כבורת הצובים ובמים אדירים. חמו יוכל לספר הרונים למאות ולאלפים,
 תצורר נפשם ברור החיים וכחיות הקודש ושרפים, לא יוכל לספר אותן
 לשוני ושפתי, ותנקום נקמתם מהרה ככתוב: ונקתי דמום לא נקתי. כועט זמן
 ורווחה והשקט שקטנו, עד שנת תמ"ז לאלף הששי בפולין גדול כמעט
 אבדנו, היו עלינו גזרות כהנה וכנהנה, נהי בכי קינה ויללה גדלה בכל פלך
 וקהילה, ונהרגו גדולי ישראל בתורה וגדולה, ואחותנו בנו רעה והחלה, כל
 ראש לחלי וכל לבבות דוים. על הרב הגדול דק"ק וורעשנא המדת ישראל
 מהר"ר אפרים, ועל הרב הגדול החסיד אב"ד דק"ק זלאטווי מווע הלויים,
 פרשו עליהם מכמורת וסכבו אותם ונשפך דמם כאלים וצבואם, מלאכי
 שלום מר יכיוון במרומים, על הרב הגדול מהר"ר זעליג אב"ד דק"ק לובזענץ

שגמלו ראשו בקרדונים. קדוש יאמר לו על עקדת יצחק על אחד ההרים, על הרב הגדול דק"ק ראגשני שהמיתו אותו וקידש שם המיוחד אדיר באדירים, על הרוגי לונטישיץ ופקיש ולעסלא יקונן המקונן ויספיד הספרדים, ועל שאר קהלות ויהודים תמימים וישרים, אספר מזד ותבכה נפש במסתרים, כי היתה אויב ואבוי ושור על שברים. ועל הקדושים וטהורים הרב הגדול והחסיד וקדוש מהור"ר אריה יהודא יעקב כמוהר"ר יוסף ררשן דק"ק פוזנן אשר אור תורתו היה קואיר לארץ ולהרים. ונטפל עם המהור טהור גברא קדשה אויב ירא אלהים ותמים כמעשויו ה"ה הקדוש מהור"ר אברהם יעקב בהחבר ר' פינחס יצחק שתדלץ הגדול דק"ק פוזנן שסבלו ענוים קשים ומרים, כיווס הקדוש וגורא יום הכפורים וקדשו שם המיוחד אדיר באדירים, תחשב דמס כדס פרים, ויסורין הממרקון אברהם כאמורים ופדרים. גם לואת יחדר לבי ומעי הומים בהומון, על גזרות שאר ארצות אשכנז וצרפת ואספמיא. שם היתה תורה וגדולה כיושכי ירושלים. ויד יי היתה במ גזירה אחת גזירה. בכפלי כפלים רבנים גדולים לתורה ולתעודה. גאוני ארץ מקהילי קהילת לבתי מדרשות בית וועדה. בעלי פוסקים ובעלי קבלה. מחברו ספרים בלי שיעור ומדה, לא יאומן כי יסופר בחידה, מה נאמר ומה נדבר על בתי כנסיות מעט מקדשות ובתי מדרשות, שם הכל קטנים וגדולים רוחשות ותעשות. ראה יי והביטה כי באו גוים מקדשה וממאו כל טהרה כטמאת הגדה. הושיעה יי כי באו בנים עד משבר וכח אין ללידה. אם עלבון בניך נשתוק בשתוקה, מה תעשה לתורתך הקדושה והנקרה מפנינים ומדבש מתוקה, כמה ספרי תורה וספרים קרעו כתר השכיר, גוילים נשרפים ואותיות פורחים לאוורים, העל אלה תתאפק ותחשה, עד מתי לא תנקום נקמת עמך ישראל ונקמת תורתך הקדושה. העל אלה תתאפק רם גאה גאה, למה תהיה כאיש נדהם כגבור לא יוכל להרגיע. מנחם תשבי מכשר ואומר תשלח לנו בן דוד עני ורוכב על החמור, להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם, ולעורר נפשות עמך ישראל מקבורתם. והם יראו בשמחתנו ואנחנו בשמחתם במהרה בימינו ונאמר אמן.

וואת הנהגתו יצחק אשכנזי קדוש יאמר לו על עקדת יצחק על אחד ההרים, על הרב הגדול דק"ק ראגשני שהמיתו אותו וקידש שם המיוחד אדיר באדירים, על הרוגי לונטישיץ ופקיש ולעסלא יקונן המקונן ויספיד הספרדים, ועל שאר קהלות ויהודים תמימים וישרים, אספר מזד ותבכה נפש במסתרים, כי היתה אויב ואבוי ושור על שברים. ועל הקדושים וטהורים הרב הגדול והחסיד וקדוש מהור"ר אריה יהודא יעקב כמוהר"ר יוסף ררשן דק"ק פוזנן אשר אור תורתו היה קואיר לארץ ולהרים. ונטפל עם המהור טהור גברא קדשה אויב ירא אלהים ותמים כמעשויו ה"ה הקדוש מהור"ר אברהם יעקב בהחבר ר' פינחס יצחק שתדלץ הגדול דק"ק פוזנן שסבלו ענוים קשים ומרים, כיווס הקדוש וגורא יום הכפורים וקדשו שם המיוחד אדיר באדירים, תחשב דמס כדס פרים, ויסורין הממרקון אברהם כאמורים ופדרים. גם לואת יחדר לבי ומעי הומים בהומון, על גזרות שאר ארצות אשכנז וצרפת ואספמיא. שם היתה תורה וגדולה כיושכי ירושלים. ויד יי היתה במ גזירה אחת גזירה. בכפלי כפלים רבנים גדולים לתורה ולתעודה. גאוני ארץ מקהילי קהילת לבתי מדרשות בית וועדה. בעלי פוסקים ובעלי קבלה. מחברו ספרים בלי שיעור ומדה, לא יאומן כי יסופר בחידה, מה נאמר ומה נדבר על בתי כנסיות מעט מקדשות ובתי מדרשות, שם הכל קטנים וגדולים רוחשות ותעשות. ראה יי והביטה כי באו גוים מקדשה וממאו כל טהרה כטמאת הגדה. הושיעה יי כי באו בנים עד משבר וכח אין ללידה. אם עלבון בניך נשתוק בשתוקה, מה תעשה לתורתך הקדושה והנקרה מפנינים ומדבש מתוקה, כמה ספרי תורה וספרים קרעו כתר השכיר, גוילים נשרפים ואותיות פורחים לאוורים, העל אלה תתאפק ותחשה, עד מתי לא תנקום נקמת עמך ישראל ונקמת תורתך הקדושה. העל אלה תתאפק רם גאה גאה, למה תהיה כאיש נדהם כגבור לא יוכל להרגיע. מנחם תשבי מכשר ואומר תשלח לנו בן דוד עני ורוכב על החמור, להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם, ולעורר נפשות עמך ישראל מקבורתם. והם יראו בשמחתנו ואנחנו בשמחתם במהרה בימינו ונאמר אמן.

אל מלא רחמים שוכן בגבהי מרומים, המציא מנוחה למעלה קדושים וחביבים, ממשלות אופנים וחיות זכרובים, מנחם תשבי מכשר ואומר תשלח לנו בן דוד עני ורוכב על החמור, להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם, ולעורר נפשות עמך ישראל מקבורתם. והם יראו בשמחתנו ואנחנו בשמחתם במהרה בימינו ונאמר אמן.

גדול העצה ורב העלילה, ראה שפלות בני עליה, למה ותאמרו פועלי און ונכריה, לאמור איפוא חסין יהי אלהים חכם מנחמתנו, עבדים ארורים זהה הוי אדוני כי בויתנו, מנחלת ה' ארץ טמאה השלכתנו, עבדים ארורים משלו בנו, זכור ה' מה היה לנו.

וי וי צעקו מלאכי עליון, כי נגזור מארץ יפיפיה אפריון, משכנות מכמחות
זכור אזכור ונפשי תשוה, נתנו נבלת חסידך כדומם וצומח, נמלקו ונמלגו כעוף
הי זקים למה תשתוק, אויביך יהמיון בלעג ושחוק, אוכלי עמי כאוכלו מתוק,
טבוה טבה בפסח תנו והכן, על אבן זוחלות ואבן בוחן, שם מצא תשעה
גורו המורים ולא נחטאו, מהם הרגו והטביעו, הבנים נשחטים והאבות געו,
כל השומע תצלינה אזניו, מה לאב שהגלה את בניו, ואוי לבניו ששלחם מעל
למשמע אוון דאבה נפשינו, ככי ויללה וצוחה ברחובותינו, ניטול כבוד כל
מחוץ תשכל הרב ומחדרים, אימה וחשיכה מן השערורים, להשמיד ולהרג
נא זכור איפוא ישרים, המוני עם וגדולי המורים, דורשי התורה בכתרי
ספרי תורות לאשפות נורקים, וכתבי הקדש בחוצות ובשווקים, קנחו וכתמו
עיני עיני ירדו כמו פלג, בהריגת החסיד הקדוש והטהור אב"ד דקהילותינו
מוהר"ר זעליג, השליכהו בעד החלון ונמס כשלג, פצו מוחו
פקדונו ובמלג. **פה קדוש דורש באמרי אל, פנו מאירות כמלאך הגואל, אב"ד בק"ק זלאטווי**
החסיד הקדוש והטהור מוהר"ר ישראל, יצאה נשמתו בשמע
ישראל.
צדיק הוא ד' ליחש פעמים, אב"ד דק"ק וורעשנא הקדוש והטהור הגאון
מוהר"ר אפרים, וכן הוצק הן בשפתים, ירא וישקוף ד' משמים.
קפץ ונפל לחוך הים, אב"ד הקדוש והטהור מוהר"ר יצחק יודע לשער טפה
שבים, ואשר שם חוק וגבול ים, אמר אישבי אישבי ממצולות ים:
ראה ד' והביטה בכושר, הקדוש והטהור הר"ר מרדכי ש"ץ מליץ יושר, כותב
בניקיון אמרו שפר, איה שוקל ואיה סופר.
שמעו כי נאנחה בשברון מתנים, והריגת החסיד והקדוש כמוהר"ר יהודא
מנהיג מדינה בעדי עדיים, הכהו בכלשון ובשלש שנים, מיתות
אכזריות ומשונות כפלים.
תורה תורה חגרי אבל, בני בחוניך טמאים בככל, ובכל מיני עינוי וסבל,
ושאריתם כשה לטבה יובל.
אני מנגינתם בשבתם ובקומתם, הרפת אנוש נושא וכלימתם, כלפי מעלה זרקו
בריתם, שחטו בניהם אל חיק אימותם.

אברהם ושאר ישיני חברון לא יוכל לשכך אף וחרון, כי יצא גזירה על ישראל וישורון, איכה מקוננת הבצלת השרון.

בין יבין אלהי המיוחד, שקבלו מלכותו ביראה ופחד, ענו כלם כאחד: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

הורו עולם שאו שאיה, פצע וחבורה ומכה טריה, וממכה עצמה מתקן טריה, בהריגת הקדוש והטהור מקראקא מוהר"ר מתתיהו.

אליעזר האל המושיע, בהריגת הקדושים מק"ק לבשין הר"ר יצחק והר"ר עוזר דמוס נישע, קדושתם מפיהם מביע, אל נקמות ה' אל נקמות

הדופיע. כצבי וכאיל וגש אלהי צבאות, ויפרע לערוו בפרוע פרעות, דמי חתנים וכלות לחופה מובאות, דמי אחים ואחיות ובתולות כנביאות.

תם עונך בת הנינה, לא אוסיף להגלוך (?) למשל ולשנינה, עוד תעדו תופיך פנינה, בשלום ובמישור בחסד ובחנינה.

לפרט קטן עזבתיך וברחמים גדולים, אקבצך באמת ובתמים, חשים נס ודגל ציונים, ואשלח לך צביונים, וגאמור אמן.

ז

סליחה של הגאון אב"ד דק"ק ליסא עיר מולדתי מורינו ר' יצחק בר מורינו הרב ר' אברהם משה ישראל לבי סיון וליום כפור. על גזירת ת"ה ות"ט.

אלהינו ואלהי אבותינו.

אדברה במר נפשו ואספרה אשר עשו הרקים ופוחזים בצאן וידך, אשיחה ואהימה על התרוגים ומכוחים על יחודיך. בלב נשבר אזכיר הללו

בת עמי בני וידיך. בחסדך בטחתי שתאבד כל צורתי נפשי כי אני עבדך. צאים טמונו לי פח מכמורים רשת וחבלים. גוים רעים עוי פנים נמהרים

מוסר וחבלים. דורכי קשת מרי נפש בשמעני אחזתני צורים וחבלים. דמוע תדמוע עיני כי נשבה עדר ה' אלופינו המסובלים. הוכה כעשב ויבש לבי כי

עתקי גברו חיל הקדרים והיונים. הרגו טף ונשים זקן כחור ובתולה אבות ובנים. וגם קבורה לא היתה להם סחוב והשלך בחוצות ובמים הזידונים.

דורב בכת יהודה ככי וגהי וקבצו פארור כל פנים. זממו רשעים לאבד זרע קדש בנים מוחטבים. זרע מרעים שמי כוב ורהבים. חרב פתחו למבוה

ישרי דרך כפרים וכשבים. חריצו ברזל וכלי משחית לקחו והרגו מצדיקי הרבים ככוכבים. טבחו טבח גדול בנעמרב רבתא בהתאסף שם קהל רב,

טרפו והשחיתו גאונים ראשי ישיבות בר כי רב וצורב. יונקי שדים עיר ומלוואה הכה לפי חרב, יצא ה' ונלחם במתקוממים ביום הלחמו ביום קרב.

כרו זדים שיחות בטולשין ובהומיא בנסים בחרב מכובד מלחמה, כלבים עוי נפש מסרים ביד אדונים קשים רודפי זמה. לימודי הרע רקים פוחזים

לא הותירו כל גשמה. לילה ויום אבכה בזכרי עם ה' שנחרגו באכזריות

חמה • מעיר מתים נאקו נאקת חלל מפני חמת המציק שהשחית זקן יונק
 ועולל. נאקת נהרגו בעלי תריסין מוציאין יקר מזולל, נחנו פשענו ומרינו
 אתה ה' תכפר כי אליך אתפלל. ספו כתיים רבים ובתי מדרשות וכנסיות,
 סופרים ומשנים תרעתים בעלי תריסין ראשי גליות. עינו העדה דורשי קלות
 וחמורות וכתרי אותיות, על אלה אני בוכיה ואזעק עד ישקף וירא משמו
 עליות. פליטי הרב סתרי נדחום מלמו אל ערי מבצרים, פרים רבים סבבום
 עדת מרעים חזירי יערים. צוד צדום בשפוך סלולת לשחת העדיות וכאו
 בשערים, צוהו השחיתו היהודים הנמצאים ביסורים קשים ומרים. קנא נוקם
 לילדים ויולדות תנוקת של בית רבן שהשליחו חיים בתוך הבארות, קול קול
 יעקב שהיה למגן ולמחסה ולתפארת. רשעים הכום עד כלה לאין פליטה
 שארית, ריח מעשיהם לרצון יעלה לפניך (ביו"כ אימרים: כשני השעורים
 זכום הפר) כקמורת. שפכו דם כמים ונגעו דמי אבות ואמותם בניהם
 ובנותיהם, שללו ובזו כל אוצרות מחמד עיניהם. תעו יתר הפליטה כצאן
 אוברות מפני הרב אויביהם, תאניה ואניה בכל גלות ישראל וכל מקומות
 מושבותיהם. יהיה נגד עיניך דם נפשות צדיקים השפוך כמים, צדיקים
 וצדקניות ולומדי תורתך הקדומה מיומים, חסידים וחסידות יראה אלהים
 המיחרים שמך בכל יום פעמים, קדושים וקדושות זקנים ונערים קבלו באהבה
 הגורה מן השמים, בחמה שפוכה הרגום צמאים ומוכפנים, נתנם את בשרם לרוש
 קוצים וברקנים, לא חסו על פרי בטן ועל אבות ובנים, אל תחרש ואל
 תשקוט אל ונקום נקמת בני אבות הרחמנים, מחמדי עין ספרי תורות וכתבי
 הקדש דת אש וחוקים, השליכו בכל חוצות באשפות ובעמקים, רשעים
 קשרם ברגליהם ורמסו עליהם ברחובות ובשווקים, ראה ה' וקנא לתורתך
 ורחם על הנאנחים והנאנקים. אברהם אהבך הבטחתו להעמיד מורעו ככל
 דור מגינים, להציל בזכותו לדור דורים מכל פגעים ושוטנים, והן עתה נהרגו
 רבבות ואלפים חסידים ונכונים והגונים, אנא שוב מחרוגך ורחם סגולה זרע
 אמונים. משה רעה נאמן עמוד מוקברך וראה צאנך בלעום זידים, מהם
 הרגו ומהם שרפו ושברו העצמות והגידים, זעק והליל לפני מלך עליון אולי
 ירחם יתר הפליטה החרדים, ויחנך ה' צבאות עמו אשר בכל יום יחודו
 פעמים מעידים. ישראל בנך בכורך קבעת זיו אנקו ככסא כבודך, הצל
 בניו לקוחים ממות ואויביהם כלה תמתם בחרוגך, ולא יזכר שם רק ופוחז
 עוד מוחה תמוה שמות כל אויביך, ורחם תרחם כל זרע וצחק הנעקר על
 קדושת שמך, זכור ה' ואל תשכח את כל ההרגום על קדושתך, תמוחץ
 לבושך מדם צאן מרעתך ונפשותיהם יראו באור הגנוז עין לא ראתה אלהים
 וזלתיך, שוב למען עבדיך שבטי נחלתך. לברכה ולהיים טובים ולשנות
 שלום וזכור כל זרע ישראל, רעה עמך בשפטך פודה ומציל מושיע וגואל,
 ונפוצות יהודה ונחתי ישראל תקבץ ויחסיון בצלאל, ובנה עיר הקדש והמוטותיה
 וההיכל והאריאל. חטה אונך ושמע צעקתינו כי כך תקותינו וקבל ברחמים
 דברי הצומות ועקתינו, ויהא קץ ותכלית מהרה לצרותינו ולגלותינו, וקבל
 ברחמים וברצון את תפלותינו. האל המושיע את עמו ישראל בכרית אבותיהם,

העמיד בעת הגזירה זאת מושיעים להציל מצרותיהם, יהיה ה' תמיד עמנו ועם
המושיעים ולא יהיה כושל במחנותיהם, ואויביהם כלה לפניהם ובלבם תבאנה
חרבותיהם ותשברנה קשתותיהם. חזק מתנים ואמץ כח מעומי עמים, וקרב
פזורינו מארבע כנפות הארץ בלי כסף ודמוים. נגילה ונשמהה בתורתך
ובישועתך תשועת עולמים, אל מלך יושב על כסא רחמים.

השם הזה יקראו קדושים ויגידו
השם הזה יקראו קדושים ויגידו
השם הזה יקראו קדושים ויגידו
השם הזה יקראו קדושים ויגידו

קרובה צום אסתר על סדר ו' אלפא ביתה וחתום בה: והואל בירכי אברהם חזק.

• **מוגן**

אשנן עורך בעם נועז נורא עלייה,
אומץ נוראותך על בני אדם להעלילה,
אנוש כהרכבת להאשנו סבר אותנו לעוללה,
אנפת בו והשיבות גמולו בראשן להתעוללה,
אודה שמך כי טוב ולעד אהללה,
אקראך נצה וזמם ולא אדום בלילה. יהוה עליה
בלילה ישבת לכסא לשפוט מרעידך,
יצא רשע כהשפטו מכועידך,
יצרתנו לעבד לך מועדך, תכחה חקעדיך
יען כן הגנת בעדי. תחום חקעדיך

זמנייה

בא"י מוגן אברהם.

• **מחיה**

בכל הור ודור היית לנו מעון,
בנשאך ראש על גפי קרת לטעון,
בעבורנו דמכות צר ואור באיולון ובגבעון,
בקום עלינו אדם היפרת עצתו לנעון,
בעיר צלמו נתבוה והורד גאוונו ללעון,
בצל כנפיך הסותי ובך קויתי למשעון.
למשעון חשת לרשע משמים,
חבלת עושיי ונמאטו כמים,
חוטובך אעיד ביום פעמים,
חפיצני אהבתך החיים כיוזמים.

זמנייה

בא"י מחיה המתים.

• **קדושה**

גדל בן גולן של ראש דמיון סרפד,
גמור בלבו להשמיר עם כך נאפד,
גזר ימוני צום ובאפס יצועו ריפד,
גבר יהיר הוקע לא נקבר ונספד,
גזולך תהלה עטה וכובע ישועה אפד,
גחון נזקף ועל כמות דרך לנקפד.

לנקפד יער כרמילו הוצאת לרוש,
וושבי סלע ריננו לקדוש,
יעצו שלום לשמוה בחידוש,
יעריצוך תמיד האל הקדוש.

אתה חונן.

דבר קדשך זכרת ליודעך מעוה ומחסה,
דלות משאול ואצלת מדחי בך חוסה,
דוב אורב כמסתר כום צאנך למושסה,
דברי מרמות חשב עם קדש לעשה,
דלתי רחמיך הקישו גוזר אומר ועושה,
דכית זרוע צר וגאון עוון נמסה.

נמסה צמירת צמרתו כורתה ונגדעת,
איומתך עוסקת בזאת מודעת,
אורה להועיל למדה לדעת,

אומר פיך חונן הדעת. בא"י חונן הדעת.

השיבנו.

הלא אתה מקדם מקדים למוזר תעל,
הן לכל מכותי שמת סמך להתעל,
השם עצמו ושיוה גולמו געל,
הושקה מחמת שדי ומלא מסך הורעל,
הטית אונך לי מוריד שאול ויעל,
הוגר על ידי חרב היות מנת שועל.

שועל לוכד בהחבולותיו במעציבה להשכיבה,
לקוחך ממועיני ישע להאשיבה,
לכן הכרות שובה משובה,
לך נודע רוצה בתשובה.

בא"י הרוצה בתשובה.

סלח לנו.

ושנותך אין להתם ומעולם לא שנית,
ועמוסי בטן נשואי רחם לחבלך קנית,
ובקרב עדתם נצבת ובית לשמך בנית,
וברוב ענותנותך בין שני כרובים חנית,
ואוון לפלולם הטית ובהסך אותם ענית,
וצר עושק לקלסה ולטבה אותו מנית.

מנית במיתרי שכם שכן מוסריך,
באי להשתחות כמקדש יסודך,
בהעבירך פשע מתי סודך.

(ואחר זה פתיחה וגו' ופליחות מפיטנים זולתו
וכשחטאו וגו' וכסוף בא"י חנון המרכה לסלוח.)

ראה.

זכרי רוב תהלות הסדיך בקדש נאדה, זכר לפלאיך עשית בכל פה מהודר, זך ממשק חרול והויגן מסרפד ודרנד, זמם לעקור הר אשר במועדר געדר, זמת אולתו הושב ופניו חפו ונקדר,

חציצה.

זמיר ערוץ כהכנת לבשת תוד והדר. זמיר הוד והדר יעמוך ניגון שרה (שרואל*). זמיר ישועה כהצמוחת שכם ואשריאל, זמיר יצאת לישע עמוך קריאי אל גואל ישראל.

באי גואל ישראל.

רפאינו.

חמוסו כביסה צר בלבושו טפוליוך כבל (נבל?), חריות לקצץ ונטע שרשם לשרץ ולחבל, חלשי פור היטיל לשוד בבקעת ארבל, חמוסו בקדקדו יוד ונשבר כשבר נבל, חלדו כעין נחשב והוקע בעושה חבל,

חלפת כה חוסיד מושל בכל וסובל.

חלפת כה חוסיד מושל בכל וסובל. ראש תנין רצצת כווחלי, חרפות ידים החוקת לחלי, ראית בעיניו עם לך מחלה רופא חולי.

באי רופא חולי עמו ישראל.

כרך.

טמן להגלי רשת לשומי ככלי אובד, טרוף זרוע וקדקוד כמו פולח ועיבד, טופל שקר ותרימות ללשני לכס רובד, טבוה נוסדו נחד זרע אלהים עובד, טאמות במטאמא השמד סובל עול כבד,

טף ונשים כיום אחר להרוג ולאבד.

טף ונשים כיום אחר להרוג ולאבד. ולאבד בקשו שפתי שושנים, בחרונך נבחרו באף עישונים, בלעת עצת מיהי דשנים מברך השנים.

באי מברך השנים.

זקע.

יקומו שת כסל בפשע כבד וברשע, יעץ לגפשו בושח לכחד עם נושע, יעץ להעיר שיטמת וקינן מבטן פשע, יקרו כבדו אוניו ועיניו מאוד השע, ירשע עמית לעמוך אשר ליראתך שע, ירך כבדה על צר ומהצת ראש רשע.

יכתב יד כתוב מלה זאת כלי נקודות.

רשע ויצע. תחתיו רמה להחגאל, וזו
ורקב שמו מלהזכיר כהואל, וזו
יאוספו נדחיוי כבכנון אריאל, וזו
מקבץ נדחי עמו ישראל. וזו

השיבה.

כצפוני לחש רוכסי איש וריב לשונות,
כנועים הם מכל עם ודתיהם שונות,
כסף פילס למאוד בעל אגרות ראשונות,
כסלי מלאו נקלה כצוה חוק לשונות,
כמעט כלו נפש ובשר מירדם ישנות,
כיקר כרים כלו צרים וכעשן כבשונות,
כבשונות אש ליהמה כסוחים לפטפט,
אנו ואכלו כחויבו להשפט,
אמוניך הענתם צדק ומשפט אוהב משפט.

כאי מלך אוהב צדקה ומשפט.

ולמלשינים.

לעולם דברך נצב בהינקמך מראש פרעות,
לב חורש מחשבות און בפרוע פרעות,
לקעקע ביצת יעקב דמה סוטם בהפרעות,
לוחץ בקיר נטוי וכאבני גדר פרעות,
לוכד ברשת טמן לאום בחוון נפרעות,
לוקח ממנו קללה באישות ראש פרעות.
פרעות מוקל בצירי הכל כמוידים,
בריו נבחרו עמו זדים,
ברכות אַעמך רוכב אידים,
שובר אויבים ומכניע זידים.

כאי שובר אויבים ומכניע זידים.

על

החסידים.

מעולם היית מחסה לעמך שוכן מרום,
מעמקי שחה ואכדון נגד עיניך ערום,
מי יעלים עיזה ממך האל לגרום,
מספה המתך ואף שבר צורר לפרום,
מקור משחת תשגבהו נצה לעד לרום,
משנאיך יכרתו על אויביך יד תרום.
תרום רחף עצמות שוחקים ומדיקים,
רחומיך מציתים כמושבת הדקים,
ראה ענים פלטם מדחקים,
משען ומבטח לצדיקים.

כאי משען ומבטח לצדיקים.

ולירושלים.

את צמחה.

נתת נס להתנוסס לבלא כסף נמכרו,
נצחם זו על בגדיך נועדו ונכרו.

בוחרו מתגרי בני ושוחה לפני כרו, כח החיפז
 נודפו כמוץ לפני רוח ומושורש נעקרו.
 כינם יחד שיאלו שבעו להם נשכרו, כח החיפז
 נוקשו נלכדו וכשברו) גבל יוצרים נשכרו.
 נשכרו המניית נבלו בהידוק הישולים,
 חורד שאול ונגלו שוליים, כח החיפז
 העמית עליו בושת ומכשוליים,
 אלהי דוד ובונה ירושלים. בא"י אלהי דוד ובונה ירושלים.

שמע קולינו. סגולת צאן ירך פדות להם כצמחה,

סוטמים כדונג נמסו וכמיהו צלחת מזה,
 סגבו ישע קודרים ונסו יגון ואנחה,
 סלסל השם חידשו למצוק ממציא מנוחה,
 ספר אגרות שלישים בדורות כתבו להניחה,
 סגב חודש אשר נהפך מיוגון לשמחה.
 לשמחה מספר הפכת שפלה,
 מדכא ומשפיל גאון עופלה,

מרומם לכוכבים בעפר נפולה שומע תפלה. בא"י שומע תפלה.

רצה.

עולות בלב פעל וחמס פילם ועיקל,
 עלולות רשע לבו הפך בעבדיך להחנכל,
 על לשונו רגל דבר מר בנכל,
 עץ שטנה לכתוב לעבד כילי ונוכל,
 עתירתו או כערבה אל סיכל,
 עמלו שב בראשו ונהרף באין תכל,
 תכל חיבל מעשיו מלך הכבוד,
 חצצים תינו צדקות ללכוד,
 חלי כחם הענקתם לזכוד,
 לכך לכרך ביראה נעבדו. בא"י שאוהך לכרך ביראה נעבדו.

מורים.

פעולת נאמנו ארץ הסדיך שרף ושעת,
 פדות זרעם מני צר בורועך הושעת,
 פקדוך בשילוש צום ואתה לחיים הרגעת,
 פנו עליך ונושעו ובקרב עדתם נודעת,
 פילולם הסכית ונפש קובעיהם חיבלת וקבעת,
 פצה דברו הצומות וועקתם מאז הקבעת,
 הקבעת זרויים לקבץ עיר נכבודת,
 זורונו לחנן לפניך ולהתודות,
 זכרוני שו אשלם ותודות הטובלך להודות. בא"י הטובלך שפך וכו'.

שים שלום.

צפירת הפארתך לעד באין שינוי שגבת, וזכור
 קמים להרוף ולהשל גאון עוזם הכנעת, וזכור
 רעיך בעינוי ככבל אפך כם הפגעת, וזכור
 שורשו נוסחו מתבל וכשכור אותם הינעת,
 תאלתינו שור והנקם מרודפינו גם עתה,
 תרננה שפתנו בגאלך עם כצאן הסעת.
 הסעת קויד והכאתם עד הלום,
 קבצם ביד לאט אדרתו ויגלום,
 קווי תוחלתם בלי לכלום עושה השלום.

החזיק בידו חזק בא"י המכרך את עמו ישראל בשלום.

החזיק בידו חזק את עמו ישראל בשלום.

החזיק בידו חזק את עמו ישראל בשלום.

החזיק בידו חזק את עמו ישראל בשלום.

החזיק בידו חזק את עמו ישראל בשלום.

מ

תפלות כפי מנהגי אנשי שינגילי (Sengili) יצ"ו נשתלחו מ"ק קוגין (Cochin).

פומון לחקיעות שופר ליום שני של ראש השנה סימן: נחמיה בן אכרהם. לחן עת שערי.

נורא אשר לך מלכות ושררה, צדיק אשר מושל בצבאות שפרה, קום מגבורת
 עוזך נאדרה, שב נא ברחמיך בכס תפארה, הטה לחסד שומרי התורה. הטה
 חֵבֶר כבודך אב לאום הבנים, תמשוך רצונך מאריך הפנים, תזכור בעת אעתיר
 לך תחנונים, צדקות שלשה הם אבות ראשונים, הם יהיו מגן ליום דין
 ונורא.

מלך זכור נא בתקיעת שופר, היום לישראל משולים לעפר, צדקות גביר נעקד
 כעקוד שור פר, יום זה שלשים אתקעה במספר, כם ימצאו נופש בני
 המשרה.

יה העבר שטן והוקע אותו, שבר תשבר משטין בשפתו, שים שלשלות חוק
 למוען תתו, סוטן לכל ישטין ברוכ ערמתו, גם תשליכהו לאתון נורא. הטה
 הנה בשופר אתקעה יום הרת, עולם ככונה נכונה תשרת, גם אחביר עמום
 תשת עם קול תרת, אותם אשלש כם אערבב אמרת, רשע ואיש זדון ודובר
 סרה.

בוגד כבוא נגדי לדבר תועה, נהש וגם הוככו וחרב רעה, אז אתקעה קשר
 והם רביעי, ושני גרישין שלשלת אכניע, בהם גאון הצר ואון איש עברה. הטה
 נא צור דקור צורר ברומח איכות, גרש תגרש מארצות טובות, שים שלשלת
 על כל מתי איש ריבות, תקשור בקשר עזו בלי התרה.
 אצמיד פני ארבע והם ארְגֵמון, גנתם אוגם נא בשופר נסמן, שמחו ועלו נא
 בני אל רחמן, כי פתאום יהלוך בסערות תימן, אומר ואין להם מקום
 אוכרה.

בינה יסוד שופר כנגד יובל, מים ואש רוח ועפרות חבל, אבות שלשה עם מנגן
 נבל, עשור דעו כי במשוך היובל, כל ישראל יעלו ההרה.

ירוש לענה תשקה למלאך שר אדום, הצץ תמלא פנו למען ידום. שים אויבי
לעמך לרגליהם הרום, ועשה לכל חיל צר כמו אנשי סדום, הרגם וכן פגרים
לחיות ברה.

האל ברוב רחמיו בשופר ותקע, תשמע ברקיע בדבור הנקע, ימושם לציון ועיר
באמצע נתקע, תקים כנסת ישראל נשקע, תשמו ותגל בה עניה, סוערת. המה
מהר שלח תשבי וגם איש גואל, למשוך בקרן ועמוד מיכאל, לקבוץ פזורים
כל בני ישראל, אל תוך דביר קדשך אלהים בית אל, תחזור לוושנה תפארת
עמרה. הוי ויפקד ויהי חסדו אל בני ישראל, הוי ויפקד אל בני ישראל, המה

למוסף יום כפור.

הו יתח מושבנו מה מושבנו אל שם, ותחום אלינו. ושמתי רוחי ונשמתי ודמעתי אסיך
בעתרת, יושב הכרובים הופיעה והושיעה אדוני המלך, כי אפס שמן
וקטורת, השב העמרת, לשם ולתפארת. כי קץ סתוה זמם מה יחסי
למה לנצח תשכחנו נצח ישראל מלכנו, עד מתי קץ הפלאות המאום מאסתנו
אבינו, אל יה חוס הוש כי שמך נקרא בקרבנו, אל נא חו זקים כותומים
על פניך אל תנהנו, ושי, ופסעם יושב סתוה זמם זמם זמם
ידענו כי כל תוכל היפלא דבה מוכך, הראנו יי הסרך ואחדותך, ישובו עדיך
עריך יחד עמים יעברוך, איה אהיה רחמיך, כאז גם עתה גדול כחך.
והבט משמים כי דלוננו, ובלתך אין לנו, מי יתן טהור מטמא השוכן אהנו,
אנא השם כפר וכל תשא עון. כי הטאנו עוינו פשענו, אסוף חרפתנו כי
שמך נקרא עלינו.

וזכור לעברך ואוהביך הקדושים אשר בארץ המה, השופכים דמים אחת ושבע
לקדשת שמך המיוחד בנעומה, שיכום כקטורת באפך למה תעשן אם בציון
געלה נפשך בחימה, שובה שבה פה בית קדש הקדשים ותפארתך יי שמה.
ותיקר נא נשמה הצבת מכסאך, הרוחצת במימי רחמיך, הרועשת מיראתך,
הרוחשת בשמך, אם נטמאת מצדה קדשה מצדך, ובכן אבא מקוה ישראל
כדת לפניך, אב לבנים יודיע היום את אמתך, יי שפתי תפתח ופי יגיד
החלתי.

יא

למנחת יום כפור.

החיים רחמיך נעומו נעומו נעומו, חיים רחמיך נעומו נעומו נעומו.
החיים רחמיך נעומו נעומו נעומו, חיים רחמיך נעומו נעומו נעומו.
שם, סימן נחמיה בן אברהם חזק, למן מקור עיני.
נאור הדר בכס הדרה איך אליך אשא עיני, כי עוני גדול מני אם אטמין יענה
בפני אם אגלה און אגלה כי יחרפוני שכני, לכן אתה וסלחת לעוני כי
רבי הוא.

חשב רדי הוק מעבדי לשפוך דם נקיים שבעה, וכמעגלך אצו רגלי וימהרו לרוץ
מזבלתקה, עשתונותי וכלנותי חשבה הם בצע לבצוע, אך אשמותי כל עצמותי
חשב מלאו אין טוב חד מנייהו.

מה אני, מה דיוי, כמה לא אדעה מה ילד וום, אכן שמת מגמתי מאורך אל
נורא זאווים, שוכר בנים עוי פנים אלני אהן לכם פדיום, ארפא לכם
משוכותיכם כמו עב ענן אמוחה. אהני ביה סז זבשה חזש חזש
יום זכרי זאת נחמתי לחוות פניך במה אתרצה עולות פרים המכפרים ספו
גם מקריכי אשה, איכה זכחי על זוכחי אעלהו לקרבן אשה, אין לה בלתי
גויתי אתרצה אקריבהו.

הגדת לי מה הטוב לי אדם מה טוב מכל טובי, לכן אותה רוחי ענתי בצומות
נתמעטו חלבי, אך בשרי עם שארי תמו שלשתם על חובי, וגם תענה
למתענה תבחר אותי ותתרחצו.

בנתי בי כי תחת נסכי, אנסך את דמעות עיני, כל שערם הם נעצרים חוץ זה
אשה שער ליי, אך הכל פי יוצא בתפילתי כרית קרבני, לבי תקח במקום הוקח

מעשה הוקח מהור הוא. עשיתי חשיפה בשיחתי בניני, חתומי
איברי הם מסרו אתהם לך כי שבת מדרכיהם, על כן שבו הם ישובו כלם
עלומים עלומיהם, יחבראו ויתרפאו יבלו בטוב יומיהם, נתבנישו מחטא עשו

מהמהרה כן תמהו. אשקם איהם קטני ים ביה סז חזי יא, זבשא
חוקק דרשו עמי ועשו הטוב בעיני מלכיכם, עני יהיה בכם, יהיה פרוס לרעב
לחמכם, נעים נדיב עם כורדים תביאו בית עמכם, אלהיכם נאם לכם הלא

זה צום אבחרהו. אשקם איהם קטני ים ביה סז חזי יא, זבשא
זוהרנו אל יוצרנו יוריה בהשך גלות, וגם יעלה מבית כלא עם טבע בכאר דלות,
ולישאל יקים גאל את בן ישי לבני שפלות, איש שלומי בית הלחמי קום
משחהו כי זה הוא.

קול מבשר בנתיב יושר מבשר טוב קול עובר, לאמר אלהינו זה קוינו נגלה
לנו על ראש המור, בעהם שח הנני שולח איש ענו רוכב על חמור, למשול
העבכם אשלח לכם את אליהו הנביא, לכן אתה וסלחת לעונך כי רב הוא.

אשקם איהם קטני ים ביה סז חזי יא, זבשא חזש חזש
אשקם איהם קטני ים ביה סז חזי יא, זבשא חזש חזש
אשקם איהם קטני ים ביה סז חזי יא, זבשא חזש חזש

קרובה לנעילת יום כפורים במחזור תעלמאן מרי יוסף כרבי יצחק בן שטנאש בן אביתור.

חומ: בחדש השביעי, יוסף.

מגן.

ברביעית עורכת תמה תפלה, חמש מאמש עורכת בתהלה.

רופיה מתודה בתכלה כבתחלה, שער דופקת כמערכי קהלה.

הן למהלימיה נאלמת ממלה, שערין בהתקדמה מרגשת המולה.

בוטאה חטאתי והעויתי מוסלה, עשר פעמים חוהרת חלילה.

ויקדמורה רחמוך בצנתה בחילה, יפחדון לעומתה שער מחילה.

ויהתמון ספריה לנקותה ממעילה, פתח לה שער בעיותותי נעילה.

ככתוב פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים ונאמר בואו שערינו כבודי הצרותיו כתרלה
הודו לו ברכו שמו . ונאמר שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי
הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה . ונאמר קה אל יי חזק ויאמץ לבך וקה אל
יי . רצון ויראיו יעשה זאת שועתם ישמע וישועם .

החום: יוסף ברבי יצחק .

כרוג . וישועם ויהתום ספר פדיונינו בעת רצון ברחמיו יגונגנו , ירוכם
צפירת חוסן קרננו , כי ליי מוגננו .

החום: כעשורה לחדש , יוסף .

מחיה . כמקהל מצער אחוזי סער , ערכנו מעמד ישיש ונער , שערך יפתחון
אלתפלת הערער , ואשר יפערון פיפות מפער , רצה מצבם מזער כמוזער ,
להוטי גלה סמורו שער , חפוץ מליצינו ובמושמונו הגער , ורצם
והחלצם מצר וער , דלתנו לבנון ופתחי יער , שקוד לפתוח לתותרת
מוגער , ונמחה כל פתיות ובשר , פחה לה שער עת נעלת שער .

ככתוב פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים ; ופתחו שערך תמיר יוסם ולולה לא יסגרו
להביא אלך חיל נים ומלכיהם נהגים . פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם .
ואני תפתי לך יי עת רצון אלהים ברכ חסדך עניי כאמת ישעך .

החום: יוסף ברבי יצחק .

כרוג . ישעך ועוד שפתי פצו , בהקיץך הדומים בקדושה יערצו , ישנים
צוה חושו קפצו , ורכים מושינו , אדמת עפר יקיצו .

משלש . יהודים קדמו לפניך מאמש , ומערב עד ערב השלימו חמוש , שרידי
פלוטמו במעוזך תחמוש , פנות היום אורם מאמש , הגם קטופים
כמשלחת חרמש , קדקוד וזרוע ואציל וחומש , טרופיך מושאון
מושברים חמש , נובבי מהללך צפר ורמש , חזקם שמחם עת בוא
השמש , בצדקת פגע ולן , כי בא השמש .

ככתוב ויפגע כמקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו . וישכב כמקום
הוא . וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים זה שער השמים .
לא יבא עוד שמשך ויריחך לא יאסף כי יי יהיה לך עולם ושלמו ימי אבלך . שבת שבתון הוא
לכם ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם . לך אכול בשמחה
לחטך ושחה בלב טוב ייניך כי כבר רצה האלהים את מעשיך . ואתה קדוש יושב תהלות ישראל .

החום: אני יוסף ברבי יצחק חזק .

לקדושה . ארשת שפתי פציתך ואפער , נצבתני להללך כמקהל מוזער , יוקשי
בהתודותי בפלך וצער , יערב לך שיחי ונפשי אל תער , והתרצה
למעמד ישיש ונער , שגבם בטובך מוחותו יער , פצם וקבצם
מעילם ומשנער , כבא לפניך תפלת הערער , רצץ שוטנים האומרים
ערער , בתך מרקי אבה מתער , יהירים המלטשים תותח ותער ,

יאומצו בעורך תורת נער, צמותי קרקד מרומי שער, חלצם
 בחסדך מוכף צר וער, קמימו תשחית כמהומה וגער, חטאם
 תמחול ומשגיאי וכער, זכולך תבנה לשארות המכער, אשר נותרו
 מעט מזער, קוראי קדושתך בנעילת שער, קוממיות יתהלכו בשנים
 ועשרים שער, קדושתך יקדישו ככל שער ושער.

א"כ משולש

שער האיתון, באקדה תאיר, שער הבכורות בכדולה תבאר, שער הגיא
 בנביש תגלה, שער הרלק בדר תדלה, שער ההיכל בהוד תהופיע, שער
 הוועד בוועד תופיע, שער הוזהי בוהב תוקק, שער החולדה בחרון
 תחקק, שער המדי כמור תמוכ, שער הישנה בישפה תישב, שער
 הכהנים בכדוד תכונן, שער הליום בלשם תלונן, שער המוקד בכורגלית
 תמורה, שער נוקנור בנופך תנהר, שער הסגור בסוחרת תסחר, שער
 העין בעברת תעטר, שער הפנימי בפטדה תפצה, שער הצאן בצריפה
 תצחצה, שער קופגוס בקרן תקומם, שער הרצים בראמה תרוכום,
 שער השור בשוהם תשכן, שער התיכון בתרשיש תחכן.

חחום : יוסף, גם : יוסף בר יצחק הקטן ג' פעמים.

תתכן ישראל ויהודה שוהתי פעולה, אוי יום יום ישעך איחלה, אוי
 ויעודך ועורך אוחילה, אוי שיה סודך אמלסלה, אוי פאר פעיון פצחך
 אפעילה, אוי ביגדי בגד בחילה אבהילה, אוי רחש רנגך ארגילה,
 אוי יופי יקרת יהולך איחלה, אוי צפצוף צוהר צדקתך אצלצלה,
 אוי חוסן הבורת חיילים אחילה, אוי קהלות קרוא קדושתך אקהילה,
 כהמוני מעלה בהגיון כבוד בהמולה, כקדושי מעלה בקראיה בקדושה
 בקבלה, כטפסרי מעלה כטהרה בטבילה, כנוצצי מעלה בנמיכות
 בנעימות בנפילה, כמלאכי מעלה, בשחרית כמוסף במנחה בנעילה.

א"כ משולש

מליחה לערב ראש השנה ולערב יום כפור בקבוץ מליחות כתב יד כבית ספרי המלך פה ברלין
 (דף ס"ד סימן ס"ב).

על סדר א"כ ותארו חחום : צמח

אם ישבת לכסא שופט ובודק, יצא ירמיה הנביא. חשדך
 בעמלינו הבט כי נלחצנו הדק, יצא ירמיה הנביא.
 ריון עמך בצדק, יצא ירמיה הנביא. ועניך במשפט.

גשנו חרדים ועצמותינו נהדים, מחזיקי צדק
בפועל כפינו סרעפינו תוהים,
דרכנו בהתחפשם בשמי גבוהים, משתחווים
כי את כל מעשה האלהים, יבוא במושפט.

הן בהציעי כימות לפני מלכנו,
יעמוד (ו) מליצי נושר להצדיקנו,
וסת דרכו וצדקתו יליץ בעדנו.
בכסא ליום חגיגו, כי חוק לישראל הוא ומשפט.

זרים אשר נהלחך פורו, עתה יבא יושב
ידו גורל בלא הון מכרו, חללים חרבו
חנם ללכדינו שוחה כהג, עשירי חלמו צדק
כעמלם יקצורו, ונגשו אל המשפט.

טבעתי נשקעתי ביון מצולה,
נשרפתי נהדפתו עד כלה,
יוקשנו וכלונו בלי המלה,
ואני בתוך הגולה, נספה בלא משפט.

מלא פניהם קלון והפילם, חזקו וזרזו
לגלותי שים קץ ותכניע מורדים, חזקו וזרזו
כי לכל הפץ חזקו, חזקו וזרזו
מלא פניהם קלון והפילם, חזקו וזרזו
שיתה מורא להם והכשילם, חזקו וזרזו
נקם עבדך גמול ואל תעלם, חזקו וזרזו

ויגבה ד' צבאות במושפט.

סבלות ולדוך ועול כבד משאם, חזקו וזרזו
ספור בעת מחר זכרונות בהקראם, חזקו וזרזו
עלובך זכור והתלאה אשר מצאם, חזקו וזרזו
השופט כל הארץ יתם, חזקו וזרזו
פודה ומציל ואחו דרכו וענותו, חזקו וזרזו
מיוך רוגו לעורר וסת המלתו, חזקו וזרזו
צדק ד' ותדפי צדק אהבתו, חזקו וזרזו
אוהב צדקה ומשפט.

קדוש ומרחם הן נאה לרוממו, מן המצות המצויות
שופט צדק ומציל והסליחה עמו,
רם ומתנשא בדינו ומתגדל שמו, ורחם וחסיד
בפעמים אלה. מרחמה נשמת כל האדם נודע ד' משפט.

שקר לא יכון לנגד עיניו, החסיד יצטרף אליו
שוא ותהלה שנה וצדק עניו,
תמים דרכו ונוצר המד לאמונתו, וחסיד המצו
בפעמים אלה לא יצטרף אליו. כי כל דרכו משפט.

צדקה ילבש להתקשט כשריון מעילו, מן המצו
מרבה לסלוח יותר סליחות משלו, וחסיד
חונן ומלוה ידריכנו ארה שבילו, וחסיד המצו
אלהי משפט ד' אשרי כל הוכי לו.

האדם חכם וצדקו יתעלה
הוא יצטרף אליו.
יד.
מחזור קלבריו כתב יד לשנת איכה, עליו ספר תורה.

אקונן כמרה. בצום ועצרה, על התורה ועל הנביאים.
נכרים קדושים, זקנים וישישים, אנשים ונשים, במסגר מביאים.
ירד הדרם, וחשך מאורם, וארצות מגורם, אותם מקיאים.
עוזבים לחורב, מטום לחרב, בקר וערב, בפיות לכאים.
מסורים בידי, נוגש ורודה, ורחק פדה, וגברו משנאים.
כתוצי הומה, טרודים בחמה, לקצוי אדמה, ואל גיא שבאים.
ושרדו נויחם, למול עיניהם, וכל קניניהם, בתים מלאים.
אחווים ביוקשם, לכודים במוקשם, וישחטום שם, כעדרי טלאים.
לחוצים בדלות, אמלים בשפלות, כלם בגלות, יהגו אך נכאים.
בנים אהובים, בחוצות סחובים, ואבות כאבים, כמותם רואים.
נעימים כשחר, עורם שחר, ומתו אחר, ממותי הלאים.
ימותם ספו, ידיהם רפו, יום נגפו, לפני טמאים.
וכשלו רגלי, שכווי גולה, במדבר מלא, פגר רפאים.
סר צל הודם, ושפל כבודם, והלכו באידם, רעבים צמאים.
פניהם נחרי, ויתנפרו, בחיים נקברו, ירדו פלאים.
סמוך נפילתם, צור עורתם, האר אפלתם, יוצר ברואים.
שעה שועתם, מקום מנחתם, ודם חטאתם, כחלב מריאים.
נחה עמך, יהי כנאמך, למקדש הדומך, ישובון פדואים.
אשרי אמונים, ביה מאמינים, ואשרי בנים, עם אל קרואים.

בפעמים אלה

מזו •

- והפועלים עצלים , ובעל הבית דוחק ,
- השוכר אז הפועלים , נתון בי יצרי אכזרי ,
- מתגבר כאש אוכלת , או לי מוצרי ויוצרי ,
- שנים אוהוים בטלית . יצרי גוזר אקשיב קולו ,
- ויוצרי מוהיר לו אוהרות , מוה יעשה אוש אשר אלה לו ,
- שני דיני גורות . אש אויר מים אדמה ,
- כלם ביצרי דבוקים , ארבע יסודי גם המוה ,
- ארבע אבות נויקים . כראותי נפש כסוחה ,
- תהיה מרה באחריתה , גם היא אחר יצרי הלכה ,
- נערה שנתפתחה . רצתי לקום כהשכמה ,
- יצרי יעצני עצות . תישן על מטה נעימה ,
- הפלת השחר עד הצות . הוכחתיו על רוע נאמו ,
- והוא בתוכחתו יקוץ . דוממתי לפניו כמו ,
- מי שאחוו קורדייקום . מול יצרי און אני יכול ,
- ברוב טענות ומלין . אקרא בתורת אל כי כל ,
- כתבי הקדש מצילין . שמעתי והרגו בטני ,
- כעת על לבבי אעיר . יום יטרוף נפשי שטני ,
- הכונס צאן לדיר . על כי אין ידי לאל ,
- מצוק יצרי ראש פתנים . מוה אעשה כי יקום אל ,
- השוכר את האומנים . ואזכור לילי ויומי ,
- אשים יום מיתה לפניו . כי לא במהרה חוטא מי ,
- שמתו מוטל לפניו . אלה עצותיו מאסתים ,
- לדרוף אחר המותרות . יועץ קח חוקת הבתים ,
- בורות שיהיו ומערות . לא אבחר דירה תחתונה ,
- מעץ ואבן בנויה . אקנה בית דירה עליונה ,
- הבית והעליה . לבי אעיר מתנומות ,
- אשחר אל ולא אלין . כי שוחרי אל עולמות ,
- יש נוחלין ומנחילין . גפשי ולבי שניהם ,
- דרשו לאלהים בתשובה , ויאמרו כל ישראל יש להם ,
- חלק לעולם הבא .

מזו •

- אשאל ממוך מענה , דוד עוטה תפארה ,
- העוד לי תקוה , להיות עוד לצבי ולעמרה .
- איך דודי שכחתני בין עובדי המנים ,
- הלא גואלי אתה מימים קדמונים .

עת בחנתי תוך נוף בעמל טיט ולכנים.

המלת עלי בעבור אב שוכן במערה,

גאלת חיי ועצת נפתלים נמירה.

כא זכור ידיר נפשו צאתי ממצרים,

עת אשר נשאחני על נשרי שמים,

והרריב לפני ים עז ורחב ידים.

השמעתי על ידי ציר מאמרות עשרה,

והתעורה הונתני דת מפו נבחרה.

אשאל ממך מענה וגו'.

יה זכור רצונך בי יום מעמד הר סיני,

יום צאתי לקדמך בהמוני וקני,

ועם רכבות קדש הורך ראוי עיני.

יצאתי בצל דודי לרוחה מצרה,

וכל מרכבות אויב בים ירה ירה.

אשאל ממך מענה וגו'.

פועלי זכור טובך עמה במדבר,

זנתני כמון ושליו ובאר עלי ידי נבר,

ובעמוד ענך לי סכך מכל מעבר.

עד אשר הביאתני בית הבחירה,

ארץ נהלת הורים מאו לי נגדרה.

אשאל ממך מענה וגו'.

ריעי אל השכחת אהבת קדמונינו,

איך עתה נוה הרב ואנחנו תעינו,

שבתנו כהשק רב כדביר תפארתנו.

זה כמה לך דודי חונה חוץ לעזרה,

ואני בבור גלות תוך מסגר נסגרה.

אשאל ממך מענה וגו'.

גברו יגונותי מיום פנה דודי,

מיום כשלי ידי ותגבר יד רודי,

כל היום במר אצרה אנה פנה דודי.

יבוא יאסוף נדחי אל ביתו היקרה,

וירומם כאן ראשי על עובדי זרה.

אשאל ממך מענה וגו'.

בזמני זמתי הרב לך תהמו עלי, חסדך הקדוש
חכם לי מעט מוער ואראך מפעליה חסדך חסד
אבנה את הצר קדשי ואקום הוכלי יחול האם
כי שם תשכני עמי ותהא לחלעטרה: וזוהיא

אשאל ממך מענה וגי.

חזקי יעלה קומי אורי כי בא אורך,
אזכות לך בנות אורה ובריות יעקב הורגתה חי
יש תקוה לאחריהך ויש מזור למזורך יש חסד
לא עוה אשכחה אותך בת יפה גם ברה: וזוהיא
עוד נפשך יחידתנו עם נפשנו נקשרה חשני חש

אשאל ממך מענה וגי.

החיים ב' ודראת יראה כי חתום פה: אני פרגי חזק יאש

ק"י

לששים רכואות חתנים,
ורכב אלפי שנאנים,
וכל ביתה לבוש שנים,
שמורה לעד שומר אמונים,
כעלמה לאיש לא גודעהו,
היו אלפים ארבעה,
ארבע וכפל ארבעה,
כגפן בגן אל גמעה חזקה,
בטור השליש נקבעה,
לעם השליש נסעה,
עדות ד' נאמנה

קנויות קדם מפעלנו, ש
ושבעים וארבעת דור בגלליו,
וכלה כלי וכל כליו,
ולא מוח חוג כאהליו,
לן ותחצב עליו,
כבת מלך רב בהיכליו,
עדות ד' נאמנה

יום יצאה כלת ערנים
בצבאות אראלי מעונים
מרוקחת בשמים חזאי
אמונה בחיק אמן ככנים
היתה מקדם באמנה
זכה כשחר נשקפת
יעלת הרץ שנותיה
ומאות ארבע ועשרות
עדנה לה ועוד לא בלחה
שלישיה כמו אהלמה
ביום שלישי ברה שלישי
ועל יד שלישי נתנה

ראשית דרכי אל מאו
גנוה חשע מאות
דור נבל כעלה נבל
עד לא שם ארץ וחוצות
היתה שעשועים יום יום
משחקת לפניו בכל עת
גיפה וברה כלבנה

חשוקה כתמר קומתה חזתה כאשכלות לה שדים ,
 מדה כמות העולם שלש אלפים ומאתים ,
 באה להתלונן באורך ימי חצי אמה ואמתים .
 באפריון מעצי לכנון עשו עמוסי ידבים ,
 ויולדה מדבר על לבה מביין פורשי בנפים ,
 ושמים לא יכילו כבודו ושמי שמים .
 ואם שכן אהל וחנה עדות ד' נאמנה .

יה הנחילה לעם השוקו חפיץ למען צדקו ,
 תנובת שדי להאכילו ודבש סלע להניקו ,
 וכרחק מעליה חסד חסד מעל זבולג הרחוקו .
 עוד ישלה פדות מעבדות שוטבו הענק רעניקו ,
 ווראה לפניו כמעון קדשו ולא יגרע חקו .
 שלש פעמים בשנה שלש פעמים בשנה .

יח.

פיוט לברוך שאמר מרון יהודה בן דוד *652*

שמעו כל עמים תוגתו	כי גדלה וגם אנתחצת
לואת עיני בדמעתי	ארוה ומדד שנתי
שמעו נהרות וימים	וגבהות והרים רמים
אבכה בין אפרו ופחמים	אתאבל לילות וימים .
שמעו ארץ ושמים	ואבכה בכי אגלים
על שממות רבתי	מיום צאתי מירושלים .
בפרט יללה רבה נהיה	בשנת הקנ"א בשאיה
כי נחב קהל אישבילגא	וקהלות רבות בקשטיליא .
וקהלות כל אנדרלוס	וכפרובינציא הע נחוץ
בקשטלוניא היה לבו	וארגון עמם אחוץ
יהודה ועם ישראל	סורו מן יקר מתנאל
ואולי יחנן האל	וישלח לכם הגואל .
בן דוד יבוא לקהלם	יבנה מקדש אל ואולם
שם ושכחוהו כלם	ברוך שאמר והיה העולם .

חננוך בן עליך הישלכנו
 תערב נא מלטנו מאויבנו . שתירתנו וגו' .

לולי אלהים יי אל השם שיש או אברנו בגוים ואין יד לאל

לכן יחודך יום וליל

עתירתנו וגו' •

לולי מושיעם ומעודדם אשר הצילם עתה מעודם

עתירתנו וגו' •

אזי תמנו בעונותינו כי אנו בכל שנה באים לכלותינו

עתירתנו וגו' •

אזי ווקשנו בגלותינו כי לא די חסרון בתינו

עתירתנו וגו' •

אזי עקרנו המלשינים לולי רחמיך הנאמנים

עתירתנו וגו' •

ברוך מציל מחרב מפיהם ונעני ואביון מנגולתם

עתירתנו וגו' •

נפשנו הומה כגלגל הים בקרבנו ועוד מתגהמת במוה שעבר עלינו

עתירתנו וגו' •

כי רבים קמים עלינו הפח נשבר ואנחנו נמלטנו

עתירתנו וגו' •

ב

מידך ייה כבודך ויודעך רק בפיהם

עתירתנו וגו' •

ישמעו ויביעו פלאוקי כרי בהם (?) *

עתירתנו וגו' •

ניב לשונם ונרונם נשאר לאלהיהם

עתירתנו וגו' •

בהאדירם מלך רם והכתירם כתר הוד

עתירתנו וגו' •

עם חבלו בהיכלו כלו אגור כבוד

עתירתנו וגו' •

בכבודך שמוך כבוד שמוך כאין אומר מגידים

עתירתנו וגו' •

ומרכבה שמעתה קול נגידים

עתירתנו וגו' •

ושנאנים בקול נוגנים ואראלים גועדים

עתירתנו וגו' •

אם לשבטו ומשפטו נעמדו בעבדים

עתירתנו וגו' •

הללוהו ברום עליה כוכבי אור לגדודים

עתירתנו וגו' •

בשיר נכוץ לאל נערץ בסוד קדושים הם מודים

עתירתנו וגו' •

הוא מפורצם הוא מאורם הוא מלך הכבוד

עתירתנו וגו' •

• אולי תמנו בעונותינו כי אנו בכל שנה באים לכלותינו

אלא כי ידבר קדשו ומקדשו בראש גבעות עולמים הוא עולמי
 זה סיני כבוד יושכן עליו ימים אלה הוא עולמי
 הוד כסאו ומוראו הגירו בעמים
 הולא יסוף קול ים סוף אשר פורח ביהומים הוא עולמי
 כל מעשיו יראה נסיו ושמותיו הנעימים הוא עולמי
 המהרו והברו ממלכות ולאוים
 משאו זמרה למורא חנו לר' כבוד הוא עולמי
 עמם כבוד הוא עולמי

חכמה ליוהכ מר' משה בן עזרא הוא עולמי
 חכמה ליוהכ מר' משה בן עזרא הוא עולמי

חכמה ליוהכ מר' משה בן עזרא

- הולכים בניא צלמות, נכונים להצדמות, הוא עולמי
- אקרא אל כל הויה, מי גבר יהיה, הוא עולמי
- ברית הוא מאז כרותה, ועל כל די שפותה, הוא עולמי
- גודה אפס לעצבי, כי אין בכל בית אבי, הוא עולמי
- דמעו לצואר חוצה, כי עוני אני מוצא, הוא עולמי
- הימצא גבר שברו, וגבר עליו יצרו, הוא עולמי
- ופניו מבוש נפל, מיום לעיניו נולד, הוא עולמי
- זדוני לב רמוני, ולמענם קדמוני, הוא עולמי
- חטאתי צנפוני, וכנגדם אפפוני, הוא עולמי
- שמונים בקברי יגונים, איכה ישאו פנים, הוא עולמי
- ידעתי כי מסור, אני לדין, ולא אסור, הוא עולמי
- כחה נפשי וסרה, מנתיב צדק, וחקת לי עד מות, הוא עולמי
- למשפטי מאימת, דין אתחנן, כי חמת, הוא עולמי
- מהרו לחיים קרואי, יקרא וכל משנאי, הוא עולמי
- נפשי אשר מאסה כן, תאמר לי או אכן, הוא עולמי
- סכלה בחמדה תבל, וכי דרכיה תבל, הוא עולמי
- עדנתה להטאים, וקנתה להלאים, הוא עולמי
- פקחו עין פחאים, ראות דרך החיים, הוא עולמי
- צופני קנין רשע, לא ינקה מפשע, הוא עולמי
- קומו נא לקול קורא, ממרום יערה, הוא עולמי
- רחום לחטא אל תפן, האירה עיני, הוא עולמי
- שעה לרפא מי אשם, ולא יהיה כושם, הוא עולמי
- תכשר עבד נבוה, כי אין לאיש הוה, הוא עולמי
- מחה בדמעו כתב דשע וחון עלו, כי כפשע, הוא עולמי
- שעה אל יושר מילי, והסר נא מעלי, הוא עולמי
- הישר דרך שמים, אשר להרג מטום, הוא עולמי

בבית כמות:
עלה מות:
עצתם עלי למות:
ודרך נתיבה אל מות:
יהיו הרוגי מות:
והוא כמות:
עד שערי מות:
את נפשותינו ממות:
ובלע המות:

קצתי באדם וערב, מחוץ שכלה חרב,
טרפו כל המונינו, אשר בחלונינו,
נפשי שכלו שכול, בשמחתם ואת כל,
חלקו בנותי שכיות, ובנתיב עול נהיות,
זרה נא בשביה נשיהם, ובניהם ואנשיהם,
קנא לכן כי יקשו, הרחיב כשאול נפשו,
שאו תפלה והשמיעו, בעד בנים הגיעו,
לקולנו השפלו, שרפי רום והצילו,
העיר נבואה ידועה, ומחה אלהים דמעה,

אל הקורא.

המחברת השנית הזאת היוצאת היום לזור כוללת הפייטנים הנשארים מאמצע אות יוד שנמזר בו המחברת הראשונה עד סוף האלפא ביתא שעלו בניתי ספרי זה. ומספר הפייטנים שעליהם דברתי דרך קבע הם כמעט ד' מאות ומספר פיוטיהם ג' אלפים, חוץ מהפייטנים והפיוטים אשר באו דברי עליהם בדרך ארעי וטפל. ועוד נותרים איזה פייטנים אשר לא תמצא זכרונם בספרי; ואין זה מפני שערבם מעט או מצד העלמת עיני ושכחה, כי אם בכונה השמטתי אותם הן מפני היוצאת הרפוס הרובצת על שכמי והגדולה מנשוא אותה, והן מפני שראיתי שאיזה פייטנים ערכם גדול באיכותם עד שיעלו הדברים הנאמרים עליהם לספר שלם כמו גבירול ופייטנים כמותו. ולכן השמטתי כעת ממחברת הזאת ולמועד שוב אשיב אל אוהבי קדמוניות ישורון ואציב גם להפייטנים הנותרים יד ושם במחברת שלישית ושם יבואו דברי גם על דרכי הפייטנים בחרו ובמשקל ובשמוש הלשון וקורות הפיוטים בארצות שונות ומנהגי בית הכנסת שרשיהם וקורותיהם. ואם ירוח לי ה' מכל הטרדות והמניעות הסובבות אותי יום יום בעסקי הזמן ומשא ומתן, או אפיץ מלתי גם על תפלות הקראים ומנהגיהם ועל תפלות שאר כתות בישראל ישנות וחדשות.

וזאת לדעת שמצד 131 עד צד 291 נדפס כמעט זה שתי שנים וכבר היו העלים האלה ביד איזה חכמים ששחרו פני אודותם, וכל הנשאר נדפס בהודש אדר השני הזה. ולכן אם המצא ימצא איזה דבר בספרים חדשים אשר לא כללתי במאמרי על הפיוטים הוא מסבה הנזכרת: שכבר נדפס רוב ספרי זה טרם יצאו הספרים האלה לאור.

ברלון יום א' פורים תרכ"ב. אליעזר ליזר לאנדרסהוטה.